



# આચાર્યશ્રી પ્રકાશન



પ્રકાશક શ્રી ગુ

નરેશ્વર ગા

સંવત ૧૯૪૬

આવૃત્તિ

પ્રકાશક—

શ્રી જીવ આત્માનંદ મળા-ભાવનગર.



૧. નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન ...	૧	૭. પરત્તત્ત્વ-The Ultimate Real	
૨. નૂતન વર્ષાભિનંદન ...	૨	પરમાત્મતત્ત્વ-The Perfect	
૩. નૂતન વર્ષાભિનંદન સંગલમ્પ વિધાન	૪	Selfhood ...	૧૫
૪. આત્માનંદ પ્રકાશ ...	૬	૮. સમય માં પમાણ ...	૧૮
૫. વિકાસનું કિરણ ...	૧૦	૯. આત્મજ્ઞ: પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં-ન	
૬. સત્યા સુખમે ભાર્ગ ...	૧૨	સમાચરેત્ ...	૨૦
		૧૦. વર્તમાન સમાચાર ...	૨૩

## નવા થયેલા માનવતા સભાસદો.

૧. વિનયકાંત કાંતિલાલ મહેતા	અદામવાદ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શેઠ વેલચંદ કરસનજી	ભાવનગર	"
૩. શાહ રતિલાલ અશ્વનસાક બેઠી	"	"

## ભેટના ગ્રંથો.

અમારા માનવતા પેદાન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોને નીચે લખેલા ગ્રંથો ભેટ આપવાના છે.

- |                          |                                      |
|--------------------------|--------------------------------------|
| ૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર    | ૪. શ્રી સકલાહીત રતોત્ત્વ દીક્ષા સહિત |
| ૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય | ૫. શ્રી આગમસારિણી                    |
| ૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ      | ૬. શ્રી સિદ્ધાંતરહસ્ય                |

ઉપરોક્ત ભેટ આપવાના છ સુંદર ગ્રંથોની સંક્ષિપ્ત હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર—ફાર્મ પચાસ, કાલિદાસ આઠ પેજ, ચારસો પાનાનો સુંદર દળદાર ગ્રંથ. એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકું કપડાનું બાઈન્ડીંગ, સુશોભિત રંગબેરંગી કવર-જેકેટ, શુરુદેવ, તીર્થો, પ્રભુ આદિનાથ તેમજ આર્થિક સહાય આપનાર વગેરેની વિવિધ રંગી છબીઓ સહિત. આ ગ્રંથમાં શ્રી વાસુપૂજ્ય પ્રભુ ચરિત્રના કરતાં સુમારે આઠ ફાર્મ-લગભગ ચોસઠ પેજ વિશેષ છે. આવી સંખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં આવું સુંદર ચરિત્ર પ્રકટ કરવામાં સભાને ધણો જ મોટો ખર્ચ થયેલ હોવા છતાં પણ પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે.

૨. ધર્મવીર ઉપાધ્યાય—શ્રી સોહનપિંજવજી-અક્ષરચારી, સંજ્ઞાધારી, પંજાબી વીરપુરુષ, યોગીનું સુંદર ભાવવાહી જીવન વાંચતાં રોમાંચ ખડા થાય તેવું સુંદર ચરિત્ર, છબીઓ સહિત આકર્ષક સુંદર ગ્રંથ. બાર ફાર્મ, સુમારે ૨૦૦ પાનાનો, સુંદર ટાઇપો અને જોડ્યા એન્ટિક કાગળ ઉપર છપાયેલ છે.

૩. જ્ઞાનપ્રદીપ (બોધસુધા સહિત)—વિદ્વાન લેખક આચાર્ય શ્રી વિનયકરતૂરસરિજીના સામાજિક બોધદાયક લેખો, જોડ્યા કાગળ, સુંદર ટાઇપ અને પાકું બાઈન્ડીંગ, સુંદર કવર સાથે ફાર્મ ૨૬, પાના ૪૧૬.

(અનુસંધાન ટાઇપલ પેજ ૩ થી)



પુસ્તક ૪૧ મુ :  
અક ૧ લો

આત્મ ન ૪૮  
વીર સ ૨૪૬૮

વિદ્યમ સ ૧૮૮૮ : શ્રાવણ.  
ઈ સ. ૧૮૪૩ ચૌગર

## નૂતન વર્ષપ્રવેશાભિનંદન

વર્ષતતિયા—શબ્દો જિનેશ્વ તણા ઉપકાન્કારી,  
દુ.ખો હરે પગલ અમૃત કાર્યદારી,  
છે દેવધર્મશુભાધકના જ સાથી,  
સજીવની સમ નદા શુરહેવ વાણી ૧

એ ભાવના પરમ ઇશ્વર આ સલાની,  
ચારિત્ર, જ્ઞાન, મુખવન્ત જિનેશવાણી,  
દેશેવિદેશ સઘળે પ્રસરે પ્રતાપી,  
સદ્ધર્મ જીન યગ ઉત્તમતા રમાળી ૨

જેણે અસખ્ય શુભ અય મહાન કીધા,  
ને જ્ઞાન અમૃતજ્વે જન મુગ્ધ કીધા,  
સુજ્ઞાન જ્યોત શુભ દિવ્ય પ્રકાશ આપે,  
અજ્ઞાન સર્વ ભવિતું પળમા જ કાપે ૩

સર્વે મુઠે નિજ પ્રગટ અમાપ આપો,  
દેશેવિદેશ ડિરજાવલિ ભવ્ય વ્યાપો,  
આત્મા તણા શુભ વિકાસ સદૈવ થાઓ,  
સર્વે સ્વળે અનિત માનવ જ્ઞાન ગાઓ ૪

અનુક્રુપ— આત્માનંદ પ્રકાશ જે સર્વમા દિવ્ય ભાવથી,  
ભાવ હેમેન્દ્ર એ અર્પે, ઉત્તતિ હો પ્રભાવથી ૫

ગચિતા મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ

૧. નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન ...	૧	૭. પરતત્ત્વ-The Ultimate Real	
૨. નૂતન વર્ષાભિનંદન ...	૨	પરમાત્મતત્ત્વ-The Perfect	
૩. નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન	૪	Selfhood ...	૧૫
૪. આત્માનંદ પ્રકાશ ...	૬	૮. સમયં મા પમાણ ...	૧૮
૫. વિદ્યાસતું છિરણ ...	૧૦	૯. આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન	
૬. સત્યા શુભનો માર્ગ ...	૧૨	સમાચરેત્ ...	૨૦
		૧૦. વર્તમાન સમાચાર ...	૨૩

## નવા થયેલા માનવતા સભાસદો.

૧. વિનયકાંત કાંતિલાલ મહેતા	અદામચાદ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શેઠ વેલ્લયદ કરસનજી	ભાવનગર	"
૩. શાહ રતિલાલ અમૃતલાલ ઝંધી	"	"

## ભેટના ગ્રંથો.

અમારા માનવતા પેદન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને નીચે લખેલા ગ્રંથો ભેટ આપવાના છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર	૪. શ્રી સકલાહર્ત રતોત્ર દીકા સહિત
૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય	૫. શ્રી આગમસારિણી
૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ	૬. શ્રી મિહાંતરહરચ

ઉપરોક્ત ભેટ આપવાના ૭ સુંદર ગ્રંથોની સંક્ષિપ્ત હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર—ફોર્મ પચાસ, કાઉન આઠ પેજ, ચારસો પાનાનો સુંદર દળદાર ગ્રંથ. એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકું કપડાનું બાઈન્ડીંગ, સુશોભિત રંગબેરંગી કવર-જેકેટ, ચુરદેવ, તીર્થો, પ્રભુ આદિનાથ તેમજ આર્થિક સહાય આપનાર વગેરેની વિવિધ રંગી છબીઓ સહિત. આ ગ્રંથમાં શ્રી વાસુપૂત્ર્ય પ્રભુ ચરિત્રના કરતાં સુમારે આઠ ફોર્મ-લગભગ ચોસઠ પેજ વિશેષ છે. આવી સંખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં આતું સુંદર ચરિત્ર પ્રકટ કરવામાં સભાને ધણો જ મોટો ખર્ચ થયેલ હોવા છતાં પણ પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે.

૨. ધર્મવીર ઉપાધ્યાય—શ્રી સોહનપિળયજી-અલ્હારી, સંભ્રમધારી, પંજાબી વીરપુરુષ, ચોગીતું સુંદર ભાવવાહી છવન વાંચતાં રોમાંચ ખડા થાય તેવું સુંદર ચરિત્ર, છબીઓ સહિત આકર્ષક સુંદર ગ્રંથ. બાર ફોર્મ, સુમારે ૨૦૦ પાનાનો, સુંદર ટાઇપો અને ઊંચા એન્ટિક કાગળ ઉપર છપાયેલ છે.

૩. જ્ઞાનપ્રદીપ (બોધસુધા સહિત)—વિદ્વાન લેખક આચાર્ય શ્રી વિવેકચંદ્રસૂરિજીના સામાજિક બોધદાયક લેખો, ઊંચા કાગળ, સુંદર ટાઇપ અને પાકું બાઈન્ડીંગ, સુંદર કવર સાથે ફોર્મ ૨૬, પાના ૪૧૬.





પુસ્તક નં. ૪૧ મુ  
આક નં ૧ લો

આત્મ નં ૪૮  
વીર નં ૨૪૬૯

વિક્રમ મ ૧૯૯૯ શ્રાવણ  
ઈ સ. ૧૯૪૩ ઓગસ્ટ

## નૂતન વર્ષપ્રવેશાભિનંદન

વ્રતતિલકા—શબ્દો જિનેશ્વર તણા ઉપકાન્કારી,  
 હુ ખો હરે પરમ અમૃત કાર્યદારી,  
 છે દેવધર્મશુરસાધકના જ માવી,  
 સદ્ગુણી મમ નહા શુરુદેવ વાણી ૧

એ ભાવના પરમ જગતલ આ સભાની,  
 ચારિત્ર, જ્ઞાન, સુખવન્ત જિનેશવાણી,  
 દેશેવિદેશ સઘળે પ્રસરે પ્રતાપી,  
 સદ્ધર્મ જૈન યથા ઉત્તમતા રસાળી ૨

જેણે અસંખ્ય શુભ અથ મહાન કીધા,  
 ને જ્ઞાન અમૃતગ્ને જન સુગ્ધ કીધા,  
 સુજ્ઞાન જ્યોત શુભ દિવ્ય પ્રદાશ આપે,  
 અજ્ઞાન સર્વ ભવિતુ પગમા જ કાપે ૩

સર્વે શુદ્ધ નિજ પ્રકાશ અમાપ આપો,  
 દેશેવિદેશ દિરણાવલિ ભવ્ય વ્યાપો,  
 આત્મા તણા શુભ વિકાસ મદૈવ થાઓ,  
 સર્વે સ્થળે અજિત માનવ જ્ઞાન ગાઓ ૪

અનુકૃપ— આત્માનંદે પ્રકાશે જે સર્વમા દિવ્ય ભાવથી,  
 ભાવ હેમેન્દ્ર એ અર્પે, ઉત્તતિ હો પ્રભાવથી ૫

રચયિતા મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ



## નૂતન વર્ષામિનંદન ॥

દોહરા

શુષ્કિયલ વહાલા ગ્રાહકો, વાચકજનનાં વૃંદ;  
સહુને અભિવંદન કરું, ઉર ધરીને આનંદ. ૧  
ગઈ કાલે વીલ્યાં મને, વર્ષ પૂરાં ચાલીસ;  
પક્તાલીસમેં પેસતાં, જપું પ્રથમ જગદીશ. ૨

પ્રકાશ-પત્રોક્તિ

હરિગીત છંદ

સતકારું છું સૌથી પ્રથમ, મમ જન્મદાત્રી આ સભા,  
શુરુવર્ષ આત્માનંદજીની, તેજ-તપની છે પ્રભા;  
જેનો પ્રતાપ અગાધ મહિમા, જગતમાં વ્યાપી રહ્યો,  
અમિનંદનો આ આજ મારા, શાહકો હૃદયે થયો. ૧

પાઞ્યું મને, પોષ્યું ગહું, વિકસાવી વિદ્યાવાટિકા,  
અભિવૃદ્ધિ પામ્યું નિત્ય હું, એ આ સલા સુખદાયિકા;  
પરિમલ ભર્યાં પુષ્પો ખીલ્યાં, ને જ્ઞાનનાં અમૃતદ્રવ્યો,  
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, એ જ આશય નિર્મળો. ૨

કવિ, કોવિદો ને સાક્ષરો, લાયક સુવિદ્વદ્ લેખકો,  
સાધુ તપસ્વી, સંત, સદ્ગુરુ, સૌની સેવી છે તકો;  
સૌના હૃદયરસને ઝીલ્યા, મમ અંગને વિકસાવવા,  
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, “આત્મ ઉત્તેજિત” થવા. ૩

ગહું ગચલેલો શુભ ભર્યા, સદ્ગોષ્ઠ અમૃત વાણીના,  
કવિઓ તણા શુભ પચલેલો, સંઘઘા મતિ શાણીના;  
કું કું નૂતન થયો રચ્યાં, જે ધર્મતત્ત્વોથી ભર્યા,  
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, ઉભય કર હેતે ધર્યા. ૪

દર વર્ષે જૂના થયે, મારોદાન કરી પ્રગટાવીયા,  
શ્રી જૈનશાસન વૃદ્ધિ પામે, માર્ગ એ ગતલાવીયા,  
ગુરુવર્થ મહાશય લેખકોએ, કલમની કરુણા કરી,  
અમિનવનો મારા સ્વીકારે, આહકો ધર્મ જ ધરી ૫

સૌજન્ય ઝરતી આ સલામા, પુણતા હું પામીયુ,  
ધનવત મનન આહકોથી, પ્રાત પ્રાતે જામીયુ,  
મઘી, પ્રમુલ ને કાર્યવાહક, સર્વની શુભ સાહતા,  
અમિનદુ છું એ સર્વને, જેની ક્રિયા યશવાહિતા ૬

ઉત્સાહના ઉરમા મને, હજી છે દૂવારા છૂટતા,  
વહાલા ગુણીજન આહકો, હોશેથી હો રસ લૂટતા,  
છે જે ધનાદ્યો ધર્મવતા, નિત્ય આશ્રય આપતા,  
અમિનદુ છું એ સન્જનો, જેઓ મને ઉર સ્થાપતા ૭

હિત ચિતવે હ મેથ, લાયક નિત્ય લાર્ફ મેમ્બરો,  
શાળા સમાસદ પેટ્રનો એ છે સદા અમૃત ઝરો,  
આભાર માની સર્વનો, નતોપ હું પામ્યુ સદા,  
એવો જ ભાવ નિભાવશે, અમિનદુ છું હું સર્વદા ૮

દોહરા

આત્માનંદ સમા અને, ધર્મ જેહ ઉન્ધામ,  
દેવાશ કર કવિ કરે, પ્રેમ સહિત પ્રણામ ૧

ભાવનગર-૧૬૫,  
તા ૨૦-૭-૪૩ ભોમ

લિંસલા, આહક અને વાચકનો શુભેચ્છક,  
દેવાશ કર વાલજી બપેકા  
નિવૃત્ત એન્જ્યુ ઇન્સ્પેક્ટર, ધર્મોપદેશક  
ઉજમળાઈ જૈન કન્યાશાળા-ભાવનગર.





## નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન

આધ્યાત્મિક જગત—

જે પ્રસંગે કલ્યાણકારી વર્ષાઋતુનું આગમન થયા પછી ચિત્તમાં પ્રસન્નતાની ઊર્મિઓનો સંચાર થઈ રહ્યો છે, તે વર્ષાઋતુથી આનંદજનક બનેલ તેમજ છેલ્લા દિવસોમાં પર્યાવરણપર્યાયનની શરૂઆતવાળા શ્રાવણ માસમાં આજના મંગલમય પ્રભાતે ‘શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ’ ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. ‘પૂર્વ પ્રણાલિકા પ્રમાણે સ્વગત વિચારે છે કે: જગતમાં સૂર્ય, ચંદ્ર, દીપક, વિદ્યુત વગેરે અનેક પ્રકાશો છે; પણ એ સર્વ કરતાં અનંત શુભ ચરિયાતો આત્માનો પ્રકાશ છે કે, જે કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, ઉદમ અને કર્મરૂપ પાંચ કારણોને અનુસરીને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપદ્વારા વ્યક્ત થાય છે. કેવલ જ્ઞાનીઓએ પાંચે કારણોમાં પુરુષાર્થની સુખ્યતા વડે આ પ્રકાશ સંપૂર્ણપણે પ્રકટાવેલો છે. એ કેવલજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનમહાસાગરનું હું એક ગિંદુ છું; છતાં એ ગિંદુનું પણ જગતમાં અસ્તિત્વ છે. કર્મોના સંપૂર્ણ ક્ષયથી ઉત્પન્ન થતાં અનંતજ્ઞાન પ્રકાશનું મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન નિમિત્ત છે; ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી ‘જ્ઞાનસાર’માં કહે છે કે: ‘કૃષ્ણપક્ષ (મિથ્યાત્વ) ક્ષીણ થયે છતે અને સમયસ્ત્વરૂપ શુકલપક્ષ ઉદયમાન થયે છતે બીજનો ચંદ્ર જેમ પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર બની જાય છે” તેમ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન ક્ષાયિકરૂપ અનેક જન્મેના શુભ પ્રયત્નો પછી બની જાય છે; ત્યારે શ્રુતજ્ઞાનરૂપ શરીરદ્વારા ગાહ્ય અને આંતર જગતમાં મારાથી યથાશક્તિ કાર્ય બની શક્યું છે ?

ગત વર્ષમાં વ્યાપક જ્ઞાન સમર્પિમાં વ્યક્તિરૂપે જૈનદર્શનના ઉચ્ચ તત્ત્વોને લક્ષ્યમાં રાખી અનેકાંત દૃષ્ટિના ઉચ્ચ રહસ્યો સમાજને સમર્પ્યા છે ? વાસનાઓથી બલહીન બનેલા અને મધુગિંદુની માફક આતપ્રોત થયેલા સંસારી જીવોને સંતર્ક અને હુકમરૂં જ્ઞાન કરાવ્યું છે ? તર્કવાદી જ્ઞાન કરતાં ચારિત્ર (character)ની ભૂમિકા ઉચ્ચતર છે, તે દર્શાવવા સાથે જ્ઞાનસ્વ ફલં વિરતિ: એ સૂત્રનું રહસ્ય યથાશક્તિ સમજાવ્યું છે ? સંસારચક્રમાં જન્મ અને મૃત્યુ અનિવાર્ય અને સહજ છતાં, આત્માના અનાદિ અનંતપણા તરફ લક્ષ્ય રાખી માનવવાચકોની આત્મભૂમિકાને તૈયાર કરી સ્વાવલંબનપૂર્વક પ્રગતિમાન થવા પ્રેરણા કરી છે ?—મનોયોગદ્વારા વિચાર કરતાં ફલિત થાય છે કે અવશ્ય સુંદર પરિણામ આવ્યું છે. જગતમાં પ્રત્યેક સ્થૂલ વસ્તુ સ્વનિમિત્તવડે આત્માને જગાડે છે. આંગલ કવિ તથા તત્ત્વચિંતક શેક્સપીયરના કથન મુજબ tongues in trees and books in brooks અર્થાત્ “વૃક્ષો વાચા છે અને ઝરણાંઓ પુસ્તકો છે;” સૂર્યના ગ્રહણથી જેમ દીર્ઘધર રાત્ર અને વૃદ્ધ થઈ ગયેલા વૃષભથી કરકંડુ રાત્રને આત્મબદ્ધગતિ થઈ હતી તદનુસાર જો આત્મા શુભગ્રાહી હોય તો પ્રભુમૂર્તિ અને શાસ્ત્રો પુણ્યલંબન હોવાથી આત્મબદ્ધગતિ અર્પે તેમાં આશ્ચર્ય નથી. લેખો એ શાસ્ત્રનાં નિર્ઝરણો હોવાથી આત્માને અંતરાવલોકન (introspection) માટે થાય એ સ્વતઃસિદ્ધ છે; જેથી પ્રસ્તુત પત્રદ્વારા ગાહ્ય જગતમાં અર્થ અને

અને કામમા મશગૂલ ગૃહસ્થોને ધર્મ પુરુષાર્થમા જોડવારૂપે અને આતર જગતમા એ પુરુષાર્થના નિષોડરૂપ કષાયનો અભાવ અને જ્ઞાન, દર્શન, ચાસ્ત્રરૂપ આત્મિક શુદ્ધિમા રમણતા કમવવારૂપે જે કાંઈ બની શકયુ છે, તે માટે આ પત્ર પ્રશસ્ત ગૌરવ અનુભવે છે

## સંજ્ઞાનિર્દેશ—

પ્રસ્તુત નૂતન વર્ષની 'આત્માનંદ પ્રકાશ'ની મંજા ૪૧ ની છે સમ્યક્ત્વના ૬ સ્થાનો, જ્ઞાનના ૫ વિભાગો, ચાસ્ત્રના ૧૭ પ્રકારો, અને તપશ્ચર્યાના ૧૨ ભેદો મળી કુલ ૪૦ ની સંખ્યા સાથે આત્માનો ૧ પ્રકાર ઉમેરતા ૪૧ ની મંજા ફલિત થાય છે, ગણિતની દૃષ્ટિએ ૪+૧ ગણુતા ૫ અપરમેયીનું, ૪-૧ વિચાગતા દર્શન જ્ઞાનચાસ્ત્રરૂપ રત્નત્રયીનું, ૪×૧ ગણુતા દાન, શીલ, તપ અને ભાવનું, ૪-૧ નું રહસ્ય તપાસતા અરિહંત વગેરે ચાર મહોના સ્મરણુ થાય છે, સમશરીતે વિચાગતા આ અમૂલ્ય જન્મમા મનુષ્યો માટે ત્રણે યોગોથી દર્શન, જ્ઞાન, ચાસ્ત્ર અને તપનું આરાધન સાધવાની આવશ્યકતા સૂચવે છે પ્રથમ કર્મ-શયમા નિવેદન કરેલુ આ સંજ્ઞાશ્રુત જો આત્મભગવત્પૂર્વક હોય તો જ, એ મંજામાથી સુદર પ્રેરણાઓ (inspirations) મેળવી જમ દૃષ્ટાંતોથી દુર્લભ ગણુતા માનવજન્મને સફળ કરી શકાય છે

## વિશ્વસ્રગ્રામ અને વાતાવરણ—

વર્તમાનમા ચાલી રહેલા બીવણુ યુદ્ધના વાતાવરણુ (environment) નો પ્રારંભ જર્મનીએ રશિયાને અનુકૂળ બનાવી ઈંગ્લેંડ, પોલેંડ, તથા ફ્રાન્સ મામે લડાઈ બહેર કરી ત્યારથી થયો, ત્યારપછી અનેક બનાવો બની ગયા, ફ્રાન્સ જર્મનીને શરણે થયુ અને અનુકૂળ બની ગયું તેવી રીતે બીજા અનેક રાજ્યો

જર્મનીએ સર કરી અનુકૂળ બનાવી લીધા બીજા તરફ જર્મનીએ મિત્ર તરીકે ગણુવા છતા રશિયા ઉપર પીઠ પાછળનો ઘા કર્યો અને ત્યા પુષ્કળ લશ્કર ઉતારી લડતને ઉગ્ર બનાવી બીજા તરફ હિંદી ચીન, મીઆમ, સિંગાપુર, પ્રસાદેશ વગેરે પૂર્વ પ્રદેશો ઉપર બંધાને દૂક વખતમા આધિપત્ય જમાવી દીધુ, અને હિંદુસ્તાન ઉપર બંધનો બાહુ બંધી ગખ્યો છેટલા છેટલા ઇટાલીમા સુમેલિની પદબ્રથ ધર્મ ગયો અને ફ્રેંસીઝમમા કેટલાક ફેરફારો થયા, કેમકે સાથી રાજ્યોની લડત ઇટાલીની તફન નજીક આવી ગઈ, છતા સાથી રાજ્યો માથે ઇટાલીએ હવે કેમ કામ લેવુ તે માટે સાણુ-સામા સપડાયલા જેવી સ્થિતિ યદ્ય ગઈ છે જર્મન સૈન્ય મખ્યાળ ધરીતે ઇટાલીમા ભિતરી રહુ છે, ઇટાલી સુલેહનામુ સ્વીકારે છે કે લડત આગળ ધપાવે છે, તે ભાવિના ગર્ભમા છે હિંદુસ્તાનમા પણ બગાળ અને બિજામુ વગેરે બિલ્લાઓમા ખાસ કરીને ભૂખમગથી મનુષ્યોના પ્રાણુ બંધ છે તેમજ અન્ય પ્રદેશોમા પણ અનાજની બીવણુ મોઘવારી ચાલુ છે માર્શ્વાડ અને ઉપલેટા જેવા પ્રદેશમા જળમકટથી ખાનાખરાળી ધર્મ રહેલી છે, અસંખ્ય પશુ યોની મામના ખોરાક માટે કતલ ધર્મ રહી છે. આ રીતે આખી દુનિયા બિશ્વવ્યાપકથી દોડી રહી છે, યુરોપીય રાજ્યોને તેમજ બંધાનને અનંત તૃપ્તિ મળ્યલોભની બિઘડી છે, તે ખાતર મનુષ્યમહા ભીવણુ રીતે ચાલી ગયો છે, પરંતુ કર્મના નિયમો વ્યક્તિ તેમજ સમષ્ટિ-સામ્રાજ્યને એક મખળી રીતે લાણુ પડે છે ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ઉગ્રતા વ્યાપક છે, તેના ફળો સામ્રાજ્યો અને તેની પ્રજા ભોગવી ગઈ છે કર્મના પગિપાક પ્રમાણુ નાટ્રો અને પ્રજાઓ કર્મફળ અનુભવી ગયા છે, પરંતુ આ યુદ્ધમાથી માર ગ્રહણુ કરી, માનવ મમૂડ જો

વગેરે વિદ્વત્તામય છ. લેખો, આં શ્રી વિજય-  
પદ્મસૂરિના જૈનાગમ નિયમાવલિ વગેરે સૈદ્ધાંતિક  
ઉત્તર પ્રસ્તુતરવાળા છ લેખો, સું લક્ષ્મી-  
સાગરના જીવન સાક્ષ્ય વગેરે ચાર લેખો,  
સું ન્યાયવિજયજીનો ચાતુર્માસિક કર્તવ્યનો  
લેખ, ૨૦ અમરચંદ્ર માવજીના અમર આત્મ-  
મંથનના સમાજોપયોગી સાત લેખો, ૨૦ મોહ-  
નલાલ દી. ચોકસીના અહિંસાની અદ્વલુત શક્તિ  
વગેરે કથાશૈલિને સિદ્ધ કરતા અગિયાર લેખો,  
ડૉ. લગવાનદાસના સિદ્ધસ્તોત્રના સંસ્કૃત અને  
માગધીજ્ઞાન તેમજ ભિન્ન ભિન્ન ગ્રંથની સાહા-  
યતાવાળા આઠ લેખો, ૨૧. રેવાશંકર બધેકાના  
રત્નાદિ અન્યોક્તિના ચાર લેખો, વકીલ ન્યાલ-  
અંદાજના સ્વધર્મ વગેરે ત્રણ લેખો, ૫.  
પ્રભુદાસનો સમ્યક્ દૃષ્ટિનો લેખ, જાણુ ચંપત-  
રાયજીના સમ્યક્જ્ઞાનની કુંચીરૂપ લાખાંતરવાળા  
બે લેખો, તથા ૨૦ જીવરાજભાઈ આધવજીના  
અચરુદ્ધપર્યાય વગેરે વિદ્વદ્લોચ્ય ચાર લેખો  
આવેલા છે, તે સિવાય માસિક કમિટી તરફથી  
વર્તમાન સમાચારના જાર લેખો તથા સ્વીકાર  
સમાલોચનાના પાંચ લેખો અને નૂતન વર્ષનું  
મંગલમય વિધાન આવેલાં છે. આ તમાગ  
લેખોનું અતિશયોક્તિ ભરેલું વિવેચન નહિ  
કરતાં તે તે લેખોનાં વાચનનું પરિણામ વાચ-  
કોના પારિણામિક ભાવોને સમર્પણ કરીએ  
છીએ અને તેવા સુંદર લેખો આવવાથી સમા-  
જના સુંદર અભિપ્રાયો આવેલા છે તે માટે  
આનંદ ઓક્ત કરીએ છીએ.

**ભાવના અને સભાનું કાર્ય—**

પ્રસ્તુત નવીન વર્ષમાં ધાર્મિક જીવનમાં  
જળની પ્રગતિ થાય તેવી સુંદર શૈલિથી શાસ્ત્રા-  
નુસારી લેખો આપવાની ધૃષ્ટિ ચાલુ રાખેલી  
છે. લેખો સંબંધમાં આ અમારી ભાવનાની  
સફળતા સાક્ષર લેખકોની પ્રવૃત્તિ ઉપર નિર્ભર  
છે; જેથી નૂતન વર્ષમાં અમારી ભાવનાને

સવિશેષપણે જળ મળે તેવા જૈન સમાજને  
વિશેષ ઉપયોગી લેખો આપવા અન્ય સાક્ષરોને  
આગંત્રીએ છીએ, અને પ્રસ્તુત પત્ર સાથે  
ગત વર્ષમાં અક્ષરસુદિદ્ધારા સંબંધને જાળવી  
રાખનાર પ્રસ્તુત ગદ્યપદ્યમય લેખકોનો આભાર  
માનીએ છીએ. ગત વર્ષમાં આ સભામાં ચાર  
પેટ્રોનો થયા છે. પેટ્રોનો તથા લાઇફ મેમ્બરોને  
માટે ગત વર્ષની ભેટ તરીકે છ સુંદર ગ્રંથો  
આપવા માટે તૈયાર થઈ ગયા છે. છ કર્મગ્રંથો  
એ વિભાગમાં સભા તરફથી છપાઈ ગયેલ છે.  
કથારત્નકોશ વગેરે ત્રણ ગ્રંથો છપાય છે;  
વસુદેવહિંદીના જન્મે ભાગો તથા જૂહુતકદ્વપના  
પાંચ ભાગો છપાઈને સમાપ્ત થઈ ગયા છે.

**ઉપસંહાર અને પ્રાર્થના—**

શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ લગવતી સૂત્રમાં  
શ્રી જ્ઞાતમસ્વામીજીના પ્રશ્ન: કિમયં મંતે કાલો-  
ન્તિ બુદ્ધર્હ ? ના ઉત્તરમાં “ જીવ અને અજીવના  
પર્યાયરૂપે નિશ્ચય કાળ છે ” તેમ ખુલાસો  
કરેલ છે. એ દૃષ્ટિએ અજીવ અને આત્માના  
પર્યાયો ક્ષણે ક્ષણે ( evervarying ) પલટાય  
છે. અનંત કાળથી આત્માના પર્યાયો ભિન્ન ભિન્ન  
શરીર અથવા અન્યરૂપે પલટાતા આવ્યા છે.  
અનંત કાળને આત્મા પચાવી ગયેલ છે; પરંતુ  
આત્માને કાળ ગ્રસી શક્યો નથી, શક્યો નહિ;  
કેમકે અનંતકાળમાં પણ એકરૂપે રહેલો આત્મા  
આખા વિશ્વમાં શાશ્વત જીવન અનુભવે છે;  
અને હું છું તે જ શાશ્વત છું—અમર છું એવા  
પ્રકારની એકતા અનુભવી શકે છે. આ વસ્તુ-  
સ્થિતિને અનુરૂપ સ્મરણસંહિતામાં સ્વ. સા.  
શ્રી. નૃસિંહરાવ ‘ દીકું જીવન તત્ત્વ સનાતન,  
મૃત્યુ મરી જાયું રે લોલ ’ રૂપે કહે છે. સ્વામી  
વિવેકાનંદ પણ: “ I was never born, yet  
my births of breath are as many as  
waves on the sleepless sea. ” અર્થાત્  
“ હું વાસ્તવિક રીતે અજન્મ અને અમર છું;

પરંતુ મુલ્ય દૃષ્ટિએ મહાસાગરના મોત તુલ્ય માગ જન્મો અને મરણો થાય છે " ખરેખર, મનુષ્ય એ અનેક પ્રકારના અનુભવોનો સંક્રાંત સંહિતના વિદ્યાર્થને અખંડ ગળનાર અમર આત્મા છે, તેનો વિકાસક્રમ (evolution) અખંડ, અનંત અને સનાતન છે તે જન્મે છે તે વખતે પૂર્વજન્મના સંસ્કારોનો વાર્ગો લઈને જન્મે છે તે જુગજૂનો સુમાર તથા ઘણા દેશનો મહાન યાત્રી છે સામાયિક, પ્રતિકમલ, પૌપથ, જિનપૂત, વ્યાખ્યાન શ્રવણના સંસ્કારોએ આત્માને આગ્રિભળમા તૈયાર કરવા માટે આગ્રસના પથરોને ગોળાકાર ગનાવવા તુલ્ય ટાંછાઓ છે અનેક જન્મોમા ઘડાતા ઘડાતા શુભ સંસ્કારોની વૃદ્ધિ થતા અશુભ સંસ્કારો વિલય થતા જાય છે, આ પ્રસંગે કર્મચેતનાવડે ફલાલિમુખ ધયેલી કર્મફળ ચેતના પ્રમંગે જે જ્ઞાનચેતના જાગૃત હોય તો, અનેક કષ્ટપ્રસંગોમા આત્મા જાગી ઊઠે છે, અને વિચારે છે કે, આ જગતની પગિન્વિતિ નિઘ્રયોજન નથી, પણ તેની પાછળ મહાન ભવિતવ્યના ગ્રહેલી છે આ પ્રસંગે જીવનના હેતુ સ્પષ્ટ થાય છે, અને સ્વરૂપ અવસ્થાનશક્તિ (power of self-subsistence) પ્રાપ્ત

થાય છે મરણ એવ મહાન્યાધિર્જનમમૃત્યુવિકાર-વાન્ એ શ્રી હર્ષિદ્રમ્ગિના યોગદૃષ્ટિ મમુચ્ચ-યમા આવેલા ઉદ્ધોધક વાક્યતુ સમજી કરી, શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ નિવેદન કરેલા અમખ્ય યોગોમાથી ગમે તે શુભ યોગદાતા પ્રસ્તુત પત્રના વાચકો પંચાત્મસ્વરૂપ મેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરવા મોહજન્ય વામનાને અકુશમા ગળનાર આત્મિક બળ (counter force) મેળવે, અને એ રીત ભવન્યાધિ દૂર થવા આત્માનો અભૂતપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કરવા પ્રેરાય, તેમજ જગતમા પ્રક્ટી ગ્રહેલા યુદ્ધદાવાનળ અને ભીષણ મોઘવારીઓ શાત થઈ જાય, મસારના ઝેર, વેર, દ્રેપો નિર્મૂલ બને, અને સર્વત્ર શાંતિની પ્રતિષ્ઠા થાય તેમ શ્રી જિન શામનના અધિષ્ઠાયક દેવની પ્રાર્થના કરી, અર્હદભિષેકવિધિમા શ્રી શાતિમૂર્તિએ ગ્રહેલા અને બૃહદ્ધાનિમા સમજી-રૂપે ગવાતા શ્રી શાતિનાથજીની મુતિરૂપ જે મગલમય શ્લોકો માટે કરી વિરમીએ છીએ શ્રીમતે શાતિનાથાય, નમ શાતિવિધાયિને ।  
 ચેલોન્નયસ્યાડમરાધીશમુકુદાભ્યર્ચિતામયે ॥૧॥  
 શાતિ શાતિકર શ્રીમાન, શાતિ દિશતુ મેશુક ।  
 શાતિરેવ સદા તેષા ચેષા, શાતિર્ગૃહે ગૃહે ॥૨॥  
 ❀ શાતિ શાતિ શાતિ ।

## આત્માનંદ પ્રકાશ

(આનંદવિધિ-સંકલન)

આત્માનંદ મહત્ત્વ સ્વરૂપ, પ્રકાશ સ્વરૂપે થાય, તજવા હોય જે ભાવના, સાધન સિદ્ધ ગણાય ૧  
 માન તણી મમતા મૂઢી, સમતાને અવકાશ,  
 નદન ત્રિશક્તી વીરજિને, આપ્યો જ્ઞાન પ્રકાશ ૨  
 દયાધર્મને દિલ ધરી, આતમલક્ષ શ્રદ્ધાય,  
 પ્રકાશ મળશે સ્વરૂપનો, આનંદ અવધિ થાય. ૩  
 કાર્ય એક પંચાર્ચતુ, બીજુ નહિ મન લક્ષ,  
 શરણ મળીયુ શ્રીવીરુ, 'અમર' જ્ઞાનર્તુ વૃક્ષ ૪  
 અમરચંદ્ર ભાવજી શાહ

હૂડી નહીં પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવાના એક જ આશયવાળું માનવજાત વધારે ને વધારે બંધાવાના કારણોની જ દિશામાં ગમન કરીને પોતાને એમ માની લે છે કે હું સુક્રાંત ગયો. તે એક સુક્રાંત બની પૂર્ણ વિકાસી આત્માઓની દૃષ્ટિમાં ખોટું સ્વપ્ન સેવી રહ્યો છે. સાચી સ્વતંત્રતા-સાચા વિકાસમાં મનની માન્યતાને અવકાશ જ નથી; કારણ કે મનની માન્યતા તે વિકાર છે, અને તે વિકાર વિકાસમાં હોય જ નહિ. આત્મશ્રેય માટે કેઈ પણ દિવસ સુક્રાંત દરેકો નથી, ગમે તે દિવસે પરિણામની શુદ્ધિથી આત્મશ્રેય સાધી શકાય છે; છતાં માનવીઓની અપૂર્ણતાના અંગે શ્રેયસાધક દિવસોને લેંઢલાવમાં રચાવ આપ્યું છે અને તે પણ પોતાપોતાને જ અનુસરવાની ભુદિથી. જેણે જે દિવસ સુક્રાંત જોયો હોય તેની ભુદિ અને માન્યતા તે જ દિવસ શ્રેયમાં સાધક માને છે, અન્ય નહિ. અત્યુ ! એમ રહ્યો; પણ શ્રેય સાધો. અશ્રેયના કારણ રાગ, ક્રોધ, મોહ, અજ્ઞાનને સ્થાન ન આપો. આતું સ્પષ્ટ હોવા છતાં શ્રેયના નામે અશ્રેયનો આદર કરનાર આત્માઓ બહુ જ અધિકારમાં આધારી રહ્યા છે.

ત્યાં સુધી ક્ષમા નથી જડતી ત્યાં સુધી અજ્ઞાતાની દિશાથી પરાસ્પૃષ્ઠ જ ટકી શકાય; તો પછી અજ્ઞાતામાં આલનાર કેવી રીતે કહી શકાય ? અજ્ઞાતા વગર તો અનંતો કાળ આથવેલો ગયો પણ, સ્થાન મળ્યું નહિ. તેમજ જોગબજુ પછુ નહિ.

ક્ષમા એટલે ? સહન કરવું. આ સહન કરવું તે કેવળ અશુભના ઉદય માટે જ હોતું નથી; પરંતુ શુભના ઉદય માટે પણ હોય છે. શુભના ઉદયથી મળેલા પૌદ્ગલિક મુખના સાધનો એકને મનુષ્ય ઘણો હરખાય છે, ઘણો મદગસ્ત થાય છે, ઘણો હોંધી થાય છે, ઘણો કામી થાય છે, ઘણો અન્યાયી થાય છે, ઘણો લોભી થાય છે, ઘણો માની થાય છે, ઘણો નિર્દય થાય છે. આ બધું શાતું પરિણામ ? અક્ષમા-અસહિષ્ણુતાનું. અશુભના ઉદયથી થતા અનિદ પ્રસંગો જેવા કે: રોગ, શોક, દરિદ્રતા, પ્રતિકૂળતા, અપયશ આદિ સુવિદિત જ છે, કે જેને માનવીઓ ન સહન કરવાથી આ લોકમાં વૈર, વિરોધ, અશાંતિ આદિ ક્રોધોને મેળવે છે તે પરલોકમાં હુર્ગતિની યાતનાઓ લોગવે છે.

ખાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોને ઉદયલાવમાં પણ માનવીને ક્ષમા સહન કરવાની અતિ આવશ્યકતા રહે છે. જેઓ વિષયોને સહન કરી શકતા નથી અને વિકળ થાય છે તેઓની ઉભય લોકમાં માહી દશા થાય છે.

ક્ષમા એટલે કર્મોના ઉદય માત્રને સહન કરવું. શ્રેષ્ઠ માત્ર પણ વિકૃતિ ન થવા દેવી. આવી ક્ષમાથી નિર્જરા થાય છે, કર્મોના ક્ષય થાય છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે કર્મથી છૂટવાનો કેવળ એક જ માર્ગ છે અને તે ક્ષમા છે.

પ્રસંગો અને સંજોગોને તેમજ વિકારી



જગતની પ્રવૃત્તિને ન્યા સુધી સહન કરવાનું મામર્ય પ્રાપ્ત થયું નથી, પહન કરતા શીખ્યા નથી ત્યા સુધી ધર્મ કરીએ છીએ અથવા કયો છે, તત્વબોધ કરીએ છીએ અથવા કયો છે, કહી શકાય જ નહિ

સાચી સહન શક્તિ પ્રગટ થયેલી ત્યારે જ કહી શકાય કે ન્યારે પ્રતિદૂષા ન થયો કે સ જ ધોનું સ્મરણ પણ ન થાય, તેમજ સ્કુરણ પણ ન થાય, કાળુ કે સ્કુરણ જ મકળ મ સા રનું ઉપાદાન કારણ છે જહારથી ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમા રહ્યા છતા તે સમયની સ્કુરણ જ ભાવી સ સારની વ્યવસ્થા જનાવે છે તમે વાચ્યું હશે અથવા તો વાતો સાલળી હશે કે “एकौद्ध बहु स्याम्” આ સ્કુરણ જ જગતનું ઉપાદાન કારણ જાની છે અર્વાત સ્કુર જ્ઞામય પ્રભુથી સ સારની ઉત્પત્તિ થઈ છે સ્કુર જ્ઞામય પ્રભુ તે જગત અને સ્કુરણાવિહીન પ્રભુ તે પ્રભુ આમ સમળ અને નિર્મળ આત્મા બે સ્વરૂપમા વહેચાઈ ગયા છે ન્યા સ્કુરણ નથી ત્યા સ સાર નથી, ત્યા કેવળ આત્મસ્વરૂપ જ છે નિર્વિકલ્પ સ્કુરણાવિહીન સમાધિ તે જ વાસ્તવિક ધર્મ અને તે જ પોતે આત્મા

પ્રમલ્લય દ્ર રાજર્ષિને પણ સ્કુરણાત્મક સા તમી નરક હતી સ્કુરણા નષ્ઠ થતાની સાથે જ સાતમી નરક પણ નષ્ઠ થઈ ગઈ અને નિર્વિકલ્પ સમાધિ થતાની સાથે જ આત્મદર્શન થયા

આત્મ સ્વરૂપ મેળવવાને સ્કુરણાની આવ

શ્યક્તા નથી સ્કુરણાનું ઉપાદાન કાળુ કર્મ છે ગાટે કર્મજન્ય સ્કુરણા હોવાથી કર્મને વિકાર છે, અને વિકાર વિકાસનું કારણ જાની શકે નહિ. જડ અને જડના વિકારો પ્રાગભમા કાંઈક મદદગાર થઈ શકે ખરા, પણ તે વિકાસ દષ્ટિ વિસારીને નહિ વિલાસ દષ્ટિવાગાને તેનું આત્મિક નુકમાન કરનારો થાય છે શક્તિ મેળવવાની દષ્ટિવાળો અમુક વખત સુધી ભલે લાકડીનું આલ જન લે, પણ વિલામદષ્ટિવાળો લાકડીના નિગ તગ આલ જનથી અશક્તિ જ મેળવે છે અશક્ત જનનારે અશક્તિના આશ્રય સ્થળો સર્વવા છોડી દેવા જોઈએ

માટે ક્ષમા-સહનશક્તિ અર્વાત ઉદયનું અલક્ષ્ય, સ્કુરણાનો અભાવ થયા પડી જ આત્મા નિવૃત્તિમા આવે છે અને પોતાનો વિકાસ મેળવી શકે છે શાંતિ, આનંદ અને સુખ ત્યા જ છે જાકી તો આત્માને ઉચ્ચ કોટિનો વિકાસમાર્ગમા ગમન કરનારો જોળખાવવા જહારથી ગમે તેટલો ડોળ કળે પણ શાંતિ, સુખ, આનંદ મળી શકતા નથી

મોહથી સુક્ત જાની સ્વતત્ર વયા વગર અથવા સ્વતત્ર જનવાની હાર્દિઠ ઇચ્છા વગર ની ધર્મના નામે જેટલી જાદ્ય પ્રવૃત્તિઓ કરી ડોળ કરાય છે તે કેવળ આજીવિકાના ધ ધા મિવાય કશુ ય નથી મોટે ન્યા ન્યા જેટલે જેટલે અંશે ક્ષમા છે ત્યા ત્યા તેટલે અંશે ધર્મ છે, વિકાસ છે, સુખ છે, આનંદ છે, શાંતિ છે



# સાચા સુખનો માર્ગ

લેખક : સુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ

[ નોંધ—આત્માનંદ સભાના સેક્રેટરીઓનો એક પત્ર આવ્યો : “ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ” માસિક ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. આ મંગલ પ્રસંગે એક લેખ મોકલશો. માસિકનો ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ એ બહુ જ અર્થસૂચક છે. અત્યારના અર્થાંત યુગમાં શાન્તિનો—આત્માનંદનો સંદેશો આ અંક સૂચવે છે. જુઓ, ૪—ચાર કષાયોનો જય કરી, ૧—મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ કરે; ૪—ચાર ગતિનો નાશ કરી ૪+૧=૫ પાંચમી ગતિ—મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે એમ સૂચવે છે. ૪+૧=૫—પાંચ પરમેશ્વરી આરાધના સૂચવે છે. આત્મકલ્યાણના અર્થાંત—સુમુક્ષુએ સાચું સુખ મેળવવા માટે પંચપરમેશ્વરીની અવશ્ય આરાધના કરવી જ નેમ્છે. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ આ પાંચે પંચપરમેશ્વરી કહેવાય છે. સુમુક્ષુઓ ! આ પંચપદી—પંચપરમેશ્વરી.

૪+૧=૫—પાંચ <sup>૧</sup>ક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચ પ્રકારના—શબ્દાદિક પાંચ પ્રકારના કામગુણોનો ત્યાગ, પાંચે પાપચયાનકોનો ત્યાગ અને પાંચ મહાવ્રત અને પાંચ સમિતિનું પાલન વગેરે સૂચક છે.

આવી જ રીતે ૪૧ ના પ્રથમ ચારનો અંક પણ ચાર કષાય, ચાર સંગ્રહ; અને ચાર વિકલ્પોનો <sup>૨</sup>ત્યાગ સૂચવે છે.

૧—એક છે તે એક પ્રકારનો અસંયમ અવિરતિનો ત્યાગ સૂચવે છે. તેમજ એકત્વ ભાવનાનો

સ્વીકાર “ યગોઽહં નતિથ મે કોઽહ, નાદમન્નસ્ત કસ્ત્ત્વહ ” ની અપૂર્વ ભાવનાનો સ્વીકાર સૂચવે છે. એક સત્પદ પણ સૂચવે છે. આખરે તો આ બધું આત્માનંદ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પંચમગતિ—મોક્ષગતિ પામવા માટે જ છે.

૪ નો આંક ચાર મંગલને સૂચવે છે. ચત્તારી મંગલ—અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલ, સાદુ મંગલ, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો મંગલ. ચાર લોકોત્તમો છે. ચત્તારી લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાદુ લોગુત્તમા, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો. શ્રી અરિહંત ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી સિદ્ધ ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી શ્રમણ—સાધુ મહારાજ લોકોત્તમ છે અને શ્રી કેવલીપ્રરૂપિત ધર્મ લોકોત્તમ છે. છેલ્લે સર્વોત્તમ ચાર શરણોને સૂચવે છે. ચત્તારિ શરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે શરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે શરણં પવજ્ઞામિ, સાદુ શરણં પવજ્ઞામિ, કેવલીપન્નત્તં ધમ્મં શરણં પવજ્ઞામિ । હું ચારનું શરણુ સ્વીકારું છું. અરિહંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સિદ્ધ ભગવંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સાધુ મહાત્માઓનું શરણુ સ્વીકારું છું, અને શ્રી કેવલી ભગવંત પ્રરૂપિત ધર્મનું શરણુ સ્વીકારું છું. ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણુદારા અમેને એક મોક્ષપદ—સાચું સુખ પ્રાપ્ત થાઓ !

આત્માનંદના વાંચકો સાચો પ્રકાશ મેળવી,

૧. કાયા સંબંધી, અદિગરજિયા=ખડગાદિ શસ્ત્રરૂપ, પાણિસિયા=જીવ અજીવ ઉપર દ્વેષરૂપ, પારિતાવ-શિય=પોતાને અથવા પરને સંતાપ હપ્તવનવારી, પાણ્યાધ્યાયકિરિયા=પ્રાણાતિપાત-જીવહિંસારૂપ આ પાંચ ક્રિયાનો ત્યાગ. ૨. આ ચાર પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેનું વિવેચન નથી કર્યું.

કષાયોનો જન્મ કરી, ચાર ગતિનો નાશ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, સાચો આત્માનંદ-મોક્ષાનંદ મેળવી, પરમશાન્તિ-શાશ્વત સુખ-મોક્ષસુખ પામે। એ જ શુભ ઉદ્દેશને લક્ષ્યમા ગમી નીચેનો લેખ લખ્યો છે ]

આજે સ સાગમા પ્રાણીમાત્ર એક જ વસ્તુની ઇચ્છા રાખી રહ્યા છે અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય યદ્યપિ સુખની પ્રાપ્તિ માટેની ઇચ્છા નવીન કે આજની નથી, અનાદિકાળથી આ છવો સદાયે સુખની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ અત્યારે સુખ અને શાન્તિની ઇચ્છા આપણે માણીએ છીએ, એ દૃષ્ટિએ જ આપણે સુખનો વિચાર કરવાનો છે આજે જ્યાં જ્યાં નજર નાખીએ છીએ ત્યાં ત્યાં દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ જ નજરે પડે છે ગુ ગરીબ કે તબગર, ગુ રાત્ર કં રક, જઘા ય સુખની ઇચ્છા કરી રહ્યા છે જે મહાનુભાવો સુખની ઇચ્છા કરે છે તેઓ સુખની બ્યાખ્યા જાગજાગ મગજના હુકે કે દેગ એ તો વિચારણીય છે કોઈ ખાવાપીવાગ સુખ મમજે, કોઈ પહેરવા ઓઢવાગ સુખ મમજે છે, કોઈ ધનસચ્ચ કરવાગ સુખ મમજે છે, કોઈ વિધવિલાસના વિષનુ પાન કરવાગ સુખ મમજે છે અને કોઈ ગજમમૃદિ, લોગવિલામ, જાગજાગીયા, લાડી, વાડી અને ગાડીની મોજમજગ સુખ માને છે. વાસ્તવિક રીતે એ ખરુ સુખ તો નથી જ, એટલા જ માટે આચાર્ય મહારાજ કરમાયે છે કે

ગગનનગરકલ્પ સદ્ગમ વહ્નમાનામ્,  
જલદપટલતુલ્ય યૌવનં વા ધનં વા ।  
સુજનસુતશરીરાદીનિષ્શિષ્ટલાનિ,  
દ્વાનિકમિતિસમસ્તં વિદ્ધિસસારવૃત્તમ્ ॥”

આકાશપટમા ભેવાતા વિવિધ ભાવો-પ્રસંગો જેવો કલ્પિત સ્ત્રીઓનો સંગ છે આ કાશમા ઘેરાયેલા વાદળો પવનના ઝપાટથી વિખગઈ જાય છે, તેવું આ યૌવન અને ધન-લક્ષ્મી અસ્થિર છે વર્ષાઋતુમા વાદળા જમ્યા હોય,

ધોર અધારી નિશા હોય, દિશા પણ દેખાતી ન હોય, એમા અચાનક વિજળીનો ચમકારો થાય, એ જેમ ક્ષણિક હોય છે, પાણુ અધારુ ને અધારુ જ થઈ જાય છે તેમ આ સ્વપ્નનો, કુટુંબીઓ, પુત્રપત્નિવાર અને શરીર પણ ક્ષણિક અને અદૃશ્ય થઈ જનારા છે આખરે આખો મ માર અનિત્ય છે એમ ઉપદેશ છે હે ચેતન! જેને તું તારુ, તારુ, તારુ માની રહ્યો છો, જેમા તું સુખ અને શાન્તિની મજા માણી રહ્યો છો, તે જણુ અનિત્ય અને ક્ષણિક છે વિજળીના ચમકારા જેવું ચપલ છે આ સુખ તો ચાર દિવસના ચાદરના જેવું છે

જે લક્ષ્મીને માટે તું દિવસ અને રાત પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરે છે, જે કુટુંબીઓના સુખને માટે, લક્ષ્મીનો મચ્છ કંવા તું દિન રાત અધાગ મહેનત કરે છે, ગમે તેવા પાપો કરતાયે અચકાતો નથી, અનેક કાળાપોળા કરી અને સુખે ખાવાપીવા અને લોધવાનુયે છોડી ધમાધમ કરી લક્ષ્મી મેળવે છે એ કુટુંબીઓ તારા પાપમા લેશ માત્ર ભાગીદાર નથી થવાના તારા કહેલા કર્મોનુ ફળ તારે જ એકલાને ભોગવવાનું છે યદિ તારે સાચા અને શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ કંપી હોય, ખંદેશરા સુખી થવું હોય, સુખ અને શાન્તિના લોકતા થવું હોય તો આચાર્ય મહારાજનો ઉપદેશ શ્રદ્ધા કર ધર્મે ચિત્ત નિષેદિ

શ્રુતકથિતવિધિં જીત્ત્વ મક્ત્યા વિષેદિ,  
સમ્યક્સ્વાત પુનીદિ  
વ્યસનશુભુમિત કામવૃક્ષ લુનીદિ ।  
પાપે શુદ્ધિ પુનીદિ  
પ્રશમયમદમાનશિદિ, પિદિ પ્રમાદં,  
હિંધિ ક્રોધ વિમિધિ  
પ્રચુરમદગિરીસ્તેઽસ્તિ ચેન્મુનિજાંછા ॥  
પ્રાત કાલનો મદમદ મગીર વાય છે આવા સુદર પ્રશાત મગયે સૂરિજી મહારાજ એક

# સાચા સુખનો માર્ગ

લેખક: મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ

[ નોંધ—આત્માનંદ સહાના સેક્રેટરીઓનો એક પત્ર આવ્યો: “ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ” માસિક ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. આ મંગલ પ્રસંગે એક લેખ મોકલશો. માસિકનો ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ એ બહુ જ અર્થસૂચક છે. અત્યારના અશાંત સુગમાં શાન્તિનો—આત્માનંદનો સદેશો આ અંક સૂચવે છે. જુઓ, ૪—ચાર કથાઓનો જન્મ કરી, ૧—મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ કરે; ૪—ચાર ગતિનો નાશ કરી ૪+૧=૫ પાંચમી ગતિ—મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે એમ સૂચવે છે. ૪+૧=૫—પંચમજ્ઞાન—કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય અને ૪+૧=૫—પાંચ પરમેષ્ઠીની આરાધના સૂચવે છે. આત્મકલ્યાણના અર્થોએ—મુમુક્ષુએ સાચું સુખ મેળવવા માટે પંચપરમેષ્ઠીની અવશ્ય આરાધના કરવી જ જોઈએ. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ આ પાંચે પંચપરમેષ્ઠી કહેવાય છે. મુમુક્ષુઓ! આ પંચપદી—પંચપરમેષ્ઠી.

૪+૧=૫—પાંચ ૧ ક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચ પ્રકારના—શબ્દાદિ પાંચ પ્રકારના કામચુક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચે પાપસ્થાનકોનો ત્યાગ અને પાંચ મહાવ્રત અને પાંચ સમિતિનું પાલન વગેરે સૂચક છે.

આવી જ રીતે ૪૧ ના પ્રથમ ચારનો અંક પણ ચાર કથા, ચાર સંઘા; અને ચાર વિકથાનો ૧ ત્યાગ સૂચવે છે.

૧—એક છે તે એક પ્રકારનો અસંયમ અવિરતિનો ત્યાગ સૂચવે છે. તેમજ એકત્વ ભાવનાનો

સ્વીકાર “ યગોઽહં નરિથ મે કોઈ, નાદમન્નસ્સ કસ્સઈ ” ની અપૂર્વ ભાવનાનો સ્વીકાર સૂચવે છે. એક સત્પદ પણ સૂચવે છે. આખરે તો આ બધું આત્માનંદ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પંચમગતિ—મોક્ષગતિ પામવા માટે જ છે.

૪ નો આંક ચાર મંગલને સૂચવે છે. ચત્તારી મંગલ—અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલ, સાહુ મંગલ, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો મંગલ. ચાર લોકોનો છે. ચત્તારી લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો. શ્રી અરિહંત ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી સિદ્ધ ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી શ્રમણ—સાધુ મહારાજ લોકોત્તમ છે અને શ્રી કેવલીપ્રરૂપિત ધર્મ લોકોત્તમ છે. છેલ્લે સર્વોત્તમ ચાર શરણોને સૂચવે છે. ચત્તારિ શરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે શરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે શરણં પવજ્ઞામિ, સાહુ શરણં પવજ્ઞામિ, કેવલીપન્નત્તં ધમ્મં શરણં પવજ્ઞામિ. હું ચારનું શરણુ સ્વીકારું છું. અરિહંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સિદ્ધ ભગવંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સાધુ મહાત્માઓનું શરણુ સ્વીકારું છું. અને શ્રી કેવલી ભગવંત પ્રરૂપિત ધર્મનું શરણુ સ્વીકારું છું. ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણુદ્વારા અમેને એક મોક્ષપદ—શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાઓ!

આત્માનંદના વાંચકો સાચો પ્રકાશ મેળવી,

૧. કાયા સંયમી, અદિશરણિયા=અદ્વાદિ શરણ્ય, પાઉસિયા=જીવ અજીવ ઉપર દેવરૂપ, પારિતાવજિય=પોતાને અથવા પરને સંતાપ ઉપન્નવનારી, પાણ્યાપચાયકિરિયા=પ્રાણાતિપાત-જીવદિસારૂપ આ પાંચ ક્રિયાનો ત્યાગ. ૨. આ ચાર પ્રસિદ્ધ દેવાધી તેનું વિવેચન નથી કયું.

કષાયોનો જય કરી, ચાર ગતિનો નાશ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, સાચો આત્માનંદ-મેહાનંદ મેળવી, પરમશાન્તિ-શાશ્વત સુખ-મેહાસુખ પામે। એ જ શુભ ઉદ્દેશને લક્ષ્યા રાખી તીચેનો લેખ લખ્યો છે ]

આને સ સારમા પ્રાણીમાત્ર એક જ વસ્તુની ઇચ્છા રાખી રહ્યા છે અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય યદ્યપિ સુખની પ્રાપ્તિ માટેની ઇચ્છા નવીન કે આજની નથી, અનાદિકાળથી આ છવેા સદાયે સુખની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ અત્યારે સુખ અને શાન્તિની ઇચ્છા આપણે માલખીએ છીએ, એ દૃષ્ટિએ જ આપણે સુખનો વિચાર કરવાનો છે આને જ્યાં જ્યાં નજર નાખીએ છીએ ત્યાં ત્યાં દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ જ નજરે પડે છે શુ ગરીબ કે તવગર, શુ ગભ કે રક, ગધાય સુખની ઇચ્છા કરી રહ્યા છે જે મહાનુભાવો સુખની ઇચ્છા કરે છે તેઓ સુખની વ્યાખ્યા ગરાગર મમન્યા હશે કે કેમ એ તો વિચારણીય છે કોઈ ખાવાપીવામા સુખ સમજે, કોઈ પહેરવા ઓઢવામા સુખ સમજે છે, કોઈ ધનમય્ય કરવામા સુખ સમજે છે, કોઈ વિપયવિલાસના વિપત્ર પાન કરવામા સુખ સમજે છે અને કોઈ રાજસમૃદ્ધિ, ભોગવિલાસ, ગાગળગીચા, લાડી, વાડી અને ગાડીની મોજમજમા સુખ માને છે વાસ્તવિક રીતે એ ખરુ સુખ તો નથી જ, એટલા જ માટે આચાર્ય મહારાજ ફરમાવે છે કે

ગગનનગરકલ્પ સક્કમ વહ્નમાનામ્,  
જલદપટલતુલ્ય યૌવન વા ઘન વા ।  
સુજનસુતશરીરાદીનિચુચ્ચલાનિ,  
ક્ષણિકમિતિસમસ્તં વિદ્ધિસસારવૃત્તમ્ ॥”

આકાશપટમા જોવાતા વિવિધ ભાવો-પ્ર સગો જોવો કલ્પિત સ્ત્રીઓનો સગ છે આ- કાશમા ઘેગયેલા વાદળો પવનના ઝપાટાથી વિખરાઈ જાય છે, તેવુ આ યૌવન અને ધન-લક્ષ્મી અસ્થિર છે વર્ષાઋતુમા વાદળા જાય છે,

ધોર અધારી નિશા હોય, દિશા પણ દેખાતી ન હોય, એમા અચાનક વિજળીનો ચમકારો થાય, એ જેમ દલ્હિક હોય છે, પાછું અધારુ ને અધારું જ થઈ જાય છે તેમ આ સ્વર્ગનો, કુટુંબીઓ, પુત્રપરિવાર અને શરીર પણ દલ્હિક અને અદૃશ્ય થઈ જનારા છે આખરે આખો મ સાર અનિત્ય છે એમ ઉપદેશ છે હે ચેતન! જેને તુ તારુ, તારુ, તારુ માની રહ્યો છો, જેમા તુ સુખ અને શાન્તિની મજા માણી રહ્યો છો, તે બધુ અસ્થિર અને દલ્હિક છે વિજળીના ચમકારા જેવુ ચપલ છે આ સુખ તો ચાર દિવસના ચાદરડા જેવુ છે

જે લક્ષ્મીને માટે તુ દિવસ અને નાત પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરે છે, જે કુટુંબીઓના સુખને માટે, લક્ષ્મીનો સચ્ચ કરવા તું દિન રાત અધાગ મહેનત કરે છે, ગમે તેવા પાપો કરતાયે અચકાતો નથી, અનેક કાળાધોળા કરી અને સુખે ખાવાપીવા અને જીવવાનુ યે છોડી ધમાધમ કરી લક્ષ્મી મેળવે છે એ કુટુંબીઓ તારા પાપમા લેશ માત્ર ભાગીદાર નથી થવાના તારા કરેલા કર્મોનુ ફળ તારે જ એકલાને ભોગવવાનુ છે યદિ તારે સાચા અને શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ કરવી હોય, ખરેખરા સુખી થવુ હોય, સુખ અને શાન્તિના ભોક્તા થવુ હોય તો આચાર્ય મહારાજનો ઉપદેશ શ્રદ્ધા કર ધર્મે ચિત્ત નિષેદિ

શ્રુતફયિતવિધિ જીવ મક્ત્યા વિધેદિ,  
સમ્યક્સ્વાત પુનીદિ  
વ્યસનકુસુમિત કામવૃક્ષં લુનીદિ ।  
પાપે વુદ્ધિ પુનીદિ  
પ્રશમયમદમાનસિદિ, પિંદિ પ્રમાદ,  
હિંધિ ક્રોધ વિમિધિ  
પ્રચુરમદગિરીસ્તેસ્તિ ચેન્મુકિવાંછા ॥  
પ્રાત કાલનો મદ મદ મમીર વાય છે આવા સુદર પ્રથાત મમયે સૂરિજ મહાગજ એક

લગ્યાતમા મુમુક્ષુને ઉપદેશ આપતાં કરમાવે છે: 'હે જીવ ! યદિ તારે મોક્ષમાં જવાની, મુક્તિનાં શાશ્વત મુખો મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો ધર્મમાં તારું ચિત્ત પરોવ !' મનને વશ કરવા માટે સૂરિજી મહારાજ કહે છે: 'તારા ચિત્તને ધર્મમાં પરોવ !' મન જીતવું બહુ દુર્લભ છે. "મન જીત્યું તેણે સઘળું જીત્યું." "જેમ જેમ જતન કરીને રાખું તેમ તેમ અળયું લાગે." આપું આ મન છે. એટલે સૂરિજી મહારાજ મન વશ કરવાનું પ્રયોગે છે. મનને વશ કરવાથી કેવો અપૂર્વ લાભ થાય છે તે માટે નીચેનાં વચનામૃતોતું ખૂબ જ રમરણ કરવાની જરૂર છે:

“મળસરણેણેન્દિયમરણં,

હિન્દિયમરણેણ મરંતિ કમ્માદં ।

કમ્મસરણેણ મુક્કલો,

તમ્હા મળસારણં પવરં ”

મન મારવાથી—મન જીતવાથી ઇન્દ્રિયોનો જય થાય છે—ઇન્દ્રિયો વશ થાય છે, અને ઇન્દ્રિયોને જીતવાથી કર્મનો નાશ—ક્ષય થાય છે; કર્મક્ષયથી મુક્તિ થાય છે. માટે મનને વશ કરવું એ જ સર્વોત્તમ મુખનો માર્ગ છે. અહીં પ્રસ્તુત શ્લોકમાં પણ શરુઆતમાં મનને ધર્મમાં સ્થિર કરવાનું એટલા માટે જ કહેવાયું છે. કોઇ એમ કહેતું કે માનતું હોય કે, મન જીતવું—વશ કરવું એટલે મનને નિષ્ક્રિય કરવું; તો આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. મનને જીતવું; મન મારવું કે મન વશ કરવું એનો અર્થ એટલો છે કે: મનને સત્ક્રિયાઓમાં, સન્માર્ગમાં, શુભ ધ્યાનમાં, શુભ યોગમાર્ગમાં વાળવું. વિપય વિકારોથી, ઉન્માર્ગથી, અસહધ્યાનથી અને કુયોગોથી પાછું વાળવું. આતું નામ જ છે મન જીતવું. મનને આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાનથી પાછુંવાળી, શુદ્ધ કરી, ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધ-ધ્યાનમાં સ્થાપવું એ જ ખરે મનોજય છે. મન કેવું દુર્જય છે એ મહાત્માઓ અને સાધુ

પુરુષોથી અભણ્યું નથી; પણ છતાંયે મન જીતવું આકાશકુસુમવત—અસંલવિત છે એમ પણ નથી. આત્માથી—મુમુક્ષુ જીવો મનને જીતી શકે છે, મનને વશ કરે છે અને આત્મકલ્યાણ સાધે છે. મનને વશ કરવા માટે જ સૂરિજી કહે છે: 'તારા અપલ મનને ધર્મમાં જોડી દે. ધર્મરૂપી રથમાં જોડાયેલ મન પોતાની અપલતા, ઉન્મત્તતા, દુર્જયતા છોડી વશીભૂત થઇ શકે છે. વાછરડો ગમે તેવો તોફાની કે ઉન્મત્ત હોય પણ તેને રથમાં જોડ્યો—કે પછી ધાર્યું કામ આપે છે. તેમ આ મન પણ ધર્મરથમાં નિયોજીત કરવાથી ઇષ્ટફલપ્રાપ્તિમાં અમોઘ સાધન બની જાય ખરું. મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી ગણીવર કરમાવે છે કે:-

જળ લગ આવે નહિ મન ઠામ,  
તળ લગ ઇષ્ટ ક્રિયા સર્વિ નિષ્ફળ;  
જ્યેા ગગને ચિન્તામ.”

x x x

એતે પર નહિ યોગ કી રચના,  
જો નહિ મન વિશ્રામ;  
ચિત્ત અંતર પર છલને કું ચિત્તવત,  
કહા જપત મુખ રામ.  
બચન કાય ગોપે કઠ ન ધરે,  
ચિત્ત તુરંગ લગામ;  
તા મેં તું ન લહે શિવસાધન,  
જ્યું કણ સૂને રામ.

અર્થાત્ મનને વશ કરી—સ્થિર કરી ધમ માર્ગમાં જોડવાની જરૂર છે.

મનને સ્થિર કરવા માટે મહોપાધ્યાયજી કરમાવે છે કે:-

વત્સ કિં ચન્નલ સ્વાન્તો,

ઞ્ઞાન્વા ઞ્ઞાન્વા વિપીદસિ ।

નિધિ સ્વસન્નિધાન્વેવ,

સ્થિરતા દર્શયિષ્યતિ ॥

## પરતત્ત્વ—The Ultimate Real.

## પરમાત્મતત્ત્વ The Perfect Selfhood

લેખક શ. રા. જીવરાજભાઈ ચોપલ જોશી બી એ, એલએસ બી

**આર્યધર્મે**માં તત્ત્વજ્ઞાન—અધ્યાત્મજ્ઞાનનું અતિમ ધ્યેય આત્મસાક્ષાત્કાર—આત્મ અનુભવ છે સ સારમાથી—દુષ્પ્રમાથી મુક્તિ એ ગૌણ ધ્યેય છે, કારણ આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન થતા પરભાવદશાનો વિલય થાય છે, અને સ સારના કારણનો વિલય થતા દુષ્પ્રમાથી મુક્તિ સ્વતઃ થાય છે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે જુદા જુદા દર્શનોમાં આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપની માન્યતા જુદી જુદી જેવામાં આવે છે આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ એટલે પરમાત્મસ્વરૂપ જૈનદર્શન પ્રત્યેક જીવાત્માને ભિન્ન ભિન્ન માને છે અને પરમાત્મ

હે વત્સ ! મુમુક્ષુ ! મનની અપલતા-અસ્થિરતાવડે ચોતરફ ભમી ભમીને શા માટે દુઃખી થાય છે ? ત્રિત્તની સ્થિરતાથી તો તું તારા પોતામાં રહેલા નિધિને દેખી શકીશ !

જેમ કસ્તૂરી મૃગ પોતાની પાસે રહેલી કસ્તૂરીને મોહવશ નથી ઓળખી શકતો તેમ મનની અસ્થિરતા—અચલતાના પ્રતાપે આ જીવ પોતામાં જ રહેલા જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપ રત્ન ત્રયીને નથી મેળવી શકતો, તેનો અપૂર્વ આનંદ નથી માણી શકતો, એટલા માટે જ કહેવાયું કે ચિત્તને ધર્મસ્થિર કરવું એટલે આપોઆપ રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ થતા વાર નહિ લાગે

ધર્મમાં ચિત્તને સ્થિર કરવાના બીજા થોડા લાભો જોઈ આપણે આગળ વધીશું ( ચાલું )

દશામાં પણ પ્રત્યેક આત્મા પોતપોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં ભિન્ન ભિન્ન રહે છે અર્થાત્ સિદ્ધદશામાં પણ વ્યક્તિત્વ નહે છે વેદાત જેવા એક જ ચૈતન્યવાદી દર્શનો જીવાત્માઓની દેખાતી ભિન્નતા ઉપાધિકૃત માને છે, અને ઉપાધિ દૂર થતા જીવાત્માઓ પરમતત્ત્વમાં વિલય થતા માને છે જેમ મમુદ્રના તર ગો સમુદ્રના પાણીમાં ભળી જાય છે, જેમ સૂર્યના ઝિજ્જો સૂર્યના પ્રકાશમાં સમાઈ જાય છે તેમ વેદાત જેવા દર્શનના મત પ્રમાણે મુક્ત આત્માઓ તેના મૂળ સ્વરૂપમાં—પ્રજ્ઞામાં સમાઈ જાય છે, તેમને જુદું વ્યક્તિત્વ રહેતું નથી વેદાતમત પ્રમાણે આત્મસાક્ષાત્કાર એટલે જીવાત્માને પરમાત્મા—પરપ્રજ્ઞાના સ્વરૂપના દર્શન, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ એટલે જીવાત્માને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ અર્થાત્ મુક્ત જીવાત્માની પરપ્રજ્ઞામાં એકાકારતા જૈનદર્શન જીવાત્માથી ભિન્ન પરમાત્માને માનતું નથી જીવાત્મા પરમાત્માનો અંશ છે, એમ પણ માનતું નથી તેમ ઇન્ધર જેવી એક મહાન વ્યક્તિને પણ માનતું નથી, પણ કેવલ શુદ્ધ આત્માને પરતત્ત્વ—પરમાત્મતત્ત્વ માને છે જૈન દર્શનમાં કેવલ આત્મા પરમતત્ત્વ ( ultimatat roba ) છે એટલે આત્માના શુદ્ધસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ, આત્માના કેવલ્યપદનો અનુભવ તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ છે આ પદની પ્રાપ્તિમાં આત્મા ઝાંઝા અપૂર્વ બાવને પ્રાપ્ત કરતો નથી, તેમ આત્મા કોઈ

વ્યાપક મહત્ તત્ત્વમાં સમાઈ જતો નથી; પણ જેમ સૂર્યના પ્રકાશને આંધ્રાદન કરનારા વાદળાં વિખરાઈ જતાં સૂર્ય તેના પૂર્ણ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે તેમ કર્મના આવરણો ખસી જતાં આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે. આ કેવલ્યપદનો અનુભવ આત્મસાક્ષાત્કાર છે.

આત્મસાક્ષાત્કાર અથવા પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે પાતાંજલ યોગશાસ્ત્રમાં અષ્ટાંગયોગ ગતાવ્યો છે. યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એ યોગના આઠ અંગો છે. ધીજ દર્શનકારોએ પણ સામાન્ય રીતે યોગના આઠ અંગો સ્વીકાર્યા છે. આદિ'સા આદિ મહાત્મોને યમ કહેવામાં આવે છે, અને શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, ઇન્દ્રિયરપ્રતિધાનને નિયમ કહેવામાં આવે છે. જૈનદર્શનમાં કર્મનો સિદ્ધાંત વ્યાપક છે, અને કર્મના ક્ષય ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે. એટલે નવાં કર્મોને અટકાવવાના અને પાંચેલ કર્મની નિર્જરા કરવાના સંવર અને તપના માર્ગો ગતાંવેલ છે. અને અલ્પચંદ્ર તપમાં ધ્યાન ગતાંવેલ છે. દેહશુદ્ધિ ઈન્દ્રિયોનો નિયંત્રક અને ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ એ આત્મ અનુભવ-આત્મસાક્ષાત્કારના પ્રાથમિક પગલાં છે અને યોગ-ધ્યાન એ ત્યારપછીના પગલાં છે. જૈન શાસ્ત્રકારોએ પણ આત્મઅનુભવ માટે યોગનો માર્ગ પ્રરૂપ્યો છે. શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી પોડશક ગ્રંથમાં ૧૪ અને ૧૫માં યોગનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ રીતે ગતાવે છે. ખેદ, ઉદ્વેગ, શ્લેષ આદિ દોષોથી ચિત્તને વિમુક્ત કરી, શાંત ઉદાત્ત આદિ ભાવોથી સંયુક્ત કરી, એકાગ્રચિત્તે જિનેશ્વર ભગવાનનું ધ્યાન કરવા ૧૪ મા પોડશકમાં ગતાવે છે. જગતના વ્યવહારમાં સ્વ્યાપર્યા રહેતા જીવને તત્ત્વનો વિચાર કરવાનો વખત હોતો નથી. જગતના પ્રપંચનું રહસ્ય સમજવાને માણસને એકાગ્ર ચિત્તથી

ચિતવન કરવાના સમયોની જરૂર છે. ચિતવન કરવાથી માણસને વિભાવદશારહિત આત્માના શુદ્ધ સ્વભાવની ઝાંખી થાય છે; માટે એકાગ્ર ચિતવન-ધ્યાન આત્મસાક્ષાત્કાર માટે આવશ્યક ક્રિયા છે.

શાંત એકાગ્ર ચિત્તની આવશ્યકતા ગતાવ્યા પછી શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ પંદરમાં પોડશકમાં સાલંગન નિરાલંગન ધ્યાનનું સ્વરૂપ ગતાવે છે. અને તેના ફલ તરીકે પ્રાપ્ત થતાં આત્માના કેવલજ્ઞાન અને કેવલસ્વરૂપનું ક્રમશઃ વર્ણન કરે છે. સાલંગન યોગમાં અતિશયો સાથે ગિરાજતા, અને જગતને દેશના દેતા જિનેન્દ્ર ભગવાનના રૂપનું-ભગવાનની ધર્મક્રિયાનું ધ્યાન કરવા ફરમાવે છે. તેવા શુભધ્યાનમાં એકાગ્ર થતાં જીવના પાપો ક્ષીણ થાય છે, મોહ આદ્યો ભય છે અને શુકલજ્ઞાનોપયોગમાં વર્તતો જીવ પ્રાતિભસંજાતતત્ત્વસંદર્પિ થાય છે. આનો ટીકાકાર એવો અર્થ કરે છે કે પ્રતિભા એટલે ભત્તિ તેનાથી જેને તત્ત્વદર્શન થયું છે. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગશાસ્ત્રનો પારિભાષિકશબ્દ છે. પાતાંજલ યોગદર્શનમાં પ્રાતિભજ્ઞાનનું સ્વરૂપ ગતાવ્યું છે. પ્રાતિભાદ્વા સર્વમ્ ૩-૩૩. પ્રાતિભજ્ઞાનથી યોગી સર્વ જાણે છે. તે તારકજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે. જેમ પ્રભા સૂર્યોદયનું પૂર્વરૂપ છે. તારક જ્ઞાનનું સ્વરૂપ ૩-૫૪ માં ગતાવેલ છે કે:-તારકં સર્વવિષયં સર્વથાવિષયમક્રમં ચેતિ વિવેકજં જ્ઞાનમ્ તારકજ્ઞાન વિવેકથી-સ્વપરના વિવેકથી ઉત્પન્ન થયેલ પરિપૂર્ણ જ્ઞાન છે. તે સર્વ વિષયને-વિષયના સર્વભાવો-પર્યાયોને એક સાથે ગ્રહણ કરે છે. તે જ્ઞાન તારક કહેવાય છે; કારણ સંસાર-સાગરથી તારે છે. જૈન દર્શનમાં ગતાવેલ ભત્તિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યાય અને કેવલજ્ઞાનમાં પ્રાતિભા અને તારકજ્ઞાનના નામો ગતાવ્યા નથી. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગદર્શનમાં સુપ્રસિદ્ધ જ્ઞાન વિશેષ છે એટલે આપણા પૂર્વાચાર્યો



હરિભદ્રમુનિની જેવા તત્ત્વવિવેચકોએ પ્રાતિભા શબ્દ જૈન પરિભાષામાં પણ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જેવામાં આવે છે જૈનદર્શન પ્રમાણે પ્રાતિભાજ્ઞાન પરમાવધિજ્ઞાન છે, જે સર્વ રૂપી દ્રવ્યોને બેધ શકે છે અને કેવળજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે જ્ઞાન-સારના અનુભવાદ્યમાં યથોચિત્ત્યજી મહારાજ અનુભવજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવે છે કે -

સન્નયેવ દિનરાત્રિભ્યા, કેવલધૃતયો. પૃથક્ ।  
 વૃષ્ટૈરનુભવો દદ્યુઃ કેવલારુણોદય ॥

( જ્ઞાનસાર ૨૬-૧ )

પડિત પુરુષો તેને અનુભવજ્ઞાન કહે છે જે કેવળજ્ઞાન અને શુદ્ધજ્ઞાનથી, જેમ દિવસ અને રાત્રિ ભિન્ન છે તેમ ભિન્ન-વચમાં છે અને કેવળ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના અરુણોદયરૂપ છે અર્થાત્ અનુભવજ્ઞાન શુદ્ધજ્ઞાનનું ઉત્તરભાવી અને કેવળજ્ઞાનનું અતર સ્થિત પૂર્વભાવી છે તેનું ખીન્ન નામ પ્રાતિભાજ્ઞાન છે તાત્કાલિક કેવળજ્ઞાન છે, કારણ કેવળજ્ઞાનમાં રૂપી અરૂપી સર્વ દ્રવ્યો તેના સર્વ ભાવો-પર્યાયો સહિત એક સાથે જાણી શકાય છે અથવા જેને intuition કહેવામાં આવે છે, તેવા વિશિષ્ટ પ્રકારનું આ પ્રાતિભાજ્ઞાન જેવામાં આવે છે

આ પ્રકારના જ્ઞાનને પ્રાતિભાજ્ઞાન એટલે મતિમાંથી ઉત્પત્ત થયેલ ( પ્રતિભા-મતિસ્તત્ત્વ મર્થ પ્રાતિભમ્ ) જ્ઞાન કહ્યું છે, જ્યારે કેવળજ્ઞાન મતિથી થયેલું નથી, પણ આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જ છે.

પ્રાતિભાજ્ઞાન અથવા અનુભવજ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની ઝાણી થાય છે તે શુદ્ધ સ્વરૂપના પ્રકાશના કિરણો અતરાત્મામાં પડે છે તેના દર્શન થાય છે પણ તે જ્ઞાનમાં આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ ઘર્ષ જતો નથી, તેમ તે સ્થિતિ કાયમ રહેતી નથી, પણ એક વખત આત્મતત્ત્વના દર્શન થતા અતરાત્માને પૂર્ણ સંતોષ થાય છે, કારણ

તસ્મિન્ દૃષ્ટે દૃષ્ટ તદ્ ભૂતં તત્ત્વ પરં મત્ત વ્રક્ષ ॥

પરતત્ત્વ-સિદ્ધસ્વરૂપના દર્શન થતા, સર્વ વસ્તુ દૃષ્ટ બને છે તે જ સત્ય (real) છે, તે જ પરબ્રહ્મ છે ( all comprehensive ), તેનાથી કોઈ મહત્ત્-મોટું નથી

આત્માનો એકવાર માક્ષાકાર-અનુભવ થયા પછી કેવળજ્ઞાન કેવી રીતે થાય છે તેનો ક્રમ ૮-૯-૧૦ ના શ્લોકોમાં બતાવ્યો છે એક વખત આત્મસ્વરૂપના દર્શન થતા યોગી પુરુષ પોતાના મામર્થ્યથી પરમતત્ત્વને જોવાની અતિ ઉત્કંઠ આમશિતવાળો બને છે, અને પરતત્ત્વમાં અપ્રતિષ્ઠિત હોવા છતાં તે પ્રાપ્ત હોવાને પ્રવૃત્ત બને છે, અને તેવા અનાગત બંધાનમાં મગ્ન થતા પરતત્ત્વના દર્શન થાય છે પરતત્ત્વના દર્શન તે કેવળજ્ઞાન છે કેવળજ્ઞાન ઉત્કૃષ્ટ પ્રગટરૂપ છે વળુ લોકને પ્રકાશ કરવાવાળું છે અતીત, વર્તમાન અને અનાગત ભાવોને જાણવાવાળું છે, અને ધ્રુવ-સ્થિર છે સાલ જન અને નિરાલ જન યોગનું ફલ છે અને કેવળજ્ઞાનથી પરમાત્મસ્વરૂપના દર્શન થાય છે, તે દર્શન થતા ખીન્ન કોઈ દર્શનની આકાંક્ષા રહેતી નથી

તત્ત્વત્ત્વ વદ્ દષ્ટૃવા નિવર્તતે દર્શનાકાન્તા ॥

કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬ ની કારિકામાં પરતત્ત્વ-પરમાત્મતત્ત્વ ( highest reality ) નું સ્વરૂપ હરિભદ્ર મુનિજી બતાવે છે, પરતત્ત્વ શરીર ધર્મિયોથી ગઠિત છે અગ્નિ-ત્વ ગુણોનો ભંડાર છે, સૂક્ષ્મ છે, ત્રિલોકના મસ્તક ઉપર ગહેલ છે, જન્માદિ કલેશોથી નિવૃત્ત છે, જેને મહાસુનિઓ અધકારથી પગ પ્રકાશસ્વરૂપ કહે છે, સૂર્યના જેવા વર્ણવાળું, મહાગઠિત બ્રહ્મસ્વરૂપ-ખુદાત્ત સ્વરૂપવાળું અને અક્ષર-પોતાના સ્વભાવથી કદાપિ મૃત ન થવાવાળું છે આ પરતત્ત્વ

# સમયં મા પમાણ ।



લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી.

‘હે જૌતમ ! સમય માત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં.’ પ્રભુશ્રી મહાવીર દેવના ગણધર મહારાજ શ્રી જૌતમસ્વામી સાથેના વાર્તાલાપના જે વચનો સંપ્રદિત કરાયેલાં છે, એમાં ઉપરતું વાક્ય અતિશય મૂલ્યવાન છે. ભલે, એ વચન શુરુ એવા પ્રભુશ્રીએ શિષ્ય એવા શ્રી જૌતમને

નિત્ય છે, પ્રકૃતિથી (matter) વિયુક્ત છે, લોક અને અલોકને જોવાના ઉપયોગવાળું છે, શાંત મોહનવાળા સસુદ્ર જેવું છે, વર્ણુ અને સ્પર્શ વિનાતું તથા અશુરુલદ્યુર્યાયવાળું છે. શારીરિક કે માનસિક ઉપાધિ વિનાતું, પરમાનંદ સુખવાળું, અસંગ (detached) સર્વ કલા એટલે અશોથી રહિત અને સદાશિવ વગેરે પદોથી જે વાચ્ય છે. કેવળી ભગવાન પરત્વને જોઇને પરમ સમતા-પરમાનંદને પામે છે.

ઉપર ખતાવેલ પરમાત્મદશા જોદ્ધો માને છે, તેવી સર્વથા અભાવ-શૂન્યદશા (pure nothingness) નથી; પણ અખંડ શુદ્ધ જ્ઞાન સુખરૂપ છે. સુક્ષ્માત્મા પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સદૃશ્યજ્ઞાનંદ સ્વરૂપમાં રહે છે. પરમાત્મદશામાં પણ સુક્ષ્માત્મા વ્યક્તિત્વ ત્યજતો નથી, તેમ સમષ્ટિમાં વિલય પામતો નથી. પરમતત્ત્વને સર્વથા અભાવરૂપ માનવામાં આવે અથવા સદા કેવળ એક ચૈતન્યરૂપ માનવામાં આવે, તો બંધ અને મોક્ષની ઘટના સંભવતી નથી, અને ધર્મના અનુષ્ઠાનો, ધર્મની પ્રવૃત્તિ નિષ્પ્રયોજન થાય છે.

ઉદેશી ઉચ્ચાર્યું હોય; છતાં એ પાછળનો ભાવ સારા થે માનવકુળને સમજવા જેવો છે, એમાં લેશમાત્ર શંકાને સ્થાન નથી જ. એ કિમતી સૂત્રતું જેમ જેમ વિશેષ પારાયણ કરવામાં આવે તેમ તેમ એમાંથી નવનવો અને અતિ અદ્ભુત અર્થ નીકળતો જાય છે. સામાન્ય દેખાતા આ દૂંકા સૂત્રમાં કેવું અણુમૂલું રહસ્ય છુપાયેલ છે એનો સાચો ખ્યાલ અનુભવીઓને જ આવી શકે !

માસુદી કાળ અંગેનો પ્રમાદ કેવી અકળામણ ભૂલી કરી દે છે અથવા તો વ્યવહારમાં જેની કંઈ જ ગણના નથી એવી નાચીજ ‘પળો’ની ઉપેક્ષા જિદગીભર ચાલ રહી જાય એવો ભોધપાઠ આપે છે, ત્યારે જ આ નાનેરા સૂત્રમાં પ્રભુશ્રીએ મહત્વની વાત કહી દીધી છે, એમ કપૂલ કર્યા વિના આલતું નથી.

સમય એ જૈનદર્શનનો પારિભાષિક શબ્દ છે. વ્યવહારુ જગતમાં એનો અર્થ દૂંકામાં દૂંકો કાળ એમ કરી શકાય.

વર્તમાનકાળમાં સાઠ સેકન્ડની એક મિનિટ એ ગણતરી પ્રચલિત છે; છતાં એ સેકન્ડમાં પણ ‘સમય’ તો સંખ્યાબંધ સમાઇ જાય છે. એ માટે શાસ્ત્રમાં શ્લોક વચ્ચે દ્વાદશરૂપ અને કમળપત્રોને લાલાવડે છેદવારૂપ દૃષ્ટાન્તો આપેલાં છે. ‘સમય’ એટલે નાનામાં નાનો કિંવા અદ્યપમાં અદ્ય કાળ એમ અર્થ કરી આગળ વધીએ.

‘મા’ એટલે ના, અને ‘પમાએ’ એટલે

પ્રમાદ કરવો-નકામો શુભાવવો-હેતુશૂન્યપણે વ્યતીત કરવો આખા સૂત્રનો ભાવ એ નીકળ્યો કે પણ માત્ર પણ નકામી ન ગાળવી. 'Delay is dangerous' અર્થાત્ વિલંબ હાનિકારક છે, 'Time is money' એટલે સમય કિંમતી છે અથવા તો 'Time and tide wait for no man' કાળ અને ભરતી કોઈની રાહ જોતા નથી આદિ વાડ્યો પણ ઉપરની વાતને જ યુદ્ધિ આપનારા છે સમયની માથી કિંમત આકનારને પ્રમાદના પાશમાં ફસાવાનો મલક નથી જ એ નવરો પડતો નથી અને તેથી 'નવરો જોડો નજીબોદ વાળે' કિંવા 'નવરો તણખાલા તોડે' જેવી કહેવતો એને લાગુ પડતી જ નથી

કાળના ચક્રની ગતિ અન્યલિતપણે ચાલુ હોય છે માનવપ્રયત્નો એ પર બ્રેક મૂકવામાં ફોરેકમ્પ્સ વધા નથી 'ગયો સમય પાછો આવતો નથી' અથવા તો 'Gone is gone for ever' એ ઉક્તિને સાચી લેખીએ તો એ પર બ્રેક મૂકવાના ઉપાયો લવિષ્યમાં પણ કારગત થવાના નથી જ આ લખાણ વિચારણા પાથી આત્માર્થી વ્યક્તિએ એક જ સાગ્ર કાઢવો ઘટે અને તે એ જ કે ક્ષણમાત્ર નકામી ન ગાળવી, સુકૃતની કરણી કાલ પર ન ઠેલવી, આજસુતું જીવન ન જીવવું દેહધારી આત્માનો જો કોઈ મોટામાં મોટો ચતુર હોય તો એ 'આજમ' છે નીતિકારણે એ કથન છે કે આલસ્યં દિ મનુષ્યાણા શરીરસ્યો મહારિપુ ।

તેથી કવિતુ નિમ્ન વચન સાચુ છે

‘જે કરવું તે આજે કરીને,  
કાલે શી વાતો,

મગ્ધ તણા નિયાન મોટા,  
ગાજે છે માથે ’

દૂકમાં કહીએ તો એ મર્વનો એક જ ધ્વનિ નીકળે છે અને તે એ જ કે પ્રમાદીમાં નળર નોધાવ્યા વગર આત્મકલ્યાણકારી કરણીમાં ઉલુકત બન

કથા સાહિત્યના પાના ઉપર પ્રમાદ કરનાર આત્માઓને ડેવા માઠા કૃષ્ણ લોગવવા પડ્યા છે એના સખ્યાબધ ઉદાહરણો નોધાયા છે એમાના કેટલાક ઉપર ઊડતી નજર નાખી લઈએ કે જેથી આ મહામૂલા સૂત્રનો ભાવ હૃદયમાં ધરાળગ કોતરાઈ જાય

અવસર્પિણી કાળના આપણે માનવીઓ એટલે ઉદાહરણનો આરભ પણ આપણે માટે યુગની આદિથી અર્થાત્ શ્રી આદિનાથના કાળથી કરવો વ્યાજગી ગણાય વચન વદનાર ચરમ તીર્થપતિ શ્રી મહાવીર દેવના સમય પર્વત પહોચતા જો કે વિલંબ વશે, પણ એ અનિવાર્ય છે કેટલાક પ્રમગો એવા હોય છે કે જેની નોધ જનસમૂહના મનપ્રદેશમાં કાયમી અમર જન્માવે છે જે છાપ કેવળ સૂત્રના રટણથી નથી ઊડતી તે પેલા પ્રસંગમાંથી સહજ જોએ છે એટલે જ આ દિમતી સૂત્ર અંગેની પ્રમાવના પછી કેટલાક પ્રમગોની ઊડતી નોધ જોડવી ઇષ્ટ ગણી છે

‘મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર છે’ એ કહેવતથી કોઈક જ અગત્ય હશે, છતાં ‘એક જ ભૂલ’ તુ નાટક જોઈ કેટલાકના મનમાં એ પાછળનો ભાવ નવો લાગ્યો હશે, તેમ આ મૂત્ર અંગેના કથાનકોમાં પણ જાનશે એ અંગે વધુ હવે પછી



# આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન સમાચરેત્ ।

રા. રા. વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ., એલએલ. બી. સાદરા.

પોતાના આત્માને જે જે વસ્તુ-જે કંઈ બાબત પ્રતિકૂળ થઈ પડતી હોય તેનું આચરણ બીજાઓ પ્રત્યે કરવું જોઈએ નહીં એવો સરલ અર્થ ઉપરના સૂત્રનો ચોક્કસ શકાય છે. આ સૂત્રમાં જ્ઞાતપ્રોત થયેલ અને સ્પષ્ટ રીતે તરી આવતો સિદ્ધાંત એટલો બધો સર્વમાન્ય અને સૌ કોઈને આદરવા યોગ્ય જણાય છે કે તેને માટે કોઈ પણ ધર્મના પ્રચારકથી તેને માટે બાંધો લઈ શકાય તેમ જણાતું નથી.

જૈન સંસ્કૃતિની દૃષ્ટિએ ઉપરોક્ત સૂત્રને ઉચ્ચતમ સ્થાન આપી શકાય તેમ છે. અહિંસા પરમો ધર્મના સૂત્રને જેણે પોતાના જીવનમાં અશ્વસ્થાન આપેલ છે તે દરેક સજ્જનને-ભવભીતિ-સુસુષ્ઠુ જનને ઉપરનું સૂત્ર પરમ યોગ્ય-દાયક-આદરવા યોગ્ય અને પોતાના પ્રત્યેક જીવનકાર્યમાં તે નજર સન્મુખ રાખી અમલમાં મૂકવા યોગ્ય થઈ પડે છે. આ સૂત્રનું પરમ રહસ્ય જેમને સમજાયું છે-જરાજર ગળે જોતર્યું છે તેમને જીવનવિકાસની સાધનામાં અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ સાંપડે છે. સ્વાર્થ તેમજ પરમાર્થની દૃષ્ટિએ ઉપરનું સૂત્ર જરા જિગરથી અમલમાં મૂકનાર વ્યક્તિ પોતાની જાતને તેમજ જેના જેના સંબંધમાં તેનો અમલ કરવામાં આવતો હોય તેમને અનેક રીતે લાભ-કર્તા થઈ પડે છે.

મહાત્મા ગાંધીજીના સત્ય અને અહિંસાના સિદ્ધાંતો જે રીતે જનસમાજમાં પ્રચાર પામી રહેલ છે અને આચરણમાં મુકાઈ રહેલ છે તે સિદ્ધાંતોને પણ ઉપરના સૂત્રથી અનેક રીતે

યુષ્ટિ મળે છે. જીવનવિકાસની સાધનામાં આગળ વધતા જે જે મનુષ્યો જન્મ મરણનો-ભવજન્મ-જીનો અંત લાવવાની અપેક્ષા રાખતા હોય છે તેમણે આ સૂત્રને કઠી પણ પોતાની દૃષ્ટિથી દૂર રાખવું જોઈએ નહીં.

ઉદાસચરિત-મહાનુભાવ પુરુષોના જીવન પ્રસંગોનો ઊંડો અભ્યાસ કરવાની તક હાથ ધરીએ છીએ. તેમની વિશાળ દૃષ્ટિપૂર્વકની વિશ્લેષણત્વની લાવનાનો કંઈક ખ્યાલ કરીએ છીએ ત્યારે આપણને સમજાય છે કે તેઓ સર્વભૂતહિતે રતાઃ તેમજ આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ ચઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ જેવા પરમ આદરણીય સૂત્રોનું રટણ કરતા રહી, જીવનભર તે સૂત્રોના પરમ રહસ્યાર્થને અમલમાં મૂકતા રહી પોતાનું જીવન સાર્થક કરે છે અને જગતભરના પ્રાણીઓનો જીવનપથ જ્ઞાનમય અને પ્રકાશમય બનાવે છે તથા તેમની કલ્યાણસાધક યોજનાઓને અપૂર્વ વેગ આપે છે.

હિંદુ દૃષ્ટિપૂર્વકની ઊંડી વિચારણાથી લેખના મથાળે આપેલું સૂત્ર આપણને કંઈક અંશે અપૂર્ણ-સર્વમાન્ય એક વસ્તુના અસુક લાગ પૂરતું-એક બાબત પૂરતું દર્શન આગળ કરતું જણાય છે. એટલે તેને સર્વદેશીય દર્શન રજૂ કરતું બનાવવા માટે આપણે તેમાં આત્મનઃ અનુ-કૂલાનિ સર્વેષાં તુ સમાચરેત્ સૂત્રનો ઉમેરો કરીએ તો તેને સર્વદેશીય બનાવી શકાય અને બંને સૂત્રોના અમલથી મનુષ્યનું જીવન પરમ ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત કરી શકે.

આટલા ઉપોદ્ઘાત પછી આગળ કહેવામાં

આવેલ સૂત્રોનું સંવિસ્તૃત વિવેચન પ્રસ્તુત થઇ પડશે આપણા પોતાના આત્માને ઈર્ષ વસ્તુ અનુકૂળ છે અને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ છે તેનો સૌ કોઈ વિવેકપૂર્વક વિચાર કરીને જ પોતાનો કાર્યક્રમ નક્કી કરે છે અને નિશ્ચિત ધોષણે જીવનવ્યવહારના કાર્યોમા આગળ ધપ્યે જાય છે અનુકૂળ વસ્તુ જોઈતી સગવડ માગવી સુખદાયી થઈ પડે છે, ત્યારે પ્રતિકૂળ વસ્તુ અનેક પ્રકારની અગવડો અને સુસીળતા ખરી કરી દુ પકારક થઈ પડે છે સર્વ કોઈના હ મેથના મામાન્ય અનુભવથી સિદ્ધ થાય છે કે પ્રત્યેક પ્રાણી સુખની શોધમા અને તેની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયાસમા ઝંચોપચો રહે છે આમ છતાં પણ ખરું સુખ કંઈ વસ્તુમા રહેલું છે, તેમજ તે કેવા પ્રકારના પ્રયાસથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે ગાંધા પ્રશ્નો જટિલ થઈ પડે છે અમુક વસ્તુ અમુક કાળે કોઈ એક વ્યક્તિને સુખદાઈક થઈ પડે છે તે જ વસ્તુ અન્યને દુ પકારી થઈ પડે છે તેમજ તેની તે વ્યક્તિને તે જ વસ્તુ અન્ય કાળે દુ પકારક થઈ પડે છે અનિત્ય-પૌંદ્રલિક વસ્તુ જન્ય સુખ કાયમને માટે ટકી રહે તેવું અચલ નિત્ય સુખ નીવડતું નથી અવિનાશી-શાશ્વત સુખ તો દ્રક્ષા સિદ્ધ દશામા જ રહેલું છે સૌ કોઈ તેની પ્રાપ્તિ માટે અભિલાષા એવતું જણાય, પરંતુ તેવી અભિલાષા પાર પાડવાનું કાર્ય મામાન્ય પ્રયાસથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી આ વિવચની વિચારણા માટે તો ખાત્ર સ્વતંત્ર લેખની જરૂર છે

પ્રસ્તુત વિવચના અ ગે તે સ્નેહલુ જ કહેલું પૂરતું થઈ પડે છે કે અનિત્ય ગણાતા દુન્યવી સુખસગવડ યા તો જીવનવ્યવહારના પ્રસંગોમા ડગલે અને પગલે ઊભી વતી મુશ્કેલીઓ-અગવડો અને દુ ખ-દરદોમાથી રાહત મેળવવા માટે સૌ કોઈ પ્રયાસ કરતું જણાય છે અને જો કોઈ વિવેકી-વિચારશીલ મનુષ્યની દ્રજા ઉક્ત

પ્રકારના પોતાના પ્રયાસમા આગળ વધવા ઉપનાત, વિશુદ્ધ ધર્મ અને ન્યાયનીતિની દૃષ્ટિએ અન્ય જનોના તેવા પ્રયાસમા કંઈ વિઘ્ન કે મુશ્કેલી ઊભી ન કરતા તેમના તેવા પ્રયાસમા મહાનુભૂતિપૂર્ણ મદદ કરતા રહેવાની જરૂર છે અને તેમા જ આપણું મનુષ્યત્વ-માણુમાઈ સંજ્જનતા રહેલા છે પ્રત્યેક વિચારશીલ પુરુષ જ્યારે કંઈ મામાન્ય કે મહાભારત કાર્યને આગ લ કરવાની તૈયારી કર્તો હોય ત્યારે તે કાર્યની સિદ્ધિ માટે તેને કેવા પ્રકારની સાધન-સામગ્રીની જરૂર છે, તેના કંઈ રીતે ઉપયોગ કરવાનો છે, મહેલાઈથી તે કંઈ રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે, તેની સાધનામા કેવા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ આવવાનો સંભવ છે અને તેના કેવી રીતે પ્રતિકાર થઈ શકે તેમ છે-આ જગ્યા પ્રશ્નોની યોગ્ય વિચારણા તે પ્રથમથી જ કરી દેયો અને વિવેક અને સમજણપૂર્વક પોતાની કાર્યપ્રણાલિકા નક્કી કરી ગયો છે પોતાને પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવું વાતાવરણ બનતાં મુખી તે ઉપસ્થિત થવા જ દેતો નથી અને કદાચ તે ઉપસ્થિત થાય છે તો તેને શાંત કરવા માટે તે દરેક પ્રયત્ન કરી છૂટે છે પ્રતિકૂળ મ યોગોના સામાનાથી કે વિરોધથી તે કદી પણ ગભરાતો નથી પોતાને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ, અરુચિકર, દુ ખ-કારક, ચતાપજનક થઈ પડે તેમ છે, તેનો તેને સારી રીતે ખ્યાલ હોય છે અને તેના પ્રતિકાર માટે તે સદા-મર્મદા પ્રયત્નશીલ જ હોય છે કોઈ પણ મનુષ્ય આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ કે દુ ખજનક વાતાવરણને આવકાર આપવા તૈયાર હોતો નથી ત્રામજનક પ્રતિકૂળ મ યોગોનો સામનો કરવા માટે પોતાની મર્મ શક્તિ દેદિત કરવા કટિબદ્ધ થતા જોવામા આવે છે તે માટે જરૂર પૂરતી અન્ય જનોની મદદ લેવાનું પણ ચૂકતો નથી પ્રતિકૂળ વાતાવરણ સૌ કોઈને અમદા થઈ પડે છે તેને પોતાથી દૂર રાખવા

ખાતર પોતે તેનાથી આથો ગણી જવા પ્રયત્ન-  
શીલ હોય છે. પોતાને જે વસ્તુ પ્રતિકૂળ જણાય  
તે વસ્તુ તેની કોટીના અન્ય પ્રાણીઓને પણ  
પ્રતિકૂળ જ હોઈ શકે-હોવી જોઈએ એવો સ્પષ્ટ  
જ્યાલ રાખીને તેણે તે પ્રાણીઓ પ્રત્યે તેમને  
માટે પ્રતિકૂળ વાતાવરણ ઊભું ન થાય તેવું  
આચરણ-તેવું કંઈ પણ કૃત્ય કરી પણ કરવું  
જોઈએ નહીં. આવા નિષેધાત્મક ફરમાનને તેણે  
સર્વમાન્ય ધર્મના યા તો ઉત્તમ નીતિના પરમ  
આદર્શરૂપ સિદ્ધાંત તરીકે પોતાના હૃદયમાં યોગ્ય  
સ્થાન આપીને પોતાના જીવનવિકાસના કાર્યમાં  
આગળ વધવું તે જ તેને માટે હિતાવહ છે.

મન, વચન, ક્રિયાથી કરી કરાવી કે અનુ-  
મોહન આપીને ત્રિવિધે ત્રિવિધે થતા હિંસાના  
કૃત્યથી જે તદ્દન દૂર રહેવા માગતો હોય,  
અહિંસાના ઉત્તમ વ્રતથી તે પૂરેપૂરો રંગાયેલો  
હોય, સર્વ જીવો પ્રત્યેની દયામય લાવનાથી  
તેનું હૃદય પ્રકુલિત બની રહ્યું હોય, કોઈનું પણ  
અહિત કરવાના તેને સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ ન  
હોય; ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વગેરે કલુષિત  
ક્રિયા લાવે તેના પાતળા પડી ગયા હોય-  
જર્જરિત થઈ ગયા હોય, વૈરાગ્ય લાવથી જે  
વિભૂષિત હોય તેવા સત્જન મનુષ્યે પોતાના  
આત્માને જે જે કાર્યો-કૃત્યો પ્રતિકૂળ જણાતા  
હોય તેવા કોઈ પણ કૃત્યો ધીજતો તરફ કરી  
પણ આચરવા જોઈએ નહીં. મનના વિચારોને-  
હૃદયના લાવને હંમેશાં માટે તેઓએ એવો જ  
પલટો આપી દેવો જોઈએ કે અન્ય જનોને  
પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવા કૃત્યો માટે તેઓને અરે-  
રાથી ઉદ્ભવવી જોઈએ, તેવા કૃત્યો તરફ હંમેશાં  
નિરંકારવૃત્તિ જ બળવૃત્ત રહેવી જોઈએ. તુચ્છ  
બુદ્ધિથી, શુદ્ધક ગણતરીથી અન્ય જનોને પ્રતિકૂળ  
થઈ પડે તેવા કૃત્યોથી કદાચ કંઈક અંશે પોતાનું  
હિત સંધાતું જણાતું હોય, તો પણ તેવા  
કૃત્યોથી વિવેકી સત્જનોએ દૂર રહેવું જોઈએ.

ઉપરના સૂત્રનો હંમેશાં અમલ કરતા રહેનારા  
મહાતુલાવ પુરુષો જ પોતાની ઇષ્ટ સિદ્ધિ  
સહેલાઈથી મેળવી શકે છે. દુનિયાભરમાં તેમના  
કોઈ વિરોધી કે દુશ્મન ઊભા થતા નથી. તેમને  
કોઈથી લયભીત થવાનું કારણ રહેતું નથી  
એટલું જ નહીં પરંતુ તેઓ પોતાનો જીવનવિકાસ  
સરલતાથી સાધી શકે છે અને સામ્ય તરફની  
કુચ આગળ અને આગળ જ વધતી બંધ છે.

સામાન્ય બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં પણ આ  
નિષેધાત્મક સૂત્ર બહુ સહેલાઈથી આચરણમાં  
મૂકી શકાય તેવું છે. તેમાં પોતાની કોઈ પ્રિય  
વસ્તુનો લોભ આપવો પડતો નથી. ‘પપા પાપ  
ન કીજીએ, પુન્ય કીધું સો વાર.’ એ સૂત્ર અનુ-  
સાર, પ્રસ્તુત સૂત્રના અક્ષરશઃ અનુસરણથી  
પોતાના આત્માને કર્મના યોજથી હળવો  
કરી શકાય છે. અનેક પ્રકારના કલુષિત  
કર્મબંધનથી અલિપ્ત રહી શકાય છે. આવા  
અનુસરણમાં નથી કોઈ પણ પ્રકારનું જોખમ  
જોડવાનું કે નથી કંઈ સાહસ કરવાનું; નથી  
કંઈ દ્રવ્યનો લોભ આપવો પડતો કે નથી કંઈ  
શક્તિનો લોભ આપવો પડતો, પરંતુ તેથી  
ઉભરી રીતે સંયમપૂર્વકના અહિંસાત્મક જીવનથી  
અન્ય પ્રશસ્ત કાર્યોમાં સારી રીતે ઉપયોગ  
કરી શકાય તેવી શક્તિનો ગતિવ થાય છે;  
તેમજ અન્ય સાધનસામગ્રી પણ સુદુપયોગ  
માટે જળવાઈ રહે છે. આવા સાધુજીવનની  
મબ્લ માણવામાં મનની કંઈક અવનવી તૃપ્તિ  
અને અવલુંખીય આનંદનો અનુભવ થાય છે.  
અનિર્વચનીય મોક્ષસુખની વાનગીનો કંઈક  
આસ્વાદ લઈ શકાય છે. આવા મોઘદાયક સૂત્રમાં  
રમણાણુ કરનાર મહાત્મા પુરુષોને હૃદયનો  
અપૂર્વ સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેને પ્રતિ-  
દિન અમલમાં મૂકવા માટે જો નિશ્ચય વધારે  
મજબૂત થતાં કૃતકૃત્યતા અનુભવે છે.

ઉપરોક્ત સૂત્રની પાઠપૂર્તિરૂપે સૂચવાયેલ

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

જીયાલાશુરુ ( પંજાબ )

શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલયની સ્થાપના

આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહાત્મજ  
શિષ્યપ્રશિષ્યાદિ સપત્નિવાર ચાતુર્માસ મિનજનાથી

સૂત્રનો અમલ કરવા માટે ઉપરોક્ત મહાપુરુષોજી  
ગઢાર પડે છે જીવનવિકાસની નિમગ્ણી ઉપર  
તેમણે કંઈક ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરેલ હોવાથી,  
ઉચ્ચતમ અભિલાષાઓ અને મહત્વાકાંક્ષાઓ  
તેઓ મેલતા હોઈ, ઉત્તરોત્તર વધારે ઉચ્ચ સ્થાન  
પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ પ્રયત્નરીલ હોય છે  
અને તેથી જ સદૃશ સૂત્રનો અમલ પણ તેઓને  
ઠકિન કે ઠુંડર જણાતો નથી પોતાને જે જે  
વસ્તુઓ અનુકૂળ જણાતી હોય, પોતાને માટે  
જે જે સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ  
આશાતતુને વળગી રહી યવાયોગ્ય પ્રયાગ  
કરી રહ્યા હોય તે ગંધી અનુકૂળ વસ્તુઓ અને  
સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટેના પ્રયાસમા  
અન્ય સર્વે જનોને મદદ કરવા માટે પૂર્ણ  
સહાય આપવા માટે તેઓ તૈયાર જ હોય છે

હમદર્દીપણાની અને સહાનુભૂતિની લાગણી  
ઓને તેમણે પોતાના દૃઢ્યમા ઉચ્ચ સ્થાન  
આપેલ હોય છે એટલે પ્રસંગ મળતા અનુકૂળ  
પ્રસંગને આહ્વાન આપીને પણ તેઓ પગ  
હિતશુદ્ધિથી-પરોપકારપગાયણ વૃત્તિથી અન્ય  
જનોને મદદ કરવાની તમન્ના ધગવતા હોય છે  
આવા મહાપુરુષોનો જીવનવિલાસ આમાન્ય  
જનોને અપૂર્વ ગ્રેષ્ણાદાયક થઈ પડે છે  
સર્વભૂતહિતે રતા ।ના સૂત્રથી તંમજ આત્મવત્  
સર્વભૂતેષુ ય. પદ્યતિ સ પદ્યતિ સૂત્રથી તેઓ  
નખશિષ્ય ગાએલા હોય છે અને સાં કોઈને  
મહાય આપવા ઉત્સુક જણાય છે વય, લિંગ કે

નમસ્કા આનંદ-ઉત્સાહ અને ત્ર્યગ્નિ આદિ આવી  
રહેન છે નવયુવાનોમા ચૈતન્ય પ્રસરી નહી છે

આચાર્યશ્રીજીના કિત્તકિત વિષયો પર અપાતા  
અનોડ વ્યાખ્યાનોની ધૂમ મચી રહી છે, જેનો ઉપાત

ઉચ્ચનીચના લેદની અવગણના કરી પોતાના  
કાર્યપ્રદેશના વર્તુલમા તેને કંઈ પણ સ્થાન  
આપતા નથી આવા મહાપુરુષોના આભિર્ભાવથી  
જ આપણી સન્મુખ અપૂર્વ આદર્શ ( ideal )  
ખડુ થાય છે અને પરિત્રાંત્રી વીગવિન્યજીની  
ગૃહસ્થપૂર્ણ ઉકિન “ ધન્ય લોક નગર ધન્ય  
વેળા, મનમોહન સુદૃશ મેઢા ” માર્થક થતી  
જણાય છે

સ્વાર્થસાધનામા તો જીતુ કે કીટ પણ  
પૂરી માવચેતી વાપરતો-વાવરધો જણાય છે  
સ્વાર્ધી મનુષ્યોની શુક્તિ, પ્રયુક્તિ કે પ્રપ અ-  
ભળ- મોઢોઈના અતુલવનો વિષય છે ગમે  
તંવા પ્રયામથી તંને છુપાવવામા આવે તો પણ  
તે પ્રકટ વયા વગર ગહેતી નવી અને અધમ  
કૃત્યોની પર પરા જ્યારે ઉઘાડી પડે છે ત્યારે  
સ્વાર્થલુપ્ધ મનુષ્યો કિટકાન અને તિગ્દકાનને  
પાત્ર જ થાય છે અને જે કંઈ થોડી-ઘણી  
આળસુ તેઓ જમાવી બેઠા હોય છે તે શુભાવી  
બેઠે છે આવા નીચી ડોટીના મનુષ્યો સાથે  
જ્યારે ઉપરોક્ત પગમાર્ગી મહાપુરુષોની સર-  
ખામણી કે સુકાળલો જોઈએ છીએ ત્યારે તેઓ  
સર્વત્ર-સૌં કોઈના આદર સન્માન અને પ્રશ માને  
પાત્ર વાય છે તેમજુ જીવન આપણા માટે  
અનેક પ્રકારના જોધપાઠો આગળ ધરે છે સૌ  
કોઈ તેમાથી જોધાવધના અશે સારભૂત તત્ત્વ  
ઝડણુ કરના ગહે અને તંને અમલમા મૂડના  
માટે લેશ માત્ર પીટેહક ન કરે એ જ અવધર્થના

આત્મણુ, શીખ, ઇસાઈ, આર્યસમાજ, મુસલમાનાદિ સર્વે ક્રેમોના લોકો ઘણા જ ઉત્સાહથી આખ્યાનોનો લાભ લે છે.

આચાર્યશ્રીજીના આશીર્વાદથી નવયુવાનોએ ‘શ્રી આત્માનંદ ક્લેન વાંચનાલય’ સ્થાપન કર્યું છે, જેનો લાભ લેવાઈ રહ્યો છે. સ્થાપનાના સમયે લાપણો અને આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ થયેલ હતો.

અદારથી ભાવિકો દર્શનાર્થે આવ્યા કરે છે. ચોમાસી યોદ્ધાના દિવસે જુદા જુદા નગર-ગ્રામોના ૩૦૦ ભાઈઓ લાલ લેવા પધાર્યા હતા.

બપોરે ધર્મચર્ચા થયા કરે છે, દરેક લોકો આવી પોતાની શંકાઓનું સમાધાન કરી આનંદિત થાય છે.

### વરકાણા

આ. શ્રી વિજયલક્ષિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુભ દરને ગેડનિવાસી શા. નયમજી ધનાજીને સમારોહપૂર્વક વહીવીક્ષા અપાઠ સુદિ ૧૦ના રોજ આપવામાં આવી હતી. જેમનું નામ મુનિશ્રી વિદ્યારત્ન-વિજયજી રાખવામાં આવ્યું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી હાલ વરકાણામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે.

### પ્રાંતીજ

મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ તથા મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ પ્રાંતીજમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. ગઈ અપાઠ વદિ ૩ ના રોજ શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી મહારાજની જયંતી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે ઊજવવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે તથા અધ્યક્ષસ્થાનેથી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજે જયંતીનાયકના મુણાતુવાદ કર્યો હતા.

### શ્રી ભગવતીસૂત્ર વાચના (ભાવનગર)

અગ્રે ચાતુર્માસ ગિરાજમાન આચાર્યશ્રી વિજય-કુસુદસૂરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી સંધે પવિત્ર શ્રી ભગવતી-

સૂત્ર સાંભળવાની ભાવનાથી પ્રેરાઈ વિમુક્તિ કરતાં, આચાર્ય મહારાજે મહર્ષી સ્વીકાર કરતાં શ્રી ભગવતી-સૂત્રના પાના ૩૫. ૫૧) ના નકરાથી ટાણવાળા શાહ ત્રિભોવનદાસ ગોરધનદાસ અપાઠ વદિ ૬ ના રોજ વાળતેગાજતે પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા. રાત્રિના રાત્રિજ્યો કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીજીની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. બીજે દિવસે વરધોડો ચઢાવવામાં આવ્યો હતો અને વરધોડો ઉપાશ્રયે આવતાં પાના આચાર્ય મહારાજશ્રીને વહોરાવ્યા હતા, જે સમયે ભાવપૂર્વક શ્રીસંધે માનપૂજ કરી હતી, અને સાચા મોતીનો સાથિયો કર્યો હતો; તેમજ પ્રતિદિન ૩૦૦ સાથિયા, ૩૦૦ અદામો, ૩૦૦ છૂટા પૈસા, એક શ્રીજી અને એક રૂપિયો મૂકવાનું દરાવવામાં આવતાં તેના ૩૫. ૧૧) નક્કી કરવામાં આવતાં ૧૨૫ વ્યક્તિઓના વારા નોંધાઈ ગયા છે. તેમજ દરેક શતકના પ્રારંભમાં પૂજા લાણાવવાનું નિર્ણયિત થતાં અને તેનો ખર્ચ ૩૫. ૨૧) નો ગણતાર તેમાં પણ લગભગ ૩૨ નામો નોંધાઈ ગયા છે. શ્રીસંધ પૂર્ણ ઉત્સાહથી સારી સંખ્યામાં લાલ લઈ રહ્યો છે.

### ઈદારા

આ. શ્રી વિજયકુસુમસૂરીશ્વરજી મહારાજ છટા-દરામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. દરરોજ વ્યાખ્યાન વંચાય છે. જનતા સારી સંખ્યામાં લાલ લે છે.

### કુચ્છમાંડવી

આ. શ્રી વિજયલક્ષિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ કુચ્છ માંડવીમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. વિહાર દરમિયાન ભદ્રેશ્વર આવનાં યાત્રાળુઓ માટે લોજનશાળાની અગત્ય જણાતાં તેઓશ્રીના ઉપદેશથી દૂક સમયમાં સારું ફંડ થયું છે, જે પ્રશંસનીય છે.



(અનુમધાન દાખલ પેન ૨ થી ચાલુ)

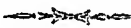
૪. સકલાહિત સ્તોત્ર (મૂળ) — મી. કનકચુગળજી દીકા સાથે સરોધનકર્તા પ્રાચીન સાહિત્યમરોધક પ્રાક્ષરવર્ગ શ્રીમાન પુણ્યવિજયજી મહાગજ તંદન શુદ્ધ કરીને પ્રગટ કરવામા આવેલ છે અભ્યાસીઓ માટે અતિ ઉપયોગી છે ચાઓ સુદર દાખવમા મુદ્રિત થયેલ છે

૫. શ્રી આગમમારિણી ગ્રંથ — અનેક તત્ત્વજ્ઞાનની ગ્રંથના જેવી હકીકતોથી ભરપૂર ફોર્મ ૮, પાના ૧૩૨

૬ સિદ્ધાંતરહસ્ય — તત્ત્વજ્ઞાન, દારો વગરે અનેક ગ્રંથના જેવી હકીકતોથી ભરપૂર પાકા બાઈન્ડિંગનો દુબદાર ગ્રંથ પાના ૨૪૦

આના સખ્ત મોઢવરીના વખતે પણ આના છ મોટા સુંદર ગ્રંથો, મોટા ખર્ચ કરી, પ્રગટ કરી અમાગ માનવતા પેદાન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને ભેટ આપવાનું સભાએ માહસ કર્યું છે વ્યાપારીદંડિએ આ સભાને વહીવટ થતો ન હોવાથી, જોયામા છોડી દેવાના રિવિધ સાહિત્યના અનેક ગ્રંથો પ્રગટાન કરવાનો અને આર્થિક દંડિએ પણ અમાગ ઉપરોક્ત સભાસદોને સામા સારા ભેટના ગ્રંથોના દર વખતે વિશેષ વિશેષ લાભ કેમ મળે, એ હેતુ ખ્યાનમા રાખેલ હોવાથી તેમજ આ સભાના લાઈફ મેમ્બરોને એક સુદર ગૃહલાઈબ્રેરી કેમ થાય તે વિચારથી ગમે તેવા પ્રસંગોએ પણ અનેક ગ્રંથોની ભેટોને લાભ આપવામા આવે છે આ સભા પોતાના સભામંદોને ગ્રંથોના જે મોટા લાભ આપે છે, તે અમાગ સભ્યો જાણે કે તેમજ તેની બીજી કોઈ સમ્યા તેવા લાભ આપી ચકતી ન હોવાથી આ સભામા ફિવસાંતુદિવસ નવા સભાસદોની સખ્યા વધતી જાય છે

અમારા માનવતા પેદાન સાહેબો તથા લાઈફ મેમ્બરોને ઉપરના છ ગ્રંથો આપા વહિ પ થી ધારા પ્રગાલે પોસ્ટેજ ખર્ચ સાથેનુ વી પી કરી લે. મોકલવામા આવશે, જે સ્વીકારી લેના નમ્ર વિનતી છે



## શ્રીમતી ગદાબાઈનો સ્વર્ગવાસ

હનકતાનિનારી મેક લક્ષ્મીચંદ્ર ક્યારે ૧૧ ધર્મપત્ની શ્રીમતી ગદાબાઈ અપાઠ મુદિ એકમ ને શનિવાના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે મજલ, સુદીન અને વિનયી હતા તેમજ દેરજીવન ધર્મ પ્રતે શ્રદ્ધાવાળા હતા તેઓએ વીણરચાનક તપ, વેદિણી તપ, મિનહવાણક તપ, નવપદ્ય એળી આદિ તપશ્વર્ષી પણ કરી હતી તેઓએ હલકતામા તેમજ સોગીપુત્રીમા ધર્મચામા, શ્રી ચતુર્ગપ તીર્થ ઉપર મોતીયા મેકતી દુકમા એક દેરી બધારી ગળેન સુદની લક્ષ્મીના સદુપયોગ કર્યો છે તેઓના સ્વર્ગવામથી એક ધર્મનુતંગી જહેનતી ખોટ પડી છે તેઓના કુટુંબને દિવાસો દેવા માટે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ

## ભાઈ નેમચંદ ગિરધરસાલનો સ્વર્ગવાસ

ભાઈ નેમચંદ અદ્વાન વર્ષની વયે લાગ વખતની ખીમરી ભોગરી ગળા અપાઠ વહિ ૧૦ ના રોજ પચત્વ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે શાંત, મિલનસાર અને દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા હતા તેઓ આ સભાના ધણી વખતથી સભામં હતા તેઓના સ્વર્ગવામથી આ સભાને એક સભાસદ બહુતી ખોટ પડી છે તેઓની ૧૧ કુટુંબને દિવાસો દેવા માટે તેમના આત્માને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે

બ્રાહ્મણ, શીખ, ખ્રિસ્તી, આર્યસમાજ, મુસલમાનાદિ સર્વે ક્રોધોના લોકો ધણા જ ઉત્સાહથી વ્યાખ્યાનોનો લાભ લે છે.

આચાર્યશ્રીજીના આશીર્વાદથી નવલુવાનોએ ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલય’ સ્થાપન કર્યું છે, જેનો લાભ લેવાઈ રહ્યો છે. સ્થાપનાના સમયે ભાષણો અને આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ થયેલ હતો.

ગદારથી ભાવિકો દર્શનાર્થે આવ્યા કરે છે. ચોમાસી ચૈદરાના દિવસે જુદા જુદા નગર-ગ્રામોના ૩૦૦ ભાષ્યો લાભ લેવા પધાર્યા હતા.

ખપેરે ધર્મચર્યા થયા કરે છે, દરેક લોકો આવી પોતાની શંકાઓનું સમાધાન કરી આનંદિત થાય છે.

### વરકાણા

આ. શ્રી વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુભ હસ્તે ખેડાનિવાસી શા. નયમલજી ધનાજીને સમારોહપૂર્વક વહીવટી અપાઠ સુદિ ૧૦ના રોજ આપવામાં આવી હતી. જેમનું નામ મુનિશ્રી વિશ્વારદ-વિજયજી રાખવામાં આવ્યું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી હાલ વરકાણામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે.

### પ્રાંતીજ

મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ તથા મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ પ્રાંતીજમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. ગયત્ર અપાઠ વદિ ૩ ના રોજ શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી મહારાજની જયંતી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે ઊજવવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે તથા અધ્યક્ષસ્થાનેથી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજે જયંતીનાયકના ગુણાનુવાદ કર્યો હતા.

### શ્રી ભગવતીસૂત્ર વાચના ( ભાવનગર )

અને ચાતુર્માસ ગિરાજમાન આચાર્યશ્રી વિજય-કુન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી મંથે પવિત્ર શ્રી ભગવતી-

સૂત્ર સાંભળવાની ભાવનાથી પ્રેરાઈ વિનમ્રિ કરતાં, આચાર્ય મહારાજે સહર્ષ સ્વીકાર કરતાં શ્રી ભગવતી-સૂત્રના પાના રૂ. ૫૧) ના નકરારી ટાણાવાળા શાહ ત્રિભોવનદાસ ગોરધનદાસ અપાઠ વદિ ૬ ના રોજ વાજતેગાજતે પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા. રાત્રિના રાત્રિજગો કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીફળની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. ખીજે દિવસે વરધોડો ચઢાવવામાં આવ્યો હતો અને વરધોડો ઉપાશ્રયે આવતાં પાના આચાર્ય મહારાજશ્રીને વહોરાવ્યા હતા, જે સમયે ભાવપૂર્વક શ્રીસંધે ગ્રાનપૂજા કરી હતી, અને સાચા મોતીનો સાથિયો કર્યો હતો; તેમજ પ્રતિદિન ૩૦૦ સાથિયા, ૩૦૦ બદામો, ૩૦૦ છૂટા પૈસા, એક શ્રીફળ અને એક રૂપિયો મૂકવાનું ઠરાવવામાં આવતાં તેના રૂ. ૧૧) નક્કી કરવામાં આવતાં ૧૨૫ વ્યક્તિઓના વારા નોંધાઈ ગયા છે. તેમજ દરેક શતકના પ્રારંભમાં પૂજા લાજીવવાનું નિર્ણયિત થતાં અને તેનો ખર્ચ રૂ. ૨૧) નો ગણતાર તેમાં પણ લગભગ ૩૨ નામો નોંધાઈ ગયા છે. શ્રીસંધ પૂર્ણ ઉત્સાહથી સારી સંખ્યામાં લાભ લઈ રહ્યો છે.

### ઈદારા

આ. શ્રી વિજયકુન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજ ઇદારામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. દરરોજ વ્યાખ્યાન વંચાય છે. જનતા સારી સંખ્યામાં લાભ લે છે.

### કુચ્છમાંડવી

આ. શ્રી વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ કુચ્છ માંડવીમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. વિહાર દરમિયાન ભદ્રેશ્વર આવતાં યાત્રાળુઓ માટે ભોજનશાળાની અગત્ય જણાતાં તેઓશ્રીના ઉપદેશથી ટૂંક સમયમાં સારું ફંડ થયું છે, જે પ્રશંસનીય છે.



પુસ્તક રૂ. ૫/-  
અથવા ૧ લિ.



નવલ ૧૯૩૧  
આદ્યુષ્ટ

પ્રકાશક—  
શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર.

૧. શ્રી મેઘિનાથ સ્તવન ... .. ૨૫	૭. શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર ... .. ૩૪
૨. પર્વાધિરાજ ! પધારો-પધારો ! ૨૬	૮. જીવન વિકાસ ... .. ૩૬
૩. સાચી ક્ષમા ... .. ૨૭	૯. અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ : દરગઢમાં ખૂન ... .. ૪૧
૪. જૈનદંડિની મહત્તા ... .. ૨૮	૧૦. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો ... ૪૪
૫. સુકિતાના સાધન ... .. ૩૧	
૬. આપણી ધાર્મિક સંસ્કૃતિ ... ૩૨	

### નવા થયેલા માનવતા સભાસદ.

૧. ધર્મિયાણી ચીમનલાલ નરસીદાસ વડવાણુ દેખ લાર્ક મેમ્બર.

### ભેટના ગ્રંથો.

- |                          |                                      |
|--------------------------|--------------------------------------|
| ૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર    | ૪. શ્રી સદ્ગાહિત સ્તોત્ર દીક્ષા સહિત |
| ૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય | ૫. શ્રી આગમસાંકીર્ણી                 |
| ૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ      | ૬. શ્રી સિદ્ધાંતરહસ્ય                |

આવા સખ્ત મેંધવારીના વળને પણ ઉપરના જ મોટા સુંદર ગ્રંથો, મોટા ખર્ચ કરી, પ્રગટ કરી, અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાર્ક મેમ્બરોને ભેટ આપવાનું સાહસ ક્યું છે. આ સભા પોતાના સભાસદોને ગ્રંથોના જે મોટા લાભ આપે છે તેવો લાભ અન્ય કોઈ આપી શકતું નથી.

ઉપરોક્ત ગ્રંથો ભેટ આપવાનું કામ શરૂ છે; જેથી સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના છે.

### શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાના સર્વ માનવતા સભાસદો તથા ગુરુભક્તોને ખાસ વિનંતિ

સ્વ. પ્રવર્તક શ્રી ક્રાંતિવિજયજી મહારાજનું સ્મરણ નિરંતર સચવાઈ રહે તે માટે તા. ૩૦-૭-૪૨ ના રોજ મળેલી આ સભાની બનરજી મીટિંગે તે મહાપુરુષના સ્મારક માટે એક ફંડ કરવાનો ફાવલ કરતાં સભાસદોએ તીવ્ર પ્રયાણેની રકમ ફંડમાં ભરી છે. આપ પણ આ ફંડમાં આપનો યોગ્ય ફાળો આપશો.

૧૫૧૯) ડુ. ૪૦ અંક ૬ માં જણાવ્યા પ્રમાણે થયેલ ફંડ.

૫) શાહ નગીનદાસ ઉત્તમચંદ-ભાવનગર.

૫૧) શેઠ લક્ષ્મીચંદજી ધનાલાલજી કણિયંત-ખીકાનેર.

૧૫૭૫)

( ફંડ ચાલુ છે. )



પુસ્તક • ૮૧ મુ  
અક • ૨ લે

આત્મ નં ૮૮  
વીગ મ ૨૪૬૯

વિષમ મ ૧૯૮૮ • ભાદ્રપદ,  
ઈ મ. ૧૯૮૩ • મજુમુગ

## શ્રી નેમિનાથ સ્તવન

[ પારવડા નાજે તીગતા દેશમા ]

ઓ પખિડા ! નાજે પિયુત દેશમા,  
બોલજે હે ને મંદામા ઓ પખિડા ! ૧

શ્યામભજ મિધાબ્યા શિવનાગી કાગ્લે,  
ગિરનાર જેવા પ્રદામા ઓ પખિડા ! ૨

કહેજે કે ગળુલાએ કીધી કે જાધા,  
હવલુ છે માધુવંદમા ઓ પખિડા ! ૩

સ્વામિ નેમિનાથ ! તુહિ આશ- છે મારે,  
તાગે મને ત્યાગના વેશમા ઓ પખિડા ! ૪

મુક્ત પ્રજ્ઞયાગી એ દપતીને પ્રલુભો,  
દક્ષ કહે છે ઉપદેશમા ઓ પખિડા ! ૫

ન્યમિના મુનિશ્રી દત્તાત્રયજી મહાગજ.

# શ્રી પર્વાધિરાજ ! પધારો-પધારો !

“ અમ આંગણાં ઝજાઝો ” !!

દોહરો

મંગળકારી નામ છે, મંગળમય સહુ કાળ;  
પધારશે અમ આંગણે, પર્વતળા અધિરાજ.

હરિગીત છંદ

આજે શુકન શુભ થાય છે, ધાર્મિક ધ્વનિ સંભળાય છે,  
પુણ્યો પ્રકાશક પુનિત પગલાં, શ્રવણગોચર થાય છે;  
અભિવૃદ્ધિ કરીને ધર્મની, ભવસાગરેથી તારશે,  
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૧

ખીલે સમસ્ત-વનસ્પતિ, ઋતુસંજનાં દર્શન થતાં,  
ફળ ફૂલ સૌરભવંત પૂર્ણ પ્રકુલ્લ દિલ સોહાવતાં;  
માંગલ્ય એ મધુ માસ સમ, પ્રાગલ્ભ્ય પૂર્ણ પ્રસારશે,  
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૨

દર વર્ષે ધર્મોત્કર્ષ થાવા, દિવ્ય દર્શન આપનાં,  
લેખાં ગણાએ માનવીનાં, પુણ્ય ને વળી પાપનાં;  
સંહાર કરી સૌ પાપનો, રૂઝાં હૃદય વિકસાવશે,  
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૩

શ્રી જૈન શાસનની ક્રિયા, તાલુ કરો છો આવીને,  
ભૂદયા સૂક્યાને લાન આપો છો, સુમાર્ગ બતાવીને;  
શાસ્ત્રો શ્રવણ ને વ્રત-નિયમો હૃદયમાં પ્રગટાવશે,  
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૪

સન્માન કરવા આપતું, શ્રી જૈન શાસન સંભળ છે,  
કલ્યાણ કરવા સર્વતું, શ્રી ધર્મસ્થાન જ ધનજ છે;  
આંતર-ઉલટના પ્રેમ-પુષ્પો આજ આપ સ્વીકારશે,  
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૫

આઠે દિવસ આનંદના, ધર્મોત્સવોમાં ગાળીશું !  
સત્શાસ્ત્રનાં વ્યાખ્યાન, સાધુ-સંતને નિહાળીશું !  
હૃદાવો અમૌલિક આપવા, આ પ્રાર્થના સ્વીકારશે,  
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૬

કવિ રૈવાશંકર વાલજી બધેકા

# સાચી ક્ષમા

લેખક

આ. શ્રી વિજયકન્નરમુરિય મહારાજ

ક્ષમા આત્માનો વિકાસ છે અને તે કોધના (દેવના) અભાવસ્વરૂપ છે ક્ષમા દયાનું અંગ છે અને તે દયાળુઓમા અવશ્ય રહેલી હોય છે ક્ષમા અહિંસાની જનની છે અને તે હિંસાઓથી વિરક્ત આત્માઓને વરેલી છે પાપકર્મના ઉદયથી પ્રતિદૂળ સયોગોને અબ્યાકુળપણે સહન કરવા તે ક્ષમા શ્રી મહાવીર પ્રભુનો એક જ ઉદ્દેશ અને એક જ ઉપદેશ, સહન કરતા શીખો શ્રી મહાવીર પ્રભુનો સાચો ભક્ત ક્ષમા ન વિસારે અહિંસાનો પરમ ઉપાસક ક્ષમાનો આશ્રિત બને કર્મની નિર્જરાથી વિકાસ મેળવનારના યશોગાન સાક્ષીને તથા પૂજા અને ણહુમાન બોધને અમર્ષ ન કરે તે ક્ષમાધારી. પુન્ય કર્મના ઉદયથી વિલામના સાધન તથા દુનિયામા માન, પ્રતિષ્ઠા અને મોટાઈ મેળવનારનું મનથી પણ અપમાન ન કરે તે ક્ષમાધારી મોહના દાસત્વમાથી મુક્ત અપાવનારી ક્ષમા જ છે પ્રભુએ ક્ષમાનો આદર કરી સ્વતંત્રતા મેળવી અને અનંત જ્ઞાન, અનંત જીવન, અનંત સુખ આદિ આત્મસ્વરૂપના અનન્ય લોક્તા જાન્યા અને અન્ય જીવોને પોતાના સર્વ સિદ્ધાંતોનું રહસ્ય ક્ષમા જતાથી અપરાધીને ક્ષમા માગવાની આવશ્યકતા છે સ્વરૂપરમણતા તે ક્ષમા પરરૂપરમણતા તે અપરાધ સ્વરૂપમા રમનાર કદી પણ અપરાધી જની શકતો નથી મોહનો સેવક કદી પણ સ્વરૂપમા રહી શકતો જ નથી અને પરરૂપમા રમ્યા વગર મોહની મેવા થઇ શકતી જ નથી જડ તથા જડના વિકારોને લોગવવાની અભિલાષા તે જ પરરૂપરમણતા કિંમતી આભૂષણ

અને વસ્ત્રથી દેહને શણગારવો, સારા સારા ખાનપાન દેહને અર્પણ કરવા, ખાગ, જાગલા, સ્ત્રી આદિનો ઉપલોગ કરવો વગેરે વગેરે મોહની સેવા અનેક પ્રકારે આત્માઓ કરી રહ્યા છે

જ્યાં સુધી વિરક્ત લાવ નથી ત્યાં સુધી સાચી ક્ષમા-યાત્રના નથી ક્ષમા મમલાવનું નામાતર છે, સમ્યક્ત્વની સાચી વ્યાખ્યા છે વિષમલાવ ક્ષમાનો પૂર્ણ વિરોધી છે, રાગ તથા દેવનું સમપણ ન થાય ત્યાં સુધી આત્મા ક્ષમા આપી શકતો નથી તેમજ ક્ષમા માગવાનો પણ અધિકાર નથી ભૂલથી થયેલા અપરાધની ક્ષમા માગી શકાય, પણ પાચે ધ્વજોના દાસ જનીને તેની મેવાને માટે જીવનું બધું જીવન ગમે છે, મરવું કોઈને પણ પ્રિય નથી, એમ જાણવા છતાં અનેક જીવોને જીવન રહિત જનાવીને પછી તેમની પામે ક્ષમા માગવી એ તે કેવા પ્રકારની ક્ષમા-યાત્રના કહેવાય? તે કાંઈ સમજાતું નથી. વિષયાસક્તિ છોડવી નથી અને તેના અંગે જીવોનો સહાર વધુને વધુ પ્રમાણમા નિરંતર કરી અપરાધી જન્યે જીવું છે અને પછી ચોરાશી લાખ જીવોના પામે ક્ષમા માગવી છે, તે જીવો ક્ષમા કેવી રીતે આપી શકે? આપણા હૃદય સ્વાર્થ માટે બે એક વળત બીજા જીવોના પ્રાણોનો નાશ કરી, માગી માગી ફરી તેઓના પ્રાણોનો નાશ ન કરીએ તો સાચી ક્ષમા માગી કહેવાય અને તે ક્ષમા પણ આપી શકે, પણ વાગવાર તેમના પ્રાણોનો નાશ કરી વાગવાર માગી માગીએ તો, તે જીવો માફ ન આપી શકે અરી રીતે તો આપણે પોતાના આત્માની ક્ષમા

# જૈન દષ્ટિની મહત્તા

ચોજક : મુનિ પુણ્યવિજયજી (સવિજ્ઞાપાક્ષિક) રાજકોટ.

જૈનધર્મ એ વસ્તુતઃ વીતરાગ માર્ગ છે, અને વીતરાગ માર્ગમાં સ્યાદ્વાદ-અનેકાન્ત માર્ગને મુખ્ય સ્થાન છે. સ્યાદ્વાદ એક જ વસ્તુને બુદ્ધી બુદ્ધી અપેક્ષાએ અનેક રીતે અવલોકવાનું કહે છે. અર્થાત્ એક જ વસ્તુ અમુક અપેક્ષાએ 'અસ્તિ' છે એ નિશ્ચિત વાત છે અને અમુક અપેક્ષાએ 'નાસ્તિ' છે એ પણ નિશ્ચિત વાત છે. તેમજ એક વસ્તુ એક દષ્ટિએ નિત્યરૂપે પણ નિશ્ચિત છે, અને બીજી દષ્ટિએ અનિત્યરૂપે પણ નિશ્ચિત છે. આવી રીતે એક જ પદાર્થમાં ભિન્ન ભિન્ન ધર્મોના ભિન્ન ભિન્ન અપેક્ષા દષ્ટિએ અગાધિતપણે સમન્વય કરવો એનું નામ

'સ્યાદ્વાદ' છે. જૈન દર્શન અર્થાત્ કહેા કે અનેકાન્ત દર્શન સિવાય કોઈ પણ દર્શનકાર આ સ્યાદ્વાદનો સીધી રીતે સ્વીકાર કરતો નથી. જો કે આડકતરી રીતે તે તે દર્શનકારોને પણ સ્યાદ્વાદ સ્વીકાર્યા વિના ચાલતું નથી, તથાપિ જે સ્યાદ્વાદસિદ્ધતા, જે દષ્ટિ વિશાળતા, જે સર્વથા અવિસર્વાહિતા અને તેથી કરીને જે જૈનદર્શનની સર્વોચ્ચતા નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે તે હરકોઈ પણ બુદ્ધિમાન સમજન નિષ્પક્ષ પાતપણે જૈન સિદ્ધાન્ત અને જૈન ન્યાયનું સંગ્રામાંગ નિરીક્ષણ કરશે તેને લાગ્યા વગર નહિ જ રહે.

માગવી જોઈએ; કારણ કે આપણે મોહની આજ્ઞા માથે ધરીને, આત્માને અનેક વખત મારી, અપરાધી થયા છીએ; તો હવે આત્માની પાસે કરેલા અપરાધોની માફી માગી આગળના માર્ટે મોહની સેવા છોડી દઈને આત્માને અનેક મૃત્યુમાંથી બચાવવો અને જડ તથા જડના વિકારોથી વિરક્ત બનીને આત્માને દુર્ગતિના દુઃખોમાંથી ઉગારવો. ચોરાશી લાખ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલા જીવોની પાસે આપણે જે માફી માગીએ છીએ તે માફી આપતાં પહેલાં તે જીવો આપણી પાસે ફરીને ન મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરાવે છે. આપણે જો ફરીને તે જીવોને મારીશું નહિ, તો જ તેઓ આપણને માફી આપશે. આ પરિસ્થિતિને લઈને જ શ્રી વીરપ્રભુ તથા અન્ય મહાપુરુષોએ સર્વ જીવો પાસે પોતાના અપરાધોની માફી માગી વિપયાસક્તિપણથી વિરક્ત

બની ફરી તે જીવોને ન મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરી અને સ્વરૂપરમણતારૂપ ક્ષમા શુભ પ્રગટ કર્યો.

હાલમાં ચાલતી ક્ષમા માગવાની પ્રથામાં પણ ભાવીમાં અપરાધી ન બનવાની કાળજી રાખીને જો ક્ષમા માગવામાં આવે તો પણ કંઈક અંશે ઠીક કહેવાય. મનુષ્યો પાસે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ક્ષમા માગવી અને આપવી. બાકીના સંસારવાસી જીવોને શુદ્ધ ભાવથી માફી આપવી અને માગવી. આપણે સર્વ જીવોને માફી આપીને વૈર-વિરોધથી રહિત થઈ જવું. બીજા જીવો આપે તો ગદ્ગદ સારું અને ન આપે તો તેઓ અપરાધી કહી શકાય. માફી આપવામાં આપણે સ્વતંત્ર છીએ તો પણ લેવામાં નથી; માર્ટે આપણે પોતાના તરફથી સર્વ જીવોને માફી આપી જ દેવી.



સ્વાહવાદ-નયવાદ મનુષ્ય-પ્રાણી દર્શિને વિશાળ અને હૃદયને ઉદ્ધાગ બનાવી મેત્રીભાવનો રસ્તો તેમને સમ્મળ કરી આપે છે. જીવનના કલહો શમાવવામા અને જીવન વિકાસનો માર્ગ સરળ કરી આપવામા નયવાદ એ મસ્કારી જીવનનું સમર્થન આગ છે.

પોતપોતાની હદમા સ્થિત રહીને અન્ય દર્શિનિન્દુને તોડી ન પાડવામા નયોની માણતા છે. મધ્યસ્થ પુરુષ સર્વ નયોને જુદી જુદી દર્શિએ યથોચિત માન આપી તત્ત્વજ્ઞની વિશાળ સીમા અવલોકે છે અને એથી જ એને ગગ-દ્રેષની નડતર નહિ ઊભી થવાથી આત્મગાધનના પ્રયત્નમા તેને સફળતા મળે છે. નયવાદ એ સ્વાહવાદનો જ પેટા વિભાગ છે, એટલે સ્વાહવાદ કે નયવાદ એ વસ્તુતઃ એક જ છે.

વિચારોની અવડામણને લીધે જ્યારે પ્રાણના માનસ કુપ્પ બને છે અને વાતાવરણ અશાન્ત બને છે, ત્યારે તત્ત્વદર્શીઓ પ્રાણી સામે સ્વાહવાદનો પ્રકાશ ધરે છે અને વસ્તુ સ્થિતિને જુદી જુદી દર્શિએ અનેક રીતે તપાસી સમન્વય કરવાનો માર્ગ મેળવે છે. સ્વાહવાદ સિદ્ધાન્ત આ રીતે અવલોકન દર્શિને વિશાળ બનાવે છે અને મ કુચિત દર્શિથી ઉત્પન્ન થનારા કોલાહલોને શમાવે છે. આમ ગગદ્રેષ શમાવી જનતાના જીવનમા મેત્રીભાવનો મધુ-રમ રેડવામા સ્વાહવાદની ઉપયોગિતા છે. આ સ્વાહવાદને ‘મ શયવાદ’ કહેવો એ પ્રકાશને જ અધકાર કહેવા ધરાબર છે. જૈન ઉપદેશનુ અતિમ પરિણામ ગગદ્રેષની નિવૃત્તિમા છે એ એક જ માત્ર જૈન વાણીનું મુખ્ય ધ્યેય છે. અત્ર સ્વાહવાદને અર્થવાનો વિષય નથી, કિન્તુ જૈન દર્શિની મહત્તા દર્શાવવાનો દ્રિચિત્ પ્રયાત્ન છે.

જૈન ધર્મના મિદાન્તોને સ્ફુટ કરમા મહાન આચાર્યોએ મહાન શ્રદ્ધા નિર્માણ કર્યા છે,

જેમા તે મહાન પુરુષોએ મધ્યસ્થપણે તત્ત્વ-નિરુપણ કરતા પ્રાણના કલ્યાણ તરફ મુખ્ય દર્શિ ગણી છે. કોઈ પણ દર્શનના મિદાન્તોને તોડી પાડવાની મ કુચિત વૃત્તિ તેમના વાહમયમા નહિ દેખાય. બાટે અન્યાન્ય મિદાન્તોનો મમન્વય કરમા તરફ પ્રયાસ મેવવાની તેમની ઉદ્ધાગ વૃત્તિ અને વિશાળ દર્શિ તેમના શ્રદ્ધામા સ્પષ્ટ જોવામા આવે છે. દાખલા તરીકે ભગવાન હર્મિલાદ્રાચાર્યનો ‘શાસ્ત્રવાર્તા મમુચય’ અથ તેમા એક અથળે જૈન દર્શન-મમ્મત “ધર્મ જગત્કર્તા નથી” એ મિદાન્ત યુક્તિ પુરસ્કમ્મ મિદ્ધ કર્યા પછી તેઓશ્રી જણાવે છે કે—

“તત્ત્વેશ્વરકર્તૃત્વમાદોડય યુગ્યતે પરમ્ ।  
સમ્યગ્ન્યાયાવિરોધેન યથાડડદુ શુદ્ધબુદ્ધયઃ ॥  
ઈશ્વર. પરમાત્મેવ તદુક્તવ્રતસેવનાત્ ।  
યતો મુક્તિસ્તતસ્તસ્યા કર્તા સ્યાદ્ ગુણમાયત ॥  
તદનાસેવનાદેય વસ્તસારોડપિ તસ્મત્ ।  
તેન તસ્યાપિ કર્તૃત્વ કલ્પ્યમાનન દુષ્યતિ ॥”

અર્થાત્—ધર્મશુદ્ધત્વનો મત આપી રીતની યુક્તિથી ઘટાપી પણ શકાય છે કે. પન્માત્મા-ધર્મરે કરમાવેલા માર્ગનું અનુમગ્ણ કરવાથી યુક્તિ પ્રાપ્ત વાય છે, માટે યુક્તિના દેના ધર્મ છે એમ ઉપચારથી કહી શકાય છે. ધર્મરદર્શિત માર્ગનું આગાધન નહિ કરવાથી ભવચક્રમા જે પન્નિમગ્ણ કરવું પડે છે તે પણ ધર્મરોને ઉપદેશ નહિ માન્યાની મન છે એમ કહી શકાય છે.

જેઓને ‘ધર્મ જગતનો કર્તા છે’ એવા વાક્ય ઉપર આદર બધાહો છે, તેઓને માટે પૂર્વોક્ત પ્રકાણી દ્રષ્ટના કરવામા આપી છે એમ આચાર્યશ્રી નીચેના શ્લોકથી જણાવે છે—  
“કર્તાડયમિતિ તદ્દાપ્યે યતઃ કેપાન્નિદ્વિદર ।  
મતસ્તદાનુગુણેન તસ્ય કર્તૃત્વદેશના ॥”

અર્થાત્—આ ધર્મ જગતનો કર્તા છે

એવા વાક્ય ઉપર જેઓને આદર બંધાણ છે, તેઓના ગુણને માટે ઉપર કથિત ઈશ્વર જગત્-કર્તાપણાની દેશના છે.

હવે બીજી રીતે ઉપચાર વચ્ચે ઈશ્વરને જગત્કર્તા આચાર્ય શ્રી બતાવે છે—

“પરમેશ્વર્યુક્તવાદ્ મત આત્મેષ્વરઃ ।  
સ ચ કર્તૈતિ નિર્દોષઃ કર્તૃવાદો વ્યવસ્થિતઃ ॥”

અર્થાત્—ખરી રીતે આ આત્મા જ ઈશ્વર છે. કેમકે દરેક આત્મસત્તામાં ઈશ્વરશક્તિ સંપૂર્ણ રહેલી છે. અને આત્મા-જીવ તો ચોખ્ખી રીતે કર્તા છે જ. આવી રીતે કર્તૃવાદ જગત્કર્તૃત્વવાદ વ્યવસ્થિત થઇ શકે છે.

આગળ વધીને આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે—  
“શાસ્ત્રકારા મહાત્મનઃ પ્રાયો વીતસ્પૃહા ભવે ।  
સત્વાર્થસમ્પ્રવૃત્તાશ્ચ કથં તેડ્યુક્તમાપિણઃ ?  
અભિપ્રાયસ્તતસ્તેષાં સમ્યગ્ મૃગ્યો દિતૈષિણા ।  
ન્યાચશાસ્ત્રાવિરોધેન યથાસહ મનુરપ્યદઃ ॥”

અર્થાત્—જ્યાં જ્યાં ઈશ્વરને કર્તા કહેવામાં આવ્યો હોય ત્યાં ત્યાં પૂર્વોક્ત અભિ-પ્રાયથી કર્તા સમજવો. તે સિવાય પરમાર્થ દૃષ્ટિએ ઈશ્વરને સૃષ્ટિકર્તા કોઇ શાસ્ત્રકાર બતાવી શકે જ નહિ; કારણ કે શાસ્ત્ર બનાવનાર ઋષિ-મહાત્માઓ પ્રાયઃ નિસ્પૃહ, પરમાર્થ દૃષ્ટિવાળા અને લેહિષકારની વૃત્તિવાળા હોય છે, માટે અચ્યુક્ત, પ્રમાણબાધિત ઉપદેશ કેમ કરે? અતઃ તેઓના કથનનું રહસ્ય ધરાધર શોધવું બેઇએ કે અચુક વાત તેઓ કયા આશયથી કહે છે.

એ પછી કપિલના પ્રકૃતિવાદની સમીક્ષા આવે છે. સાંખ્ય મતાનુસારી વિદ્વાનોએ પ્રકૃતિ-વાદની જે વિવેચના કરી છે, તેમાં દોષ બહાર કરીને પ્રકૃતિવાદમાં કપિલનું શું રહસ્ય સમા-યતું છે એ વાતનું પ્રતિપાદન કરતાં છેવટે આચાર્ય શ્રી કહે છે કે—

“एवं प्रकृतिवादोऽपि विज्ञेयः सत्य एव हि ।  
कपिलोक्तत्वतश्चैव दिव्यो हि स महामुनिः ॥”

અર્થાત્—એ પ્રમાણે ( પ્રકૃતિવાદનું જે ખરું રહસ્ય બતાવ્યું તે પ્રમાણે ) પ્રકૃતિવાદ યથાર્થ બાણવો. વળી તે કપિલને ઉપદેશ છે, માટે સત્ય છે; કારણ કે તેઓ દિવ્યજ્ઞાની મહા-મુનિ હતા.

આગળ જઇને ક્ષણિકવાદ, વિજ્ઞાનવાદ અને શૂન્યવાદની ખૂબ આલોચના કરીને અને તે વાદોમાં અનેક ઊણા થતા દોષો બતાવી છેવટે આચાર્ય મહારાજ વસ્તુસ્થિતિ બહાર કરે છે કે—

“अन्ये त्वभिदधत्येवमेतदास्थानिवृत्तये ।  
क्षणिकं सर्वमेवेति बुद्धेर्નોक्तं न तत्स्वतઃ ॥

વિજ્ઞાનમાત્રમપ્યેવં વાહ્યસંગનિવૃત્તયે ।  
વિનેયાન્ કાંશ્ચિદાપ્રિય યદ્વા તદેશનાર્હતઃ ।  
एवं च शून्यवादोपि सद्भिनेयानुगुण्यतઃ-  
અભિપ્રાયન ઇત્યુક્તો લક્ષ્યતે તત્ત્વવેદિના ॥”

અર્થાત્—મધ્યસ્થ પુરુષોનું એમ કહેવું છે કે આ ક્ષણિકવાદ બુદ્ધે પરમાર્થ દૃષ્ટિએ અર્થાત્ વસ્તુસ્થિતિએ કહ્યો નથી, કિન્તુ મોહવાસનાને દૂર કરવાના ઉદ્દેશથી કહ્યો છે. વિજ્ઞાનવાદ પણ તેવા પ્રકારના યોગ્ય શિષ્યોને આશ્રીને અથવા વિષયસંગને દૂર કરવાના ઉદ્દેશથી બતાવવામાં આવ્યો છે. શૂન્યવાદ પણ યોગ્ય શિષ્યોને આશ્રીને વૈરાગ્યની પુષ્ટિ કરવાના આશયથી તત્ત્વજ્ઞાની બુદ્ધે કહ્યો જણાય છે.

વેદાન્તના અદ્વૈતવાદની વેદાન્તાનુયાયી વિદ્વાનોએ જે વિવેચના કરી છે, તે પર પ્રાપ્ત થતા દોષો બતાવી છેવટે આચાર્ય શ્રી કહે છે કે—

“अन्ये व्याख्यानयन्त्येवं समभावप्रसिद्धये-  
અદ્વૈતવેદશના શાસ્ત્રે નિર્દિષ્ટા ન તુ તત્ત્વતઃ ॥”

અર્થાત્—મધ્યસ્થ મહર્ષિઓ એમ નિષ્પે છે કે અદ્વૈતવાદ તાર્ત્વિક દૃષ્ટિએ નથી કહ્યો, પણ સમભાવની પ્રાપ્તિ માટે બતાવવામાં આવ્યો છે.

ખરેખર ‘મધ્યગૃહિને મિથ્યાદૃષ્ટિના શાસના  
પણ મધ્યગૃહે પરિણમે છે’ એ શાસકચિત્ત  
ભાવ પણ ઇત્યાદિ રીતે મનનવા યોગ્ય છે

આવી રીતે જૈન મહાત્માઓ અન્ય દર્શ-  
નોના મિદ્ધાન્તોની તટસ્થ દૃષ્ટિએ પરીક્ષા  
કરવાની સાથે શુદ્ધ દૃષ્ટિથી તેનો સમન્વય કરવા  
પણ પ્રયત્ન કરે એ જૈન દૃષ્ટિની કેટલી વિશા-  
ળતા હશે ! અન્ય દર્શનોના ધુન્ધલોન  
‘મહર્ષિ’, ‘મહામતિ’ અને એવા બીજા ઊંચા  
શબ્દોથી મનમાનપૂર્વક પોતાના અન્યોમા  
ઉલ્લેખવા અને દૂષિત સિદ્ધાન્તવાળાઓના  
મતોનું ખડન કરતા પણ તેમનો હલકા  
શબ્દોથી વ્યવહાર ન કરવો અને મૂર્ખ  
સભ્યતા તથા શિષ્ટતા સાથે સામાને પ્રયુક્ત  
કરવાની પોતાની માયાળુ લાગણી વહેતી રાખવી  
એ જૈન મહર્ષિઓનું કેટલું જોદાર્ય હશે !  
ધાર્મિક કે દાર્શનિક વાદ-યુદ્ધ ચલાવતા પણ  
વિરુદ્ધ દર્શનવાળાઓ તરફ આમત્રેમનો અ-  
ભિમતો રહે એ કેટલું સાસ્ત્રિક હૃદય !

જૈન મહર્ષિઓની મધ્યસ્થલાવની થોડી  
વાનગી—

“મવત્રીજાકુરજનના રાગાચાઃ ક્ષયમુપાગતા યસ્ય ।  
યસા ઘા વિપુર્ણા હરો જિનો વા નમસ્તસ્મૈ”  
ભૃગુ હેમચક્રાચાર્ય

“નાશામ્બરત્વે ન સિતામ્બરત્વે  
ન તર્કવાદે ન ચ તત્ત્વવાદે ।

ન પક્ષસેગડ્ઠ્યયોનેન મુક્તિઃ  
કયામમુક્તિ કિલ મુક્તિરેવ ॥”

ઉપદેશતર ગિણી

“પક્ષપાતો ન મે વીરે ન દેવઃ, કપિલાદિપુ ।  
યુક્તિમદ્ વચન યસ્ય તસ્ય કાર્ય પરિમદ્ ॥”

ભૃગુ હરભદ્રસૂત્રિ

અર્થાત્—સ પારખી-અ કુરુ ઉત્પન્ન કર-  
નાર ગગ-દ્રેષ આદિ સમગ્ર દોષો જેના ક્ષય  
પામ્યા છે, તે ચાહે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શંકર અથવા  
નિન હોય તને મારા નમસ્કાર છે

દિગમ્બર અવસ્થામા મોક્ષ નથી, શ્વેનામ્બર  
દશામા મોક્ષ નથી, તર્કવાદમા મોક્ષ નથી અને  
પક્ષસેવા કરવામા મોક્ષ નથી, કિન્તુ કૃપાયો-  
( ક્રોધ-માન-માયા-લોભ ) થી મુક્ત થવામા જ  
મુક્તિ છે

મહાવીર ઉપર મારો પક્ષપાત નથી અને  
કપિલ વગેરે પર મારો દેષ નથી, કિન્તુ જેનું  
વચન યવાર્થ હોય તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ

આ રીતે જૈન દૃષ્ટિની મહત્તા, જૈન  
મહર્ષિઓની દૃષ્ટિવિશાળતા અને તેઓથીની  
મધ્યસ્થતાનો દિગ્વિત્ પચિચ અવાધાર  
મૂકવા પ્રયામ કર્યો છે, તમા કોઈ ભુલગૂચ યા  
વિપરીતતાને મ્વાન હોય તો વિહનજનો  
ક્ષતવ્ય લેખવા કૃપા કરશે

## મુક્તિના સાધન

જેના હૃદયમા સારી રીતે વૈગમ્યદશા પ્રાપ્ત થયેલી હોય, ઉત્તમ પ્રકારે વચારિયન જૈનાગમના  
ગદ્યપદ્ય ગાન જેનામા હોય એવા સદ્ગુરુ જેને પ્રાપ્ત થયેલા હોય અને જે પ્રાણી અનુભવગાન  
મેળવવાવડે-જેની રીતે આત્મશુદ્ધોની અદ્ય નમજ્જતા કરી જોઈએ તેવા કર્તવ્યમા દદ નિશ્ચ-  
વાળો થયો હોય-તેવા પ્રાણીની સિદ્ધિ થાય છે તેથી અન્ય કે જેને ઉત્તમ વૈગમ્ય, તત્ત્વજ્ઞાની  
ગુરુનો સમાગમ અને અનુભવવડે તત્ત્વનો દદ નિશ્ચ થયો ન હોય તેવા પ્રાણી મુક્તિને પામી  
શકતા નથી

# આપણી ધાર્મિક સંસ્કૃતિ

( Our Religious Culture )

લેખક : રા. રા. જીવરાજભાઈ એવલજી દાશી. બી. એ. એલએલ. બી.

હાર્વીનના વિકાસવાદમાં ( The Theory of Evolution ) એવો સિદ્ધાંત છે કે સર્વ પ્રાણીઓમાં જે પ્રાણી અથવા પ્રાણીની બીજા ઉત્તરોત્તમ અર્થાત્ બીજા પ્રાણીઓથી વિશેષ શક્તિસંપન્ન હોય, તે જ પ્રાણી-પ્રાણીની બીજા આ જગતમાં નહીં શકે છે, બીજા બીજો ઉત્તરોત્તર નષ્ટ થાય છે. આ નિયમને survival of the fittest કહેવામાં આવે છે. મનુષ્ય બીજા પ્રાણીઓમાં આ નિયમ ઘટાવવામાં આવે છે, એટલું જ નહિ પણ, મનુષ્ય મનુષ્ય વચ્ચે પણ આ નિયમનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે, અને એવું સમર્થન કરવામાં આવે છે કે કોઈ શક્તિશાળી પ્રજા એવી શક્તિવાળી બીજા પ્રજાને વશ કરે, નાશ કરે કે સાધનરહિત કરે તેમાં કોઈ અયોગ્ય કે અન્યાય નથી, પણ કુદરતના-વિકાસવાદના-survival of the fittest ના (શક્તિશાળી જ કુદરત નહીં શકે છે.) નિયમ પ્રમાણે થવું જોઈએ, તે જ થાય છે. અત્યારે આલતા ઘેર સંગ્રામનો પણ આ નિયમથી બચાવ કરવામાં આવે છે. ભૌતિક જગતમાં આ નિયમ વર્તે છે, એટલું જ નહિ પણ, નૈતિક જગતમાં પણ આ નિયમને ઘટાવવામાં આવે છે. એટલે આ નિયમ પ્રમાણે જગતમાં સૌથી વધારે શક્તિવાળા ( most powerful ) માણસને શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવે છે.

આ ગણતરી પ્રમાણે અલેક્ઝાંડર, નેપોલીયન,

હિટલર વગેરે ઉત્તરોત્તમ નરો હરે છે, જો કે તેઓને ખાતે લાગે માણસોની હિંસા ઉધરેલ હોય છે. આર્થ સંસ્કૃતિમાં આ નિયમ સ્વીકારવામાં આવ્યો નથી. તેનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. મનુષ્ય બીજા બીજા પ્રાણીઓ, જેઓમાં સાચું-ખોટું બાણવાની, પુણ્ય-પાપ સમજવાની શક્તિ ન હોય તેવા પ્રાણીઓમાં કદાચ આવો નિયમ વર્તેલો હોય તો ભલે, પણ માણસને ધર્મ-અધર્મ, પુણ્ય-પાપ, કર્તવ્ય અકર્તવ્ય સમજવાની શક્તિ આપેલી છે. ઉત્તરતા પ્રાણીઓમાં કોઈપણ ભોગે પોતાની જાતને જાળવવાની સંજ્ઞા (instinct of self preservation) હોય છે. જોઈ કોટીના મનુષ્યોમાં પોતાની જાતને જાળવવાની સંજ્ઞાને સ્થાને આત્માર્પણ-આત્મભોગની વૃત્તિ હોય છે.

બીજાના દુઃખ નિવારવાને પોતાના સુખનું બળિદાન કરવું, તે આવા ઉત્તમ કોટિના પુરુષોનું કર્તવ્ય બને છે. આ વૃત્તિના નવલંત દર્શાવે દરેક દેશના મહાપુરુષો અને ધર્મ-પ્રવર્તકોના જીવનમાં મળે છે. ભગવાન મહાવીર, ગૌતમ બુદ્ધ, બિસસ ક્રાઈસ્ટ, મહાત્મા ગાંધી વગેરે મહાપુરુષોના જીવન આ ઉત્તમ ભાવનાના સાક્ષીરૂપ છે; એટલે આર્થ સંસ્કૃતિમાં પોતાની જાતને કોઈ પણ ભોગે જાળવવાની પાશવી વૃત્તિને જાહેર બીજાના દુઃખ માટે પોતાની જાતનું બળિદાન આપવાની ધાર્મિક દેવી ભાવના ઉત્તમ પુરુષોમાં જોવામાં આવે છે.

આ આત્માપણની લાવના તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર ચાચેલી છે જગતના સર્વ જીવો-એકે દ્રિયથી સતી પચેદ્રિય મનુષ્ય સુધીમા આત્મનત્ત્વ સમાન છે જે ભેદ છે તે પ્રકૃતિ-કર્મના સળધને લીધે છે દરેક જીવ પોતાનો વિકાસ માધી શકે છે અને સિદ્ધપદને પામી શકે છે, જગતનો આ શાશ્વત નિયમ છે જગતના શાશ્વત નિયમનું ઉલ્લંઘન કરવું તે જ મહા પાપ છે, માટે કોઈ પણ જીવને તેના ઉત્તતિક્રમ-વિકાસક્રમને સાધતા અટકાવવો, તેની હિંસા કરવી તે જગતના નિયમ વિરુદ્ધ હોઈ પાપ છે નાનામોટા સર્વ જીવોમા આત્મા સમાન છે, દરેક જીવ જગતમા પોતાનો વિકાસ માધવા જન્મે છે, માટે સઘળા નાનામોટા જીવોનું રક્ષણ કરવું તે પ્રજાગ્ના તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર આર્યધર્મો અને ખાસ કરીને જૈન ધર્મ ચાચેલા છે આ નિયમમા કોઈ પણ ભોગે પોતાનું રક્ષણ કરવું, અથવા શક્તિશાળી જીવોને જ જીવવાનો હક્ક છે, તે થિયરીને અવકાશ નથી દૂગમા પશ્ચિમ અને પૂર્વની સંસ્કૃતિમા પૂર્વ અને પશ્ચિમની વિશાઓ જોટલું જ અતર છે

આર્ય સંસ્કૃતિમા મનુષ્યની શક્તિ-બીર્યની ઉપેક્ષા થયેલ નથી ખરેખર, શક્તિમત્ત મત્તવશાળી પુરુષો જ પોતાના ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરી શકે છે એવું શાસ્ત્રોમા બતાવેલ છે, પણ તે શક્તિ ફક્ત શારીરિક કે માનસિક માનવામા આવી નથી પણ ધર્મ ઉપર નિર્ભર થયેલ હોવી જોઈએ, તે શક્તિ પોતાની ભતને, પોતાના કુટુંબ કે દેશને પુષ્ટ કરવામા જ ન વપરાવી

જોઈએ, પણ જનસમાજ-સર્વ જીવોના કલ્યાણ માટે વાપરવી જોઈએ આ લાવનામા એકાત સ્વદેશપ્રેમ પણ જોઈએ અને છે આ લાવના સર્વત્ર ફેલાતા માણસો માણસો વચ્ચેના, ભતિ ભતિ વચ્ચેના, દેશો દેશો વચ્ચેના, રાજ્યો રાજ્યો વચ્ચેના કલહો થમી નાથ છે, એટલું જ નહિ પણ, અહિંસા પ્રતિષ્ઠાયા વૈરત્યાગઃ એ સૂત્રને આધારે ભતિવૈરી પ્રાણીઓ પણ પોતાના વેગલાવનો ત્યાગ કરે છે અને સર્વત્ર શાંતિ ફેલાય છે શક્તિશાળી છતાં સર્વ જીવોનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર પુરુષ નિઃતર લાવે છે કે—

મિત્તી મે સવમ્ભૂયેમુ, વેર મન્ન ન ક્ષેપદ ।

મારે સર્વ પ્રાણીઓ માથે મંત્રી છે, કોઈ સાથે વેર નથી વળી પ્રાર્વના કરે છે કે—

શિવમસ્તુ સર્વજગત ,

પરહિતનિરતા મન્તુ ભૂતગણા ।

દોવા પ્રયાન્તુ નાશ, સર્વત્ર સુખી મવનુ લોક ॥

સર્વ જગતનું કલ્યાણ વાઓ, પ્રાણીઓ પરહિત કરવામા તત્પર થાઓ, સર્વ દોષો-અશુભ વાસનાઓ નાશ પામે અને સમસ્ત જીવ-લોક સુખી થાઓ સર્વ જીવોનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર, અને જગતભરમા શાંતિને આહવાર આપણે સૌ જૈન ભાઈઓ પર્યુપણના મગ્ગમય દિવસોમા પ્રાર્વના કરે કે—

ઘોર મહાર વિગમ પામે,

વેરવૃત્તિ થમી ભઓ,

સર્વત્ર લોકો સુખી વાઓ,

અને જગતમા પરમ શાંતિ પ્રસરે

# શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર

રચનાર અને વિવેચક :

ડૉ. ભગવાનદાસ મનઃશુષ્પભાઈ મહેતા એમ. બી. બી. એસ.

( ગત વર્ષના ૫૪ ૨૬૮ થી શરૂ )

આ સમ્યક્ રત્નત્રયી પ્રાપ્ત કરી ભગવાને પ્રથમ તો આશ્રવ દ્વારાનો સંવરવડે રોધ કરી નવાં કર્મને આવતા રોકી દીધા. કર્મરૂપ જળને આવવાના દાર-ગરનાળા તે આશ્રવ છે, અને તે આશ્રવ જળને આશ્રવતુ' અટકાવનાર ક્રમાંકરૂપ સંવર છે. મારે નવાં કર્મ આવતા અટકાવવા હોય તો આશ્રવ દ્વારા સંવરવડે રોધી દેવા બોધ્યો. અને પ્રભુએ પણ એમજ કયું, -હેયરૂપ આશ્રવનો ત્યાગ કર્યો અને આદેયરૂપ સંવરનો આદર કર્યો.

“ સરસ સલિલાવાહિ દ્વારમગ્ધ જનૈર્યથા । તદાસ્રવણહેતુત્વાદાસ્રવો વ્યપદિદ્યતે ॥  
આત્મનોડપિ તથૈવૈષા જિનૈર્યોગપ્રણાલિકા । કર્માસ્રવસ્ય હેતુત્વાદાસ્રવો વ્યપદિદ્યતે ॥ ”

—શ્રી. અમૃતચંદ્રાચાર્યજીકૃત તત્ત્વાર્થસાર

“ કારણુ યોગે હો બાંધે બંધને, કારણુ મુગતિ મુકાય;  
આશ્રવ સંવર નામ અનુક્રમે, હેયોપાદેય સુણાય.  
પદ્મપ્રભ જિન તુજ મુજ આતરું, કિમ ભાંજે ભગવંત ! ”

—શ્રી. આનાંદધનજી

“ શિવગતિ જિનવર દેવ, સેવ આ દોહલી હો લાલ  
પર પવિત્રિતિ પરિત્યાગ, કરે તમુ સોહલી હો લાલ  
આશ્રવ સર્વ નિવારી, જેહ સંવર ધરે હો લાલ  
જે જિન આણા લીન, પીન સેવન કરે હો લાલ ”

—શ્રી. દેવચંદ્રજી

“ હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઇનમે સંદેહ;  
માત્ર દષ્ટિછી ભૂલ હે, ભૂલ ગયે ગત એહ. ”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

“ જો આસવા સો પરિસવા ”

—શ્રી આચારંગ.

આમ સંવરવડે ભગવાને નવા કર્મનો પ્રવેશ ( new entry ) અટકાવ્યો, એવા તે સિદ્ધના ચરણુ અમને શરણુરૂપ હો !

તે પૂર્વ કર્મગણુને પણ નિર્જરંતા, શસ્ત્રો અમોઘ તપ આદિકંતા સજતાં;  
જે દુષ્ટ મોહનીય કર્મ-તરેંદ્ર મારે, તે સિદ્ધના ચરણુ હો શરણુ' અમારે. ૧૮

શબ્દાર્થ:—અને તપ વગેરેનાં અમોઘ શસ્ત્રો સહને પૂર્વ કર્મગણુને પણ નિર્જરંતાં, જે દુષ્ટ મોહનીય કર્મ-રાગને મારી નાખે છે, તે સિદ્ધના ચરણુ અમને શરણુરૂપ હો !

## વિવેચન —

પ્રભુએ નવા કર્મોના પ્રવેશ બધ કર્યો એટલુ જ નહિ, પણ પૂર્વે બાધેના જે પ્રાચીન કર્મો હતા, તેને પણ નિર્જરા માથા, ખેરવવા માથા, અને તે માટે તપ વગેરે અભોધ શસ્ત્રોનો આશ્રય કર્યો કાગળ કે તપ એ નિર્જરાનુ મુખ્ય કાગળ છે ઉપાર્જીલા કર્મનુ આત્મપ્રદેશથી નિર્જરાનુ-ખરી જલુ-વિપ્રા પડવુ તેનુ નામ નિર્જરા છે તેના બે પકાર છે વિષાકગ્ન અથવા અકામ નિર્જરા અને અવિષાકગ્ન અથવા સકામ નિર્જરા કર્મ સ્વા ઉદયમા આવીને-વિષાક પામીને ખરી જલુ તે વિષાકગ્ન નિર્જરા છે, અને અનુદીર્ઘ કર્મ તપશ્ચિત્તવડે ઉદીર્ઘ ઉદ્યાત્મીમા પ્રવેશાવીને વેદાય-ખેગવી દેવાય તે અવિષાકગ્ન નિર્જરા છે જેમ કેરી ઝાડ પર પણ થાકે ને બાલ ઉપાયથી પણ થાકે, તેમ અત્રે નિર્જરા સખથી દષ્ટાત સમજવાનુ છે

“ઉપાત્તકર્મેણ પાતો નિર્જરા દ્વિવિધા ચ સા । આદ્યા વિષાકગ્ન તત્ર દ્વિતીયા અવિષાકગ્ન ॥  
યથામ્નપનસાદીનિ પરિપાકમુપાયતઃ । અન્નાલેડવિ પ્રપચન્તે તથા કર્માણિ દેહિનામ્ ॥”

—શ્રીમાન્ અમૃતતથાદ્રાચાર્યજીકૃત તત્ત્વાર્થમાર

“તપસા નિર્જરા ચ”

—શ્રી તત્ત્વાર્થ મુન

“શુભ કચ્છે નવ શુભ પ્રગટતા, સત્તાગત રસ ધિતિ ઉદ દે,

મ કમ્ભે ઉદય પ્રદેશથી, કચ્છે નિર્જરા ટાળે ખેદ દે . . કચ્છે સાચા રગ જિનેશ્વર”

—મુનિવર્ધ સ્ત્રી દેવ્ય દ્રશ

આ નિર્જરાના કાગળશ્રુત તપના બાર પ્રકાર છે અનયન આદિ છ બાલ, અને સ્વાધ્યાય આદિ છ આક્રમ્ય તપના બેદ અત્યત સુપ્રસિદ્ધ ૩ આ તપનો આશ્રય કરી પ્રભુએ પ્રાચીન કર્મોની નિર્જરા કરી —

“યસ્ય ચ શુફલ પરમતપોન્નિર્ધ્યાનમતન્ત દુરિતમઘાશીત્ ।

તં જિનસિદ્ધ કૃતકરણીયમ્ મહિમશલ્ય શરણમિતોઽસ્મિ ॥”

—શ્રી અમૃતસદાચાર્યજીકૃત શ્રી પૂજ્ય અચ્ય જી સ્તોત્ર

અને એમ નિર્જરા કરતા કરતા પ્રભુએ મનસ કર્મચક્રના મહારાગ્નષપ દુષ્ટ 'મોહનીય' નામના કર્મનરેદ્રને મારી નાખ્યો-હણી નાખ્યો મોહનીય કર્મને મહારાગ્નષપ કહ્યો તે યથાર્થ છે, કાગળ કે તે સર્વ કર્મોના અગ્રમગ, આધારબૂત અનદાતા છે, તે નાષક ખતમ થતા, બીલુ બધુ લક્ષ્ય દીન-લાચાર બની જાય છે. મોહનીયના બે ભેદ છે દર્શનમોહ દર્શનમોહ હોય છે ત્યામુધી મમ્યગ્ન-દર્શન નથી થતુ, ચારિત્રમોહ હોય છે ત્યામુધી યથાખ્યાત વીતરાગ ચારિત્ર નથી પ્રગટતુ દર્શનમોહનો પ્રસન્નિક સમ્યગ્દર્શન છે, એટલે કે મમ્યગ્દર્શનથી દર્શનમોહ હણાય છે, અને ચારિત્ર મોહનો પ્રત્યનિ વીતરાગ બાવ છે, એટલે કે વીતરાગપણથી ચારિત્ર મોહનો નાશ થાય છે

“કર્મ અન ત પ્રકારના, તેમા મુખ્યે આઠ, તેમા મુખ્યે મોહનીય, હણાય તે કદુ પાઠ.

કર્મ મોહનીય ભેદ બે, દર્શન ચારિત્ર નામ, હણે બોધ વીતરાગતા, અચ્છ ઉપાય આમ”

—મહાતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ ગંગાવદ્રશપ્રણીત શ્રી આત્મસિદ્ધિ

લેખક :—રા. રા. વકીલ ન્યાલય હ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ., એલએલ. ખી. સાદરા.

જૈન દૃષ્ટિએ, અખિલ બ્રહ્માંડ—ચૌદ રાજલોક—સમસ્ત જગત—સકળ વિશ્વ, મુખ્ય બે વસ્તુને ધારણ કરી રહેલ છે. તે બે વસ્તુ જડ અને ચેતન, પુદ્ગલ અને જીવ તરીકે જગજાહેર છે—સૌ કોઈને સુવિદિત છે. આ બંને વસ્તુમાં ચેતનાશક્તિ ધરાવતો જીવ—આત્મા મૂળ સ્વરૂપે—સ્વસત્તાએ, સકલ કર્મભલ દૂરકિત હોઈ તદન નિર્મળ સ્ફટિકમણિ સાથે સરળાવી શકાય અને તે આનાદિ કાળથી કર્મબંધનથી બંધાયેલો—વીંટળાયેલો હોઈ આ સંસારચક્રમાં અરધદ્વિધા યંત્રની ભાદ્રક લવબ્રમણ કરતો રહી—પરિબ્રમણ કરતો રહી જન્મ—મરણમાં અટવાયા કરે છે.

અનેક પ્રકારના કર્મ બંધનોરૂપી આવરણોથી જેની અતંત જ્ઞાનશક્તિ, દર્શનશક્તિ વગેરે તદન સુષુપ્ત દશામાં—અક્રિય સ્થિતિમાં ઢંકાયેલી જણાય છે; પરંતુ તે કર્મે કર્મે પોતાની અતંત શક્તિઓ ફેરવીને જીવનના વિકાસમાં આગળ વધતો રહે તો, સકળ કર્મનો ક્ષય થતાં—બધા કર્મના આવરણો ખસી જતાં કૃતસ્ય કર્મક્ષયાન મોક્ષના સર્વમાન્ય સિદ્ધાંતને અનુસરી મોક્ષસ્થિતિ—સિદ્ધદશા—પરમાત્મ-સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. વૈદિક દૃષ્ટિ પણ આ સિદ્ધાંત કબૂલ રાખે છે. બંને દૃષ્ટિમાં મુખ્ય ભેદ એટલો જ છે કે જૈન દૃષ્ટિ પ્રત્યેક જીવને જુદા

“દર્શનમોહ વ્યતીત થઈ જીવજ્યો બોધ બે, દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન બે;  
તેથી પ્રકીણ આરિત્રમોહ વિલોકિયે, વર્તે એવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન બે.  
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?  
એમ પરાજય કરીને આરિત્રમોહનો, આલું ત્યાં જ્યાં કરણ અપૂર્વ લાવે બે;  
શ્રેણિ ક્ષપકતણી કરીને આરૂઢતા, અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ બે.  
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

“સમક્રિત સાથે સગાઈ ધીધી, સપરિવાર શું ગાઢી;  
ગિથ્યામતિ અપરાધણુ જાણી, ઘરથી જાહિર કાઢી...હો મહિલજિન ! એ અળ શોભા સારી.  
રાજ દેખ અવિરતિની પરિણતિ, ચરણ મોહના યોધા;  
વીતરાગ પરિણતિ પરિણમતાં, ભઠી નાઠા બોધા...હો મહિલજિન”

—શ્રીમાન આનંદધનજી

“પ્રથમ મિથ્યાત્વ હણી, શુદ્ધ દંસણુ નિપુણ, પ્રગટ કરી જેણે અવિરતિ પાણુસી;  
શુદ્ધ આરિત્રગત વીર્ય એકત્વથી, પરિણતિ કલુપતા સવિ વિણુમ્મી.”

—શ્રી દેવચંદ્રજી

આમ નિર્જડ કરતાં, મોહનીય કર્મનરેંદ્રને જેણે હણી નાખ્યો, એવા ને સિદ્ધ લગચાનના ચરણનું અમને સરણ હો !

( અપૂર્ણ )



બુદ્ધિ આત્મસ્વરૂપે ઝોળખાવે છે ત્યારે વૈદિક દષ્ટિ પરમાત્મસ્વરૂપમાથી જીવરૂપે છૂટા પડેલા બુદ્ધિ બુદ્ધિ અણુઓ, સકળ કર્મનો ક્ષય થતા પરમાત્મસ્વરૂપમા ભળી જાય છે, એટલે જીવ શિવ થઈ જાય છે અને જ્યોતિમા જ્યોતિ ભળી જાય છે

જેન અને વૈદિક મોક્ષસ્વરૂપની ઘટના અગેની માન્યતામા માત્ર ઉપર જણાવ્યા મુજબનો સામાન્ય ભેદ તો બુદ્ધિશક્તિના પ્રભાવથી સંતોષકારક રીતે સમન્વય થઈ શકે તેમ છે, છતાં પણ સૂક્ષ્મતમ બુદ્ધિવાદે અનેક પ્રકારના મતમતાતરોને ઉપસ્થિત કરી અનેક ભતના વાદ-પ્રવાદને અવકાશ આપેલ છે અને પ્રખર બુદ્ધિ, શક્તિ અને જ્ઞાન ગોચરથી વિભૂષિત પ્રભાવશાળી તત્ત્વદર્શી અને તત્ત્વવેત્તા ઋષિ-મુનિઓએ હલેજો અંધોની રચના કરી છે

જીવથી અતિગ્રિહાણ અને તમામ ચેતના સહિત વસ્તુઓનો જડ-પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમા સમાવેશ થાય છે અને આ જડ વસ્તુ જ સુખ્યત્વે પૃથ્વી, પાણી આદિ પાત્ર મહાભૂત તત્ત્વોરૂપ પાત્ર ભેદ પડે છે મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતા સુધી અનેક કર્મણ ધનના કારણે જીવને અનેક ભવ ભ્રમણ કરવા પડે છે ધાગણ કરેલ દેહનો વિલય થતા અન્ય દેહ ધારણ કરવો પડે છે અને તે પ્રકારની મિથિતિ ઉત્તરોત્તર મંડલ કર્મનો ક્ષય થતા સુધી ચાલુ રહે છે અને જીવે એક વળત મોક્ષદશા પ્રાપ્ત કર્યા પછી પુનરપિ જન્મ પુનરપિ મરણની પર્વસ્થિતિમાથી તે માદિ અનંત તસ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી કાયમને માટે બચી જાય છે

દેહધારી જીવ અને દેહ, શરીરની અને શરીર, ચેતનવત જીવ અને પુદ્ગલ એ બંને તફાવત બુદ્ધિ-નિરનિરાણી વસ્તુ છે આવા પરમ ભેદ-જ્ઞાનત્વ યથાર્થ સ્વરૂપ જેને સમજાય છે-જ નેની મર્વાશે ભિન્નતા સમજતી પરમ વિવેકબુદ્ધિ જેને પ્રાપ્ત થાય છે અને આવી ઉચ્ચતમ વિવેક

બુદ્ધિનો સદા-મર્વાદા સદુપયોગ કરતા રહી જે મનુષ્ય જીવનના વિકાસક્રમમા આગળ અને આગળ વધે જાય છે તે મનુષ્ય વહેલામોડા અવશ્ય પરમાત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી શકે છે

જ્ઞાન અને દર્શનથી થતો ઉપયોગ એ જીવનું લક્ષણ છે જીવના જે ભેદ સમારી અને મુક્ત અને સંસારી જીવના ત્રસ અને સ્વાવર, તેમા પૃથ્વીકાય, અપ્કાય અને વનસ્પ તિકાય એ સ્થાવર, અને તેઉકાય, વાઉકાય એ જીવ અને બેદ્રિય, તેદ્રિય, અદ્રિય અને ધર્મદ્રિય એ ત્રય જીવો છે આ ગદ્યા પ્રકારના જીવોમા મનુષ્ય પ્રાણી સાર અસાગ્ર મમજવાની વિવેકબુદ્ધિ અને વિચારશક્તિ ધરાવનાર તરીકે ઉચ્ચ સ્થાન રોકે છે

ભાણવા યોગ્ય-આદરવા યોગ્ય-ભાગ કરવા યોગ્ય વસ્તુઓ, પદાર્થો કે સદ્વસ્તુઓ-દુર્ગુણો કયા કયા તંત્રો યથાતથ્ય નિર્ણય બુદ્ધિશક્તિ અને વિચારસરણીના સદુપયોગથી થઈ શકે છે. નિર્લેપ્યાત્મક બુદ્ધિનો પ્રભાવ, જીવન વ્યવહારના પ્રત્યેક કાર્યમા ઉત્તમત્વ પ્રકાશ પાડતા રહી મનુષ્યના અનુભવજ્ઞાનમા દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ કર્યે જાય છે સંતસગ, સતમમાગમ-ગભીર, રહસ્યપૂર્ણ ધર્મશાસ્ત્રના પુસ્તકોનો અભ્યાસ, મનન અને ઊંડી વિચારણાપૂર્વકનું નિદિધ્યાસન, જીવનના અનેક જટિલ પ્રશ્નોનો ઉકેલ સાધવા માટે, પરસ્પર વિમવાદી ધર્મો અને જવાબદારી-ઓનો અમનન સાધવા માટે, મનુષ્યની પ્રતિભા શક્તિને અપૂર્વ ગળ અને પ્રેરણાદાયી થઈ પડે છે

ઘણી નીચી કોટીના નિગોદમા વસતા એકે-દ્રિય જીવો ક્રમે ક્રમે આગળ વધતા, મહાન પુરુષોદયના પ્રતાપે મનુષ્યત્વ પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્ય શાળી થાય છે સામાન્ય રીતે પ્રગતિવાદના સિદ્ધાંત મુજબ, જીવ પોતાનો વિકાસ સાધતો, ઉન્નતિક્રમના પગથિયા ઝોળ ગતો ઉચ્ચ કોટીમા આવતો જાય છે અને તે જ્યારે દશ દશાતે

દુર્લભ મનુષ્યલવ, ઉત્તમ કૃણ અને ધર્મસાધનાની અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ સહજાગ્યે પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે જીવનવિકાસનો પ્રશ્ન જો તે સુસુક્ષ્મભાવ ધરાવતો હોય તો તેની ખાસ વિચારણા માગી હોય છે.

જીવનવિકાસ સૌ કોઈને ઇષ્ટ છે; પરંતુ તે કેવા ઉપાયો અને સાધનોથી સહેલાઈથી સાધી શકાય તેની મીમાંસા આ લેખમાં પ્રસ્તુત થઈ પડે છે. સર્વ કોઈ મનુષ્ય જીવનવિકાસમાં આગળ વધવાની લાવના સેવતો જણાય છે. એટલે પોતાની આસપાસ વિકાસ અને ઉન્નતિ માટેની અનુકૂળ સાધનસામગ્રી એકઠી કરવા ઉપરાંત તેના ઉપયોગ માટેની તિતિક્ષા અને તેના માર્ગમાં નડતા બળાઝાંખરાં અને જીલી થતી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવાની તૈયારી પણ કેળવવી જોઈએ. જીવનના ઘડતર માટે-વિકાસ-પૂર્વકના ઘડતર માટે પ્રત્યેક સુસુક્ષ્મ જને અનેક પ્રકારના સફળોત્તર સેવન, હર્ષણોત્તર-મીઠા જણાતા હર્ષણોત્તર પણ ઉચ્છેદન, સફળપોષક શુભ લાવનાઓત્તર પરિશીલન અને સફળોત્તરને વિઘાતક થઈ પડે તેવી, તેમજ હર્ષણોત્તરને સંવર્ધક થઈ પડે તેવી અશુભ લાવનાઓ અને ક્રોધોત્તર ઉન્મૂલન કરતા રહેવું જોઈએ. આદરવા યોગ્ય અને ત્યાગ કરવા યોગ્ય લાવનાઓ, સફળોત્તર કે હર્ષણો, સારી-માઠી વૃત્તિઓના લેદ-જ્ઞાનના ઉપયોગમાં પરમ વિવેકબુદ્ધિની, ઉચ્ચતમ પ્રતિભાની ખરી હસોત્રી છે.

વિવેકબ્રણાનાં મવતિ વિનિપાતઃ શતમુખઃ એ સૂત્ર અનુસાર જે કોઈ મનુષ્ય લેશ માત્ર વિવેકહીન થાય છે-વિવેકના સન્માર્ગથી જરા પણ અચૂત થાય છે એટલે ધીમેધીમે વિવેક-બ્રણતામાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે તેનો સેંકડો માર્ગો વિનિપાત-અધઃપતન થાય છે અને તે તદ્દન હીન કોટીના મનુષ્યની ગણનામાં આવી જાય છે.

ઉપરોક્ત સામાન્ય સૂત્ર સર્વને માટે એક-ધારું સત્ય આગળ કરે છે અને તે એક-ન્યાય-નીતિનો અવિચળ સિદ્ધાંત થઈ પડે છે. એટલે નાના અગર મોટા પ્રત્યેક કાર્યમાં વ્યાવહારિક તેમજ ધાર્મિક નજરે વિવેકપૂર્વકના ઉપયોગની પ્રથમ દરજ્જે અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે. પરમ વિવેકબુદ્ધિ જ અન્ય સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં મનુષ્યને ઉચ્ચ કોટીમાં મૂકે છે અને વિશિષ્ટત્વ અર્પે છે. વિવેકશૂન્ય મનુષ્ય પશુથી પણ હીન કોટીમાં જીતરી જાય છે. વિવેકબુદ્ધિ સાર અસાર વસ્તુઓત્તર યથાર્થ પૃથક્કરણ કરી, વિશુદ્ધ સારભૂત વસ્તુ અને ઉત્તમોત્તમ સફળોત્તર તરફ આપણને ખેંચી જાય છે. વિવેક-બુદ્ધિમાં જેમ જેમ સૂક્ષ્મતા, તરતમતા, પ્રતિભા-શક્તિ વધતા જાય છે તેમ તેમ મનુષ્ય પ્રાણી પોતાના વિકાસક્રમમાં આગળ અને આગળ વધતો જાય છે અને તેને જીવનનું પરમ રહસ્ય હસ્તામલકવત્ થતાં, તે મનુષ્ય જીવનને સફળ અને સાર્થક કરવા શક્તિમાન બને છે.

વિવેકબુદ્ધિ અનેક પ્રકારની અનુકૂળ સાધન-સામગ્રીની પ્રાપ્તિ થતાં તે માટેની ઓછાવધતા પ્રમાણમાં નબળતા અને ધગશ હોય તો તે સારા પ્રમાણમાં ખીલવી શકાય છે; છતાં પણ પ્રત્યેક મનુષ્યને આવો સુયોગ પ્રાપ્ત થતો નથી. તેમજ સહજાગ્યે તે પ્રાપ્ત થાય તો પણ શક્તિની કંઈક મર્યાદા હોવાથી સર્વ કોઈ તેનો જોઈએ તેટલો લાભ લઈ શકતા નથી. આવા સંયોગો વચ્ચે લલા, લોખા, સરલ અને સાદા તેમજ કાલાવેલા સામાન્ય મનુષ્યોને, જીવનના વિકાસ-પથમાં આગળ વધવા માટે મોટા મોટા ધર્મશાસ્ત્રોના પુસ્તકોના અભ્યાસની, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય વાદવિવાદની, ચર્ચાસ્પદ વિષયોના અવગાહનની કે જાડી વિચારણાની અનિવાર્ય જરૂર પડેતી નથી. નાથે લખેલા શ્લોકમાં જણાવ્યા મુજબનું 'પરોપકારપરાયણ જીવન

જીવનના જેઓ સર્વદા પ્રયત્નશીલ રહે છે તેઓ સહેલાઈથી આત્મકલ્યાણ માધી જીવન વિકાસમાં આગળ વધી શકે છે

શ્લોકાર્થેન પ્રવક્ષ્યામિ યદુક્તં ગ્રન્થકોટિમિ ।  
પરોપકાર પુણ્યાય પાપાય પરપીડન ॥

x x x

શ્રૂયતા ધર્મે સર્વસ્ય શ્રુત્વાલેવાવધાર્વતા ।  
આત્મન પ્રતિકૂલ્યાનિ પરેષા ન સમાચરેત્ ॥

ઉપરના શ્લોકોના ભાવાર્થ તદ્દન સરલ અને સ્પષ્ટ હોવાથી વધારે વિવેચનની જરૂર નથી. ભક્ત કબીરનું નીચેનું પદ પણ અર્થગભીર અને રહસ્યપૂર્ણ જણાય છે

“કબીર કહે કમાલ કું હો ખાતા કરલે,  
કર સાહેબ કી બાદગી ઓર ભૂખેકું કુછ દે”

ઉપર મુજબના અનેક સૂત્રો અને પદો આગળ કરી શકાય તેમ છે, પરંતુ તેમ કરવા જતાં લખાણ થઈ જવાનો ભય રહે છે. આવા સામાન્ય સૂત્રો દરેકને ઉપયોગી અને માર્ગદર્શક થઈ પડે તેમ છે. વળી તેવા સૂત્રો લાખા વિવેચનની પણ અપેક્ષા ગણતા નથી તેમજ તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ જન્યવાદ-વિવાદપૂર્ણ ચર્ચાને કે મતભેદને પણ અવકાશ આપતા નથી.

“આ સાચું કે તે આચું” તેવી કોઈ ભાજગડ, મૂઝવણ કે મથામણને ઉપરના સૂત્રો જન્મ આપતા નથી. બુદ્ધા બુદ્ધા દરેક ધર્મના અનુયાયીઓ તેમજ વર્ણશ્રમ ધર્મને આગળ કરતા પ્રત્યેક વર્ણ અને આશ્રમસ્થિત મનુષ્યોને તે સર્વ ગ્રાહ્ય થઈ પડે તેમ છે. તે સૂત્રોથી સૂચિત થતું આચરણ પ્રત્યેક મનુષ્યે પોતાના જીવનમાં ઉતારવા યોગ્ય છે. આણુ વિશુદ્ધ આચરણ જીવનના ઘડતર માટે-વિશદ વર્તન

માટે મજબૂત પૂરણીવાળા પાયાની ગરજ સારે છે. લોકસ ગ્રહાર્થે જગતજનના કલ્યાણ નિમિત્તે થતા ઉદ્યમવટે ઉપરોક્ત સાધનસામગ્રીને હસ્તગત કરવામાં આવે તો વિકાસના માર્ગમાં અવરોધમેવ આગળ વધી શકાય છે અને શાસ્ત્રાર્થના વાદવિવાદના ઝગડામાં અગર તે માટે તે જ સાચું ના સિદ્ધાંતને વળગી રહી, પૂર્વગ્રહ અને અભિનિવેશપૂર્વકના પોતાના મતબંધે ચેનકેન પ્રકારે પ્રતિપાદન કરવામાં જીવનનો મોટો ભાગ વ્યતીત કરનાર કદાચહી સંજ્ઞો અને દુષ્ટિરાગી અનુયાયીઓની ખોટી ખુશામત અને યશોગાનથી પરિતૃપ્તિ ધારણ કરતા કહેવાતા શાસ્ત્રવિચારકો કરતા ઉપર જણાવ્યા મુજબના પુરુષો જીવનની સાર્થકતા વધારે સારી રીતે-સફળ રીતે સાધી શકે છે.

ચિત્તશુદ્ધિ, સરલ હૃદય, વિશુદ્ધ માનસ, નિર્દોષ-અનોષ્ટિ એ જીવનના વિકાસકર્મની નિસરણીનું પહેલું પગથિયું છે. ઉત્તમ ચારિત્ર-ઘડતર (character-building) માટે તેની અનિવાર્ય ઉપયોગિતા છે.

નાની નાની જાણતોમાં પણ જેની ચારિત્ર-શુદ્ધિ અખંડિત ટકી રહે છે તેના જીવન વિકાસમાં કદી પણ પીછેહઠ થતી જણાતી નથી અનેક પ્રકારની ધર્મક્રિયા અને વિધિવિધાનમાં તેમજ તપ, જપ, ધ્યાનાદિ ગર્ભોમાં અનુરક્ત રહેતા મનુષ્યને ચારિત્ર્ય ધાગણની જાણતમાં કદી પણ અમાવધ રહેવાનું પાલવે નહીં. સામાન્ય રીતે મનુષ્ય એટલો બધો આડગર-મ્રિય, દલી અને મદગ્રસ્ત રહેતા જણાય છે કે તે હંમેશા પોતાનામાં અછતા શુભોને પણ તે ધારણ કરતો હોવાનો દેખાવ કરી, ઓછા અશે ધરાવતા સદ્ગુણોને પૂર્ણ શે ધરાવતો હોવાનો દાવો આગળ કરી-જરી રીતે પોતે હોય તેના દરતા પણ વધારે ઉમ્મતલ દેખાવ દરતો જણાય છે અને તેમ કરવામાં અન્ય પુરુષોને છેતરવા

ઉપરાંત આત્મવચ્ચના કરતો પણ જણાય છે. આવી છેતરપિંડી દીર્ઘ કાળ નહીં રહેતી નથી એટલે બ્યારે તે ખરા સ્વરૂપે ઉઘાડો પડે છે ત્યારે જમાવેલી બધી પ્રતિષ્ઠા ગુમાવી બેસે છે. આવા મનુષ્યો પોતાના જીવનવિકાસમાં સ્વતઃ અનેક પ્રકારના પ્રત્યાઘાતો ઊભા કરતા જણાય છે. “હુનિયા ગૂઝતી હે, ઝુકાનેવાલે ઝાંઝે” એ સૂત્ર અનુસાર ઘડીભર તે આગળ વધતો જણાય છે; પરંતુ ખરી પરિસ્થિતિ લાંબા વખત સુધી છૂપી રહી શકતી નથી. દંભી-ડોળધાલુ મનુષ્યને પોતાની આગર ટકાવી રાખવા માટે અનેક પ્રકારના જૂઠાણાંતું સેવન કરવું પડે છે અને હરકોઈ ખાળતમાં કુટોવ કે ખૂરી આઠત બતી બગ છે તો પછી કોઈ પણ ઉપાયે તેનાથી છૂટી શકાતું નથી.

પોતાનો જીવનપંથ ઉજ્જવલ અને નિષ્કંટક બનાવવાની ભાવના રાખતા મનુષ્યે-વિકાસ, સાધક સુસુક્ષ્મો એક નહિ પણ પોતાની આજીવનગતિની સર્વ ખાખતો બરાબર સંભાળી લેવાની સાવધાની રાખવી જોઈએ. મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર છે. જાણે અનજાણે ઘણી વખત ભૂલ થઈ જવા સંભવ છે; પરંતુ તેથી નિરાશ થવાને કંઈ કારણ નથી. હિંમતથી અને ભૂલ બતાવનારના યોગ્ય ઓહસાનપૂર્વક તે કબૂલ રાખવામાં આવે તેના તરફ રંગ માત્ર હેંપ કે તિરકકાર કે રોપની લાગણીને હૃદયમાં સ્થાન આપવામાં ન આવે તો તેવી નિર્ભય મનોવૃત્તિ લવિષ્યમાં સંભવતી અનેક ભૂલોમાંથી તેમજ પોતાની ભૂલ કે ગદ્-લતને ઠાંકવા માટે કરવામાં આવતા અનેક જૂઠાણાથી મનુષ્યને બચાવી દે છે એટલું જ નહિ પરંતુ વિકાસના માર્ગમાં નહતી અનેક સુગ્રીબતાંના સામનો કરવા માટે કંઈક નહું જ બળ આર્પણ કરે છે.

વિકાસ માટેના સાધનોની પૂરતી સ્પષ્ટતા અને બને તેટલી અનુકૂળતા થતાં તેનો પૂરેપૂરો

લાભ લેવાની તક કદી પણ જતી કરવી જોઈએ નહિ. મનુષ્યને પોતાની જિંદગીમાં અનુકૂળ લાભદાયી તક કંઈક જ પુણ્યબળના પ્રતાપે જ સાંપડે છે; તે ત્રિવિધના વિચાર કરતાં અમૂલ્ય તકનો પૂરેપૂરો લાભ લેવા તૈયાર રહેવું જોઈએ.

જીવનવિકાસના પંથે આગળ વધવાની ભાવના ધરાવતા મનુષ્યે પોતાની દૃષ્ટિ સમક્ષ ઉચ્ચતમ આદર્શ (ideal) રાખીને જ યથાશક્તિ પ્રયાસ કરતાં રહેવું જોઈએ. મહાત્મલાવ, ઉદાર ચરિત મહાત્મા પુરુષોના જીવન ચરિત્રોના અભ્યાસથી મનનપૂર્વકની વિચારણાથી આવો કોઈ આદર્શ નક્કી કરી લેવો જોઈએ.

હીન કોટીના એકેંદ્રિયના જીવનમાંથી સદ્-ભાગ્યે-પુણ્યોદયના પ્રતાપે, અકાસ નિર્જરાના પ્રભાવે ક્રમે ક્રમે આગળ વધતાં ઉચ્ચ કોટીનું મનુષ્યજીવન પ્રાપ્ત કરનારે એશઆરામી અને પુણ્યલાનંદી બની જઈ પોતાનું જીવન જેમ તેમ વેડછી નાંખવાનું નથી; પરંતુ સાચું આત્મદર્શન-આત્માની મહાન શક્તિઓ અને વિભૂતિઓની ઝાંખી કરવા તરફ પ્રયત્નશીલ રહેવાની જરૂર છે. આવો પ્રયત્નશીલ પુરુષ જ સુસુક્ષ્મની કોટીમાં આવી શકે. અને તેવા સુસુક્ષ્મો સાચા આત્મ-દર્શન માટે બાહ્ય વસ્તુઓમાં બંધાં ત્યાં કોંકાં મારવાની જરૂર નથી; પરંતુ વિશુદ્ધ મનોભાવથી પોતાની અંદર રહેલ આત્માની અનંત શક્તિ-ઓનો આવિર્ભાવ કરવાનો રહે છે. જીવનના વિકાસક્રમમાં પીછેહઠ કરાવતા હુશિયારના સર્વથા ત્યાગથી અને આગેદૂર કરાવતા સદ્ગુણોના વધતા જતા પરિશીલનથી વિકાસ સુસાધ્ય થઈ શકે છે. તેવા સાધકો જ જીવનની ખરી મોજ માણી શકે છે અને તેમના જીવનના અંતે જોઈ શકાય છે કે તેમણે જ જીવન જીવી બાંધ્યું છે-સફળ કર્યું છે. તેમના જીવનમાંથી સૌ કોઈ પ્રેરણા મેળવે એ જ અભ્યર્થના.

# અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ

[ ૧૦ ]

દરબારગઢમાં ખૂન !

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ યોગેસી

રાજકુમાર મહેન્દ્રને તુરગમા લાઇ જવાતો નજરે પડતા જ મૃગાવલી એકાએક બેશુદ્ધ જાની અંધ એની આસપાસ સખીઓનું અને દારીઓનું ટોળું જામી ગયું. રાજવીને ખગર પડતા તે પશુ દોડી આવ્યો. અવારનવાર પાણી છાટવાના અને પવન નાખવા આદિના પ્રયોગથી થોડા સમય બાદ રાજ કુવરી શુદ્ધિમા આવી, છતાં તેણીના મનની દયા પૂર્ણ સ્વસ્થ ન થઇ ગાળને પોતાની લાડીલી એક-માત્ર કન્યાને આ દશામાં નિરખી અતરંગમા ખૂબ દુઃખ થયું. મૃગાવલીને એ સમજારી પુનઃ પૂર્વ અવસ્થામાં હતી તેવી હસતી-રમતી ખનાવી દેવા હુમ્મલો હતો, છતાં વાતાવરણ એટલું ડહોળાયેલું હતું કે જોયી તે શબ્દ સરખો ઉચ્ચારી ન શકે. તેણીની એક મખીને સારસ જાળની બાનામણ કરી તે પાછો ફર્યો આ વેળાના મહોત્સવમા દરેકજે જે બતાવ બનતો એનાથી એનું હૃદય પશુ હાલી ઊઠ્યું ! પુરોહિતની હિંસામય કરણીમાંથી એનો વિશ્વાસ ઊઠવા લાગ્યો. દેવી પ્રત્યેની શ્રદ્ધા ડગમગના માડી. આમ છતાં માતા અપ્રમલ થઇ નખખોદ કહાડગે એ ભીતિએ-પ્રસન્ન થશે તો ગાળવવાગમની પ્રાપ્તિનો પ્રશંગ જોવા મળશે એ માણિક્યદેવે ચટાડેલી મધ લાલસાએ હજી પશુ બે દિન મૌનપણે ચાલી ગયેલ વિધાન જોવા કરવું એવા નિશ્ચય પર આવ્યો અને પોતાના દૈનિક કાર્યમા પ્રવર્ત્યો. યાત્રાળુ વર્ગમા નવમા દિને, આરતિ પછી, ચપાને રાજકુમાર મહેન્દ્ર સત્યાગ્રહ કરતા પકડાયો ત્યાં પછી જોરથી અહિંસાની વલણ વધવા લાગી હતી અહિંસા ચક્ષુ સામે અહિંસાનો મંદિર આપતા અને કારાગૃહના અતિથિ બનતા તરુણોના સહેગ જોવાથી-એ દિવસ

એકધારી પ્રસન્નતા ગમી ગયેલી નીરખવાથી બળિ દેવાની પ્રથાની ધૃષ્ટાન્તરક વિધિ-પ્રત્યે અણુગમે પેદા થતા માઓ હતો અહિંસામા જ પરમધર્મ સમાયો છે એવી શ્રદ્ધા જોર પકડી રહી હતી કેટલાકે તો પોતે સાથે આજીસા યોદ્ધાઓને બંધનમુક્ત કરી અગ્નિવના માર્ગે વિદાય પલ્લુ કરી દીધા કેટલાક બકગનું બળિદાન આપ્યા વગર પાછા ફરવાના નિશ્ચય પર આવ્યા થોડાકે આવની કાલનો વિષમ પ્રમગ અટકાવવાના માર્ગોની વિચારણા કરવામા કનાકો બ્યતીત કર્યા

નવમીનો સધ્યાકાળ થતા પ્રમરી રહેન વાતાવરણના મમાચાર શુભચગદારા માણિક્યદેવના કાને આવવા શરુ થયા જેમ જેમ તે શ્રવણ કરતો ગયો તેમ તેમ એનું લોહી ઊઠળવા માડ્યું તરુણોના સત્યાગ્રહથી જનસમુદના મન આટલી દહે બદલાશે એવી એને ખાતરી ન હતી એ તો માનતો હતો કે પોતે આ આચાર્યને પગજળ પમાડી અહીંથી ગવાના થઇ જવાની ફજા પાડશે, પશુ ધારણા ધૂળ મળતી જણાઇ બહુ વિચારના અંતે એ બધામા ગજપુત્રી મૃગાવલી વધુ દોષિત લાગી કાંઈ પશુ દિમાબે એને માર્ગમાંથી દૂર કરવી એવો મનસુબો કરી એકદમ તે બૂરા પાડી ઊઠ્યો.

‘નગસિદ્ધ ! નગમિદ્ !’ મહતનો અવાજ કાને પડતા જ મદિગના પાછળના ભાગમાંથી નગમિદ્ દોડી આવ્યો અને દર જોડીને સામે ઊભો

માણિક્યદેવ-‘વત્સ ! આજનો દિવસ છેત્રો છે કાળીમાતાનો મદિમા અને મારી પ્રતિજ્ઞા ટપાવી રાખવાનું તારા દાયમા છે કાંઈ પશુ દિમાબે આજ ગતિના ખાત્ર વાગતા પૂર્વે રાજકન્યા મૃગાવલીના

લોહીથી માતાને તિલક કરવું જોઈએ. એટલે સવારે દર્શને આવનાર ભક્તોને-યાત્રિકાને દીવા જેવું દેખાય કે કાળીમાતાનું અપમાન કરનાર-પેલા સાધુની અહિંસા પ્રવૃત્તિમાં છૂપી સહાય આપનાર રાજપુત્રને મૃત્યુદંડ બોગવશે પડશે.’

નરસિંહ તો ચુરની આગા સાંભળી ઠંડા થઈ ગયો.

‘મૃગાવતીનું ખૂન ! અરરર ! મારા હાથે ! અશક્ય !’

માણિકચદેવ—‘તને ખબર નથી કે માતાની કૃપાથી રાજવીને થેર જન્મેલી એ કન્યા, રાજપુત મહેન્દ્રના પ્રેમમાં પડી પરાપૂર્વથી ચાલી આવતી પ્રણાલિમાં અવરોધ નાખવા ખડી થઈ છે. ઉપકારી એના કાળીમાતાને પ્રતિવર્ષ અઠાવવામાં આવતો બલિ બંધ કરવાના પ્રપંચમાં સામેલ બની છે.’

નરસિંહ—‘મહારાજ પક્ષનાલની એક માત્ર પુરીનું ખૂન ! અને તે મારા હાથે !’

માણિકચદેવ—‘મારા પછીના વારસદાર નરસિંહ ! તારે મારી સામે દલીલ કરવાની ન હોય ! કેવળ આગાનું પાલન કરવું એ તારો ધર્મ. એમાં જ દેવી મૈયાની પ્રસન્નતા ! નિશાના એળા ઊતરી રહ્યા છે. અને ધટિકાચંત્રનો કટો વેગભેર ચાલી રહ્યો છે; એટલે વધુ વિલંબ કર્યા વગર કાર્યસિદ્ધિ અર્થે સત્તર પહોંચી જા !’

દરબારગઢમાં આજે કેટલાક દિવસથી રાજકન્યા મૃગાવતી નજરકેદ છે, એની નરસિંહને માહિતી હતી. વળી એની પાસે એકાદ સખી અને એત્રણ દાસી સિવાય ભાગ્યે જ કોઈ રહેતુ. રાજ્યમહાલયના એક ખૂણાના ભાગ ઉપર તેણીનો કમરો આવેલો હતો. એના ઝરુખામાં ઊભા ઊભા રાજમાર્ગે બનતો બનાવ જોઈ શકાય તેવું હતું. છેલ્લા આઠ દિવસથી સત્યાગ્રહ કરી આવતા તરુણને જોઈ એવું મન ઉદ્ભવે બન્યું હતું; પણ નવમા દિવસે એ માર્ગેનું અવલંબન ગ્રહી, સત્યાગ્રહ કરી ત્યારે મહેન્દ્રકુમાર પણ કારાગૃહનો અતિથિ બન્યો ત્યારે તેણીનું હૃદય

એટલી હદે વિદૂષળ બની ગયું કે જેથી તેણી એલાન બની ગઈ અને એથી ખુદ રાજવીને દોડી આવવું પડ્યું એ વાત આપણે ઉપર વાંચી ચૂક્યા. સંધ્યા-કાળ સુધીના સમય એ રીતે અસ્વસ્થપણે અને વિચારમગ્નદશામાં વિતાવ્યા પછી એક નિશ્ચય ઉપર તેણી આવી ગઈ. રાજપુત મહેન્દ્રને કારાગૃહની જે કોટડીમાં પૂરવામાં આવ્યો હતો ત્યાં રાત્રિની ત્રણેક ઘટિકા વીત્યા બાદ જવું અને બને તો એને છૂટો કરાવી, નસાડી મૂકવો.

પોતાનો આ નિશ્ચય વહાલી સખીને જણાવ્યો; એટલું જ નહિ પણ પોતે જ્યારે એ કાર્ય પાર પાડવા જાય ત્યારે પોતાના પલંગમાં સખીએ સૂઈ રહેવું ને કમરોની તપાસ રાખવી કે કદાચ રાજવી તપાસ કરાવે તો પણ અંદરના ભેદની તેમને એકદમ ખબર ન પડે. કુંવરીના દિલને સતોષ આપવા સખીએ એ પ્રમાણે વર્તવાનું કબૂલ કર્યું.

રાત્રિના દસના ટકારા થતાં જ મૃગાવતી પોતાના દેહને શાલથી લપેટી, કમરોનો દાદર ઊતરી, દરબાર ગઢની જે દિશામાં કારાગૃહ આવ્યું હતું ત્યાં પહોંચી. ચોટીદારો જણતા હતા કે રાજકુંવરી પેલા ધાયલ સત્યાગ્રહીની ખબર અર્થે અગાઉ આવ્યા હતા તેમ આજે આવ્યા હતા એટલે તરત જ પાસે આવી કહેવા લાગ્યા કે:

‘કુંવરીયા ! હવે એ કેદીના શરીરે સારું છે, તેની ખોલી ઉઘાડું ? એ કેદી હમણાં જ જીવી ગયો !’

મૃગાવતી—‘ભલે તે જીવી ગયો. તેની ખોલી ઉઘાડવાની જરૂર નથી આજે જે કેદી આણવામાં આવ્યો તે કઈ ખોલીમાં છે ? એ ખોલીની ચાવી મને આપ. તું અહીં નજર રાખી બેસ. દરમિયાન હું એ ખોલીમાં જઈ એ નવા કેદીની ખબર કાઢી આવું.’

ચોટીદારને રાજકુંવરીની વાતમાં બીજી કંઈ ગંધ લાવવાનું કારણ ન હોવાથી તેણીના કહેવા પ્રમાણે મહેન્દ્રવાળી ખોલીની ચાવી આપી એ સુખ્ય દેવડી પર ચોંચ્યો. મૃગાવતી ચાવી લઈ, ઝટપટ

મહેન્દ્રવાળી ઓઢી પાસે પહોંચી, એનું તાણ ઉધડાના લાગી

કોઠડીમાં પુરાયેન મહેન્દ્ર હજી જમતો હતો આવતી દાસે જાણપૂર્વક વેળા સુ જાનગે આચાર્ય અમરજીતિને મત્તામદ કેવુ પગિણામ લાવશે, અદિસાનો વિજય થશે કે કેમ હત્યાદિ વિચારમાથાના મણકા મૂકતો હતો ત્યાં તો તાળામાં કુચી ફટતી સાબળા આશ્ચર્ય ઊપજ્યુ અને જ્યારે દાર ઉપાડી પોતાની મનુષ્ય સામાન્ય પોશાકમાં કુવરી મૂગા વતીને આવી ગેહલી જોઈ ત્યારે વધુ આશ્ચર્ય થયું એકાએક એનાથી બોલી જવાયુ—

‘કેણુ મૂગાવતી! તું અહીં કંઈથી?’

મૂગાવતી—‘પ્રિય કુમાર! હું મૂગાવતી પોને!’

એટલા શબ્દો જોઈ બોલી એકાએક તે ચૂપ થઈ ગઈ બોલવાની છૂંછ છતાં કંઈ બોલી ન શકી નીચી દૃષ્ટિએ પાપાણુવત્ ઊભી રહી

મહેન્દ્ર—‘આટલી રાત્રિયે તું પવનની મીઠી નિદ્રા છોડી અહીં શા સારુ આવી?’ મૂગાવતીમાં કુમારના શબ્દો માલબ્યા પડી દિમન આવી તે તે બોલી ‘કુમાર, હું તમેને આ દિવાલો વચ્ચેથી મુક્ત કરવા છું આવી ખત્યાગની પળો કેડી કિમતી છે તે સુ આપ નથી જાણતા? તમે બધાને અહીં ગોપી રાખી આવતી દાસનો અરુણોદય થતા જ પેલો પુરોહિત મૂગા પરુઓનું જાળિદાન આગ લાગે એ વળા આચાર્ય મદારાજ અનશન યાને આગ-જ્વાલ ઉપરામ આદરશે મોટે અદોષી મુક્ત થઈ એ અટકારા-મદારાજને સમજનરા કંઈ પ્રયામ કરે! આ કુગ તમારોને તેમના માર્ગે જવા દો એમ આજ વિદ્વાન આચાર્યના પ્રાણનું જાળિદાન ન થતા દો માધુષ્ટના અનશનથી એ પાપીને તો ધીકળા ગળ્યા જેવો આનંદ થશે તેથી પતાવન કરી જરા ની અતર તેવાડી કરે!’

‘ગજપુત્રી! આચાર્યશ્રીને માર્ગ અદિમાને છે, એટલે બીજા પ્રકારની મનાદ આપવાનો કે અન્ય કંઈ

મદદ કરવાનો પ્રયત્ન કરતો જ નથી હું નાચી છું તેથી કંઈ જ ફાવશે કરી તકુ તેમ નથી એક સત્યા મઠી તમેકે મારે આવેલું એક પ્રમાણિતપણે મદન કરવું જોઈએ’

‘રાજકુમાર! આપ ની બાળીમાં એ સર્વ મદન કરવાનું હું માથે લઉં છું ને?’

‘ગજપુત્રી! એમ નદિબની શકે મારી ખાતર તમાગ શિર પર એવું જોખમ હું લાદવા જરા પણ ઇચ્છતો નથી તમે ગત્વર પાછા ફરો અને જે શાપ તે જોવા કરો’

મૂગાવતી ગજકુમારનો હાથ તાપ્તી ખરાજ જતા આમદ કરે છે ત્યાં એકાએક કાન્ધી ચીમ મળણાઈ તરત જ ઉભય કોઠડીની નડાગ દોડી આવ્યા તો માનમ પડ્યું કે મૂગાવતી જે મરણમાં સ્ત્રી હતી તે તરફ કોલાદય મચી ‘હો છે

કેટલાક પહેરેગીરો કિડિસારી ગામળના જ ત્યાં દોડી ગયા એકાદ તો દાદર ચઢી ઉપર પણ પહોંચ્યા રાજપુત્રી અને મહેન્દ્રકુમાર પણ દનાડળા આવી પહોંચ્યા ત્યાં તો બૂમગળ મચેનું જોયું

‘ગજપુત્રીનું ખૂન’ એના અવાજે થઈ ગેહલા એ મામળના જ મૂગાવતીનું આશ્ચર્ય વધી પડ્યું તરત જ દાદર ચઢી ઉપર પહોંચી રાજના અગ્યામથી દીપક પ્રગટાવ્યો ત્યારે જ અસારમાં જે ચૂસણ થઈ હતી તેનો માથો ખ્યાલ આ ગો

ચોત્તો પતંગ લોદીથી તમેજ થયેતો જોયો એક સ્વામ બુગખાધારીને ઝરુખાની પાગીએથી કુદડા મારવાની તૈયારીમાં નીચળી તરત જ તેણીએ ગજકુમારને ખૂન મારી

ચેલો નીચે પડી નાગરાતો પ્રવલન કરે ત્યાર પહેલાં તો મહેન્દ્ર ત્યાં પહોંચી ગયો અને તેના હાથ મારી છરો આગળી લઈ, જાણુ પર ફેંકી એ આદમીને જોડી ગાયમાં લીધો તરત જ પહેરેગીરો દોડી આવ્યા અને એને બાધી લીધો

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. મુનિરાજશ્રી દર્શનચિન્મયજી (ત્રિપુટી) મહારાજ—અમદાવાદથી લખી ગણાવે છે કે:

x x x x x

સચિત્ર 'શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર' પુસ્તક મળેલ છે. પુસ્તક દરેક રીતે સુ-સુંદર પ્રદર્શિત કર્યું છે. ગ્રંથ પણ અપૂર્વ પ્રદર્શિત છે. અને ભાષાંતર છપાવવાની દૃષ્ય-અવરથા દરેક સારસ છે.

મુનિરાજશ્રી દર્શનચિન્મયજી  
(ત્રિપુટી)

૨. આ. શ્રી ચિન્મયકંરતૂરસુરિજી મહારાજ—જૂના ડીસાથી લખી ગણાવે છે કે:  
'શ્રી આદિનાથ પ્રભુના છવનચરિત્રો પૂર્વાચાર્યોએ સંસ્કૃત-પ્રાકૃતમાં અત્યંત સુંદર રીતે આલેખ્યાં છે; તો પણ શ્રી અમરચંદ્રસુરિની કૃતિ સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં અદ્વિતીય પ્રકારના પાઠ છે. આ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર સુરિજીની કૃતિનો જ અનુવાદ છે. સંસ્કૃત ભાષાથી અણુઅણુ માટે તો આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી છે; કારણ કે અનુવાદકે અનુવાદ કરવામાં અત્યંત કુશળતા વાપરી છે. ભાષા સુસંગત, સરળ, રસ્યક અને ભાવવાહી છે. માત્ર શુભ-વાતી સારું જાણી, વાંચી ગણનાર પણ આ અનુવાદ વાંચીને શ્રી સુરિજીની કૃતિનો આસ્વાદ લઈ શકે છે અને પ્રભુશ્રીના ઉચ્ચતમ છવનના ખોલની સાથે સાહિત્યનું પણ જ્ઞાન મેળવી શકે છે. ભાષા હૃદયગમ્ય અને મીઠી હોવાથી વાંચનાં કંટાળો આવે તેમ નથી, એટલે વાંચનાર રસપૂર્વક વાંચી શકે છે.

૩. શેઠશ્રી કુંવરજીભાઈ આણંદજી—ભાવનગરથી લખી ગણાવે છે કે:

પ્રિય હાથનાં વસ્ત્રજવાસ ત્રિભુવનવાસ

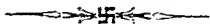
x x x x x

તમારી લેખનશક્તિ અને હૃદયની નિર્મળતા ઉપરાંત આ શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર લેટ મોદરવા સાથે આવેલ તમારી પત્રિકામાં મારા પ્રત્યેનો સદ્ભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે.

x x x x x

તમેએ મહા તરફથી મોકલેલ શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુટક જણા આમાર સાથે સ્વીકારી છે. અને તે છુટકનું જાલ અને આંતરિક સ્વરૂપ જોઈ તમારા ને પ્રધાસ માટે અભિનંદન આપવા મન થઈ ગયું છે. હાલ એ જ. સં. ૧૯૯૯ ના આગળું વર્ષ ૧૦

દિનેશ્ચ કુંવરજીના સરનેહ પ્રણામ





# શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસચ્ચિદ્રત)

૫૪૭૪ દોષપ્રમાણ, ગુણ મસ્તક લાપ્તા અને સુદર સૌથીમા નિતારપૂર્વક જુગ જુગ આગમે તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસચ્ચિદ્રતે સ ૧૨૯૬ ની સાતમા લખતો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના ત્રણ ભવો, પાંચ દેવાલોકો અને ઉપદેશક નાચુરા યોગ મનનીય સુદર બોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મંજીની વિસ્તૃત દર્શનોના વર્ણનો સાથે પુણ ઉગ પુણદમ ચરિત્ર, મનિભોજન ત્યાગ અને આંદર, બાંધન, રોહિણી આદિની અનેક સુદર, રાચક, રમખંડ, આદલાદડ કથાઓ આપેલી છે કે જેમાંની એક કથા પૂરી ગતા બીજી નાચવા મન લયચાલ છે અને પૂરી કરતા ઉત્સુકતા યાલ છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આત અને સુદર ઉપદેશ પશુ માથે આપેલ કે

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદા.



શ્રી પ્રભાચ દ્રસૂનિચરિત્ર-

## શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર (ભાષાંતર) ઐતિહાસિક ગ્રંથ.

આ એક ઐતિહાસિક કથા-માહિત્યના ગ્રંથમા વર્તમાનકાળના બાળિક પ્રભાવક આચાર્યમહારાજના જીવન ઉપર કર્તા મહાપુરુષે મારો પ્રદાસ પાઓ છે જે મહાન અચાર્યનો પત્રિચય આપ્યો છે, તેમા તે સમયની મામાનિક, ધાર્મિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી સુ. (ભાષાંતર) પ્રમાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથ બનાવ્યો છે મુનિરાજ શ્રી વસુધેવચરિત્ર મહારાજે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સુદર પર્વાનોચના લખી તે ગ્રંથની રચનામા સુદરતા વધારી પ્રમાણિક જૈન કથામાહિત્યમા ઉમેરો કર્યો છે જેથી સુદર અને મરલતાપૂર્વક રચના કરેલ હોયતિ આ ગ્રંથને અમુક અમુક જૈન શિક્ષણશાળાઓના ધાર્મિક અભ્યાસક્રમમા રચાન મુજેન છે આ ઉપયોગી સાહિત્ય ગ્રંથ દોવાળી નાચતા પશુ ખામ આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવા છે કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ અલગ

લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ શેખા-ભાવનગર.

## ૫. શ્રી સુમતિવિજયજીનો સ્વર્ગવાસ.

રાધનપુરમા ચાતુર્માસ નિરાગમાન ૫ શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ આચાર્ય વહિ ૧૨ ના રાજ સમાધિ-પૂર્વક કાંજધર્મ પામ્યા છે તેઓ આ શ્રી વિજયભક્તિસચ્ચિદ્ર મહારાજના શિષ્ય હતા તેઓએ આઠ વર્ષના દીક્ષાપર્વાયમાં તપશ્વર્ષી, શુરભક્તિ અને શાસ્ત્રાભ્યાસદ્વારા મધુજીવન શુદ્ધ બનાવ્યું હતું તેઓ સ્વભાવે શાંત અને ભક્તિક હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી આ શ્રી વિજયભક્તિસચ્ચિદ્ર મહારાજને ગિષ્ટગતની ખોટ પડી છે સ્વર્ગસ્થના આત્માની શાંતિ માટે શાસનદેવને પ્રાર્થાએ છીએ

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. મુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહારાજ-અમદાવાદથી લખી જણાવે છે કે :

x                      x                      x                      x                      x

સચિત્ર 'શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર' પુસ્તક મળેલ છે. પુસ્તક દરેક રીતે સુ-સુંદર પ્રકાશિત કર્યું છે. અંથ પણ અપૂર્વ પ્રકાશિત છે. અને ભાષાંતર છપાવવાની હયા-વ્યવસ્થા દરેક સરસ છે.

મુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી  
(ત્રિપુટી)

૨. આ. શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી મહારાજ-જૂના ડીસાથી લખી જણાવે છે કે :

'શ્રી આદિનાથ પ્રભુના જીવનચરિત્રો પૂર્વોચાર્યોએ સંસ્કૃત-પ્રાકૃતમાં અત્યંત સુંદર રીતે આલેખ્યાં છે; તે પણ શ્રી અમરચંદ્રસૂરિની કૃતિ સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં અદ્વિતીય પ્રકાશ પાડે છે. આ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર સૂરિજીની કૃતિનો જ અનુવાદ છે. સંસ્કૃત ભાષાથી અણુજાણુ માટે તે આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી છે; કારણ કે અનુવાદકે અનુવાદ કરવામાં અત્યંત કુશળતા વાપરી છે. ભાષા સુસંગ્રહ, સરળ, શાયક અને ભાવવાહી છે. માત્ર ગુજરાતી સારું લખી, વાંચી જાણનાર પણ આ અનુવાદ વાંચીને શ્રી સૂરિજીની કૃતિનો આસ્વાદ લઈ શકે છે અને પ્રભુશ્રીના ઉચ્ચતમ જીવનના પ્રોષ્ઠની સાથે સાહિત્યનું પણ જ્ઞાન મેળવી શકે છે. ભાષા હૃદયંગમ અને મીઠી હોવાથી વાંચતાં કંઠાળો આવે તેમ નથી, એટલે વાંચનાર રસપૂર્વક વાંચી શકે છે.

૩. શેઠશ્રી કુંવરજીભાઈ આણંદજી-ભાવનગરથી લખી જણાવે છે કે :

પ્રિય લક્ષુબાઈ વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

x                      x                      x                      x                      x

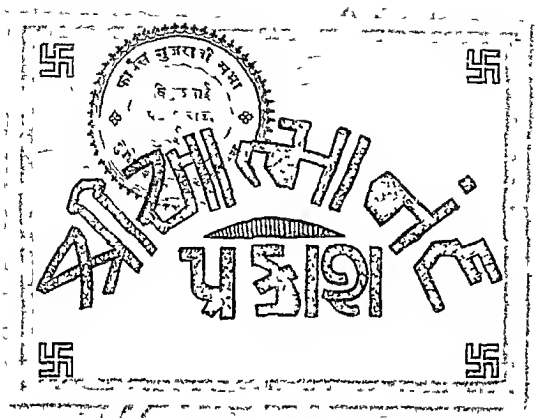
તમારી લેખનશક્તિ અને હૃદયની નિર્મળતા ઉપરાંત આ શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર ભેટ મોકલવા સાથે આવેલ તમારી પત્રિકામાં મારા પ્રત્યેનો સહભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે.

x                      x                      x                      x                      x

તમોએ સલા તરફથી મોકલેલ શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુક ધણા આભાર સાથે સ્વીકારી છે, અને તે છુકનું જાણ અને આંતરિક સ્વરૂપ જોઈ તમારા તે પ્રયાસ માટે અભિનંદન આપવા મન થઈ જાય છે. હાલ એ જ. સં. ૧૯૯૯ ના શ્રાવણ વદિ ૧૦

હિતેચ્છુ કુંવરજીના સરનેહ પ્રણામ





प्रकाशक—

श्री जैन आत्मानन्द सभा—भावनगर.

૧. શ્રી મહાવીર જિતસ્તવન ... ૪૫	૫. સન્માન સમારંભ ... ૫૩
૨. ગુરુશ્રી વલ્લભચરિ ... ૪૬	૬. વર્તમાન સમાચાર ... ૬૨
૩. મમતાની દૃષ્ટી ... ૪૭	૭. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો ... ૬૪
૪. સેવાધર્મ: પરમગદ્દનો યોગિના- મપિ અગમ્ય: । ... ૫૦	૮. શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો ૪૬ મા વર્ષનો વાર્ષિક રિપોર્ટ ... ૬૫

### નવા થયેલા માનવંતા સભાસદો

૧. શાહ ચંપકલાલ અમીચંદ	ભાવનગર	લાઇફ મેમ્બર
૨. શાહ મીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ	અમદાવાદ	"
૩. શાહ લક્ષ્મીચંદ ધરમચંદ	ચલોડા	"
૪. શાહ જયંતીલાલ હરગોવિંદલાલ	ભાવનગર	"
૫. મહેતા જળવંતરાવ શામળદાસ	"	"
૬. વેરા હરગોવિંદલાલ દુર્લભચંદ	"	"
૭. શાહ જયંતીલાલ લક્ષ્મીચંદ	"	"

### જવાબ મંગાવનારાઓને નમ્ર સૂચના

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક, પુસ્તક પ્રકાશન ખાતા કે તેવા કોઈ પણ સભાના કાર્ય માટે જે અંકોએ કંઈ પણ ખુલાસા-જવાબની જરૂર હોય તેમણે જવાબ માટે પોસ્ટની ટિકિટ મોકલવા તરફી લેવી. ખાસ કારણ હશે તે જ માત્ર જવાબ-ખુલાસો આપવામાં આવશે.

### જાહેર ખબર

નીચેના ગ્રંથો સિલિક્ષમાં જૂજ છે; જેથી મંગાવનારે વેલાસર મંગાવી લેવા.

શ્રીપાળ રાબ્દનો રાસ (સચિત્ર) પાકું રેશમી પૂઠું કિંમત રૂ. ૨-૮-૦.

" " " સાદું " " " ૨-૦-૦.

ઉપરના ગ્રંથમાં કંઈ પણ કમીશન આપવામાં આવશે નહિ.



પુસ્તક . ૪૧ મું  
અંક ૩ જો .

આત્મ મ ૪૮  
વીર મ ૨૪૬૬

વિક્રમ મ ૧૯૮૮ આશ્વિન  
ઈ સ. ૧૯૪૩ ઓક્ટોબર

## શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન

( ગગ અગ તેરે સિના કૌન મેરા કૃષ્ણ કનયા )

અળ તરે મિયા જૈન મેગ મોહ હરેયા,  
મહાવીર ! મેં તો આકે પશ હુ તોહે પેયા  
મેરે જીન કા સાથી એક તુ હે જિનજી !  
મેરે મુજો કી આચા લી તુ હે જિનજી !  
અળ તુ હી લગા પાગ મેરી છોટીચી નેયા-મહાવીર !

સુદર છળી તુરહાગી કર્મો વિદાગતી,  
મહાવીર તુરે યે મેરી નમના પુકારતી,  
કહેતા હૈ યશોભદ્ર ઓ ! શિવપુર જામેયા,  
મહાવીર મે તો આકે યડા હુ તોહે પેયા

ગયપિતા મુનિશ્રી યગોભદ્રવિજયજી મહાગજ

# ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ

( શિખરિણી )

ધરી ચિત્તે નિત્યે, જિનવચનમાં પ્રીતિ જ ઘણી,  
વિલોક્યાં સહુ શાસ્ત્રો, સમયસર ભાવે વિરમણી;  
ધરે હૃદયે જેઓ, ગરણુ રચવા રુચિ જ પૂરી,  
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. ( ૧ )

ખનાવ્યા છે ગ્રંથો, ગુર્જર અને હિંદી જ મહીં,  
રચી છે પૂજ્યો, વિવિધ રસ પૂરી ગુણુ ગ્રહી;  
વિશેષે સ્થાપ્યાં છે, પ્રગતિરૂપ વિદ્યાલય ફરી,  
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. ( ૨ )

મહામતો પાંચે, સમિતિ સહુ શુભિ ત્રણુ ધરી,  
આખંડા નંદેહા, અજંત રતિભર્તા વશ કરી;  
સદાચારે જેણે, પ્રતીત કરનારી મતિ હરી,  
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. ( ૩ )

પ્રયોધીને તારે, ભવજળથડી રંજન કરે,  
જીતી પંચેદ્રિને, મનચુકિત જે શાન્તિ ધરે;  
પ્રસાર્યો પંજળે, વીરવિજય જ્યાં ત્યાં વિચરી,  
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. ( ૪ )

વધારી છે કીર્તિ, વિજયો વિજયાનંદ ગુરુજી,  
પ્રશિખ્યો ને શિખ્યો, નમન કરતા નિત્ય પ્રભુજી;  
લઘુ શરણુ તારો, વિનય વિનવે છે કરગરી,  
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. ( ૫ )

રચયિતા : સુનિશ્રી વિનયવિજયજી મહારાજ-વડોદરા



# મ મ તા ની કુંચી

લેખક આ. શ્રી વિજયકંસ્તૂરચરિત્ર મહારાજ

જ્ઞાની પુરુષોની દૃષ્ટિ બહાર રહીને આપણાથી કાંઈ કરી ન શકાય હું કરું છું એવી ભાવના ઉઠાડું મિથ્યાભિમાન જ છે પૂર્ણ સ્વતંત્ર થયા વગર સમારી પ્રાણી કદી શકતો નથી કે હું કરું છું અને પૂર્ણ સ્વતંત્ર બન્યા પછી કાચોના અભાવે મુગળા પલ્લુ થતી નથી કે હું કરું છું વિચારશીલ, વિવેકી પુરુષો પણ વ્યવહારદૃષ્ટિથી મુઝાઈને બોલી જીંઠે છે કે અમુકે અમુક કર્યું તે ઠીક ન કર્યું સમજી થઈને આમ કેમ કર્યું ? પણ પગધીન સમારી આત્માનું કાર્ય માત્ર ઉદયાધીન થયા કરે છે માટે વિવેકી પુરુષોએ રોપ કે તોપ ન કરવો જોઈએ આત્માના અહિતકારી કાર્ય માટે ભાવદયા અને હિતદાની કાર્ય માટે મતોપના પરિણામ ગળવા જોઈએ મને કેટલાક પૂછે છે કે ‘તમે શા માટે આચાર્ય બન્યા ?’ હું કહું છું કે ‘મારામાં કાંઈ પણ પરિવર્તન થયું નથી તમે મારામાં કંઈ વસ્તુ જોઈને પૂછો છો ? હું કાંઈ પણ બન્યો જ નથી, બનવાની ઇચ્છા પણ નથી અને બનીશ પણ નહિ, કાચુ કે મને બનાવટ પસંદ નથી કર્મના વિકારો થયા કરે તેમાં દષ્ટા તરીકે રહેવાની ઇચ્છાવાળો છું કંઈક અશે સફળ પણ થયો છું મને દૃઢ યદ્દા છે કે મારામાં કાંઈ પણ ફેરફાર થવાનો નથી જેવા રૂપે અત્યારે છું તેવા જ રૂપે હતા અને તેવા જ રૂપે રહીશ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ વિકારી આત્મા વિકાર ફર કરવા વિકારોનો

ઉપયોગ કરે છે કર્મના મયોગથી છૂટી જવા જેટલા માધનો ઉપયોગમાં લેવાય છે તે મધ-ળાએ કર્મના વિકારો જ છે કાટાને કાઢવા કાટાનો ઉપયોગ થાય છે, પછી તે કોઠાનો કાટો હોય કે બીજો હોય, પણ કાટાને કાઢવા આકૃતિ કાટા જેવી જ હોવી જોઈએ

એક આગળ પહોળી અને મેકડા વારલાળી કચકડાની પટ્ટી ઉપર વળગેલા મમાલામાં અનેક આકૃતિઓ અદૃશ્ય તિરોભાવરૂપે રહેલી છે તેનો લાઈટ અને મગીનના નિમિત્તથી આભિર્ભાવ થાય છે ત્યારે સ્થૂળ બુદ્ધિવાળાને સમજાય છે કે પટ્ટી ઉપર અનેક આકારો છે, અને તે બાહ્ય વસ્તુઓના પટ્ટી ઉપર વળગેલા મમાલામાં પડેલા પ્રતિબિંબો છે જ્યારે પટ્ટી ઉપરથી મમાલો ઊઘડી જઈ પટ્ટી શુદ્ધ થાય છે ત્યારે મને તેવા નિમિત્તો વિદ્યમાન હોવા છતાં કોઈ પણ આકાર જણાતો નથી

આજ પ્રમાણે કચકડાની પટ્ટીરૂપ આત્મા ઉપર કર્મનો મમાલો વળગેલો છે, તેમાં અનેક આકારો તિરોભાવરૂપે રહેલા છે તેનો બાહ્ય નિમિત્તથી આભિર્ભાવ થાય છે તેને જોઈને અણબજા, આત્માના આકારો કંઈપણ છે ત્યારે બધું પુરુષ કર્મના વિકારો માને છે, માટે જ બધું પુરુષો મને પૂછતા નથી કે તમે આચાર્ય કેમ બન્યા ? કાચુ કે તેઓ બાહ્ય છે કે આચાર્ય બનવું એ એક કર્મનો વિકાર છે, પુન્ય કર્મનું કાર્ય છે અને આચાર્યનો શુભ મેળવવો તે

આત્મસ્વરૂપ છે. આત્મા ઉપર જેટલી બનાવટ છે તે સઘળાંયે કર્મના વિકારો છે. આત્મામાં વિકાર નથી; પણ જડના ( પુણ્નલસ્કંધમાં ) વિકાર છે. આત્મા અખંડ છે. જડ પુણ્નલસ્કંધ ખંડ છે. કર્મથી સુકાયેલો આત્મા અન્ય અન્ય રૂપે થતો નથી, પણ આત્માથી વિખૂટાં પડેલાં કર્મ અન્ય અન્ય રૂપે થાય છે; કારણ કે અનંતાનંત પુણ્નલ પરમાણુઓનો સમુદાય છે, માટે જ અનેક પ્રકારના વિકૃત પરિણામને પામે છે.

વસ્તુના બાજુ વિચારશીલ પુરુષોને હર્ષ, શોક કે આશ્ચર્ય થયાં નથી. વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન થયા પછી વિવેકી પુરુષના સમતાસાગરમાં ફોલ થતો નથી. અનેક પ્રકારના કર્મના વિકાર વિલાસોને જોઈને જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા પ્રત્યે તિરસ્કાર, અણુગમો કે અરુચિ થતી નથી; તમજ રોપ કે તોષ પણ થતો નથી. કર્મોના વિકારો માટે કોઈ પણ પ્રકારના વિચારો જ ઉત્પન્ન થતા નથી. હમેશાં આત્મદશામાં મગ્ન રહીને દૃષ્ટા તરીકે જ પોતાને માને છે. પોતાને વળગેલાં કર્મોના વિકારો માટે પણ સમભાવીને દૃષ્ટા હોય છે. ધન, સંપત્તિ કે અન્ય પ્રકારના ઇષ્ટ પુણ્નલોના સંયોગરૂપ કર્મના વિકારોને ઇચ્છતા નથી. જે સમયે જેવા કર્મના વિકારથી જેવા પૌણ્નલિક સંયોગો પ્રાપ્ત થાય છે તેને સમભાવે જોયા કરે છે; પણ ઇષ્ટ અનિષ્ટના સંયોગવિયોગ માટે વિચાર કે પ્રવૃત્તિ કરતા નથી.

ક્રોધ, લોભ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ આદિ કર્મના વિકારોનો આત્મામાં વ્યવહારદૃષ્ટિએ આરોપ કરવામાં આવે છે, પણ તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતાં આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આસ્ત્રિ આદિ રહેલાં છે, અને કોઈપણ આત્માના સંયોગથી કર્મસંજ્ઞાને ધાણ કરવાવાળા જડના વિકારો છે. આત્મસંયોગથી ઉત્પન્ન થવાવાળા હોવાથી વ્યવહારમાં કોઈ આત્મા, લોભી આત્મા,

વગેરેનો વ્યવહાર કરવામાં આવે છે. કુંટ સોલ્ટ અને પાણી. આ બંને વસ્તુઓમાં ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવ રહેલા છે. પાણીનો સ્વભાવ શીતલ, મધુર અને પ્રવાહી. કુંટ સોલ્ટનો સ્વભાવ ઘટાશ, આરાશ અને ઊભરાઈ જવાના વિકારવાળો. જ્યાં સુધી કુંટ સોલ્ટ પાણી સાથે ભળતું નથી ત્યાં સુધી તેમાં રહેલો વિકાર જણાતો નથી; પણ પાણી સાથે ભળે છે કે તરત જ તેનો વિકૃત સ્વભાવ પ્રત્યક્ષ થાય છે. જેને જોઈને અણુબાણ આ વિકારનો પાણીમાં આરોપ કરે છે. અને બાજુ પુરુષ સોલ્ટનો સ્વભાવ માને છે. આ પ્રમાણે પાણી સદૃશ આત્મા અને સોલ્ટ સદૃશ જડ. જ્યાં સુધી જડનો આત્માની સાથે સંયોગ થતો નથી ત્યાં સુધી કર્મ કહેવાઈ વિકાર ભાવને પામતું નથી. જ્યારે આત્મા સાથે ભળે છે ત્યારે જ જડ કર્મસંજ્ઞાને ધારણ કરી, અનેક પ્રકારના વિકાર ભાવને પામે છે. આ બધાંયે વિકારો આત્મસંયોગી જડના છે, પણ જડસંયોગી આત્માના નથી. ઊભરાઈ જવાનો વિકાર પાણીસંયોગી સોલ્ટનો છે, પણ સોલ્ટ સંયોગી પાણીનો નથી. વિશુદ્ધ આત્માની સાથે પુણ્નલ સ્કંધોનો સંયોગ થવા છતાં પણ તેમાં વિકૃતિ થતી નથી.

વ્યવહારદૃષ્ટિ-બાહ્ય દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ જન્મથી લઈને મરણ પર્થત આત્માની અનેક દશાઓ, સ્થિતિઓ, આચરણો, બાણ(વિકાસી) અને અણુબાણ (વિલાસી) એમ બે પ્રકારે ઓળખાતા આત્માઓની આંતર અને બાહ્ય એમ બે પ્રકારની દૃષ્ટિથી ભિન્ન ભિન્નરૂપે જણાય છે. જ્ઞાની પુરુષો દશા, સ્થિતિ અને આચરણાનું કારણભૂત કર્મને માની કર્મોનો જ વાંક કાઢે છે. ત્યારે અજ્ઞાની આ બધીયે પરિસ્થિતિનું કારણ આત્માને માની આત્માનો વાંક કાઢે છે. આત્માના પક્ષપાતી જ્ઞાની પુરુષો સ્વજાતીય



આત્માને નિર્દોષ, નિર્વિકારી, સ્વમંદશ માનીને અને બાણીને વ્યવહાર દૃષ્ટિએ ઉચિત-અનુચિત ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમા પડેલા આત્માના પ્રત્યે રાગદ્વેષ કરતા નથી, જેથી કરી તેમના હૃદયમા સંકલેશ કે સંશોભન થતો નથી કોઈપણ તેમને કનડી શકતા નથી, અને જીવમાત્ર ઉપર શત્રુ ભાવ ન રાખતા મિત્રભાવ જ ગણે છે આવી રીતે તેઓ આત્મવિશુદ્ધિ યુક્તજન-મેળવી શકે છે અને છેવટે સંપૂર્ણ આત્મવિકાસની જાની શકે છે કેવળ બાહ્યદૃષ્ટિ અજ્ઞાની જીવ આત્માની કર્મજન્ય પ્રવૃત્તિઓને જોઈને હર્ષ, શોક, આશ્ચર્ય, મમતા, ઇર્ષ્યા, તિરસ્કાર આદિ અનેક પ્રકારની લાગણીઓને વશ થાય છે અને વધુ ને વધુ મોહનીય કર્મની મત્તાને આધીન થતા જાય છે આવા જીવો કુખી જીવન ગણે છે, નિરંતર અતિ શૈદ્ધાન્તથી છૂટી શકતા નથી, આત્મિક સુખ તથા આત્મિક જ્ઞાનદૃષ્ટી વચિત રહે છે અને પરિણામે મસારના પ્રવાહમાથી બહાર નીકળી શકતા નથી એક આત્માને નમસ્કાર કરવો અને એકને તિરસ્કાર કરવો, એકને વખાણવો અને એકને વખોડવો, એકને મિત્ર માનવો અને ધીજીને શત્રુ માનવો, આવી પ્રવૃત્તિ કરનારને વિચાર જવાની આવશ્યકતા છે કે નમસ્કાર કરવાની કે તિરસ્કાર કરવાની મનોવૃત્તિ થવાનું શું કારણ છે? આવી મનોવૃત્તિ થવામા જન્મેના શુભાશુભનો ઉદય હોય છે અને ઉદયાધીન આત્મા એકબીજાના નિમિત્તથી કર્મનો બંધ અને લય કરે છે સચિતનો ક્ષય

કરે છે અને નવા બાંધે છે આ બાબતમા પણ બાણ અને અણબાણની પ્રવૃત્તિમા ફગ પડે છે જે બાણ હોય છે તે વધુ ક્ષય કરે છે અને અણબાણે છે અને અણબાણ હોય તે અણબાણ ક્ષય કરે છે અને વધુ બાંધે છે

સસારમા લેણદેણનો વ્યવહાર વધુ જોવાય છે આ લેણદેણથી અનેક જીવો પોતાની જીવન યાત્રા સુગમતાથી પૂરી કરે છે એકબીજાના નિમિત્તથી સસારી જીવો પોતાની મૃત્યુસ્થ નૌકાને કુશળતાથી વ્યવહારસાગરના કિનારે લઈ જાય છે બંધ-ક્ષયની વ્યવસ્થા, આ વ્યવસ્થાને કેટલોક અંશે મળતી આવે છે

જેમ એક માણસને એક માણસે હજાર રૂપિયા આપ્યા હોય તો દેવાદાર માણસ પાસેમા આપી, એ હજાર બીજા લઈ જાય તો તે કંઈ દેવામાથી મુક્ત થયો ન કહેવાય, પણ વધુ દેવાદાર જાણે કહેવાય કારણ કે દેવામાથી પાસેમા આપ્યા છે, પણ પાસેમા જાહેર એ હજાર લીધા છે, માટે અહીં હજારનો દેવાદાર જાણે આવી રીતે આપે થોડું અને ઉપાડે ઘણું તે અણબાણ ક્ષય કરે અને વધુ બાંધે છે જે માણસ પાસેમા આપે અને પછીમ ઉપાડે તે વધુ ક્ષય કરે છે અને અણબાણે છે અને જે માણસ હજારે હજાર ચૂકવી આપે છે તે કેવળ ક્ષય જ કરે છે, બાંધતો નથી આ જ પ્રમાણે જ્ઞાની પુરુષો ઉદયને મમતાપૂર્વક લોગવી લે છે, એટલે સર્વથા ક્ષય કરે છે કંઈક અત્યંત મત્વવાળાને કિચિત્ વિકળતા વાય છે, એટલે અણબાણે છે અને વધુ ક્ષય કરે છે અને મત્વહીન જીવો જાહેર આર્તશૈદ્ધાન્ત કરવાથી વધુ બાંધે છે અને અણબાણ ક્ષય કરે છે



# સેવાધર્મ: પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્ય: ।

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ., એલ.એલ. ખી. સાદરા.

વર્તમાન યુગની યથાર્થ પરિસ્થિતિના વિવેકી અને વિચારશીલ અભ્યાસીઓ સહેલાઈથી જોઈ શકે છે—સમજી શકે છે કે હાલના જમાનામાં ભયંકર વિશ્વવિગ્રહના પરિણામે ઉપસ્થિત થયેલ અસહ્ય મોંઘવારીના કારણે, ભીષણ સ્વરૂપ ધારણ કરી રહેલ, ડોળા કાઢીને ધૂરકી રહેલ ત્રાડ પાડતા સિંહના જેવા દારણ દુષ્કાળના સમયમાં પ્રવર્તતા ખાદ્ય, પોરાકી અને કપડાંલત્તાં વગેરે તમામ ચીજ-વસ્તુઓના ભાવ કરતાં પણ વધારે ઊંચા ભાવ આપતાં છતાં પણ જોઈતી વસ્તુઓ પૂરતા પ્રમાણમાં મેળવવાનું તદ્દન અશક્ય બની ગયેલ છે. તેવા સમયમાં ગરીબવર્ગ, સાધારણવર્ગ તેમજ સાધનસંપન્ન વર્ગને પણ અનેક પ્રકારની અગવડો અને મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવાનો રહેતો હોય તેવા વળતરમાં સમાજ પ્રત્યેની પોતાની જવાબદારીનું તેને અર્થઠિત પણ ભાન છે અને તે જવાબદારી અદા કરવાની તમન્ના છે. તે સૌ ભાઈઓએ ઉપરનું સૂત્ર સદા-સર્વદા પોતાની દષ્ટિ સન્મુખ રાખવાની જરૂર છે. એટલું જ નહીં, પરંતુ તે સૂત્રનો પરમ રહ-સ્યાર્થ સમજી લઈ હંમેશાં મન, વચન અને કાયાથી પોતાની પાસેના સર્વ સાધનોનો ઉપ-યોગ કરવા કટિણદ્ધ થવું જોઈએ અને તેમાં જ તેમના જીવન વિકાસ અને આત્મકલ્યાણની સાધના રહેલી છે.

સમાજવાદને અનેક રીતે પુષ્ટિ આપતા આ જમાનામાં એકાદ વ્યક્તિગત સ્વાર્થ અગર અંજત હિતને અવગણી સામુદાયિક હિતની ભાવનાને

વધારે મહત્ત્વ અપાતું હોય તેવા સમયમાં સેવાધર્મનું મહત્ત્વ—ઉપયોગિતા પ્રતિપાદન કરવા માટે દલીલો રજૂ કરવાની જરૂર જણાતી નથી. વૈજ્ઞાનિક અવનવી શોધખોળના પરિણામે જરૂ-પૌરૂગતિક પદાર્થોની અતર્ગત મહાન શક્તિ-ઓનો આલિભાવ કરાવવામાં અને તેના ઉપર કાબૂ મેળવવામાં પ્રખર શક્તિશાળી મનુષ્યોએ પોતાની તમામ શક્તિઓનો ઉપયોગ કરી પ્રદેશ અને કાળના અંતરે દુકા કરી નાખ્યાથી જગતભરના બુદ્ધા બુદ્ધા ખંડોમાં આવેલા અનેક દેશ, દેશાંતરો અને પ્રાંતોની પ્રબળોને એક-બીજા સાથે અનેક પ્રકારના વ્યવહારો જોડવામાં અને નિકટ સંપર્ક સાધવામાં એટલી બધી અનુકૂળતાઓ કરી આપી છે—એટલા બધા પ્રયત્ન સાધનો ઊભા કરી આપ્યા છે કે: ‘વસુદૈવ કુટું-મ્બક’ । ‘સર્વભૂતહિતૈરતાઃ શુભં ભૂયાન્ સર્વજં-તૂનામ્ ।’ જેવા સૂત્રોનું પ્રતિદિન રટણ કરતા મહાનુભાવ પુરુષો માટે લેખના મથાળે જણાવેલ સૂત્રમાં જણાવ્યા મુજબ, યોગી પુરુષોને પણ જે અગમ્ય છે તેવા પરમગહન સેવાધર્મના આચરણ માટે તેમની સન્મુખ ઘણું વિશેષ ક્ષેત્ર ખડું થાય છે.

હરકોઈ પ્રાણી માત્રની—જનસમુદાયની હર-કોઈ પ્રકારે યથાશક્તિ સેવા કરી છૂટવાની પરમકલ્યાણકારક ભાવના જે મનુષ્યમાં ઉદ્ભૂત થાય છે—દિનપ્રતિદિન વધતી જાય છે તેને માટે જગતભરમાં સેવાના અનેક ક્ષેત્રો જ્યારે બુદ્ધો ત્યારે તૈયાર જ હોય છે અને અનેક

પ્રકારની આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી ઘેરાયેલા અનેક મનુષ્યો-પ્રાણીઓ આર્તનાદે-નદ્ર ભાવે તેવી મેવા માટે પ્રકટ-અપ્રકટ રીતે સદા-સર્વદા ચાચના કરી રહેલા જ હોય છે આવી સેવાના પ્રમ ગોના આપણે મુખ્યત્વે બે ભાગ પાડી શકીએ. એક સામાન્ય રીત પ્રતિદિન ઉદ્ભવતા પ્રસંગો અને ખીજા ખાસ કારણવશાત્-પ્રસંગોપાત ઉદ્ભવેલા ખાસ પ્રસંગો આ બન્ને પ્રકારના પ્રસંગોએ સમાજસેવા માટે ભાવનાશીલ સભજનો તન, મન અને ધનથી અનેક પ્રકારના કષ્ટો અને સુખીભૂતો વેઠીને પણ, પ્રાણીત કષ્ટની પણ પરવા કર્યા વગર, કોઈ પણ પ્રકારના બદલાની આશા નહીં રાખતા એકદમ બહાગ આવે છે અને અન્ય જનોને પણ પોતાની સાથે બેઠાવા પ્રેરણા કરતા જણાય છે

કુટુંબી જનોની કે સગા-નેહીઓની સેવા કરવા માટે તો પ્રત્યેક પુરુષ પ્રેમ, મોહ કે વ્યવહારના બધનથી બધાયેલો જ છે અને તેમા તે કંઈ વિશેષ કરતો હોવાતુ જણાતુ નથી. એટલે તેવી મેવામા તે કંઈ ગફલત કરતો હોય યા તો તેમા કંઈ બિલુપ કે ત્રુટી જણાતી હોય તો તેને પુરુષની ગણનામા મૂકી શકાય નહીં પરતુ કંઈક ઉચ્ચ કોટીની ગણનામા મુકાવા માટે-સત્પુરુષ કે સભજન તરીકે આગળ આવવા માટે તેણે પોતાની સેવા આપવા માટેનુ વર્તુલ ક્રમે ક્રમે દિનપ્રતિદિન વધારતા જ જવુ બેઠાએ અને તેમા તેણે જાતિ જનો, દેશજન ધુઓ અને સર્વ જીવોનો મમા વેશ કરવો બેઠાએ અને તેમ કરવામા આવે તેમા જ તેનો ખરો પુરુષાર્થ-આત્મોન્નતિની કલ્યાણકારી ભાવના રહેલી છે

વિવેકી-વિચારશીલ-મુમુક્ષુ સભજને પોતાની શરીરશક્તિનો, વાક્યાતુર્યનો, દ્રવ્ય સચયનો અને મનની શુભ વૃત્તિઓનો તેમજ હૃદયની

વિશુદ્ધ ભાવનાઓનો પરમ સદુપયોગ કરવા માટે હમેશા તૈયાર રહેવુ બેઠાએ સદ્ભાગ્યે-મહાન પુણ્યોદયના પ્રતાપે પ્રાપ્ત થયેલ આવી ઉપયોગી સાધન-સામગ્રીને મોહ-અજ્ઞાનદશા, સ્વાદ્ય કે સ્થિતિચુન્ન સક્રિયત દૃષ્ટિવશાત્-મોજશોખ, વૈભવ કે અન્ય કોઈ અલ્પ ક્ષણ-દાયી-અનુત્પાદક કાર્યોમા વેઠકી નાખવાને બદલે સમાજસેવાના કાર્યમા તેનો સદુપયોગ કરવો બેઠાએ

પ્રત્યેક મનુષ્ય સમાજનુ એક ઉપયોગી અંગ છે તેના જીવનના અત્તર પર્થ તત્ત સમાજ સાથે વ્યવહારના અનેક બધનોથી તે સકળાયેલો છે અને તેથી જ સમાજના સામુદાયિક જીવનની ઉન્નતિ અને ઉત્કર્ષમા જ તેની પોતાની ઉન્નતિ અને ઉત્કર્ષ અમુક અશે ઓતપ્રોત થયેલ છે સમાજ પ્રત્યેની તેની અગત જવાબદારીમાથી તે કદી છૂટો વર્ધ શકે તેમ નથી કોઈ મહાન અણધૃત યોગીનો કિન્સો કદાચ બાળુ ઉપર રાખીએ તો પણ ગૃહસ્થ કે સાધુ, ગરીબ કે તવગર, સાધનહીન કે સાધનસપ્ત, કેળવાયેલ કે અશિક્ષિત પ્રત્યેક સ્ત્રી યા પુરુષ સમાજ સાથે એવી રીતે મળવાયેલો છે કે તેના સામાન્ય બધનમાથી-સમાજ પ્રત્યેની તેની અનેક પ્રકારની જવાબદારીમાથી તે કદી પણ છૂટી શકે તેમ નથી સળળ આવી મહા-મૂલી જવાબદારી અદા કરવા માટે પોતાના ધર્મનો, ફરજ અને જવાબદારોનો યથાર્થ ખચાલ કરનાર સભજને સમાજસેવાના કાર્યમા કદી પણ પાછી પાની કરવી બેઠાએ નહીં, પરતુ એક શૂરવીર યોદ્ધાની માફક પોતાના તન, મન અને ધનની સર્વ શક્તિના-શુદ્ધ દિલના ઉપયોગપૂર્વક તેણે સમાજસેવાના કાર્યમા પૂરેપૂરો ક્ષણો આપવો બેઠાએ

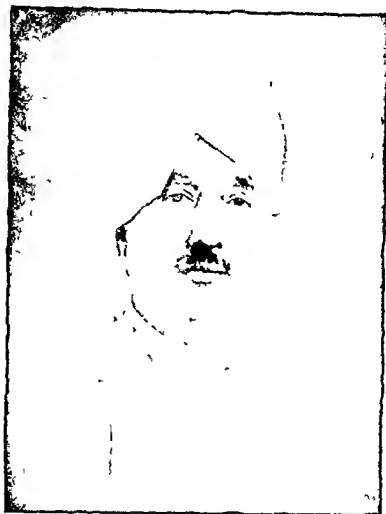
સેવાવૃત્તિથી રગાયેલા સભજનને-સેવા ભાવનામા મસ્ત અને મશગૂલ ગ્રેતા મહાનુ-

લાવને સેવાર્પણનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં તે કદી ઉચ્ચ, નીચ કે નાનામોટાની ભેદભાવનામાં અટવાતો નથી. શારીરિક કે માનસિક વ્યાધિથી પિડાતા મનુષ્યને, દુઃખી પ્રાણીને, ઉપાધિચરત વ્યક્તિને, નાનામોટા અકસ્માતમાં ફસાઈ પડેલા પુરુષને ખરી અણીના વળતે કોઈ પણ દિશામાંથી નાની યા મોટી મદદના કિરણની કંઈ પણ ઝાંખી થતી ન હોય તેવા પ્રસંગે હૃદયના ખરા ઉમળકાથી અપાયેલી મદદ-ચતુર્કિચિત્ત સેવા ખરેખરી અમૂલ્ય અને ઉપકારક થઈ પડે છે. શુદ્ધ ભાવથી સેવાર્પણ કરનાર સન્નજનને પણ તેવા પ્રસંગે કંઈક અફલુત જ આત્મસંતોષ અને હૃદયનો ઉલ્લાસ પ્રકટે છે, ઉદારચરિત-સેવાપરાયણ શક્તિશાળી પુરુષોના જીવના જોખમે થતા સેવાર્પણના કિસ્સાઓ નજરે જોવાનો યા તો સાંભળવાનો પ્રસંગ આવે છે ત્યારે તટસ્થ સૌ કોઈ પુરુષો તેને પરમ આદર્શરૂપ થઈ પડે છે અને તેવા મહાનુભાવ પુરુષો માટે કોઈ અનેરી જ સન્માનની લાગણી ઉદ્ભવે છે.

સેવાભાવી પુરુષો સેવાર્પણના કાર્યમાં કોઈ પણ પ્રકારના ગદલાની-માનની કે કદરદાનીની અપેક્ષા રાખતા જ નથી. તેઓ તો પોતાના હૃદયની પ્રેરણાને, આત્માના અંતરના અવાજને, સદ્ભાવભૂષિત અંતરની લોગણીને જ અનુસરતા હોય છે ! અને તેવા પ્રકારના અનુસરણમાં જ સમાજ પ્રત્યેની પોતાની જવાબદારી અદા થતી માની લઈ આત્મકલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધે જતા હોય છે. સેવાર્પણના પ્રસંગોને તેઓ ધન્યવેરિત માની લેઈ સદાસર્વદા તે માટે તૈયાર જ હોય છે અને પોતાની સેવાવૃત્તિની કસોટીરૂપ માની લેયે છે. હીન કોટીના મનુષ્યો જ પોતાની સ્વમાન વૃત્તિને અયોગ્ય મહત્વ અને યોદ્ધા રૂપ આપીને આવા સેવાર્પણના પ્રસંગે અણનમ અને અછંડ રહી દૂર લાગે

છે અને આખા જીવનભરમાં કવચિત્ જ મળતી તકનો પૂરેપૂરો લાભ લેવાથી યેનસીળ રહે છે. આવા પિંડપોષી-સ્વાર્થી જનોના શબ્દ-કોષમાં પરમાર્થ-પરોપકાર-સેવાપરાયણ વૃત્તિ વગેરે ઉત્તમોત્તમ સદ્ગુણપોષક શબ્દો જ દષ્ટિગત થતા નથી.

સર્વત્ર-ચારેબાજુ દુઃખ-દરદોખી જવાં બાજો ભલૂકી રહી હોય, દ્રવ્ય અને સત્તાલોભી મહારથીઓ અનેક સ્થળે પ્રચંડ યુદ્ધના મોર-ચાઓ ઊભા કરી હંભરો મનુષ્યોના પ્રાણનો સંહાર કરી-કરાવી રહ્યા હોય, લાભોની માદ-મિલકત ધૂળધાણી થતી હોય, હંભરો મનુષ્યોના જીવનવ્યવહાર ચલાવનાર કુટુંબના અંગે-સરોયમશરણ થતા હોય, કુદરતના કોપથી જળ-પ્રલય, ધરતીકંપ, પ્રચંડ વાવાઝોડા કે અગ્નિ-પ્રકોપ કે રેલવેના આફતકારક અકસ્માતો જેવા ગમગનાર ગનાવો ખતી રહ્યા હોય અને પ્રલય-કાળ નજીક આવી ગયા જેવો ભાસ થતો હોય ત્યારે જે કોઈ મનુષ્ય, શક્તિ, સાધન અને સામર્થ્ય છતાં પણ ધરના કે હુકાનના ખૂણામાં પેસી જઈ મોજમજા ઉડાવતો હોય તેને મનુષ્ય કહેવો કે કેમ તે એક પ્રશ્ન થઈ પડે છે. આવા આફતકારક ખતાવો પ્રસંગે, દુષ્ટ રોગ-ચાળા પ્રસંગે-સીતમગારોના ભેરજીવન સમયે, દારુણ હીનતા અને ચારેબાજુની લીંસથી હંભરો કુટુંબો દુઃખના દાવાનળમાં પ્રવળી રહ્યા હોય, આશ્રયસ્થાન અને સાધનો શુભાવી બેડા હોય, અસહ્ય દુઃખદરદોખાં ગળદી પડ્યા હોય તેવા સમયે જે મનુષ્ય-પ્રાણીનું હૃદય દ્રવતું નથી, સહાનુભૂતિ અને હમદર્દીની લાગણી અનુભવતું નથી અને આર્ત જનો માટે કંઈ પણ કરી છૂટવાની વૃત્તિ ધારણ કરતું નથી તેમજ સક્રિય પગલાંથી આત્મલોગ આપવા તૈયાર થતું નથી તે મનુષ્ય પણ-યંખી કરતાં પણ નીચી કોટીમાં સરી પડે છે. ( ચાલુ )



બાવનગર રાજ્યના એ દિવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈ પ્રભાશંકર પટેલની



## સન્માન સમારંભ

તા ૧૮-૬-૪૩ ભાદરવા વદિ ૫ શનિવારના રોજ આ સભા તરફથી સભાના માનવતા પેટ્રન શેઠશ્રી લોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળાને માનપત્ર આપવાનો ભવ્ય મેળાવડો આ રાજ્યના મુખ્ય દિવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈ પ્રભાશંકર પટ્ટણી સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે સભાના મકાન (આત્માનંદ ભવન)માં કરવામાં આવ્યો હતો. આ રાજ્યના તમામ અધિકારી સાહેબો, આ શહેરના શેઠ-રીઓ-વ્યાપારીઓ, જૈન સંઘના આગેવાનો અને આ સભાના તમામ સભ્યો મળી શુભારે ચારસે હાથ ધુઓની હાજરી હતી. માનપત્ર આપવાનો સભાનો હોલ કળાની દૃષ્ટિએ બહુ જ સુદર રીતે શણગારવામાં આવ્યો હતો. ધ્વજ પતાકાઓથી તેની શોભામાં વૃદ્ધિ થતી હતી. ન્યાયુણ્યશાળી મનુષ્યને મત્કારનો પ્રસંગ હોય અને સભાના કાર્યવાહકોને દીલનો રંગ હોય ત્યાં કુદરતી રીતે સુદર કાર્ય જાણે છે. સૌની દૃષ્ટિએ તે માટે પ્રથમ સાના ઉદ્ઘાટનો નીકળતા હતા.

શેઠ લોગીલાલભાઈને અર્પણ કરવાનું માનપત્ર સુદર દેશમી કપડાં ઉપર તેઓશ્રીના ફેટા સાથે વિવિધ રંગોથી છપાવેલ હતું, તેમજ ચારે બાજુ સોનેરી રૂપેરી ઝીક ચલકના ભરત-કામથી સુશોભિત જતાવ્યું હતું.

મહેરજાન દિવાન સાહેબ અને શ્રીયુત

લોગીલાલભાઈ પધારતા બેન્ડવડે સભામાં આપવામાં આવી હતી.

મેળાવડાનું કાર્ય શરૂ થતા જૈન કન્યાશાળાની બાળાઓએ મગજાચરણ અને સત્કારના ગીત વડે અને ફૂલથી વધાવવા વડે સત્કાર કર્યો હતો. ત્યારબાદ સભાનું કાર્ય શરૂ થતા સભાના મેકેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદે પ્રથમ આમત્રણ પત્રિકા વાંચી સભાવાળી હતી.

પછી સભાના માનનીય પ્રમુખ શેઠશ્રી ગુલાબચંદ આણીદાસે પોતાનું આવકાર આપનારું પ્રાવર્તિક વિવેચન નીચે પ્રમાણે રજૂ કર્યું હતું.

મહેરજાન દિવાન સાહેબ, અધિકારી માહેબો અને સ્વયંભી જાણીઓ.

આજે શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાને એક સુપ્રસંગ છે જૈન સમાજના અગ્રગણ્ય શેઠ સાહેબ લોગીલાલભાઈને માનપત્ર આપવાના પ્રસંગે મહેરજાન મુખ્ય દિવાન સાહેબનું અધ્યક્ષસ્થાન છે, તે અમારે અતિ આનંદનો દિવસ છે.

આ સભાને સ્થાપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે, અને આ સભાના માનદ મેકેટરી અને સભાના આત્મા ભાઈશ્રી વલ્લભદાસ કે જેઓની નિસ્વાર્થભાવની સેવાઓ જ્ઞાનવૃદ્ધિના અને



## સન્માન સમારંભ

તા ૧૮-૬-૪૩ ભાદરવા વદિ ૫ શનિવારના રોજ આ સલા તરફથી સલાના માનવ તા પેટ્રન શેઠશ્રી લોગીલાલભાઈ મગનલાલ ગીલવાળાને માનપત્ર આપવાનો ભવ્ય મેળા વડો આ રાજ્યના મુખ્ય દિવાન સાહેબ અને તરાયભાઈ પ્રલાશ કર પટ્ટણી સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે સલાના મકાન ( આત્માનંદ ભવન ) માં કરવામાં આવ્યો હતો આ રાજ્યના તમામ અધિકારી સાહેબો, આ શહેરના શહે રીઓ-વ્યાપારીઓ, નૈન સઘના આગેવાનો અને આ મલાના તમામ સભ્યો મળી શુભારે ચારસે હ બધુઓની હાજરી હતી માનપત્ર આપવાનો સલાનો હોલ કુળાની દિશાએ બહુ જ સુદર રીતે શલુગારવામાં આવ્યો હતો ધ્યા પતાકાઓથી તેની શેલામાં વૃદ્ધિ વતી હતી ન્યા પુણ્યશાળી મનુષ્યનો મત્કારનો પ્રસંગ હોય અને સલાના કાર્યવાહકોનો દીલનો રગ હોય ત્યા કુદવતી રીતે સુદર કાર્ય બને છે સૌની દિશાએ તે માટે પ્રથ માના ઉદ્ગારો નીકળતા હતા

શેઠ લોગીલાલભાઈને અર્પણ કરવાનું માન-પત્ર સુદર રેશમી કપડા ઉપર તેઓશ્રીના ફોટા સાથે વિવિધ રંગોથી છપાવેલ હતું, તેમજ ચારે બાજુ સોનેરી રૂપેરી ઝીક ચલકના ભરત-કામથી સુશોભિત બનાવ્યું હતું.

મહેરબાન દિવાન સાહેબ અને શ્રીયુત

લોગીલાલભાઈ પધારતા બેન્ડવડે મલામી આપવામાં આવી હતી

મેળાવડાનું કાર્ય શરૂ થતા નૈન કન્યાશાળાની બાળાઓએ મગળાચરણ અને સત્કારના ગીત વડે અને ફૂલથી વધાવવા વડે સત્કાર કર્યો હતો ત્યાગ્નાદ સલાનું કાર્ય શરૂ થતા સલાના સેક્રેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચ દે પ્રથમ આગ વણ પત્રિકા વાચી સભાળાવી હતી

૫મી સલાના માનનીય પ્રમુખ શેઠશ્રી શુભાખચ દ આણ દિશાએ પોતાનું આવડાં આપનાર પ્રાવગિઠ વિવેચન નીચે પ્રમાણે રજૂ કર્યું હતું

મહેરબાન દિવાન સાહેબ, અધિકારી સાહેબો અને સ્વધર્મો બધુઓ

આજે શ્રી નૈન આત્માનંદ સલાને એક સુપ્રસંગ છે નૈન મમાજના અગ્રગણ્ય શેઠ સાહેબ લોગીલાલભાઈને માનપત્ર આપવાના પ્રસંગે મહેરબાન મુખ્ય દિવાન સાહેબનું અધ્યક્ષસ્થાન છે, તે અમારે અતિ આનંદનો દિવસ છે

આ મલાને સ્વાપન વયા ૪૭ વર્ષ થયા છે. અને આ મલાના માનદ્ મેક્રેટરી અને સલાના આત્મા ભાઈશ્રી વદલભદાસ કે જેઓની નિસ્વાર્થલાવની સેવાઓ જ્ઞાનવૃદ્ધિના અને

શિક્ષણના કાર્યોમાં ઘણી છે અને તે સૌ કોઈ જાણે છે. તેઓ આ સભાની કાર્યવાહીનું ટૂંકું જ્યાન હવે પછી જણાવશે તેમ સૂચના કરું છું.

ત્યારબાદ સભાના મુખ્ય સેક્રેટરી ભાઈ વલ્લભદાસ ત્રિલોચનદાસ ગાંધીએ પોતાનું નીચે પ્રમાણે વક્તાવ્ય રજૂ કર્યું હતું.

મહેરબાન દિવાન સાહેબ, માનનીય અધિકારી સાહેબો, મુરબીઓ અને બધાઓ !

આજે આ સભાને આનંદનો દિવસ છે, કારણ કે શ્રીયુત લોગીલાલભાઈ જેવા દાનવીર નરરત્નને માનપત્ર આપવાનું છે, અને આ મેળાવડાના અધ્યક્ષસ્થાને મહેરબાન દિવાન સાહેબ ગિરાજેલા છે, એટલે પ્રથમ આ સભાને થયેલ આનંદ પ્રસંગો રજૂ કરીશ, તે પછી આ સભાનો સંક્ષિપ્ત પરિચય આપીશ છેવટે રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈને આ સભા માનપત્ર કેમ આપે છે તે ત્રણ બાબતો આપ સર્વ પાસે રજૂ કરવાની રજા લઉં છું.

૧. આજરોજના આનંદમાં અત્યારે વિશેષ આનંદનો વધારો થયો છે, તે એ કે આપણા પરમ કૃપાળુ નામદાર મહારાજ સાહેબ સર કૃષ્ણકુમારસિંહજી સાહેબને નામદાર ખિરીશ સરકારે કેપ્ટનની પદવી એનાયત કર્યાના સમાચાર રજૂ કરતાં આ સભા તે માટે આનંદ પૂર્વક અભિનંદન આપે છે.

૨. હાલમાં શ્રી ઇન્ડીઆ સરકાર તરફથી કૂટ ગ્રેમન પોલીસી કમીટીમાં રાજ્યોના પ્રતિનિધિ તરીકે મહેરબાન દિવાન સાહેબને સભ્ય નિમ્ત્રા છે જેથી રાજ્યની પ્રતિષ્ઠા અને ગૌરવમાં વધારો થયો છે.

૩. થોડા વખત પહેલાં નામદાર દરબારશ્રી તરફથી આ રાજ્યના વ્યાપારીઓએ વેપાર

અને ઉદ્યોગમાં શું પેઠા કર્યું, તે માટે ચોપડા જોવાતાં હતા, લોડોએ માન્યું કે ઈનકમેકસ વગેરે કરો પ્રજા ઉપર પડશે, વગેરે હકીકત મે. દિવાન સાહેબના જાણવામાં આવતાં ખુલાસા માટે વ્યાપારીઓને રૂબરૂ જોલાવ્યા, અને ખુલાસા સાંભળ્યાં પછી આ બાબતમાં જે થશે તે “ભાવનગરની રીતે થશે” તેમ મે. દિવાન સાહેબે જણાવ્યું. આ શબ્દોમાં કેટલી મહત્વતા હતી, પરંપરાની આ રાજ્યની ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજા પ્રેમનિવરતો હતો તે આપણુ સમજી શક્યા નહિ; છેવટે જ્યારે તે માટે રાજ્ય તરફથી એજેન્ટ દ્વારા તેનું નામ વૉર પ્રોફીટ ટેક્સ નામ આપવા સાથે લડાઈની મુદત દરમ્યાન વેપાર ઉદ્યોગના થતા નફા ઉપર લેવું તેમ કરાવ પ્રસિદ્ધ થયો ત્યારે આપણા વ્યાપારી બંધુઓ તે માટે રાજ થયાં અને સંતોષ જાહેર કરવા નામદાર મહારાજ સાહેબ અને મહેરબાન દિવાન સાહેબની હબુરમાં ગયા; સંતોષ જાહેર કરી કુલહારથી સત્કાર કર્યો તે માટે પણ આ સભા પોતાનો આનંદ જાહેર કરે છે.

આપણે માનવું જોઈએ કે સ્વર્ગવાસી નામદાર સર પ્રભાશંકરભાઈ પટ્ટણી સાહેબે જેમ આ રાજ્યને જીવન અર્પણ કર્યું હતું વગેરે તેમ મહેરબાન દિવાન સાહેબ પોતાના સ્વર્ગવાસી પિતાને પગલે ચાલી, ઉત્તરોત્તર થયેલા મહારાજ સાહેબો અને દિવાન સાહેબોએ જે ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજાપ્રેમના વારંવાર દર્શન આપણને કરાવ્યા છે, તે ભૂતકાળની ઉદાર રાજ્ય નીતિ અને પ્રજાપ્રેમનો તેઓ સાહેબે અનુભવ મેળવેલો હોવાથી ભવિષ્યકાળમાં પ્રજા ઉપયોગી કે રાજ્યના કોઈ પણ કાર્યમાં ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજા પ્રેમ કદીપણ મે. દિવાન સાહેબ વિસરશે નહિ તેમ આપણે હવે નિશ્ચયપૂર્વક માનવાનું છે.



હાલમાં આપ સાહેબોને ગતાવધામાં આવે છે તે “ઈતિહાસની રૂપરેખા” નામની એક બુક બહાર પડી છે તેમાં વાર્તાકથિત ઇતિહાસ છે તેના લેખક મહેરજીવન દિવાન માહેજી છે, તેમાં (વેદમ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીના ઇંગ્લેન્ડ ગયાના પ્રથમતા પ્રકરણો પરથી શરૂઆત કરવામાં આવી છે, જેમાં ગાળાઓ અને શિક્ષકોને સુચનારૂપે) પ્રસ્તાવના છે આવા ઇતિહાસિક ગ્રંથ લખતા અન્ય તેને લગતા અનેક ગ્રંથોનું અધ્યયન કરવું પડે ત્યારે જ લખી શકાય, વળી તે પ્રસ્તાવના પણ માદી, મગ્લ અને સુદૃઢ ગુરુગતી ભાષામાં લખાયેલ હોવાથી મહેરજીવન દિવાન સાહેબનો જેમ ઇંગ્લેન્ડ ભાષા ઉપર કાબુ છે, તેમ ગુરુગતી ભાષા ઉપર પણ છે તેમ દેખાય છે એક મન્યના દિવાનને રાજ્ય પ્રવંતના અનેક લાભના કામો કરવાના હોય છે, તેમજ વારંવાર પગદેશમાં રૂપા કરવા છતાં આવેલ ઐતિહાસિક ગ્રંથ લખી શક્યા છે જેથી તેઓ માહેજી લેખક અને માહિત્યકાર પણ છે બધા મન્યના દિવાનો લેખકો હોતા નથી, પરંતુ ભૂતકાળનો એક દાખલો અહીં હું મ્બુ કરું છું ૧૩ મા મેક્રામાં થયેલ વસ્તુપાળ મહામત્રીશ્વર પાટણના અમાત્ય હતા તેઓ વીર શિરોમણી હતા, જેનું ધર્મના ક્રિયાકાંડ ધર્માનુષ્ઠાનમાં તત્પર અને કવિ-લેખક અને માહિત્યકાર હતા તેઓએ નગનારાયણનું મહાપાલ્ય, પગમાત્રાની રત્નતિઓ, અગ્નિકાન્તોત્રી વિગેરે જનાવેલ છે ધર્મબિયુદ્ધ ગ્રંથ તાડપત્ર ઉપર પોતે સંસ્કૃત ભાષામાં લખ્યો છે જેનો ફોટો આ આપને ગતાવધ હું

હવે આપની પાસે અક્ષિપ્તમાં આ સભાનો પરિચય આપવા રજા લઉં છું આ મસાને સ્થાપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે જે મહાયુરુપના નામથી આ સભા છે, તે ગુરુભક્તિ નિમિત્તે સ્મરણાર્થે

સ્થાપન થયું છે તે અમાગ ગુરુદેવનો આ ફોટો છે તે પંજાબના વતની ક્ષત્રીય વીર પુરુષ હતા દોઢ મોથી બસેંહ વર્ષના ગાળા પછી (વયે નહિ) સ ૧૯૪૭ ની સાલમાં પાલીતાણા શહેરમાં બુદ્ધા બુદ્ધા શહેરના જેન આગેવાનો વગેરે વીર હબર માનવ મેદની વયે તેઓશ્રીને આત્માર્થ પદવી શ્રી મથે અર્પણ કરી હતી અમારા તે ગુરુદેવ, વાદી, કવિ, લેખક, સાહિત્યકાર મર્વ દર્ગનના નિષ્ણાત હતા તેમના લખેલા અનેક ગ્રંથો પ્રકાશમાં આવેલા છે તેઓ સાહેબને સને ૧૮૯૨ ની ઝીકાગો અમેરિકામાં મળેલી મર્વ ધર્મ પરિપક્વમાં આગ ત્રણ મળ્યું હતું, પણ તેઓશ્રી ત્યાંથી હોવાથી ત્યાં ન બધ શકવાથી મહુવા નિવાસી નરસેન વીરચંદ્ર રાધવજી ગાધી બી એ જેરીન્ટર એટ હો ને જેનધર્મના તરવજાનનો અભ્યાસ કરાવી મોકલ્યા હતા આ મહાયુરુપના નામની આ સભા છે સભા એક ફ્રી લાઇબ્રેરી અને વાચનાલય ધરાવે છે, જેમાં દશ હજાર ગ્રંથો નવ વર્ગોમાં ક્રિમત રૂા પદર હજારની ક્રિમતતા છે, પરંતુ પેપરો આવે છે અને ફ્રી છે અને જેન જેનેતર પ્રજા તેનો ખોલાના પ્રમાણમાં લાભ લે છે આ વિશાળ મકાન મસાનું પોતાનું હોવાથી આ મગવડ સારી રીતે મથનાય છે

નિવાય હસ્ત લિખીત પ્રતો શુભારે જોગ છીશોહ મળા પામે છે, જેની પચાસ હજાર રૂપીયા કરતા વિશેષ ક્રિમત છે તે બુદ્ધ હે ભાગ છે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક ૪૦ વર્ષથી મળા તન્મથી પ્રગટ થાય છે. બુદ્ધા બુદ્ધા વિદ્યા મોના લેખોથી પ્રશ પનીય થયેલ છે સભામાં હાલ જાર પેદનો તવા બુદ્ધા બુદ્ધા શહેરના ગળી સાહચાર્યશેહ મળ્યો છે વાર્ષિક રીપોર્ટ દર વર્ષે પ્રાન્ત દારવામાં આવે છે

કેળવણીના ઉત્તેજનાર્થે બશેહ રૂપીયા

સ્કોલરશીપના અને ડૉ. ૧૨૫) જૈન કન્યા શાળાને વાર્ષિક મદદના અપાય છે.

હવે સાહિત્ય પ્રકાશન-પ્રચાર સંઘધી જણાવવા રજૂ લઈ છું; જેમાં સભાની ઉદાર નીતિ હોવાથી આજે તે માટે જૈન કોમમાં પ્રથમ દરજ્જા ધરાવે છે. આ સાહિત્ય સેવા સભા જે કરે છે, તે માટે પાટણમાં બિરાજમાન સાક્ષરવર્ધ સાહિત્યપ્રેમી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજનો મહદ્ ઉપકાર છે કે જેનો ગદ્દો સભા આપી શકે તેવું નથી. તે ઉપરાંત તેઓ સાહેબના સફળતા દાદાશુર પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ અને ગુરુવર્ધ શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજનો પણ તે ઉપકારમાં જગરો ફાળો છે તે પણ જીવનભર સભા ભૂલી શકે નહિ. આ સાહિત્યના શુભારે સંસ્કૃત પ્રાકૃત ૬૦ તથા ગુજરાતી ભાષાંતરના ૬૨ ગ્રંથો મળી ૧૮૨ ગ્રંથો આપની સમક્ષ નિરક્ષણ કરવા આ સામે જ રજૂ છે, તેવું સભાએ પ્રકાશન કર્યું છે. દોઢલાખ શ્લોકોનું કામ પ્રેસમાં છે, અને કાગળની મોંઘવારીને લઈ તેટલું જ મુલતવી રાખવું પડ્યું છે. પ્રકાશન ગ્રંથોમાં અમારા ધર્મશુરુઓ, લંકારો, દર્શનશાસ્ત્રના યુરોપીયન વિદ્વાનો અન્ય અગ્રે અને ગહારગામના સાક્ષરો સાહિત્ય રસીકોને મળી અત્યાર સુધીમાં ડૉ. ૨૨૦૦૦) બાવીશ હજારના ગ્રંથો ભેટ આપ્યા છે. લાઈફ મેમ્બરોને ભેટ આપ્યાની સંખ્યા જુદી છે. અમારા આ સાહિત્યની કિમત માટે એક પ્રસંગ રજૂ કરવા માંગું છું. સં. ૧૯૬૦ ની સાલમાં અમારી શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા કે જેના આત્મા અમારા વહિલ બંધુ કુંવરજીભાઈ અહિં બેઠા છે, તેની જ્યુબીલીના પ્રસંગે સર્વ પ્રકારના સાહિત્ય નિષ્ણાત શ્રીયુત આનંદશંકર બાપુભાઈ મુવસાદેજી પધાર્યા હતા. તેઓ સાહેબને અને સ્વર્ગવાસી નામદાર પ્રભાદાંકરભાઈ પટ્ટણી

સાહેબને સભાર્તુ સાહિત્ય પ્રકાશન અને સભાર્તુ અવલોકન કરવા વિનંતિ કરતાં પધાર્યા. સર્વ પ્રકારના સાહિત્ય અને તેમાં શું વિષય છે તે જણાવતાં મહેરગાન મૂવ સાહેબે કહ્યું કે તમારા સાહિત્યમાં એક અપૂર્વ વસ્તુદેવ હિં કિં ગ્રંથ હસ્ત લિખિત છે તે કોઈ જૈન છપાવતું નથી, આતું સુંદર સાહિત્યતું પ્રકાશન નથી થતું તે જોઈને મને જોડ થાય છે. પટ્ટણી સાહેબ આ ગ્રંથ ઇતિહાસિક પ્રાચીનમાં પ્રાચીન ગ્રંથ છે તે જૈન સંસ્થા છપાવશે તેણે અપૂર્વ સાહિત્ય સેવા કરી છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ખરી સાહિત્ય સેવક સંસ્થા હું તો તેને જ મારું ! અમારા તરફથી સેક્રેટરીએ જણાવ્યું કે સાહેબ ! આ સભાએ તેના બે લાગ છપાવ્યા છે આ આપની પાસે રજૂ કરે છું. તેઓશ્રી ઘણા ખુશી થયા અને તે ગ્રંથ માટે વિશેષ હકીકત જણાવવા માગતાં તે સંઘધી હકીકત જણાવવામાં આવી. ઉપરોક્ત ગાંને પ્રકારના ગ્રંથો સંઘધી ટુંકી હકીકતો જણાવતાં ગાંને સાહેબો ખુશી થયા અને બીજે દિવસે પ્રબંધની બહેર સભા જેમાં પાંચ હજાર માનવ મેદની હતી, તેમાં આ સભાના ઉપયોગી સાહિત્ય પ્રકાશન માટે મહેરગાન આનંદશંકરભાઈએ મુક્ત કંઠે પ્રશંસા કરી હતી. મહેરગાન સાહેબો ! દરેક સાહિત્ય સંઘધી હકીકત રજૂ કરવાનો અત્યારે વખત નથી તેથી આટલો પરિચય આપની પાસે રજૂ કર્યો છે.

મહેરગાન સાહેબો, આપનો ઘણો વખત લીધો છે. છતાં રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈને માનપત્ર આ સભા કેમ આપે છે તે મુદ્દાની હકીકત હવે આપની પાસે રજૂ કરે છું.

શ્રી ભોગીલાલભાઈ સન્નન, મિલનસાર, માયાળુ અને નિષ્ણાલસ દિલના છે. લક્ષ્મી સંપાદન થયા પછી વધારે નહ, લઘુ અને સર્વ

મિત્ર બન્યા છે પોતાના તાળાના માણુઓની કાયમની રાહત માટે મીલમા દવાખાનુ, પ્રસૂ તિગૃહ બનાવી તેઓ ઉપર વાતસલ્ય લાવ પ્રગટ કર્યો છે

રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈએ ગદ્ય શાલમા મીલ તરફથી એક સારી રકમ ભરી, પ્રયત્ન વડે એક લાખ રૂપિયા ઉપરાંતની રકમ એકઠી કરી, તેનો સુદર વહીવટ કરવામા સારો લાભ લઈ માનવરાહત મમિતિ નિમી લાવનગરની જનતાને રાહત આપી છે, તેથી તેમજ પ્રબળી કોઈ કોમના માણુસને પણ બનતી રાહત આપવા સુકતા ન હોવાથી પ્રભુમિત્ર પણ થઈ પડ્યા છે

શ્રીયુત લોગીલાલભાઈની અનેક ઘાણતોમા મળાવતો અને સુદર કાર્યવાહી બાણી, રાજ્યે પણ તેમની સેવાઓની કદર કરી ધારામલાના માનનીય સભ્ય તેમજ બીજા અન્ય સેવાના કાર્યોમા પણ પ્રબળીય સભ્ય તરીકે નિમનોઢ કરી કદર કરી છે જેથી આ રાજ્યના માનનીય શહેરી થયા છે

જૈન સમાજના ઉદ્ધાર માટે પણ તેઓની શુભ લાવના બાણીતી છે દેવ, શુરુધર્મની સેવાના અહિ તેમજ બહાગામથી ટીપ, ફંડ જે આવે તેમા ફાળો આપવા સુકતા નથી, એવુ એક કાર્ય નથી કે જેમા તેઓશ્રીને ઉદ્ધાર ફાળો ન હોય, વળી કેળવણીના ઉત્તેજ નાર્થે તેમજ તેમની ખાનગી સળાવતો પણ જણાય છે કુટુંબના માણુસને પણ સુચના છે કે ઘેર આવેલ અતિથિને ખાલી હાથે ન જવા દેવો

મનુષ્ય પ્રત્યેનુ અનુક્રપાનુ દૃષ્ટાત એક તાલુ આપ સાહેબો પાસે ખુબ કડુ છુ થોડા દિવસ પહેલા નામદાર દિવાનસાહેબના સત્કારથે પોતાના બગલે પાટી આપી હતી, તે વળતે કલકત્તાના ભૂખમજ અને મગ

ણુની કરુણ કથા સાલળી તેજ વખતે એક શહેરીને શોલે તેવી રીતે રૂા પાચહજારની રકમ ( જે કે આજ સુધી મીલના અને તેમના કુટુંબના મળી રૂા નષ હજાર ) આપવાની ઉદારતા બતાવી અને લાવનગરમા પહેલ કંવાનુ માન રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈ આટી ગયા છે તેઓશ્રીની એ સારા સંહુર્તની તે સળાવતથી અત્યારે તે ફંડ ત્રીશ હજારે અહીં પહોચ્યુ છે અહિ અને મહાલો ઘઈ રૂપિયા પચાસ હજાર થશે જ તેથી આ વળતે ઇનકમટેક્સ નહિ લેવા ઠરાવથી થયેલ બચતનો બગાળ રાહત ફંડમા ઉપયોગ કરવા સર્વે વ્યાપારી ભાઈઓને વિન તિ છે તેમજ રૂપિયા પચાસ હજાર આપણા કૃપાળુ મહારાજ સાહેબ કૃપા કરી આ ફંડમા આપે એમ આપણી પ્રબળી વતી નામદાર દિવાન સાહેબને વિન તી કરવાની છે તે એક લાખ રૂપિયાનુ અનાજ જેમ બને તેમ જલદી ત્યા પહોચે તેમ પ્રબળ કરવા લાવનગર શહેરને શોલે તેમ ગળ પ્રભુએ મળી યોજના જલદી કરવી કે જેથી બીજા રાજ્યને અનુકરણીય થઈ પડે

મહેરબાન સાહેબો, રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈમા એક વિશિષ્ટતા છે, તે એ કે જ્યારે કોઈ બધુને લક્ષ્મીદેવી પ્રમત્ર થાય ત્યારે તે અહ-લાવી, વૈભવી, અને મોજશોખમા પ્રથમ પડે છે, ત્યારે શ્રીયુત લોગીલાલભાઈ વધારે નમ્ર વધારે સરલ અને વધારે સેવાલાવી બન્યા છે લક્ષ્મીદેવી પ્રાપ્ત થયા પછી તરત જ વૈભવને ગોણુ કરી, લક્ષ્મીને અસ્થિર માની સુકૃત, દયા અને સેવાના કાર્યોમા પોતાની લક્ષ્મીને છુટા હાથે ઉપયોગ કરી આતમ કલ્યાણ સાધી રહ્યા છે તેથી આવો દાખલો અહિ જૈન સમાજ પ્રથમ અને અનુકરણીય છે, તેથી જ તેઓ જૈન સમાજમા નરરત્ર થયા હોવાથી અંગેના જેન મ ઘના માનપત્રને લાયક બન્યા છે, તે ગમે

ત્યારે જનો; પરંતુ આવા પુણ્ય પ્રભાવક શ્રાવક કુળભૂષણ, શ્રીયુત લોગીલાલભાઈ આ સભાના માનનીય પેટ્રન હોવાથી તેઓના ઉપરોક્ત સુકૃત્યો જોઈ તેઓશ્રીને સત્કારવા આ માનપત્ર આ સભા આજે આપે છે.

મહેરજાન સાહેબો, મેં ધાર્યા કરતાં આપનો વધારે વખત લીધો છે, તેથી તેમજ હું વ્યાપારી વર્ગનો અદ્યક્ષ મનુષ્ય હોઈ મારા નિવેદનમાં કંઈ પણ વધારે જોઈ ગોઠાયું હોય તો ક્ષમા માગી બેસી જવાની રજા લઉં છું.

ત્યારજાદ સેક્રેટરીએ પ્રભાત કળા મંડળ કંપનીના માલેક હરિભાઈ અત્રે આવેલા છે, તેઓ જૈન ઇતિહાસના ચમકતા તારાઓ વસ્તુપાળ તેજપાળ કે જે રાજ્યના મંત્રીશ્વર હતા, તે રાજ્યની સમગ્ર પ્રજા ઉપર તેઓશ્રીનો સામાજિક પ્રેમ, સેવા અને લાવના એટલી ઘંઘી ઉત્તમ હતી કે તેઓના સામાજિક કાર્યવાહીનો પ્લોટ રંગભૂમિ ઉપર મૂકવા માગે છે અને તેઓ સાહિત્યરસિક છે. જૈન ધર્મની કોઈપણ પ્રકારની લાગણી દુષ્પાવ્યા વગર સામાજિક અનુકરણીય ઉત્તમ કાર્યો રજૂ કરવા માગે છે. એમ જણાવ્યા બાદ પ્રભાત કળા મંડળના માલેક શ્રી હરિભાઈ ભટ્ટે સભા સાથેના પોતાના પરિચય અને પ્રાસંગિક આનંદનો ઉલ્લેખ કરી, જૈન ઇતિહાસના ચમકતા પાત્રોને રંગભૂમિ પર રજૂ કરવાની લાવનાથી પોતે વસ્તુપાળનો પ્લોટ તૈયાર કરી રહ્યા છે તે માટે સમયોચિત વિવેચન કર્યું હતું. જાદ ટા. જસવંતરાયે મેળાવડાને અંગે સુનારકબાદીના અમદાવાદથી લઘુભાઈ દેશાઈ, અને સ્થાનિક રા. મોતીચંદ ગવેરભાઈ માર્ત્તર તેમજ પોરા બુઢાભાઈ સાકરચંદનો સંદેશો વાંચી સંભળાવ્યો હતો, જે પછી

કવિ રેવાશંકર વાલજીએ સમયોચિત કાવ્ય સંભળાવ્યું હતું.

ત્યારજાદ શેઠ શ્રીયુત કુંવરજી આણંદજીએ જણાવ્યું કે:—

ભાઈશ્રી લોગીલાલભાઈએ પોતાના માયા-ગુણથી અને ઉદારદિલથી જૈન સમાજનો જ નહીં પરંતુ લાવનગરના શહેરીજનોનો પ્રેમ મેળવી લીધો છે.

ચિત્ત, વિત્ત અને પાત્ર એ ત્રણેનો સુયોગ થાય તેને સુપાત્રદાન કહેવામાં આવે છે, એટલે આ માનપત્રના મેળાવડાને તે કોટીમાં મૂકી શકીએ. લોગીલાલભાઈ પાત્ર છે, મે. દિવાન સાહેબ મેળાવડાનું પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારે છે અને શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા માનપત્ર આપે છે તે ત્રિવેણીનો સંગમ છે. લોગીલાલભાઈ માટે વિશેષ કહું તો તેઓ મે. દિવાન સાહેબ અને હું એકજ છીએ વળી પ્રજા અને રાજાએ મળીને ઉભયનું હિત જળવાય તેવી રીતે જ દરેક કાર્ય કરવા તેમાં લાવનગરની શોભા છે.

મારી તમને લલામણ છે કે લોગીલાલભાઈનું અનુકરણ કરો અને પ્રાપ્ત લક્ષ્મીને તેમની રીતે સફળ્ય કરો. અત્યારે દ્રવ્યની સાર્થકતા કરવાનું ખરું ક્ષેત્ર ખંજાળનું છે. મે. દિવાન સાહેબે તમોને ઇન્કમટેક્સમાંથી ગચાવી લીધો છે તો તમારા પૈસાનો ફાળો આવા કાર્યમાં આપો. છેવટે જણાવીશ કે લોગીલાલભાઈ આવા કાર્યો સવિશેષ કરતા રહે મે. દિવાન સાહેબ આવા પરમાર્થના કાર્યોમાં ફાળો આપી પ્રજા પ્રિયતામાં વધારો કરે એટલું કહી બેસી જવાની રજા લઉં છું.

જાદ સભાના સેક્રેટરી શ્રીયુત વિઠ્ઠલદાસ મૂ. શાહે મે. લોગીલાલભાઈને આપવાનું માનપત્ર નીચે પ્રમાણે વાંચી સંભળાવ્યું હતું.



જૈન નરરત્ન શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલયાળા

## શ્રેષ્ઠીવર્ચ શ્રીયુત ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા, ભાવનગર.

આત્મીય અંધુ,

આપની ઔદ્યોગિક કાર્યકુશળતા, જાહેર સેવાની અનેકવિધ ક'યાણુકારી પ્રવૃત્તિ, જૈન સમાજની પ્રગતિ માટે ઉચ્ચ ભાવના, ગરીબો પ્રત્યેની અનુકંપા વિગેરે ગુણો બોધ અંગેને જે હૃદય ઉત્પન્ન થયો છે તે આ માનપત્રદ્વારા પ્રદર્શિત કરવાની આ ઉત્તમ તક હાથ ધરીએ છીએ

આપે સામાન્ય કેળવણી પામી, સામાન્ય સંગોગેમા બેઠીરી આપમળ અને કામની સન્ત સ્વીવટ અને ધગશયી મીલ સ્થાપી કાઠિયાવાડના ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમા અન્નેક નામમા મેળવી છે અને કાઠિયાવાડમા પશુ દુધર ઉદ્યોગ માટે બહોળુ ક્ષેત્ર છે તે બતાવી આપ્યુ છે, તેમજ પોતાના કારીગરોને કેવી ગઢત આપવી બોધ્યે તે પ્રસૂતિગૃહ, દવાખાના વિગેરે સ્થાપી આપે અન્યને દાખલો લેવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે

ભાવનગરની આમજનતાને માટે આપના શુભ પ્રયાગો જાણીતા છે ભાવનગરના ઇતિહાસમા અન્નેક એવુ માનવસાહત કંડ બીજુ કરી, તેનો સુદર વહીવટ કરી બતાવી એક સાચા સેવાભાવવાળો શુ કરી શકે છે તે આપે બતાવેલ છે

જૈન સમાજના ઉદ્ધાર માટે પશુ આપની શુભ ભાવના એવી જ જાણીતી છે આપના ગુપ્તદાન અને આપની અનુકંપા ગરીબોને તથા મધ્યમ વર્ગના કુટુંબોને આશિર્વાદ મમાન છે

ભાવનગરની કોઈપણ શુભ પ્રવૃત્તિમા આપનુ અગ્રસ્થાન જ હોય છે, અને આપની ગઢમરી નીચે દરેક પ્રવૃત્તિનુ સુદર પગિણામ આવે છે

ભાવનગર રાજ્યમા પશુ આપનુ ગૌગવસ્તુ સ્થાન છે અને ગભ્યે પશુ આપની સેનાઓની કહઠ કરી ભાવનગર રાજ્યની ધારાસભાના માનનીય સભ્ય, સિવિલ ડીક્રેન્સ બ્રાંડના મેમ્બર, સિવિલ ગાર્ડઝના આનરરી ટ્રેનર, રેફ્યુજી કમિટીના ચેરમેન નીમેલ છે તેમજ પ્રજા પક્ષે આપ કાઠિયાવાડ મીન ઓનર્સ એસોસીએશનના ઉપપ્રમુખ, તળાજા તીર્થ કમિટીના પ્રમુખ, ભાવનગર પાનરોપોળના ઉપપ્રમુખ, વનિતા વિશ્રામના મભ્ય, રોક જિનદાસ ધર્મદાસની પેઢીના પ્રતિનિધિ છે

ઉપરોક્ત સેવા, ઉદાગતા, અનુકંપા વિગેરે સફળગુણો સાથે સરકાર અને સાહિત્યના પશુ આપ પ્રેમી છે આત્મકલ્યાણના પાન કગવતી શુરુલકિત નિમિત્તે સ્થાપન થયેલ સાહિત્યની પરજ સમી આ મગાને પોતાની માનો તેના વિકાસમા કાળો આપવા આપ આ સભાના પેદન થયા છે, તે આ સરથાને મન મહદ્ ગૌગવનો પ્રમ ગ છે અને આશા છે કે, મહાના જ્ઞાનેદ્ધાર અને અનેકવિધ પ્રાચીન સાહિત્યના ઉદ્ધારમા આપનો મહદ્ગ પ્રેરણાત્મક બની ગહેશે

અંગેને આશા છે કે આ સભા સાથેના હવે પછીના આપના સ બધને વિરોધ ઉજમળ કરી બતાવશે, સાથે આપ દીર્ઘાયુ થઈ શારીરિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક, અને આર્થિક સ પતિઓ દિવસાનુદિવસ વિરોધ વિશેષ મેળવવા બાગ્યશાળી બને, એવી પરમ કૃપાળુ પગમાત્માની પ્રાર્થના કરવા સાથે આ માનપત્ર ભાવનગર રોટના મુખ્ય દિવાન સાહેબ શ્રીયુત અનતગાય પ્રભાસકર પટ્ટણીના શુભ હરને આપને એનાયત કરતા આનંદ બ્યક્ત કરીએ છીએ

આત્માનંદ ભવન ભાવનગર. તા. ૧૮-૮-૪૩, સવત ૧૯૮૬ ના ભાદરવા વદિ ૫ ગનિવાર

ગૈઠ ગુલાબચંદ આણુદણ  
પ્રમુખ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા  
તથા અન્ય સભાસદો

અનતગાયભાઈ પ્રભાસકર પટ્ટણી,  
મુખ્ય દીવાન સાહેબ, ભાવનગર રોટ  
મેળાનડાના પ્રમુખ

ધન-ટ્રસ્ટી, ધનપતિ ધન મેળવી જાણે અને બીજી  
તેને વાપરી જાણે, બ્યારે ધનના ટ્રસ્ટી મેળ-  
વીને તે જાણવી રાખે. લોગીલાલભાઈ લક્ષ્મીના  
પતિ છે, તે કરતા મારે વધારે કહેવાનું નથી

આ સભામાં હું પ્રથમ વાર આવું છું  
સભાનો પરિચય આજે જ વહલભદાસભાઈએ  
કરાવ્યો છે, તેનું પ્રકાશન સાહિત્ય મારી સામે  
છે તે મેં જોયું જોઈ ધણી ખુશી થયો છું,  
વહલભદાસભાઈએ આજે જ મને તે સળધી  
માઠેતી આપી છે એટલે તે મારે આજે વિશેષ  
નહિ કહી શકું સભા પામે એક સારી લાય-  
બ્રેરી છે તેમ મેં જોયું છે લાયબ્રેરી એ  
વિચારેનું ભડોળ છે અને ઇતિહાસમા મોટા  
મોટા પુરૂષો જે યથા ગયા તંમના હૃદયમાથી  
જે પ્રેરણા નીકળી તે જોયો લખી ગયા અને  
એમણે તો આત્માનો આનંદ અનુભવ્યો અને  
તંમના એ હેતુને આપણે જાણીએ તો આપણે  
આપણા આત્માને પણ આનંદ થાય અહિ  
જે સંસ્કૃત પ્રાકૃત સાહિત્ય છે તે તો વિદ્વાનો  
સમજી શકે તે આ જમાનામાં ગણા ન સમજી  
શકે, પરંતુ અત્યારે જે જાતનું સાહિત્ય નીકળી  
રહ્યું છે તે ઉપરથી તેમ થોડા સમય પહેલા  
અત્રેની કોલેજમાં શુજરાતી સાહિત્યનું પ્રદર્શન  
ભરવામાં આવેલ આ પ્રદર્શન જેમણે જોયું  
હશે, અને તેમાંના શુજરાતી સાહિત્ય અને  
તેના વર્ગીકરણનો જેણે અભ્યાસ કર્યો હશે  
તેને એ સાહિત્ય અને સભાના સાહિત્ય વચ્ચે  
કાંઈ સળધ નથી, જમીન-આસમાનનો ફેર  
સમજાયો હશે ઇશ્વરની કૃપા એટલી કે તે  
લખનારને લખતા જે આનંદ થયો હશે તે  
આપણને થાય તો સારૂ પરંતુ કાંઈ પણ

સ્થિતિમાં આત્માને વિશેષ આનંદ કેમ લાઈ  
શકાય એ જાણત ઉપર આ સભાને વિચાર  
કરવાનું સોંપું છું

છેવટ મહાના સચાલકને હું અભિનંદન  
આપું છું અને આટલું કહી મહાના આભાર  
માનું છું અને લોગીલાલ શેઠને મારા પોતાના  
અભિનંદન આપું છું

છેવટે મહેરજાન દિવાન સાહેબનો ફૂલહારથી  
મહાની વતી પ્રસુખ માહેબે મતકાળ કર્યા બાદ  
પ્રસુખ શેઠશ્રી ગુલાબચંદલાઈએ સર્વેનો  
ઉપકાર માનતા જણાવ્યું કે, આવી સખ્ત ગરમી  
માં ઘણી ગીડહી થઈ ગઈ, એવી નાની જગ્યામાં  
આપને કટાણો આવે તેવી રીતે મારે આપને  
મેસાડવા પડ્યા છે, તે ક્ષત અમારો એવો  
આચ્છ કે અમારી સભાના પોતાના મકાનમાં  
આપના પગલાં આવા શુભ પ્રસંગે જ થાય  
તેવી ઇચ્છાથી આપને આવી તરફ આપી છે  
મહેરજાન દિવાન સાહેબ, અન્ય અધિકારી વર્ગ,  
વેપારી વર્ગ અને મારા સ્વધર્મી સભાસદ  
જાણુઓએ અમારા આમ ત્રણને માન આપી જે  
તરફ લીધી છે તેનો આભાર માનું છું મહે-  
રજાન લોગીલાલભાઈ ઉદાર ગુહસ્થ મજબૂત છે  
અને અમારી વિનંતીથી આ સભાના પેટ્રન  
(ચુરખી) થયા છે, તેમને આ માનપત્ર આપવા  
અમારી છ માસવી મહેનત હતી, તેઓ કાંઈ  
રીતે હા પાડતા નહોતા, છેવટે કબુલ થાય  
ત્યારે પાટી લેવાની અને છેવટે એકલો આધ-  
સ્ત્રીમ લેવાની પણ ના પાડી જેથી આપનું તે  
સ્વાગત અમો કરી શક્યા નથી તેથી દરશુજર  
કરશે અને છેવટે આપ સર્વેએ લીધેલ તરફી  
માટે ફરી એકવાર આભાર માનું છું



# .....વર્તમાન સમાચાર.....

જાડિયાલાયુરુ ( પંચમ )

પંચમ શ્રી સંઘના પ્રાણ આચાર્યવર શ્રી મદિજયવદલસરૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાની શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ સુનિમંડળી સહિત જાડિયાલાયુરુ નગરમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે.

આચાર્યશ્રીના શુદ્ધપદેશના પ્રભાવથી શ્રાવણ કૃષ્ણા પંચમીના શુભ મુહૂર્તે શ્રીમદ્દિગ્ધમાનંદસ્વરૂપ જૈન શુરભંદિરના પાંચા નામવામાં આવ્યો-શીલા-ન્યાસ થયો.

લાલા હંસરાજજી રાશનલાલજી જૈન દુગડે શ્રી શુરભંદિરના માટે પોતાની એ કંઠાલ જમીન ભેટ આપી અને શ્રી સંઘે પણ ઉત્સાહ અને ઉદારતાથી રૂઠેમાં લખાવી છે.

આચાર્યશ્રીજીના નેતૃત્વમાં પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુપણાપર્વ ધણુ જ ઉત્સાહ અને સમારોહથી આરાધન કરવામાં આવ્યા હતા.

રથયાત્રા-શ્રી કલ્પસુત્રનો વરઘોડો સમારોહથી નીકળ્યો હતો.

શ્રી પર્યુપણાપર્વ આરાધવા ચાર પંચમજલના તેમજ પંચમ બહારના અને વેપારથી આવેલા શુભરાતી-કાઠિયાવાડી લાઇઓ દોઢ હજાર પધાર્યા હતા. બહારથી પધારેલા સાધર્મિક લાઇઓનેત્રી લાલા કૃપારામજી જનારસીદાસજી જૈન દુગડે શ્રાવણ વદિ દશમીથી ભાદરવા સુદિ છઠ્ઠ સુધી ગોળનથી ભક્તિ કરી હતી. લાલા જનારસીદાસજીના મુખેત્રી લાલા કિશોરીલાલજી, સાદીલાલજી, નિરંજનદાસજી

મન્દિલાળવંદજીને પંચમ શ્રી સંઘના તરફથી પટ્ટી-નિવાસી લાલા સુદરદામજી તથા લાલા કર્પૂરચંદજી દુગડે અને જાડિયાલા શ્રી સંઘના તરફથી લાલા ટેકચંદજી માલેકશે સોનેરી દાર પહેરાવી સન્માન કર્યું હતું અને લાલા સોમામલજી મુનીલાલજી જૈન લોહાજી એક હજાર રૂપિયા સેવાથી આપી શ્રી સંઘનો ઉત્સાહ વધાર્યો હતો.

આચાર્યશ્રીજીના શુદ્ધપદેશથી ખંભાળ અને મેવા-ડના આપદમત્ત ખંધુઓની સહાયતાથી સારો ફાળો એકત્રિત કરવામાં આવ્યો. આ ફાળો આખા પંચમમાં ઉપરાવી શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા પંચમ મોકલાવી આપશે.

અમૃતસરનો શ્રી સંઘ ઉધાડે પગે ચાલી ક્ષામણી આપ્યો.

અમૃતસરનો શ્રી સંઘ શુભરાતી, કાઠિયાવાડી, કચ્છી લાઇઓ આદિ જે વેપાર માટે આવેલા તે પણ સંમિલિત હતા. ઉધાડે પગે ચાલી લા. સુ. છઠે આચાર્યશ્રી આદિ સુનિમંડળને વંદનાથી એવં ક્ષામણી માટે આપ્યો હતો.

પાણુ મોહનલાલજી વઝીલ, લાલા ટેકચંદજી, જનારસીદાસજીના પ્રસંગોચિત્ત લાપણો થયા હતા. આચાર્યશ્રીજીએ ફરમાવ્યું હતું : 'કે આજની આ ધટના જૈન ઇતિહાસમાં અંકિત રહેશે. ઉધાડે પગે ચાલીને આવવું અને ક્ષામણી કરવા આ સૌભાગ્ય અમૃતસરના શ્રી સંઘને સૌથી પ્રથમ જ મળ્યું છે.'

લાહોર શુભરાત્રીવાલા આદિના શ્રી સંઘે પણ ક્ષામણી આપી ગયા હતા.



## શ્રી જગદ્ગુરુદેવની જય તી

હા સુ અગિયારમે આચાર્યશ્રીજીની અધ્યક્ષતામાં જગદ્ગુરુદેવ શ્રી વિજયલીંગસૂરીશ્વરજી મહારાજની જય તી સમારોહથી બિજવવામાં આવી હેડમાગત જયત્રદભાષ્યએ શ્રી જગદ્ગુરુદેવનું જીવનચરિત્ર સુંદર છતાંદાગ બાપામાં સભળાવતા, જૈન સાધુઓના આચાર, સંગિજીએ મહાત્મ અકબર બાદશાહ ઉપર પાડેલી છાપ, અકબર બાદશાહની વિનતીથી મનુષ્યો અને પશુઓના દિલ માટે એઓએ કરેલી માગણી વગેરે વગેરે બાબતો સારી રીતે છણી હતી

૫ સરસ્વતીતાલ્યજી અને જનનાદામજીના વિવેચનો થયા બાદ આચાર્યશ્રીજીએ ઉપસહાર કરતા શ્રી જગદ્ગુરુદેવમાં રહેલી ખૂબીઓ, એમના ચમત્કાર આદિ બાબતો પર પ્રકાશ નાખી ભાગલિક મહાબાલ્યુ હતુ

હા સુ તેમણે શ્રી આદીશ્વર પ્રભુના દેગમરે ચાર પ્રભુપ્રતિમા બિગળજમાન કરવામાં આવી હતી

લઠક ડા

આચાર્ય શ્રીમદ્બિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની આગ્રાવર્તી પ્રવર્તકણી રિદ્ધિ સાધીજી શ્રી દેવશીજી, હેમશ્રીજી આદિ કાણા બિઝાનેગ પધાગતા અહીં ( લઠકે ) પધાર્યા, અહીં જ ચૌમાસુ કહ્યું

પત્તખમા ડેપુટેશન

જ ડિયાલાયુરુમાં આચાર્યવર્ધ શ્રીમદ્બિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજી મહારાજને લાદવા અને ગોડવાડ-મારવાડ પધારવા માટે વિનતી કરવા શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય-વરકાણા અને ગોડવાડ મહામહેવનના પ્રમુખ શેઠ મૂળચદજી તથા વિદ્યાલયના સેક્રેટરી શેઠ નિદાલચદજી-જોધપુર સ્ટેટ કાઉન્સિલ મેમ્બર, વરકાણા તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર દમિટીના સેક્રેટરી શેઠ જ્ઞેમલજી આદિ ૪૦ સદસ્યદરેખાનું ડેપુટેશન આવ્યું હતુ વ્યાખ્યાનની ભારસમાં ડેપુટેશને બેઠા થઇ આચાર્યશ્રીજીને મારવાડ-ગોડવાડ પધારવા સારુ

સામઠ સાદર વિનતી કરી હતી જવાબમાં આચાર્ય શ્રીજીએ જેવી ક્ષેત્રપરજના ફરમાલ્યુ

ગતના શેઠ મૂળચદજી સાહેબની અધ્યક્ષતામાં ખામ મલા ભરવામાં આવી ૫ ગમકુમારજી, બશાલી મપતરાજજી, માસ્તર ચદનમજી આદિના સુદર લાપણો થયા હતા વરકાણા, જ્ઞાતા વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓના ગાયનો-ખેતો આદિએ પગપી ઓના મન મોહી લીધા હતા !

ડેપુટેશને નવું દિવસ રોઝાઇ પૂજન-પ્રભાવના કરી અને તીલાચાઇએ શ્રી મવના પ્રત્યેક ઘરે એક એક રૂપિયો અને શ્રોજીની લઠાણી કરી હતી

ડેપુટેશન અત્રેથી વિદાય થઇ અમૃતસર, શિયાલકોટ, શુજનવાલા આદિ નગરોના દેરાસરોના દર્શન કરી પાછુ સાનદ વિદાય થયુ હતુ પગમના લાઇ ઓએ ડેપુટેશનના સુદર સ્વાગતો કર્યા હતા ડેપુટેશને આપેન જ્ઞાનની યાદી નીચે પ્રમાણે છે

૧૦૦૧ શાહ મૂળચદજી, માદી-ચુરુમ દિર જ ડિયાલાને  
૨૦૦૧ ગોડવાડ શ્રોચવ તરફથી, શિયાલકોટ દેરાસરને  
૧૦૦૧ શાહ મૂળચદજી-શ્રી આત્માનદ જૈન ચુરુકુળ પત્તખન

૧૦૦૧ શાહ ભજૂતમલજી-ખુડાલા ચુરુકુળને  
૮૭૧ પરચુગ્યુ ચુરુકુળને  
૩૦૧ શીલાખાઇ-શિયાલકોટ દેરાસરમાં ગોખલા માટે

દરેક સ્થાનોના દેગમરો, મડળો આદિને પણુ દાન આપ્યુ હતુ

આચાર્ય શ્રીમદ્ બિજયલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની જય તી

આસો સુદિ ૧૦ શુક્રવાર તા ૮-૧૦-૪૩ ના રોજ આચાર્ય મહારાજશ્રીની સ્વર્ગવાસતિથિ હોવાથી શ્રી જૈન આત્માનદ સલા-ભાવનગર તરફથી જય તી બિજવવામાં આવી હતી સનાગના શ્રી મોટા જિનાલયમાં શ્રી નવપદજીની પૂજા બાવનાપૂર્વક લાણાવવામાં આવી હતી, તેમજ આગી સ્વાગતમાં આવી હતી

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર ( ભાષાંતર ) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ જંડિયાલાગુરુ  
( પંચમ ) થી લખી જણાવે છે કે: તા. ૨૯-૯-૪૩.

“ તમેજો મોકલાવેલ પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જીવન ચરિત્ર મળ્યું.

છપાઇ, સફાઇ, ભાષા, તસ્વીરો વગેરે મનને આકર્ષે એવાં છે. પુસ્તક હાથમાં લેતાં જ  
જોવાનું અને વાંચવાનું મન થઇ આવે છે.

મૂળ કર્તા શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે પરિશ્રમ ઉઠાવી પોતાની વિદ્વત્તાથી  
ધણી જ બોધ અને રસગ્રહ બનાવી લખ્યું જીવો પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે અને તમે-  
( સભા ) એ શુર્જર ભાષાભાષીઓના હિતાર્થે શુર્જર ભાષામાં સરસ અનુવાદ કરાવી,  
છપાવી, ઉપકાર કરવામાં કંઈ ખામી નથી રાખી.

જ્ઞાનપિપાસુઓને વાંચવા માટે અગતી ખાસ લલામણુ છે. ”

પૂ. આ. ભ.ની આચાર્યી

લિ. સમુદ્રવિજયના ધર્મલાલ.

૨. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર ( ભાષાંતર ) માટે આર્થિક સહાય આપનાર દાનવીર  
જૈન નરસેન રાવસાહેબ કાન્તિલાલભાઈ ઈશ્વરલાલ જી. પી. મુંબઈથી લખી જણાવે છે કે-

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

‘ આપનો પત્ર તા. ૧૨-૯-૪૪ નો મળ્યો છે. શ્રીયુત કૃતેહચંદ્રભાઈ મારફત શ્રી  
આદીશ્વર ચરિત્રના બે પુસ્તકો પહોંચી ગયાં છે.

ભાવનગર હું આવ્યો ત્યારે સભાને મેં જે નાની રકમ ભેટ આપેલ તેનું આટલું  
બધું મોટું પરિણામ આવવાનું છે તેની મને જરા પણ કલ્પના ન હતી. જૈન સાહિત્યના  
બહોળા ફેલાવા માટે આપણે ત્યાં બહુ જ ઓછું કાર્ય થાય છે. અને તે કાર્ય પ્રત્યે ખાસ  
કરીને સર્વેતું દુર્લભ છે, તે આપણું કમલાગ્ય છે. જૈન આત્માનંદ સભા આ કાર્યને ટેકા  
આપી સમ્યક્જ્ઞાનને તેના સાચા સ્વરૂપમાં સમાજમાં રેડી રહ્યું છે, તે આખી દોષ ઉપર  
મોટો ઉપકાર છે. આ કાર્યમાં મારી અનુકૂળતાએ બનતી મદદ આપવા મેં નક્કી કર્યું છે.  
તમે પણ અવરનવર મારું લક્ષ્ય એવ્યા કરજો.

એક દરીકત લખતાં મને જરા દુઃખ થાય છે. પુસ્તકમાં મારા જીવનચરિત્ર ઉપર  
જે મધાળું લખ્યું છે તે વાંચી મને અત્યંત શરમ આવી છે. જૈન સંઘના સુકાની થવા  
જોઈતું મારું બળ કિચિત્ માત્ર નથી તેનું મને પૂરેપૂરું જ્ઞાન છે. ’

લિ. આપનો

કાન્તિલાલ ઈશ્વરલાલ

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા - ભાવનગરનો

સ વત ૧૯૯૮ ની સાલનો ૪૬ મા વર્ષનો

## વાર્ષિક રિપોર્ટ

આ મહાને સ્થાપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે. સવત ૧૯૫૨ ના પ્રથમ જેઠ સુદ ૮ પરમપૂજ્ય મહાન ઉપકારી શુરુમહારાજ શ્રી આત્મારામજી મહારાજ( ઉર્ફે શ્રી વિજયભદ્રસરિજી )નો સ્વર્ગવાસ થયો તે શુરુના સ્મરણાર્થે આ સભાનું સ્થાપન સ ૧૯૫૨ ના ખીજા જેઠ સુદ ૨ ના રોજ કરવામાં આવ્યું છે.

ઉદ્દેશ - જૈન બધુઓ ધર્મ સંબંધી ઉચ્ચ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તેવા મથોનું પ્રકાશન કરવું ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક કલ્યાણીની વૃદ્ધિ માટે યથાશક્તિ પ્રયાસ કરવો વાચવા લાયક પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરી લાઇબ્રેરીના ઉપયોગ જેમ વધુ માણસો લે તેવી સગવડ આપવી

તે ઉપરાંત જૈન પ્રાચીન સાહિત્ય વસુદેવ હિન્દિ, બૃહત્પરમ્પરા, કર્મક્રમ, કથારત્નકાશ, ત્રિપિણ્ડિશલાકા પુરુષચરિત્ર વગેરે સંસ્કૃત, માગધી મથો પ્રસિદ્ધ કરી સાહિત્યની સુંદર સેવા કરવામાં આવે છે. 'શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ' માસિક ૪૦ વરસથી નિયમિત પ્રગટ કરી, અનેક વિદ્વાનોના સુંદર લેખો-કવિતાઓ આપી જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવા પૂરતો પ્રયાસ થાય છે. શુરુમહારાજના તમામ પરિવારની પૂર્ણ કૃપાથી આ મહાનું કામ દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામે છે. તેમા હાલમા આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવંદલભટ્ટારીશ્વરજીની કૃપા અને મહાન ઉપકારી સ્વ પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા સ્વ ચતુરવિજયજી મહારાજ તથા મહારાજ શ્રી પુણ્યવિજયજીની અતિ કૃપા સાહિત્ય પ્રગટ કરાવવા, ચોતે જાતે મહેનત લઈ શુદ્ધ કરી આપવા અને ઉપદેશ આપી સહાયકો મેળવી આપી જે ઉપકારો કર્યા છે જે અનુપમ છે.

સભાએ એક મકાન ખીલું લીધું છે તે મકાનને કાયદમૂક બનાવી સુંદર જ્ઞાનમંદિર કરવા ધારણ છે, તે સહાયક મળેથી થશે.

સભા પાસે હસ્તલિખિત ગ્રંથો હતા, તેમા મુનિરાજ શ્રી ભક્તિવિજયજીનો ભંડાર સુમારે ૧૨૦૦ ગ્રંથોનો સમાવેશ મળ્યો, તે માટે કાયદમૂક જ્ઞાનમંદિર બનાવવા પૂરી જરૂર છે.

### જનરલ કમિટી

ગયા વર્ષે કુલ ૩૯૮ સભામંદો હતા તેમા વધતા અને સ્વર્ગવાસ થતા નીચે મુજબ ૮ પેટ્રન, ૯૭ પહેલા વર્ષના લાઇફ મેમ્બર, ૨૪૮ ખીજા વર્ષના લાઇફ મેમ્બર, ૯ ત્રીજા વર્ષના લાઇફ મેમ્બર તથા ૪૩ વાર્ષિક મેમ્બર મળી કુલ ૪૦૫ મેમ્બરો છે. સંવત ૧૯૯૯મા તેમા સંખ્યા વધી છે.

## મેનેજિંગ કમિટી

૬ હોદ્દાદારો તથા ૧૦ સલાસદો તથા એક કો-ઓર્ડિનેટર મળી કુલ ૧૭ ની છે.

### લાઇબ્રેરી

વર્ગ ૯ માં કુલ પુસ્તકો ૮૫૮૦ રૂ. ૧૫૪૩૧ અને પ્રતો ૧૭૨૩ આશરે કિંમત પચાસ હજારની ગણાય. તે તમામનું લિસ્ટ છપાઇ આવતા વેપમાં બહાર પડશે.

### પ્રકાશનો

ક્યા ક્યા ખાતાદાર કેવી પદ્ધતિથી ચાલે છે તે અગાઉના રિપોર્ટમાં છે.

### બેંક

જ્ઞાનજાડારો, મુનિમહારાજો, પ્રાથિભાલ વિદ્વાનો, બહેર લાઇબ્રેરીઓ તથા સંસ્થાઓને મળી અત્યાર સુધીમાં રૂ. ૨૧૮૪૨ ના પુસ્તકો બેંક અપાયા છે અને લાઇફ મેમ્બરોને બેંક તે ઉપરાંત અપાય છે તે રકમ લુહી.

શુભરાતી લાપાના ગ્રંથો તથા સંસ્કૃત, માગધી લાપાનાં ગ્રંથો અત્યાર સુધીમાં પ્રગટ થયા છે. બૃહત્કલ્પ સૂત્ર લાગ ૬ રૂો તથા કથારત્નકોશ તથા પ્રાકૃત વ્યાકરણ દ્વિતિકા તથા ત્રિપદિશલાકા પુરુષ-ચરિત્રના બાકીના પર્વો તૈયાર ચાલે છે.

શુભરાતી લાપામાં આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર બહુ સુંદર બહાર પડી ગયું છે અને સતીચરિત્ર છપાય છે.

### જનરલ મીટિંગ

તા. ૬-૨-૪૨ ના રોજ મળી. સંપત ૧૬૬૭ નું સરવૈયું પસાર થયું.

તા. ૩૦-૭-૪૨ ના રોજ મળી. પ્રાતઃસ્મરણીય પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજના સ્વર્ગ-વાસની દિલગીરીનો દરાર થયો.

તા. ૧૨-૮-૪૨ ના રોજ મળી. પ્રવર્તકજી મહારાજના સ્મરણાર્થે આત્મકાન્તિ કેળવણી ફંડ શરૂ કર્યું.

### મેનેજિંગ કમિટી

ચોથ સુદ ૩, માહ સુદ ૧૨, પ્રથમ જોઈ વદિ ૩૦, આવણ સુદ ૪ ચાર વખત મળી હતી. વહીવટી દામોનો નિર્ણય થયો હતો.

### આભાર

સર્વે સહાયકોનો આભાર માનવામાં આવે છે.



# સંવત ૧૯૯૮ ની વહીવટી યાદી.

## શ્રી જ્ઞાન ખાતુ

જ	કુ
૬૧૦	કારતક સુદિ ૧ જ્ઞાનપૂજનના
૫૦૧	કારતક સુદિ ૫ જ્ઞાનપચમી પૂજનના
૨૫)	આષ્ટ ઉજમ તે ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિજી વનદાસના ધર્મપત્ની તરફથી બેટ
૩૨૧	શ્રી વૃદ્ધિદળ સંગીત કળા મંડળ પાસેથી જાણના
૫૮)	લાયજેરીના ડીપ્રોગ્રીટના માડી વાળ્યા
૩૬૧૧૧	ઉપાધ્યાય શ્રી સોદનવિજયજીની હિદી જુકના હિસાબના વધારાના હતા તે
૬૧)જા	ખાતા માડી વાળ્યા
૩૭)	લાયજેરીના જૈનેત વાચનાગની શી
૨૪૧	પરતી વેચાણ
૪૪૬)જા	પરચુરણ હવાલા
૧૬૧૧૧	પુસ્તક વેચાણ હાસવ ૩/૪ ૨૬૧૧૧ - ૧૬૪૧૧૧
૨૦૬)જ	બ્યાજનો વધારો
૬૩૭૭)	આકી લેણા રહ્યા.
૧૦૫૪૩૧૧	
૬૪૬૧૧	આકી લેણા હતા
૫૧૧	કારતક સુદિ ૫ જ્ઞાનપચમી અર્ચ
૨૫)	આ શ્રી વિજયનેમિસ્ટ્રીશ્વરજી સ્થાપિત કૃષ્ણનગર તપગચ્છીય પાઠશાળાને બેટ
૬૪૪	મોપડા
૨૮૧	રિપોર્ટ અર્ચ, ૧૧૧૧-૧૬૧૧
૨૬)	મુનિરાજશ્રી હકિતવિજયજી ભડાગનુ લિસ્ટ કરાવતા અર્ચ ૧૪ + ૧૨
૨૫	ડાખડા કરાવ્યા
૧૧૦)	વીમા અર્ચ
૧૩૨૧	લાયજેરી માટે પુસ્તક ખરીદ
૨૧૨૦૧	માનિક-વર્તમાન પત્ર
૫૪૧	નૂના મકાનનુ બાકી રોક ડા + અ ને
૧૨૫)	શ્રી ઉજમબાઈ જૈન કન્યાશાળાને સહાય
૨૬૧૧	શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૩૬ પોટ
૫૭૧૦	પરચુરણ અર્ચ

૧૦૫૪૩૧૧

## સમાનુ અર્ચ ખાતુ.

જ	કુ
૧૨૬)	વાર્ષિક મેમ્બરની શી
૧૨૫૬૧	લાઈફ મેમ્બરનુ બ્યાજ
૧૩૮૨૧	
૩૧૮૧	સમા નિભાવ ફડ ખાતેથી તૂટતા લાખ્યા
	૧૭૦૧)૦૧
૪૪૧૧	પોસ્ટ
૩૬૧	રેશનરી
૪૫૧	ધોલોટક
૩૨૧	સુસાફરી
૭૧	ફર્નિચર
૩૦૧	મેળાવડા અર્ચ
૭૪૨૧	પગા
૬૦)	મોઘવારી
૪૧	મગનલાલભાઈનો ફોટો
૮૩૦૧	પરચુરણ અર્ચ
૪૮૨૧	શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ મેમ્બરોને બેટ
૬૩)	બેટની જુક
૧૭૦૧)૦૧	

સમા નિભાવ ફડ તથા લાઈફ મેમ્બરોના તથા જ્યન્તીના ખાતાઓ તથા મકાન ખાતુ, રમારક ફડમા આવકનવક થતા શુ બાકી તે નીચે ા સરવૈયાથી સમજશે

કાગળની સખ્ત મોઘવારીથી આ વખતે બહુ ટુકામા સરવૈયુ અને રિપોર્ટ આપ્યો છે આ રિપોર્ટ સરવૈયુ તા ૨-૧૦-૪૩ જનરલ મીટિંગમા પસાર થયુ અને ટુકુ છાપવા ફરમાવ્યુ હતુ

# સં. ૧૯૯૮ ના આસો વદિ ૩૦ સુધીનું સરવૈયું.

જ

ઉ

૧૪૩૨૩૧૧૧	જ્ઞાનખાતું.	૨૧૯૨૪૧	જ્ઞાન સંબંધી પુસ્તકોના લેણા.
૩૧	'શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ' પુ. ૪૧.	૬૧૧૩૧	શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૦.
૨૧૬૮૩)	સિરિઝના ખાતા.	૮૮૫૮૧૧	સિરિઝના પુસ્તકોના.
૫૨૯૧૩૧	છાપખાના, છુકસેલર વ. ખાતા.	૭૫૩૪૧૧૩૧	છાપખાના તથા છુકસેલર.
૩૪૦૯૮૧૧૧૧૧	પેટ્રન, સાઇફ મેમ્બર તથા સભા નિભાવ ફંડ વગેરે ખાતા.	૧૭૧૦૧૧	જેઠ સુદિ ૮ જયંતી.
૧૩૪૮૪૧૧૩૧	જયંતીના ખાતા	૨૯૯૭૭)	મકાન ખાતે (બે મકાન).
૨૮૬૦૧૩	શરાશી દેવું.	૨૧૯૯૨૦૧૧૧	શરાશી ખાતે.
૩૪૦)	શ્રી ખોરીનાસભાઈ સ્મારક ફંડ.	૧૩૦૦૦)	ભાવનગર સ્ટેટ બેંક.
૩૩૦)	શ્રી મૂળચંદ્રસભાઈ સ્મારક ફંડ.	૫૭૭૪૧૦	ભાવનગર હરખાર બેંક.
૬૪૬)	શ્રી આત્મચંદ્રાનિ કેળવણી ફંડ.		૩૦૦૦+૧૦૮૦૧૧૧૧
૨૦૫૫)	શ્રી ઉજ્જવળાઈ જૈન કન્યાશાળા.		૧૬૬૩૧૩૧૧.
૧૩૭૧૧૧૧	મેમ્બર તથા ઉચ્ચલેક ખાતા.	૧૦૧૪૧૧૧૦	બરોડા બેંક.
૩૭૫)	સાઇબેરીના ડીપોઝીટ.	૨૨૦૩૧૧	પરચુરજી. ૧૧૫૬) + ૭૮૭૧ + ૨૫૬૧૧૧૧.

૯૧૧૭૦૧૧૧

૨૧૯૯૨૦૧૧૧

૨૮૫૧	ઉચ્ચલેક લેણું.
૪૭૬)	મેમ્બરો પાસે લેણું.
૪૨૧૩૧	પુરાંત આસો વદિ ૩૦.

૯૧૧૭૦૧૧૧

શ્રી જ્ઞાનખાતાનો ડેડ સ્ટોક રૂ. ૪૬૦૩) તથા શ્રી સાધારણ ખાતાનો ડેડસ્ટોક રૂ. ૧૧૮૮)નો મળી કુલ રૂ. ૫૭૯૧) નો છે. જે તમામ વિગત સાથે સં. ૧૯૯૯ ની સાલની ખાતાવહીના ચોપડાના પૃષ્ઠે લખાયેલ છે.

# શ્રી વાસુપૂજ્ય ( પ્રભુ ) ચરિત્ર.

( શ્રી વર્ધમાનસુરિદ્વિત )

૧૪૭૪ સ્તોત્રપ્રમાણ, મૂળ મસ્તૂત બાપા અને સુંદર મૈલીમા વિનંતાપૂર્વક જુદા જુદા અંગમે તથા પૂર્વાચારીક અનેક અથોમાથી દોહન કરી શ્રોમાન વર્ધમાનસુરિદ્વિએ મ ૧૨૬૬ ની સામ્યા લખેનો આ અપૂર્વ મય છે

આ અથમા પ્રભુના વચ્ચે ભવે, પ્રાચ દયાધુકો અને ઉપદેશક ભગવા યોગ મનનીય સુંદર જોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે સખધીની વિસ્તૃત દશીકોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય હિા પુણ્યાદય ચરિત્ર, ગાંધોજન ત્યાગ અને આદર, ખાસત, ગાંધીજી આદિની અનેક સુંદર, રસ્યક, રમપ્રદ, આદલાદક કથાઓ આપેની છે કે જેમાની એક કથા પૂરી ચતા પીછ વાચવા મન લવચાપ છે અને પૂરી કર્યા ઉત્સુકતા યાપ છે તે તમામ કથાઓ હજાર માલ અને સુંદર ઉપદેશ પળ માવે આપે છે

કિ મત રા ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ છુદુ.



## અવેરી શાંતિદામ ખેતશીભાઈનો સ્વર્ગવાસ

અમનેગરનિવાસી શેઠ શાંતિદામભાઈ ભાગ્ય સુદિ ૧૧ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે સખ અને ઉદાર હોવા ઉપરાંત હૃદયથી નિર્ગળ દત્તા દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે અગ્ર શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓએ મળેલ સુકલ લક્ષ્મીનો ઉપયોગ ગ્રુમ અને અલેગ મખાવતોદાર કર્યો દત્તા, આ મજાથી દત્તા દેવગુરુધર્મની લક્ષિતના કર્યોથી આકર્ષાઈ તેઓ આ સખાના વચ્ચે વખતથી સખાસદ દત્તા આવા સ્વધર્મનિદ મધુના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજે એક મૂલો અને અખી સેવક યુગાઓ છે અને આ સખાને તો એક લાયક મજાસદની ખોટ પડી છે તેઓથીના કુદુ મને દિનામે દેવા સાથે સ્વર્ગચલ આત્માને પગ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પગાતમાને પ્રાર્થોએ છીએ

## શેઠ અનોપચદ નરશીદાસનો સ્વર્ગવાસ

ભાવનગરનિવાસી શેઠ અનોપચદભાઈ લાગા રખનની ગિમારી ભોગથી આમે સુદિ ૧ ની ગને સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ ગ્વમાને શાંત, મિત્રનસાર અને ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓ આ સખાના મધુ વખતથી સખાસદ દત્તા તેઓ સ્વર્ગવાસથી આ સખાને ખોટ પડી છે તેઓના સુપુત ભાઈ લક્ષ્મીચદ વગેરેને દિવામે દેવા સાથે સ્વર્ગચલ આત્માની શાંતિ ઇચ્છોએ છીએ

## શાહ સુનીલાલ વીરચદનો સ્વર્ગવાસ

ગાધનપુરનિવાસી શેઠ શ્રી સુનીલાલભાઈ યોગ મિત્રની ગિમારી ભોગથી આમે સુદિ ૮ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ ગ્વમાને મિત્રનસાર અને દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓ આ સખાના મધુ વખતથી સખાસદ દત્તા તેમના સ્વર્ગવાસથી આ સખાને એક ઉદાર જૈન મધુની ખોટ પડી છે તેઓના કુદુ અને દિનામે દેવા સાથે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છોએ છીએ

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રમંદિર)

૧૦૩૦૨ મોહમમ્મદ, મૂળ સંસ્કૃત બાયામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તાર-પૂર્વક લુગ લુગ આરમ્ભે તથા પદ્યાંચર્યોક્તિ અનેક ગ્રંથોમાંથી હોદન કરી પીમાન અમરચંદ્રમંદિરોએ દેવેલા આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે. તેમાં આપેલ સર્વ પ્રકારના રસો, અલંકારો, શબ્દકાલિસ વગેરેથી રચના ઘણી જ સુંદર છે. તેનું આ સાદું, સરલ અને સુંદર ગુપ્તરાત્રી બાયાંતર છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેર બેસો તથા યુગલિકો સંગ્રંધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોવીસીમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર થયેલ હોવાથી મનુષ્યોના વ્યવહારધર્મ, શિલ્પકળા, લોકવ્યવહારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરાજ્યનું વિવેચન, દુરો વગેરેએ પ્રભુના પંચ દશાવસ્થાના પ્રમોગેએ કરેલ અપૂર્વ ભક્તિપૂર્વક મહોત્સવોનું બાળુના ધ્યાન્ય અનુપમ વર્ણન, પ્રભુએ આપેલ ભવતારણી દેશના અને અનેક ભોધપ્રદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ધણુ વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે.

આ ગ્રંથની કૃતિ આંતરિક જેમ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ બાહ્ય સુંદરતામાં આ ગ્રંથમાં વિવિધ રંગની છળીઓ જેવી કે:—(૧) શ્રીમદ્ વિજયનાંદસૂરીધરજી (આદ્યમારામજી) મહારાજની—તે પાંચ રંગોમાં સુશોભિત કે જે ગ્રંથ ઉપાદાતા પ્રથમ ગુરુદર્શન થાય છે, (૨) આર્થિક સદાય કરનાર દાનવીર નરેલ રાવસાહેબ સેઠશ્રી કાન્તિલાલભાઈ ઇશ્વરલાલ જે, પી.ની છળી જેનાં તેમની સજાવનો માટે અનુમોદન કરવું પડે છે, (૩) પ્રભુને જ્વળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી તીર્થંસ્થાપન કરે છે તે વખતની પ્રભુ સાથે ગૌમુખ યજ્ઞ અને ચક્રેશ્વરી શામનદેવોની પાંચ રંગની છળીના દર્શન કરતાં આત્માને અનંત પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય છે, (૪) પરમપવિત્ર શ્રી શત્રુંજયગિરિ તીર્થની સુંદર છળી દર્શનના અભિલાષીઓના આત્માને શાંતિ આપે છે, (૫) શ્રી આદ્યાપદ પર્વત ઉપર પ્રભુ મોક્ષમાં પધારે છે તે વખતની અનેક રંગમાં વેનાર કરેલી ભગ્ય, સુંદર, સુકેત્વનાદક, સૌમ્ય, શીતલ મૂર્તિના દર્શન કરતાં આત્માને શીતળતા અને પૂર્વ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ (૬) પૂઠા ઉપર પવિત્ર શ્રી શત્રુંજય તીર્થની સુંદર છળી એ રંગમાં બનાવી બાળ રચના કરી ગ્રંથની ગોદસ્તમાં મોરે જડિ કરી છે. પુસ્તક હાથમાં લેતાં પ્રથમ શત્રુંજય તીર્થનું દર્શન થાય છે. ઉપદોક્ત ગ્રંથે પ્રકારની સુંદરતા કરવામાં મોટા ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. આનાર સુધીમાં પ્રગટ થયેલા કાષ્ઠ પત્ર ગ્રંથપ્રકાશનમાં આ ગ્રંથમાં આવેલાં સુંદર ચિત્રો કરતાં વધુ સુંદર દહુ સુધી આવેલા નથી અને તે માટે આપા સખત મોંઘવારીના મગમમાં વેળા મોટા ખર્ચ થયા છતાં બ્યાપારીદષ્ટિ નદિ રાખતાં મોહાળા પ્રચારની અપેક્ષા રાખી છે, તે રંગે લેખયથી માલુમ પડે તેનું છે.

કેટલે આ ચરિત્ર પાંચેના કેટલે સુધી મનનપૂર્વક વાંચવાં જેવું એકનપાઠનમાં નિર્ધાર ઉપયોગ કરવા મોઝ છે, જેને માટે વિશેષ લખણ કરવાં આવ્યું છે. વડર છે.

સમગ્ર પત્રોમાં, મહિન આરંભે આરમ્ભે પાનનો આરંભ કરેલો તર ગ્રંથ ઉચા નિરંકર ઉપર વડર ગુપ્તરાત્રી પદને, પાટા કપડાના સુશોભિત પોર્ટીંગથી અલંકૃત કરવાં આવેલ છે.

કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પાસ્ટેજ અલગ.





# આસ્ત્રાલના પ્રકાશન



૨૧ જાન્યુ ૧૯૪૭

૨

કાલિદાસ

પ્રકાશક—

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર.



પુસ્તક . ૪૧ મુ  
અંક . ૪ થો

આત્મ સ ૪૮  
વીં ૨૧ ૨૪૭૦

વિદ્ય મં ૨૦૦૦ . કાર્તિક .  
ઈ. સ. ૧૯૮૩ નવેમ્બર .

## દિવાળી સ્તવન.

( રાગ-દિવાળી શીર આગમ સગની )

દિવાળી જિનદેવની જિજ્ઞે,

હા હા જ્ઞાનદીપક પ્રગટાવી દિવાળી દેક

મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પધાર્યા, અતિમ બોધને આપી,  
ભાવોદ્યોત મેળવવા માટે, શુભ વૃત્તિ ઉગ્ર સ્થાપી,  
દીપક જ્યોતિ ઘર ઘર પ્રગટી, મહાવીર નામ ગજવો. દિવાળી ૦ ૧

કેવળજ્ઞાને જોતમ જોખ્યા, પ્રભાતકેરા ટાણે,  
પ્રભુપદ સ્થાને ઈન્દ્રો સ્થાપે, દીપાવલી શુભ વહાણે,  
પાવાપુરી મહિમાવતી, તીર્થભૂમિએ મનાવો દિવાળી ૦ ૨

ઉત્તમ એ દિન જિજ્ઞે ભાવે, ઉજ્જવલ વૃત્તિ ધારી,  
અજિત જિનેશ્વરકેરા સ્મરણે, ભવિજનને મુખકાગી,  
લક્ષ્મીસાગર જ્ઞાનપિપાસુ, લેને ભવિ દિવ્ય દ્વારો દિવાળી ૦ ૩

ગચિના મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

# ‘જીવોડો યા જીવવા દો અને જીવો’

લેખક : આ. શ્રી વિજયકમ્પરસુરિશ્ચ મહારાજ

સંસારમાં બધા ય જીવને સુખ જોઈએ, અને તે જીવવામાં સુખ માને છે; એટલે બધાયને જીવવું ગમે છે. અણુસમજી માનવી બીજા જીવો ‘જીવો યા મરો’ પણ પોતાને જ જીવવામાં સંતોષ માને છે, પણ તે વાદ તથા સિંહ જેવા ઘાતકી જનાવરોનું જ અનુકરણ કરી શકાય. માનવીઓમાં પણ ઘાતકી જનાવરોની પ્રકૃતિ રહેલી હોય છે. આવા ઘાતકી પ્રકૃતિવાળા માણસોમાં દયા હોતી નથી. માનવી એટલે દયાનો ભંડાર. દયા માનવજાતને યોગળાવે છે; કારણ કે તે મનુષ્યનો અસાધારણ-બાસ ધર્મ છે. માનવી જેવી અને જેટલી દયા કરી શકે છે, તેવી અને તેટલી દયા સંસારમાં જીવન ગાળવાવાળો કોઈ પણ કરી શકે નહિ; કારણ કે માનવીઓ જ દયાના બળથી સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ કરી શક્યા છે. અને એટલા માટે મનુષ્યને જ સુકૃતિ મેળવવાનો અધિકારી બતાવ્યો છે. દેહના આકાર માત્રથી માનવી ન કહેવાય, દયાનો શુણ્-ધર્મ હોય તો જ માનવી કહેવાય, દયા પ્રકૃતિવાળો માનવી અને નિર્દય પ્રકૃતિવાળો ઘાતકી પશુ.

માનવજીવન પણ દયા હોય તો જ સંભવી શકે. જીવનમાં લેદ પાડનાર પણ પ્રકૃતિ જ છે. તે સિવાય તો જીવ માત્રના જીવનમાં કોઈ પણ લિપ્તતા જણાતી નથી. દેહમાં આકૃતિ લેદે જેમ લિપ્તતા જણાય છે, તેવું જીવનમાં બહારથી કશુંયે લેદક જણાતું નથી. માનવદેહ ધારણ કરવાવાળો જીવ ભલે પોતાને માને

કે હું માનવી; છું અને માનવજીવનમાં જીવું છું; પણ જ્યાં સુધી પોતાના આત્માને જન્મમરણમાંથી છોડાવી અજરઅમર બનાવવારૂપ તેવું ક્ષણ ન મેળવે ત્યાં સુધી મિથ્યા-લિપ્તતા જ કહી શકાય. માનવજીવનમાં જીવનારને જન્મમરણદ્વારા લિપ્ત લિપ્ત દેહ ધારણ કરવાના હોય જ શાના ? પૂર્વના મહા-પુરુષો જન્મમરણ બાકી રહેતાં તો અપૂર્ણ માનવજીવન માનતા. અને ફરી માનવજીવન મળતાં જન્મમરણ ટાળી સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ મેળવ્યા પછી જ સંપૂર્ણ માનવજીવનમાં જીવવાનું માનતા. જેમ સૂર્યોદય એટલે સંપૂર્ણ પ્રકાશ તેમ માનવજીવન એટલે સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ; આમ કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર ક્યાંથી માનવજીવનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ જણાય છે. દેહ-ધ્યાસ હોયો સિવાય અનેક જન્મમરણ બાકી હોવા છતાં પણ સંપૂર્ણ માનવજીવનમાં જીવવાનું મિથ્યાલિપ્તતા સંભવી શકે નહિ. નિર્દયતાથી અનંતા જન્મમરણ, અપૂર્ણ દયાથી અપૂર્ણ વિકાસ અને સંપૂર્ણ દયાથી સંપૂર્ણ વિકાસ થાય છે.

માનવી બીજા જીવોનું મોત નિષ્કલનીને મોતને મોતરે અને પછી પોતે મોતથી બીજાં તે કેમ ચાલે ? મોતથી બીજા લાગતી હોય તો તેને મોતરવું ન જોઈએ. જ્યારે મોત લેવા આવે છે ત્યારે અજ્ઞાની માનવી મોતથી બચવાને માટે બીજા જીવોને મોતના મોંમાં હસેલી મૂકે છે, પણ તેમાં કોઈ ગંધી શકાતું

નથી બીજા જીવોને કોણિયો કરીને તેનો પત્તુ કોણિયો કરવાનું જ અસાધની માનવી બીજા જીવોને મોતને સ્વાધીન કરીને પોતાનું જીવન વધારી જીવવા તેમના શરીરોનો ઉપયોગ કરે છે, પણ એમ જીવન ન વધી શકે જીવન અને દેહ બંને જુદી વસ્તુઓ છે દેહથી દેહ પુષ્ટ બની શકે છે, પણ જીવન પુષ્ટ બની શકતું નથી જીવનને પોષનાર જીવન હોય છે અને તે બીજા જીવોને જીવવા દેવાથી પોષાય છે બીજા જીવોના જીવન વાપરી અમર બનવાને બદલે પ્રભુશ્રી કહે છે કે “મ સારના જીવ માત્રને પોતપોતાના જીવનમાં જીવવા દો અને જે મોત તેમના જીવનનો કોણિયો કરવા આવે તો તમારો જીવનનો કોણિયો આપીને પણ તેમને જીવોડો ”

સ સારમાં મેવા અને પરાયણ કહેવાય છે અને કરાય છે, પણ તેનો છેડો પોતાના પ્રાણ અર્પણ દરોને પણ બીજા જીવોને જીવોડવામાં તથા જીવવા દેવામાં પ્રભુશ્રીએ જોયો છે સ સારના જીવ માત્રને જીવવા દેનાર જ મ સારનો સાચો સેવક કહેવાય છે અને તે જ સમગ્ર સ સારનો સાચો સ્વામી બની શકે છે એવક બન્યા સિવાય સ્વામી બની શકાય નહિ, અને જીવન આપ્યા મિવાય પરાયણ કહેવાય નહિ જીવવાની ઇચ્છાવાળાને જીવવાનું માધન આપવા બરાબર બીજા કયો ઉપકાર હોઈ શકે ? માનવી સ સારના બધા જ જીવોમાં શ્રેષ્ઠતમ કહેવાય છે માનવજીવન ઉત્તમ કહેવાય છે થોડામાં થોડા અપરાધે માનવી જીવી શકે છે શેર આટો અને જે કપડાનો આહક છે માનવપ્રકૃતિના માનવીઓના જીવનને ટકાવવાને એક સગળા જ સાધન હોય છે જીવવાના માધનહીન માનવીને પોતાના શેર આટામાંથી પાશે આટો આપીને માનવી જીવોડી શકે છે, અને પોતે પત્તુ જીવી શકે છે બુદ્ધિહીન-નિર્દય લોભના આશ્રયમાં

જીવનાર માનવી સાધનની અછતમાં માનવેથી ધન મધર્મને બીજાને મારે છે અને પોતે પણ મરે છે માનવ વધારે હોય તો માનવેથી ધન ન કમ્તા માનવ વગરનાને આપી જીવોડે તે દયાળુ માનવી-દેવનો અવતાર-માનવ જીવનમાં પણ દેવની જેમ પૂજાય તમારી પાને માનનો દગલો હોય અને બીજો માન વગર મરતો હોય અને તમે નિર્દયતાના સ્વામી બનીને ભેટી જાઓ, તો કેમ પાલવે ? ખૂટી જવાની આ શ કાંથી, ભૂખે મરવાના ભયથી કે માનવેથી ધન ભેગું કરવાના લોભથી “આપણે શું ?” એમ કહીને ઉપેક્ષા કરવી તે માનવપ્રકૃતિના માનવીને ન શોભે. માનના દગલા અખૂટ હોય નહિ અને ધન ખાઈને જીવાય નહિ તો પરી માનનું ધન કરવા કમ્તા માનથી જીવન ગચ્ચાવવા શું ખોટું છે ? જે બીજાના જીવન ગચ્ચાવવામાં આવશે તો માનના દગલા અખૂટ થશે અને પોતાનું જીવન પણ ગચ્ચશે, માટે નિર્દયતાના સ્વામી બનવા કમ્તા દયાના દામ બનવું બહુ જ ઠીક કહેવાય

ભિગતે સૂર્ય માનવીને શેર આટો નોંધ્યો, પછી જીવન સૂર્ય આધરમતો નથી કુદરતે આપેલા જીવનના બધા જ સૂર્ય નોંધ શકે છે કુદરત શેર આટો વાપરનાર ગરીબ માણસો પણ સાંઠ, મિતર, એશી અને મેર સુધીના જીવન વાપરતા દેખાય છે, માટે પ્રાચીન વધુ આપ્યું હોય તો તમારે જીવનને શેર આટો લઈ લો અને બાકીનું જેના ઉપર પ્રાચીન રક્ષુ હોય તેને જીવવાને આપો, પણ જીવનમાં જેની જગ્યા જરૂર નથી એવા મેવા, મિષ્ટાન્ન, સિનેમા, નાટક, મોન્ટેજમાં વાપરેને વેગે નાખશે નહિ તમે માનવી છો એટલે માનવીની સમાજ વહેલી લેવી નોંધ્યો તુરંતે દેન જીવનની જરૂરિયાત કમ્તા વધારે જે તમને આપે છે તે વેગે નાખવાને માટે નહીં પણ બીજાને જીવના

તમારી મારફતે અપાવવાને આપે છે; મારે જો તમે બીજાને જીવવા ન આપતાં મદદેલા બની વેરી નાખશો તો દેવની આજ્ઞા ન પાળવાથી તેના તમે અપરાધી થશો અને તેની સજા આ જીવનમાં કંગાળ બનીને લોગવવી પડશે. કદાચ જીવનદીપક બુઝાઈ ગયો તો આગલા જીવનમાં તો છૂટવું સુરકેલ છે, મોત આવે તો તેને હાંકી કાઢી ધન-ધાન વગરનાની પાસે મોકલવા વધુ-પડતું ધન-ધાન સંઘરી રાખશો તો તમે જીવતા પણ મરેલા જ છો; કારણ કે મોતને સમજાવી કાઢી મૂકવાનું સાધન તમારી પાસે હોવા છતાં તમારા દેખતાં બીજા માનવીઓનાં જીવન લક્ષણ કરીને ગણવાન બનેલું મોત તમારા ઉપર કાંઈ પણ આરોપ મૂકીને, ધન-ધાનના સાધનની અવગણના કરીને તમારા જીવનનો કોળિયો કરી જશે, મારે દયાળુતાનો આદર કરી તમે જીવો અને બીજાને જીવોડો.

મોટા પૈસાદાર જનવાની ધૂન ન રાખતાં પૈસા વગરનાને જીવવા પૈસા અપવાની ધન રાખવી. મેં કહ્યો કુટુંબોને નિર્ધન જનાવીને અને જીવનનિર્વાહની સુશિળતામાં ઉતારી પાડીને પૈસાદાર જનનાર કરતાં વગડામાં જઈને પરિશ્રમથી અડધા મળુનો સૂકો લાકડાનો ભારો લાવી, પાંચ ગાઉ દૂર શહેરમાં જઈ વેચી આવીને નિર્દોષ જીવનમાં જીવનાર ગરીબ માણસ શ્રેષ્ઠ છે, અને તે માનવી કહેવડાવવાનો હકદાર છે. વધુ પૈસાદાર જનવાને મારે સાધારણ માણસોએ જીવવાને મારે સંઘરી રાખેલા પૈસા અનીતિથી પડાવી લેવા વ્યવસાય કરવો તે માનવ પ્રકૃતિ-વાળા માનવીને જાણે નહિ. ગરીબ માણસ પાસેથી જીવવાનું સાધન છીનવી લઈ મારવો નહિ, પણ તેની પાસે રહેવા દઈ જીવવા દેવો. દયાના સેવક-ઉપાસક હો અને ઇચ્છા થાય તો પાસે હોય તે બીજાને આપીને જીવોડો અને એમ ન બની શકતું હોય

તો બીજાની પાસે હોય તે રહેવા દઈ જીવવા દેવાને દયાનો આશરો લો. અનિશ્ચિત જીવનવાળા માનવી જાણી શકતા નથી કે નિર્દયતાના આશરોમાં રહીને પૈસા વધારવાથી જીવન વધી શકતું નથી. દયાની ઉપાસના કરવાથી જ નવું લાંબું જીવન મેળવી શકાય છે. અને જે જીવનને વાપરતા હોય, તે હોય તેટલું સુખેથી વાપરી શકાય છે. પૈસા તથા મોટાઈના મારે પોતે જ પોતાના જીવનના શત્રુ બની બીજાના જીવનના શત્રુ બનવામાં માનવપ્રકૃતિને લાંછન લાગે છે. માનવજીવનમાં જીવનારને માનવીના દુઃખની અસર થવી જ જોઈએ. જો ન થાય તો તે પશુ કહેવાય. જીવવાના સાધનના અભાવે અથવા તો બીજા કોઈ કારણથી સ્વતઃ દુઃખ લોગવતા માનવીને જોઈને બીજા માનવીને દયાની લાગણી થાય છે તો પછી સુખે જીવનાર માનવીની પાસેથી જીવનનું સાધન છીનવી લઈને અથવા તો દુઃખ થાય તેવો બીજો કોઈ પ્રસંગ જોઈ કરીને નિર્દયતા નોતરી અમાતુષીપણું આદરે જ કેમ ?

માનવીના આશરે રહીને થોડામાં થોડા અપરાધે જીવન ગાળનાર અને માનવીનું જીવન સુખમય બનાવવા, સહાય કરનાર પશુને જીવોડવા અને જીવવા દેવા માનવીએ પૂરતી કાળજી રાખવી જોઈએ-માનવી કરતાં પણ પશુની વધારે સંભાળ રાખવી જોઈએ; કારણ કે માનવીની જેમ વાચા વગરનું પશુ પોતાનું દુઃખ જાણી શકતું નથી. ભૂખ-તરસ-થંથેલું માનવી દયામાણું મોઢું કરીને અને દીન વચન બોલીને પણ માણસનું હૃદય દયાથી સ્ખિન્ન થી નાખે છે અને પોતાને જોઈતી વસ્તુ મેળવી શકે છે તેમ પશુ મેળવી શકતું નથી. આધિવ્યાધિથી રિખાતું હોય તો પણ માનવીની ઇચ્છાને આધીન થઈને તેના કહેવા પ્રમાણે વર્તે છે. અશક્ત અવસ્થામાં મંદગતિથી કામ કરવા છતાં પણ

નિર્દયતાનો સાથી માનવી અસહ્ય માર મારે છે તો તે પણ મૂંગે મોઢે સહન કરી લે છે તિરસ્કાર કરી માલિક જેટલો જોગક આપે છે તેટલામા અતોષ માને છે, પણ ભૂખની દનડ-ગતને લઈને ધીનત જોરાઈની આશાથી રોળા ફાડીને માલિકની રાહ જોયા કરે છે. થોડાક જ એવા પુન્યશાળી પશુ હશે કે જેમને પેટ ભરીને જોરાક મળતો હશે અને મહેનત ઓછી કરવી પડતી હશે.

પશુઓ માણસને દૂધ, દહીં, ઘી વગેરે આપીને પોયે છે સવારી આપે છે, જેતર ખેડી ધાન પેદા કરી આપે છે, તેમજ પશુ મરી ગયા પછી માનવી તેના સામગ્રીને અનેડરીતે ઉપયોગ કરે છે અને તેના મરેલા દેહની જીંદ વસ્તુઓ પણ માનવી પોતાના જીવનના સાધન તરીકે અનેક પ્રકારે વાપરે છે માનવીને જીવવાના સાધન મેળવવામા પોતાનું જીવન અર્પણ કરનાર પશુઓને ભૂખ-તમને મારી અને ફૂરતા વાપરીને પ્રાણ લેનાર માનવી હિંસક જનવર જ કહી શકાય કાંઈ પણ ઉપકાર ન કરવા છતાં પણ માનવદેહ તથા જીવનને ઉત્તમ સમજીને જ દુખી માનવીઓને જીવાડવા દયા કરીને જીવવાના સાધન આપવામા આવે છે, પણ પશુઓ તો માનવીઓને જીવવામા મહાય કરે છે, એટલે અત્યંત ઉપકારી હોવાથી પોતાના પાલકની જેમ તેની એવા કરવી જોઈએ પશુઓ માનવીઓને જીવાડવામા જેટલો આત્મ લોગ આપે છે તેટલો માનવી નથી આપી શકતા જો પશુઓમા વિવેકબુદ્ધિ હોય તો ઉપકાર કરવામા માનવી કરતા વધી જવાથી વધુ લાભ મેળવી શકે છે ઉપકાર કરવામા કનુસ-વિવેક વગરનો માનવી પશુ કરતા પણ હલકો છે મારે તેને જે પશુ જેવો ઠહેવામા આવે છે, તે ભૂલ થાય છે જે માનવીઓના જીવન ખામ પશુઓના જીવન ઉપર આધાર

રાખે છે તેમજ તો પશુઓની જીવનદાતા તરીકે જ એવા કરવી જોઈએ, પણ દેવળ મૂંગા પ્રાણી તરીકેની દયા લાવીને જ નહિ આવા જીવનના ઉપકારી પશુઓને જીવાડવામા અપરાધી જાનવું પડતું નથી કાળજી દે દેવળ વનસ્પતિ અને પાણીથી જીવનારા હોવાથી માનવી કરતા પણ થોડા અપરાધી છે, મારે તેમના ઉપર નિર્દયતા કરનાર માનવી ઘાતરી જનવરોનો સાથી જ કહી શકાય

સ્વાશ્રયમા રહીને જીવનારા વનવાસી પશુ-પાણીઓને માનવીઓ જીવવા દેવા જોઈએ પોતાના મોજશોખ મારે લય-ત્રામ આપવો ન જોઈએ અને તેમના પ્રાણ લઈને ખુશી થવું જોઈએ નહિ ખીનતને દુઃખ આપીને આનંદ માનનાર માનવી ન કહી શકાય, પણ દાનવ જ કહેવાય માનવજીવનમા જીવનાર તો ખીનતને સુખ-શાંતિ આપીને જ પોતાને કૃતાર્થ માનનાર હોય છે જે દુઃખ, ત્રાસ, ભય અને મોત આપણને પચદ નથી, તે ખીનતને શા મારે આપવા જોઈએ, આટલો પણ વિવેક જેનામા ન હોય તે માનવજીવનનું દુઃખ મેળવવાનો અધિકારી નથી પશુપક્ષીઓના શરીરથી પોતાનું શરીર પોષવાને જોરાક તરિક્કો ઉપયોગ કરવા જ તેમના પ્રાણ લેનારાઓ માનવદેહ હોવા છતાં પણ સિંહ જેવા હિંમક જનવરોના જીવનમા જીવે છે વનવાસી પશુઓ વગરમા કુદરતી નીપજેલા વનસ્પતિ તથા પાણી વાપરીને જીવે છે માનવીની જેમ બુદ્ધિ, વિવેક તથા હાય આદિ અવયવોની ખામીને લઈને કુદરતે પશુ-ઓને બાજપાલો ખાઈને જીવવાના અધિકારી જનાવ્યા છે માનવીઓની પામે બુદ્ધિ આદિની સામગ્રી હોવાથી પોતાના જીવનનિર્વાહ મારે તેમને અત્ર આદિ ઉત્પન્ન કરવામા પરિશ્રમ કરવો પડે છે જે માનવી ખેતી આદિનો વ્યવસાય કરી જીવનનિર્વાહનું સાધન ન

## મહારાજ વિક્રમાદિત્ય

લેખક : મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ.

જેનાં પુણ્યપત્ત રમરણે અને યશોગાન એ સદૃશ વર્ષથી ' સંવત્સર ' ગળવે છે, તે પવિત્ર નામધારી ' પરદુઃખભંજન, ' આદિત્ય સમ પ્રતાપી, સંવત્સરપતિ

મેળવે તો જીવવું ભારે થઈ પડે છે; કારણ કે માનવીને પશુનો ખોરાક કામ આવે નહિ. પશુની જીવનવ્યવસ્થા કુદરતે માનવીથી બુદ્ધા પ્રકારની જ નિર્માણ કરેલી છે. માનવીના આશરે રહી પરાધીનપણે જીવનારા પશુઓ માનવીએ આપેલો કેટલોક અકુદરતી ખોરાક પણ વાપરે છે; પરંતુ તે પોતાની મહેનતથી નીપજેલો હોય છે. કુદરતે માનવીના જીવનની વાહના સાધનમાં કે જે પશુઓની સહાયતાથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે તેમાં પશુના ખોરાકનો ભાગ રાખેલો છે; પણ પશુના ખાસ ખોરાકમાં માનવીના ખોરાકનો ભાગ રાખ્યો નથી. કદાચ પશુના ખોરાકમાં વિષાતાએ ભૂલથી ભાગ રાખ્યો હોત તો વિલક્ષણ પ્રકૃતિના માનવી પશુઓને જીવવામાં મોટું નિવન ઉપસ્થિત કરત! આ પ્રમાણે પશુની જીવનવ્યવસ્થા તપાસતાં સ્પષ્ટ જણાય છે કે પશુઓ માણસને જીવાડીને જીવે છે, જ્યારે પશુઓનું જીવન આવું પરાપક્ષી હોય છે તો પછી માનવ જીવન તો વિવેકી અને પશુઓ કરતાં પણ અત્યંત ઉત્તમ હોય છે, માટે માનવજીવનમાં જીવનારે તો અવશ્ય પ્રાણી માનને જીવાડીને અથવા જીવવા દઈને જીવવા માનવપ્રકૃતિને અનુસરીને વર્તવું જોઈએ.

મહારાજ વિક્રમાદિત્યની સર્વ રસપૂર્ણ અદ્ભુત મહત્તા કોણે ગાઇ નથી? અને એ મહત્તાથી કોણ અભાગી આકર્ષાયો નથી? અને ' વાહ ' શબ્દથી વીર વિક્રમાદિત્યને વધાવ્યા નથી?

નૂતન વર્ષનું મંગળપ્રભાત એ આ પરદુઃખભંજન વીર વિક્રમાદિત્યની યશશર્મિભરી દ્વિતીય સદઆબ્દિનું પવિત્ર પ્રથમ પ્રભાત. એ દિને કોણ હીણભાગી જન ભાવભર્યા હૃદયે એ પ્રતાપી નૃપાળને નહિ સ્મરે? મહામારી, રોગ, મોંઘવારીથી નિરાશ પ્રજા સૈકાની પૂર્ણતાની રાહ જોઈ રહી છે. સૈકાની પૂર્ણાદિતિમાં દુઃખનો વિનાશ અવશ્ય થશે, એમ આશ્વાસન પામતી ભારતીય પ્રજા મન મનાવી રહી છે.

આ પ્રતાપી નૃપાળ અને કવિકુલશુર મહાકવિ કાલિદાસનો સાથે વિચાર કરતા વિક્રમાદિત્ય અને તેની સલાહનાં નવ રત્ન સહેજે યાદ આવી જાય તેમ છે. ' જ્યોતિર્વિદ્યાભરણ ' કાર જણાવે છે કે—

“ ધન્વન્તરિઃ ક્ષપણકોઽમરસિંહશઙ્કુ-  
વૈતાલ્યમદ્વઘટકર્પરકાલિદાસાઃ ।

ચ્યાતો વરાહમિહિરો નૃપતેઃ સમાયામ્  
રત્નાનિવૈ વરહચિર્નૈવ વિક્રમસ્ય ॥૧૧ ॥ ”

કવિકુલશુર કાલિદાસ જેમ એક હતા, તે ત્રિવાળના આઠે રત્નો પોતાનાં વિષયમાં મહાપડિતો હતા. માટે જ સર્વને ' રત્ન ' ની ઉપમા મળી હતી. ધન્વન્તરિ મહાવૈદ્ય, અમરસિંહ મહાન કોશકાર, વરાહમિહિર મહાન જ્યોતિષાચાર્ય, વરુચિ મહાન વાર્તિકકાર, અને ક્ષપણક એટલે કૈનાચાર્ય, શ્રી ભગવાન શિવસેન દિવાકર મહાન નૈયાયિક અને

તાકિંકે, તેમજ ઉચ્ચ કોટિના કવિરત્ન હતા આ મર્વે રત્નોમા કોણ વધારે કિમતી એ નિર્ણય ખરેખર અશક્ય જ છે સર્વે રત્નો સ્વવિધે મહામૂલ્યવાન હતા એ નિ સશય માનવું યોગ્ય છે

‘ક્ષપણક’ શબ્દ જૈન મુનિને જ લાગી શકે એ સળધીના પુગવા ધાહાણુ પડિતોના પચરાત્ર આદિ ત્રયોથી અને ‘અવદાનકંડપલતા’ આદિ બૌદ્ધ પડિતોના ત્રયોથી પુરવાર થયું છે, માટે ક્ષપણક શબ્દ ભગવાન સિદ્ધસેન દિવાકરને ખરાબજ યોગ્ય છે, કારણ કે મહારાજ વિક્રમાદિત્યને આ સુરિ પુગવે જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તોનો બોધ આપ્યો છે અને તેમની નૈવાયિક અને તાકિંક તેમજ અપૂર્વ કવિત્વ શક્તિથી પ્રસન્ન થઇ મહારાજએ તેમનો સમાવેશ સમાના નવ રત્નોમા કર્યો હોય તે યથાર્થ જ છે

અમરસિંહ બૌદ્ધ, ક્ષપણક શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર જૈન મુનિ, કાસિદાસ શૈવ વગેરેનો વિચાર કરતા મહાગજ વિક્રમાદિત્ય સર્વે ધર્મ પ્રત્યે સમભાવી હતા એ પણ જણાય છે અને પરદુ ખબજન ભૂપાળ તો સમભાવી જ થઇશકે અને યશસ્વી નિરૂડી શકે

ઈ સ પૂર્વે ૫૨૭ માં ક્ષપણક ભગવાન મહાવીર-સ્વામી નિર્વાણ પામ્યા તે પછી ૪૭૦ વર્ષે વિક્રમ સવત્સર પ્રારંભ થયો એમ જૈન ગ્રંથકારો લખે છે મહારાજ વિક્રમાદિત્યને સિદ્ધસેન દિવાકરે જૈન ધર્મનો, બોધ આપી જૈન ધર્મના અનુગામી કર્યા હતા અને તેથી પ્રસન્ન થઇ મહારાજએ શ્રી રાત્રુજય તીર્થનો સઘ કાઢ્યો હતો અને પગિણામે તીર્થનો મહિમા વધ્યો હતો મહારાજ વિક્રમના સમયમા સિદ્ધસેન દિવાકરસુરિજી ઉપરાત આર્ય મંજુ, આર્ય વૃદ્ધવાહી, પાદલિપ્તાચાર્ય વગેરે સમર્થ મહાપડિતો હતા

સમર્થ જૈન પડિત મેરુગાચાર્ય ‘પ્રમથ ચિંતામણિ’ના પ્રથમ મર્ગમા ‘વિક્રમાર્ક’ પ્રજ્ઞ ‘રજૂ’ કરે છે તેમા આચાર્ય મિદ્ધસેન દિવાકરની વાત આવે છે તેમણે મહારાજ વિક્રમને જૈન ધર્મનો બોધ આપી જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યા હતા તેમના

દારા જનહિતના કાર્યો પણ કરાવ્યા હતા તેમ એ અથ સાક્ષીભૂત છે તે કાગણે જૈન કવિઓએ વીર વિક્રમના યશોગાન ગાયા છે વિવિધ રસપૂર્ણ ચરિત્ર ત્રયો તેમજ રાસા, ચોપાઇ વગેરેની રચના કરી છે ત્રયકારોમા પડિત શુભશીવગણી, શ્રી માન-વિનય, શ્રી અભયસેન, શ્રી લાભવર્ધન, શ્રી પદ્મસાગર, શ્રી લક્ષ્મીવલ્લભ, શ્રી ધર્મવર્ધન, શ્રી કાતિવિમલ અને શ્રી રૂપમુનિ આદિના વિવિધ શૈલીના ત્રયો વિકાસોને નવીનતા અર્પે છે-ઐતિહાસિક સાધનો પૂરા પાડે છે

મહારાજ વિક્રમે સિદ્ધસેન દિવાકરની ‘સર્વ-સુ-પુત્ર’ તરીકેની મજેલી ખ્યાતિની ખૂબ મહત્તા વધારી હતી, અને એમને સારો આદરસત્કાર આપ્યો હતો ખાર વર્ષ અવધૂત વેષમા જ્યારે વિચરતા હતા, તેવખતે મહાકાળેશ્વરના મંદિરમા આવેલા મહાદેવના લિંગમાથી અવતિ પાશ્વનાથની મૂર્તિ પ્રભાવિક સ્તોત્રનડે પ્રગટ કરી હતી તે વખતે મહારાજ વિક્રમાદિત્ય સુરિજીના ૫૨મશ્રદ્ધાણુ ભક્ત બન્યા હતા જૈન ધર્મના નિયમે કમશ જીવનમા ઉતારવા યત્ન કર્યો હતો

ઈ સ પૂર્વે સો વર્ષ ઉપર ગુજરાત, કાઠિયાવાડ અને માળવા સુધી શક લોકોનું પ્રાબલ્ય હતું રાજ ગધર્વસેન જે ગુર્જરપતિની કન્યાને પરણ્યો હતો તેને એક પુત્ર થયો તે આ સવત્સરપ્રવર્તક પરદુ ખ બજન વિક્રમ હતા ગધર્વસેનના મૃત્યુ પછી વિક્રમનો જન્મ થયો હતો (Posthumous Child) તેણે શકને હરાવ્યા અને ‘ચક્રારિ’ કહેવાળા કેટલાક લોકો રાજ ગર્દભિષ્ઠ કે જેણે કાલિકાચાર્યની બહેનનું દરજી કર્યું હતું તેને વિક્રમના પિતા માને છે

કાલિકાચાર્યજીની બહેન આર્યા સગસ્વતીનું ઉલ્લેખના રાજ ગર્દભિલ્લે અપહણ્ય કર્યું હતું. તેથી સુરિજી સિંધુપાર જઈ શક લોકોને તેડી લાવ્યા તેમણે ગર્દભિલ્લને કદ કર્યો અને હજાર કર્યો આ કાલિકાચાર્યજી વિક્રમ સવત પૂર્વે ૧૭ વર્ષે થયા શક લોકોને વિક્રમે હરાવ્યા અને સવત



ચલાવ્યો. આ સંવત્સર વિક્રમની જન્મસાલથી જ ગણાયો છે તેમ ગણુમી કરતાં મળે છે.

મહારાગ્ન વિક્રમને ભર્તૃહરિ નામે એક લાઇ દતા, જે મોગેશ્વર ગવાયા છે. વિવિધ કથાઓમાં આ અંધુએને સાથે મોળવામાં આવ્યા છે. જૈન ગ્રંથકારોએ આ વાતને વધારે પુષ્ટિ આપી છે. આ યરાવરી જૂપાળના સમયમાં જૈન સાહિત્યે

પોતાની સૌરભદ્રારા પ્રત્યેક ભવિના હૃદયે સુભાષિત કર્યા હતા. ખ્રીસ્તી સંવત્સર તલવારના બળથી ભેર પામ્યો, પણ વીર વિક્રમનો સંવત્સર તો તેના ઉચ્ચ સદ્ગુણોના બળે જ ચાલ્યો. એવા ચારિત્ર્યશીલ પરદુઃખભંજન નૃપાલને ધન્ય છે!

“વિજય હો વીર વિક્રમનો!”



## મંગલ દીપક ( મંગલ દીવા )

મંગલમય સુખકારી નમું પ્રભો મંગલમય સુખકારી.  
મંગલ સુધને મંગલભૂર્તિ વિરાજો જિન! જ્યકારી;  
સુરતર ગાવે મંગલગીતો, પ્રતિદિન મંગલકારી. નમું ૧

મંગલકર! કરો મંગલ જિનપતિ! દયાઘન! દિલ દયા ધારી;  
ભાવજલધિથી પાર ઉતારો, લાગો મુજ લીડ ભારી. નમું ૨

મંગલદાતા ! મંગલ આપો, ત્રિદૂપ સન્નિવૃત્તધારી;  
વિશ્વપ્રકાશી વિશ્વલ્યોના, વિધન હરો વિધનનિવારી. નમું ૩

મંગલ દીપની નિર્મલ જ્યોતિ, અક્ષયસુખ કરનારી;  
મંગલદેશ કરીને ધાળો, કેશવ સંઘ શિવકારી. નમું ૪

સંઘવી કેશવલાલ નાગજીભાઈ-સાધુદે

# સેવાધર્મ: પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્ય: ।

( ગતાક પૃષ્ઠ પર થી લે )

લેખક — ગા ગ વડીલ ન્યાસચંદ લક્ષ્મીચંદ બી જી , એલએલ બી સાદરા

પરોપકારાય સતાં વિમૂતય । એ સૂત્રને મહત્વ આપીને જ શાસ્ત્રકારોએ “જયવીરચય” ના પ્રતિક્રમણ સૂત્રમા લવનિર્વેદ વગેરે સાધન-સામગ્રીની જીવનવિદ્યાસ માટે માગણી કરેલ છે તેમા પરચ્ચ કરણં જ-પરમાર્થદરણુનો ખામ સમાવેશ કરેલ છે પરોપકારવૃત્તિ-સેવાલાવના મનુષ્યજીવનને ઉન્નત સ્થાન તરફ લઈ જાય છે-સાધ્યને માર્ગે ગતિ કરાવે છે પરોપકાર-પરાયણવૃત્તિમાથી જ વિશ્વજીવનની લાવના ઉદ્ભવે છે અને વિશ્વજીવનની લાવના પ્રકૃષ્ટિત થતા-વિકસિત થતા પ્રાણી માત્રની સેવા કરવાની, હરકોઈ પ્રકારે જોઈતી મદદ આપીને તેને દુ:ખદ સ્થિતિમાથી બચાવી લેવાની લાવના જાગૃત થાય છે આવા પ્રકારની સેવા સાચે ધર્મ શબ્દ જોડવાથી અને તેને પરમ ગહનું વિશેષણ લગાડવાથી તેની ઉપયોગીતામા-ફલદાયકતામા અપરિમિત વૃદ્ધિ કરવામા આવે છે આપે ઉત્તમ કોટીને સેવાધર્મ યોગીપુરુષો માટે અગમ્ય હોવાનું જોવામા આવે છે, તે જોવા અર્થમા નહીં જ કે યોગી પુરુષોને-આધુ મહારાજાઓને તે આગરવાની જરૂર જ નથી, અગર તો તેઓ તેનાથી પર છે યા તો તેઓ સેવા લેવાના જ હકદાર છે, પરંતુ સેવા કરવાની જવાબદારી તેમના શિર ઉપર લાવી શકાય જ નહિ, પણ અગમ્ય એટલે મુશ્કેલીથી આચરી શકાય-પ્રાપ્ત કરી શકાય

સમજા સાધુમહારાજાઓ પણ સમાજ પ્રત્યેની અમુક અશેની જવાબદારી અદા કરવા

બધાયેલા છે અને તેમાથી તેઓ બચી શકે તેમ નથી પરંતુ સન્માન-પૂજા-પ્રતિષ્ઠા મેળવતા જે સ્વાનમા તેઓ વિલમી રહેલ છે તે પ્રમાણમા તેમની સમાજ પ્રત્યેની જવાબદારી વધારે ગભીર જાનતી જાય છે શાસ્ત્રના ફરમાન મુજબના વિધિ-વિધાનમા, સાધુધર્મમા મથનુલ રહીને જ તેમણે અગીકાર કરેલ મત-નિયમના સિદ્ધાંતોને કોઈ પણ રીતે ઠાઘ લાગવા વગર પણ તેઓ સમાજસેવાના કાર્યને અનેક રીતે પ્રોત્સાહન આપી આગળ ધપાવી શકે તેમ છે, પરંતુ તે માટે તેમને ખરા જિગરની તમન્ના હોવી જોઈએ, એટલું જ નહીં, પરંતુ દીર્ઘદષ્ટિ, ઉદાત્ત વિચારમરણી અને વિવેકપૂર્વકની બુદ્ધિ શક્તિનો સદુપયોગ કરતા રહેવું જોઈએ

તેમ તો માત્ર સાધુવેશ જ હજારો લોકિક પ્રાણીઓને તેમના તરફ આકર્ષી રહેલ છે-પ્રથમ દર્શને જ હજારો મનુષ્યો તેમના ચરણમા પોતાનું શિર ઝુકાવે છે, અને વધારે પરિચયમા આવતા તેમનું ઉચ્ચ કોટીનું સાધુજીવન શ્રદ્ધાળુ જનોના હૃદયમા ઊંચામા ઊંચુ સ્થાન મેળવે છે સમાજના મોટા ભાગ ઉપર તેમના ઉપદેશની અસર ધાર્યું કામ પાર પાડી શકાય તેવી હોય છે તેમનો પડતો બોલ ઝીંઝી લેવા હજારો શ્રીમતો ખડેપગે તેઓ હોય છે. તેમના વચન માત્રથી લાખો રૂપિયા ખીન જરૂરીયાતે ખર્ચાતા આપણે જોઈએ છે-માલખર્ચું છે, અને આવા અનુત્પાદક ખર્ચો-ગિનજરૂરી અગર જોઈ જરૂરિયાતવાળા વિષયોને હદ ઉપરાંતનું -

અતિશયોક્તિ લેરેલું મહત્ત્વ આપીને, સર્વાંશે સિદ્ધતા હોતોના લોગે થઇ રહેલ છે, તે જોતાં રહેજે સમજી શકાય તેમ છે કે સેવાધર્મના પ્રશ્નને વેગ આપી સારા પ્રમાણમાં આગળ વધારવાનું ઉપદેશકવર્ગે ખાસ મન ઉપર લે તો સામાજિક પ્રગતિ માટે ઉજ્જવળ ભવિષ્યની આશા ગાંધી શકાય તેમ છે.

પ્રત્યેક ગાળતમાં યોજનાપૂર્વકની-વ્યવસ્થા-સર કામ કરવાની ગોઠવણ કરવામાં આવે તો, તે કામ ઘણું સરલ અને ધાર્મિક ફળદાયક થઈ પડે છે. તેવી જ રીતે સેવાધર્મનો સવિશેષ પ્રચાર થઈ શકે. મોટા પ્રમાણમાં હુઝૂર અને વ્યાધિગ્રસ્ત મનુષ્યોના હુઝૂર-દરકો ઓછા કરી શકાય. તેમને જરૂર પૂરતી મદદ પહોંચાડી તેમનો જીવનવ્યવહાર સુતર બનાવો શકાય. ઠેર ઠેર તે માટે સેવાભાવી-હિસાહી યુવકોના સ્વયંસેવક મંડળો ઉભા કરી શકાય અને તેમને પૂરતા પ્રમાણમાં સાધનસામગ્રી પૂરી પાડી શકાય; તેમજ શિસ્તપૂર્વક કામ કરવા માટેની તાલીમ આપવાની સગવડ કરી શકાય. તે બધા કામ માટે પ્રથમથી જ જરાજર બંદોબસ્ત કરવાની જરૂર છે. આવા મહાભારત કામને યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં સૌ કોઈએ પોતાનો સાથ આપવો જોઈએ, અને તેવા સાથમાં ખાસ કરીને ઉપદેશકવર્ગ સંચોટ ઉપદેશ-આદેશ-પ્રેરણા-સલાહ-સૂચનાદારા ધારે તો ઘણું ઘણું કરી શકે તેમ છે, એટલું જ નહીં, પણ અઘાપિ પર્યંત તેમના તરફથી કેવળ ઉપેક્ષા અને ઉદાસીનતા બતાવવામાં આવેલ છે તેના ખંગ વાળી શકે તેમ છે. તેમણે સંચિકૃત દષ્ટિનો ત્યાગ કરી, કંઈક દષ્ટિકાણુ બદલી, દીર્ઘદષ્ટિપૂર્વકની વિશાળ લાવનાનો આદર કરવાની જ જરૂર છે. પૂર્વકૃત પાપકર્મના ઉદયે હુઝૂર થતા નિરાધાર મનુષ્યોને તેમના કેવળ દુર્ભાગ્ય ઉપર છોડી દેવામાં કંઈ સજ્જનતાનો ફલિતાર્થ થતો નથી.

આપણા રોજના અનુભવથી આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે દયાની લાગણીપૂર્વકના સામાન્ય આત્માસન માત્રથી-હોડી દિલસોજીપૂર્વકનો માત્ર વાણ્યવહારથી પણ હુઝૂરનોતું હુઝૂર કંઈક અંશે ઓછું કરી શકાય છે, તો પછી સંગીન-સક્રિય મદદ અને નિષ્કામ વૃત્તિપૂર્વકના સેવાભાવથી આપણે તેમને એટલી રાહત આપી શકીએ તે સંજોગે સમજી શકાય તેમ છે.

આસુરી-રાક્ષસી વૃત્તિના કેવળ સ્વાર્થી મનુષ્યો જ્યારે કોઈનું ઘર બળતું હોય ત્યારે પોતાનો પાપક શેકવા લાગી જાય છે, ત્યારે દેવી સદ્ગુણોથી વિભૂષીત પરમાર્થી મનુષ્યો સર્વ કંઈ કરી છૂટવા બાનના જોખમે પણ તૈયાર થઈ જાય છે અને પરમ સેવાધર્મના બોધપાઠ આગળ ધરે છે. સેવાધર્મમાં રાન્યા-માન્યા રહેનાર સજ્જનોના આત્મ-સંતોષની કંઈ સીમા જ નથી. તેમની તદ્દલીનતા સૌ કોઈને પરમ આદર્શરૂપ થઈ પડે છે. સેવાધર્મની ઉપાસના કરનારાઓ અન્ય જનોના પ્રોત્સાહન કે પ્રેરણાની અપેક્ષા રાખતા નથી. પરંતુ હરકોઈ પ્રકારે સેવા કરવાનું તેમને વ્યસન જ થઈ પડેલું હોવાથી એક સામાન્ય હાકલ માત્રથી તેઓ પોતાની ફરજ બજાવવા કુદ્રી પડે છે-તૈયાર થઈ જાય છે. સેવાર્પણના પ્રસંગો તરફ તેઓ મીટ મોડી રહેલા હોય છે અને તેવા પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં પોતાના સંકેટો બ્યવસાયો બાબતુ ઉપર મૂકી દુકડીઓ જીલી કરી પોતાના મનમાન્યા કામે લાગી જાય છે.

સેવાના કાર્યમાં તેઓ રસપૂર્વક તદ્દીન થઈ ગયેલા હોવાથી પોતાની નીંદાની કે સ્તુતિની પણ દરકાર કરતા નથી, એટલું જ નહીં, પણ અંગત સ્વાર્થનું પણ ભાન જૂલી જાય છે. પરમાર્થ કે પરાર્થ એ જ તેમનો મહાન સ્વાર્થ થઈ પડે છે અને ઉદાત્ત-લાવનારીલ વૃત્તિથી

તેઓ અન્ય જનોનું કલ્યાણ કરવા ઉપરાંત પોતાના આત્માને પણ હળવો બનાવી આત્મ-કલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધે તથા છે

જૈન શાસ્ત્રકારોએ પરમ નિર્જરાના હેતુભૂત તપપદના છ બાદ અને છ અભ્યંતર એ રીતે બાર ભેદ દર્શાવેલ છે, તેમાં વિનય અને વૈયાવચ્ચને અભ્યંતર તપમાં સ્થાન આપવામાં આવેલ છે આ વૈયાવચ્ચને તેમજ અમુક અપેક્ષાએ વિનયને પણ સેવાધર્મના વર્તુલમાં તેમને યોગ્ય કષ્ટક સ્થાન મળી રહે છે મોટા પાયા ઉપર તેમણે સેવાધર્મને અપનાવ્યો હોય છે તેમને વિનય અને વૈયાવચ્ચ તો એક આનંદ-પ્રદ રમત માત્ર થઈ પડે છે

જગતભરમાં પ્રચાર પામી ગયેલ હરકોઈ ધર્મના સિદ્ધાંતો સેવાધર્મને અપનાવ્યા સિવાય-આગળ કયાં સિવાય ટકી શકે તેમ નથી હવે માત્રને મૂળ સ્વભાવે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા જેટલું સામર્થ્ય અને શક્તિ ધરાવતા હોવાનું માનતી ધર્મ સંસ્કૃતિ ત્યો કે હવેમાત્રને પરમાત્માના અણરૂપ માનતી ધર્મસંસ્કૃતિ હતી બને સંસ્કૃતિની દૃષ્ટિએ હવે અને પગ માત્મા, હવે અને શિવની મેવામાં વિવેકી સજ્જનને કંઈ ભેદ-ભાવ દૃષ્ટિગત થશે નહીં અને તે દૃષ્ટિએ સૌ કોઈને પ્રાણી માત્રની સેવામાં ઇશ્વરોપાસના જ આવિર્ભૂત થતી જણાયે આવા પ્રકારની સેવાના ધર્મને જેટલું ઉચ્ચ સ્થાન આપીએ તે યોગ્ય જ છે નિરજન-

નિરાકાર, સિદ્ધ અને સુકૃતદશા પ્રાપ્ત કરનાર પરમકૃપાળુ પરમાત્માને તો નિંદા-સ્તુતિ (સેવા) કરનાર શત્રુ-મિત્ર તરફ સમદૃષ્ટિ જ હોય છે, એટલે પ્રાણીમાત્રની મેવા કરવાનો ધર્મ જેમણે સ્વીકાર્યો છે-અપનાવ્યો છે તેમની મેવાવૃત્તિથી પરમાત્માની પ્રસન્નતામાં લેશમાત્ર ઘટાડો થવા મલવ નથી તેમજ સાધ્ય પણ કંઈ દર ખસી જવાનું નથી આ રીતે મર્વ અપેક્ષાએ સેવા-ધર્મ એ કોઈ ઊંચી કાટીનો પગમ ગહન ધર્મ છે, અને તે પ્રત્યેક વિચારશીલ-વિવેકી સજ્જનને શુદ્ધ ભાવથી સ્વીકારવા યોગ્ય-આદરવા યોગ્ય ધર્મ છે આ વિષયમાં તર્ક-વિતર્ક કે વાદ-વિવાદને લેશમાત્ર અવકાશ નથી, તેમજ અધ-શ્રદ્ધાવશાત્ ધર્મના ઝનૂનમાં ગળા સુધી ડૂબી ગયેલા મનુષ્યો માટે ધર્મશુદ્ધ (orthodoxy)ના મોગ્યા ખડા કરવાનું પણ કંઈ કારણ ઉપસ્થિત થતું નથી મોહમુગ્ધ કે અજ્ઞાન અને અધ-કારમાં મગી રહેલ મનુષ્યો, પ્રમાદ અને સ્વાર્થાધતાવશાત્ આવા ઉચ્ચ કાટીના ધર્મને પોતાના જીવનમતમાં યોગ્યવધતા અશે અપનાવવામાં પાછીપાની કૃતા જણાય તો તેમને માટે દયાભાવ મેવવાનો જ રહે છે મગજ મોં કોઈ પોતાની શક્તિ કોઈ પણ પ્રકારે ગોપવ્યા મિવાય, આત્માના અતરના અવાજને માન આપી, હૃદયના વિશુદ્ધ ભાવથી સેવાધર્મને પ્રતિદિન અમલમાં મૂકવા માટે પ્રેરણા મેળવતા રહે, એ જ અભ્યર્થના



# સત્યાસત્ય મનેષણા ।



( Inquiry into the nature of Truth-telling and Lie )

લેખક : રા. રા. હવરાજલાઈ ઓધવજી દાશી. બી. એ, એલએલ. બી.

સ્મૃત્ય અને અસત્યની તાત્વિક વિચારણામાં મુખ્ય બે સવાલો ઉપસ્થિત થાય છે :

(૧) સત્ય એટલે શું ? અસત્ય એટલે શું ?

(૨) સત્ય શા માટે જોઈલું ? અસત્યનો શા માટે ત્યાગ કરવો ?

(૧) પાતંજલ યોગદર્શનમાં અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, ક્ષત્યાચર્ય અને અપરિગ્રહ-એ પાંચ યમ ગણાવ્યા છે. જેમ જેમ દર્શનમાં અહિંસા આદિ પાંચ મહાવ્રતો ગણાવ્યા છે. તેમાં સત્યની વ્યાખ્યા પાતંજલ ભાષ્યકારે નીચે પ્રમાણે કરેલ છે—

સત્યં યથાર્થં વાક્યમનસે ।

યથાત્પ્તં યથાનુમિતં તથા વાક્યમનસેતિ ॥

જેવી રીતે કોઈ પદાર્થ જોયો હોય અથવા અનુમાનથી જાણ્યો હોય, તે પ્રમાણે મન અને વાણીની એકતાવાળું વચન. અર્થાત્ Truth-speaking means making our statements correspond with fact પાતંજલ દર્શન ભાષ્યકાર વિશેષ પુલાત્નો કરે છે કે : વાણીના ઉપયોગ આપણો બોધ બીજને આપવા માટે કરવામાં આવે છે, માટે તે વાણી કપટ-સુદ્ધ પ્રાતિવાણી અથવા સમજણ ન પડે તેવી ન દેવી જોઈએ. અર્થાત્ વાણી સાચો બોધ આપનાર હોવી જોઈએ, (producing a true impression.)

પ્રથમવર્તિ 'લોક ૧૭૪ માં સત્યત્વ' લક્ષણ આપ્યું છે કે—

અવિસંવાદયોગઃ કાયમનોવાગજિહ્વતા ચૈવ ।  
સત્યં ચતુર્વિધં તથ્થ, જિનવરમતેઽસ્તિ નાન્યત્ર ॥

પરસ્પર અવિરુદ્ધ અને તન, મન અને વચનની એકતાવાળું વચન સત્ય છે. તે બિનેશ્વરે ચાર પ્રકારનું કહ્યું છે. જ્યાં શબ્દાર્થ પ્રમાણે વચન ધરાવતો હોય પણ મનમાં ધારેલા અર્થથી જુદો ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર વચન હોય તે સત્ય વચન નથી. દ્રોણાચાર્યે સુધિષ્ઠિરને પૂછ્યું કે : 'પ્રેતાનો પુત્ર અશ્વત્થામા મરાયો, તે ખરું ?' સુધિષ્ઠિર જવાબ આપ્યો કે : અશ્વત્થામા મરાયો. અશ્વત્થામા નામનો હાથી ખરેખર મરાયો હતો, પણ તેટલી વાત છુપાવી દ્રોણાચાર્યના મન ઉપર તેનો પુત્ર અશ્વત્થામા મરાયો એવી ખોટી અસર કરવાવાળું વાક્ય અસત્ય જ છે. કારણ આ વાક્યમાં મન, મનના ભાવ અને વચનની એકતા નથી.

જેવી રીતે પાતંજલ યોગદર્શનના ભાષ્યકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપેલ છે, તે પ્રમાણે તત્ત્વાર્થ સૂત્રના ભાષ્યકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપેલ છે—

સત્યર્થે મત્ત્વં વચ્નઃ સત્યં, સદ્વચ્નો વા હિતં સત્યમ્ । ( તત્ત્વ. સૂ. ૯-૬ ). ટીકાકાર સ્ફુટ કરે છે કે સત્ એટલે વિદ્યમાન જે અર્થ તેને અનુલક્ષીને કરેલ વચન. અર્થાત્ અર્થનો યથા વસ્થિત બોધ આપનાર વચન ( a statement corresponding to fact ). સદ્નો બીજો અર્થ પ્રચલિત કરવામાં આવ્યો છે, એટલે જે વચન પાપનો હેતુ-પાપનું કારણ ન હોય આ

અર્થ પ્રમાણે એક શિકારીને શિકારનું કહેવું તે સાચું હોય પણ સત્ય નથી ।ીને અર્થ સદ્મ્યો હિત । અહીં સફનો અર્થ ઇવો કર્યો છે એટલે જે વચન પ્રાણીઓને હિતકર્તા હોય તે સત્ય છે ઇવોને હિતકર્તા ન હોય તે વચન તથ્ય હોય પણ સત્ય નથી

સત્યાસત્યને વિચાર માણસના વ્યવહાર માટે-વર્તન માટે સુખ્યત્વે કરવાનો હોય છે સત્ય અને અસત્ય એક સદ્ગુણ અને દુર્ગુણ છે એટલી વિચારણા બસ નથી સત્ય અને અમત્યની વિચારણા મનુષ્યના વર્તનને અંગે કરતા ઘણા પ્રશ્નો અને અપવાદો ઊભા થાય છે, માટે તત્વાર્થ સૂત્રકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપવાને બદલે અમત્ય-મૃપાવાદની વ્યાખ્યા આપના ઉચિત ધાર્યું છે અને તેવા મૃપાવાદ-અનૃત અમત્યથી વિરમણ એવો ઉપદેશ કર્યો છે

હિંસાનૃતસ્તેયાવ્રજપરિગ્રહેમ્યો વિરતિર્વ્રતમ્ ।

(તત્ત્વ સૂ ૭ ૧)

હિંમા અનૃત, સ્તેય, અગ્રહ અને પગિગ્રહથી વિરતિ તે મત છે અને ૭-૬ માં સસદ્મિ ધ્યાનમનૃતમ્ તે પ્રમાણે અનૃતની વ્યાખ્યા આપી છે અમત્ બોલવું તે અનૃત અર્થાત્ મૃપાવાદ છે આ વ્યાખ્યામાં નપરાયેલ અમત્ શબ્દ ઘણો વ્યાપક છે લાખ્યકાર અસત્ શબ્દનો અર્થ કરે છે કે અસદિનિ સદ્માવપ્રતિપે ઘોડર્થાન્તર ગર્હાં ચ એટલે જે વચનમાં સદ વસ્તુનો નિષેધ કરવામાં આવે, અસદ વસ્તુને પ્રતિપાદન કરવામાં આવે અથવા જે વચનમાં સાચા પદાર્થને બદલે ભુદો પદાર્થ કહેવામાં આવે અથવા જે વચન ગર્હવાળું હોય અર્થાત્ નિદવા જેવું હોય આ લક્ષણમાં અમત્યની ત્રણ ભુદા ભુદા દૃષ્ટિબિદ્યથી વિવક્ષા કરેલ છે તાત્ત્વિક દૃષ્ટિથી જે વસ્તુ અમત્-ખોટી હોય તેને સત્ કહેવી. જેમકે આત્મા અણુ છે,

આત્મા વિણુ છે આ વચન અસત્ય છે, કાળ આત્મા દેહપ્રમાણે જનદર્શન પ્રમાણે છે તે પ્રમાણે સત્ વસ્તુને અસત્ કહેવી તે પણ અસત્ય છે જેમકે આત્મા નથી, પરલોક નથી એ કહેવું અમત્ય છે આ ક્ષત્રના તાત્ત્વિક-દૃષ્ટિ, નિશ્ચયદૃષ્ટિ અથવા શાસ્ત્રદૃષ્ટિની વિવક્ષા પ્રાધાન્યપણે લેવામાં આવેલ છે પ્રત્યક્ષ અથવા મામાન્ય વ્યવહારદૃષ્ટિનું આ વચન નથી શાસ્ત્રીય અથવા તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ સત્-અસત્નો જેમ વિચાર કરવામાં આવે છે તેમ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ વિચારતા સામાન્ય બુદ્ધિને જે સત્ લાગે છે તે કેટલીક વખત વિજ્ઞાનમાં અસત્ જણાય છે ટેબલ કે ખુરશી જેવો એક અખંડ, વર્ણ, સ્પર્શ, ગંધવાળો પદાર્થ વિજ્ઞાનમાં અખંડ, પદાર્થ જણાતો નથી, પણ હવાના બાયકાકેપ જણાય છે તત્ત્વશાસ્ત્ર અથવા વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ જે સત્ અમત્ માનવામાં આવે છે અને તે પ્રમાણે વચન કહેવામાં આવે છે તે ધર્મ કે સ્વપ્રદાયની માન્યતા પ્રમાણે સત્ અસત્-જણાય, પણ વ્યવહારમાં-નીતિશાસ્ત્રમાં તે વચનને અમત્ય-મૃપાવાદ કહેવામાં આવતું નથી

એક અર્થને બીજો અર્થ કહેવો, જેમકે, ગાયને લેસ કહેવી, ઘોડાને બળદ કહેવો અર્થાત્ અર્થાન્તર વચન બોલવું તે વચન અસત્ય છે આ બીજા પ્રકારનો અસત્ય વચનમાં સામાન્ય સમજણ Common senseના દૃષ્ટિબિદ્યની વિવક્ષા છે

અમત્ વચનમાં વીજે પ્રકાર ગર્હનો છે એટલે જે વચન ગર્હિત હોય-નિહિત હોય તે વચન પણ અમત્ય-મૃપા માનવું જોઈએ ગર્હનો અર્થ disapproval, repugance થાય છે એટલે જે અભિધાન-વચન શાસ્ત્રથી ગર્હિત હોય, જનમમાંથી નિહિત હોય, આપણો અતગતમાં પણ પ્રમત્તા ન પામતો હોય તે વાક્ય તથ્ય હોય પણ નીતિ અને ધર્મ પ્રમાણે

અસત્ય-મુખા જ છે. હાલના નીતિતત્ત્વવેત્તાઓએ એવો સવાલ બોલો ક્યો છે કે દરેક મનુષ્યની પ્રવૃત્તિ સુખ પ્રાપ્ત કરવાને અને દુઃખ-માંથી મુક્ત થવાને હોય છે, તો પછી અમુક પ્રવૃત્તિ સુખ આપનાર અર્થાત્ શુભ (good) છે અને અમુક પ્રવૃત્તિ દુઃખ આપનાર અર્થાત્ અશુભ (bad) છે એ કેવી રીતે નક્કી કરવું ? જેમાં આત્મનંદ મળે તે શુભ પ્રવૃત્તિ છે, જેથી આપણી ઇચ્છા તૃપ્ત થાય તે શુભ પ્રવૃત્તિ છે, તે પ્રમાણે જુદી જુદી પ્રવૃત્તિની સમાલોચના કરી નીતિવેત્તાઓએ એવા સિદ્ધાંત ઉપર આવેલ છે કે જે પ્રવૃત્તિને બુદ્ધિપૂર્વક આપણે પસંદ કરી શકીએ, અર્થાત્ rationally approve કરી શકીએ તે પ્રવૃત્તિ શુભ ગણવી જોઈએ. દાખલા તરીકે: એક પ્રાણીને આપણે અભયદાન આપીએ, એક હુધાર્થી-પીડિતને અન્ન આપીએ, એક માંદા માણસને ઠવા આપીએ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ કરવાથી આપણા આત્માને અપૂર્વ સંતોષ થાય છે, અર્થાત્ આપણે આત્મા તે કૃત્યને approve કરે છે; માટે તે પ્રવૃત્તિ શુભ છે. અમુક કરવું જોઈએ તેના કરતાં અમુક ન કરવું જોઈએ We ought to do ના કરતાં We ought not to do તે ઉપદેશ આપણને વધારે સ્પર્શ-આપીલ કરે છે. દાખલા તરીકે: સત્ય બોલવું જોઈએ તેના કરતાં અસત્ય ન બોલવું જોઈએ, તે ઉપદેશ વધારે અસરકારક છે. જોહું ન બોલવું જોઈએ; કારણ જોહું બોલવાથી આપણે કોઈ વિશ્વાસ કરે નહિ, સમાજવ્યવસ્થા ચાલે નહિ, સતત 'જોહું' બોલવાની ટેવ પડે તો આપણી મનોવૃત્તિ અધમ થતી જાય, જોહું બોલીને લાલ લીધો હોય તો પકડાવાનો કાયમ ભય રહે વગેરે અનેક કારણો 'જોહું' બોલવું તુકસાનકર્તા છે.-અશુભ છે તે જાણવાને મળી આવે છે. શાસ્ત્રકારે અસદ્ગતો એક અર્થ ગૂઢાં યાય છે એવું જાતાવી ચાલના નીતિતત્ત્વવેત્તા-

ઓના સિદ્ધાંતનું દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. જે વચનથી ગર્હી repugnance, dislike થાય તે તથ્ય હોય તો પણ નીતિના નિયમ પ્રમાણે નિંદિત હોઈ અસત્ય-મુખાવાદ છે.

ત્રીજા પ્રકારના અસત્યના વર્ણનમાં અસદ્ એટલે ગર્હાવાળું એ પ્રમાણે અર્થ કરી શાસ્ત્ર-કાર નીતિ અને ધર્મ પ્રમાણે સત્યાસત્યની પ્રરુપણાનું સૂચન કરે છે. અસદ્ શબ્દ ઘણો વ્યાપક છે. તેનો અર્થ અપ્રશસ્ત થઈ શકે છે. તેમ હિંસા પારુષ્યપૈશુન્યાદિયુક્ત લાપ્યકારે ક્યો છે, તે પણ થઈ શકે છે. વચન તથ્ય (true) હોય છતાં પણ અપ્રશસ્ત હોય અર્થાત્ અપ્રિય-બીજાને અપ્રિયતા કરનાર હોય, હિંસાને ઉત્તેજન આપનાર હોય, હિંસાને મદદકર્તા હોય, નિષ્કુર-બીજાના મનને પીડા કરનાર હોય, છલયુક્ત હોય, દંભવાળું હોય, કટુ હોય વગેરે અશુભ આશયવાળું વચન પણ મુખાવાદ ગણી શકાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું કે-

સત્યં વ્રૂયાત્ પ્રિયં વ્રૂયાત્,

ન વ્રૂયાત્ સત્યમપ્યપ્રિયં ।

સત્ય બોલવું, પ્રિય બોલવું, સત્ય હોય પણ અપ્રિય હોય તો ન બોલવું.

પ્રિયં પચ્યં વચસ્તથ્યં સુનૃતત્ત્વત્સુચ્યતે ।

તત્તથ્યમપિ નો તથ્યમપ્રિયં ચાહિતં ચ યત્ ॥

પ્રિય, હિતકારક અને સત્ય વચન બોલવું તે સત્યવ્રત છે. જે વચન અપ્રિય હોય અહિતકારક હોય તે સત્ય હોય પણ અસત્ય જ છે. શિકાર આ રસ્તે ગયો એવું શિકારી પૂછે, તો શિકાર તે રસ્તે ગયો જાણ્યો હોય છતાં નથી ગયો તે વચન 'જોહું' હોવા છતાં અસત્ય નથી. કારણ સાચું કહેવાથી હિંસાને મદદ થાય છે. તે પ્રમાણે કટુ વચન બોલવા, દાંભિક વચન બોલવા, છલવાળા વચન બોલવા તે પણ દેખીતા સત્ય હોય પણ અસત્ય જ છે. કારણ તેમાં

ખીજાને હુલવવાથી માનસિક હિંસાના કારણ બને છે

દૂઝામાં સત્ય વચન એવું હોવું જોઈએ કે તેમાં મન અને વચનની એકતા (correspondence) હોવી જોઈએ. તે વચન તરવની દૃષ્ટિએ, સામાન્ય સમજ (common અથવા common sense) ની દૃષ્ટિએ અને નીતિ અને ધર્મની દૃષ્ટિએ જોઈ, અથવા નિંદા કરવા જેવું ન હોવું જોઈએ.

એક એવો સવાલ ઊભો થાય છે કે સત્ય બોલવા માટે આટલી બધી મર્યાદાઓ મૂકેલ છે, કેટલેક પ્રસંગે સત્ય કથનને પણ અસત્ય માનેલ છે. અસત્ય બોલવાની પણ મનાઈ કરેલ નથી તો સત્યની અપૂર્વ પ્રશ્ન સા જે શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે તેનો શું અર્થ છે? દાખલા તરીકે મહાભારતના શાંતિપર્વમાં કહ્યું છે કે—  
સત્યે પ્રતિષ્ઠિતા લોકાઃ । ધર્મ સત્યે પ્રતિષ્ઠિત ।  
સત્યે પ્રતિષ્ઠિત જ્ઞાને, સર્વ સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥  
નાસ્તિ સત્યાવ પરો ધર્મઃ, નાનૃતાત્ પાતક પરમ્  
આજુકય નીતિમાં કહ્યું છે કે—

સત્યેન ધાર્યંતે પૃથ્વી, સત્યેન તપતે રવિ ।  
સત્યેન વાયવો વાન્તિ, સર્વ સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥

સત્યમાં લોકો પ્રતિષ્ઠિતા પામેલ છે સત્યમાં ધર્મ અને જ્ઞાન પ્રતિષ્ઠિતા પામેલ છે, સત્યથી બીજો શ્રેષ્ઠ ધર્મ નથી અસત્યથી બીજું મોટું

પાપ નથી પૃથ્વી સત્યથી ટકી રહેલ છે સૂર્ય સત્યથી તપે છે વાયુ સત્યથી વાય છે સર્વનો આધાર સત્ય છે

ઉપર પ્રમાણે સત્યની જે પ્રશ્ન સા જુદા જુદા શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે, તેનો એવો અર્થ કરવાનો છે કે સત્યતા (truthfulness) એક સફળતા તરીકે (in abstract) ઉત્તમોત્તમ છે દરેક માણસે સત્યપ્રિય થવું જોઈએ,—સત્યના ઉપાસક થવું જોઈએ, પણ સત્યપ્રિયતા અને સત્યપ્રિય-તથ્ય બોલવાપણ Truthfulness & True-telling જુદી જુદી વસ્તુઓ છે માણસ સત્યપ્રિય હોય છતાં અસુક પ્રસંગે સાચું કહેવાથી મોટી હાનિ થતી હોય તો સાચું ન કહેવાથી તેની સત્યપ્રિયતા ઓછી થતી નથી એટલે જુદા જુદા શાસ્ત્રોમાં સત્યની જે પ્રશ્ન સા કરેલ છે, તે સફળતા તરીકે સત્ય truthfulness ની પ્રશ્ન સા કરેલ છે એક ઉત્તમ સફળતા તરીકે સત્યને સ્થાપી વ્યવહાર વખતે આપણા વચનની આકળી કરવાની છે, અને અહિંસાદિ ઉચિતર વ્રત સાથે તથ્ય બોલવાથી વિરોધ આવતો હોય તો અક્ષરથ સત્ય ન બોલવાથી પણ સત્યવ્રતને હાનિ થતી નથી

હવે બીજો સવાલ સત્ય શા માટે બોલવું અને અસત્યથી શા માટે વિરમવું તે જોવાનો રહે છે. ( ચાલુ )

### સાક્ષાર સ્વીકાર.

૧ પદ્મલી (ગસ-ગીતા) કર્તા અને પ્રકાશક ઉમેશ કવિ, રામવાડી—ભાવનગર કિ રૂ ૦-૧૨-૦

૨ ડાહરિયા (રાસ-ગીતા) લેખક જગદીશચંદ્ર વિરાણી, પ્રકાશક જગદીશચંદ્ર દાગડા-પ્રસાદ વિરાણી, માણેકનાડી, પાણ, ભાવનગર કિ મત રૂ, ૧-૪-૦

૩ દિવ્ય દર્શન (ખડ ૧-૨) લેખક અને સંપાદક શ્રી નિલુભિદ્રુ, પ્રકાશક શ્રી જૈન સંપાદક મદિર-સાવરકુડના કિ મત અમૂલ્ય

૪ સદ્ગતીની ચાવી-પ્રકાશક જૈન સેવા સમાજ-ટીટાઈ કિ મત અમૂલ્ય



# અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ

[ ૧૨ ]

સત્યાગ્રહનો વિજય.

દરબાર ગદમાં રાજકુંવરીનું ખૂન ! એ વાત એટલી જલ્દી પ્રસરી ગઈ કે જોતજોતામાં માનવ-સમુદાયથી એ જગ્યા ઊભરાવા લાગી. રાજવી પદનાલ પશુ સફળો દોડી આવ્યો. પોતાની એક માત્ર વહાલી કન્યાનું ખૂન સાંભળતાં જ તેના માત્રે હીલાં પડી ગયાં હતાં. પશુ આવીને ભુલે છે ત્યારે મૃગાવતી તો એક બાલુ ઊભેલી છે અને જેનું ખૂન થયું છે તે તેણીની દાસી છે, એમ જણાતાં તેના હૃદયમાં કંઈક ધીરજ આવી; છતાં અચાનક આણું કેમ બન્યું તેની કંઈ ગડને બેસાડી શક્યો નહોતો.

ત્યાં તો રાજકુમાર મહેન્દ્ર, પેલા કૃષ્ણ શુરબા-ધારીને હાથમાંના કટારના મુદ્દા સહિત પકડી લાવી ખડો થયો.

પોતાની અક્ષુ સામે શુરબાધારી તેમજ કુમાર જેવા અબળા આદમીઓને જોઈ પ્રથમ રાજવી ગૂંચવણમાં પડી ગયો.

મહેન્દ્રકુમાર—‘આ ખૂનીને પાછલા રસ્તેથી પલાયન થઈ જતાં મેં પકડી પાડ્યો છે. લોહીનાળી કટાર તેના હાથમાં છે.’

પદનાલ—મિત્રાણ ! ખૂનીના દેહ પરથી કાળો શુરબો દૂર કરી નાખો.

ન્યાં શુરબાધારી હાંકણ દૂર થયું કે જોમ વાદળાં વિખરાતાં સ્પષ્ટપણે સહજ રસિમના દર્શન થાય તેમ નરસિંહનું મુખ નજરે પડ્યું. સૌના ચહેરા આશ્ચર્યથી મુગ્ધ બન્યા. પુરોહિત માણિક્યદેવના કામે આ માનવી ઘણીયે વાર દરબારગદમાં આવી ગયેલો, એટલે સૌનો પરિચિત હતો. તેને જોતાં જ રાજ પદનાલ પોશ્વરી ઊઠ્યા.

‘નરસિંહ ! તું તે ખૂન કર્યું ?’

આત્માર પર્યંત જે નરસિંહ જરા પશુ ગલરાયો નહોતો, તે એકાએક આ વચન સાંભળતાં ગળીગળી

લેખક : માહુનલાલ દીપચંદ યોગેસી

બન્યો. એકદમ રાજવીના ચરણે પડ્યો. હોઠમાંથી એકે શબ્દ સરખો ઉચ્ચારી ન શક્યો. એકાએક તેની આંખમાંથી આંસુની વર્ષા થઈ રહી !

‘ગભરા નહોં. જે સાચું હોય તે કહી દે. હું તને ઝોળખું છું. મારા શબ્દ પર વિશ્વાસ રાખ, સાચને કદી પણ આંચ આવતી નથી જ.’

‘મહારાજ, ક્ષમા કરો. આ સર્વ કુબૃલ્ય કરનાર હું જ પાપાત્મા છું. પુરોહિતની સોબતથી મારો પૂરેપૂરા અધઃપાત થયો છે. તેની આજ્ઞાથી મેં આ પૂર્વે ઘણા ઘણા કુકૃત્યો કરેલાં છે. આજનું કાર્ણ એમાં મોખરે આવે છે. મારા એ અપકૃત્યો સંબંધમાં મને પરતાવો થાય છે. આપ સાહેબ એ માટેની શિક્ષા પ્રાણદંડની કરશો તો પણ કુઃખ નહોં થાય. આ છેવટની પળે જે સાચું છે તેજ હું કહી બતાવું છું.’

‘ગઈ રાત્રે આપણા વિશ્વાસપાત્ર પુરોહિતે મને આપની વહાલી કુંવરીનું ખૂન કરી તેના લોહીથી તિલક કરવાની આજ્ઞા ફરમાવેલી.’

નરસિંહના મુખથી આ વાત સાંભળતાં જ માત્ર રાજવી પદનાલને જ નહિ પણ સર્વના અંબે કંપારી છૂટી. આ જાતના મરણાંત કષ્ટમાંથી કુંવરી મૃગાવતી ગમી ગઈ એ માટે તેણીના તરફ સૌની ચીંતી નજર થઈ.

‘મહારાજ, પુરોહિતનો હું વિશ્વાસપાત્ર તોહર ! તેના કામે આ રચનામાં કેટલીયે વાર આવી ગયેલો. કાણ ક્યાં સૂવે છે એની મને પૂરી માહિતી. એ આધારે સીધા હું રાજકુંવરીની મેડીએ ચઢ્યો. દીવાના મંદ પ્રકાશમાં પલંગ પર એક સ્ત્રીને સૂતેલી જોઈ મેં માની લીધું કે તે રાજકુંવરી છે. તરત જ દીવો જાળવી નાંખી, કાળા ઝલ્લા નીચે છુપાવેલી કટાર તેણીના હૃદયમાં ખોસી દીધી. એકદમ જોરથી અરેરાટી પાડતાં સાથે તેણીના પ્રાણ પરલોક પ્રયાણ

કરી ગયા લોહી ખગડી કટાઈ સાથે હું ઝડપથી મેડીનો દાદર ઊતરવા લાગ્યો ત્યાં તો કોઇના પગના ઉપર પડતા જણાયા । તરત જ હું પાંઠો ફરી મેડીના ઝરખામાંથી પાછલી તરફ ફરી પડ્યો પણ ' નસીમ આગ્રહ સાથે અગળતું આગળ ' એ હિંમત પ્રમાણે આ ભાઈ સામે જ ઊભેલા નેગણે મને પકડી લીધો

મારું અતર આવા કૂચો કરતાં પૂર્વે પોકારતું કે આ ઠીક નથી થતું, પણ પુરોહિતની આજ્ઞા બિંધ્યામાં એની બદલીમાં મદત થવાની એણે ચખાડેલી મધનાળ મારી પાસે આવા કામો કરાવતી. જે ઠેકાણેલ આતુ હતો એ ઉતર્યો અને જશુજી કે-માગ દાથે જેનું ખૂન થયું એ ગળકન્યાની દારી છે ગળકન્યા કુદરતી ગીતે બચી જવા પાત્રી છે, એ સાંભળી મને સંવિશેષ આનંદ થયો

' મહાગજ ! મારી આ સાચી કદાણી છે આપને જે દડ દેવો હોય તે દર્ષ થકો છે આ દુગતમાં હસતે મુખે તે રહેવા તૈયાર છે '

પદનાભ નગસિદની વાત સાંભળી ગળકુવરીને પૂછવા જતો હતો કે ' પલગમાં દારી કેરી ગીતે સ્વછ ગણ ! તું કયા ગઈ હતી ? '

ત્યાં તો મૃગાવતીએ પોતે જ નજીક આવી ' રાજકુમાર મહેન્દ્ર સાથે કેવી રીતે પ્રથમ મેળાપ થયો હતો ત્યાં પછી ઉભય વચ્ચે કેવી રીતે રનેહ બધાયો હતો લાચી વરુ કરી અત સુધીનો જ્ઞાનત કહી મળ્યાઓ, અને ડેવરે ઉમેર્યું ' કે કેદી એવા કુમારની તપાસ અર્થે ' ન ગઈ હોત તો દરોગની પ્રભાત દેખવા પામત નહીં । '

આ સાંભળતા જ પદનાભ ગળગળો થઈ ગયો ચંપાના કુમારને એક મામાન્ય કેદી મળી પોતે કેવી રીતે હકમેલી લીધો તે બદલ પશ્ચાતાપ જાહેર કરતા તે કુમારની નજીક આવી બોલ્યો કે

' યુવગજ, મારી બપકર મે-સમજ થઈ છે તમારા સગા રાજકુવરને કોઈ પણ જાતની તપાસ વિના જેલખાનામાં ધકેલી દેવા જેવી જે કૃષ્ટતા મે દાખવી છે તે બદલ હું દિલગીરી દર્શાવું છું આજે

તમારી દાગરી બે અહીં ન હોત તો મારી દોકરીની જિંદગીનો બચાવ ન જ થઈ શક્યો હોત. મારી યુવતીને તમે નવું જીવન બદલ્યું છે તે માટે હું તમારો ઉપકાર માતું છું ' તરત જ પદનાભે નગસિદ કે જે નીચું બેઠે ગયો હતો તેને ઉઠેલી સલાહ કર્યો ?

' નગસિદ ' મૃગાવતીનો વધ કરી તેણીના લોહીથી તિવક કરવાની આજ્ઞા શું દેવીએ અરેખર કરી હતી ?

' મહાગજ ! આપના ભોળપણનો માણિકપદેવે સપૂર્ણપણે લાભ લીધો છે શું દેવીની આજ્ઞામાં આપને વિશ્વાસ હતો પણ છે ? મને એ જોઈ બારી અગળખી થાય છે । પરમગી શ્રી આજ્ઞા આખી શ્રેષ્ઠ ખરી ? '

પદનાભ— ' મે કાળીમાતાને બોલતી મારી સગી આંખે બાળી છે એ શું ખોટું ? એમ બને જ રી રીતે ?

' મહારાજ ! ભોળા લોકોને દેવીના નામે બપચીન બનાવી કામ કાઢી લેવાનો એ એક યુક્તિ પુરસ્કર ગોઠવેલો પ્રપચ છે કાળીમાતાની શ્રીતે પોડળ છે મદતના કમરામાંથી દેવીના સિદ્ધાસન સુધી ભોયર છે ત્યારે જ્યારે દેવીમાતાની આજ્ઞા આપવાની હોય છે ત્યારે અમાગ ઉભય વચ્ચે એ વેળા શું કહેવું તેનો પ્રથમથી નિશ્ચય થાય છે અને પછી એ ભૂમિ ચંદમા થઈ, હું ત્યાં પહોંચી, દેવીના નામે પુરોહિતના પ્રશ્નના જવાબ દઉં છું આ ખાનગી ગોઠવણ અમારા એ સિવાય ત્રીજા કોઈ જણનું જ નથી આ પ્રકારના પ્રપચથી, આચાર્ય મહાગજ અમગર્જાતીની વાણી એક દિન સાંભળીને મને હાથ ઉઠાવવાનો વિચાર આવેલો, મે માણિક્ય-દેવને જણાવેલો પણ ખરો, પણ તેની ખોટી સમજવટથી એ બાણ પગ ગઈ ગયો અને અમારી એ યુક્તિ અઘાપિ માતુ ગદી. જીવનના આરે ઊભેલા એવા મે આજે આપ સાદે મની સમક્ષ એનો પદેલી જ વાગ પરસ્પૃહ કર્યો છે '

આ સાંભળતા જ પદનાભના નેત્રો ગતભોળ થઈ ગયા પુરોહિતે આ જાનના તકડેથી પોતાના સગા ગળગીને પણ છેનર્યો એ મધુરી એના પગ એટલો ગુસ્સો આવ્યો કે સર્વોદય થવાને થોડા

વિલંબ હતો તે અવગણીને મહેન્દ્ર, મૃગાવતી તેમજ કેદમાંથી મુક્ત કરેલા તરુણો અને થોડા રક્ષકો લઇને સીધા દેવીના મંદિરે પહોંચ્યા. પોતાની પાછળ નરસિંહને આવવા બળાચ્યું અને તેને સાચી વાત જાહેર કરી દીધી હોવાથી તેનો મુન્હો માફ કર્યો. નરસિંહને પુરોહિતનું મુખ પુનઃ જોવાની રચ્ચમાન ધ્રુષ્ટા ન હોવાથી તે મંદિર તરફ ન જતાં આચાર્ય-શ્રીની મુદ્દા તરફ વળ્યા.

નવમીની રાત્રિ પૂર્ણ થવા આવી હતી છતાં નરસિંહ આરાતું પાલન કરી પાછો કર્યો ન હોવાથી મહંત માણિક્યદેવ પોતાના કમરામાં ચિંતામાં પડ્યો હતો. આ વેળા પૂજના દિવસોમાં રોજ ચતાં સત્યાગ્રહથી તેને ભારે સંતાપ ઊપજ્યો હતો. વળી યાત્રાળુ વર્ગમાં પોતાના વિષે થઇ રહેલા વિરુદ્ધ પ્રચારથી પણ એનું મન ડોળાયમાન બન્યું હતું. સત્યાગ્રહીઓની સૌ કોઇ પ્રશંસા કરતું એ જોઇ આવતી હોલે શું બનશે? કાંઈ નવું તો નહીં જન્મે? એ પ્રશ્નોમાં એ લીન બન્યો હતો. મંદિરમાં દીવાનો અંખો પ્રકાશ પથરાયો હતો.

ત્યાં એકાએક રાજવીના પગલાં પડ્યા. પ્રથમ તો મહંતને લાગ્યું કે મોડો મોડો પણ નરસિંહ આવી પહોંચ્યો. એકદમ તે કમરામાંથી બહાર આવ્યો અને ત્યાં પૂછવા બળ છે ત્યાં તો રાજવી પદ્મનાભને ગુસ્સાના આવેશમાં મૃગાવતી ને મહેન્દ્ર આદિ સાથે જોયા. તરત જ કંઈ જુદું બન્યાની એને ગંધ આવી. એ સાથે જ એના ગાત્રો ગળવા માંડ્યા. એના હોશકાશ બીડી ગયા.

ત્યાં તો પદ્મનાભનો અધિકારસૂચક સ્વર સંભળાયો. હરામખોર પુરોહિત ! મને સત્વર જવાબ આપ કે કાળીમાતાએ મૃગાવતીનું ખૂન કરવાની આજ્ઞા આપી હતી ?

જેમ ફળતો આદમી તણખલાને પકડી જાયવાનો પ્રયત્ન કરે તેમ નરસિંહની વાતથી અનબિચારે તે ધીમેધી બોલ્યો :

‘ મહારાજ, માતાએ આજ્ઞા આપી હતી. ’

‘ મૂર્ખા, પથ્થરની મૂર્તિ એ પ્રમાણે આજ્ઞા આપી જ ન શકે. ફિકર નહીં મારી નગર સામે ફરીથી દેવીને પ્રજ્ઞ કર તો ! ’

માણિક્યદેવનું પાપ ભરાઇ ગયું હતું. એ સમજી ગયો કે પોતાનો પ્રપંચ ઉઘાડો પડી ગયો છે. ત્યાં નરસિંહ જ નથી ત્યાં દેવીને પ્રજ્ઞ કરવાથી શો અર્થ સરવાતો ?

આમ બધા છતાં વેશ લીધો તો પૂરો ભજવવો એ ઉક્તિ અનુસાર તે હાથ જોડી બોલ્યો :

‘ દેવી ! મહામાયે ! કાળીમાતે ! જે આજ્ઞા આપી હતી તે પુનઃ દેવાની કૃપા કરે. ’ પણ કાળીમાતા તો ન જ બોલ્યા.

‘ આજ પૂર્વે દ્રાધવાર તે બોલ્યા જ નહોતા તો એકાએક આજે ક્યાંથી બોલે ? ’

તરત જ પદ્મનાભે એનું ગળું પકડ્યું અને કહ્યું : ‘ મૂર્ખના સરદાર ! દેવીના નામે જવાબ આપનાર નરસિંહ ત્યાં હાજર નથી ત્યાં કોણ જવાબ આપવાળું છે ? આ બાતનું તરકટ કરી તેં મને છેતર્યો, નિર્દોષ આત્માએને હેડમાં નંખાવ્યા, અને હજારો મૃગા પશુઓના ભોગ અપાવ્યા ! ’

હે નરાધમ ! આણું ભયંકર કામ તેં કેમ કયું ?

માણિક્યદેવ આ સાંભળતાં જ શરમિટો બની ગયો. એકદમ જોરથી દોડી દેવીની મૂર્તિ સાથે પોતાનું કપાળ અક્ષાણું, એકદમ રક્તની ધારા વહી રહી. પોઠળ મૂર્તિ પુરોહિતના જોરદાર ધક્કાથી વાંકી થઇ ગઈ. એના મુખનો ભાગ તૂટી ગયો. આમ કરવામાં મહંતનો ધરાદો આત્મહત્યા કરી, પોતાના શિરે આવેલ ભયંકર આરોપમાંથી છુટકારો મેળવવાનો હતો પણ કુદરતને એ મુંઝૂર ન હોવાથી બર ન આવ્યો. રાજ્યએ સાથે આણેલા રક્ષકોને ધસારા કર્યો અને તેઓએ જેના કપાળમાંથી લોહીની ધારા વહી રહી છે એવા પુરોહિત માણિક્યદેવને તરત જ પકડી લીધો.

મંદિરમાં બપોરે આ બનાવ બની રહ્યો હતો ત્યારે બહાર તળેટીમાં પથરાઈ રહેલ યાત્રુગણમાં

પણ આજે વિજયાદશમીનો દેવીપૂજનો અતિ મહિન હોવાથી જાણી જાણીને આવી હતી સૂર્યના સોનેરી કિરણો ધીમે ધીમે જગતને અજવાળી ગયા હતા, છતાં આજે તો તે પૂર્વે યાત્રિકો સજ્જ બની સુદર વસ્ત્રો પધિધાન કરી મંદિર તરફ આવવા લાગ્યા હતા એમાંના મોટા ભાગે પશુબળિયો હાથ ધોઈ નાખ્યા હતા રાજના બનાવથી તેમના હૃદય આદ્ર બન્યા હતા એટલું જ નહિ, પણ અહિ સાની સચોટ છાપ અતરમા બેસી ચૂકી હતી આચાર્ય અમરકીર્તીની પ્રતિમા પૂર્ણ થાય એજ તેમની ઇચ્છા હતી એમા મનનો સાથ આપવાની તેમની અભિલાષા હતી તેથી જ તેઓ વહેલા આવ્યા હતા છતાં ફેટલાક એવા પણ હતા કે જેમના અતરમા કાળી માતાના કોપની જાળે બીતિ જડ લાલી ખેડી હતી તેઓ બહિ આપવાની તૈયારીપૂર્વક આવવા માગ્યા હતા.

પણ પાગસમણિના સ્પર્શથી લોખંડ જેમ સ્વભૂમિય બની જાય અને આશ્ચર્ય ફેલાય અથવા તો આકાશમા ધેરાયેલ ધન વાદળો ભેગદાર પવનથી વિખગાઈ જાય ને આકાશ મોકળુ થાય તેમ જ્યાં મંદિરમા પગ મૂકે છે, ત્યાં તો ત્યાંતુ વાતાવરણ તદ્દન ફેરવાયેલું હોવે છે ! કાળીમાતાની મૂર્તિ વાટી થઈ ભાગેલી પડી છે પ્રચંડ પ્રકૃતિવાળો માણિકચંદેવ બુકગી જેવો બની કેદીની હાનતમાં એક ખૂણે અધોવદને ઊભો છે આમન આગળ ગજવી પદ્મનાભ કોષ અણુમૂલો મદેશ સભળાવના આતુર બની ગજકુવરો અને ગણકાલના કેદી એવા કુમાર માથે કંઈ વાત કરી ગયો છે.

આ દશ્ય જોતા જ યાત્રિકોના અચ્ચાને પાગ ન ગયો આગળ શું બને છે એ જોતા સૌ શ્વાત ચિત્તે ઊભા ગયા. ત્યાં તો પૂર્વે જેમને કેદ કરવામા આવેલા એ તરુણો આવી પહોંચ્યા એમને જોતા જ એટી અવાજે 'અહિ સા પરમે ધર્મ' નો નાદ થયો.

પદ્મનાભ મહારાજ બોલ્યા કે —

'લાબુક આત્માઓ, આજ સુધી આપણી આંખે આ દુગતમા પુરાહિતે દેવીના નામે જે

બીતિના પાટા બાધ્યા હતા તે આચાર્ય અમરકીર્તિના પ્રસાસથી અને આ તરુણોના માયા આત્મસમર્પણથી દૂર થયા છે દેવીના નામે ચલાવેન પ્રપચ ઉઘાડો પડી ગયો છે એ પાપીની પ્રેરણાથી આપણે હમરો મૂગા પશુઓના જીવનનો સર્વનાશ કરી દીધો છે જો એ પાના આ રાજકુમાર (મહેન્દ્રને જતાવી)ની મદદ ન મળી હોત તો મારી વહાલી પુત્રીનો ભોગ પણ એ દુષ્ટ ભેત એ બધામાથી આપણે બચી ગયા છીએ એમાસુ રહેલ આચાર્યની સાચી વાતનો વિજય થયો છે એ મહાત્માની જાતે દુષ્ટ વેડીને-અરે ! મરણાત ઉપસર્ગ સહન કરીને-પણ આપણા જેવા જુલા આત્માઓના હૃદય ઝરણાવામિત કરવાની ઉચ્ચ ભાવના બગ આવી છે કુદરતે મહતત્વી પ્રયત્નથીલા અચાનક ઉઘાડી પાડી, એટલું જ નહિ, પણ એ પાપાત્મા પોતાતુ કાપળ ફૂટી આપવાત કરવા જેવો માતાની મૂર્તિ સાથે અક્ષળાયો તેવી એ પોકળ મૂર્તિ આડી પડી જાતે ભાગી ગઈ આમ ચમતકારનો પડો ચીરાયો, અને કોપ દિવા શાપનો ભય સ્વયં મેન ગળી ગયો કાળી માતાની પૂજન આયોઆપ સમેટાઈ ગઈ હમરો જીવતા પશુઓને અભયદાન મળી ગયું એના નિમિત્તભૂત આ તરુણોને ધન્યવાદ થતે છે અને આવું ઉમદા કાર્ય જેમણે કેવળ પરમાર્થ વૃત્તિએ આદયુ એવા સત અમરકીર્તિનો માર્ગ જ સાચો છે સ્વયં તેમના વદનારે જઈ આપણા અપરાધની ક્ષમા માગી એ આપણી ફરજ છે.'

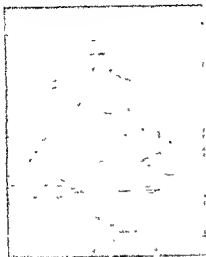
બોલો, 'અહિ સા પરમે ધર્મ'.

ગજવીની હાકલના જવાબમા ચારે તરફથી 'અહિ સા પરમે ધર્મ' નો પડયો જોગથી પડ્યો અને આખું મંદિર એ પહાડી નાદથી ગાજી ગયું તરત જ માણિકચંદેવે બેસી ગયેલા માદે પોતાની જૂલ કબૂલ કરી અને પોતે કેવો ભયકર અપરાધ કર્યો છે તે જણાવી ક્ષમા માગી.

એ પછી સારોય માનવગણ મદાગિગિની ટેકરી પ્રતિ વળ્યો. મનોહર દેવાલયમા શ્રી મલ્લિનાથ પ્રભુની મૂર્તિના દર્શન કર્યા અને ત્યાંથી જે ગુફામા આચાર્ય અમરકીર્તિ હતા ત્યાં જઈ સૌ તેમના ચરણમા પડ્યા.

.....वर्तमानं समाचार.....

૬૪ મે. વૃદ્ધલ જન્મદિવસ મહોત્સવ.



શ્રી જડિયાલા ગુફ ( પંચગમ ) માં આચાર્ય  
વર્ગ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજનો ૭૪  
મો જન્મદિવસ કા. સુ. ૧, ૨, ૩ તા. ૨૯-૩૦-  
૩૧. અષ્ટોત્તર, ૧૯૪૩, આ ત્રણ દિવસનો ધનુષાળ  
ઉત્સાહ અને ધામધમથી ઉજવાયો.

દા. સુ. ૧ ને સવારે આચાર્યશ્રીજીએ સ્મરણાદિ

હવેવાસથી જેમની અશક્તિ વધી ગઈ હતી  
એવા મહાત્માએ ધીમા અવાજે-અહિંસા કેવી ગ્રંથ  
ચીજ છે એના પાલનથી આત્મા મતે નિર્લય થતી  
કેવી પ્રગતિ સાધે છે એ દૂંધામાં સમજાવ્યું. લોકોએ  
જે ધર્મના મૂળમાં અહિંસાને મુખ્ય પાત્રો છે  
એવા જૈન ધર્મનો જયનાદ પોકાર્યો.

ત્યાં તો એક બાબુએથી નરસિંહ દોડી આવ્યો.  
 આવ્યાશ્રીના પગમાં પડી, અપરધની ક્ષમા ચાચી,  
 દયાધર્મનો અચાર કરવાનો નિયમ લીધો. સૌ પાછા ફર્યા.

રાજવી પદનાભે પોતાની પુત્રી મૃગાવતીને હાથ  
ચંપાના રાજકુમાર મહેન્દ્રના હાથમાં સોંપેા. અર્થાત  
હિલચતેા વિવાહસંબંધ જોડેા. મૃગાવતીની લાંબા  
સમયની આશા કૃષ્ણ અને અહિંસાને વિજય થયેા.

સંભળાવી કીમતી ઉપદેશ આપ્યો. અતે વાળતે  
ગાળતે શ્રી સંઘ સહિત બન્ને દહેરાસરના દર્શનાર્થે  
પંથાર્યા-શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું મુખ્ય દ્વાર સદોરા  
નિવાસી લાલા પતાલાવજીએ એક સો મણ ધીની  
ખોલીથી ઉલાઓ,

ખપોરે રથયાત્રાને! વરધોડો કાઢવામાં આવ્યો  
અને પ્રમુખ મહોદયલાલા ગોપાલશાસ્ત્રી હકીમ સી-  
યાલકોટતં સુંદર સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

રાતના બાપૂ જ્ઞાનચંદ્ર રહસ ગુર્જરાવાલાની  
અધ્યક્ષતામાં સભા યજ્ઞ શ્રીયુત પૃથ્વીરાજજી આદિ  
વિદ્વાનોના બાધણે ચાલે જાગે. થયા હતા.

કા. સુ. ૨ શનીવારે અત્રેના હેડમાસ્ટર શ્રીયુત  
જયચંદણ, ખી, એ. ખી, ટી એ મનનીય બાપણ  
આપ્તુ હતા.

दशवर्गधे स्त्रीयावक्रोदनिवासी लाक्षा गोपावशाह-  
लती व्यष्यपक्षतामां विराट सभा भरवामां व्यापी,  
शिष्यपरिवार सहित व्याप्या श्री भंडपमां पधारतां  
गजमलेदी जयनादोत्थी वधावी क्षेत्रमां व्याप्या हता.

પહેલાં સંઘના સેક્રેટરી લાલા બનારસીદાસજીને મંગલાચરણ કર્યું, બાબુ કીશોરીલાલજીએ ગુસ્સાપૂર્વક કહી, સ્વાગત કમિટીના અધ્યક્ષ લાલા દુર્ગાદાસજી લોકો અને પ્રમુખ મહોદયના મનનીય લાષણો થયા હતા.

શ્રી સંઘ જાડિયાલા ગુરુ શ્રી આતમવલ્લભ જૈન  
મંડળ, શ્રી આત્માનંદ જૈન કુમાર પ્રેમ સભા, શ્રી  
વિજ્ઞાનંદ જૈન વાંચનાલય, શ્રી આતમવલ્લભ જૈન  
બાલ સભા, સનાતનધર્મી મહાવીર દળ અને મુસલ-  
માનોના તરફથી આચાર્યશ્રીજીના પુનિત કેરકમળોમાં  
અભિનંદનપત્રો અર્પણ કર્યા હતા.

રાથકોટથી પધારેલા હેડમાસ્તર સિંધીખાં સાહેબે  
આચાર્યશ્રીજીને અભિનંદન આપતાં આચાર્યશ્રીજીની  
સ્તુતિ કરવા સાથે જણાવ્યું કે, આપ ક્યામત  
તકે સહીસલામત રહો, ખુદા કરે ક્યામત  
આપે હીના. દોઢ વાગ્યે જયનાદોની સાથે સભા  
વિસર્જન થઈ હતી.

સાગરજી વાગ્યે બીજાની સહા યથા હેઠ-  
માસતર શ્રીયુત જયજયજી બી જો, બી ટી એ  
આચાર્યશ્રીજીનું ઘણું જ સુદર જીવનચરિત્ર સભ-  
ળાવ્યું હતું અને ગોશાળા-પાલંગપોળ માટે અષીઝ  
બરી હતી આચાર્યશ્રીજીએ અહિં સા તરતપર માર્ગિક  
ઉપદેશ આપ્યો હતો અને દરેક જીવની રક્ષા કરવી  
એ મનુષ્યોની ફરજ છે વિગેરે થતાં રમ્યા તે માટે  
સાગે કાળો એકત્રિત થઇ ગયો હતો

સાગરજી વધની બાળાએ બાપજી આપી મૌને  
ચકિત કરી દીધા હતા

ગતના નવ વાગ્યાથી બાગ વાગ્યા સુધી થયેલ સભામા  
વિદ્વાનોના બાપજો થયા હતા

કા શુ જોરે 'નવ વાગ્યે જીવનચરિત્ર બાપુ  
ગમજી પીડગની અધ્યક્ષતામા શ્રી આત્માનંદ  
જૈન લાઠીએરીની આપના થઇ, લાઠીએરીના  
વિધવામા પ્રમુખ મહોદયના અને પડિત દારકાનાયજી  
પ્રધીસર, પં ગમકુમારજી, ઉસ્તાદ મોકમચંદજી, કિતોરી  
લાલજી આદિના બાપજો થયા હતા.

આચાર્યશ્રીજીએ ઉપદેશામૃતનો પ્રવાહ વહેડા-  
વતા સરૂત-પ્રાકૃત-હિન્દી બાણસા-બાણાવા માટે  
બાગ મૂક્યો હતો, જેનો પ્રભાવ મહા ઉપર મારો  
પડ્યો હતો

બાણુ દરવ શયાલજી રહેલે ગાર્ડે (ક જેઓ શ્રીમદ્  
વિજયનંદસૂરિશંજી મહાગગના સગથી થાય છે)

તેમજી આચાર્યશ્રીજીને વણા જ સુદર શબ્દોમા  
અભિનંદન આપ્યું હતું

બપોરે બે ધાગેથી મવાગના છ વાગ્યા સુધી  
શ્રી આત્માનંદ જૈન ગુરુકુળ-પગનની જનગવ  
મીટીંગ થઇ હતી

ગતના નવ વાગ્યાથી બાગ વાગ્યા સુધી કવિ  
દગ્ધાગ થયો હતો તેમા હિન્દુ, મુસનમાન પચીસેક  
કેવિશ્વર મથુરાએ આચાર્યશ્રીજીની સ્મૃતિની કવિતાઓ  
અને ગેરો ગજળાવી આ મહોત્સવને શોભાવ્યો હતો

આ ગુજા પ્રસંગનો લાભ લેળ એ સીએક મામ  
નગરોના ત્રણેક દગ્ધર સો પુરુષો પધાર્યા હતા જૈન  
જૈનેતર સુમયમાનો વગેરે સીયાવકોટ, ગવકોટ, જમ્મુ  
સહેર ગુજરાતલા લાહોર, અમૃતમગ, બુધીયાના, પટ્ટા  
વગેરેથી દગ્ધરો પધારી પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત  
કરી હતી

આ પ્રસંગે બાનનગર, પાલીતાણા મુબઇ,  
અમદાવાદ, કરગની, સુરેત, વડોદરા, નાનારડોદરા  
મીનાગામ, કરગજી, સુરગાડા, મિજોરા, સાનકુડલા,  
મહોસા, પાવાપુરી, મિહારતરીક, મમાના, પતીયાળા,  
ગુજરાતવાળા, બુધીયાના, આગરા, દીલ્લી, ફાનના,  
માવેરકોટલા, કલ્યાદિ મધ્યમાન પ્રાચીનગરોથી ગેરીયા-  
ઓના અને અરધાઓના તારો અને પત્રો મુબાગક  
બાહીના આપ્યા હતા તે સભામા મહાગાના હતા

## શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસૂરિહૃત)

૧૪૭૪ મોકપ્રમાણ, મૂળ મરૂત બાપા અને સુદર જોડીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગશે  
તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક મંથોગાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસૂરિજીએ સ ૧૨૯૯ ની સાનમા  
લખેલો આ આપૂર્વ થાય છે

આ ગયમા પ્રભુના ત્રણે લખે, પાંચ વલ્યાજીકો અને ઉપદેશક મંપૂર્વા શોગ મનનીય સુદર  
બોધપાદો, તરવેદાન, તપ વગેરે મળધીની વિવૃત હકીકતોના વર્ણનો માથે પુણ ઉગર પ્રવચન  
ચરિત્ર, ગરિબોજન ત્યાગ અને આદર, આમ્રત, રોહિણી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રંગપ્રદ,  
આહ્લાદક કથાઓ આપેલી છે કે જેમાની એક કથા પૂરી થતા બીજી વાચવા મન લગવાય છે અને  
પૂરી કરના ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુદર ઉપદેશ પણ માથે આપેલ છે

કિ મુત રા ૨-૮-૮૦ થોરેજ જુદ

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

૭૪ મો વર્ષલ જન્મદિવસ મહોત્સવ.



શ્રી જંડિયાલા ગુરુ ( પંચાંગમાં ) માં આચાર્ય વર્ષ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજનો ૭૪ મો જન્મદિવસ કા. સુ. ૧, ૨, ૩ તા. ૨૬-૩૦-૩૧. અક્ટોબર, ૧૯૪૩, આ ત્રણ દિવસનો ધણાજ ઉત્સાહ અને ધામધૂમથી ઉજવાયો.

કા. સુ. ૧ ને સવારે આચાર્યશ્રીજીએ સ્મરણાદિ

ઉપવાસથી જેમની અશક્તિ વધી ગઈ હતી એવા મહાત્માએ ધીમા અવાજે-અહિંસા કેવી શ્રેષ્ઠ ચીજ છે એના પાલનથી આત્મા જતે નિર્ભય બની કેવી પ્રગતિ સાધે છે એ દુઃકમાં સમજાવ્યું. લોકોએ જે ધર્મના મૂળમાં અહિંસાનો મુખ્ય પાથો છે એવા જૈન ધર્મનો જયનાદ પોકાર્યો.

લાં તો એક બાળુએથી નરસિંહ દોડી આવ્યો. આચાર્યશ્રીના પગમાં પડી, અપરાધની ક્ષમા ચાચી, દયાધર્મનો પ્રચાર કરવાનો નિયમ લીધો. સૌ પાછા ફર્યા.

રાજવી પદ્મતાલે પોતાની પુત્રી મૃગાવતીનો હાથ ચંપાના રાજકુમાર મહેન્દ્રના હાથમાં સોંપ્યો. અર્ચાત ઉભયનો વિવાહસંબંધ બેઠો. મૃગાવતીની લાંબા સમયની આરા કુળી અને અહિંસાનો વિજય થયો.

સંપૂર્ણ.

સંભળાવી કીમતી ઉપદેશ આપ્યો અને વાજતે ગાજતે શ્રી સંઘ સહિત બન્ને દહેરાસરના દર્શનાર્થે પધાર્યા-શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું મુખ્ય દ્વાર સંદેરા નિવાસી લાલા પનાલાલજીએ એક સો મણુ ધીની બોલીથી ઉલાળ્યો,

બપોરે રથયાત્રાનો વરઘોડો કાઢવામાં આવ્યો અને પ્રમુખ મહોદયલાલા ગોપાલશાહજી હકીમ સીયાલકોટનું સુંદર સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

રાતના બાપૂ જ્ઞાનચંદ્રજી રમણ ગુજરાવાલાની અધ્યક્ષતામાં સભા યથા શ્રીયુત પૃથ્વીરાજજી આદિ વિદ્વાનોનાં બાષણો અને ભજનો થયા હતા.

કા. સુ. ૨ શનીવારે અત્રેના હેડમાસ્તર શ્રીયુત જયચંદ્રજી, બી. એ. બી. ટી.એ મનનીય બાષણ આપ્યું હતું.

દશવારે સીયાલકોટનિવાસી લાલા ગોપાલશાહજીની અધ્યપક્ષતામાં વિરાટ સભા ભરવામાં આવી, સ્થિતપરિવાર સહિત આચાર્ય શ્રી મંડપમાં પધારતાં ગગનભેદી જયનાદોથી વધાવી લેવામાં આવ્યા હતા.

પહેલાં સંધના સેક્રેટરી લાલા બનારસીદાસજી જૈને મંગલાચરણ કયું, બાપુ કીશોરીલાલજીએ શુરસ્તુતિ કરી. સ્વાગત કમિટીના અધ્યક્ષ લાલા દુર્ગાદાસજી લેલા અને પ્રમુખ મહોદયના મનનીય બાષણો થયા હતા.

શ્રી સંઘ જંડિયાલા ગુરુ શ્રી આતમવલ્લભ જૈન મંડળ, શ્રી આત્માનંદ જૈન કુમાર પ્રેમ સભા, શ્રી વિજ્યાનંદ જૈન વાંચનાલય, શ્રી આતમવલ્લભ જૈન બાલ સભા, સનાતનધર્મો મહાવીર જળ અને મુસલમાનોના તરફથી આચાર્યશ્રીજીના પુનિત કરકમળોમાં અભિનંદનપત્રો અર્પણ કર્યાં હતા.

રાયકોટથી પધારેલા હેડમાસ્તર સિંધીખાં સાહેબે આચાર્યશ્રીજીને અભિનંદન આપતાં આચાર્યશ્રીજીની સ્તુતિ કરવા સાથે જણાવ્યું કે, આપ કયામત તકે સહીસલામત રહો, ખુદા કરે કયામત આપે હીના. દોઢ વાગ્યે જયનાદોની સાથે સભા વિસર્જન થઈ હતી.



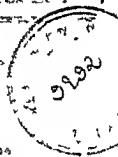
# श्री गुरु प्रसाद



प्रस्तावक  
 श्री  
 श्री गुरु प्रसाद



दिनांक २०००  
 भा. ११६



पृष्ठान्तः—

श्री जैन आत्मानंद सभा—भावनगर.





૧. પ્રભુ ભગ્ન...	...	...	૮૫	૭. આંતરદર્શન ( Introspection )	૯૭
૨. શાસન સુધાકરને	...	...	૮૬	૮. સમય મા પમાપ ।	... ૧૦૧
૩. સંસારનું મૂળ	...	...	૮૭	૯. ધર્મ	... ૧૦૨
૪. સિંહાલ્યોક્તિ ।	...	...	૮૮	૧૦. અમર આત્મમંથન	... ૧૦૩
૫. નંદન મણિયાર	...	...	૮૯	૧૧. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર)	
૬. સત્યાસત્ય ગવેષણા ।	...	...	૯૩	માટે મળેલ અભિપ્રાય	... ૧૦૪

### નવા થયેલા માનવતા સભાસદો

૧. શેઠ પન્નાલાલ સુનીલાલ	મુંબઈ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શાંતિલાલ અમૃતલાલ મહેતા	વલસાડ	"
૩. શેઠ શાંતિલાલ છત્રણલાલ	વઢવાણ શહેર	"
૪. શાહ હીરાલાલ અનોપચંદ	ભાવનગર	"
૫. શાહ રતિલાલ લક્ષ્મીચંદ	"	"
૬. શેઠ જમનાદાસ દેવચંદનાઈ	"	"
૭. ગાંધી નાનચંદ માધવજી	"	"

### શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રચરિત્ર)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તાર-પૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી હોદ્દન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રચરિત્રેએ રચેલા આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે. તેમાં આવેલ સર્વ પ્રધારના રસો, અલંકારો, શબ્દલાલિલ વગેરેથી રચના ઘણી જ સુંદર છે. તેનું આ સાદું, સરલ અને સુંદર ગુજરાતી ભાષાંતર છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેર ભવો તથા યુગલિકા સંગ્રામી અપૂર્વ વર્ણન, આ યોગીશીમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર રચેલ હોવાથી મનુષ્યોનો વ્યવહારધર્મ, શિક્ષકળા, લોકવ્યવહારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુનાં સુરાજ્યનું વિવેચન, ઇંદ્રો વગેરેએ પ્રભુના પંચ કલ્યાણક્રમના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ લક્ષિતપૂર્વક મહોત્સવોનું જાણુવા યોગ્ય અનુપમ વૃતાંત, પ્રભુએ આવેલ ભવતારણી દેશના અને અનેક ધોષપ્રદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ધણા વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે.

એકંદરે આ ચરિત્ર પહેલેથી છેલ્લે સુધી મનનપૂર્વક વાંચવા જેવું અને પઠનપાઠનમાં નિરંતર ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે, જેને માટે વિશેષ લખવા કરતાં અનુલય કરવા જરૂર છે.

સુમારે પચાસ રૂપિયા, કાઢીન આઠપેજ ચારસો પાનના આ સુંદર દળદાર ગ્રંથ જોયા એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકા કપાડના સુશોભિત બાઈંડિંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ છે.

કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ.



પુસ્તક ક્રમ ૪૨ મુ  
અક : ૫ મો .

આત્મ સ ૪૮  
વીર મ ૨૪૭૬

વિદ્યમસ ૨૦૦૦ માર્ગશીર્ષ  
ઈ મ. ૧૯૮૩. ડિસેમ્બર

## પ્રભુ ભજન

(કુષ્ટ કા પદ બોલ રે 'નયુથિકા ૩')

જીવન કા પથ બોલ રે .

તોરે મૈયા મિલે ગે જીવનદાન

સુખદુઃખ મે તુ કાકે ભમતા, હમત-હત ચક્રોળ રે

તોરે ૧

મન મૂરખ તુ હુ ખ ન ધરી લે, સુખ-દુઃખ બહાના છોડ રે,

દો[નો]કે ખીચમે ધીંગતા ગખી લે, આનંદ સે હસ ડોલ રે

તોરે ૨

બધ વિખગ કે હુ ખ કી બદલી, ખીલે ચદ સુખ કોડ રે,

સમજ અધીર! જિનદ બજી લે, પાવત 'યથ' અણુમોલ રે

તોરે ૩

મુયશ—

# શાસન સુધાકરને

( રાગ—મેરે મૌલા શુલાલો )

શેલે શાસન-સુધાકર સૌમ્ય સૂરિ,  
વાણી બૃહસ્પતિ સમ, અતિ મધુરી.....ટેક.

ધન્ય ! વાણી દિવ્ય એ સુખકર સરસ અમૃત ઝરે,  
ધન્ય ! ભવિ અમૃત ઝાડી નિજ આત્મને પાવન કરે;  
કલિકાલ સર્વ જ્ઞ ધર્મ-ધૂરિ.....શેલો. ૧

પંડિત જનો સૌ દેશના એ વાણીથી અતિ રીઝતા,  
શાસન-પ્રલાકર હે મચન્દ્રાચાર્યજીને પૂજતા;  
આર્પી જ્ઞાનની ગંગા ભાવ ધરી.....શેલો. ૨

ઇતિહાસ, વેદ, પુરાણ, આગમ, વ્યાકરણ સૌ જાણતા,  
સાહિત્ય, તર્ક નિપુણ ન્યાયે, છંદજ્ઞાન પ્રકાશતા;  
સ્વી અંથ અતુલ લીલાં ચિત્ત હરી.....શેલો. ૩

યોગીપ્રવર ! સંકલ્પસિદ્ધિ યોગબળ દ્વારા મળી,  
યોગશાસ્ત્ર રમ્ય અનુભવ-સિદ્ધ જનશંકા ટળી;  
સાચા સુવર્ણને શુભ ગંધ વરી.....શેલો. ૪

જન્મ પામ્યા પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ ચન્દ્રપ્રભા ભર્યા,  
પૂર્ણ જ્ઞાન-પ્રકાશથી જે કીર્તિ અક્ષયને વર્યા;  
જ્ઞાને શુભર ભૂમિને યશથી ભરી.....શેલો. ૫

સિદ્ધરાજ, કુમારપાલે, અજિત સુખ પ્રાપ્તિ કરી;  
સાહિત્ય, તીર્થોદારથી, સૂરિ આશિષે યશને વરી;  
તરે હેમેન્દ્ર ભવજલ શુભને સ્મરી.....શેલો. ૬

રચયિતા : મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સ સાર ત્રણ પ્રકારના રાગથી સંગઠિત થયેલો છે અથવા તો સ સારનું અસ્તિત્વ ત્રણ પ્રકારના રાગોએ જળવળી રાખ્યું છે સ સાગ તથા રાગ નિત્ય સળ ધવાળા છે જ્યા રાગ છે ત્યા સ સાર છે અને જ્યા સ સાર છે ત્યા રાગ છે રાગથી છૂટી જવાનું નામ સુક્તિ છે-આત્મ વિકાસ છે જેટલે અ શે રાગ ઓછો તેટલે અ શે આત્મા સ્વતંત્રતા મેળવી શકે છે સ પૂર્ણ રાગના અભાવમા આત્મા મ પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવે છે, જેને સુક્તિ કહેવામા આવે છે અર્થાત્ સ પૂર્ણ સ્વતંત્રતાનું નામ જ સુક્તિ છે જ્યા સુધી આત્મા કર્મધીનરૂપ પગત ત્રતા લોગવે છે ત્યા સુધી તે સાચુ સુખ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી

જ્યા રાગ છે ત્યા દેષ છે જ્યા દેષ છે ત્યા રાગ છે સ સારમા બે રાશીઓ હોય છે પૂર્વ પુરુષો પણ આ જ પ્રમાણે કહે છે જો સ સારમા પ્રતિપક્ષી વસ્તુ ન હોય તો સ સારનો અભાવ જ થઈ જાય આ વાત જો આપણે બુદ્ધિપૂર્વક વિચારીએ તો આપણને પણ બે રાશીઓનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે જેમકે દિવસ અને રાત, સુખ-દુઃખ, સોનું-પિત્તળ, પ્રિય-અપ્રિય, શત્રુ-મિત્ર, પંડિત-મૂર્ખ, સારુ-નકારુ, સ્ત્રી-પુરુષ, સાધુ-ગૃહસ્થ, ચેર-ચાહુકર, સ સાર-મોક્ષ વગેરે વગેરે સ સારનું અસ્તિત્વ બે વસ્તુઓને જ આશ્રયીને જ છે સ સારમા કેઈ પણ વસ્તુ એવી નથી કે જેનું વિરોધી તત્ત્વ બીજું ન હોય એવી રીતે રાગ પણ દેષની અપેક્ષાથી કહેવાય છે અને દ્રવ્ય રાગની અપેક્ષાથી કહેવાય છે જડ ચૈતન્યની અપેક્ષાથી અને ચૈતન્ય જડની અપેક્ષાથી કહેવાય છે જ્યા ગગન દેષ છે ત્યા દુઃખ છે, જ્યા સુખ છે ત્યા રાગ દેષ નથી રાગદેષનો દાસ આત્મા પોતાને સુખી

માને છે, પણ તે બ્રાન્તિ છે ઇદ્રિયોના વિષયોની અનુકૂળતા મેળવીને આનંદ માનનાર નાગદેષના દાસ છે રાગદેષના દાસનું માનન ઘણું જ વિચિત્ર હોય છે કણે કણે હર્ષ તથા શોકને અનુભવવાવાળું હોય છે સુખ, શાંતિ, સમતા, પ્રશમ, સુક્તિ તથા આનંદ એક જ અર્થને જણાવવાવાળા શબ્દો છે અને તે રાગ દેષના રાહલાવમા, રાગદેષજન્ય વિકૃતિમા, વિકૃત સ્વરૂપવાળા હોવાથી સાર્વક હાઈ શકતા નથી-વિકૃત વસ્તુને જ ઓળખાવવાવાળા હોય છે, જેથી કરીને આત્માને સાચા અર્થનું જ્ઞાન થતુ નથી અને પોતે અજ્ઞાનીપણે, અજ્ઞાનજ્ઞપણે જોતાને સાચુ માનીને પોતાનું અત્યંત અહિત કરી બેસે છે રાગદેષની પ્રેરણાથી સાચાને જોઈ અને જોતાને માચુ માને છે, જેથી કરીને ધારેલું મેળવી શકતા નથી-ઈચ્છાઓની અવધિને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી

વિશ્વવાસ્તીઓ ઉપર સામાન્ય કરનાર રાગ ત્રણ રૂપને ધારણ કરવાવાળો છે જેમ અનાદિ શુદ્ધ પરમાત્મા પોતાના બ્રહ્મા, વિષ્ણુ તથા મહેશ એમ ત્રણ રૂપ ધારણ કરીને વિશ્વની વ્યવસ્થા કરે છે તેમ રાગ પણ કામરાગ, રનેહ-ગગ તથા દુષ્ટિરાગરૂપ ત્રણ રૂપ ધારણ કરીને વિશ્વવાસ્તીઓની વ્યવસ્થા કરે છે

કામરાગ ઇચ્છા તથા મદન એમ બે સ્વરૂપવાળો છે સ સારમા આત્માઓને જેટલી ઇચ્છાઓ થાય છે તેનું મૂળ કારણ કામરાગ છે આ ઇચ્છાઓ જે આત્મામા અધિકતર હોય છે, ત્યા કામરાગની પ્રબળતા હોય છે મદનરૂપ કામરાગથી જીવાત્માઓને વિષય-અજ્ઞાની ઇચ્છા થાય છે મૈથુનની ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરનાર મદનરૂપ કામરાગ છે, અને તે

ધૃષ્ટાણ કામરાગથી કાંઈક જુદો પડે છે-  
સર્વથા ભિન્ન નથી. ધૃષ્ટા તથા મદન બન્ને  
કામરાગનાં અંગ છે. કામરાગ સ્વરૂપ છે.

સ્નેહરાગ માતા, પિતા, પુત્ર, મિત્ર આદિ  
ઉપર થાય છે. આ રાગ પણ આત્માને પોતાનું  
હિત કરતાં અટકાવે છે. સ્નેહરાગ પ્રશસ્ત  
સારો છે તથા અપ્રશસ્ત ખોટો છે: એમ બે  
પ્રકારનો હોય છે. પ્રશસ્ત સ્નેહરાગ દેવચરુ  
તથા ધર્મ ઉપર હોય છે. પ્રશસ્ત સ્નેહરાગ  
આત્મવિકાસમાં સાધનરૂપ બની શકે છે, પણ  
અમુક હદ સુધી જ ઉપયોગી છે, પછી અન-  
ધિકારીપણે અહિતકર્તા થઈ પડે છે. જોતમ-  
ને શ્રી વીર ઉપર પ્રશસ્ત રાગ હતો ત્યાં સુધી  
કેવળજ્ઞાન ન થયું; માટે અમુક હદ પછી  
પ્રશસ્ત રાગ પણ હીક નથી, તો પછી અપ્રશસ્ત  
તો ક્યાંથી સારો હોઈ શકે ?

ત્રીજો દષ્ટિરાગ છે કે જેને દર્શનમોહ કહે-  
વામાં આવે છે. તે ઘણો જ ખોટો છે. આત્માને  
અનંતાકાળથી સંસારમાં રજળાવનાર દષ્ટિરાગ જ  
આ દષ્ટિરાગ મિથ્યાત્વને જ કહેવામાં આવે  
મિથ્યાત્વને વશ થઈને આત્મા સાચાને  
ખોટું અને ખોટાને સાચું માને છે. ધર્મને

અધર્મ અને અધર્મને ધર્મ મનાવનાર દષ્ટિ-  
રાગ જ છે. જીવને ઘણું જ કહેવામાં આવે કે  
સંસાર ખોટો છે; છતાં સંસાર ઉપર તેમજ  
વિષયો ઉપર આત્મિક કાળનો દષ્ટિરાગ હોવાથી  
સંસાર તથા વિષયોનું ગંદુમાન કરે છે. પોતાનું  
અહિત કરીને પણ સંસાર તથા વિષયોનો પક્ષ  
કરે છે. ઉપરના બે રાગ છોડવા સહેલા છે પણ  
દષ્ટિરાગ છોડવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે; માટે જ  
રાગથી સુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

સુખ, શાંતિ તથા નિવૃત્તિ રાગના અભાવે જ  
મળી શકે છે; માટે સમભાવ કેળવવા હમેશાં  
અભ્યાસી બનવાની જરૂર છે. વીતરાગના શિક્ષ-  
ણાલયમાં ખેત્રીને, વીતરાગતાનું શિક્ષણ લેવાની  
સુખાભિલાષીઓને આવશ્યકતા છે. રાગી જ્ઞાની  
નથી થઈ શકતો; અજ્ઞાની નિસ્પૃહી નથી બની  
શકતો. જ્ઞાનીને આડંબરની આવશ્યકતા નથી.  
જ્યાં આડંબર તથા ઢોળ છે ત્યાં દંભ છે અને  
જ્યાં દંભ છે ત્યાં વસ્તુ નથી. વાગ્આડંબરમાં વધુ  
દંભ છે. સરળતામાં સ્પૃહા નથી. નિસ્પૃહીમાં દંભ  
નથી. જ્યાં દંભ નથી ત્યાં અવશ્ય સત્ય છે; જ્યાં  
સત્ય છે ત્યાં શાંતિ છે; જ્યાં શાંતિ છે ત્યાં સુખ  
છે અને જ્યાં સુખ છે ત્યાં આત્મવિકાસ છે.

“વગ” (પક્ષ) પ્રખળતાદર્શક

સિંહાન્યોક્તિ ।

વસંતતિલકા વૃષ્ટ

‘‘ઉચ્ચુક્કશૈલશિખરસ્થિતપાદપસ્ય, કાકોડપિ પક્કફલમાલમતે સ્વપક્ષૈઃ ।  
સિંહો વલી ગજવિદારણદારુણોડપિ, સીદત્યદ્દો ! તસ્મત્તે સત્ત્વ પક્ષદીનઃ ॥

( ઉપરના શ્લોકનું રહસ્ય ) હરિગીત.

ગિરિશૃંગ તરુફળ કાક આખે, પાંખરૂપી વગવડે,  
હાથી વિદારણ સિંહ પણ પાંખો વિના ક્યાંથી ચડે ?  
માટે કહેવત છે ખરી કે, વગ તહાં પગ ચેસશે,  
અવલોકનારા સમજનો, જ્યાં ત્યાં જ આવું દેખશે.

કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા

[નોંધ-ગાજીઠી નગરીમા ગહેતો નંદન મણિયાર ભગવાન મહાવીરસ્વામીના ઉપદેશથી પ્રતિભોધ પામી શ્રાવકધર્મ અંગીકાર કરે છે એક વખત પર્વના દિવસે નિર્જળ ત્રણ ઉપવાસ કરી પૌષધ લઇને બેઠો છે ઉનાળાના દિવસો હોઈ તૃષાથી વણો વ્યાકુળ થાય છે તે આત્મદષ્ટિથી ચલિત ધર્મ કુદૃષ્ટિ તરફ તેનું ચિત્ત બેડાય છે અર્થાત્ તેને વશ થાય છે આ પૌષધવ્રતમા ગમિના વખતે તૃષાનુ જીવેલી શાંતિને માટે વાવ આદિ ડગવવાના વિચારો કરે છે ત્યારબાદ પૌષધનું પારણું ફરી, ગાજીઠી નગરીથી થોડે દૂર માર્ગમા બગિચા અને ધર્મશાળાથી મડિન એક સુદૃઢ પાણીની વાવ કુગવે છે અનેક વટેમાર્ગીઓ તથા અન્ય દર્શની જિજ્ઞાસુ વગેરે તે વાવનું પાણી પી ધર્મશાળામા વિશ્રાન્તિ લે છે નંદન મણિયાર પણુ પોતે બધાવેલી વાવ આદિને જોવા માટે વાગવા જાય છે ત્યાં લોકોના મુખેથી પોતાની પ્રશંસા થતી માલગી ધણો ખુશી થાય છે આ વખતે તેને સુસાધુઓના મરણનો લાભો વખત અભાવ હોઈ કુદૃષ્ટિ-મિથ્યાદષ્ટિઓના સસર્ગમા અવાગનવાગ આવવાનું થવાથી અધર્મથી ચલિત થાય છે મગજ મગધે પોતે બધાવેલી વાવ આદિમા ચિત્ત લાગ્યું ગહે છે, તે તે આમક્રિતને આમક્રિતમા મરીને તેજ વાવમા દેડકાપણે ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં પોતે બધાવેલી વાવને જોઈ ઉઠાપોહ થતાં જાતિરમગજીજ્ઞાન યદ પોતાના પૂર્વજીવનું રમગજી યદ આવે છે પોતાના પરમ ઉપકારી ધર્મશુર ભગવાન મહાવીરદેવ યાદ આવે છે પોતે ધર્મથી પતિત યદ, આવી અધમ સ્થિતિને પામ્યો એનો પાગવાર પશ્ચાત્તાપ કરે છે મનમદહણ કરવાની ઇચ્છાવાળો તે દેડકો હદયમા

ભાગ મહાવીરદેવને સ્થાપી તેનું જ એક ધ્યાન ધરતો સર્વ મચિત વસ્તુઓના ત્યાગ કરી સૂકી લીન આ દિનુ બાકીનું કરવાપૂર્વક જીવન ગુમારે છે એક વાગ તે નગરીનો શ્રેણિક રાગ ભાગ મહાવીરદેવને બહારના ઉવાનમા પધારેલા જાણી, વાદવા માટે તે વાવના ગરે યદને જાય છે લોકોના મુખેથી માલગી આ દેડકો પણુ પોતાના ધર્મશુર આવ્યા છે, એવું જાણી તેના દર્ષનો ઉદ્વેગ માતો નથી તેનું ચિત્ત એક પોતાના ધર્મશુર ભાગ મહાવીરદેવના દર્શન-વદન માટે તત્પર થઈ ગયું છે ભાગ મહાવીરદેવમા જ એકમનવાળો તે દેડકો વાદવા જતા ગરતામા શ્રેણિક રાગના ઘોડાના પમ્પી ખરીવડે અગાધ મગજી પામે છે મરીને મહા ગિદ્ધિ-સિદ્ધિવાળો દુર્દુરાર નામનો દેવ થાય છે ત્યાંથી અવી તે દેવ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા જઈ મોક્ષગતિને પામશે

આ રીતે નંદન મણિયારનું કુદૃષ્ટિના મસર્ગથી પન્ન થઈ પુન ઉત્ક્રાન્તિ થાય છે

દુર્દુરાર નામનો તે દેવ અવધિગાનથી પોતાના પરમ ઉપકારી ધર્મશુર ભાગ મહાવીરદેવને આવેલા જાણી મર્વ મામમ્મો મદિત દર્ષથી પુલકિત હૃદયે વાદવા આવે છે, અને ત્રિપ્રદક્ષિણા આપી સ્તુતિ, વદન તે વિવિધ પ્રકારે નૃત્યાદિક કરી ભગવાનના ચરીરે વિદ્યા ને પર જોતી વસ્તુનું વિનેપન કરી સ્વસ્થાને ચાલો જાય છે ત્યાં આવેલા શ્રેણિક મહાગામ આ દસ્ય વેદક કોધાયમાન થાય છે ખરી રીતે એ ચદન આદિ ઉત્તમ સુગંધી દ્રવ્યો હતા સમામા શ્રી ગૌતમ-મ્વામી ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછે છે કે ‘આ દેવે આટલી બધી ગિદ્ધિ ને તકિત ક્યા શુભ કર્તવ્યથી મેળવી ?’ એ પ્રશ્નના ઉત્તરરૂપે ભાગ મહાવીરદેવે સ્વમુખે ઉચ્ચા-

અનાજનો તથા પાણીનો ત્યાગ કરી ભૂખ્યા રહેવું તેટલો સાકરો ઉપવાસનો અર્થ નથી તે અર્થ તો ઉપવાસનું ગાદ્ય રૂપક છે વ્યાવહારિક અર્થ એવો થાય છે ગરો, પણ તેના આત્મજીવન સિવાય આ વ્યાવહારિક અર્થ ઉપયોગી થતો નથી સમ્યક્દષ્ટિ જીવનમાં તે ઉપવાસનું આત્મ જીવન હોય છે આ આત્મ જીવનના અભાવે, ગાદ્ય સ્વરૂપવાળો ઉપવાસનો અર્થ ચોખ્ખા કાઠી લીધા પછી ગાંઠી રહેલા ફાતરા જેવો છે, આત્માની સમીપે રહેવું તે ચોખ્ખા જેવું છે ત્યારે ખાણું નહીં તે ઉપવાસનો અર્થ ઉપરના ફાતરા જેવો છે આ ફાતરા ઉપયોગી છે, ચોખ્ખાનું રક્ષણ કરનાર છે, ઉપદ્રવક છે, પણ ચોખ્ખા વિનાના એકલા ફાતરા ઉપયોગી નથી. તેની કિંમત નથી. આત્માની સમીપે નિવાસ કરવારૂપ આત્મ જીવન સિવાય આ એકલા ઉપવાસને લાઘવ્ય કહેવામાં આવે છે

આ શરીર એક રાક્ષસ જેવું છે ત્યારે કામ, ક્રોધ, રાગદોષ, ઈર્ષ્યા, અભિમાન ઇત્યાદિ સર્પ સમાન છે મારવો છે મર્પ અને તોડવો છે રાક્ષસને, તેથી શુ ક્ષયદો થાય? જેમ રાક્ષસને તાડના કરાય છે, તેમ અદરનો સર્પ ઊડો પેસતો જાય છે ખરી રીતે કામ-ક્રોધાદિને હઠાવવાના છે આત્મજ્ઞાનના પ્રકાશથી તે હઠી શકે છે, તેને ભૂલી નર્મ એકલા શરીરને શોષી નાખવાથી ઉલટું સાધન નળણું પડી જાય છે સાધનને નળણું પાડી નાખવાથી કાર્મ અજ્ઞાન હઠી શકતું નથી

આ નદન મણિયાર અક્રમ-ત્રણ ઉપવાસ કરી શરીરને નળણું પાડતો હતો, પણ તેના કામ-ક્રોધાદિ નળણા પડતા ન હતા કારણ કે તેનામાંથી સમ્યક્દષ્ટિ આવી ગઈ હતી અને મિથ્યાદષ્ટિ આવી બેઠી હતી સમ્યક્દષ્ટિ તે આત્મજીવનનો ગર્ભ છે તે ચોખ્ખા સમાન છે તેના અભાવે આ ઉપવાસ કરવારૂપ ફાતરા શુ

ઉપયોગી થાય? આમ ઉપવાસથી નળણું પડેલું શરીર બીજે દિવસે લોજન કરવાથી પાણું હતું તેવી સ્થિતિમાં આવી જવાનું એટલું મહિના સુધીના ઉપવાસ કરાવેલા મનુષ્યનું શરીર એકાદ બે માસ પછી પાણું પૂર્વની સ્થિતિમાં આવી જાય છે ત્યારે તેના ક્રોધાદિ કપાયો તો ઉપવાસના દિવસોમાં પણ પ્રસંગે અધિક દીપી નીકળે છે, ત્યારે આ ઉપવાસોથી-એટલા ઉપવાસોથી-આત્માની પાસે રહેવા સિવાયના ઉપવાસોથી વસ્તુતઃ ક્ષયદો માલૂમ પડતો નથી

ગાદ્ય ઉપવાસો, આત્મપ્રવૃત્તિમાં આવતા વિધનો-અડચણો દૂર કરવા માટે છે, ખાવા-પીવાનો વખત જણાવવા માટે છે ખાવાને લીધે જહાંગ જ ગલપાણી જવાનું થાય છે, આજસ આવે છે, ઊંધ વધે છે, વ્યવહારના કામમાં પ્રવૃત્તિ વધે છે આ મર્વ અટકાવવાનો ઉદ્દેશ ગાદ્ય ઉપવાસનો છે

ઉપવાસને દિવસે આરભ ઓછો કરાય છે ઉપવાસના કારણે પ્રવૃત્તિ-વ્યવહારની ગાદ્ય પ્રવૃત્તિ ઓછી કરાય છે, વિષયની ઇચ્છાઓ ઉપર કાણુ મેળવાય છે આજસ, ઊંધ, જ ગલ, પાણી અને ખાવાપીવાનો ત્યાગ ઇત્યાદિ કારણોને લઈ જથેલા વખતનો ધર્મધ્યાનમાં ઉપયોગ લેવામાં આવે છે

આજે મારે ઉપવાસ છે એ ભાવનાને લઈ જાણી જોઈને હલકી પ્રવૃત્તિ કરતો જીવ અટકે છે ઇત્યાદિ કારણે ગાદ્ય ઉપવાસ ઉપયોગી છે, પણ આ ઉપયોગીપણું જેની આત્મદષ્ટિ ખૂલેલી હોય તેને જ વસ્તુતઃ લાભ લાગે છે જેની આત્માની પાસે રહેવાની પૂર્ણ ઇચ્છા છે તેને ઉપયોગી છે તે સિવાયનાને તો આ મળેલો વખત પણ પ્રાય વિકલાદિમાં નિષ્ફળ જાય છે

સમ્યક્દષ્ટિવાળા જીવો આ ઉપવાસ કરી શકે છે એકાદ દિવસને માટે પણ આવી પ્રવૃત્તિ

કરવાથી ધીમે ધીમે તેના માર્ગમાં આગળ વધી શકાય છે.

આ બાહ્ય ઉપવાસનો નિષેધ કરવાનો અહીં જરા પણ ઉદ્દેશ નથી. ઉદ્દેશ માત્ર સમ્યક્દષ્ટિ તરફ દોરવાનો છે. સમ્યક્દષ્ટિ સાથે આ બાહ્ય ઉપવાસ યથા વિના કેવળ અજ્ઞાનદશાથી દેહને ક્ષીણ કરી નખાય ત્યાં સુધી કરાતા ઉપવાસો એ યોગ્ય નથી તે કહેવાનો છે. કેવળ આ ઉપવાસ ઉપર આગ્રહ કરી આંતરદષ્ટિને ભૂલી જવામાં આવે છે તેને નાગૃત કરવાનો ઉદ્દેશ છે.

નંદન મહિયાર પણ ઉપવાસ કરીને બેઠો હતો, પણ મિથ્યાદષ્ટિ હોવાથી આ ઉપવાસનું રહસ્ય તેના જાણવામાં ન હતું. પૂર્વે સમજાયેલા બોધ મિથ્યાદષ્ટિઓના વિશેષ પરિચયથી લુલાઈ ગયો હતો. બોધ સંજ્ઞાએ પોતે અસુક ધર્મ પાળનાર છે, એટલે મારે આમ કરવું જોઈએ એ કારણે તેની એ પ્રવૃત્તિ હતી.

આત્મસ્વરૂપના માર્ગમાં આલનાર મહાન શુરુઓના અભાવે છવોને બરો રતો હાથ લાગતો નથી. હૃદયની ઊંડી લાગણીવાળી પ્રવૃત્તિ વિના તે સત્ય તરફ આ હૃદયમાં પ્રગટ કરતા નથી.

સમ્યક્દષ્ટિ યથા સિવાયની ક્રિયા બંધનની હેતુભૂત થાય છે. કોઈ પણ આશા કે ઇચ્છાથી તે ક્રિયા કરાય છે. વિપરીત પ્રસંગો આવી પડતાં-હુઃખદાથી પ્રસંગો આવી મળતાં સમભાવ રહી શકતો નથી. આર્ત, દૌર પરિણામ ઘર્ષ આવે છે. આ ત્ર્યણે સમ્યક્દષ્ટિ તેનો સવળો અર્થ લે છે. વિચારકારા વિષયને પણ સમરૂપે પરિણુમાવે છે. હુઃખમાંથી પણ સુખ શોધી દાઢે છે. પૂર્વકર્મનો ઉદય જાણી આકુળતા રહિત ઉદયને વેઠે છે. નંદન મહિયારમાંથી સમ્યક્દષ્ટિ નિસર્ગ ગયેલી હોવાથી અને મિથ્યાદષ્ટિ ત્યાં હાજર હોવાથી વિકટતાના પ્રસંગે આત્મજ્ઞાન લુલાયું.

બનાવ એવો બન્યો કે, ઉનાળાનો વખત હોવાથી રાત્રિના વળતે તેને ખૂબ તૃષા લાગી. તેને લઈને વિવિધ પ્રકારના વિચારો ઊઠવા લાગ્યા. આત્મજ્ઞાન તો હતું એણે, તેમાં તૃષાને લઈ આર્તધ્યાન વૃદ્ધિ પામ્યું. તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે: ધન્ય છે તેઓને! કે જેઓ કૃષા, વાવ, તળાવો બંધાવે છે. ધર્મેપિદેશકોએ પણ આને ઉત્તમ ધર્મ ગણ્યો છે. જેઓ આને ધર્મ ગણતા નથી પણ તેમાં દોષ બતાવે છે તેઓનું કહેવું મિથ્યા છે. ઉનાળામાં તૃષાતુર થયેલા અનેક પ્રાણીઓ પાણી પીને શાંતિ પામે છે. હું એક સુંદર વાવ હવેથી બંધાવીશ. મને પણ પુન્યબંધ થશે વગેરે.

પોતાને માથે સંકટ કે વિપત્તિ આવી પડવા પડેલાં બીજાનાં હુઃખો દૂર કરવા માટે જેઓ કોઈ પણ જાતના બદલાની આશા રાખ્યા વગર પોતાની સ્થિતિ અને અધિકારના પ્રમાણમાં પદોપકારના કાર્યમાં પ્રયત્નશીલ થાય છે તેઓ ઉત્તમ ગણાય છે; છતાં પોતાને તેવી સ્થિતિનો અનુભવ થયા પછી પણ જેઓ બીજાનાં હુઃખોને કે હાજરોને જાણતા થાય છે અને તેઓને મદદ આપવા પ્રયત્ન કરે છે તે પણ હીક ગણાય છે.

નંદન મહિયારની અત્યારની પાણી વિનાની હુઃખી સ્થિતિએ પોતાની માફક ઓખઝતુમાં અનેક છવો પાણી વિના પ્રાણત્યાગ કરે છે, હુઃખી થાય છે, પીડાય છે; માટે તેને મારે મદદ કરવી જોઈએ એ સ્થિતિનું જ્ઞાન કરાવી આપ્યું. તેની અત્યારની સ્થિતિને માટે તે વિચારો યોગ્ય હતા, પણ પોતે ઉપવાસ કરી, પૌષ્ઠ્ય ગ્રહણ કરી, આત્માની નહકમાં રહેવાનો તથા આત્મશુદ્ધિને પોષણ મળે તેવી આવરણ વિનાની સ્થિતિમાં આગળ વધવાનો પ્રયત્ન કરવા નિમિત્તે બેઠો હતો- નિર્બુધ ક્યો હતો-પ્રત્યાખ્યાન ગ્રહણ કર્યું.



# સત્યાસત્ય ગવેષણા ।

( ગતાક પૃષ્ઠ ૭૬ થી શરુ )

લેખક રા. રા. જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી, બી એ , એલએચ બી

(૨) સત્ય શા માટે જોડાયેલું ? અસત્યનો શા માટે ત્યાગ કરવો ? તે બીજો સવાલ હવે જોવાનો રહે છે

સદાચાર શા માટે પાળવો ? સદ્વર્તન શા માટે રાખવું ? ચારિત્ર શા માટે શુદ્ધ રાખવું ? તેવા મોટા સવાલો આ સવાલનો સમાવેશ થાય છે એટલે નીતિ અને ધર્મના મૂળભૂત

સિદ્ધાંતો આ સવાલને અંગે જોવાના રહે છે આર્યધર્મમાં નીતિ અને ધર્મના નિયમો જુદા જુદા નથી, ઉદ્ધટ નીતિનો પાયો ધર્મ ઉપર છે અને નીતિ વિનાનું આચરણ ધર્મ નથી. પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાનમાં નીતિ અને ધર્મને જુદા જુદા દૃષ્ટિબિંદુથી જોવામાં આવે છે. પાશ્ચાત્ય મત પ્રમાણે મનુષ્ય જીવનને કોઈ

હતુ અથવા તેવા સામર્થ્ય વિના પણ તેવા સામર્થ્યને સૂચવતો હોય તેવા દેખાવવાળો જે પ્રયત્ન કરતો હતો તેને લાયકના તે વાતને મદદ કરનાર અત્યારના તેના વિચારો ન હતા એટલે કે તૃષ્ણાના અંગે આત્મધ્યાનના પરિણામ તેમજ વાવ વગેરે બધાવવાના વિચારો આ સ્થિતિમાં તેને યોગ્ય ન હતા

વિશેષમાં આ વિચારોમાં તેને બદલાની પણ આશા હતી હું વાવ બધાવી અન્યને પાણી આપુ તેના બદલામાં પુન્ય બધાય તે પુન્યના કારણથી હું આગળ ઉપર સુખી થાઉં કાર્ય કરી બદલો માગવા જેવું આ કામ હતું આ વ્યાપાર લેવડદેવડના જેવો હતો આમાં દુનિયાના સુખની આશા હતી, પુન્યની ઇચ્છા હતી, વાવ બધાવવાનું અભિમાન હતું આ આશયને લઈને તે કાર્ય આવરણ તોડનાર ન હતું, પણ પુન્યનું પણ આવરણ લાવનાર હતું

વાવ ફૂવા, તળાવો બનાવવાથી અનેક જીવો પાણી પીને શાંત થાય છે-સુખી થાય છે તેમ માછલા અને નાના અનેક જીવોનો નાશ પણ થાય છે બગલા આદિ પ્રાણીઓ તથા પારધિ, માછીમાર આદિ મનુષ્યો તરફથી તેમાં રહેલા જીવોને ઉપદ્રવ પણ થાય છે એટલે

જેમ તે કામ અનેક જીવોને સુખી કરનાર છે, તેમ જીવોના પલ્લે છે જે પુન્યનું અભિમાન છે, પુન્ય લેવાની ઇચ્છા છે તો પાપ પણ આવવાનું જ આ કારણને લઈને તે ક્રિયા તદ્દન નિર્દોષ નથી છતાં તે તે ભૂમિકામાં રહેલા જીવોને કરવા લાયકનું તે કાર્ય છે

સાની મહાત્માઓનું કહેવું એમ છે કે તમે પરોપકારના કાર્ય લેલે કરો, પણ તેમાં આસક્તિ ગળ્યા વિના કરો, તેના બદલા તરીકે ફળની આશા ગળ્યા વિના કરો, લોકો તમોને 'સારા કહેશે' એવી ઇચ્છા વિના કરો મતલબ કે કોઈ પણ જાતના માન, મહત્ત્વ કે બદલાની આશા વિના કરો તો ત કાર્યોમાંથી તમને બધન કરનારા બીજા નાશ પામશે, તમે તમારી ફળ જાતવી ગણ્યો, પણ કોઈ આશા કે ઇચ્છા રાખીને અભિમાનથી કે અજ્ઞાન દશાથી દોરવાઈને કાર્યની શરૂઆત કર્યો તો તમે જરૂર બધાવાના જ પછી શુભ કામ હશે તો પુન્યથી બધાવાના, અશુભ કામ હશે તો પાપથી બધાવાના અને શુભાશુભ હશે તો પુન્યપાપ બંનેથી બધાવાના એ વાતમાં તમારે જરા પણ સંશય ન ગળવો (ચાહું)

અદૃશ્ય સત્તા અથવા વિશ્વરચના (cosmos) સાથે સંબંધ છે એવી લાવના તે ધર્મની છે. જ્યારે નીતિને અદૃશ્ય સત્તા અથવા વિશ્વરચના સાથે સંબંધ નથી, પણ આ બિંદગીના કર્તવ્ય અને મનુષ્ય મનુષ્ય વચ્ચેના અરસપરસ વ્યવહાર સાથે સંબંધ છે.

ધર્મના ફરમાનો સાથે ચંદાવવાના છે. તેને અંગે વાદવિવાદનું સ્થાન નથી, જ્યારે નીતિના નિયમો માટે પસંદગી થઈ શકે છે, નાપસંદગી પણ થઈ શકે છે. પાપ, પુણ્ય, સ્વર્ગ, નરક વગેરે લેદો ધર્મ બતાવે છે. જ્યારે સાચું ખોટું, સારું નરમું વગેરે લેદો નીતિ બતાવે છે. ધર્મ પોતાના સિદ્ધાંતો સનાતન-દેરફાર ન થઈ શકે તેવા-માને છે, નીતિના નિયમોમાં દેશકાળ પ્રમાણે ફેરફાર થઈ શકે છે. ધર્મમાં આત્માનું અમરપણું, પરલોક, ઈશ્વર વગેરે માન્યતાઓને પ્રાધાન્ય છે, અને તેને ઉદ્દેશીને આદિત્રતા નિયમો બંધાય છે. નીતિમાં લોકસમાજ, સમાજહિત વગેરે સજાદો મુખ્યપણે જોવામાં આવે છે. તેને અતુલક્ષીને નિયમો બંધાય છે નીતિ અને ધર્મની લાવનાઓ વચ્ચે ઉપર પ્રમાણેના લેદ બતાવ્યા પછી મુખ્ય સવાલ જોવાનો રહે છે કે સદાચાર શા માટે પાળવો? સદ્વર્તન શા માટે રાખવું? આ સવાલની ચર્ચા નીતિ અને ધર્મ બંનેના નિયમોથી આપી શકાય છે. પ્રથમ નીતિ (morality) શાસ્ત્ર શું ખુલાસો કરે છે તે જોઈએ.

સદાચાર પાળવો; કારણ તેથી લહુ થાય છે. લહુ-શ્રેય (good) એટલે શું તે સવાલ તુરત જ જોવા થાય છે. શ્રેય કોને જણવું તે મુશ્કેલીવાળો સવાલ છે. જે મને આનંદ આપે તે મારે માટે લહુ એવો એક સ્વાભાવિક જવાબ આવે છે. ખાવામાં આનંદ આવે તો, ખાવું તે સારું. નાટક જોવામાં આનંદ આવે તો નાટક જોવું સારું. ચિત્ર કાઢવામાં આનંદ

આવે તો ચિત્ર કાઢવું સારું. તે પ્રમાણે ઇન્દ્રિયોના વિષયો લોગવવામાં આનંદ આવે તો વિષયો લોગવવા તે સારું. દૈન્યમાં સારાની એક વ્યાખ્યા એ થઈ શકે કે જે આનંદ આપે તે સારું. અને સારું મેળવવાની અને ખરાબ ત્યજવાની દરેક પ્રાણીને ઇચ્છા હોય છે. એટલે આ જીવનમાં આનંદ આપે તે વસ્તુઓ લોગવવી. જે વધારેમાં વધારે આનંદ આપે તે વધારે લોગવવી. સારાનો અર્થ આનંદ આપનાર વસ્તુ કરવાથી ચાર્વાકનો મત આપીને જોવા રહે છે. પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાનમાં પણ ચાર્વાકને મળતો એક મત છે. જેને Hedonism કહેવામાં આવે છે.

આનંદ આપે તે સારું એવો મત સ્વીકારવાથી અનેક દુષણો આવે છે. આનંદ આપનાર ઘણી વસ્તુઓ થોડા વખત માટે આનંદ આપે છે, પછી દુઃખ આપનાર થાય છે. અતિશય ખાવાથી અજીર્ણ થાય છે. વિષયોને અતિશય લોગવવાથી ક્ષય જેવા વ્યાધિ થાય છે. વળી એક માણસને જે આનંદ આપે છે તે ખીજને દુઃખ આપે છે. અને આનંદ સ્થાયી રહેતો નથી. આવા અનેક કારણોથી એકાંત આનંદ આપનાર શ્રેય છે એવું નીતિતત્ત્વવેત્તાઓ કબૂલ રાખતા નથી. અને આનંદ (pleasure) ઉપર જ શ્રેય (good) ને સ્થાપવા માગતા નથી. ખીજ એક એવી ચિંચરી છે કે જે ઇચ્છવા યોગ્ય (desirable) હોય તે શ્રેય છે. આ ચિંચરીને પણ ઉપર પ્રમાણેના દોષો આવે છે. માણસની ઇચ્છા હુમેશાં મારી વસ્તુને માટે નથી. કેટલીક ઇચ્છાઓ તો અધમ હોય છે. કેટલીક વખત ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થયા પછી પણ મુખ મળતું નથી. મુખ મળે તો સ્થાયી રહેતું નથી. ભુદા ભુદા માણસોની ઇચ્છાઓ ભુદી ભુદી હોય છે એટલે ઇચ્છાને મુખ-શ્રેયનું કારણ માનવું પણ વ્યાજબી નથી.

આવી ચર્ચાને પરિણામે હાલના નીતિવેત્તાઓ એવા નિર્ણય ઉપર આવેલ છે કે જે વસ્તુ અથવા આચરણ આપણે બુદ્ધિપૂર્વક પસંદ કરી શકીએ તે શ્રેય છે That which is rationally approve is good કોઈ પણ વસ્તુ અથવા આચરણ આપણે બુદ્ધિપૂર્વક ત્યારે જ પસંદ કરીએ કે જે દુઃખ વખત માટે હિતકર્તા ન હોય, પણ લાભ વખત સુધી હિતકર્તા હોય જે કૃત્યથી આપણને સંતોષ થાય, જે બીજાને, હાનિકર્તા ન હોય દુઃખમા કોઈ વસ્તુ કે આચરણ સારું છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે તે આનંદ આપનાર છે, ઇચ્છવા યોગ્ય છે એટલું જ ભોવાનું બસ નથી પણ જો તેથી આપણને સંતોષ થાય, આપણી બુદ્ધિની પ્રસન્નતા મેળવે તો તે સારું છે એમ બાણુ ભેદીએ

માણસની પ્રવૃત્તિ સુખ મેળવવાને અને દુઃખમાંથી મુક્તિ મેળવવા માટે છે એટલે માણસ જે આચરણ કરે છે તે સુખ મેળવવાને કરે છે સત્ય બોલવાથી સુખ મળે છે અને અસત્ય બોલવાથી સુખ મળતું નથી પણ દુઃખ મળે છે, માટે માણસે સત્ય બોલવું અને અસત્યથી વિરમવું એવો નીતિનો નિયમ છે સત્યાસત્ય બોલવાનો વિચાર સ્વહિતની ખાતર કરીએ તો જણાય છે કે અસત્ય બોલવાથી અગત હિત સંચવાતું નથી અસત્ય બોલનારનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી વિશ્વાસ ભીડી બળ છે એટલે સમાજમા રહીને જે લાભ મળી શકે તે અસત્ય બોલનારને મળતો નથી અસત્ય લાભો વખત છૂપુ રહેતું નથી, અને છૂપુ રાખવાને અત્યંત કાળજી રાખે તો વખત ને શક્તિનો ખોટો વ્યય થાય છે અસત્ય બોલનાર તરફ બીજા લોકોને તિરસ્કાર થાય છે અસત્ય બોલવાના કારણમા સુખ્ય કાયરતા (cowardice) હોય છે અસત્ય બોલનારને પણ પોતાની કાયરતા

નિહિત લાગે છે બીજાનો ખોટો લાભ લેવાને અસત્ય બોલવું તેમા પોતાને જ પોતાની જાત ઉપર તિરસ્કાર આવે છે યોગ્યતા વિના ખોટું માન મેળવવાની ખાતર ખોટું બોલવાથી સ્વમાનની વૃત્તિને હાનિ પહોંચે છે, અને અસપરસના વ્યવહારમા સરલતાની જે કિંમત છે તે ન સમજવામા ભૂલ થાય છે ખોટું બોલવાની ટેવ પડવાથી ઘણીવાર ખોટું બોલનાર પોતાની જાતને કળતા શીખે છે લાભો વખત ખોટું બોલવાની ટેવ પડવાથી તેને સત્ય-અસત્યનું ભાન ગંઢેતું નથી અને ધીમે ધીમે તેની નૈતિક અધોગતિ થાય છે સમાજની દૃષ્ટિએ ભેતા ખોટું બોલવાથી સમાજવ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી, વ્યાપાર અને વ્યવહાર વ્યાપ્તી શક્તિ નથી, દેશો અને રાજ્યો વચ્ચેના સંબંધો સ્થાયી રહેતા નથી અને સર્વત્ર અવિશ્વાસની લાગણી ભીડી થાય છે માટે જ શાસ્ત્રમા અમત્યની નિંદા કરેલ છે અને સત્યાન્નાસ્તિ પરો ધર્મ । સત્યથી બીજો શ્રેષ્ઠ ધર્મ નથી એવી સત્યની પ્રશંસા કરેલ છે

નીતિ અને વ્યવહારની દૃષ્ટિએ સદાચાર પાળવાનું અને સત્ય બોલવાનું જાતાવ્યા પછી, ધર્મની દૃષ્ટિએ સદાચાર શા માટે પાળવો એ હવે ભોવાનું રહે છે

આર્યધર્મમા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થ જાતાવ્યા છે અને ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થમા મોક્ષ મેળવવાનો પુરુષાર્થ મુખ્ય ગણવામા આવે છે મોક્ષ સાધ્ય છે અને ધર્મ, અર્થ, કામને જોણુ માની કક્ષા સાધન માનવામા આવ્યા છે દુઃખમાંથી આત્યંતિક મુક્તિ તે મોક્ષ છે જૈન દર્શન પ્રમાણે મુક્તિ સર્વ દુઃખની દ્રક્ષા અભાવાત્મક અવસ્થા નથી, પણ નિરાપાધ સુખની ભાવાત્મક અવસ્થા છે પુરુષાર્થનું ધ્યેય મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ છે તે પદ પ્રાપ્ત કરવાને મમ્યજ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન

અને સમ્યગ્ચારિત્ર આવશ્યક છે. સત્ય બોલવું તે સમ્યગ્ચારિત્રનો વિષય છે. એટલે જ્ઞાન અને દર્શન વિષે વિવેચન કરવાની આ સ્થળે જરૂર નથી. પાતાંજલ યોગદર્શનમાં અહિંસા, સત્ય વગેરેને યમ કહ્યા છે. જૈન દર્શનમાં ત્રત કહ્યા છે. અવિદ્યા, રાગ, દ્વેષ આદિ અશુદ્ધિનું વિયોગ પમાડવાનું, અને વિવેક, યચાતિ પ્રાપ્ત કરવાનું યમ એક સાધન છે. જૈનદર્શનમાં પણ અહિંસાદિ પાંચ ત્રતો કર્મના ક્ષય કરવાના સાધનો માન્યા છે. અને કર્મક્ષય થતાં મોક્ષને પ્રાપ્ત કરાવનાર ગણવામાં આવ્યા છે. એટલે ધર્મ પ્રમાણે સત્ય, અહિંસા આદિ નિયમો આ લોક અને પરલોકમાં સુખ આપનાર છે. અશુભ કર્મનો-ક્ષયોપશમ-ક્ષય કરનારા અને શુભ કર્મોને ઉપાર્જીત કરનારા છે અને છેવટે મોક્ષ-પ્રાપ્તિના ઉત્તમ સાધનો છે.

આવતા નવા કર્મોને રોકવા તેને જૈન-શાસ્ત્રમાં સંવર કહેવામાં આવે છે. વાઘ્રવનિરોધઃ સંવરઃ (તત્ત્વા. ૯-૧) અને દશ પ્રકારનો ઉત્તમ ધર્મ સંવરસંપાદનસામર્થ્યનું નિમિત્તકારણ શાસ્ત્રકારોએ ગતાવેલ છે. તે ઉત્તમ ધર્મમાં સત્યને પણ ગણાવેલ છે.

ઉત્તમઃ ક્ષમામાર્દવાર્જવશૌચસત્યસંયમતપઃ  
યાનાકિશ્ચવ્યવહાર્યાણિ ધર્મઃ ॥ (તત્ત્વા. ૯-૬)

આ ધર્મ અનગાર ધર્મ કહ્યો છે અને અનગાર સાધુએ તો સત્યધર્મ કેટલી સંભાળથી પાળવો તેનું વર્ણન લાખ્યમાં કર્યું છે. સાધુનું વચન યથાર્થ હોવું જોઈએ, પ્રાણીને અહિંત-કર્તા ન જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ તે વચન પુરુષ કર્કશ ન હોવું જોઈએ, પિશુન છલ-કપટવાળું ન જોઈએ, અસત્ય ન જોઈએ, અપલ ન જોઈએ, અવિલ એટલે કલુષ ન જોઈએ,

વિરલ એટલે ભાંગ્યું તૂટ્યું ન જોઈએ, સંખાન્ત ન જોઈએ. મધુર જોઈએ, અભિન્નત-વિવેકવાળું જોઈએ, અસંદિગ્ધ જોઈએ, સ્ફુટ-સ્પષ્ટ જોઈએ, ઉદારતાવાળું જોઈએ, ગ્રામ્ય (vulgar) પદાર્થ બોલતું ન જોઈએ, વિકૃત કરનાર ન જોઈએ, રાગદ્વેષ યુક્ત ન જોઈએ. સત્ય વચનનું વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ વર્ણન કર્યા પછી શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ વર્ણન કરતાં લાખ્યકાર કહે છે કે: સત્ય વચન સૂત્રમાર્ગને અનુસરતા અર્થ કહેવાવાળું જોઈએ; સાંભળનાર માણસના ચિત્તને ગ્રહણ કરનાર જોઈએ; પોતાના અને બીજાના અનુગ્રહ-પસંદગી પમાડનાર જોઈએ; સાચારહિત જોઈએ; દેશકાળને યોગ્ય જોઈએ; અવધ જોઈએ; અરિ-હંતના શાસને મંજૂર રાખેલ જોઈએ; યત્ન-સંચયિત જોઈએ; ચિત્ત ઉપયોગ પૂરતું જોઈએ; યાચન, પ્રચ્છન્ન અને પ્રશ્નવ્યાકરણરૂપ હોવું જોઈએ. દુકામાં, સંયમી સાધુપુરુષના વચન પણ કેવા હોવા જોઈએ તે શાસ્ત્રકારે યથાસ્થિત ગતાવ્યું છે. જૈનમાર્ગ અહિંસા ઉપર રચાયો છે. કાંચિક હિંસા ન કરવી જોઈએ એટલું જ નહિ, પણ માનસિક હિંસા પણ ન કરવી જોઈએ એવો જૈનદર્શનનો ઉપદેશ છે. લખવાના, છપાવવાના, સાંભળવાના, બોલવાના સાધનો આ કાળમાં વધી જવાથી, શાસ્ત્રકારનો ઉપરનો ઉપદેશ દરેક સાધુ-સંયમી પુરુષે મનન કરવાનો અને ચારિત્રમાં ઉતારવાનો છે. તે ઉપદેશ પ્રમાણે ચાલવાથી સ્વ અને પર બંનેનું કલ્યાણ છે. ધર્મની હેલના થતી અટકે છે. કટુ વાણીના ઉપયોગથી જૈન સંઘ અને સમાજમાં જે કલુષિત વાતાવરણ ફેલાયું છે તે અટકાવવાનો શાસ્ત્રમાં ગતાવ્યા પ્રમાણે-લાધાનો વચનનો ઉપયોગ કરવો તે ઉત્તમ માર્ગ છે. શાસ્ત્રમાં સાધુ-પુરુષનો લાધાને અંગે આ ઉત્તમ ધર્મ કહ્યો છે.

# આંતરદર્શન (Introspection)

લેખક — ગો રા વકીલ ન્યાલસદ લક્ષ્મીચંદ, ખી એ, એલએલ ખી સાદરા

દર્શન એ પ્રકારનું જાણદર્શન અને આત્મ-દર્શન રૂપી પદાર્થનું ઇન્દ્રિયદ્વારા દર્શન તે જાણદર્શન, અને અરૂપી પદાર્થનું દર્શન તે આત્મદર્શન. મન-ચિત્ત-બુદ્ધિના પ્રભાવથી અતઃગ વિચારણાથી વસ્તુના સ્વરૂપનું-ગુણ દોષનું યથાર્થ જ્ઞાન તે આત્મદર્શન તમામ રૂપી પદાર્થો સ્વરૂપે-નાનામોટા આકાર ધરાવતા-દેહધારી સ્વરૂપે દ્રષ્ટિગત થતા હોવાથી તેનું જાણ સ્વરૂપે ઇન્દ્રિયની મદદથી જ દર્શન થાય છે, એટલે તેના અસ્તિત્વની-વિધમાનપણાની અપણને જે પ્રતીતિ-ખાતરી થાય છે તેને કેવળ જાણદર્શનની કોટીમા મૂકી શકાય, પરંતુ તે જ રૂપી પદાર્થોના-વસ્તુઓનાં ક્ષણે ક્ષણે પલટાતા જતા ભાવો અને શુભો સળધમા આપણે કંઈ જ્યાલમા બાધી શકીએ છીએ. વિચારણા અને અવગાહન શક્તિના પ્રયોગથી તેના સળધમા યથાર્થ જ્ઞાન મેળવીએ છીએ, જેને આત્મદર્શનની કોટીમા મૂકી શકાય

આ પ્રકારની ગણતરીએ અરૂપી પદાર્થો દેહધારી ન હોવાથી-નિરાકારી હોવાથી તે કદી પણ જાણેન્દ્રિયના વિષય થઈ શકતા નથી એટલે તે જાણ દ્રષ્ટિપથમા આવતા નથી અને તેનું જાણદર્શન થઈ શકતું નથી, જેથી કરીને જીવાત્મા-પરમાત્મા વગેરે અરૂપી પદાર્થોનું આત્મદર્શન જ તે માટેના યથાયોગ્ય પ્રયાસથી આપણે માટે શક્ય છે આવા અરૂપી પદાર્થોની ગુણ-સ્વભાવ-મતાના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન તે જ આત્મદર્શન એટલે તેના મળધમા

જ્ઞાન અને દર્શનને જુદા પાડી શકાતા નથી મુખ્યતઃ એ દેહધારી છતાં પણ દેહથી સર્વથા ભિન્ન જીવાત્મા અને કર્મજનના પ્રતાપે ધાગણ કરવામા આવતા દેહનો, સઢળ કર્મફલના પ્રભાવથી તે જ જીવાત્માના દેહનો નાશ થતા પરમાત્મદર્શને પહોંચેલો તે જ જીવાત્મા, કેવળ જીવાત્મા તરીકે અરૂપી હોવાથી તે ખરે-ખરે આત્મદર્શનનો જ વિષય છે અને તેનું આત્મદર્શન સૌ કોઈ મુમુક્ષુ-મોક્ષાર્થી મનુષ્ય પરમ ઉત્કટ ભાવથી ઇચ્છી રહેલ છે, પરંતુ તે સામાન્ય રીતે ધારી લેવામા આવે છે તેટલું સહેલું કે સુમાધ્ય નથી

આવું પરમ ઉત્કટ આત્મદર્શન કોને, ક્યારે, કેવા મયોગોમા, કેવા કેવા સાધનસામગ્રીના જોડાણથી અને ઉપાય વિશેષથી પ્રાપ્ત થઈ શકે તેની ચર્ચા આ લેખનો મુખ્ય વિષય છે. વિષય એટલો બધો ગહન અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય છે કે કોઈ પ્રખર અભ્યાસી-ધર્મશાસ્ત્રવિશારદ, વિચારક કે યોગી મહાત્મા અગર તો ખરો તત્ત્વદ્વષ્ટ જ તેને પૂરેપૂરો ઇન્સાફ આપી શકે તેમ છે, છતાં પણ આ સામાન્ય પ્રયાસથી તેવા કોઈ મહાત્માવા લેખકની પ્રવૃત્તિને ઉદ્ભૂત કરવાનું બની શક્યો તો આ લેખની તેટલા પૂતી માર્થકતા માટે કંઈક સતોષ પ્રાપ્ત કરવાનું કારણ ઉપસ્થિત થશે

પ્રત્યેક રૂપી વસ્તુના જાણ દર્શન પહેલાં તે તે વસ્તુની જોળણ પૂરતું કંઈક જ્ઞાન અતઃગ મસ્થિત થયેલું હોય જ છે એટલે ગાયનું પ્રથમ

દર્શન થતાં, મન અને ચક્ષુ (ઇન્દ્રિય) ખીજ કોઈ બાબતમાં શેકાયેલ ન હોય તો મન ચક્ષુ સાથે જોડાય છે. અને ચક્ષુ દ્રશ્ય વસ્તુ સાથે જોડાય છે; એટલે તરત જ પ્રથમ ગાયતું દર્શન થાય છે અને પછીથી તેનું વિશેષ જ્ઞાન-લાંબા કે ટૂંકા શીંગડાવાળી, પીળી, ઘોળી કે રાતી વગેરે બાબતોનું અને તેના અન્ય ગુણોનું જ્ઞાન થાય છે અને તેનું બરાબર અવધારણ થતાં સ્મરણ શક્તિની તીવ્રતાના તરતમ યોગે ઇચ્છા થતાં તે બાબત કરી શકાય છે.

આવા શ્રેણીબદ્ધ સર્વ પ્રયોગોની અરૂપી વસ્તુના આંતરદર્શન માટે જરૂરિયાત જણાતી નથી. અન્ય કોઈ સામાન્ય વસ્તુ કે પદાર્થ કરતાં પણ આત્માના આંતરદર્શનની લાવિક હૃદયના સુસુક્ષ્મ મનુષ્ય પ્રાણી માટે અનિવાર્ય આવશ્યકતા માનવામાં આવે છે.

શાસ્ત્રના અભ્યાસથી અગર તો સત્સંગના પ્રતાપે જડ અને ચેતન વસ્તુની પરસ્પર ભિન્નતાનો-લેંદલાવનો યથાર્થ વિવેક પ્રાપ્ત કરવાનું સફળાગ્ય પ્રાપ્ત થાય અને કર્મે કર્મે આવી ઉચ્ચતમ-બરાબર ખીલતી રહે-પૂરતું ગળ મેળવતી રહે તો આત્મા જેવી ઉત્તમોત્તમ વસ્તુનું યથાર્થ આંતરદર્શન સુલભ થઈ પડે.

પરમ માનનીય-તત્ત્વદર્શી-મહાત્મભાવ-પર-પ્રાપ્કારી ઉપદેષ્ટાઓ વખતેવખત પરમ દયાળુકારી ઉપદેશામૃતનું પાન કરનારા ભવ્ય પ્રાણીઓને માટે તેમણે સાંભળેલ ઉપદેશનું તરતીય-સારભૂત વસ્તુ (Extract) તારવવામાં આવે એટલે કે ઘણા જ ટૂંકા શબ્દોમાં તેનો નેચોડ કાઢવામાં આવે તો તે અમુક દૃષ્ટિએ પ્રાપેક્ષ લાવપૂર્વક “આત્માને જોળખો” એવા જે જ શબ્દોમાં કાઢી શકાય ખરો. અન્ય મહાત્માઓ તેમની દૃષ્ટિએ મળી આવતો કંઈક જ બુદ્ધો જ નિચોડ આપણી પાસે મૂકી શકે છતાં પણ કોઈ તત્ત્વચિંતક મહાત્મભાવ પુરુષે મૂકેલ

ઉપરના શબ્દો ઘણા જ રહસ્યપૂર્ણ, લાવવાહક અને અર્થગંભીર જણાતાં હોવાથી તેની નિશ્ચયે આપણે આત્મકલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધીએ તો કંઈ ખોટું નથી. ભક્ત-કવિ નરસિંહ મહેતા પોતાના એક ભજનમાં લલકારી ગયા છે કે: “જ્યાં લગી આત્માતત્ત્વ ચિન્થો નહિ ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી.” આવું અનુપમ સ્ફુરણ આપણને પરમ સુષુપ્ત દશામાંથી અબ્દયખી ભરેલી રીતે બગૃત કરે છે અને આપણને સર્વાંશે માર્ગદર્શક થઈ પડે છે.

અમુક નિશ્ચિત સ્થાને પહોંચવા માટે બુદ્ધે સ્થળેથી જેમ લાંબા, ટૂંકા, સરળ કે કઠિન, કંટકમય કે કદ્દ વર્ગના અનેક રસ્તાઓ હોય છે તેમ “આત્માને જોળખવા” માટે બુદ્ધ બુદ્ધા તત્ત્વદષ્ટાઓ પોતપોતાની દૃષ્ટિ અનુસાર, અધિકારીની સાધનસામગ્રી અને શક્તિનો ખ્યાલ રાખીને, શ્રીમાન હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ કહી ગયા છે તેમ અધિકારીવશાત્ શાસ્ત્રે ધર્મસાધનસંસ્થિતિના સૂત્રને અવલંબીને અનેકાનેક માર્ગ આત્માની જોળખાણ માટે બતાવી ગયા છે અને તે પ્રત્યેક માર્ગ યથોચિત વિચારણા માગી લેવે છે.

પ્રસ્તુત વિષયને અંગે સમજી શકાય તેમ છે કે આત્માને જોળખવાનું કાર્ય સામાન્ય મનુષ્ય માટે ઘણા જ મુશ્કેલી ભરેલું છે; છતાં પણ તે તદ્દન અશક્ય નથી. આત્મદ્રવ્ય અરૂપી હોવાથી અન્ય કોઈ સભજન ગમે તેવા મહાન પ્રયાસથી પણ આપણને તેની સીધી રીતે જોળખાણ કરાવી શકે તેમ નથી. તેનું સ્વરૂપ શાસ્ત્રકારો પણ અંકચ-અવાચ્ય-અનિર્વચનીય હોવાનું જણાવે છે. એટલે આપણે હરકોઈ પ્રયાસે બને તેટલી તમામ શક્તિ ફેરવીને આંતરદર્શન કરવાનું જ રહે છે અને આવા વિશુદ્ધ આંતરદર્શનથી આત્મદ્રવ્યની સાચી અને ખરેખરી જોળખ થઈ શકે છે.

મૌ કોઈ સહેલાઈથી સમજી શકે તેમ છે કે આવું આત્મદર્શન દૂક સુદૃઢતા પ્રયાસથી એકે તકાકે સિદ્ધ થઈ શકતું નથી તેને માટે વરસોના વરસોનો અને અનેક ભવાતરોનો શુદ્ધ દિલનો સતત પ્રયામ આવશ્યક છે. પ્રથમ તીર્થક્રમના જન્મદાત્રી મરુદેવા માતા દેવના ભવમાથી જ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત કરીને હાથીની અબાડીમાં બેઠા બેઠા જ સમવસરણસ્થિત ઋષભદેવ ભગવાનની - ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ નિહાળીને ઉત્તમોત્તમ ભાવનાથી આત્મદર્શન કરી કેવળજ્ઞાન અને પરમાત્મદશા મેળવી શક્યા તેમજ ભરત મહારાજ આરીમા ભુવનમાં કેવળજ્ઞાન સપાદન કરી શક્યા તે બાજુ, પરંતુ તેમના જેવા હજી-કર્મી જીવો ગણ્યાગણ્યા જ હોય છે એટલે આપણા નસીબે તો સતત પ્રયાસ અને વીર્ય-શૂરણી જ જરૂર રહે છે

ખાળક જેમ લીંટા દોરતા દોરતા-એકેટો ધૂટતા ધૂટતા એકેટો લખતા શીખી શકે છે તેમ આપણે પણ ધુણાદરન્યાયે આત્માના આત્મદર્શન માટે જો પ્રયાસ સતત કર્યે જઈએ તો કાળક્રમે-પુણ્યબળના સયોગે આત્મતત્ત્વની ઓખી કરી શકીએ ખરા આવો પ્રયાસ કેવા કેવા ઉપાયોથી-સાધનસામગ્રીથી માધ્યમ થઈ શકે તે એક સૂક્ષ્મ વિચારણા માગતો જટિલ પ્રશ્ન છે અને મૌ કોઈએ પેતપેતાની માધન-સામગ્રીની વિપુલતા વધાર્યે જઈ સ્વક્રીય અનુદાનતા સુજળ તેનો ઉકેલ કરવાનો રહે છે

પ્રત્યેક આત્મા મૂળ સત્તાએ અનંતશુભ અને અનંતશક્તિનો ધણી (ભાજડ) છે આવા શુભો અને શક્તિઓની પુન પુન વિચારણા કરતા, શાત ચિત્તે, એકાન્ત સ્થળમાં, શુદ્ધ હૃદયની ભાવનાપૂર્વક તેનું મનન કરતા-તેવા મનન અને વિચારણા માટેનો કાળજીપૂર્વકનો અભ્યાસ બારી શખી-તેવા અભ્યાસમાં પ્રાણાન કષ્ટે પણ-ગમે તેવા અસહ્ય ઉપમર્ગ થતા પણ-પીછેહઠ નહિ

કરતા, દેહાધ્યાસ જે સુખશીલીયાપણામાં નહિ અટવાતા-શરીરનું પણ ભાન ભૂલી જવા પૂરતો પ્રયાસ બારી શખી, આગળ અને આગળ જ વધતા રહેવાની તીવ્ર ભાવના અને તગત્તા સેવવામાં આવે તો સાધ્ય કષ્ટક નજીક આવતું જણાય

આવા આત્મદર્શન માટે બાહ્યચક્ષુ તદ્દન નકામાં છે એટલે પ્રજ્ઞાચક્ષુધારી-અથવા પુરુષને પણ તેવું દર્શન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તેવા દર્શન માટે પગમ વિવેકબુદ્ધિ અને ઉપયોગશીલતા-રૂપ દિવ્ય ચક્ષુઓની જ જરૂર છે આવી અનુપમ વિવેકબુદ્ધિ-લેહજ્ઞાન-વસ્તુના યથાર્થ સ્વરૂપનું 'બાજુ તાત્ત્વિક દર્શનની તત્ત્વમતામાં જેમ જેમ વૃદ્ધિ થતી જાય, આવધાનીપૂર્વકની ઉપયોગશીલતા જેમ જેમ ખીલતી જાય તેમ આત્મતત્ત્વનું આત્મદર્શન વધારે સ્પષ્ટ અને દૃઢ થતું જાય છે આજીભાણુના સયોગોથી આઠખીલીરૂપ ઊભા થતા પ્રત્યાપાતો આપો-આપ દૂર ખસી જાય છે

આત્મદર્શનની શરૂઆત જ કષ્ટક સુરહેલી ભરેલી જણાય છે શાત ચિત્તથી આત્મસ્વરૂપની પુન પુન વિચારણા તેને શક્ય બનાવે છે ઉચ્ચ ભૂમિકા ઉપર ચડેલ તત્ત્વદષ્ટાઓનો નતસગ-દીર્ઘકાલિન પરિચય આત્મદર્શન માટેના પ્રાથમિક અભ્યાસીઓને ઘણી રીતે ઉપકારક અને દાયદાકારક થઈ પડે છે

સમશીતોષ્ણ ઋતુના ઢોઈક રમણીય મગળ પ્રભાત સમયે અગર તો સૂર્યાસ્ત વખતના સધ્યા મમયે કે ચંદ્રના ઉદય પ્રમગે ધૂધવતા સમુદ્ર-તટે યા તો કલગવ કરતી ખાળખાળ વહેતી સંગિતા-તટે એકાન્ત-નિર્જન ગમણીય સ્થાનમાં આસન જમાવીને બેઠા હોઈએ અને હન્યવી આધિ, વ્યાધિ કે ઉપાધિને ઘડીભગ ભૂલી જઈ, અનેક ભવ્ય દ્રશ્યોથી ભગ્ન કુદરતની સુગમ્ય લીલાને

નિહાળતા હોઈએ, સાથે સાથે નિરજ આકાશમાંથી જળતરંગો ઉપર સૂર્ય કે ચંદ્રના કિરણોનું અપૂર્વ નૃત્ય જોવાનું અને તેમજ દિવસભરની અથડામણ પછી આરામ લેવાની તૈયારી કરતાં પક્ષીઓનું આનંદજનક ગાન-તાન કર્ણપટ ઉપર અથડાતું હોય તેવા આનંદ-દાયી ચિરસ્મરણીય પ્રસંગે અર્ધનિદ્રામય સ્થિતિને અટકાવી, ઘડીભર અંતરના ઊંડાણમાં ઊતરવાનું સફલાભ્ય પ્રાપ્ત થાય તેવે વખતે જ ખરાબર આત્મતત્ત્વની કંઈક અલૌકિક વિચારણા જાગૃત થાય તો મહત્ત્વ પુણ્યોદયના પ્રતાપે આંતરદર્શન માટેના દિવ્યચક્ષુની સન્નિધિ આત્મતત્ત્વની ઝાંખી થઈ શકે ખરી. તેવી ઝાંખી થતાં અવારનવાર તેવા સફલાગી પ્રસંગોને ઝડપી લેવાતી તાલાવેલી જાગે તો આત્મદર્શન કેવળ અશક્ય નથી.

આત્મતત્ત્વની ઝાંખી કરનારા સુસુકુ પુરુષોનું જીવન સામાન્ય પુરુષોના જીવનથી ઘણે અંશે અનોખું જ હોય છે. તેઓને મલિન કલુષિત વાતાવરણમાં રચ્યાપચ્યા રહેવાનું અસહ્ય થઈ પડે છે. હુનિયાના અંઝાવાતોથી દૂરના દૂર નાસી જવાનું જ તેમને જરૂરી જણાય છે. સામાન્ય મનુષ્યો તો તેમને લાગડભૂત જેવા જ ગણી કાઢે છે. તેમને નથી હોતો શિષ્યો વધાર્યે જવાનો મોહ કે સસ્તી કીર્તિ ખાટી જવાની લોભ-લાલસા. કેટલાક મહાનુભાવ પુરુષો તરફથી જરૂરી જણાવવામાં આવતાં પ્રશસ્ત કથાચ-રાગ-દ્રવ્ય-કોધ-માન-માયા કે લોભથી પર રહેવાનો જ તેઓ સદાસર્વદા પ્રયાસ કરતા જણાય છે. પોતાની આસપાસ ઝાંખ મીચીને કુદાવનારા-અંધશ્રદ્ધાળુ અનુયાયી ટોળાની તેઓ કદી પણ જમાવટ કરતા નથી; તેમજ લાળો રૂપિયા એકઠા કરી પોતાની જ નીમેલાની અને દેખરેખ નીચે તેની મનદ્રવતી વ્યવસ્થા કરવાનું જોખમ ઉઠાવવાનું તેમને

પાલવતું નથી. પરોપકારપરાયણવૃત્તિથી જન-સમાજના કલ્યાણાર્થે જ તેઓ પ્રવૃત્તિ કરતા હોય છે. સામાજિક હિંતના લોભે ઉતસવો અને ધામધૂમોમાં લાળો રૂપિયાનું પાણી કરાવવાની તમન્ના તેમને હોતી નથી. ધાર્મિક ઝગડાઓ અને અંદર અંદરના કલેશ, કુસંપ કે અશાન્તિમાં વૃદ્ધિ થાય તેવી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિથી તેઓ હંતરો ગાઉ દૂર રહે છે. આત્મકલ્યાણને હાનિ પહોંચે-પોતાના આત્માને ઝાંખપ લાગે તેવું કંઈ પણ કાર્ય તેઓ કદાપિ પણ હાથ ધરતા નથી. આવા મહાપુરુષોનો જીવનવિકાસ અન્ય જનોને આદર્શરૂપ થઈ પડે છે.

આગળ કહેવાઈ ગયું છે તેમ આત્મદર્શન તરફ લઈ જતું આંતરદર્શન માની લેવામાં આવતી સહેલાઈથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી. બાહ્ય આડંબર, વાક્યાતુર્ય કે સુદ્રિયાણી વાતોથી તે સિદ્ધ થઈ શકતું નથી. કેવળ ભાવના ભાવતા મનુષ્યોથી-જનરંજન પૂરતા જ કથાનકો કરનારાને કે ચારિત્રહીન ઉપદેશકોને તેની ઝાંખી થતી નથી. ક્વચિત્ આંતરદર્શનના પ્રયોગોમાં કાળક્ષેપ કરનારાઓ સુઘ્ધ જનો ઉપર એવી છાપ પાડતા દષ્ટિગત થાય છે કે તેમને આત્મદર્શનની ઝાંખી થતી રહે છે; પરંતુ તેમાં ઘણી વખત તેઓ આત્મવંચના તેમજ પરવંચના કરતા જણાય છે. પોતાની શક્તિ માટે હદ ઉપરાંતનું અભિમાન સેવતા ડોળઘાલુ મનુષ્યો આવી વંચનામાં એકદમ ફસાઈ પડે છે.

સરલ સ્વભાવી, ઉચ્ચતમ આદર્શ સેવના-જીવનવિકાસના કાર્યમાં પ્રતિદિન પ્રયત્નશીલ રહેતા, ચારિત્રશીલ, વિનમ્ર સત્જનોને જ આંતરદર્શનના કાર્યમાં પ્રગતિ થતી રહે છે. ધર્મશાસ્ત્રના અઠંગ અસ્થાયી, શાસ્ત્રવિશારદ જોની મહાત્માઓ માટે જે દુઃસાધ્ય થઈ પડે છે, તે ઉપદેશક સત્જનોને સુસાધ્ય જણાય છે. સુસુકુ જનો માટે તે અતિ ઉપયોગી વસ્તુ ગણી શકાય.



# સમયં મા પમાણ ।

卐

સ્વયં પ્રભ દેવની વિચારણા

લેખક મોહનલાલ દીપવદ ચૌહાની.

ઉદ્ધમાથી આજમ મગ્ધી, સદ્ગોષા જાગી  
જનાર માનવી ઘડીલગ પોતાની આસપાસની  
સૃષ્ટિને કોઈ નવી જ દૃષ્ટિએ નિહાળી ગ્હે છે,  
તેમ સ્વર્ગલોકમા ઊપજનાર દેવાગી આત્માને  
પણ જન્મતા જ ચેતનગ્ધ અતુલ અને અનુપમ  
સમૃદ્ધિથી ભરપૂર-વિવિધ પ્રકારના દેવતાઈ

આત્મદર્શન આત્મચક્ષુ-દિવ્યચક્ષુનો વિષય  
હોવાથી તેમા સામાન્ય દર્શન ઉપરાત વિશાળ  
જ્ઞાનની વિપુલતાનો પણ સમાવેશ થાય છે  
અને એ જ દૃષ્ટિએ આત્મદર્શનથી થતું આત્મ-  
તત્ત્વનું જ્ઞાન-આત્માની ઝોળખ થતી હોવાથી  
અને આખરે સુક્તદશા પ્રાપ્ત થતા આત્મા  
પરમાત્મપદને પ્રાપ્ત કરતા તે આત્મમાક્ષાત્કાર  
અને પરમાત્મદર્શનનું મુખ્ય કારણ બની ગ્હે છે

હઠયોગના હુકર પ્રયોગોથી કે યમ-નિયમ  
વગેરે અષ્ટાંગ યોગની સતત પ્રવૃત્તિ માત્રથી  
ખર આત્મદર્શન એકદમ સિદ્ધ થઈ જાય એમ  
માની લેવું ભેઈએ નહિ, પરંતુ તેને માટે વિપુલ  
સાધનઆમશ્રી એકઠી કરી, મનની એકાગ્રતા  
કેળવતા રહેવું ભેઈએ એકાત ખૂણામા આસન  
જમાવી કેવળ આખ મીચીને બેસી રહેવાથી  
તે સાધ્ય થઈ શકતું નથી પરંતુ ઉપર જણા-  
વ્યા મુજબ ચિત્ત વૃત્તિઓ ઉપર કાબૂ મેળવી,  
મનની એકાગ્રતા કેળવી, અતરમા બાંડી બાંડી  
વિચારણામા તલ્લિન થવાની જરૂર છે જે  
કોઈ મોક્ષાર્થો લવી જીવ તેની પ્રાપ્તિ માટે  
ઉદ્ધમશીલ બને એ જ અવ્યર્થના

વિલાનોથી પૂર્ણ-વિમાનો અવલોકતા એ  
પ્રકારની સ્થિતિ મહજ લાધે છે જે એટલો જ  
કે હન્યવી માનવ, સ્મૃતિપ્રદેશમા વધુ ને વધુ  
અવગાહન કરતા, વ્યવહાર બની, અમલ સ્થિતિ  
નો-નિદાના અકમા પોદતા પૂર્વેની દશાનો-  
ખ્યાલ અનુભવે છે અને નવીન દૃષ્ટિ એ તો  
સ્વપ્નદશાના અતે લાધેલ એક આભાસ માત્ર  
હતી એમ ખૂટકુ અવધારે છે, પણ દેવલોકમા  
ઉદ્ધવનાર આત્માની એથી ભુદી દશા હોય છે  
એની નજર સામેના પદાર્થો સ્વપ્નપ્રદેશના નહિ  
પણ સાક્ષાત અને સાચા હોય છે, એટલે પ્રાપ્ત  
થયેલ જ્ઞાનના ઉપયોગમા ડોઢિયું કરતા જ  
પૂર્વ જીવનની ઝાખી એને થાય છે આવા જ  
એક દેવના જીવન પ્રતિ આપણા ચક્ષુ દેગ્ધીએ  
વાત ઘણા પુરાણ વર્ણોની છે એનો અંકોટા  
પ્રથમ તીર્થપતિ શ્રી ઋષભદેવ તીર્થ કરના  
પૂર્વભવ સાથે ભેડાયેલો છે પણ આપણે તો  
માત્ર એમાના એકાદ પ્રસંગની ઊડતી નોધ  
લઈ, પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવે પ્રથમ ગણધર  
શ્રી ગૌતમસ્વામીને કહેલ વચન

‘ગોયમા, સમયં મા પમાણ ।’

અર્થાત્-હે ગૌતમ સમય માત્ર પણ પ્રમાદ  
કરીશ નહીં કેવુ ટકશાળી છે-વિશ્વના સતત  
ચાલુ રહેલા કેમમા કેવુ અબાધિત છે એનું  
તોલન કરવાનું છે વાચક, મત્વર મનરૂપી  
અશ્વને વિનુતવેગે દોડાવ । ઇશાન દેવલોકમા  
પુ’પશુચ્યામાથી તત્તના જન્મેલા અને ભેત-  
ભેતાર્માં યૌવનના આગણે આવી ઊભેલ

એવા શ્રીપ્રભ નોમના વિમાનના સ્વામી સ્વયં-  
પ્રભદેવના સ્વતઃ ગહાર પડતાં ઉદ્ગાર શ્રવણ  
કરવામાં એક ચિત્ત બન !

‘અહા ! પૂર્વભવે હું મહાબળ રાજા,  
ચોટા પ્રદેશનો સ્વામી, અપાર હય-ગય-રથ  
અને સૈનિકોની ટુકડીઓનો માલિક, સંજ્યાબંધ  
રમણીઓનો ભરથાર, મારા રમણીય પ્રાસાદોમાં  
માનવજીવનને ઉપયોગી કર્મ વસ્તુઓની કમીના  
હતી ? સંસારમાં સુંદર મનાતા સુખોમાં  
કર્મ કયાશ હતી ? અહર્નિશ રમણીય પ્રાસા-  
દોમાં, કમનીય રમણીવૃદ્ધ સાથે હું વિવિધ  
પ્રકારની કીડાકેલી કરતો અને અવનવા વિલાસો  
માણતો. ગણતરીના કલાકો રાજ્યની ચિંતામાં  
જતા અને એમાં પણ ચાર મંત્રીઓની પ્રજ્ઞાનો  
સહકાર હોવાથી મારી ચિંતા એ તો નામ  
માત્રની જ ને !

અરે, રોજના એ આનંદપ્રસોદના કમમાં  
મેં ઠાલવી બીજી બાબુ પણ હોય છે અથવા  
તો સુખ પાછળ દુઃખ રહેલું છે એનો કોઈ દિ’  
વિચાર સરખો પણ સેગ્યો હતો ખરો ? કદી  
નહીં. એ વેળા ધર્મ એ તો સ્વાર્થી પુરુષોએ  
ગોઠવેલા પ્યાદા જેવો લાગતો ! બુદ્ધા બુદ્ધા  
દર્શનકારોએ લોળી જનતાને ભરમાવી પોતાની  
બુદ્ધિમત્તાનો ચમકારો બતાવવા-પોતાના જીવન-  
નો સુખે નિર્વાહ કરવાના ઉપબવેલા સાધન  
સમાન એ ધર્મને હું લેખતો. ચાર મંત્રીઓ-  
માંના ત્રણની પણ વિચારણા મારા સરખી જ  
હતી ને ! વિધ વિધ મતાંતરો અને રંગબેરંગી  
વિચાર સરણીઓ પરથી તેઓએ જોયેલા

અતુમાનો સાથે જ એ વેળા મારા મનને સો  
ટચના સોના જેવા હતાં, એટલું જ નહિ, પણ  
એમાં રહેલ અતુટ શ્રદ્ધાના ભેરે મેં મારું  
જીવન પણ ખર્ચી નાંખ્યું હતું, એમ કહેવામાં  
જરા પણ ગોઠું નથી !

ચોથા મંત્રી સ્વયંબુદ્ધિએ મારા પ્રત્યેની  
લકિત અને હાર્દિક પ્રેમથી આકર્ષાઈ, જ્ઞાની  
ભગવંતના સુખે શ્રવણ કરેલી મારા જીવન-  
દીપને બુજાવાના સાત દિન બાકીની વાત ન કરી  
હોત અને એની કિંમતી સલાહને માન આપી  
મેં જિંદગીનો એ નજીવો સમય આત્મત્રેય  
નિમિત્તે ન ખર્ચ્યો હોત તો આજે હું ક્યાં  
હોત ? કદાચ કોઈ ગતિમાં ધકેલાઈ ગયો હોત ?

એ વેળા ત્રણ મંત્રીઓના અતુલવે હું  
નાચ્યો હોત, એમની પૂર્વે મળતી સલાહ  
પ્રમાણે વર્ત્યો હોત તો મારા જીવનનો  
અંતિમ પડદો કરજીદશામાં પડી જત ! જે  
ભૂમિમાં પેદા થયો એના દર્શન સરળા પણ  
ન જ સંભવત ! સાત દિનનો સમય વર્ષોની  
સંજ્યા આગળ શી ગણતારમાં ? એટલો  
મામૂલી કાળ પણ મેં મારા મહાન ઉપકારી  
મંત્રીની સલાહ માની, એની સૂચના અતુ-  
સાર યવિત્ર સંઘમમાર્ગ દેવામાં અને નિર-  
તિચારપણે પાળવામાં ગાળ્યો એતું પરિણામ  
કેવું સુંદર આવ્યું ?

સમય માત્ર પ્રમાદ ન કરીશ એ વચન  
કેવું ગંભીર છે ? એમાં કેવી ઊંચા પ્રકારની  
દીર્ઘદર્શિતા છે ? (ચાહું)

ધર્મ



પરોપકાર તે પુન્ય છે,  
જ્ઞાનીએ સંક્ષેપમાં,  
હળથી ભૂમિ બિખડે,  
ધર્મતાવ સંસારમાં,

પરને પીડા તે પાપ;  
આપ્યું ધર્મનું -માપ.  
પુન્યે પાપ ઠેલાય;  
ભવનો પાર પમાય.

અમરચંદ માવજી શાહ

# અમર આત્મ મંથન

( ગત વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૭૩ થી શરુ )

લેખક અમરચંદ માવજી શાહ

૮૭ લેખકોએ અને કવિઓએ પોતાની શક્તિનો, પોતાને મળેલી બુદ્ધિનો, અનુભવનો લાલ અન્ય આત્મઓને આપવો તે પણ એક પરમાર્થ તો છે જ, પરંતુ આત્મસાર્થકતા પણ અવશ્ય છે તે દ્વારા પોતાના જ્ઞાનમા વધારો થવા સાથે આત્માનંદ અને આત્મસંતોષ પ્રાપ્ત થવા સાથે નિવૃત્તિનો સદુપયોગ અને સ્વાધ્યાયનો લાલ મળે છે ગદ્યા સાહિત્યના ધોધમાર પ્રવાહ સામે તાત્વિક તેમજ સ્ક્રીની વર્તમાન યુગને અનુસરતું સાહિત્ય સર્જી, જગત જીવોને તૃપ્ત કરવા અને અવળે માર્ગેથી સવળે માર્ગે લાવવા માટે આવશ્યકનું છે

૮૮ જેને દેહમા 'હુ' પણ છે, જે પોતાનું નથી તે પ્રાપ્ત કરવા માટે જીવનને વેડફતું અને 'મારું' છે એમ કહેવું તે મિથ્યાત્વ છે

૮૯ જે વળતે જે ઇચ્છા થાય તે વળતે તે ઇચ્છાને-તણ્ણને રોકી તે વગર ચલાવી લેવાની વૃત્તિ જાગૃત રહેવી તેનું નામ જ તપ.

૯૦ જીવનની દરેક પ્રવૃત્તિમા આત્મધ્યાન જાગૃત રહે, કર્તવ્યનું જ્ઞાન જીવનમાં નહિ, ઉપયોગપણે પ્રવર્તન તે સયમ

૯૧ પરવસ્તુ ઉપર પ્રીતિ કે અદેખાર્થ ન થાય અને પ્રેમરૂપ અમીદાશિની સ્થિરતા તે સમભાવ

૯૨ ગમે તેવા વિવશ કે વિજ્ઞ પ્રસંગમા પણ આત્માનંદ અને સમતા રહે તે શાંતિ

૯૩. કોઈ પણ જીવ પ્રત્યે દેપ કે મત્સર ન થાય, દુખી જીવોને દેખી અનુકંપા આવે-કરુણા લિભરાય, સુખી દેખીને મૈત્રીભાવ થાય તેનું નામ દયા

૯૪ સંસારરૂપી અટવીમા મુસાફરી કરતો આત્મા રાગદ્વેષરૂપ અજ્ઞાન ડાળડાઓ ચડાવી ઘાણીના જાળની માફક ફરે છે. દેખીતી રીતે તે પથ કાપે છે, પરંતુ પરિણામે તો જ્યાંનો ત્યાં જ એ દેખાય છે કોઈ જ્ઞાની માર્ગદર્શક શરૂનો સમાગમ થાય અને અજ્ઞાનરૂપી પાટાઓ કાઢી નાખી પ્રેમરૂપી જ્ઞાનાજન આજી તેને દૃષ્ટિ આપે અને સવરનિર્જારરૂપ તેને સીધી સડક ગતાવે તો તે ઇચ્છિત સ્થાને અવશ્ય પહોંચી શકે

૯૫ જેમ પાણીના રેલાને નિચાણવાળા લાગમા સરી જતા વાર લાગતી નથી તેમ આ આત્માની અનાદિથી કર્મપ્રભાવે નીચી દશા હોવાથી મનરૂપી પાણીનો રેલો વિષય-કવાય આદિ પાપકર્તવ્યમા જટલી વળી જાય છે એ પ્રવાહ અટકાવવા અને સીધે માર્ગે વાળવા આત્મજ્ઞાનરૂપી મશિન ગોઠવી, પુરુષાર્થરૂપ પાવરથી એ પ્રવાહને બદલી, આત્મશક્તિના માર્ગે વાળી શકાય, નહિતર મનનો પ્રવાહ એટલો બધો જોરદાર છે કે વચન ને કાયા સ્થિર હશે તો પણ મનનો રેલો રાગદ્વેષરૂપ નીકોદ્વારા વહા જ કરતો હશે ( ચાલુ )

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) મોટે મળેલ અભિપ્રાયો—

૧. આચાર્ય શ્રી વિજયમોહનસૂરિજી તથા વિજયપ્રતાપસૂરિજી મહારાજ પાલીતાણાથી લખી જણાવે છે કે:

સુશ્રાવક ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

અનંતજ્ઞાનીશ્રી જિનેશ્વર પ્રભુના શાસનમાં દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ એમ ચાર વિભાગમાં શ્રુતજ્ઞાન વહેંચાયેલું છે. તે ચારેય વિભાગમાં ભવ્ય આત્માઓને ગુણશ્રેણિ ઉપર ચઢાવવામાં પ્રાથમિક સહાયક કાર્ધ પણ અનુયોગ હોય તો ધર્મકથાનુયોગનો પ્રથમ નંબર ગણવામાં આવે છે. એમાં પણ પરમાત્માશ્રી તીર્થંકર મહારાજના ચરિત્રો તો ખૂબ જ ઉપકારક નીવડે એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. તમોએ ભવ્ય જીવોની જ્ઞાનપિપાસા પૂર્ણ કરવાની અભિલાષાથી બાહ્ય-અભ્યંતર સૌંદર્યપૂર્ણ શ્રી આદીશ્વર પ્રભુનું ચરિત્ર પ્રકાશનમાં મુક્યું છે, તે ધણું જ લાભદાયી છે. પ્રકાશક તેમજ વાચકવર્ગ બન્નેનો પ્રયાસ સફલ થાય અને આત્મિક ગુણોનો વિકાસ થાય એ જ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

૬: ધર્મવિજયના ધર્મલાભ

૨. પ્રાંતીજથી મુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ લખી જણાવે છે કે:

શ્રીશ્રુત ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

તમારા તરફથી અભિપ્રાયાર્થે શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની નકલ મળી છે. સાહાર સ્વીકારી છે. તેના વાચન પછી ઉદ્ભવેલા વિચારો અભિપ્રાય તરીકે લખું છું.

આ એક જૈન મહાકાવ્ય છે. એનું નવસર્જન જૈન શ્વેતાંબર જૈનાચાર્ય અને કેવિકુલ-દિનમણિ શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજીએ ૧૦૩૦૨ શ્લોકોમાં કરેલ છે. આ મહાકાવ્ય મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલું છે અને ઘણી જિવ્ય કક્ષાનું છે. ભાષા અને ભાવ મનોહર છે. રસ, અલંકાર, શબ્દલાલિત્ય વગેરે આત્મા પર અજળ અસર ઉપજાવનારાં છે.

આ મહાકાવ્યનું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર તૈયાર કરીને સુપ્રસિદ્ધ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી, સાહિત્ય ઉપાસકોને અપૂર્વ અંશસાહિત્યની ભેટ ધરીને જિમદા સેવા બજાવી છે. છપાઇ, સફાઈ, અને મનોહર કલામય ચિત્રસહિત, પાકું પૂઠું વગેરે નેતાં ૩. ૫)ની કિંમત ઘણી જ વ્યાજબી છે.

ભાષાંતરકારે ભાષાંતરમાં ઘણી જ કાળજી રાખી છે. તેથી તે વાંચતાં મૂળ સંસ્કૃત જોઈતો જ રસ પ્રાપ્ત થાય છે તે પુસ્તક પૂર્ણ કર્યા સિવાય નીચે મુકવા મન જ ન થાય તેમ લાગે છે.

આ કાર્યથી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ જૈન સમાજ-ગુજરાતી સાહિત્યની મોટી સેવા બજાવી છે. આ ધાર્મિક પુસ્તક જે ભાવનાપૂર્ણ છે તે ગુજરાતી ભાષાની દરેક લાઇબ્રેરીઓ શોભાવે તે ઇચ્છતા લાયક છે. આ મહાકાવ્ય જૈન અને જૈનેતર દરેકને લાભદાયક નીવડશે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન દાનવીર રા. સા. શેઠશી કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ જે. પી.એ પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કર્યો છે તે પ્રશંસાપાત્ર છે. આ રીતે દરેક ધનિક સદૃઢરશે સાહિત્ય પ્રચારમાં પોતાનો હિસ્સો આપે એમ આપણે ઇચ્છીએ. મુનિ હેમેન્દ્રસાગર

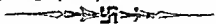
# સ્ત્રી ઉપયોગી ખાસ ગ્રંથો.

નીચે જણાવેલા ગ્રંથો જાહેરના અગ્રિમ વાચકા જેવા છે જેમા

—: શિયળવતી મહાદેવીઓના ચરિત્ર :—

૧ આદર્શ જૈન સ્ત્રીચરિત્ર—જાહેરના અગ્રિમ સાથે સ્ત્રીનું કર્તવ્ય, ખરેખરી ગૃહિણી કેમ બની શકે વગેરેનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન આપવામા આવેલ છે કિ રૂ ૧-૦-૦

૨. શ્રી સુરસુદરી ચરિત્ર—સુદર, સગલ, ઉપદેશક ખાસ વાચકા લાયક ચરિત્ર કિ રૂ ૧-૮-૦



## સત્વશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧	સુમુખનંદપાર્વતિ ધર્મપ્રભાવગ્રામી કથા (ચરિત્ર)	..	૧-૦-૦
૨	કુમારપાળ પ્રતિભોધ	...	૩-૧૨-૦
૩	જૈન નગરન ભામાચાર્ય	.	૨-૦-૦
૪	પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	.. ..	૧-૦-૦
૫	પ્રભાવક ચરિત્ર (ખાલીશમા પૂર્વાચાર્ય લગ્નવાનના ચરિત્ર)	.	૨-૮-૦
૬	સમરસિદ્ધ ચરિત્ર (સમગ્રશાહ) શ્રી શત્રુજયનો પદગમે ઉદ્ધાર	.	૦-૨-૦
૭	શ્રી હર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી શત્રુજયનો સોળમો ઉદ્ધાર	.	૦-૪-૦
૮	કલિંગનું યુદ્ધ પાને જૈન મહારાજા ખાન્વેલ	.	૦-૧૨-૦
૯	શ્રી વિજયવાનસ્યુતિ	.	૦-૮-૦

૬૨૬ ગ્રંથો પ્રભાવશાળી, મહાન નગરનોના ચરિત્રો ખાસ મનન-કરના જેવા, ઉપદેશક, સાદી અને સગલ સુજગતી બાધાગા સુદર દાર્ષનિક, આદર્શ આર્થિક અને ઈશ્વર કાગળોમા પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ જુદુ

## નવા છપાતા મૂળ ગ્રંથો

૧. બૃહતકલ્પસૂત્ર ભાગ ૬ થો (છેલો ભાગ) થોડા વખતમા પ્રગટ થશે
- ૨ શ્રી કથારત્ન કોશ (પ્રેસમા) ૩ શ્રી પ્રાકૃત વ્યાકરણ દ્વિતીય (પ્રેસમા)
- ૪ ત્રિપિઠિલાકા પુરુષ ચરિત્ર (પર્વ ૨-૩-૪-૫-૬) (પ્રેસમા)

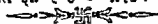
## શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

૫૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ સરકૃત લાખા અને સુંદર શૈલીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાથી કોલેક્ટ કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિકૃતે સ ૧૨૯૬ ની સાતમા લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના ત્રણ લવો, પાત્ર કલ્યાણકા અને ઉપદેશક જાણીતા યોગ્ય મનનીય સુંદર બોધપાઠો, તરત્તમાન, તપે વગેરે સજીવીની વિસ્તૃત દષ્ટિકોતોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપગ પુણ્યાદય ચરિત્ર, ગરિભોજન ત્યાગ અને આન્ન, જાગરવ, શૈલિણી આદિની અનેક સુદર, રસિક, રમ્યદ, આદ્વાદક કથાઓ-આપેની છે કે જેમાની એક કથા પૂરી ચતાં ખીજ વાચકા મન લવચાલ છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુર ઉપદેશ ખજુ સાથે આપેલ છે

કિ મત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ



## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો—

૧. આચાર્ય શ્રી વિજયમોહનસૂરિજી તથા વિજયપ્રતાપસૂરિજી મહારાજ પાલીતાણાથી લખી જણાવે છે કે:

સુશ્રાવક ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

અનંતજ્ઞાનીશ્રી જિનેશ્વર પ્રભુના જ્ઞાસનમાં દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ એમ ચાર વિભાગમાં શ્રુતજ્ઞાન વહેંચાયેલું છે. તે ચારેય વિભાગમાં ભવ્ય આત્માઓને ગુણશ્રેણિ ઉપર ચઢાવવામાં પ્રાથમિક સહાયક કાંઈ પણ અનુયોગ હોય તો ધર્મકથાનુયોગનો પ્રથમ નંબર ગણવામાં આવે છે. એમાં પણ પરમાત્માશ્રી તીર્થંકર મહારાજના ચરિત્રો તો ખૂબ જ ઉપકારક નીવડે એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. તમેએ ભવ્ય જીવોની જ્ઞાનપિપાસા પૂર્ણ કરવાની અભિલાષાથી બાહ્ય-અવ્યંતર સૌંદર્યપૂર્ણ શ્રી આદીશ્વર પ્રભુનું ચરિત્ર પ્રકાશનમાં મૂક્યું છે, તે ઘણું જ લાભદાયી છે. પ્રકાશક તેમજ વાચકવર્ગ બન્નેનો પ્રયાસ સફળ થાય અને આત્મિક ગુણોનો વિકાસ થાય એ જ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

દઃ ધર્મવિજયના ધર્મલાભ

૨. પ્રાંતીજથી સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ લખી જણાવે છે કે:

શ્રીશ્રુત ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

તમારા તરફથી અભિપ્રાયાર્થે શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની નકલ મળી છે. સાભાર સ્વીકારી છે. તેના વાચન પછી ઉદ્ભવેલા વિચારો અભિપ્રાય તરીકે લખું છું.

આ એક જૈન મહાકાવ્ય છે. એનું નવસર્જન જૈન સ્વેતાંબર જૈનાચાર્ય અને કવિકુલ-દિનમણિ શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજીએ ૧૦૩૦૨ શ્લોકોમાં કરેલ છે. આ મહાકાવ્ય મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલું છે અને ઘણી ઉચ્ચ કક્ષાનું છે. ભાષા અને ભાવ મનોહર છે, રસ, અલંકાર, શબ્દલાલિત્ય વગેરે આત્મા પર અનન્ય અસર ઉપગમનારાં છે.

આ મહાકાવ્યનું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર તૈયાર કરીને સુપ્રસિદ્ધ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી, સાહિત્ય ઉપાસકોને અપૂર્વ અંચસાહિત્યની ભેટ ધરીને ઉમદા સેવા બજાવી છે. છપાઈ, સફાઈ, અને મનોહર કલામય ચિત્રસાહિત્ય, પાકું પૂઠું વગેરે બોતાં ૩.૫૦ની કિંમત ઘણી જ બચાવળી છે.

ભાષાંતરકારે ભાષાંતરમાં ઘણી જ કાળજી રાખી છે. તેથી તે વાંચતાં મૂળ સંસ્કૃત જેટલો જ રસ પ્રાપ્ત થાય છે ને પુસ્તક પૂર્ણ કર્યા સિવાય નીચે મૂકના મન જ ન થાય તેમ લાગે છે.

આ કાર્યથી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ જૈન સમાજ-ગુજરાતી સાહિત્યની મોટી સેવા બજાવી છે. આ ધાર્મિક પુસ્તક જે ભાવનાપૂર્ણ છે તે ગુજરાતી ભાષાની દરેક લાઘવિરીએ શોભાવે તે ઇચ્છના લાયક છે. આ મહાકાવ્ય જૈન અને જૈનેતર દરેકને લાભદાયક નીવડશે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન દાનવીર રા. સા. શેઠશ્રી કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ જે. પી.એ. પેતાના દ્રવ્યોના સદુપયોગ કર્યો છે તે પ્રશંસાપાત્ર છે. આ રીતે દરેક ધનિક સદ્ગૃહસ્થો સાહિત્ય પ્રચારમાં પેતાનો હિસ્સો આપે એમ આપણે ઇચ્છીએ. સુનિ હેમેન્દ્રસાગર



# આચાર્યશ્રી પ્રજ્ઞાશીલ



કલકત્તા—

શ્રી જી. આનંદ મેળા-આવનમેર

# આહિત્ય ( પુસ્તક ) પ્રકાશન

( ગુજરાતી ભાષાના તૈયાર થતા તથા છપાતા ગ્રંથો )

આ સભા તરફથી નીચેના ગ્રંથો છપાય છે.

૧. શ્રી પાર્શ્વનાથ હામવાનનું અપૂર્વ જ્ઞાનચરિત્ર—વિવિધ રંગની સુંદર અનેક છબીઓ, કાચા કાગળો, સુંદર અક્ષરો, સુશોભિત કપડાંના નાનું-ચોટી અક્ષરો તૈયાર થાય છે. શ્રી સ્વામિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર કરતા પણ કલાની દૃષ્ટિએ વિશેષ આકર્ષક પ્રગટ થશે.

૨. શ્રી સુમતિનાથ ચરિત્ર—શ્રી સોમપ્રભાચાર્યકૃત, દસ હજાર પંક્તિ પ્રમાણ, અનેક નવીન તરવચાનના વિષયો, બોધદાયક કથાઓ, અનેક અલુના ચોથા નવીન હરીકૃતોથી ભરપૂર મહત્વ પિતારા પૂર્વક ચરિત્ર અનેક રંગની સુંદર લોખવાલી છબીઓ સહિત.

શ્રીમંત જૈન બંધુઓએ આવા અપૂર્વ સાહિત્ય ( જ્ઞાનોદાર ) માટે-જેના ગ્રામ્યતાથી અનેક ભક્તિઆ આત્મકલ્યાણ કરે છે-આર્થિક સહાય આપી અમર નામ કરવા ધ્યેયના છે.

૩. કથારત્નકોશ—અનેક ઉપદેશક વિષયો સાથે અપૂર્વ, સ્ક્રી, સરજ, સુંદર કથાઓ સહિત, ખંભાતના પ્રાચીન લંકારની તાડપત્રીય પ્રત-જેની ખીજ પ્રત હળેલી પણ નથી અને અક્ષર સુધી નહિ પ્રગટ થયેલ-ઉપરથી તૈયાર થશે.

૪. હામવાન મહાવીરના ગુગની મહાદેવીઓ ( સતી માતાઓના ચરિત્ર )—વિહાન લેખક શ. સુરીસને હાથે લખાયેલ, સુંદર ચિત્રો સહિત છપાય છે.

૫. શ્રી સંઘપતિ ચરિત્ર—ખંભાતના પ્રાચીન લંકારની તાડપત્રીય પ્રત ઉપરથી જે ગ્રંથ માળા ત્રીશ્વરેશ્વરેશ્વર વસ્તુપાળના પોતાના હસ્તાક્ષરથી લખેલ છે; જેમાં તીર્થયાત્રા સંઘ લઈ સાથે કરવાથી આત્માને શું શું લાભ થાય છે! અનેક પ્રાણીઓનો કેવા કેવા પ્રકારનો ઉદાર થાય છે! યાગસંઘ કેવા વિધિ-વિધાનથી નીકળે છે અને સજ્જ સંઘને યાત્રા કરાવાય છે! કોણ કોણ સદાન પુરુષોએ તેવી રીતે સંઘ કાઢી યાત્રા કરી છે અને જુદા વસ્તુપાળે શ્રી મહાનંદ, શ્રી ગિરનારજી પવિત્ર નર્થની યાત્રા સંઘ કાઢી. કેરી કેમ આત્મકલ્યાણ સાધ્યું છે! શ્રી આંહિનાથ, શ્રી નેમનાથ, શ્રી બૃહદ્વામાના મહિમ ચરિત્રો સહિત અનેક વિવિધ રંગની છબીઓ સાથે સુંદર, આકર્ષક અને વારંવાર પાઠપાળ કરવા યોગ્ય વિષયોથી ભરપૂર ગ્રંથ તૈયાર થાય છે.

ઉપરના ગ્રંથોમાં આર્થિક સહાયની અપેક્ષા છે. આર્થિક સહાય આપનાર જૈનબંધુઓની હજાર પ્રમાણે સહાના ધારા મુજબ સર્વ ગ્રંથો ભેટ, અલ્પ કિંમતે, સિરિટ ( ગ્રંથમાળા ) તરીકે અને જ્ઞાનોદારના રસો માટે સભાને અર્પણ કરે તો તે પ્રાર્થ રીતે સભા પ્રમાણિકપણે પ્રકાશન કરી આપશે.

ઉપરોક્ત પાંચે અનુપમ ગ્રંથો તૈયાર થાય છે. હાલમાં ઘણા જૈન બંધુઓએ સહી આસપાસનું ઉપાર્જન કરી છે. વર્ષોના વર્ષો સુધીનું સ્મરણ અને યાદગીરી રહેવા સાથે જ્ઞાનોદારથી પતી જ્ઞાનચરિત્ર અને પોતાના અને અનેક વાચકોના આત્મકલ્યાણનું આ અપૂર્વ સાધન છે. આ અપૂર્વ લાભ લેવા ચૂકું નહિ. અમારા સુંદર પ્રકાશનો માટે અમારે લખવાની જરૂર નથી, જે માટે અનેક અભિપ્રાયો મળી રહે છે, તેથી સમજી લેવા તેમ છે.





પુસ્તક ૪૨ મુ  
અક ૬ હો.

આત્મસ ૪૮  
વીર મ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ પાપ.  
ઈ સ. ૧૯૪૪ જાન્યુઆરી

(તીથેતુ મગલાષ્ટક પ્રાત કાળમાં વડતા ને મનુષ્યે બળે છે તેના સર્વ વિધે નારા થતા જગતમાં અત્યંત મગળ પામે છે એમ અવકાશી જણાવે છે દરેક શુભમાં બાળક-બાળિકાએ લઘુવંદમાં મુખ પાડ કરાવવાની જરૂર છે તેમજ ધાર્મિક પાઠશાળા કન્યાશાળામાં પણ આ મગલાષ્ટક પ્રાત કાળમાં પ્રથમ શ્રદ્ધાપૂર્વક બાલી પછી બીજા કાર્ય કરે તે શીખવવાની જરૂર છે )

## મંગલ સ્તુતિ.

મંગલ મગવાન ધીરો, મંગલ ગૌતમ પ્રેમુ ।  
મંગલ સ્થૂલભદ્રાદ્યા, જૈનધર્મોઽસ્તુ મંગલમ્ ॥  
નામેયાદ્યા જિના સર્વે મરતાદ્યાશ્ચ ચક્રિણ ।  
કુર્વંતુ મંગલ સર્વે વિષ્ણવ પ્રતિવિષ્ણવ ॥  
નામિસિદ્ધાર્થભૂપાદ્યા જિનાના પિતર સમે ।  
પાલિતાર્ષેઽસામ્રાજ્યા જનયંતુ જય મમ ॥  
મવદેવીત્રિશલાદ્યા વિરયાતા જિનમાતર ।  
ત્રિજગજ્જનિતાનદા મુગલાય મવંતુ મે ॥  
શ્રીપુહરીકેદ્રભૂતિપ્રમુખા, મળવારિણ ।  
શુતકેવલિનોઽન્યેઽપિ મંગલાન્નિ દિશંતુ મે ॥  
બ્રાહ્મીચંદનવાલાદ્યા મહાસત્યો મહત્તરા. ।  
અસંહરીલીલાદ્યા યચ્છંતુ મમ મંગલમ્ ॥  
ચક્રેશ્વરીસિદ્ધાયિકામુખ્યા. શાસનદેવતા ।  
સમ્યગ્દશા વિમ્નહરા રચંતુ જયશ્રિયમ્ ॥  
કપર્દિમાતંગમુખ્યા યક્ષા વિરયાતવિક્રમા ।  
જૈનવિમ્નહરા નિત્યં દિશંતુ મંગલાન્નિ મે ॥

સંગ્રહક  
આત્મવંદ

# ખરેખર વાંક તેનો છે

( કન્વાલી )

- હતી લક્ષ્મી ઘણી જ્યારે, દોડાવી મોટરો ત્યારે;  
ન મળતું અન્ન અત્યારે, બતાવો વાંક કેનો છે ? ૧
- ઉછેરો દુઃખ ઘણું સહીને, પુત્રને આકરી કરવા;  
પિતાને પાટુઓ મારે, બતાવો ૨
- કરી આશા કમાવાની, કયો વ્યાપાર લાગેનો;  
ગયું ધન ના મળી કોડી, બતાવો ૩
- સંપત્તિમાં સગાં સ્નેહી, જાનીને સાર સહુ લેતાં;  
આપત્તિમાં થયા અજગા, બતાવો ૪
- હજારો માનવી નમતા, આદર સત્કાર બહુ કરતા;  
નથી કોઈ સામને જોતું, બતાવો ૫
- મળી લક્ષ્મી ઘણાં સુંદર, બંધાવ્યા મહેલ મહેલાતો;  
લોગવવા ના રહ્યા ઘણુ પણુ, બતાવો ૬
- મૂછોપર તાવ દેતા'તા, અછકડ થઈ આપ ફરતા'તા;  
નિહાળી લોચ તે ચાલે, બતાવો ૭
- પહેરવા નવ નવાં વસ્ત્રો, હતાં મિથ્યાન્ન ખાવાને;  
ચીંધરેહાલ તે ભટકે, બતાવો ૮
- હતી આશા ઘણી મોટી, જગતમાં નામ કરવાની;  
પરંતુ થઈ દશા માઠી, બતાવો ૯
- બધી વાતે હતા સુખિયા, દયાનું દાન પણુ કરતા;  
દયા ચાચે હવે પોતે, બતાવો ૧૦
- રૂપાળા ખૂબ રઢિયાળા, હતા ત્યારે અકિત કરતા;  
મૃણાનું પાત્ર તે બનતા, બતાવો ૧૧
- સમજ થઈને ઘણા નિર્જાન, પ્રાણિયોને સતાવ્યા'તા;  
ખીન્નને આસરે જીવે, બતાવો ૧૨
- દંશાઓ શ્રેષ્ઠની માઠી, સકળ સંસારની કરતી;  
રહી અદૃષ્ટ મહાશક્તિ, ખરેખર વાંક તેનો છે. ૧૩

રચયિતા: —

આ. શ્રી વિજયકેસરસૂરિશ મહારાજ.

## સાચો પ્રકાશ

લેખક આ. શ્રી વિજયકંરુરસૂરિય મહારાજ

અત્યારે તો ચોમેરથી કોલાહલ થઇ રહ્યો છે કે ઉદ્યોત થયો, ઉન્નતિ થઇ, પ્રકાશ થયો ક્યા કઈ દિશામાં ? પૃથ્વીએ તો એ જ ઉત્તર મળે છે કે વીતરાગના શાસનની, વીતરાગના ધર્મની લાગ્ય ફેર હોય કે મતિમદતા હોય ગમે તે કારણને લઇને બતાવેલી દિશામાં દૃષ્ટિ કરીએ છીએ તો ગાઢ અધકાર જ અધકાર દેખાય છે કહીએ છીએ કે ગાઢ અધકાર છે, તો તેઓ બૂમો પાડી ઊઠે છે કે માને કે અજવાળું છે કહો કે અધકાર નથી મધ્ય રાત્રિએ પણ મધ્યાહ્ન મનાવવાની વિલાસીઓની પ્રબળ ઇચ્છાને પાળવી કે ટાળવી તે એક વિકાસ માર્ગમાં પ્રયાણ કરનાર સહજનદના સહવાસની કામનાવાળા, નિરાગચિત્ત મનસ્વીઓ માટે વિચારણીય થઇ પડ્યું છે દેખાય રાત્રિ અને માનવો દિવસ તે જ્ઞાન ચક્ષુવાળો હૃદયથી કેમ માને ? સંપૂર્ણ વિકાસી તો ઇદ્રિ યોગ્ય વિલાસીને જણાવે કે ભણવો સુરહેલ છે વિકાસના માર્ગમાં રહેલો અને વિકાસનો અર્થો સંપૂર્ણ નહિ તો સામાન્ય વિકાસીને બાળી શકે, મેળવી શકે બાકી તો વિલાસી તો અનધિકારી છે વિલાસી વિકાસીને ઓળખી શકતો નથી વિલાસની વૃત્તિઓ કાઈકે અશે મદ થાય તો જ વિકાસ અને વિકાસીને ઓળખી વિકાસના માર્ગમાં સન્નિપત્ત થઇ શકે છે વિકાસ એટલે ખીલવું અદગની વિવૃત્તિનું બહાર પ્રગટી નીકળવું કમળની જેમ અવિકસિત કમળ ઉપરથી લીલું દેખાય છે પણ ત્યારે વિકસિત થાય છે ત્યારે વિવિધ વર્ણ સુકત થઈ

તેનો મૈરલ ચોમેર પ્રમરી બાય છે આત્માનો વિકાસ એટલે સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું પ્રગટી નીકળવું જ્ઞાનનું પદાર્થ માત્રમા વ્યાપ્ત થઇને રહેવું

વિલાસ, એટલે પૌદ્ગલિક પદાર્થોમાં વૃત્તિઓનું તન્મય થવું, વિષયી ઇદ્રિયોનું વિષય જડના ધર્મો વર્ણાદિમાં રગાઈ જવું અને વૃત્તિઓ ઉપરથી વર્ણાદિનો રગ ફિલ્કો પડી જવો, ઊડી જવો, તે જ વિગ, વિરક્ત, વૈરાગ્ય તાત્પર્યની રુનારીમાં પેમી ગયેલો રગ કાઢતા ઘણો જ પરિશ્રમ વેઠવો પડે છે અને તે વિલાસીને રુચે નહિ સારનો મોટો ભાગ શ્રીમત જનવાની કેમ ઇચ્છા રાખે છે ? ધનાસક્ત બની ધોળી શા માટે થાય છે ? પરિશ્રમ પમદ નથી પરિશ્રમ વગર બે પેટ ભરાતું હોય તો પરિશ્રમને કોઈપણ ઇચ્છે નહિ

દોરાને ઉપરા ઉપરી ગાંઠો વાળતા જરાયે પરિશ્રમ પડતો નથી પણ તે વાળેલી ગાંઠો છોડતા ઘણો પરિશ્રમ પડે છે અદ્ય પરિશ્રમે કપડાના ટુકડા થઇ શકે છે, પણ કપડું વણતા ઘણો પરિશ્રમ કરવો પડે છે ધન વેઠફી નાખતા પરિશ્રમ પડતો નથી ધન લેણ કરતા મહેનત અને વખત લાગે છે ચિત્રને ભૂસી નાખતા પરિશ્રમ અને સમય લાગતો નથી. ચિત્ર ચીતરતા પરિશ્રમ ને સમયની બહુલતા હોય છે રાગદ્વેષની ગાંઠો વાળતા પરિશ્રમ કે સુરહેલી નડતી નથી છોડતા અત્યંત પરિશ્રમ અને સુરહેલીઓ નડે છે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર યોઈ નાખતા જરાયે વાર લાગતી નથી, મેળ

વતાં વાર લાગે છે. શુભોને ભૂંસી નાખતાં પરિશ્રમ પડતો નથી. સુસંસ્કારને ભૂંસી નાખતાં વાર લાગતી નથી, પણ શુભો અને સુસંસ્કારોને મેળવતાં પરિશ્રમ પડે છે અને વખત લાગે છે. મન, વચન, કાયાના યોગોમાં સહુથી અલ્પ, નહિ જેવા જ પરિશ્રમવાળો-વચન યોગ છે. મોઢેથી મોટી મોટી વાતો કરવામાં જરા ચે બેર લાગતું નથી. વચન આતુર્ય એટલે વચન વંચનામાં વગર ગ્રેરણાચે અને વગર પરિશ્રમે આપુ'ચે જગત વળી ગયું છે.

વચનયોગ કરતાં કાયયોગ ઘણા જ પરિશ્રમવાળો છે. મોઢેથી બોલી. જવું સહેલું છે. પણ કરી ગતાવવું ઘણું કઠણ છે.

વસ્તુનું સ્વરૂપ કહી ગતાવવું, શાસ્ત્રો વાંચી સંભળાવવા, ગાધુ' ચે સહેલું. વર્તનમાં વર્તવું, આચરણમાં આચરવું, પરિશ્રમ વગર બની શકતું નથી.

વચનયોગ અને કાયયોગ કરતાં મનોયોગમાં પરિશ્રમ અનહદ છે. કાયયોગના પરિશ્રમના પાર પામેલા કેટલાય નીકળી આવશે પણ મનોયોગ સાચવવાવાળા સંસારમાં કોઈક જ નીકળશે.

કષાય અને વિષયની વૃત્તિઓ-દોરડીઓ-

કાંઈ નાંખી આત્માને બંધનમાંથી છૂટા કરનાર આજના સમયમાં કેટલા હશે ? તો પછી વીતરાગની દિશામાં ઉદ્યોતની અને ઉન્નતિની ખૂસો પાડનારમાં તથ્યતા-સત્યતા કેટલી છે તે સ્કેન્ડે ગણી શકાય છે.

રાગદ્વેષ, વૈર વિરોધ, અને કષાય વિષયની દિશા સન્નિગ વળીને કહેવું કે બુદ્ધિ, વીતરાગની દિશામાં કેટલી ઉન્નતિ અને કેટલી પ્રકાશ થયો છે ? જોમતું કહેવું સાચું છે, ઉન્નતિ છે, અને પ્રકાશ પણ છે; પરંતુ તે વીતરાગની દિશામાં નહિ પણ સરાગની દિશામાં. પૂર્વમાં નહિ પણ પશ્ચિમમાં. પશ્ચિમમાં ઊભા રહી સંધ્યા સમયે કહેવું કે બુદ્ધિ, સૂર્યોદય થાય છે. તો જ્ઞાન ચક્ર કેમ માને ?

સંસારમાં વસ્તુ બે. જોક જડ અને બીજું ચૈતન્ય. આ બેનો પ્રપંચ તે જ સંસાર. આ બે વસ્તુઓને બુદ્ધિ બુદ્ધિ રૂપે તપાસવાની છે. આપણે તો આપણા પક્ષમાં રહીને ચૈતન્ય માત્રનું હિત ચિંતવવાનું છે. ભગવાન પોતે પોતાના પક્ષનું સમર્થન કરીને બંધનમાંથી મુક્તતાં સ્વ સ્વરૂપી આત્માઓને ચેતાવતા ગયા, કે પરસ્વરૂપ ભયાવહ છે મોટે સ્વ સ્વરૂપમાં શમાઈ જાયો.

## સમભાવ

મુખી દેખી કોઈને, આવે મૈત્રી ભાવ,  
દુઃખી દેખી અવરને, કરેલા અંતર ભાવ.  
શત્રુ કે સ્નેહી વિષે, વર્તે જ્યાં સમભાવ,  
સામાયિક એ જીવનનું, પ્રગટે શુદ્ધ સ્વભાવ.

અમરચંદ માવજી શાહ.

# નંદન મણિયાર

( ગતાક પૃષ્ઠ ૬૩ થી શરૂ )

લેખક સુનિશ્ચી પુણ્યવિજયજી મહારાજ ( સવિદ્યાપાત્રિક )

નંદન મણિયારે પ્રાત કાળે ઉપવાસનું પાશુ  
કું, ત્યારપછી પોતાના સ કલ્પાનુસાર તે  
ગરીના શ્રેણિક મહારાજ આગળ જઈ લેટણ  
મૂકી એક મોટી વાવ થા ધાવવા માટે જમીનની  
માગણી કરી રાત્રીએ તેની ઇચ્છાનુસાર વૈભા  
રગિરિ પહાડના નીચાણના પ્રદેશમાં જમીન  
આપી. નંદન મણિયારે તે સ્થળે એક મહાન  
સુદર વાવ થા ધાવી તેની આરે ગાળુ અનેક  
વૃક્ષોવાળા ચાર બગીચા બનાવ્યા, એક અગ્રજીવ  
ખોદ્યું, એક ધર્મશાળા અને દેવકુળ થા ધાવ્યું

આ વાવમાંથી અનેક મનુષ્યો પાણી ભરતા,  
સ્નાન કરતાં, વસ્ત્રો ધોતા હતાં વટેમાર્ગીઓ  
વિશ્રાંતિ લેતા અને ગરીબ લોકોને આદિ  
આશ્રય ત્યા લેતા હતા.

નંદન મણિયાર અપાર નવાર ત્યા આવતો  
અને લોકોના મુખથી આ વાવ આદિ થા ધાવ-  
નારની પ્રશ્ન સા સાલળી ખુશી થતો હતો  
સમ્યક્દષ્ટિ થયા સિવાય ખરૂં નિરુપદ્રવ્ય  
આવતું નથી કદેલ કર્મને બદલે મેળવવાની  
ઇચ્છા થાત થતી નથી નિદા, મૃતિ, ખેદ કે  
હર્ષ થયા સિવાય રહેતો નથી લોકોના મુખથી  
કરાતી પોતાની પ્રશ્ન સાથી તે ખુશી થતો કોઈ  
લોકોને પોતાની ઇચ્છાનુસાર ત્યાથી દાન  
મળતું ન હતું, તેઓ નિદા કરતા હતા તે  
સાલળી ખેદ પણ પામતો હતો

અહીં આવનાર આત્મદષ્ટિ વિનાના અનેક

મનુષ્યોનો તેને સગ થતો હતો મહાત્મા  
આત્મજ્ઞાની પુરુષ તો કોઈક લાગ્યે જ આવતા  
હતા અને આવતા હતા તો પણ તેમને ઓળ  
ખવાની કે તેમની સેવા કરવાની અથવા તેમની  
પાસેથી ધર્મશ્રવણ કરવાની વાવ, બગીચા  
આદિના વ્યવસાયમાં ઘુસવાયેલો હોવાથી ઇચ્છા  
પણ થતી ન હતી, વખત પણ મળતો ન હતો  
ઘણા લાખા વખતના આ કુસળતું પરિણામ  
એ આવ્યું કે તેની સમ્યક્દષ્ટિ સર્વથા નાશ  
પામી અને મિથ્યાદષ્ટિ, આત્મપ્રશ્ન સા, વિપ-  
યોમાં આસક્તિ, કર્તવ્યનું મિથ્યાભિમાન અને  
ઇષ્ટાનિષ્ટી હર્ષ ખેદ ઇત્યાદિ વૃદ્ધિ પામ્યા  
આવી સ્થિતિમાં પૂર્વકર્મના પ્રળા ઉદયથી  
તેના શરીરમાં વિવિધ પ્રકારના મોટા સોજા  
રોગો ઉત્પન્ન થયા આ ગાહ રોગ અને  
નિઃશ્વાસરૂપ આત્મરૂરોમ એમ ઉભય રોગથી તેના  
આર્તધ્યાનમાં વધારો થયો

આ બનાવેલી સુદર વાવ ઉપર તેને વિશેષ  
આસક્તિ હતી. અહા ! આ સુદર વાવ, આ  
બગીચાઓ, આ દેવકુળ અને ધર્મશાળા, આ  
સુદર હવેલી, આ ધન, માલ, મિલકત મૂકીને  
જવું પડ્યું ? હે વૈભો ! આ રોગનો પ્રતિકાર  
કરી મને બચાવો તમે માગો તેટલું ધન  
આપુ પણ કોણ બચાવે ? તૂટીની છુટી ક્યા  
છે ? મિથ્યાદષ્ટિને લઇને જ આ અમત્ મિથ્યા  
પદાર્થો પર આમક્તિ થાય છે સમ્યક્દષ્ટિ  
વિચાર દ્વારા જાગૃત હોય છે આત્મા સિવાય

સર્વ વસ્તુ તેણે અન્ય-મિથ્યા-ત્યાગ કરવા યોગ્ય માનેલી હોય છે. સમ્યગ્દષ્ટિ થતાં જ તે સર્વ વસ્તુ ઉપરથી તેણે મોહ મમત્વ કાઢી નાખ્યો હોય છે. વિદ્યાનો ત્યાગ કરવો તે જેટલો સહેલો અને ઇષ્ટ છે તેટલો જ આ હુનિયાના સર્વ પદાર્થોનો ત્યાગ સમ્યગ્દષ્ટિને સહેલો હોય છે. અહોનિશ આત્મા એ જ તેનું લક્ષણિન્દુ હોય છે. મોહ, મમત્વ, અજ્ઞાન, અભિમાન, રાગદ્વેષ ઇત્યાદિ શત્રુઓનો તેણે પહેલેથી જ પરાજય કરેલો હોય છે. તેથી આ છેવટની સ્થિતિમાં તેને કોઈ નહતું નથી. તે સર્વ હવેનો આત્મસ્વરૂપ માને છે, એટલે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરનાર નિમિત્તો પોતાના આત્મભળ આગળ એક પણ ટકી શકતા નથી. વળી જેને નિરંતર સાધુ પુરુષોનો સંગ હોય છે તેની આત્મજાગૃતિ નિરંતર વૃદ્ધિ પામતી જાય છે. આ નંદન મણિયારને તેવી ઉત્તમ સંગતિ ન હતી, કે આ છેવટની સ્થિતિમાં પણ કોઈ તેને જાગૃતિ આપે. વાત ખરી છે કે જે મનુષ્ય પહેલાંથી જાગૃત થયો નથી તે આવી છેવટની-પ્રયાણ વખતની વળવળતી સ્થિતિમાં જાગૃત થઈ શકતો નથી.

નંદન મણિયાર આ દેહનો ત્યાગ કરી તે વાવ ઉપરની આસક્તિને લીધે આર્તધ્યાને મરણ પામી તે વાવમાં દેહકાપણે ઉત્પન્ન થયો.

મરણ વખતની જેવી ભુદ્ધિ હોય-જેવી લાગણી હોય તે પ્રમાણે ગતિ થાય છે. આ છેવટની મતિ પણ હુંદગીના કર્તવ્ય અને લાગણીઓ ઉપર આધાર રાખે છે. પુદ્ગલ ઉપરના મોહ-મમત્વને લઈ તેમાં મમતા રહી જતાં તે તે સ્થાને ઉત્પન્ન થવું પડે છે. નિધાન ઉપરના મમત્વને લઈ દેટલીકવાર તે નિધાનના રક્ષક તરીકે સાપ કે ઊંદર આદિપણે આ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે. જ્ઞાની પુરુષો આ છેવટની સ્થિતિ માટે

ઘણી લલામણ કરે છે. તેવા પ્રસંગે મોહ ઉત્પન્ન કરનારા નિમિત્તોને દૂર રાખવા અને મોહ મમત્વને ઓછો કરાવનાર આત્મજ્ઞાની મહાત્મા ઓને પાસે રાખવા. સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પોતે જાગૃત હોય એટલે તેને બીજા મહાત્માઓની મદદન જરૂર નથી પડતી, છતાં કાંઈક મંદ જાગૃતિ હોય તે અવશ્ય આત્મજ્ઞાની પુરુષોને છેવટની સ્થિતિમાં પાસે રાખવા. સ્વાભાવિક પણ તેવાં પુરુષો પાસે હોય તો અલૌકિક જાગૃતિ રહ્યા કરે છે. આત્મજ્ઞાની પુરુષો પણ માયા કે પુદ્ગલોનો મોહ કે મમત્વનો જરાપણ ભરોસો રાખી તેને વિદ્યારે રહેતા નથી. આ દેખાવો સહજવારમાં આત્મ જ્ઞાન ભુલાવી દે છે. તો પછી જિંદગીનો મોટો ભાગ તે દશ્ય વસ્તુના ઉપલોભમાં ગયો હોય છે તેવા પ્રમાણે હવે કોઈ પણ ઉત્તમ આર્ત-જન વગર છેવટની સ્થિતિમાં જાગૃત રહે તે જનવું અશક્ય છે.

નંદન મણિયાર વાવમાં ગર્ભજ દેહકાપણે ઉત્પન્ન થયા પછી પોતાના નિત્યના પરિચય વાળી અને વિશેષ આસક્તિવાળી વસ્તુરૂપ વાવને જોતાં તર્કવિતર્ક-ઉડાપોહ કરતાં વિચારણા કરતાં આવું મેં કોઈ વખતે જોયું છે, તે સંગ્રામી ધારણા કરતાં તેને પાછલ જન્મનું જ્ઞાન થવારૂપ જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું.

ઘણા પરિચયવાળી અને થોડા વખતન આંતરાવાળી વસ્તુની સ્મૃતિ જલદી થવા સંભવ છે. જેમ કોઈ ભુલાયેલી વસ્તુ આપણને સાંભરી આવે છે તેમ આ નંદન મણિયારના જીવ દર્દી-દેહકાને પોતાની વાવ દેખી પાછલી સર્વ વાત યાદ આવી. પોતાની આ ગતિ થવાનું તેને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થયો અને તેનું મૂળ કારણ શોધતાં વાવ આદિ જડ પદાર્થો ઉપરની આસક્તિ સમજાવી અને આસક્તિનું કારણ શોધતાં અજ્ઞ દષ્ટિવાળા હવેનો પરિચય, અને સદ્ દષ્ટિવાળા

છવેના સળધનો અભાવ તેને મનનથી ભૂલ સમજાવી પોતાના પૂર્વ ધર્માચાર્યો યાદ આપ્યા તેના સફળ થયોથી વિમુખ થવાનું કળ મળ્યું હવે પશ્ચાત્તાપ કરવો નહીં એ પોતાની ભૂલ મનનથી તે પણ ઓછા આનંદની વાત નથી ઘણા મનુષ્યોને પોતાની ભૂલ સમજાવી નથી અને કદાચ સમજે તો સુધારતા નથી હવે તો જાગ્યા ત્યાંથી સવાર ગણીને પોતાનો માર્ગ ચક્ર કરવો તે તેને ચોગ્ય લાગ્યો પૂર્વે સાલ-જેલ અને તે પ્રમાણે વર્તન કરેલ મત, નિયમો મનથી ગ્રહણ કર્યા પોતાના સફળ તરીકે વીગ પચ્ચાત્તાને દૃઢતા ધાવ્યું ત્યાં ટોર્ષપણ સહન દેહનો આહાર ન કરવાનો નિયમ લીધો નિર્દોષ મેલ આદિ ખાઈ આહુતિકા કરવી અને વીરપ્રભુનું અહોનિશ સ્મરણ કરી આ જીવન પૂર્ણ કરવું એવો નિશ્ચય કર્યો

ખરી વાત છે યોડા વળતના પણ આત્મ-જ્ઞાની મહાત્મા ગુરુપોના મગનો બઢલો મળ્યા વગર ગઢેતો નથી કંઈ ક્યારે જતું નથી સમ્યક્દષ્ટિ તો સમ્યક્દષ્ટિ, થોડો પણ પ્રકાશ, થોડું પણ આવગળું ઓછું થયું તે આ જીવને વિષમ પ્રસંગોમાં પણ બહુત કાર્ય વગર રહેતું નથી તો જેને અહોનિશ સત્ગુરુપોનો સગ હોય છે, અહોનિશ સમ્યક્દષ્ટિવાળી જાગૃતિ હોય છે, તેઓના આનંદનું-સુખનું અને સ્વરૂપ સ્થિતિના જ્ઞાન વિષેનું પૂછવું જ શું ? તે તો અહોનિશ આનંદમાં જ રાજતા હોય છે

મહાવીર પ્રભુ કહે છે-ગૌતમ ! હમણા હું અહીં આવીને ગઢેલો છું તે વાતની ખજાર તે વાવમાં પાણી ભરવા અને સ્નાન કરવા ગયેલા લોકોની વાતો ઉપરથી તેણે માલગી, તેથી તેના આનંદનો પાર ન રહ્યો “મારો ધર્મગુરુ ! મારો તારક નાથ ! અહીં આવેલ છે જરૂર હું ત્યાં જઈ, તેના દર્શન કરું અને મારું જીવન

સુધારું ” આ લાગણીથી તે વાવમાંથી બહાર નીકળ્યો રસ્તામાં મને વદન નિમિત્તે આવતાં શ્રેષ્ઠ રાજાના ઘોડાના પગ નીચે દબાઈને તે દેડકો મરણ પામ્યો તેની ઇચ્છા-તેની આશા તેના મનોગ્ધો મનમાં ગ્રહી ગયા તેણે પોતાના મનનો એક તાર માગ દેહ ઉપર નહીં પણ મારા આત્મા ઉપર ખાંધ્યો હતો તે જ તેનું લક્ષ જિન્દુ સાધ્ય હતું તે મારા ધ્યાનમાં એકરસ થઈ ગયો હતો “કૃપાળુ પ્રભુ પાસે જઈ અને મારા ધર્મ ગુરુના દર્શન કરી પાવન થઉં ” આ લાગણીમાં મરણ પામી તે દર્દર (દેડકો) સૌધર્મ દેવલોગમાં મહર્ષિકે વૈમાનિક દેવપણે ઉત્પન્ન થયો ઉત્પન્ન થયા પછી તરત જ તેણે વિચાર કર્યો કે હું અહીં ક્યા સુકૃતથી ઉત્પન્ન થયો છું ? ક્યા મારા કર્તવ્યથી આ દેવની શિદ્ધિ મને મળી છે ? અવધિજ્ઞાનથી તપામતા તેને પોતાનો સર્વ વૃત્તાત સમજાયો સર્વ કામ પડતા મૂકી દર્શનની તીવ્ર લાગણીથી તે અહીં આવ્યો અને વિવિધ પ્રકારના નાટક-દેખાવ દેખાડવારૂપ ભક્તિ કરી વદન-નમન કરી તે દેવ પોતાને સ્થાનકે ગયો

ગૌતમ ! આ દર્દરક દેવના જીવન ઉપરથી આ સલાહના લોકોને ઘણું સમજવાનું અને જાણવાનું મળે તોમ છે કુસ ગતિનું પરિણામ અને સુસ ગતિના ફળો પ્રત્યક્ષ રીતે આ દેવે અનુભવ્યા છે આ જીવોને પોતાની અનેક નિદગીઓમાં આવા અનેક અનુભવ થયા હોય છે કે ચાય છે, તથાપિ જેઓ પોતાની ભૂલો સમજીને તેમાં સુધારો દરે છે, નિરતર સત્સ-ગતિમાં રહે છે, આત્મદષ્ટિ જાગૃત કરી તેનો ડેવટ સુધીનો અનુભવ મેળવે છે, તેઓ આ વિષમ મસારસાગર તરીકે જાય છે અને જન્મ મરણનો પ્રવાહ બંધ કરી આત્મચાતિમાં સ્થિર થાય છે

(૭૪મી જન્મ જયંતીના સ્મરણ રૂપ)

આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીશ્વર સ્તુતિ.

(દેશી—નાય કેસે મળકા બંધ છુડાયો.)

સૂરિવર વિજય વલ્લભ સુખદાયા, શુભ છત્રીસ ગુણથી સોદાયા. સૂં એ ટેક.  
તારણ તરણ ચરણ તુમ શરણ, જગજન જયજય કારી;  
સંકટ વારણ વંચિત કારણ, આતમ આનંદ કારી. સૂં ૧  
પરિસહ સહી શિષ્ય મંડલી સાથે, આમાનુષામ વિચરતા;  
જૈન અને જૈનેતર સહુના, બોધથી સંશય હરતા. સૂં ૨  
શીળ સુસહમીન અન્ય મતિ જે, ઈસાઈ કૂર કસાઈ;  
માર્ગાનુસારી ગન્યા સદાચારી, વાણી સુણી સુખદાઈ. સૂં ૪  
શાસનમાં આપ પુણ્ય પ્રતાપે, કાર્ય ધણું ઉજવાય;  
જૈન સભા અને વિદ્યાલયો વળી, સંસ્થાઓ કંઈક સ્થપાય. સૂં ૩  
મંગલકારી પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ, આપ થકી બહુ ધાય;  
ઉપધાન સંધને નૂતન ચૈત્યો, નવ નવા ગામે બંધાય. સૂં ૫  
અજ્ઞાન તિમિર તરણી ગુરુજી, કલ્પતરુ કલિકાલ;  
જ્ઞાનતણા સાગર ગુણ દરિયા, આતમના આધાર. સૂં ૬  
વડોદરાની જે રત્ન ત્રિપુટી, શાસન સૂર્ય સમાન;  
કાન્તિવિજયજી ને હંસવિજય વળી, આપ અતિ ગુણવાન. સૂં ૭  
એહમાં બે સ્વર્ગવાસી ગન્યા છે, સંયમ રત્ન સંભાળી;  
પરિશ્રમ સહી શુદ્ધ શાસન સેવા, આપ કરી રહ્યા ભારી. સૂં ૮  
પૂરવના મહા પુન્ય ઉદયથી, આપ સમાગમ પાથો;  
દર્શન વંદન પૂજન કરતા, રોમ રોમ વિદસાથો. સૂં ૯  
ઝોગણીસો નળાણની સાથે, પાંચમ પોષ અંધારી;  
આતમ જવાહીર આનંદ કારી, માંશ મહા મદ વારી. સૂં ૧૦

ચરણરજ,

ઝવેરચંદ હગનલાલ



# શ્રી અનેકાન્તવ્યવસ્થાપ્રકરણમ્ ।

[ સમાલોચના ]

લેખક રા રા. જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી, બી એ., એલએસ બી

અમદાવાદની શ્રી જૈન ગ્રંથપ્રકાશક સભા તરફથી મહામહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયગણિ પ્રણીત શ્રી ' અનેકાન્તવ્યવસ્થા ' નામનો ગ્રંથ હાલમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે જેનું બીજું નામ ' જૈનતર્ક ' ગ્રંથકારે નિર્દિષ્ટ કરેલ છે પ્રકાશક સભા તરફથી દૂકા ઉપોદ્ધાત આપવામાં આવેલ છે અને વિદ્વાન સુનિમહારાજ ધુર ધર-વિજયજીએ પુસ્તકને એ ગે ચત્વરિ ચિત્ વક્તવ્ય લખેલ છે અમારા જાણુવા પ્રમાણે આખો ગ્રંથ છાપવા માટે તૈયાર કરવામાં, ગ્રંથમાં આવેલ જુદા જુદા વિષયોની દરેક પાને વિષયસૂચિકા કરવામાં, આવા અપૂર્વ અને અનોડ ન્યાય અને જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના ગ્રંથની મૂળ પ્રતો મેળવવામાં અને સંશોધન કરવામાં મહારાજશ્રી વિજય-નેમિસૂરીશ્વરજીના પટ્ટધર શિષ્ય ઉદયસૂરિજી મહારાજનો મુખ્ય હાથ જોવામાં આવે છે અને નેમિસૂરીશ્વરજીના બીજા વિદ્વાન શિષ્યો મહારાજશ્રી નંદનસૂરિજી અને સુનિમહારાજ શિવાનંદજી વગેરે ન્યાયવિશારદ સાધુવર્યોએ તેમાં કિંમતી મદદ આપેલ છે. પુસ્તક છાપવાનું ઘણું સુદર અને સ્ખલતા વિનાનું કામ ભાવ-નગરના મહોદય પ્રેમમાં થયેલ છે

ગ્રંથની શરૂઆતમાં અનેકાન્તનું વ્યાપક લક્ષણ આપવામાં આવેલ છે, જીવ-અજીવ આદિ જૈનદર્શનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલ તત્ત્વોની વ્યાખ્યા કરેલ છે અને તે તત્ત્વોમાં ભાવ, અ-ભાવ આદિ અનંતધર્મો કેવા વિચિત્ર રૂપે મિશ્રિત થઈને એકરૂપે રહે છે, અને તેથી વસ્તુમાં

અનેકાન્તધર્મ આવે છે તેનું સૂચન કરેલ છે વસ્તુ અનેકાન્તધર્મવાળી છે, તેમાં એક સાથે મર્યાદિત ધર્મને જ ગ્રહણ કરવાની શક્તિવાળી છત્રસ્થ માણુઓની સુદ્ધિ કેવા કેવા લેદો પાડે છે, કેવા કેવા અલેદો જીએ છે, તેનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ જૈન દર્શન જે નયોદ્ધારા પ્રતિપાદન કરે છે, તે નૈગમ સગ્રહ આદિ નયોનું શાસ્ત્રીય અને તાત્ત્વિક દ્રષ્ટિએ ગ્રંથમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે, અને નયોમાં વૈશેષિક, વેદાંત, સામ્ય, બૌદ્ધ આદિ દર્શનોના કેવી રીતે સમાવેશ કરી શકાય તે સુક્તિપુર સર બતાવેલ છે પ્રથમ નયોના મુખ્ય બે લેદ દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિકનું સ્વરૂપ અને લેદ બતાવેલ છે દ્રવ્યાર્થિકમાં નૈગમ સગ્રહ અને વ્યવહાર નયોના કેવી રીતે સમાવેશ કરી શકાય અને પર્યાયાર્થિકમાં અજીવજીવ આદિ નયોના સમાવેશ કેવી રીતે કરી શકાય તે બતાવેલ છે નૈગમનયને અવલંબીને વૈશેષિક દર્શન પ્રવૃત્ત થયું એનું બતાવી તે દર્શનનું સક્ષિપ્ત વર્ણન કરેલ છે વૈશેષિક અને ન્યાયદર્શનમાં છ પદાર્થો દ્રવ્ય, શુદ્ધ, કર્મ, સામાન્ય, વિશેષ અને સમવાય પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યા છે, અને તે પદાર્થોની સત્તા પદ્ધતિર નિરપેક્ષ માનવામાં આવે છે પદાર્થો અને દ્રવ્યો નિરપેક્ષ અને એકબીજાથી સ્વતંત્ર માનવામાં કેવા દોષો આવે છે, અને તે દોષોના પરિહાર, પદાર્થોને સાપેક્ષ સત્તાવાળા માનવાથી કેવી રીતે વધુ શકે તે પ્રતિપાદન કરેલ છે વસ્તુ અનંતધર્માત્મક છે, તેમાંથી એક અથને

અહુષ કરે તે નય કહેવામાં આવે છે; પણ સુનય, વસ્તુના બીજા અંશો તરફ સાપેક્ષવૃત્તિ-ઉદ્દાગ્રીન લાવ રાખે છે, જ્યારે કુનય-દુર્નય વસ્તુના બીજા અંશોનો પ્રતિક્ષેપ કરે છે. સામાન્ય, વિશેષ આદિ વસ્તુના ધર્મોને નૈગમનય લિન્ન માને છે, પણ તે સર્વથા લિન્ન માનતો નથી, જ્યારે ન્યાય વૈશેષિક દર્શન સામાન્ય, વિશેષ આદિ ધર્મને સર્વથા લિન્ન-એકાંત લિન્ન (absolutely different) માને છે; માટે તે દર્શનનું મંતવ્ય સમ્યક્ નથી, પણ મિથ્યા છે. અંથકાર નૈગમનય અને ન્યાય વૈશેષિક દર્શનના મંતવ્યનો સમન્વય કરતાં જણાવે છે કે: 'વસ્તુમાં રહેલ ધર્મો જેમ જેમ ભેદદૃષ્ટિથી વિચારીએ તેમ તેમ લિન્ન લિન્ન દેખાય છે અને અભેદ-દૃષ્ટિથી વિચારતા લિન્ન જણાતા નથી, માટે લિન્ન-અલિન્ન અનંત-સર્વમાત્ર વસ્તુ છે એવું સ્થાપિત થાય છે.'

બુદ્ધા જીવોની અને જગતના બીજા પદ-ફક્ત વ્યાવહારિક સત્તા માને છે. એટલે વેદા દર્શન પુરુષઅદ્વૈતવાદ કહેવામાં આવે સંગ્રહનય સર્વ દ્રવ્યોમાં રહેલ સત્ત્વ-સાત્ત્વ સ્વીકારે છે અને વિશેષોનો તેમાં સમાવેશ માને છે, પણ સામાન્યને પ્રધાનપણે સ્વીકાર્યમાં રહેલ વિશેષોનો સંગ્રહનય પ્રતિ-કરતો નથી, એટલે સામાન્ય અને વિશેષ એકાંત અભેદ સંગ્રહનય માનતો નથી. અદ્વૈતવાદ બે પ્રકારના છે: પુરુષઅદ્વૈતવાદ વેદાન્ત દર્શનનો સમાવેશ થાય છે. આ વ્યૈતન્ય એક જ તત્ત્વને પારમાર્થિક (absolute real) માનવામાં આવે છે અને પ્રકૃતિ-અવૈત ફક્ત માયા illusion રૂપે ગણવામાં આવે બીજો અદ્વૈતવાદ પ્રકૃતિઅદ્વૈતવાદ છે. પ્રકૃતિ-જડને પરમાર્થ માનવામાં આવે અને જડમાંથી વ્યૈતન્યનો આચિર્ભાવ થતો

આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા ઉપાધ્યાયજી  
હારાજ ધીજી અપેક્ષાએ સાખ્ય દર્શનને વ્ય-  
કારનયમાથી ઉત્પન્ન થયેલ ગણે છે અને વ્ય-  
કારનયની ચર્ચામાં સાખ્ય દર્શનનો વિચાર  
પોઈ છે એકાત્મવાદ (Idealism) પ્રતિપાદન  
રીતી શ્રુતિઓ વેદ અને ઉપનિષદમાં ઘણે સ્થળે  
જાણી જોવા સ્વરૂપે જોવામાં આવે છે પ્રજ્ઞાસૂત્રમાં  
શ્રુતિઓને સંકલિત કરેલ છે, અને શ્રીમદ્  
કરાચાર્યે પ્રજ્ઞાસૂત્ર ઉપર લાખ્ય રચી એકાત્મ-  
વાદનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ રજૂ કર્યું છે શક્ય-  
ાર્થના માયાવાદ ઉપર જુદા જુદા દર્શનકારોએ  
જા પ્રહારો કર્યા છે તેના જવાબ ત્યારપછીના  
દાત શાસ્ત્રના પારગામી આચાર્યોએ આપ્યા  
અને માયાવાદનું કયું સ્વરૂપ તર્ક અને બુદ્ધિ  
ના રાખી શકે તે જાતાવ્યું છે ઉપાધ્યાયજી  
હારાજ લગલગ અદારમાં સૈકામાં થઈ ગયા  
મના સમય સુધીમાં વેદાત ઉપર જુદી જુદી  
દ્રષ્ટિ અનેક અથો લખાયા હતા તેમના  
મયમાં વેદાતે પરિપક્વ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું  
નું એટલે ઉપાધ્યાયજી મહારાજને વેદાતનું  
પરિપક્વ સ્વરૂપ જોવાનો અને વિચાર-  
નો વળત મળ્યો હતો આ અનેકાતવ્યવસ્થા  
અમાં વેદાતનું છેલ્લું સ્વરૂપ તેમણે યથાર્થ રજૂ  
કર્યું છે, અને તેમાં આવતા દોષો અને અસ-  
તતા જાતાવેલ છે, અને તે અસતતા ટાળવા  
યત્ન કરતા જૈનોનો અનેકાતવાદ કેવી રીતે  
જાવીને ઊભો રહે છે તે હકીકત સચોટપણે  
તાવેલ છે “માવામાવશવલૈકરુપ વ્રહ્મસ્યાત્-  
તે સ્યાદ્વાદકક્ષાપ્રવેશ । (૫ ૨૪) આગળ  
જિતા શ્રુતિઓનો સમન્વય કરતા અથકાર  
એ છે કે દૃત્યં ચાત્ત્વૈકરુપ વ્રહ્મપ્રતિપાદયન્  
દો નિશ્ચયનયમેવાલમ્બતે । દૂકામાં સ અહ-  
ધના વિવરણમાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજે વેદાન્ત  
ર્શનનું પરિપક્વ સ્વરૂપ રજૂ કરી તેમાં આવતા  
દોષો તાત્ત્વિક દ્રષ્ટિએ સ પ્રદાયના કોઈ પણ

પ્રકારના અભિનિવેશ વિના જાતાવ્યા છે આ  
ઉપાધ્યાયજીની વિશાળ અને ઉદાર તત્ત્વદ્રષ્ટિનું  
આપણને લાન કરાવે છે

ત્યારપછી વ્યવહારનયનું વિવરણ અથકાર  
કરે છે વ્યવહારનયના જુદા જુદા બે લક્ષણો  
જાતાવે છે વ્યવહારનય સામાન્ય અને વિશેષ  
જાત્રેને સ્વીકારે છે, છતાં તે નયનો દ્રવ્યાર્થિક  
નયમાં શા માટે સમાય કરવામાં આવે છે તેનો  
અભિતર્કનો આધાર લઈ ખુલાસો કરવામાં  
આવ્યો છે, અર્ન્જી જુદા જુદા નયો નિગ્ગેક્ષવાદી  
હોય તો કેવા મિથ્યાદ્રષ્ટિ બને છે, અને અસુ-  
દિત થયેલા કેવી રીતે સમ્યગ્દ્રષ્ટિ બને છે  
તેનો સવાદ કર્યો છે એકાત્મ નિત્ય ચેતન અને  
અચેતન દ્રવ્યને પ્રતિપાદન કરતું સાખ્ય દર્શન  
વ્યવહાર નયને આશ્રિને ઊભું થયું છે એટલે  
વ્યવહાર નયની ચર્ચામાં સાખ્ય દર્શનના  
અત્યો, તેમાં આવનાર દોષોની ચર્ચા અથકાર  
મહારાજ કરે છે પ્રથમ સાખ્ય દર્શનની પ્રક્રિયા  
જાતાવવામાં આવે છે મહદ્-પ્રધાન અથવા મૂળ  
પ્રકૃતિમાંથી સમસ્ત જગત કેવી રીતે પરિણામ  
પામે છે, બુદ્ધિ, મન, અહંકાર વગેરે માનસિક  
શક્તિઓ પણ કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે, અને છેવટે  
પ્રલયકાળે કેવી રીતે મૂળ પ્રકૃતિમાં લય પામે  
છે તે સાખ્યવાદનું વિવગ્ન કરવામાં આવે છે,  
અને સાખ્ય દર્શનનું સ્વરૂપ જાતાવ્યા પછી તે  
દર્શનમાં કેવા કેવા વિરોધો આવે છે, તે જાતાવ-  
વામાં આવ્યા છે સાખ્ય દર્શન પ્રતિપાદન કરેલ  
પરિણામવાદ તથા સતકાર્યવાદના દોષો જાતાવ્યા  
છે, અને તે અત્યો અનેકાત રીતે માનતા  
સતતા આવે છે, તે અથકાર મહારાજ જાતાવે  
છે, પુરુષ અને પ્રકૃતિને એકાત્મ ભિન્ન માનતા  
અથ-મોક્ષની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી  
પુરુષને પ્રકૃતિથી એકાત્મ નિરાણો માનતા  
પુરુષાર્થને અવકાશ રહેતો નથી. કર્તા અને  
લોકતાનો સ અથ રહેતો નથી દૂકામાં સાખ્ય-

અહણ કરે તે નય દહેવામાં આવે છે; પણ સુનય, વસ્તુના બીજા અંશે તરફ સાપેક્ષવૃત્તિ-ઉદ્ભવીન લાવ રાખે છે, જ્યારે કુનય-દર્શન વસ્તુના બીજા અંશેનો પ્રતિરોધ કરે છે. સામાન્ય, વિશેષ આદિ વસ્તુના ધર્મેને નેગમનય લિપ્ત માને છે, પણ તે સર્વથા લિપ્ત માનતો નથી, જ્યારે ન્યાય વૈશેષિક દર્શન સામાન્ય, વિશેષ આદિ ધર્મને સર્વથા લિપ્ત-એકાંત લિપ્ત (absolutely different) માને છે; માટે તે દર્શનનું મંતવ્ય સમ્યક્ નથી, પણ મિથ્યા છે. અંધકાર નેગમનય અને ન્યાય વૈશેષિક દર્શનના મંતવ્યનો સમન્વય કરતાં જણાવે છે કે: 'વસ્તુમાં રહેલ ધર્મો જેમ જેમ ભેદદૃષ્ટિથી વિચારીએ તેમ તેમ લિપ્ત લિપ્ત દેખાય છે અને અભેદ-દૃષ્ટિથી વિચારતા લિપ્ત જણાતા નથી, માટે લિપ્ત-અલિપ્ત અનંતધર્મભાસક વસ્તુ છે એવું સ્થાપિત થાય છે.'

ત્યાર પછી સંઘનયનું સ્વરૂપ ગતાવવામાં આવ્યું છે અને તે નયને આશ્રિને એદૈત વેદાંતદર્શન ભિન્ન થયું છે એવું જણાવી વેદાન્તદર્શનનું સ્વરૂપ ગતાવેલ છે. તેમાં પ્રહ્લ અને અજ્ઞાન અથવા માયાનો કેવો સંબંધ માનવામાં આવે છે, કેવી રીતે જગતની ઉત્પત્તિ માનવામાં આવે છે વગેરે વેદાંતદર્શનના મંતવ્યો ગતાવી તે દર્શનમાં આવતા કોણે ગતાવવામાં આવે છે. અંધકાર કહે છે કે: વેદાન્તદર્શનના મંતવ્ય એક ઈદ્રજ્વળ જેવા છે, તેમાં અંધ અને મોહની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી. જગતને અર્થાત્ સુકળ જ્ઞેયને માયારૂપ મિથ્યા માનવાથી ધર્મની કોઈ પ્રવૃત્તિનો અવકાશ રહેતો નથી, વેદની શ્રુતિઓનો પણ અંધકાર સમન્વય કરે છે અને બુદ્ધા બુદ્ધા વેદના વાક્યોનો કેવો સંગત અર્થ ઘર્ષ શકે તે ગતાવી વેદાંતદર્શનની સમીક્ષા અંધકારે સમાપ્ત કરેલ છે. વેદાન્તઐતન્ય-અહ્મની એકાંત પારમાર્થિક સત્તા સ્વીકારે છે. બુદ્ધા

બુદ્ધા જીવોની અને જગતના બીજા પદાર્થોની ફક્ત વ્યાવહારિક સત્તા માને છે. એટલે વેદાન્તદર્શન પુરુષઅદૈતવાદ કહેવામાં આવે છે. સંઘનય સર્વ દ્રવ્યોમાં રહેલ સત્તે-સામાન્યને સ્વીકારે છે અને વિશેષોનો તેમાં સમાવેશ થતો માને છે, પણ સામાન્યને પ્રધાનપણે સ્વીકારતાં દ્રવ્યમાં રહેલ વિશેષોનો સંઘનય પ્રતિરોધ કરતો નથી, એટલે સામાન્ય અને વિશેષનો એકાંત અભેદ સંઘનય માનતો નથી. અદૈતવાદ બે પ્રકારના છે: પુરુષઅદૈતવાદ જેમાં વેદાન્તદર્શનનો સમાવેશ થાય છે. આ વાદમાં ઐતન્ય એક જ તત્ત્વને પારમાર્થિક (absolutely real) માનવામાં આવે છે અને પ્રકૃતિ-અઐતન્યને ફક્ત માયા illusion રૂપે ગણવામાં આવે છે. બીજો અદૈતવાદ પ્રકૃતિઅદૈતવાદ છે. તેમાં પ્રકૃતિ-જડને પરમાર્થ માનવામાં આવે છે, અને જડમાંથી ઐતન્યનો આવિર્ભાવ થતો ગણવામાં આવે છે. હાલનું વિજ્ઞાન (Science) પ્રકૃતિઅદૈતવાદનું પ્રતિપાદન કરે છે, આપણા દર્શનોમાં આર્વાક દર્શન એ પ્રકૃતિ અદૈતવાદનું પ્રતીક છે; કારણ કે તેમાં આત્મતત્ત્વને લિપ્ત માનવામાં આવતું નથી, પણ જડનો જ પ્રકૃતિનો જ વિકાર માનવામાં આવે છે. સાંખ્ય દર્શનને પણ કેટલેક સ્થળે અસુક અપેક્ષાએ અદૈતવાદમાં ગણેલ છે, કારણ કે તેમાં ઐતન્ય-પુરુષને એક ફક્ત દષ્ટા માનેલ છે, કર્તા કે લોકતા માનેલ નથી, અને આયુ જગત પ્રકૃતિમાંથી જ ઉત્પત્ત થતું, અને તેમાં લય થતું માનવામાં આવે છે. ઐતન્ય શક્તિ-બુદ્ધિ, મન વગેરે પણ પ્રકૃતિના જ વિકારો ગણવામાં આવે છે. એટલે સાંખ્યદર્શનને પણ નૈનાયાર્યો સંઘનયભાસ માને છે. ઉપાધ્યાયજી મહારાજ નયપ્રદીપ અંશમાં લખે છે કે:—

અદૈતવાદિનાં નિશ્ચિલાનિ દર્શનાનિ સાંખ્યદર્શનં  
અતદામાસતયા (સંપ્રહનયામાસતયા) જ્ઞેયાનિ ।

આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા ઉપાધ્યાયલ મહારાજ બીજી અપેક્ષાએ સાખ્ય દર્શનને વ્યવહારનયમાથી ઉત્પન્ન થયેલ ગણે છે અને વ્યવહારનયની અર્થામા સાખ્ય દર્શનનો વિચાર કર્યો છે એકાત્મવાદ (Idealism) પ્રતિપાદન કરતી શ્રુતિઓ વેદ અને ઉપનિષદમા ઘણે સ્થળે જુદા જુદા સ્વરૂપે જોવામા આવે છે પ્રથમસૂત્રમા તે શ્રુતિઓને સંકલિત કરેલ છે, અને શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યે પ્રથમસૂત્ર ઉપર ભાષ્ય રચી એકાત્મવાદનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ રજૂ કર્યું છે શંકરાચાર્યના માયાવાદ ઉપર જુદા જુદા દર્શનપંથોએ ઘણા પ્રકારે કર્યા છે તેના જવાબ ત્યારપછીના વેદાંત શાસ્ત્રના પારગામી આચાર્યોએ આપ્યા છે, અને માયાવાદનું કયું સ્વરૂપ તર્ક અને બુદ્ધિ માન્ય રાખી શકે તે બતાવ્યું છે ઉપાધ્યાયજી મહારાજ લગભગ અઠારમા સૈકામા થઈ ગયા તેમના સમય સુધીમા વેદાંત ઉપર જુદી જુદી દૃષ્ટિએ અનેક અર્થો લખાયા હતા તેમના સમયમા વેદાંતે પરિપક્વ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું એટલે ઉપાધ્યાયજી મહારાજને વેદાંતનું છેવટનું પરિપક્વ સ્વરૂપ જોવાનો અને વિચારવાનો વખત મળ્યો હતો આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા વેદાંતનું છેલ્લું સ્વરૂપ તેમણે યથાર્થ રજૂ કર્યું છે, અને તેમા આવતા દોષો અને અસંગતતા બતાવેલ છે. અને તે અસંગતતા ટાળવા પ્રયત્ન કરતા જોનારો અનેકાતવાદ કેવી રીતે આવીને જાણે રહે છે તે હકીકત સચોટપણે બતાવેલ છે “માવામાવશ્યલૈકરૂપ વ્રહ્મસ્યાત્-ઈતિ સ્યાદ્વાદકક્ષાપ્રવેશ । ( પૃ ૨૪ ) આગળ ચાલતા શ્રુતિઓનો સમન્વય કરતા અથકાર લખે છે કે “ઈત્યં સાલ્પન્દૈકરૂપ વ્રહ્મપ્રતિપાદયન્ વેદો નિશ્ચયનયમેવાલમ્બતે । દૂકામા સંગ્રહ-નયના વિવરણમા ઉપાધ્યાયજી મહારાજ વેદાંત દર્શનનું પરિપક્વ સ્વરૂપ રજૂ કરી તેમા આવતા વિશેષો તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ સપ્રદાયના કોઈ પણ

પ્રકારના અભિનિવેશ વિના બતાવ્યા છે આ ઉપાધ્યાયજીની વિશાળ અને ઉદાર તત્ત્વદૃષ્ટિ આપણને લાન કરાવે છે

ત્યાગપત્રી વ્યવહારનયનું વિવરણ અથકાર કરે છે વ્યવહારનયના જુદા જુદા બે લક્ષણો બતાવે છે વ્યવહારનય સામાન્ય અને વિશેષ ગત્રને સ્વીકારે છે, છતાં તે નયનો દ્રવ્યાર્થિક નયમા શા માટે સમામ કરવામા આવે છે તેનો મતિતર્કનો આધાર લઈ ખુલાસો કરવામા આવ્યો છે, અને જુદા જુદા નયો નિરપેક્ષબાદી હોય તો કેવા મિથ્યાદૃષ્ટિ બને છે, અને સમુદિત થયેલા કેવી રીતે સમ્યગ્દૃષ્ટિ બને છે તેનો મવાદ કર્યો છે એકાત્મ નિત્ય ચેતન અને અચેતન દ્રવ્યને પ્રતિપાદન કરતું સાખ્ય દર્શન વ્યવહાર નયને આશ્રિને જાણુ થયું છે એટલે વ્યવહાર નયની અર્થામા સાખ્ય દર્શનના મતબો, તેમા આવનાર દોષોની અર્થ અથકાર મહારાજ કરે છે પ્રથમ સાખ્ય દર્શનની પ્રક્રિયા બતાવવામા આવે છે મહદ્-પ્રધાન અથવા મૂળ પ્રકૃતિમાથી સમસ્ત જગત કેવી રીતે પરિણામ પામે છે, બુદ્ધિ, મન, અહકાર વગેરે માનસિક શક્તિઓ પણ કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે, અને છેવટે પ્રલયકાળે કેવી રીતે મૂળ પ્રકૃતિમાં લય પામે છે તે સાખ્યવાદનું વિવરણ કરવામા આવે છે, અને સાખ્ય દર્શનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી તે દર્શનમા કેવા કેવા વિરોધો આવે છે, તે બતાવવામા આવ્યા છે સાખ્ય દર્શને પ્રતિપાદન કરેલ પરિણામવાદ તથા સંતકાર્યવાદના દોષો બતાવ્યા છે, અને તે જ મતબો અનેકાત રીતે માનતા સંગતતા આવે છે, તે અથકાર મહારાજ બતાવે છે, પુરુષ અને પ્રકૃતિને એકાત્મ સિત્ત માનતા બધ-મોક્ષની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી પુરુષને પ્રકૃતિથી એકાત્મ નિરાણો માનતા પુરુષાર્થને અવકાશ રહેતો નથી. કર્તા અને લોકાનાનો સબધ રહેતો નથી દૂકામા સાખ્ય-

# શ્રદ્ધા (Faith)

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાલયદ લક્ષ્મીચંદ, બી. એ., એલ.એલ. બી. સાદરા.

શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ-આસ્થા-માન્યતા વગેરે લગ-  
લગ એકાદર્થવાચી શબ્દો છે અને તે જીવન-  
વ્યવહારના લગભગ તમામ કાર્યોમાં-સાંસારિક  
કે પારમાર્થિક-ધાર્મિક બાબતોમાં ઘણો જ મોટો  
ભાગ ભજવે છે. ધર્મ શબ્દ સાથે તેનો સમાસ  
કરતાં ધર્મશ્રદ્ધાના નામે તો તે કંઈ અદૌષ્ટિક જ  
કાર્ય કરી રહેલ છે. હબરો ધૂત, શઠ, પાખંડી  
પુરુષો મોટા મોટા ધર્માચાર્યોની ગણનામાં  
ખપી લાખો ધર્મધેલડા મનુષ્યોની ધર્મશ્રદ્ધાનો  
ધાર્યો-મનમાન્યો ઉપયોગ કરી તાગડધિત્રા  
કરી રહેલ છે. ત્યારે બીજી બાજુ નિર્દોષી મહા-  
ત્મા પુરુષો પોતાના આત્મકલ્યાણની સાધના  
સાથે, જનસમાજના લાખો પુરુષોની ખરી ધર્મ-  
શ્રદ્ધા દૃઢ અને મજબૂત કરી, તેમના જીવન-  
પ્રસંગોમાં અવનવો પલટો લાવી તેમને મોક્ષને  
માર્ગે સાચા અંશુદિનિર્દેશપૂર્વક દોરી રહેલ  
છે. જગતભરમાં હુન્યવી કે ધાર્મિક એક પણ  
વ્યવહાર સાચી શ્રદ્ધા વગર કદી પણ પાર પડતો

દર્શનમાં પુરુષ અને પ્રકૃતિનું એકાંત દ્વૈત  
( absolute dualism ) માનવામાં આવ્યું  
છે. તે logical-તર્ક પ્રમાણે સંગત નથી પણ  
જૈન દર્શનમાં-અનેકાંતવાદમાં જીવ અને અજીવ-  
નો યતકિંચિત્ લેદ માનવામાં આવે છે તે જ  
ન્યાયપુર:સર છે એવું અંધકાર મહારાજ પ્રતિ-  
પાદન કરે છે.

ત્યાર પછી ઋણસૂત્રનયની સમીક્ષા અંધકાર  
મહારાજ કરે છે. ( અપૂર્ણ )



નથી. અંગત, સામાજિક કે દેશભરના સમસ્ત  
પ્રબળણને સ્પર્શતો એક પણ કાર્યક્રમ ખરી  
શ્રદ્ધાવગર આરંભી શકાતો જ નથી; તેમજ તે  
અસાધારણ પ્રયાસ છતાં પણ સાંગોપાંગ પાર  
પાડી શકાતો નથી.

શ્રદ્ધાના મહત્ત્વ અને ઉપયોગિતાના અનેક-  
દેશીય-સંપૂર્ણ ખ્યાલથી જ આ લેખમાં તેનું  
વિવેચન કરવાનું ઉચિત ધાર્યું છે અને તેના  
મનનપૂર્વકના વાચનથી ગણીગાંડી વ્યક્તિઓ  
પણ તેમની વિકૃત શ્રદ્ધાના વિકાસમાં યત્ન-  
કિંચિત્ પણ પ્રયત્નશીલ થઈ શકશે તો વિવે-  
ચનની સાર્થકતા થતાં આત્મસંતોષ મેળવી  
શકશે અને આવા પ્રયાસમાં આગળ વધવા  
માટે યોગ્ય પ્રોત્સાહન મળી રહેશે.

મનુષ્ય પ્રાણી-બાળક તરીકે જન્મ ધારણ  
કરે છે ત્યારથી જ તેની બુદ્ધિ કે સમજબુદ્ધિ  
ખીલેલી નથી હોતી; છતાં પણ તેના મનમાં  
એવી કંઈક અપૂર્વ શ્રદ્ધા પ્રથમથી જ ભરી પડી  
હોય છે કે તેના માખાપ તેના જીવનનિર્વાહ  
માટે મોહદશાવશાત્ પોતાનો પરમધર્મ સમ-  
જીને, પ્રાણીત કંઈ વેડીને પણ પ્રયત્નશીલ  
રહેવાનો અને સાથે સાથે તેમને પણ પોતાના  
સ્વાર્થ પૂરતી એવી કોઈ અંતર્ગત શ્રદ્ધા હોય  
છે કે તેમની વૃદ્ધાવસ્થામાં તે જ બાળક ઉમર  
લાયક થતાં માખાપની ભરણપોષણની અને  
સેવા-આકરીની ચિંતા કરતો રહેવાનો.

આવી જ રીતે પતિ-પત્ની વચ્ચે પણ એક  
બીજા ઉપરની અડગ શ્રદ્ધાથી જીવનભરની સુખ-

હું ખની સમાન ભાગીદારીમાં પવિત્ર લગ્ન સંબંધ પરિભ્રમતો હોવાથી અને આપણી આર્થિક સંસ્કૃતિના ધોરણ સુગ્રંથ લગ્ન સંબંધને કેંદ્રક ધાર્મિક સ્વરૂપ અને મહત્ત્વ અપાતું હોવાથી તેમજ જીવનની શરૂઆતથી જ આજીવનના વિશુદ્ધ પાતાવરણના પ્રતાપે એવા કોઈ દૃઢ સંસ્કાર મળતા જતા હોવાથી We-people love when we marry-આપણી (આર્થિક) પ્રજા જેની સાથે વિવાહ-સંબંધથી જોડાય છે તેના પ્રત્યેની પ્રીતિ વધારતી જાય છે એ સિદ્ધાંતને અનુસાર દંપતીજીવનની પ્રેમભર્યાવૃત્તિનો પ્રકાશ વધતો જાય છે, એટલે આવા દૈદિપ્યમાન સુઘટિત ચિત્રનો આધાર ઘણે અંશે એકબીજા ઉપરની અડગ-અવિચલ શ્રદ્ધા ઉપર જ રહે છે અને સફળાચ્ચે આર્થિક સંસ્કૃતિ માટે અભિમાન ધરાવતી ઉચ્ચવર્ણ અને જ્ઞાતિસમુદાયમાં તેમજ અન્યજ્ઞાતિઓના ઉચ્ચ કુટુંબોમાં છુટાછેડા કે તસ્લાક પદ્ધતિની પ્રથા પ્રવર્તતી ન હોવાથી આવી શ્રદ્ધા નિઃશંકીપર્યંત ટકી રહે છે અને દંપતીજીવન સુખ-શાંતિમાં વ્યતીત થાય છે.

વર્ણશ્રમધર્મ અનુસાર જીવનનો શરૂઆતનો ભાગ બ્રહ્મચર્યાવસ્થામાં વિદ્યાભ્યાસ મેળવવામાં પસાર કરવાનો હોવાથી પ્રાચીન શિક્ષણપદ્ધતિ અનુસાર માળાપો પોતાના બાળકોને મોહદશા ઓછી કરી સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા પૂર્વક જ સુપ્રસિદ્ધ ચારિત્રશીલ વિદ્યાશુરને સોંપી દેતા હતા અને અમુક વર્ષો પર્થંત તેમને એવા ધોરણે વિદ્યાભ્યાસ કરાવવામાં આવતો હતો કે શિક્ષણકાળ પૂર્ણ થતા તેઓ સૌ ચારિત્રશીલ ગૃહસ્થ તરીકે પોતાના ભવિષ્યના જીવનવ્યવહારના તમામ પ્રસંગોને પહોંચી વળવાને સહેલાઈથી સામર્થ્યવાન થઈ બહાર પડે અને હાલના ડિગ્રી (ઉપાધિ) ધારણ પ્રસંગના લાખા લાખા ફાંવોડેશનના લાવણેને બદલે પ્રાચીન સમયમાં ધર્મનિષ્ઠ-વ્યવહારકુશળ

શિક્ષાશુરનો તરફથી સત્ત્વ વદ, ધર્મ ચર, -વેવગુણાં ચ માવપિતૃણાં ભક્તિ (સેવા) કુલ વગેરે રહસ્યપૂર્ણ સંપ્રેક્ષી જે ઉવટનો બોધ-પૂર્ણ ઉપદેશ આપવામાં આવતો હતો તે બધી કાર્યપ્રણાલિમાં વિદ્યાશુરનો પ્રત્યેની અતુલ શ્રદ્ધા અને અપ્રતિમ પ્રેમભાવના જ મુખ્ય પાયારૂપ હતા હવે અર્વાચીન શિક્ષણપદ્ધતિ ગમે તેટલી પસંદ કરવા યોગ્ય ગુટિઓ લાવી હોય છતાં પણ કેવળ પોતાના વેતન તરફ જ લક્ષ આપનાર શિક્ષકો ઉપર, અન્ય કોઈ ઉચ્ચતર શિક્ષણપદ્ધતિના અભાવે, શ્રદ્ધા-પૂર્વક આધાર રાખવાનો રહે છે પ્રાચીન સમયના શિક્ષાશુરનો પોતાના શિષ્યો પ્રત્યેનો જે પ્રેમભાવ-વાત્સલ્યભાવના દૃષ્ટિગત થતા હતા તે આધુનિક શિક્ષકોમાં ઘણા ઓછા અંશે જણાય છે, છતાં પણ સૌ કોઈને તેમનો જ આશ્રય શોધવાનો રહે છે.

મનુષ્ય ઉમર લાયક થતા પોતાની અને પોતાના કુટુંબીજનોના જીવનનિર્વાહ માટે તેમને કૃષિકાર્ય, વ્યાપાર કે નોકરી ઉપર આધાર રાખવો પડે છે અને તે સઘળા કાર્યોમાં પણ જેની જેની સાથે પ્રસંગમાં આવવાનું બને છે તેમના ઉપર શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખ્યા વગર વ્યવહારનું એક પણ કાર્ય પાર પાડી શકતું નથી. મામાન્ય કહેવત છે કે 'વિશ્વાસ જ ભરદરિયામાં વહાણો મોટી મોટી મફરો ખેડી ગ્હેલા હોય છે.'

આખું વ્યાપારતંત્ર શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી જ સુવ્યવસ્થિત રીતે ચાલી રહેલ છે પરદેશી રાજ્યતંત્રને પણ ગાંધનિષ્ઠ ધુરાવાહકો તમામ નોકરિયાત વર્ગમાં અમાધારણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ મૂકીને સૈકાઓ સુધી ટકાવી રહ્યા છે સગ્રામી નોકરીમાં જોડાયેલ સ્વદેશી નોકરવર્ગનો સમુદાય-તેમનામાના ઘણાખરા-ઓના હૃદયમાં સ્વદેશપ્રેમ-દેશભક્તિ-દેશમાના

પીડિતવર્ગ તરફની સહાનુભૂતિ વગેરે ભર્યા યકયા છતાં પણ ખાલી પેટ ખાતર નોકરી કરતો હોવાથી રાજ્ય કરતી સત્તાએ તેમનામાં મૂકેલ વિશ્વાસનો ભંગ કરવાનું અયોગ્ય ધારી હદ ઉપરાંતની શોષણ નીતિ નભાવી રાખવામાં, દેશભરની પ્રજાને ગુલામી દશામાં સળગતી રહેવા દેવામાં શાહીવાદી સરકારી સત્તાને અને અધિકારી જનોને પૂરો સાથ આપી રહેલ છે—વિશ્વાસઘાત એ મહાન પાપ છે એવી સમજણથી પોતાના માની લીધેલા ધર્મને ચુસ્તપણે વળગી રહી અન્ય વિશિષ્ટ ધર્મો તરફ અવગણના બતાવી રહેલ છે. આ સુસ્પષ્ટ હકીકત સૌ કોઈના અનુભવનો વિષય છે.

આંતરદેશીય વ્યાપારતંત્રમાં તેમજ દરદરના પરદેશો સાથેના વ્યાપારક્ષેત્રમાં ગુલામી રહેલ મોટી મોટી લિમિટેડ કંપનીઓ, લાગીદારી પેઢીઓ તેમજ એકલા હાથે વ્યાપાર ખેડનાર વ્યક્તિઓ પણ આમનસામન-એકબીજા પણ ઉપરની શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી જ હજારો અને લાખો રૂપિયા કથ-વિક્રય કરી રહેલ છે. લાગીદારી પેઢીઓના તમામ લાગીદારો પણ અંદર અંદર એકબીજા લાગીદારોની શુદ્ધ નીતિ અને પ્રામાણિક વ્યવહારમાં પરમ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખી સાહસિક અને જોખમ ભરેલો વ્યાપારધંધો ખેડી રહ્યા હોય છે તો જ લાખો રૂપિયાની કમાણી કરી શકે છે.

વ્યાપારીવર્ગની તેમજ અન્ય કોઇ પ્રકારની નોકરી કરતા નોકરિયાત વર્ગમાં પણ આમન-સામન તેમજ અંદર અંદર એકબીજામાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખ્યા વગર એક પણ કાર્ય સંગીન રીતે આગળ વધી શકતું નથી.

આ રીતે દુનિયાદારીના વ્યવહાર કાર્યોમાં એકબીજાને અન્ય જનોમાં શ્રદ્ધા કે વિશ્વાસ

રાખવાની આવશ્યકતા રહેતી હોય તેવા અનેક કિસ્સાઓ આગળ કરી શકાય. પરંતુ તે રીતે શ્રદ્ધા રાખનાર-અન્ય જનોમાં વિશ્વાસ મૂકનારે સામા માણસની શક્તિનો, બુદ્ધિપ્રભાવનો, શુદ્ધ ચિત્તવૃત્તિનો, પ્રમાણિકતાનો પ્રથમથી જ ઘરાબર ખ્યાલ કરી લેવો જોઈએ કે જેથી પાછળથી વિશ્વાસઘાતનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં પશ્ચાત્તાપનું કારણ રહે નહીં. જગતમાં કેવળ પોતાના અંગત સ્વાર્થ તરફ જ દૃષ્ટિ રાખનારા, માન-પ્રતિષ્ઠાની હાનિના લોભે પણ અન્ય જનોને મોટા નુક-સાનમાં ઉતારી-દુઃખ ભરપૂર ઊંડા ખાડામાં ધકેલી દઈ, પોતાની મલિન-અધમ વાસનાઓને તૃપ્ત કરવામાં-સ્વાર્થી વૃત્તિઓને સફળ કરવામાં મશગૂલ જ રહે છે અને “લોભી હોય ત્યાં ધુતારા ભૂખે ન મરે” એ કહેવત અનુસાર અનેક મુગ્ધ જનો લોભવશાત્ ધૂર્તપુરુષોની જાળમાં ફસાઇ પડે છે અને ખુવાર થઈ જાય છે. આવી ખુવારીમાંથી બચવા માટે ગિનઅનુભવી-અભણ્યા-અર્ધદગ્ધ પુરુષોએ કોઇપણ સાહસિક કાર્યમાં અન્ય લાઇઓની સાથે જોડાતાં પહેલાં વ્યવહારકુશળ-કાર્યદક્ષ સંજ્ઞાનોની સલાહ-શિખામણ-સૂચના તરફ ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ. હિતબુદ્ધિથી અપાયેલી સલાહ અનેક મુશ્કેલીઓમાંથી મનુષ્યને બચાવી લે છે અને તેના જીવન પ્રવાસના માર્ગને સરળ અને નિષ્કંટક બનાવે છે. સંજ્ઞાન પુરુષો તરફથી માત્ર અશુભિનિર્દેશથી થતું માર્ગસૂચન પણ એક સારા લોભિયાની ગરજ સારું છે. પ્રત્યેક કાર્યમાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ જ પરમ આલંબન. રૂપ થઈ પડે છે અને યોગ્ય સાવચેતીપૂર્વક તેના ઉપર આધાર રાખવામાં આવે તો પાછળથી વિમાસણનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતો નથી.

(આહુ)



# સમય મા પમાણ ।

( ગતાકે પૃષ્ઠ ૬૦૨ થી શરુ )

ક્ર

એ ' નિર્નામિકા ' કોણ હતી ?

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી.

આટલું આટલું કંઈ ઉઠાવવા છતાં-સવારથી સાજા સુધી ગદાવેતર કરવા છતાં ન મળે પેટપૂર ખાવાનું ! ન મળે પૂરા પહેરવાના વસ્ત્ર ! અને કેવળ સાલળવાના ફિટકાર અને શ્રાપ ! ! આવા જીવન કરતા મરવું શું ખોટું ? પિતાની દરિદ્રતા શું મારા જન્મને આભારી છે ? માતા પુત્રીઓને જ જન્મ આપે એમા મારી જવાળાદારી શી ? મારો ગુંડો એટલો જ કે હું છ પછી સાતમે ન બંદે આવી ? એાછી જ એ કંઈ મારા હાથની વાત હતી ? આ અબર પર્વતની કપરી પગથાર ચઢી, ઉઘાડા પગે ઝાડઝાખ રામા ફરી, લાકડા એકઠા કરવા, એને સરખા બાધવા અને માથા પર એ બોળને વહન કરી ઘરભેગો કરવો એ મારો રોજનો કાર્યક્રમ ! પેલી છ બેનડીઓમાથી કોઈ પણ એમા મહાય કરવા ન આવે જાણે મારે માથે લદાયેલ આ કાર્ય કંઈ જ ગણતરીનું ન હોય એમ એની ઠેકડી અવારનવાર તેમના મુખેથી થતી જ હોય ! મારા પગ ઘરમા પડતા જ સીતા મો મચકોડાય ! મેણાટોણા આરભાય ! કડવા વેણુની તો ઝડી વરસી રહે ! માતાના ખોફનું તો કહેવું જ શું ! આટલી ઉમ્મરની થઈ છતાં મારું નામ સરખું પણ ન પાડયું ! તેથી જ જગતમા મારી ઓળખાણ ' નિર્નામિકા ' તરીકે થઈને ! આ જાતનું દુઃખ, આ પ્રકારનો ઉપાલવ અથવા તો આવી રીતનું વિચિત્ર વર્તન ' દિ ' જગ્યે સદ્ધા કરવાનું કારણ માત્ર આ દેહ

ટકાવવાની ઇચ્છા કે ઉદરપૂર્તિની મહેચ્છા ! એ સિવાય એવું કંઈ કારણ છે કે આવા વાગ્યાણોની સતત વરસી રહેલી ઝડી વચ્ચે મૂકપણે વિધાય રહેવાનું મન કરાવે ? આ રોજના સતાપથી હવે હું આકંઠ ભરાઈ ગઈ છું બહેનોના કડવા વેણુ મારાથી હવે સદ્ધા નથી જતા માતા-પિતાનો મારી પ્રત્યેનો આવો લેદલાવભર્યો વર્તાવ મારા અતરને વીંધી નાખે છે મારી સહન કરવાની શક્તિનો અત આવી ચુક્યો છે આ ગંધી જ જાળમાથી છૂટવાનો-રોજની આ લમણા-ઝીંકમાથી જાગરવાનો-સદાને માટે આ લોકો સાથેનો છેડો છોડવાનો-એક માત્ર ધોરી માર્ગ મરણને લેટવાનો છે મદાયે જેની સાથે મારી પ્રીતિ જોડાયેલી છે એવો અબર પહાડ મને એ કાર્યમા સહાયક બનવા તૈયાર જ છે એના સામે દેખાતા શૂન્ય પરથી નીચે લખાયેલી જાડી ખીણમા ભૂસકો મારવો અર્થાત્ ઝપાપાત કરી આ જીવાદોરીને તોડી નાખવી એ યમરાજના દરબારમા પહોંચવાનો સરલ ને સીધો માર્ગ મારા માટે ઉઘાડો પડ્યો છે

મારા અતરની આગ જો કે મેં તો ન છુરવાઈ એટલે જ બહાર આવવા દીધી છે નથી તો એને કોઈ જોનાર કે નથી તો કોઈ એને ઓલવનાર ! એમા કુદરતી રીતે સાક્ષીભૂત જાનનાર એા નંગરાજ-અગર ! અને એ પર અસખ્યાતા વર્ષોથી જડ જમાવી બેઠેલા એા વૃક્ષો ! એમા લાખી મુસાફરીએ નીકળેલા અને માર્ગનો થાક

ઉતારવાની આશાથી વિસામે લેવા થોભતાં પથિકોની માફક થોડા દિનના મહેમાન સમા પક્ષીઓ ! મારા આ અંતરના ઉદ્ધાર પાછળ કોઈ પણ જાતની ખૂરી લાવના નથી એ તમે મારી આસપાસ હાજર હોવાથી બાણો છે; એટલે જરૂર પડે સાક્ષી પૂરો. તમારી સમ-ક્ષથી આજે હું દુઃખી હૃદયે વિદાય માગું છું અને એ સાથે મારો ભાવે પંથ નિષ્કંટક અને એવો આશીર્વાદ પણ આહું છું.

અંતરની વરાળ આ રીતે સ્વતઃ ઊભરાવી રહેલી એ બાળા આટલું યોતી રહ્યા પછી તરત જ સામે દેખાતાં યુગ પ્રતિ દોડી ગઈ. એનો ચઢાવ અપળતાથી દોડતાં યુગ માફક થઈ ગઈ. આસપાસ જરા પણ નજર નાખ્યા વગર, કોઈની હાજરી-જેરહાજરીની ચિંતા કર્યા વગર, એકદમ ટોચ નજીક આવેલ વૃક્ષ હેઠળ પહોંચી ગઈ. એ ઝાડ હેઠળ નાંખી નજર ન પહોંચે એવી ઊંડી ખીણ આવી રહી હતી. એની લીધણી તો લયંકરતા લલલલાને થય-રાવી મૂકે તેવી હતી. એ સ્થાન પરથી પડતું મૂકતાંવેત દેહનો એવો તો ઝારફૂટો થઈ જાય કે શોધું હાડકું પણ જડે નહીં ! છતાં પેલી બાળા-નિનામિકા-એ સ્થળે નિશંકપણે આવી બિભી. આ દશ્ય જોઈ રાહ થઈ, અને પોતાના નિશ્ચયને અમલી બનાવવા તત્પર બની.

ઝંપાપાત કરવા સારુ પાછી હડીને જ્યાં ભૂસકો ખાવા જાય છે ત્યાં નેરથી હાકલ થઈ. એ કણું પર અથડાતાં તેણીએ પાછળ જોયું તો નજીકના આગ્રવૃક્ષની છાયામાં એક સંત-પુરુષને પોતાની તરફ મીંટ માંડી બોલાવતા જોયા. ને એક પળનો વિલંબ થયો હોત તો ખેલ ખલાસ થઈ જાત. અનામિકાએ, સાદ સાંભળવામાં જરા પણ પ્રમાદ સેવ્યો હોત તો પણ આજે તેણે આવી બન્યું હોત પણ નસીબ નેરદાર. પતનક્રિયા મોકૂફ રાખી તે પેલા વૃક્ષ

તરફ વળી. સંતને પ્રણામ કરી તેની સમક્ષ બેસી ગઈ.

‘હે લોખી બાળા ! આટલી બિચારીએથી ભૂસકો મારવો એટલે મરણને નોતરવું. તારે શા સારુ એમ કરવું પડ્યું ?’

‘પૂજ્ય મહારાજ સાહેબ ! મારા સરખું દુઃખ કોઈને નહીં હોય ! એ દુઃખથી કંટાળેલી હું બાણી જોઈને યમરાજની અતિથિ બનવાના નિશ્ચય પર આવી હતી.’

‘સુબ્ધા, શું દુઃખથી ઊગરવાનો તે લીધેલો ધંધાજ સાચો છે ? માનવી સુખ વાંછે છે પણ એ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય તે બાણુતો નથી. દુઃખ એને ગમતું નથી; છતાં કરણીએ એવી કર્યા જાય છે કે જેથી દુઃખની સિલક વધતી જાય. ને દુઃખ ન જ વધારવું હોય તો કયા કારણોએ એ આવતું અટકે તે બાણુવા જોઈએ અને અમ-લમાં મૂકવા જોઈએ. બાકી આવા ઝંપાપાતો કે અકાળે મરણ નોતરતા આપઘાતો એ દુઃખનો છેદ નથી કરતાં પણ કેવળ એમાં ઉમેરા જ કરે છે.’

જ્ઞાની લગવંતો થાળી પીટીને સંસારમગ્ન આત્માએને કહે છે કે—સમય મા પમાપ અર્થાત્ રંચમાત્ર પણ પ્રમાદ ન કરશો-જરાપણ ગફલતમાં ન રહેશો, ક્ષણે ક્ષણુનો ઉપયોગ સુકૃત કમાવી લેવામાં કરજો; પણ મોહના પાશમાં પડેલ-રાગદ્વેષની મીઠી મધલાળમાં ફસેલ-મારામારાની વહેંચણીમાં કંક સુધી બૂદલ જીવો એ સાદ ક્યાં તો સાંભળતા જ નથી અથવા તો એક કાને સાંભળી બીજે કાનેથી એને વિદાય કરી દે છે. અગર તો ‘સાંભળી સાંભળીને કૂચ્યા કાન તો ય ન આવ્યું પ્રહસાન’ જેવું જીવન જીવે છે ! નતીજે એ આવે છે કે ‘બંધ સમય ચિત્ત ચેતીએ રે, ઉદયે શો સંતાપ સહણા’ જેવું થાય છે. ચોકણા કર્મો

પરવે બાધતા જેઓ કંઈ જ વિચાર કરતા નથી અને આકરી વાણીદારા, સ્વચ્છદી વર્તન મારફતે કિંવા મલિન વિચારોવડે જેઓ નિઃશ્ચી ગાળે છે તેઓ પરભવના માર્ગે સિધાવતા જે પાથેય (ભાતુ) લેતા જાય છે એ કમાથી સુખ રૂપ હોય ? કોદરા વાવી કમોદ લણવાની આશા મેવવી એ ઉઘાડી મૂર્ખતા નથી તો બીજી છે પણ શું ? પૂર્વભવે તે પુન્યની કમાણી કરી નથી, છતાં આ ભવમાત્રુ સુખની આશા મેવે-દુખ સામે રાડ પાડે એ વિચિત્ર ન ગણાય ? તારી આત્મકથા કહી બતાવ એટલે એ પરથી હું કર્મરાજના પ્રપચ કેવા હોય છે તે આકી દઉં !

શુરુશ્રી ! મારી કહાણીમા કંઈ જ નથી આ પૂર્વ મહાવિદેહ તરીકે ઓળખાતા વિશાલ પ્રદેશમા અને આપણે જે પર્વત પર બેઠા છીએ એની તળેટીમા નદીનામા ગામમા દરિદ્રીગૃહ-પતિ નાગિલને ત્યાં મારો જન્મ માતાતુ નામ નાગશ્રી એ જિયારીએ જાણે ધરની દરિદ્રતામા ઉમેરો કુવાની જ ટેવ ન પાડી હોય તેમ મારી પૂર્વે એક પછી એક છ પુત્રીઓને જન્મ આપેલો પ્રસવ મમયે કુટુંબી જન અને ખુદ પિતાજી પણ પુત્રજન્મની આશા મેવે પણ કહેવત છે ને કે 'તસીજ ચાર ડગલાં આગળતુ આગળ' તળદીર જ જ્યાં થોડું ત્યાં પુત્રના દર્શન કયાથી સભવે ? ચારકા ઘરની વસતી ગણાતી દીકરીની સખ્યાનો આઠ ઉપર ચડે ! સસારની એ વિચિત્રતા આજે એટલે કેયડાડપ છે જ્યાં જન્મતા જ ખમા ખમા થાય તેવા સાનુકૂળ સયોગો હોય, ધન જ્યાં ઢગલે ઢેલાતુ હોય, વાડીવજીરોનો સુમાગ ન હોય ત્યાં વાર-સના ક્ષેષ હોય છે પુત્ર તો નથી હોતો પણ કેટલાક કાળલામા પુત્રનો જન્મ પણ ત્યાં ફલભ હોય છે, એથી ઉલટું જ્યાં રોજ હાલ

કુસ્તી કરતા હોય છે અને સવાર પડતા શુ ખાશુ ને શુ પહેરશુ એવા સવાલો આખ સામે ડોકિયા કરતા હોય છે અથવા તો અતરને કોરી ખાતા હોય છે ત્યાં 'વગર વિચારે જન્મ્યા મસ' જેવું કે 'કુતરીના ભટોળિયા' જેવું હોય છે એવા ઘણે છોકરા જન્મે છે આતિ, અને એમને વધતા પણ વાગ લાગતી નથી આમ માગ પિતાના દરિદ્રતા ભર્યા સસારમા માગે નખર સાતમે આવ્યો માગ જન્મથી આખા ઘરમા જે નિરાશા પ્રગટી બેઠી તે એટલી તીવ્ર નીવડી કે મારું નામ પાડવા જેટલી તક લીધે ન લેવાઈ ઉમ્મરમા આવતા જ માગ શિરે બોજ વહનની દરજ લદાઈ છે અને મૂઠી રેાટલો મેળવતા જે કટું વચનપ્રહારોની વર્ષા વરસી રહે છે એથી હું પૂરી કટાણી મધ છુ આવા જીવન કળતા મને મરણ ઘણું જ સુદર લાગે છે, તેથી જ આજે હું ગજીશુગીથી જ પા-ખાત કપાની હતી.

નિર્નામિકાનો વૃત્તાન્ત શ્રવણ કર્યા પછી તરુ હેઠળ વિરાજમાન સુનિરાજ થોડો સમય ધ્યાનસ્થ દશામા રક્ત યથા ધ્યાન સુકત થતા જ બોલી બેઠ્યા —

‘બાલિકા, પૂર્વ ભવમા તે કર્મરૂપ ઇંધણને જાણી નાખનાર મળજ સાધન સમા ‘તપ’ તુ મેવત નથી ટ્યું વિપ્ર-કપાયના યેનમા આકરા કર્મેનો કચરો ગાવે બાધતા જગ પણ પાણુ વાગી બેયું નથી હાલના દુખોના મૂળિયા એ જીવ નમાથી પાગરી વૃદ્ધિ પામતા ગયા છે સાલજ !

ગતાકના સ્વય પ્રભ દેવ માથે અખર પર્વત પરની આ રાક જાળા કેવી રીતે સકળાયેલી હતી એ વાત મહાત્માની વાણીદારા આવતા અ કે શ્રવણ કરીશુ (યાહુ)

માગ્યર દહિ સાતમને રવિવારે શ્રી આત્માનંદ જૈન સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીની પુનરુદ્ધાટનની ક્રિયા, શ્રી આચાર્યશ્રીજીની સમક્ષ કરવામાં આવી હતી.

પ્રથમ બાણુ મોદનલાલજી એડવોકેટ લાઇબ્રેરીનો જૂનો ઇતિહાસ કહી સાંભળાવ્યો અને જણાવ્યું કે ઘણા સમયથી લાઇબ્રેરી અંધ પડી ગઈ હતી તે ખી શુરુદેવ આચાર્ય લગવાનની કૃપાથી આજે પાછો ઉદ્ધાટનનો સુસમય આવ્યો છે, વિગેરે ઉકીકત જણાવ્યા બાદ ડૉક્ટર હેતરામજી, વાઇસ પ્રિન્સિપલ મૈટ્રીકલ કોલેજ ને લાઇબ્રેરી ખુલી મૂકવા વિનંતી કરી. ડૉક્ટર સાહેબે ઉત્સાહપૂર્વક એકાદન રૂપિયા બેટ આપી લાઇબ્રેરી ખુલી મૂકી પોતાનો ધર્મ વ્યક્ત કર્યો.

આચાર્યશ્રીજીએ જ્ઞાનવિષયમાં મહત્તર બાણુ સુંદર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું જેની અસર આત્માજનો પર સારી પડી હતી.

પંચાસ સમુદ્રવિજયજી મહારાજે દિન્દી ભાષા ભણુવા માટે અને બાળકોને ધાર્મિક અભ્યાસ માટે રાગિપાકસાળાની સ્થાપના કરવા માટે ભારપૂર્વક બલામણુ કરી હતી, તે જ વખતે શેક દોશનજાલજી, જગજાલજી, જરેસીજાલજી દોશર ભાણુઓ તરફથી માસિક પંદર રૂપિયા હાલ એક વર્ષ સુધી આપવા માટે જાહેર કર્યા હતા.

અત્રે વેપારાર્થે વસના ગુજરાતી, કન્નડી, કાઠિયાવાડી, મહારાષ્ટ્રી અંધુઓનું ગુજરાતી ભિન્નમંડળ સ્થાપન મળેલ છે, ઉપરાંત મંડળ તરફથી મહારાજશ્રીને અભિનંદન પત્ર અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

અગિયારમને દિવસે ગોલવડ પધાર્યા હતા. આ સીંધાનું નાવરથાન ડોવાયી સીંધોની વસ્તી અધિક

છે. શીખ વિગેરે નગરનિવાસીઓ આચાર્યશ્રીજીના વ્યાખ્યાનનો લાભ લઇ પ્રસન્ન થયા હતા.

તેરમને દિવસે કરો પધાર્યા. અહીં પટ્ટી આદિથી પધારેલા અંધુઓની ભોજન આદિથી લાલા ગોરાશાહે ભક્તિ કરી હતી.

ઐઠરાને દિવસે આચાર્યશ્રીજી સમારોહ પૂર્વક પટ્ટી પધાર્યા. શ્રી સંઘમાં અને નગર જનોમાં ઉત્સાહ સારો છે. અત્રે બે ચાર દિવસની સ્થિતિ કરી બિઝનેસ તરફ વિહાર કરશે.

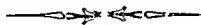
બિઝનેસનો સંઘ પટ્ટી-કચ્છ ગયે વર્ષે વિનંતી કરવા આવ્યો હતો. આ વર્ષે જંડીયાલામાં આવી આચાર્યશ્રીજીને બિઝનેસ પધારી, શ્રી શુરુભંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવવા સાડે આઠપૂર્વક વિનંતી કરી હતી.

તે વખતે પંજબના શ્રી સંઘે ( કા. વ. ચોથે સંક્રાંતિપર એકત્રિત થયેલ પંજબ શ્રી સંઘે ) આચાર્યશ્રીજીને પંજબ ન હોવા સારુ ઘણા જ આગ્રહ-ભરી વિનંતી કરી હતી. આચાર્યશ્રીજીએ ફરમાવ્યું કે તમારી વિનંતી વ્યાજબી છે, પણ બિઝનેસના શ્રી સંઘની વિનંતી ગઈ સાતથી થઈ રહી છે, ત્યાં શુરુભંદિર તૈયાર થઈ રહ્યું છે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવવાની છે; આ અધી બાળતો બિઝનેસ શ્રી સંઘે જાહેર કરી છે તે તમે સૌએ સારી રીતે સાંભળી છે. પ્રતિષ્ઠાનું કામ હોવાથી બિઝનેસ જવા મારો વિચાર છે. સ્વર્ગવાસી શ્રી શુરુદેવની અર્ધશતાબ્દિ ગુનગંવાસામાં ઝીજવવા વિચાર છે માટે હું બિઝનેસથી આગળ ન વધના બનતાં સુધી બિઝનેસથી આ તરફ પાછો ફરીશ. તમે કોઈ રીતે ઉદાસ ન થતાં મારા વિચારને સહમત થશો. એમ જણાવ્યું હતું.

પ્રતિષ્ઠાના કાર્યને શીથે જ આચાર્યશ્રીજી બિઝનેસ તરફ વિહાર ગંભાવશે.



## શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદનો સ્વર્ગવાસ



આ મહાના માનનીય એકેટરી તથા આજીવન ઉત્સાહી કાર્યકર્તા શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદના પોષ વદિ ૩ શુક્રવાર રાત્રિના સવા આઠ કલાકે ઘરેલ શોકજનક અવસાનની નોંધ લેતા અમો ઊંડી દિલગીરી વ્યક્ત કરીએ છીએ

તેઓશ્રીએ સુયોગ્ય મેવા આ મસ્થાના મત્રી તરીકે જાનવી માગી નામના મેળવી છે સલાના ઉત્કર્ષમા તેઓશ્રીનો ઉત્સાહપૂર્વકનો લોગ નોંધપાત્ર હતો તેઓશ્રીના જીવનતુ આ એક યશસ્વી પ્રકરણ હતુ

તેઓશ્રીનો જન્મ રા ૧૯૩૨ ના માગશર વદિ બીજના રોજ થયો હતો મિલનસાર સ્વ ભાવ, સ્પષ્ટ વક્તવ્ય અને દરેક ગાળતમા જાત પૂર્વક આગળ ધપવાની ઉત્સુકતાને અગે પોતાના વ્યાપારવ્યવસાયમા તેઓ સારી પ્રગતિ કરી શક્યા હતા, તેમજ સમાજ સેવાના કાર્યોમા પણ તેઓ આગળ પડતુ સ્થાન જીવનના યૌવનકાળથી જ મેળવી શક્યા હતા મઘની સેવા કરવાની ભાવનાથી સ્થપાએલ મિત્રોની નેન મોશ્વલ કલ-



જના સભ્ય તરીકે તેઓ સ ૧૯૪૯મા સત્તર વર મની વયે જોડાયા, અને સારી સેવા જાળવી, ધર્મ કે સાહિત્યની મેવા કરવાની ધગય તેઓશ્રીમા વિકાસ પામતી આવી હતી વધુ સેવા કરવાની ભાવનાથી તેઓશ્રી સ ૧૯૬૬ ની સાલમા આ મહાના સેક્રેટરી તરીકે જોડાયા, અને ૩૪ વર્ષના લાગા સમય સુધી તન, મન, ધનધો

સ ધની કમિટીના એક કાર્યવાહી સભ્ય તરીકે, ઉજમભાઈ નેન કન્યાશાળાના સેક્રેટરી તરીકે, નેન લોજનશાળાના ઉપપ્રમુખ તરીકે, નેન ધર્મ પ્રચારક મલા, દાણાપીઠ એસોસીએશન, અને સ્થાનિક પાનગપોળના એક સભ્ય તરીકે તથા પાલીતાણા શુરુકુળની અહીંની કમિટીના સભ્ય તરીકે તેઓશ્રીએ

ધાર્મિક સાહિત્યના પ્રચાર માટે તેઓશ્રી સાથે પ્રેમ ધગવતા હતા અને પોતાના પિતા શ્રીના મ્મગ્ધાર્થે આ સભા તંત્રથી એક જ્ઞાન-સીરીઝ શરુ કરાવી તેમા સારી મદદ આપી જ્ઞાન-ભક્તિ કરી હતી તેવી જ રીતે જરૂર જણાય ત્યારે સલાના કોઈ પણ કાર્યમા આર્થિક સહાય ઉદાર ભાવે આપના આવ્યા હતા

આ મિવાય તેઓ-શ્રીની નંડેગ સેવા પણ એટલી જ નોંધપાત્ર હતી ભાવનગર નેન

સેવાના જુદા જુદા ક્ષેત્રોમાં સુંદર સેવા બબ્બવી હતી.

એક પ્રતિષ્ઠિત વેપારી તરીકે તેઓશ્રીએ સારી નામના મેળવી હતી તેમજ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સુકૃત લક્ષ્મીનો તેઓશ્રી ઉદારભાવે સફળ્ય કરતા હતા.

ચોત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી આ સભાના સેક્રેટરી તરીકે તેઓશ્રીએ બબ્બેલ ઉત્તમ સેવાની આ તકે મોંઘ લેતા સંસ્થાને એક પ્રતિભાશાળી સેક્રેટરીની પડેલ ખોટ માટે અમો હાર્દિક ખેદની લાગણી વ્યક્ત કરીએ છીએ.

તેઓશ્રીના અવસાનથી લાવનગરને એક સેવાભાવી નિહર ગૃહસ્થની ખોટ પડી છે. તેઓશ્રીના માનમાં આ સભા એક દિવસ, બંધ

રાખવામાં આવી હતી. વહિ પાંચમ ને શનિવારે સભાની જનરલ મીટીંગ મળી હતી અને દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કરી તેમના કુટુંબને મોકલી આપવામાં આવ્યો હતો.

અહિની વિશા શ્રીમાળી જ્ઞાતિના ગૌરવરૂપ શેઠ હરજીવનદાસ તેમના જીવનની સૌરભ પ્રસરાવી આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગવાસી થયા છે, છતાં તેમના સમાજમમાં આવનારનાં હૃદયમાં તેમનું સ્થાન અવિચળ રહેશે.

તેઓશ્રી પોતાની પાછળ બહોળો પરિવાર મૂકી ગયા છે. અમો તેઓશ્રીના પવિત્ર આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ અને તેમના કુટુંબ પર આવી પડેલ આ આદત માટે અંતઃકરણપૂર્વક સહાનુભૂતિ પ્રદર્શિત કરીએ છીએ.

# સ્ત્રી ઉપયોગી ખાસ ગ્રંથો.

નાચે જણાવેલા ગ્રંથો ગઢેનોએ ખાસ વાચવા લેવા છે જેના

—: શિયળવતી મહાદેવીઓના ચરિત્ર :—

૧ આદર્શ જૈન સ્ત્રીરત્નો—બહેનોના ચરિત્ર સાથે સ્ત્રીનું કર્તવ્ય, ખરેખરી શુદ્ધિથી કેમ બની શકે વગેરેનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન આપનારા આવેલ છે કિ રૂ. ૧-૦-૦

૨. શ્રી સુરસુદરી ચરિત્ર—સુદર, સદૃશ, ઉપદેશક ખાસ વાચવા લાયક ચરિત્ર કિ રૂ. ૧-૮-૦

પોસ્ટેજ છુદ્ડ

## સત્ત્વશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧	સુમુખનંદપાદિ ધર્મપ્રભાવકોની કથા (ચરિત્ર)	૧-૦-૦
૨	કુમારપાળ પ્રતિબોધ	૩-૧૨-૦
૩	જૈન નરગત્ન લાભાશાહ	૨-૦-૦
૪	પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	૧-૦-૦
૫	પ્રભાવક ચરિત્ર (બાવીસમા પૂર્વાચાર્ય બનવાનના ચરિત્ર)	૨-૮-૦
૬	સમરસિંહ ચરિત્ર (સમગ્રશાહ) શ્રી યત્નુજ્યનો ૫ છત્રો ઉદ્ધાર	૦-૨-૦
૭	શ્રી કર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી યત્નુજ્યનો મોળમો ઉદ્ધાર	૦-૪-૦
૮	કલિંગનું યુદ્ધ થાને જૈન મહારાજના આગેવ	૦-૧૨-૦
૯	શ્રી વિજયનાનંદચરિત્ર	૦-૮-૦

દરેક ગ્રંથો પ્રભાવશાળી, મહાન નરગત્નોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા લેવા, ઉપદેશક, સાદી અને મગ્ધ શુભગતી ભાષામાં સુદર દાર્ષનિક, આકર્ષક બાઈડીંગ અને ઊંચા કાગળોમાં પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ છુદ્ડ

## શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનચરિત્ર)

૫૪૭૪ મનોકપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષા અને સુંદર શૈલીમાં વિખ્યાતપૂર્વક જુના જુના આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી સ્ત્રીઓના વર્ધમાનચરિત્રને સ ૧૨૯૯ ની સાતમા લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના પંચુ ભાવો, પાંચ કલ્યાણકો અને ઉપદેશક જાણવા યોગ્ય મળેલી. સુદર બોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે સંબંધીની વિખ્યાત દક્ષીકતોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપર પુણ્યપાઠ્ય ચરિત્ર, ગતિભોજન ત્યાગ અને આદર, બાગવત, શેદિદણી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રંગપ્રદ, આદ્વાદક કથાઓ આપેલી છે કે, જેમાંની એક કથા પૂરી થતાં બીજી વાચવા મન લગવાય છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુંદર ઉપદેશ પંચુ સાથે આપેલ છે કિ મત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ છુદ્ડ.

## દેરોયાફર પ્રભુદાસ રામજીનો સ્વર્ગવાસ

જાવનગરનિવાસી દેરોયાફર પ્રભુનામજી દ્વારા વખતની ખોમારી મોગરી માગશર વદિ ૬ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે શાંત, મિત્રનસાર અને ધર્મ પ્રત્યે અદ્વાવાળા હતા તેઓ આ મસાના ધણા વખતથી સહાસદ હતા તેઓના સ્વર્ગવાસથી આ સમાને ખોટ પડી છે તેઓના સુપુત્ર ભાઈ ગસિકનાલ વગેરેને દિવાસો દેવા સાથે સ્વર્ગસ્થ થા આત્માની શાંતિ ધન્યતાથી છાંયે

સેવાના જુદા જુદા ક્ષેત્રોમાં સુંદર સેવા જળવી હતી.

એક પ્રતિષ્ઠિત વેપારી તરીકે તેઓશ્રીએ સારી નામના મેળવી હતી તેમજ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સુકૃત લક્ષ્મીનો તેઓશ્રી ઉદારભાવે મહવ્ય કરતા હતા.

ચૌત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી આ સલાના સેક્રેટરી તરીકે તેઓશ્રીએ જળવેલ ઉત્તમ સેવાની આ તકે મોંઘ લેતા સંસ્થાને એક પ્રતિભાશાળી સેક્રેટરીની પહેલ ખોટ માટે અમો હાર્દિક ખેદની લાગણી વ્યક્ત કરીએ છીએ.

તેઓશ્રીના અવસાનથી ભાવનગરને એક સેવાભાવી નિરંર ગૃહસ્થની ખોટ પડી છે. તેઓશ્રીના માનમાં આ સલા એક દિવસ ખંધ

રાખવામાં આવી હતી. વદિ પાંચમ ને શનિ-વારે સલાનો જનરલ મીટીંગ મળી હતી અને દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કરી તેમના કુટુંબને મોકલી આપવામાં આવ્યો હતો.

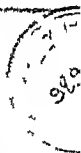
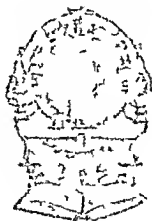
અહિની વિશા શ્રીમાળી જ્ઞાતિના ગૌરવરૂપ શેઠ હરજીવનદાસ તેમના જીવનની સૌરભ પ્રસરાવી આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગ-વાસી થયા છે, છતાં તેમના સમાગમમાં આવનારનાં હૃદયમાં તેમનું સ્થાન અવિયળ રહેશે.

તેઓશ્રી પોતાની પાછળ જહોળો પરિવાર મૂકી ગયા છે. અમો તેઓશ્રીના પવિત્ર આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ અને તેમના કુટુંબ પર આવી પડેલ આ આફત માટે અંતઃકરણપૂર્વક સહાનુભૂતિ પ્રદર્શિત કરીએ છીએ.





# આજીવન પ્રકાશન



પાસા—  
 શ્રી લેન સમાજ સંસ્થા-ગાંધીનગર.

## નવા થયેલા આનંદના સલામતો

૧ દોશી અમૃતલાલ પરમાણુદાસ	લાટકેપર	લાઈફ મેમ્બર
૨ વસંતલાલ ચીમનલાલ	ચુકા	
૩ સાહ પાનાચંદ દરિયંદ	કલ્યાણ	વાર્ષિક મેમ્બર

## જવાબ અંગતનારઓને નમ્ર સૂચના

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક, પુસ્તક પ્રકાશન ખાતા કે તેના કોઈ પણ સભાના કાર્ય માટે જે અંગતઓને કોઈ પણ સુચના-જવાબની જરૂર હોય તેમણે જવાબ માટે પોસ્ટથી દિલ્હી મોકલવા તરફી થેલી. ખાસ કારણ દશે તે જ માત્ર જવાબ-પ્રતિસાદ આપવામાં આવશે.

૧ શ્રી પૂનક યોગનિધિ—સંપાદક, મુનિશ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મદારાજ, પ્રકાશિકા શ્રી અમરદેવજી હમીરાજજીની પેઠી ખારાકુવા ઉત્તેન (માલવા) શ્રી આનંદચંદ્ર કિરણાવળીના પ્રથમ કિરણ નરીકે આ અંશ પ્રકટ થયેલ છે, આ યોગનો અંશ યોગોદ્દત કરનાર દરોહનામને ધણે જ ઉપયોગી છે. અવધાસને મારે ઉત્તમ છે. સંપાદક મદારાજજીનો પ્રયાસ જૂલ છે. પ્રકાશકને ત્યાંથી મળી શકશે.

૨ નૂતન રતનનાવળી. રંગિતા આ. શ્રી વિવેકલબ્ધસરિશ્વરજી મદારાજ, પ્રકાશક, બો હેન સંઘ, હમીર, નંપીન રામરાવિણીના સ્તવનો વાંચકને વાંચના જ અસર કરે તેવા રૂપમાં લખના ઝંદ છે. પ્રસ્તુત રતનનાવળીની ઘણી આશ્ચર્યો ગદાર પડે છે તે તેની સ્તુતિના પત્રો છે. પ્રકાશકને ત્યાંથી મળી શકશે.

## જો ઉપયોગી ખાસ અંશ.

નિચે જણાવેલ અંશ ગદેનોએ ખાસ વાંચવા જેવો છે.

૨. શ્રી મુરમંદરી ચરિત્ર—મુદ્ર, સંલ, ઉપદેશ ખાસ વાંચવા લાયક ચરિત્ર કિં. ફા. ૧-૮-૦ પેસ્ટેન જુદું.



પુસ્તક : ૪૨ મુ .

અક : ૭ મે

આત્મ સ ૪૮

વીર સ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ . માહ

ઈ સ. ૧૯૪૪ : કૃષ્ણચારી

## શ્રી વિમળનાથજિન સ્તવેન

( અગતેરે સિયા કોન મેરા—એ રાગ )

ભવમિધુ-નાવરૂપ મહુ પાપ હઠાવે,  
જિનદેવ વિમળનાથ વિમળ માર્ગ ખતાવે ટેક

તુજ નામ વિમળ સ્વામી, વિમળ-બાવથી ગાઉ,  
મુજ વિમળ ઉર-ધામે મૂર્તિ વિમળ વસાવુ,  
ઉદ્ધાર કરે દોષ હરે જ્ઞાની જનાવે  
જિનદેવ ( ૧ )

હે જ્ઞાન બુદ્ધિસાગરનં વિનતી ઉરે ધરે,  
કરુણાનિધિ નિરજન' શુચિ ભાવના ભરે,  
હુમેન્દ્ર અજિત ધામ અહે ચરણે વસાવે  
જિનદેવ ( ૨ )

ગચિતા-મુનિશ્રી હુમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સદ્ગત શેઠ હરજીવનદાસને આત્માનંદ સભાની

## નિવાપાંજલિ

દોહરો

સ્વર્ગે શેઠ સિધાવિયા, શ્રી હરજીવનદાસ;  
આત્માનંદ સભા થઈ, અતિશય ઉર ઉદાસ. ૧

શાર્દૂલવિકીરિત

આ પ્રખ્યાત સભા તણા સરળ ને શાણા જ સેકેટરી,  
જેણે અંતરભાવથી વિધવિધે સાચી જ સેવા કરી;  
શુદ્ધિ-શુદ્ધિ-સમૃદ્ધિ, સર્વ ખરચો કીધી સભા ઉજવળી,  
આત્માનંદ સભા વિનીત વદને અર્પે નિવાપાંજલિ. ૧

પૂરાં ચોત્રિશ વર્ષ હર્ષ ધરીને ઉત્કર્ષ કીધી સભા,  
વ્યાપારે, સ્વજને, પરાર્થહિતમાં પ્રૌઢી જ વ્યાપી પ્રભા;  
સદ્દર્મે, સત્કર્મમાં મતિ અતિ જોગી સદા નિર્ભળી,  
આત્માનંદ સભા વિનીત વદને અર્પે નિવાપાંજલિ. ૨

સાર્થક જન્મતણું કયું, ધન રળી ધર્માર્થમાં વાપયું,  
સ્વજાતિ-સ્વજનોતણું હિત થવા પોતે જ ધ્યાને ધર્યું;  
શહેરી સર્વ સમાજમાં સુચરણી પ્રાપ્તિ કરી છે ભલી,  
આત્માનંદ સભા વિનીત હૃદયે અર્પે નિવાપાંજલિ. ૩

લીલી વાડી મૂકી, ગયા સ્વરગમાં, સુભાગ્યશાળી થયા,  
કીધાં ધાર્મિક કામ તે અચળતા પામી જ અત્રે રહ્યાં;  
ભારે જોડ પડી સભા-સ્વજનને, સંભારણું સૌ મળી,  
આત્માનંદ સભા વિનીત હૃદયે અર્પે નિવાપાંજલિ. ૪

દોહરો

જીવન જશવંતુ કયું, શ્રી હરજીવનદાસ;  
સ્વીકારજો યશઅંજળી, સ્વર્ગે સુખમય વાસ.

લી. સભાને કવિ, રેવાશંકર વાલજી બધેકા.



# સં:યો ગ . વિ યો ગ . સુ ખ દ ન.થી :—

લેખક આ. શ્રી વિજયકંતુરસુરિશ મહારાજ

સંસારના સળધ માત્ર વ્યક્ત જાણ છે જાત્યત દશા જ્ઞાન દશામા જોઈએ તો કાર્ધ જ નથી સંસારના સળધા જીવે સાથે અનેક ભવોમા અનેક વખત અનેક પ્રકારના સળધોથી જોડાયા છીએ જ્યાં સુધી સંસારમા છીએ ત્યાં સુધી કૃત્રિમ અનેક પ્રકારના સળધોથી જોડાઈશું માટે તત્વજ્ઞ પુરુષોને કુર્ષ કે શોક હોતો જ નથી

આપણે જીવન, મરણ, યશ, અપયશ, સુખ દુઃખ આદિની સળળી વ્યવસ્થા અદ્યતને સોપી દીધી છે, અને અદ્ય નિરતર જીવાત્માનું વિરોધી હોય જ છે એટલે તે ભાગ્યે જ જીવાત્માને અનુકૂળ થઈને ચાલે દરેક ધાનતમા કાર્ધક અનુકૂળતા જેવું દેખાડે પણ તે વાસ્તવિક અનુકૂળતા હોતી નથી. જીવ ભલે માની લે કે મને અદ્ય અનુકૂળ છે, અર્થાત્ હું પૈસે ટકે, કુટુંબ પરિવારથી સુખી છું, પરંતુ આ જાધુ માનવું જાત્યત દશાનું નથી અદ્ય જો જ મોહ, મમતા, મદ, અજ્ઞાનતા આદિનું કેંક પાઈને મનાવેલું છે જેથી કરી પરિણામે એ જ વસ્તુઓથી જીવાત્મા પોતાની સાચી વસ્તુઓ જોઈ નાખીને દુઃખી થાય છે જે વસ્તુઓથી જીવ આનંદ સુખ માને છે તે જ વસ્તુઓથી જીવ દુઃખ માને છે ફરક એટલો જ હોય છે કે સંયોગે સુખ અને વિયોગે દુઃખ, સંયોગમા અદ્યતની અનુકૂળતા અને વિયોગમા પ્રતિકૂળતા વિચારક જ્ઞાની પુરુષોને માટે તો સંયોગ માત્ર ખોટા છે, નરણ કે જે પરિણામે દુઃખ

રૂપ નીવડે તે સુખરૂપ કહી શકાય જ નહિ અને તેથી કરીને જ જ્ઞાની પુરુષો કોઈ પણ પ્રકારના સંયોગને સારા કે નળળા સમજતા નથી, પણ સમજાવે રહીને સર્વ સંયોગોના અભાવને ઇચ્છવા વાળા હોય છે તેઓ જાણે છે કે જ્યાં સંયોગ વિયોગ છે ત્યાં જ સંસારના ખીજ વેરાયલા છે અનુકૂળ સંયોગ અને પ્રતિકૂળ વિયોગ અથવા પ્રતિકૂળ સંયોગ અને અનુકૂળ વિયોગ આદિની જે ભાવનાઓ છે તે એક પ્રકારની કર્મજન્ય વિકૃતિ છે સત પુરુષો આવી વિકૃતિઓના વિનાશ માટે જ ઉદ્યમવાળા હોય છે જ્યાં સુધી આ વિકૃતિઓ નષ્ટ ન થાય ત્યાં સુધી જીવની પ્રકૃતિમા અસ્વચ્ચતા જ રહેવાની અને જ્યાં સુધી અસ્વચ્ચતા છે ત્યાં સુધી જીવને સુખ અને આનંદ ક્યાંથી ?

પોતાના માનેલા અનુકૂળ સંયોગોમા અનેક વખત અવતરવા છતાં જીવ આનંદનો તો લિખારી રહ્યો, આનંદ અને સુખની કંગાલતા તો મટી જ નહિ આમને આમ અજ્ઞાનતાથી અનેક ભવોમા રળડ્યો અને અનેક વખત જન્મ મરણ કર્યાં તોયે કૃત્રિમ સંયોગનો વિયોગ થવાથી દુઃખી થાય છે કેટલી અજ્ઞાનતા ! અજ્ઞાનીઓને દેખાડવા માટે સંસારમા મનાવી ઇદ્ય વસ્તુના વિયોગ વખતે દુઃખ મનાવતો હોય તો વાત જુદી જ છે, તો પણ સંસારમાં તત્વજ્ઞ વિચારક પુરુષો તરીકે પ્રસિદ્ધ પામેલાને માટે તો ઉપરથી ખોટો ટોળ કરીને દેખાડવું તે અજ્ઞાની જનતામા પણ ઉપહામનું પાત્ર જનાવે

છે માટે જ્ઞાની પુરુષોએ તો કૃત્રિમ વસ્તુના સંયોગ-વિયોગ સમયે સમભાવ રહીને અજ્ઞાની સંસારને જ્ઞાનસ્વરૂપી જતાવવો જોઈએ.

સંઘરી રાખેલું ઔષધ વ્યાધિના સમયે કામ ન આવે તો તે સંઘડ શા કામનો ? કામ પ્રસંગે સળગતો દીપક બુઝાઈ બળ્ય તો શા કામનો ? વસ્તુતત્ત્વના જાણકારને તો જનતાને વસ્તુતત્ત્વ સમજાવવા સાવધાન રહેવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે. આયુષ્ય કર્મનો ઉદય તે જીવન અને આયુષ્ય કર્મનો ક્ષય તે મરણ. સર્વથા અપુનર્બંધપણે આયુષ્યનો ક્ષય તે સુક્રિત. આ તત્ત્વના રહસ્યના જાણકાર સુખ તથા આનંદના અભિકાષી પ્રાણીઓ તો સર્વથા આયુષ્યને ક્ષય કરવાના પ્રયત્નવાળા હોય છે.

જીવનમાં જ દુઃખ રહેલું છે. કારણ જન્મ સિવાય જીવન હોતું નથી અને જીવન સિવાય મરણ હોતું નથી. માટે જ્યાં જન્મ મરણ છે, ત્યાં દુઃખ રહેલું છે. જીવના સ્વ-સ્વરૂપ જીવન કે જે જન્મ મરણના સર્વથા નાશથી પ્રગટે છે, અને કૃત્રિમ જીવન મરણ સ્વરૂપ જીવનથી સર્વથા ભિન્ન સ્વરૂપવાળું છે. અથવા તો જન્મ મરણના નાશરૂપ કારણતું કાર્ય છે તે જ જીવનમાં અનંત સુખ અને અનંતો આનંદ રહેલો છે. બાકી તો સંસારી આત્માઓને ભ્રમણ કરવાને માટે મળેલા કર્મજન્ય જીવનમાં સુખ તથા આનંદનો લેશ પણ હોતો નથી. માટે મહાપુરુષો આવા જીવનની પરવા રાખતા નથી. અને સાચા જીવનની પ્રાપ્તિ માટે સમગ્ર કર્મ, જીવનને અર્પણ કરી દે છે.

જીવને જીવનો સંયોગ થતો નથી. પણ

જડનો સંયોગ થાય છે. સંસારના સંયોગ માત્ર જડ સ્વરૂપ છે. અને એટલા જ માટે તે કૃત્રિમ હોવાથી તે સંયોગોતું કાર્ય પણ કૃત્રિમ જ છે. કર્મથી આવરિત જ્ઞાનવાળો આત્મા કે જે અજ્ઞાની રહેવાય છે, તે કર્મના કાર્યમાં સુઝાઈ બળ્ય છે. અને અનુકૂળતા તથા પ્રતિકૂળતાની ભ્રમિત ભાવનાથી પોતાને સુખી તથા દુઃખી માને છે. પોતાને નિર્માલ્ય, નિર્બળ, દીન કંગાલ માની પોતાના અસ્તિત્વ માટે જ તથા પોતાના આનંદ અને સુખ માટે નિરંતર જડનો જ આભારી બન્યો રહે છે.

સંયોગો નિત્ય નથી, સંયોગો વિયોગ સ્વરૂપ હોય છે. માટે જ જ્ઞાનીઓ સંયોગોને ઈચ્છતા નથી. તેમજ વિયોગોને પણ ઈચ્છતા નથી. પણ સ્વરૂપ રમણતાની સ્પૃહાવાળા હોય છે. અને તેથી કરીને સમતા શાંતિ અને આનંદના ભોગી હોય છે. સંબંધોને આત્મા નથી જોડતો, કારણ કે તે સ્વરૂપે હમેશાં સંબંધ વિનાનો હોય છે. આત્માઓના સંબંધો થતા નથી, પણ જડના સંબંધ થાય છે. જડાસક્ત જડાધીન આત્મા માની લે છે કે મારો અમુક આત્માની સાથે સંબંધ થયો છે, પણ તે એક પ્રકારની મિથ્યા બ્રાન્તિ જ છે. અને તે મિથ્યા બ્રાન્તિને લઈને અત્યંત દુઃખ મનાવે છે. વાસ્તવિકમાં દુઃખ, સંયોગ સંબંધ, ઇષ્ટ અનિષ્ટ આદિ કોઈ પણ ભાવો સંસારમાં સ્વરૂપે સત્ય કે નિત્ય નથી. માટે વિચારક ડાહ્યા તત્ત્વજ્ઞ આત્માઓએ વસ્તુસ્થિતિને લક્ષમાં રાખીને આત્મ સ્વરૂપ, સમતા, શાંતિ તથા આનંદાદિથી પરાઉસુખ ન થતાં સ્વરૂપના વિકાસના માર્ગે વળવું જોઈએ.



# આત્મ દ્રવ્યથી ભિન્ન પરચિતન ત્યાગ

લેખક મુનિશ્રી પુરયવિજયજી મહારાજ ( સવિગ્નપાલિક )

દ્વિતીયે વસ્તુનિ સતિ ચિંતા મયેત્, તત  
ચિંતાયા. સકાશાત્ કર્મ, તેન કર્મણા કૃત્વા  
જન્મ સંસાર વર્તેતે ।

પરચિતન કરવું તે જ કર્મણ ધનુ કારણ છે,  
તે કર્મવડે જન્મ-સંસાર વર્તે છે એ પરચિ-  
તનનો ત્યાગ કરી પવિત્ર આત્મદ્રવ્યનું ચિતન  
કરવું તે કેવળ મોક્ષનું જ કારણ છે

સજીવ અને નિર્જીવ બન્ને પદાર્થોથી આ  
વિશ્વ ભરેલું છે સજીવ પદાર્થોમાં અને ત જીવ  
દ્રવ્યો છે અજીવ પદાર્થોમાં જીવ દ્રવ્ય કરતા  
અનંતગુણ જડ દ્રવ્યો છે અને ત જીવ દ્રવ્ય-  
માંથી ચોતાના આત્માને જુદો કરીને તેનો  
વિચાર કરવો, તેનું ચિતન કરવું અને તેમાં જ  
સ્થિર થઈ રહેવું તે જ મોક્ષનું કારણ છે, તે  
સિવાય બાકી રહ્યા તે સર્વે સજીવ અને નિર્જીવ  
દ્રવ્યો છે તે પર દ્રવ્ય છે તેનું ચિતન કરવું,  
તેમાં શુભાશુભ ઉપયોગ દેવો, તેમાં તદ્દાકારે  
પરિણમવું તે પરદ્રવ્યનું ચિતન કહેવાય છે જે  
કર્મણ ધનુ કારણ છે

ચિતન એ પ્રકારે થાય છે એક તો તેના  
સ્વરૂપનો વિચાર કરી પરિણામે દુઃખરૂપ બની  
તેનાથી પાછા હઠવારૂપે હોય છે બીજું ચિતન  
રાગદ્વેષની લાગણીથી થાય છે અહીં જે વાત  
કહેવામાં આવે છે, તે રાગદ્વેષની લાગણીઓ  
પેદા કરનાર ચિતનના ત્યાગ માટે છે

જડ વસ્તુનું ચિતન તેના આકર્ષક ને  
મોહક શુભને લઇને થાય છે અને બીજું તેના

સ્વભાવથી આત્માનો સ્વભાવ જુદો છે, તેની  
સરખામણી અથવા નિશ્ચય કરવા માટે થાય છે  
પ્રથમનું ચિતન ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે બીજું  
ચિતન વસ્તુતત્ત્વના નિર્ણય માટે કરીને તેનો  
નિશ્ચય થયા પછી જ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે  
આત્મવસ્તુના ચિતનમાં પણ અને ત આત્મ-  
દ્રવ્યો છે, તેમાંથી જ્ઞાતાદ્વૈતાપણ, સુખદુઃખના  
અનુભવ કરવાપણ ચોતાનું ચોતાને ઉપયોગી  
છે, અને ચોતા માટે ચોતામાં જ અનુભવો  
થાય છે માટે બીજા અરિહંતાદિ પવિત્ર આત્મા  
સાથે ચોતાના આત્માની મરખામણી કે નિશ્ચય  
કરી લીધા પછી ચોતામાં જ સ્થિરતા કરવાની  
છે અને તે સિવાયના બીજા જીવોના ચિતનનો  
તો અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે

આગળ વધવામાં આવેલાન માટે શ્રી અરિ-  
હંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિરાજ  
આ પાત્ર પરચેટિની મદદ લેવામાં આવે છે,  
પણ માળ ઉપર ચઢવામાં જેમ દાદગની સહાય  
લેવામાં આવે છે, તેમ આત્મદ્રવ્યથી જુદા તે  
અરિહંતાદિની મદદથી આગળ વધવું અને માળ  
ઉપર ચડી ગયા પછી જેમ દાદરાનો ત્યાગ  
કરવામાં આવે છે, તેમ શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યની  
પ્રાપ્તિ થયા પછી આ મદદગારોના ચિતનનો  
પણ ત્યાગ કરવાનો હોય છે

જે જે આત્માઓ જેટલા જેટલા આગળ  
વધ્યા હશે-તેમનો આત્મા જેટલો નિર્મળ થયો  
હશે, તેના પ્રમાણમાં તે પરવસ્તુના ચિતનનો  
ત્યાગ કરી શકશે આગળ વધવામાં પ્રથમ

વૈરાગ્યની ભૂમિકા છે. દોષ દર્શન વૈરાગ્ય-  
ધ્યાનને દુનિયાની ઘણીજરી વસ્તુમાં દુઃખ જ  
દેખાય છે. તે દરેક વસ્તુની કાળી બાજુ બેઠેને  
તેમાં દોષ જણાતાં તેને ત્યાગ કરશે. આવા  
ત્યાગની પ્રથમ ઘણી જરૂર છે. આવે ત્યાગ  
તેના માર્ગમાં મુખ્યતાએ વિદ્વદ્વજ જણાતી રાજ,  
વૈભવ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, મિત્રો, કુટુંબો, સંબં-  
ધીઓ, ઘર, જમીન આદિ તમામ વસ્તુઓનો  
ત્યાગ કરાવશે. આ ત્યાગથી મોડું ઉત્પન્ન  
કરાવનારાં, દુનિયાના બંધનમાં બાંધી રાખનારાં  
કર્મબંધનના ઘણાં કારણો ઓછા થશે, છતાં  
શરુઆતનો આ ત્યાગ હોવાથી એકનો ત્યાગ  
કરાવી બીજી વસ્તુઓનો તે સંબંધ કરાવશે.  
તે ત્યાગી થશે ત્યાં માતાપિતાને ઠેકાણે તેને  
શરુની જરૂર પડશે, ભાઈઓને ઠેકાણે શરુભાઈઓ  
સ્થાન લેશે, પુત્રપુત્રીઓને ઠેકાણે શિષ્યશિષ્યાઓ  
આવશે, ઘરને ઠેકાણે ઉપાશય-મઠ-ધર્મશાળાદિ  
સ્થાન બહુલ કર્યાં પડશે, ધનને ઠેકાણે પુનઃકે  
આવશે, તાંબાપીત્તળ, સોનારૂપાના વાસણોને  
સ્થાને લાકડાનાં ઉપગરણો ગોઠવાશે, વસ્ત્રોનો  
રૂપાંતરે સંચય કરવો પડશે અને નોકર આકરા-  
દિના સ્થાને શુદ્ધ શિષ્યોનો સમુદાયકાંજરી  
આપશે.

આમ એકના ત્યાગ પછી બીજાનું બહુલ  
કરવાનું આવે છે, છતાં પ્રથમ કરતાં આ  
રૂપાંતર ધનું સાફ છે, આગળ વધવામાં મદદગાર  
સાધન છે, પાપ આશ્રવનાં સાધનોને ઠેકાણે  
પુન્ય આશ્રવનાં કારણો આ છે, અશુભના સ્થાને  
એ શુભ સાધનો છે. તાત્ત્વિક સમસ્તવાળાને  
બટલે ઉપર ઉપરની લાગણીવાળાં છે એટલે  
મનજન બંધન કે પ્રતિબંધરૂપ નથી.

પ્રારંભે છતાં જો પ્રથમનો વૈરાગ્ય વૈરાગ્ય  
બને તો, આવશે ન ગમે હોય એટલું જ  
નહિ પણ તેમાં દિન પર દિન વધારે થતા  
રતાં હોય તો આગળ વધતાં, સ્વ સિદ્ધાંત

લઘુતાં, શુવાદિકની સેવા કરતાં અને સત્સમાગમાં  
રહેતાં તાત્ત્વિક ત્યાગ જેને 'જ્ઞાન ગાંભીર્ય  
વૈરાગ્ય' કહેવામાં આવે છે તે પ્રગટ થાય છે,  
પણ જો તે વૈરાગ્ય અમુક દિવસ પૂરતો જ હોય,  
વ્યવહારના કંટાળાથી જ ઉત્પન્ન થયેલો હોય  
અથવા અમુક વસ્તુના અભાવથી ઉત્પન્ન થયેલો  
હોય તો આ પુસ્તકાદિ જે રૂપાંતરે બહુલ કરેલાં  
છે તે જ પ્રતિબંધ અને સમસ્તના સ્થાન થઈ  
પડશે. સ્ત્રી પુત્રાદિ જે બંધનના કારણો હતાં  
તેનાં કરતાં આ શિષ્ય શિષ્યાદિ વધારે બંધનનાં  
નિમિત્તો થશે. પ્રથમના કર્મબંધનના કારણોથી  
આ વિશેષ બંધનનાં કારણો થઈ પડશે. પ્રથમ  
જેને પ્રતિબંધરૂપે પ્રભુના માર્ગમાં આ છુર  
માનતો હતો તેને હવે આ રૂપાંતરે બહુલ  
કરેલાં સાધનો પ્રભુના માર્ગમાં વિશેષ પ્રકારે  
પ્રતિબંધરૂપે થશે, આત્મભાન ભુલાવશે, આસક્ત  
બનાવશે અને છેવટે આગળ વધવામાં અશક્ત  
બનાવી મૂકશે.

પણ જો પ્રથમના આહુ વૈરાગ્યમાં વધારો  
થતો રહે, આત્મા તરફનું નિશાન મજબૂત  
થાય, જમે તે લોભે આત્મસ્વરૂપ પ્રગટ કરવું  
જ છે એ નિશ્ચય દૃઢ થાય, આ શુભ બંધનોમાં  
પણ ક્યાંઈ ન બંધાયો હોય, મત-મતાંતરના  
કટાચ્છેદો ન્યાહવાદ શૈલીના જ્ઞાનથી તોડી પાડ્યા  
હોય, કોષ માનાદિ કપાયોને પાતળા કરી  
નાખ્યા હોય અને શુરુકૃપાથી આત્મતત્ત્વનું  
જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હોય તો તેને વૈરાગ્ય તત્ત્વ-  
જ્ઞાનના રૂપમાં બદલાઈ જશે.

હવે તેને કર્મકાંડથી પડેલા મતલેદ નહવા  
લાગશે. અપેક્ષાએ તે બધા મત-મતાંતરોના  
સવળા અર્થો અને નિર્ણયો કરી શકશે, તેને મન  
પોતાનું અને પારકું હવે રહેશે નહિ, કોઈ  
પોતાનું કે પારકું નથી અથવા બધા પોતાના  
છે એવો દિવ્ય પ્રેમ પ્રગટ થશે, જમે તે જાણ-  
મનનો હોય છતાં આ શુદ્ધિને દેખીને તે મતાં-



તરવાળાને પણ પ્રેમ અને પૂજ્યબુદ્ધિ પ્રગટ થશે તેનું નિશાન એક સત્ય આત્મા જ રહેશે, તેની નજરમાં હજારો માર્ગો દેખાઈ આવશે અને કોઈ પણ માર્ગે પ્રયાણ કરનારને કા તો તેનું નિશાન જાહેરાતીને કા તો તેની અપેક્ષા સમજાવીને બીજા માર્ગે તરફ અપ્રીતિ કે દેવની લાગણી બધ કસવી પ્રભુ માર્ગનો રસિક બનાવી શકશે તેના ગમે તે કર્મ માર્ગમાં પણ જ્ઞાનની સુખ્યતા હશે, તેના સહજ વાર્તાલાપમાં પણ આત્મજ્ઞાન ભરેલું હશે, તેની ધાર્મિક દેશનામાં પણ આત્મમાર્ગ જ હાલે ને પગલે પોતાનો રહેશે, તે વ્યવહારથી બધાને જોલાવશે, બધાને આહારે છતાં તેનું હૃદય નિર્લેપ જ રહેશે 'હું આત્મા છું, શુદ્ધ આત્મા છું' આ નિશાન અને હૃદયની લાવના તદાકારે પરિણમતી રહેશે તેને કોઈ પરચિતનનો અધ્યવસાય નહિ હોય. પહેલાં વસ્તુની કાળી ગાળુને તે જોતો હતો, હવે તેની દૃષ્ટિ ગંધી ગાળુ જોનારી થશે, છતાં તેનું હૃદય ઉજ્જવળ ગાળુ તરફ જ પ્રવૃત્તિ કરતું રહેશે અને કાળી ગાળુની ઉપેક્ષા કરશે, અથવા કાળી ગાળુના સ્વભાવને જાણીને અમુક ભૂમિકામાં એમ જ વર્તન હોય, એવી જ લાગણી હોય એમ માનીને પોતે પોતાના નિશાન તરફ સુગતા વાળીને આગળને આગળ આઢ્યા કરશે એવી રીતે બંને વસ્તુના સ્વભાવને જાણનાર તે રાગદ્રેષ ન કરતા પોતાના સ્વભાવમાં જ રહેશે

જેમ જેમ આત્મા આગળ વધતો જાય છે, તેમ તેમ પરવસ્તુના ચિંતનનો ત્યાગ તેનામાં વધારે ને વધારે થયા કરે છે આ વૈરાગ્ય છેવટે સમભાવના રૂપમાં જાહેરાતી જાય છે એ સમભાવમાં નહિ રાગ કે નહિ દ્વેષ, પણ કેવળ મધુર શાંતિ જ હોય છે આ શાંતિમાં આવતા પરવસ્તુનું - પૌર્ણલિક વસ્તુનું ચિંતન લગભગ બધ થાય છે તેની મીઠી નજરથી બીજાને

શાંતિ મળે છે તેનો ઉપદેશ ઘણે ભાગે અમોઘ હોય છે એકવાર કહેવાથી જ બીજા ઉપર સારી અસર થાય છે તેની આબુખાબુ નજર આવેલા જીવોના વેર વિરોધ શાંત વાય છે આ તેના મમભાવની છાયા છે આ ભૂમિકા પછીની ભૂમિકામાં મનની બિહતી વૃત્તિઓનો ક્ષય થાય છે, હવે તેના મનમાં સદૃષ્ટો કે વિકલ્પો બિલકુલ બિહતા નથી જે છે તે વસ્તુ છે તેમાં વચનને કે મનને પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર નથી તેનું મન મનાતીત વસ્તુમાં લય પામી જાય છે આત્માના અખંડ સુખનો તે લોહિતા બને છે આ વિશ્વ તેને હસ્તામલકવત્ દેખાય છે હાથમાં રહેલું આમણ જેમ જોઈ શકાય છે, તેમ તે વિશ્વને જોઈ શકે છે આ સર્વ પ્રતાપ આત્મા સિવાય અન્ય વસ્તુનું ચિંતન ન કરવાનો જ છે આ પરવસ્તુના ચિંતનનો ત્યાગ આમ ક્રમસઃ વૈગમ્યની વૃદ્ધિથી અને સત્ય તત્ત્વના જ્ઞાનથી બને છે

જેવી રીતે પર દ્રવ્યોનું નિરતર ચિંતન કરવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે જો આત્મદ્રવ્યનું સ્મરણ કરવામાં આવે તો સુક્તિ હાવમાં જ છે લોકોને રજન કરવાને નિરતર પ્રયત્ન કરો છો તેવો પ્રયત્ન જો તમારા આત્માને માટે કરો તો મોક્ષપદ તમારા માટે છેલ્લું નથી પરને રજન કરવા તે વિભાવ પરિણામ છે આત્મા સ્વભાવરૂપ છે સ્વભાવ દશામાં આવ્યા વિના તાત્વિક સુખ નથી સદૃશુર પામેથી આત્મજ્ઞાન મેળવી, અન્ય ચગનો ત્યાગ કરી આત્માનું અવલગન લઈ તેમાં સ્થિર થવાથી આ પરદ્રવ્યનો અવશ્ય વિયોગ થાય છે, માટે આત્મદ્રવ્યમાં જ પ્રીતિ કરવા યોગ્ય છે તત્ત્વદૃષ્ટિવાળાને શું ત્યાગ કરવા યોગ્ય નથી? અર્થાત્ સર્વ છે આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ વિના રાજ્યથી, સ્ત્રીઓથી, યૌન્દ્રિયોના વિષયોથી, કલ્પવૃક્ષો અને કામધેનુ આદિથી પણ કોઈ કૃતાર્થ થયો નથી અને થશે પણ નહિ

# શ્રી અનેકાન્તવ્યવસ્થાપ્રકરણમ્ ।

[ સમાલોચના ]

૨

લેખક : રા. રા. છવરાજભાઈ એકવણ દોશી, બી. એ., એલએલ. બી.

( ગતાંક પૃષ્ઠ ૧૧૫ થી શરુ )

વ્યવહાર નયનું વિવરણ કર્યા પછી, અંથકાર ઋણુસૂત્ર નયનું નિરુપણ કરે છે. ઋણુસૂત્રનું બીજું નામ ઋણુશ્રુત આપવામાં આવે છે. પ્રથમ આ નયની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે અને ઋણુસૂત્ર નય વસ્તુનું સાંપ્રતકાળનું સ્વરૂપ ગ્રહણ કરે છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે. ઋણુસૂત્ર નયમાંથી ગૌદમત કેવી રીતે ઉદ્ભવી શકે તે બતાવવા પ્રથમ ગૌદમતના ક્ષણિકવાદનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું છે, અને તેનું ખંડન કરવામાં આવ્યું છે. વસ્તુને એકાંત ક્ષણિક માનવાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન વિગેરે અનેક વિરોધો આવે છે, તે પ્રમાણે એકાંત સ્થૈર્ય માનવાથી પણ અનેક દોષો આવે છે તે બતાવી અંથકાર

જ્ઞાનસારમાં વાચકવર પૂ. ઉ. સ. કહ્યું છે કે—  
પુદ્ગલૈઃ પુદ્ગલાસ્ત્વત્તિ ચાન્ત્યાત્મા પુનરાત્મના ।  
પરત્વત્તિસમારોપો જ્ઞાનિનસ્તત્ત્વ ચુચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ:—પુદ્ગલથી પુદ્ગલ તુલ્ય પામે છે અને આત્મા આત્માથી તુલ્ય પામે છે માટે પર તુલિનો—પર ચિત્તનનો સમારોપ જ્ઞાની—મુનિરાજને ઘટતો નથી.

( લેખક જ્ઞાની મુનિ નથી, પરંતુ હરકોઈ પણ શુદ્ધ સંવિજ્ઞનો પાક્ષિક ચરણકરણહીન 'સંવિજ્ઞપાક્ષિક'—સેવક છે એટલું વાંચકોને ખ્યાલમાં રહે. )

મહારાજ પ્રતિપાદન કરે છે કે સખંડ અખંડ સંલિપ્ત એક સ્વભાવતા સત્ત્વજ્ઞાણજ્ઞ સમ્મિ-નૈકસ્વભાવસ્વ વસ્તુનઃ પ્રમાણિકત્વાત્ વસ્તુનું પ્રામાણિક સ્વરૂપ છે. ઋણુસૂત્ર નય પર્યાય નયોતું મૂળ છે, અને ત્યારપછીના શબ્દ સમલિપ્ત અને એવં ભૂત નયો તે નયના વૃક્ષની શાખા પ્રશાખા ગણવામાં આવ્યા છે. નયોના મૂળ બે લેદો પાડવામાં આવે છે. દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિક, તેમાં સંગ્રહ નંયને દ્રવ્યાર્થિકનું અને ઋણુસૂત્રને પર્યાયાર્થિક નયોતું મૂળ ગણવામાં આવે છે. દ્રવ્યાર્થિક નય વસ્તુમાં રહેલ દ્રવ્યત્વ સામાન્ય અંશને પ્રધાનપણે સ્વીકારે છે, પર્યાયાર્થિક નય વસ્તુમાં રહેલ વિશેષત્વ-પર્યાય અંશને પ્રધાનપણે સ્વીકારે છે.

ત્યારપછી શબ્દ નયો-શબ્દ-સમલિપ્ત અને એવં ભૂતનું અંથકાર નિરૂપણ કરે છે, અને પૂર્વ પૂર્વતા નયોથી ઉત્તર ઉત્તરતા નયો વસ્તુનું સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતર સ્વરૂપ કેવી રીતે ગ્રહણ કરે છે તે બતાવવામાં આવે છે. શબ્દ-સમલિપ્ત અને એવં ભૂત નયોની સમીક્ષામાં અંથકાર મહારાજે વિશેષ આવશ્યકની ગાથાઓ અને તેના ઉપરની વૃત્તિનો છૂટથી ઉપયોગ કરેલ છે અને આ નયોતું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ બતાવેલ છે. બુદ્ધ બુદ્ધ નયોતું પૃથક્ પૃથક્ સ્વરૂપ બતાવી અંથકાર કહે છે કે શાસ્ત્રમાં સામાન્ય માણસોને સ્યાદવાદ દેશના ઉત્સર્ગપણે આપવાનું કર્મમાન છે, એક નય દેશના તો પુરુષ વિશેષને અપવાદ

તરીકે આપવાની છે, માટે સ્વાદ્વાદ દેશનાને  
યથાર્થ સ્વરૂપમા પ્રતિપાદન કરવાને સમલ ગ્યા-  
ત્મક વચન-સમલ ગીને બાલુવાની જરૂર છે,  
એટલે અથકાર મહારાજે આગળ ચાલતા  
સમલ ગીતુ સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ તાત્વિક દૃષ્ટિએ  
ખતાવેલ છે પ્રથમના ત્રણ લગો-વચનો-  
સ્વાદસ્તિ एव, સ્વાદનાસ્તિ एव, અને સ્વાદ-  
व्यक्तव्यएव-वस्तु ( reality ) નુ યથાર્થ સ્વરૂપ  
બાલુવાને કેટલા ઉપયોગી છે અને કેવી રીતે ધરી  
શકે છે તે ખતાવવામા આંખુ છે પ્રથમના ત્રણ  
લગોને સકલાદેશ અને ગાડીના ચાર લગોને  
કેવી રીતે વિકલાદેશ કહેવામા આવે છે તે ખતાવ  
વામા આંખુ છે. દરેક વસ્તુમા અસ્તિત્વ નાસ્તિત્વ  
અને અવ્યક્તવ્યત્વ કેવી રીતે રહી શકે છે તેનું  
બુદ્ધિ બુદ્ધિ દૃષ્ટિએ સૂક્ષ્મ નિરૂપણ કરવામા આંખુ  
છે સ્વાદસ્તિ एव घट, अस्ति एव घट અને  
अस्ति घट घटनी सत्ताने प्रतिपादन करनारा  
આ ત્રણ વચનોમા, પ્રથમનુ વચન સ્વાદસ્તિ  
एव घट, પ્રમાણ વચન છે, અસ્તિ एव घट  
હર્નય અર્થાત્ અપ્રમાણ વચન છે અને અસ્તિ  
घट હર્નય નથી અર્થાત્ ખીલ ધર્મોની અપેક્ષા  
રાખતો હોવાથી મુનય છે વ્યવહારમા તો  
પ્રમાણવાક્ય સ્વાદસ્તિ एव घट નો પ્રયોગ  
ઉચિત છે નય અને સમલ ગીના વિષયનો  
ઉપસહાર કરી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પ્રતિપા-  
દન કરે છે કે અનેકાત્વત્મક વસ્તુ નય અને  
પ્રમાણનો વિષય થાય છે

અથકાર આગળ ચાલતા દિગ્ગર પ્રક્રિયામા  
નિર્દિષ્ટ કરેલ દ્રવ્યોના અસ્તિત્વ આદિ દશ  
સામાન્ય ગુણો અને જ્ઞાન દર્શન આદિ મોળ  
વિશેષ ગુણો ખતાવે છે, અને અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ,  
દ્રવ્યત્વ વિગેરે શબ્દોનુ વિવરણ કરે છે દ્રવ્યના  
સામાન્ય સ્વભાવ અને વિશેષ સ્વભાવો ખતાવી  
તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે, અને લખે છે કે આ  
સ્વભાવો અનેકાત્વવાદમા જ ઘટે છે એકાત્વ-

દમા કહી શકતા નથી, અને તેમા ઘટાવતા  
દોષો આવે છે દિગ્ગરમતમા ખતાવેલ નય  
અને ઉપનયો તથા સ્વભાવપર્યાય અને વિભાવ-  
પર્યાયોનું નિરૂપણ કરવામા આંખુ છે અને અતમા  
અથકાર મહારાજ લખે છે કે દિગ્ગર પ્રક્રિયામા  
ખતાવેલ ગુણ સ્વભાવ વિગેરે લેહો ફક્ત કદખના  
મોત્ર છે, ગુણો પર્યાયોથી બુદ્ધા નથી એટલે  
ગુણ અને સ્વભાવનો લેહ માનવામા કાઈ પ્રમાણ  
નથી માટે દ્રવ્યપર્યાયથી ગુણસ્વભાવ બુદ્ધા  
છે એવી દેગ્ગર પ્રક્રિયા વિચારી શકાય તેમ  
નથી. દ્રવ્યથી પર્યાય અભિન્ન છે એમ પણ માનવા  
જેવું નથી, તેમ માનતા દ્રવ્યાદૈતવાદ-પ્રકૃતિ  
અદૈતવાદ આવીને જીલો રહે છે તે પણ જીન  
દર્શનને માન્ય નથી જીન દર્શન તો દ્રવ્ય અને  
પર્યાયનો લેહાલેહ વાદ માને છે, અને તેમ માનીને  
વસ્તુને બુદ્ધી બલિવાળી નાત્ય-તત્ત્વત્મક ખતાવે છે

સર્વત્ર અનેકાત્વવાદ માનવાથી અનેકાત્વમા  
પણ અનેકાત્વતા કેવી રીતે ધરી શકે તેનો  
સ્પષ્ટ છુલાસો કરવામા આંખો છે, અને તેમ  
માનવામા અનવસ્થા દોષ આવતો નથી તેનું  
નિરૂપણ કરવામા આંખુ છે

અથના અતમા ઉપાધ્યાયજી મહારાજ  
મન્મતિ તર્ફની ડ-ફળ વાળી વાદઅસ્ત ગાથા  
ઉપર શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ વિવેચન કરી સિદ્ધાંતરૂપે  
પ્રતિપાદન કરે છે કે અનેકાત્વના તત્ત્વને બાલુનાર  
અથવા તેવા ગીતાર્થની આજ્ઞામા રહી મહાનત  
ધાગણ કરનાર મુનિમહારાજનું આદિત્ર મફળ  
યાય છે, પણ ગીતાર્થની આજ્ઞામા ન રહેનાર,  
અને ગીતાર્થને ન બાલુનાર અને સ્વતંત્ર ચરણ  
કરણમા પ્રવૃત્ત રહેનારનું તત્ત્વાદિ અતુકાન સફળ  
વતું નથી માટે મોક્ષાર્થો પુરુષસિ છે અનેકાત્વ  
તત્ત્વના પરિજ્ઞાન માટે પુષ્કળ ઉદયમ કરવો  
આવશ્યક છે ૮

અનેકાત્વ તથ પતાકા આદિ પ્રાચીન ગ્રંથો

# શ્રદ્ધા (Faith)

(ગતિક પૃષ્ઠ ૧૧૮ થી શરુ)



લેખક :—રા. રા. વકીલ ન્યાલયદ લક્ષ્મીચંદ, બી. એ., એલ.એલ. બી. સાદરા.

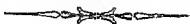
સાંસારિક જાળતો કરતાં ધાર્મિક જાળતોમાં શ્રદ્ધાની વધારે ઉપયોગિતા જણાય છે. દર્શન શાસ્ત્રીઓ-તત્ત્વવેત્તાઓ-શાસ્ત્રકારો બુદ્ધી બુદ્ધી-દૃષ્ટિએ વસ્તુઓનું-વસ્તુઓના ધર્મોનું-સ્વભાવોનું યથાર્થ જ્ઞાન મેળવવામાં સાધનભૂત થતા પ્રમાણના અનેક લેહ પાડે છે; તેમાં યુષ્મદેવે પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ પ્રમાણ ઉપરાંત આગમ પ્રમાણને પણ આગળ કરવામાં આવે છે અને અતીન્દ્રિય વિષયોના જ્ઞાન માટે તેના સ્વરૂપની યથાર્થ સમજણ માટે આપણે તે આગમ પ્રમાણ ઉપર જ આધાર રાખવો પડે છે. ને તે વિષયોનું હન્દિયોની મદદથી જ્ઞાન થઈ શકતું નથી અને

પોતે સ્વીકારેલ ધર્મમાર્ગમાં આગળ વધવા માટે સુસુષ્ઠુ પુરુષોને તે તે વિષયોના યથાર્થ જ્ઞાનની આવશ્યકતા જણાય છે, એટલે તેમને આગમ પ્રમાણનો આશ્રય લેવો જ પડે છે. આગમોમાં-ધર્મશાસ્ત્રોના પુસ્તકોમાં આવા તમામ વિષયોના જ્ઞાનના ભાંડારો ભર્યા પડ્યા છે; કેવળ ઉપકાર બુદ્ધિથી જ શાસ્ત્રકારોએ પોતાની અગમ્ય બુદ્ધિશક્તિનો, અપૂર્વ પ્રતિભા-પ્રભાવનો, વિશાળ જ્ઞાનગૌરવનો, અનિવર્તનીય આંતરપ્રેરણાનો નિશોડ કાઢીને, જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમના પ્રતાપે અનેક શાસ્ત્રોનો ધર્મપુસ્તકોનો અમૂલ્ય વારસો આપણને

કરતાં આ ગ્રંથની વિશેષતા એ છે કે, ફક્ત શુદ્ધિઓથી અન્ય મતોનું ખંડન અને સ્વમતની સ્થાપના કરવામાં આવતા નથી, પણ અન્ય દર્શનોનું સૂક્ષ્મ અવલોકન કરતાં તેમાં કેવી અસંગતતા આવે છે, અને અનેકાંત દૃષ્ટિએ તે અસંગતતાનો કેવી રીતે પરિહાર થઈ શકે છે તેવી સમન્વયશૈલી (constructive method) આ ગ્રંથમાં ગ્રહણ કરવામાં આવી છે. બીજું, ન્યાય વેદાંત આદિ દર્શનો ધીમે ધીમે વિકાસ પામતાં જે પરિપક્વ સ્વરૂપ અદારમી સદી સુધીમાં તે દર્શનોએ ગ્રહણ કર્યું તેનો યથાસ્થિત અભ્યાસ અને મનન કરી તે દર્શનોમાં પણ નેકાંતવાદ કેવી રીતે આવે છે તે બતાવવા

જ નહિ પણ પાછળનાં સમયમાં દિગંબર આમ્નાથમાં ધુરંધર તત્ત્વજ્ઞોએ અનેકાંતવાદને યથાર્થ સ્વરૂપમાં મૂકવાને અને ન્યાય અને તર્કની દૃષ્ટિએ સંગત બતાવવાને જે કાળો આપ્યો હતો તેનું પણ ઉપાધ્યાયજી મહારાજે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરેલ છે અને તેમાં જ્યાં જ્યાં ન્યાયની દૃષ્ટિએ વિરોધ આવે છે તે સ્પષ્ટ ભાષામાં બતાવેલ છે. દૂકામાં જૈન તત્ત્વજ્ઞાન-અનેકાંતવાદ સમજવાનો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં પ્રકાશક સભાએ અને સંશોધન કરી તૈયાર કરવામાં આવ્યાર્થ મહારાજ શ્રી ઉદયસૂરિજી મહારાજ તથા તેઓશ્રીના સહચારી સુનિમહારાજોએ જૈન દર્શનની અપૂર્વ સેવા કરેલ છે.

૨ મહારાજે મહાન પ્રયાસ કર્યો છે એટલું



આપેલ છે જૈનદષ્ટિએ અહુદ્ધ લગવાનતા વચનથી પ્રેરણા મેળવી ગણુધર મહારાજેએ વિશાળ દ્રોહશાળી શાસ્ત્રની રચના કરેલ તે પ્રખર બુદ્ધિશાળી, વિદ્વાન મુનિમહારાજેના અગ્રેસર આચાર્ય મહારાજેએ કેટલાક કાળ સુધી હૃદયમા ધારણ કરી રાખેલ અને મ્યુતિની શક્તિ ઘટતી જતી જણાતા કેટલુંક વિચેદ ગયેલ અને બાકીતુ તમામ પુસ્તકોરૂઢ કરવામા આવેલ તેમાથી પણ કાળના પ્રભાવે કેટલાક ભાગનેા કુદરતના કામથી આપોઆપ નાશ થયેલ અને કેટલાક ભાગનેા ધર્મવિરોધી-ભુદ્ધી રાજ્ય અમલ દરમિયાન નાશ કરવામા આવેલ છતાં પણ જે કંઈ અવશેષ રહેલ તેમજ છેલ્લા પચ્ચીસેા વર્ષેામા થઇ ગયેલ અનેક, શામનની ધુરા વહન કરનારા પ્રભાવિક મહાનુભાવ પુરુષોએ સૂરિસત્રાટોએ અને યુગપ્રધાન પુરુષોએ તેમા પૂરણી કરેલ, તે એટલુ ગધુ વિશાળ, ગહન, અર્થગભીર અને રહસ્યપૂર્ણ કરે છે કે વર્તમાન સમયના મનુષ્યતુ એકધારુ-સંપૂર્ણ જીવન તેના અભ્યાસ અને અવગાહન માટે અતુલ પ્રયાસપૂર્વક પુરુ કરવામા આવે, તેા પણ તેનેા પાર પાતી થકાય તેમ નથી કપ-હેદ-તાપ-તાડન વગેરે તમામ પ્રયોગોની પરીક્ષા-માથી સાગોપાગ-કેતેહમ દીથી પસાગ થતા મુવ-જુની માકક વિચક્ષણ બુદ્ધિમાનેાની વિવેકપૂર્વ-કની કસોટીમાથી સંપૂર્ણ રીતે પાર પામતુ, સર્વોત્તમ મહાન આત્મ પુરુષેના યુક્તિપૂર્ણ વચનેાથી ભરપૂર, મનુષ્યેને મોક્ષ માર્ગ તરફ લઈ જનારુ ધર્મશાસ્ત્ર અપૂર્વ શ્રદ્ધાનેા જ વિષય બની બ્લય છે આવા પગમ માનનીય ધર્મશાસ્ત્ર-મા પ્રરૂપેલ તત્ત્વાર્થમા શ્રદ્ધા તે સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણી મોક્ષમાર્ગ । એટલે સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન, અને સમ્યક્-ચારિત્ર એ મોક્ષમાર્ગ છે

આ રીતે મોક્ષાર્થોના જીવનનું પ્રથમ પગ-

થિયું તત્ત્વાર્થના શ્રદ્ધાનને જણાવવામા આવેલ છે આવા શ્રદ્ધાનથી જ ગહન તત્ત્વેના રહસ્યપૂર્ણ અર્થ સમન્વય છે અને તેના યથાતથ્ય અવગાહનથી જીવનના વિકાસક્રમમા આગળ અને આગળ ડગ ભરવા મનુષ્ય શક્તિમાન થાય છે

ઉપરોક્ત વિવેચનથી આપણે જોઇ શક્યા કે અર્તાદ્રિય વસ્તુના જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે આગમ પ્રમાણુ જ સુખ્ય સાધન છે અને તે કેવળ શ્રદ્ધા ઉપર જ અવલભે છે આમ છતાં કહેવા માત્રથી જ આવી શ્રદ્ધાને ન તો ઉદ્દભૂત કરી શકાતી કે ન તો તેને અવિચળ અને અડગ બનાવી શકાતી, એટલે કે તેને ઉદ્દભૂત કરવામા તેમજ તેને ખીલવવામા વધારે અને વધારે અવિચળ અને અડગ બનાવવામા આપણા પોતાના પ્રયાસની તેમજ સતો-જનોના એકધાગ હિતવચનપૂર્ણ ઉપદેશની પણ અપેક્ષા રહે છે સાધુપુરુષોના નિસ્વાર્થ વૃત્તિજન્ય ઉપદેશથી સુગ્ધ-પામર-મનુષ્યોના અનેક પ્રકારના સંશયોના છેદ થાય છે, શકાક્રુષકાઓ ટળી બ્લય છે, હૃદયનેા ભાર હલકો થાય છે, અને પ્રગતિમા અનેક પ્રકારની સાધન સંગવડતા પ્રાપ્ત થાય છે શ્રદ્ધેય વિષયની રહસ્ય-ભય મભીર અર્થવિચારણાથી ઉપસ્થિત થતા જટિલ પ્રશ્નોના ઉકેલમા જેટલી સુસ્પષ્ટતા તેટલી જ શ્રદ્ધાની અવિચલતા અને અડગતામા વૃદ્ધિ થતી રહે છે આવી શ્રદ્ધા, ચિત્તશુદ્ધિના પ્રભાવથી તેમજ વિચારસરણીની નિર્મળતાથી વિશુદ્ધ થતા દિનપ્રતિદિન સુસુહુની આધન સામગ્રીમા પણ વધારો કરતી રહે છે

પરમાત્મકૃપાથી તેમના આત્મચક્ષુ ખૂલી ગયા છે-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય વિષયોતુ તેમને યથાર્થ જ્ઞાન થયુ છે પરમ ઉદ્દૃષ્ટ કેવળજ્ઞાન જેમને પ્રાપ્ત થયુ છે તેઓ જગતભરની પ્રત્યેક વસ્તુના અનેકદેશીય-બુદ્ધી બુદ્ધી અનેક અપે-

ક્ષાઓથી નિર્ણીત થતા સર્વ લાવોનું' યથાર્થ સ્વરૂપદર્શન કરી રહ્યા છે, તેમજ સર્વ પ્રાણીઓની મનોગત સર્વ લાવનાઓ હસ્તામલકવત્ નેઈ રહ્યા છે; વળી તેઓ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય તમામ શક્તિઓ સાધ્ય કરી શક્યા છે; એટલે તેમના ઉપદેશમાં-કથનમાં ચતુર્કિંચિત્ પણ સ્વાર્થ કે અસત્યનું દર્શન થતું નથી. તેમની ઉપદેશધારા કેવળ જનસમુદાયના કલ્યાણ અર્થે જ, નિર્લેખ રીતે સત્યવસ્તુની પ્રરૂપણાદ્યે જ અરુણક્લિતપણે વહેતી જણાય છે. તેમના ઉપદેશામૃતનું પાન કરનાર લબ્ધજનોને પરમ-લાગ્યશાળી જ ગણી શકાય. આવા સદ્ભાગી મનુષ્યોને સર્વજ્ઞપ્રણીત વચનોનો લાલ મળતાં તેઓના સર્વ સંશયો એકદમ ટળી જાય છે અને તેમને પોતાની શ્રદ્ધા પૂરેપૂરી ખીલવવાની સોનેરી તક મળી રહે છે; પરંતુ આ દુઃખઃકાળમાં આપણા જેવા હતભાગી મનુષ્યો માટે તો કુદરતના કે ભુદેવી અને ધર્માધતા-પૂર્વકતા અનૂનના કોપમાંથી બચી ગયેલા જે જે ધર્મપુસ્તકો આપણને મળી આવે છે તેના ઉપર જ આધાર રાખવાનો રહે છે. સુગ્રહ અને સરલ મનુષ્યો આવા તમામ પુસ્તકો તરફ સરલતાથી અગર તો બુદ્ધિની જડતાના કારણે કે સારાસાર-ગ્રાહ્યાગ્રાહ્ય વસ્તુમાં લેઈ પાકવાની શક્તિના-પરમ વિવેક બુદ્ધિના અભાવે આદરભાવથી જ નેતા જણાય છે. પરંતુ પ્રત્યેક વસ્તુના અસ્તિત્વ માટે, તેના શુભ, દોષ, મહત્વ અને ઉપયોગિતાની સાગિતી માટે પ્રમાણ અને આધારની માગણી કરનારા-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ અને ઊંડી ગવેષણાપૂર્વકની વિચારશક્તિ માટે ગૌરવ ધારણ કરનારા જે કંઈ ધર્મશાસ્ત્રના પુસ્તકો તેમની પાસે મૂકો તે તમામ તેમજ હરકોઈ પુસ્તક એની તમામ હકીકત તે આગમ પ્રમાણના આધારે આત્મ પુરુષના વચન દાખલ ર્વામાન્ય માની લેતાં ખંચકાય છે. આવા

તત્ત્વગવેષકો પોતાની બુદ્ધિ-શક્તિ માટે અભિમાન રાખતા હોવાથી, જે કંઈ બાબત તેમની ગ્રાહ્ય શક્તિમાં ન આવે તેને આંખ મીચીને કબૂલ રાખી લેવા તૈયાર હોતા નથી. વળી કોઈ કોઈ બાબતો આગળ કરવામાં આવતા પુસ્તકોમાં-શાસ્ત્રના ગ્રંથોમાં હોપક તરીકે પાછળથી દાખલ થયેલી હોવાની માન્યતા રજૂ કરે છે અને તે પ્રતિપાદન કરવા માટે મજબૂત દલીલો આગળ કરે છે.

કોઈ કોઈ ધર્મશાસ્ત્રના સૂત્રોની રચના બહુ સંક્ષેપથી કરવામાં આવેલી હોય છે અને તેના ઉપરનું સવિસ્તર વિવેચન પૂરતા પ્રમાણમાં મળી શકતું નથી. વળી લિપ્ત લિપ્ત રૂચિ અને ભુદા ભુદા મતમતાંતર ધરાવતા ગાહોશ શાસ્ત્રવિશારદો એક જ સૂત્રને, બુદ્ધિને વમળમાં નાખતા, અનેક ભુદા ભુદા અર્થોમાં ગંધ-ખેસાડે છે. કોઈ કોઈ “સાચું” તે “માફ” ના સિદ્ધાંતને અનુસરવાને ગઠલે કદાચક્રપૂર્વકતા અભિનિવેશને વશ થઈને “માફ” તે જ “સાચું”. ના સૂત્રને અનુસરતા જણાય છે; તો કેટલાએક યુક્તિમદ્ વચનં વસ્ય તસ્ય કાર્યઃ પરિવ્રજઃ સૂત્રમાં શ્રીમાન હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે પ્રવેલ સિદ્ધાંતો અનુસરવાને ગઠલે ઉલટા યુક્તિને જ પોતાની બુદ્ધિ(મંતવ્ય)ની પાછળ જોંચી જાય છે. કંપોદકલિપત શાસ્ત્રરચનાને તો સામાન્ય બુદ્ધિનો ઘણી પણ કબૂલ રાખી શકે નહિ. અનેક શાસ્ત્રવિશારદ પુરુષોની કસોટીમાંથી પસાર થવા પામેલ શાસ્ત્રરચના જ કબૂલ રાખી શકાય.

સંપ્રદાયદષ્ટિ કે દષ્ટિરાગથી પણ પાર જઈને સમભાવ દષ્ટિ ધારણ કરનાર મહાતુલાવ પુરુષો જે શાસ્ત્રગ્રંથોને પૂરતી લદાગણુપૂર્વક આગળ કરતા હોય તે આપણા આદરને પાત્ર થઈ શકે. ધર્મસ્ય તત્ત્વં નિહિતં ગુહ્યાયાં-ધર્મનું તત્ત્વ-અર્થ રહેલું કોઈ શુદ્ધમાં જ છુપાયેલું

પડયું છે તેની જારી શોધ અને માયુ દશન આપણા જેવા પામર મનુષ્યો માટે એટલું બધું મુશ્કેલીથી ઘેરાયેલું જણાય છે કે પૂર્વના પુણ્યનો ઉદય થાય તો જ તે પામી શકાય. પરમ ભાગ્યોદય વગર ખગ ધર્મના સ્વરૂપના સંત્યજ્ઞન માટે જીવનભર કાફા મારવાના જ-ગોથા ખાવાના જ રહે છે. જુદા જુદા ધર્મના મંસ્વાપકોએ જે તે સમયના દેશ-કાળના હવામાનને અનુસરીને કોઈ ઉચ્ચતમ હેતુ લક્ષ્યમાં ગંખીને ધર્મની સંસ્થાપના કરેલી હોય છે, પરંતુ તેમની પછીના જમાનામાં એટલા બધા પરિવર્તનો થઈ ગયેલા જોવામાં આવે છે અને તેના પરિણામે એટલા બધા અગડા ઊભા થતા જોવામાં આવે છે કે અણા ભગતને દહેસુ પડ્યું કે “અખો કહે અધારો કૂવો, અગડો ભાગી કોઈ ન મુવો.”

આમ જુદા જુદા ધર્મના સ્વરૂપો આગળ કરતા જુદા જુદા ધર્મશાસ્ત્રોની ચર્ચામાં ઊતરવાનું આ મ્યજ નથી તેમજ તે માટે જોઈતી

શક્તિ અને સમય પણ નથી, પરંતુ આ મહિમ લેખમાં ખાસ ભારપૂર્વક આગળ ઠરવાની મુદ્દાની હકીકત એ છે કે, અનેક પ્રમાણભૂત ગણાતા ધર્મશાસ્ત્રોમાં પણ સખ્યાબંધ બાબતોની પ્રકૃષ્ટતા દરવામાં આવેલી હોય છે અને તેમાં ઉત્તમ ચારિત્રના ઘડતર માટે, મોક્ષાર્થીને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી-પછી ભલે તે ગૃહસ્થ જીવન શુભરૂતો હોય કે માધુ જીવન શુભરૂતો હોય-તે સૌ કોઈને જાણવા યોગ્ય, આદરવા યોગ્ય અને સર્વથા ત્યાગ કરવા યોગ્ય બાબતોનો પણ સમાવેશ થાય છે એટલે આપણે સ્વકીય બુદ્ધિશક્તિના પ્રમાણમાં યોગ્ય વિચારણાપૂર્વક તેની તુલના કરવાની રહે છે. આવી ઘણી ઘણી બાબતો બાહ્યદ્રિયના વિષયોની બહારની, કેવળ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય હોવાથી, ધર્મ-જીવન-ધર્મ-પાપ-પુણ્ય-મોક્ષ વગેરે તરવાની જાણતમાં ઉપર મુજબની તુલનાશક્તિના ઉપયોગ માથે-પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક આગમ પ્રમાણ ઉપર આધાર ગણવાનો રહે છે.



કર્મ



અતઃ નિર્મળતા વમે	કયાયનો ઉપશમ
એ જીવ કર્મ દળીઅને	કરતા ઝા ખતમ
કાળ અનાદિ કર્મ છે	અનત એના પ્રકાર;
તૂટે પગમાં જ્ઞાનીને	અજ્ઞાન જાતા વાર

—અમરચ દ માવજી શાહ



# સમય મા પમાણ ।

( ગતાંક પૃષ્ઠ ૬૦૨ થી શરુ )

❧

‘ લલિતાંગદેવનું આકેષણ ’

લેખક : ગોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

સ્વર્ગના સુખો પણ શાશ્વતા તો નથી જ. પુણ્યયોગે આત્મા દેવલોકમાં જન્મે છે અને જ્યાં એ મૂંડી ખવાઈ જાય છે ત્યાં એ શક્તિ-સંપન્ન-રિદ્ધિસિદ્ધિમાં મહાલતા દેવ સામે યમ-રાજના બિહામણા ઓળા પથરાય છે. અગણિત વર્ષોના વિલાસોની સ્મૃતિ એ વેળા બુંસાવા માંડે છે. બુંસાતી અને સરી જતી એ યાદ ઓછી દુઃખકર નથી. બુગાતા દીપકસમા દેવ ભવના અંતિમ છ; માસ કોઈક વિરલ જીવ સિવાય સર્વ દેવો માટે અતિશય ગમગીની-ભર્યા નીવડે છે. તેથી જ જ્ઞાની ભગવંતો મોક્ષ યાને શાશ્વત સુખની વાત કરે છે.

સ્વયંપ્રભ વિમાનવાસી દેવ લલિતાંગે અવ-ધિજ્ઞાનના ગળે પૂર્વજીવનમાં ઠોકિયું કર્યાની વાત પ્રથમ ચિત્રમાં જોઈ ગયા. એ પછી તો સંજયાબંધ વર્ષોના વહાણું વાયા. ચૈત્યમાં જઈ શાશ્વત પ્રતિમાની પૂજા કરવી. ત્યારબાદ જ્ઞાનપ્રભા વિસ્તારે તેવા અંથેનું વાચન કરવું. એમાં જે સમય વીતે તે જાદ કરતાં સારો ચે કાળ, રૂપના અંગારસમી દેવી સ્વયંપ્રભા સાથે કીકાકેલિ કરવામાં-દેવભવોચિત વિલાસ માણવામાં વ્યતીત કરવો. એ નિત્યનો જીવન ક્રમ. સ્વર્ગીય અવતાર એટલે સુખની વિપુ-લતા, જીવન કોરી ખાતી ચિંતાનો અભાવ-કેવળ સુખ, સુખ અને સુખ. વિવિધરંગી આનંદ અને નવનવી મોજ. એમાં સશકત ને સુખરૂપી દેહની પ્રાપ્તિ અને કોઈના પણ રોક ટોક વિનાનું

સ્વતંત્ર જીવન. આવા સાતુકૂળ સંયોગોમાં કઈ વાતની કમીના રહે ? દેવલોકમાં વાસ એટલે જ સુખી બિંદગીની પરાકાષ્ટા ! માનવભવના હિસાબે ત્યાં એટલી ગંધી સામગ્રીની વિપુલતા ખડકાયેલી હોય છે કે જ્ઞાનોપયોગથી પૂર્વ-ભવનું દર્શન કરનાર આત્માઓ પણ એમા લેપાઈ જાય છે-ઘડીભર આ દેવી જીવનને જ પૂર્ણતાનો ઓપ આપે છે. જાણે અહીંથી હવે કદી પણ સંસારમાં જવાનું નથી અને આ કાયમી વાસ છે એમ માની ભેસે છે ! એ વેળા ‘સુકિતના સુખ છે શાશ્વતા’ એ જ્ઞાની ભગવંતો-ની વાત સ્મૃતિપટમાંથી સાવ છેકાઈ જાય છે !

ઐશ્વર્યના અતિરેકમાં પૂર્વે દર્શાવ્યું તેમ દેવો પૂજન, વાચન કરનારા હોય છે. તેઓ ભાવથી કરે છે કે વ્યવહારથી એ તો જ્ઞાની જ કહી શકે. બાકી મોટા ભાગનું વાતાવરણ વિલાસ-મય અને ભોગપૂર્ણ હોય છે. મનગમતા આનંદપ્રમોદ માનનાર આ દેવોને નથી તો તપ જપ કરવાના હોતા કે નથી તો ઘડિયાળના કાંટા નીરખવા પડતા. કદપવૃક્ષોના સાનિધ્યથી અને અતૂટ આવરદાની દોરીથી, મનુષ્યોને જે ચિંતાઓ મોટા પ્રમાણમાં ફેલાવી ખાય છે એમાંનું કંઈ જ આ મહાશયોને નડતું નથી. આ દષ્ટિ બિંદુએ પરાકાષ્ટાની કોટિમાં પહોંચતાં સુખ-સાગરમાં પણ વડવાનલસમા યમરાજનો ભય રહેલો તો છે. પૂર્વે કહ્યું તેમ એ વાતની પ્રતીતિ વહી જતાં આયુષ્યના છેલ્લા છ માસ બાકી રહે



છે ત્યારે જ થવા માટે છે સાનસાન ભૂલેલા અને કેવળ મસ્તદશા અનુભવતા દેવોને માથે એ વેળાએ જ ખરી પનોતી બેસે છે

સ્વય પ્રભ વિમાનમાં આજે એકાએક ગમ ગીની પથરાઈ ગઈ કર્મરાજના દગ્ગારનેા દૂત આવ્યો અને મીડી મોજ છોડીને દેવી સ્વય-પ્રભાને આલી જણુ પડ્યુ. 'દેવ લલિતાગ તો આવો જ બની ગયો' મમય માત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં એ સૂત્રના ભેરે આ ચિદ્ધિસિદ્ધિ પામ્યો હતો, છતા રગબેરગી સોગોના અનુભવમાં પેલા નાનકડા સૂત્રને સભારવાની પળ એણે લીધી નહોતી દહાય લીધી હોત તો એનો માથો લાવ અહીંના મોહક વાતાવરણમાં પ્રગટી શકત કે કેમ એ એક પ્રશ્ન છે સ્વય પ્રભાનો આત્મા પ્રયાણ કરી ગયો અને દુષ્કૃતિમાં વધારો કરવાવાળુ દેહધરિજર નજર સામે મૂકી ગયો પછી વિદુણુ પાજરાને એવુ એ કેવળ શેવા માટે જ ને ?

હવે જ દેવી સુગો પણ નંદર છે એવુ જ્ઞાન એને થયુ આમ છતા વિલાસ માણવાની એની તુણા, છીપી નહોતી દેવી સ્વય પ્રભા વિના એનું જીવન સદ તર નીરસ બની ગયુ અને એમાં એટલી હદે દ્વિગત પ્રવેશી ચૂકી કે મિત્ર એવા દૃઢધર્મ દેવને ડોઈ બુઢો જ માર્ગ સૂચવવો ઇષ્ટ જણાયો.

સ્વય બુદ્ધ મત્રી તરીકે રાજવી મહાગજને ક્ષણમાત્રનેા પણ પ્રમાદ ન આચરવાની સલાહ આપી ચારિત્ર લેવડાંચુ અને ઇશાન દેવલોકમાં લલિતાગ દેવરૂપે જન્મવાનું નિમિત્ત એ જાન્યુ તેમ એ જ મત્રીનો જીવ જે અત્યારે દૃઢધર્મ મિત્ર તરીકે છે તે સલાહ આપે છે કે, મિત્ર લલિતાગ, જો તારી સાસારિક સુગો લોગવવાની અભિલાષા ખરેખર અતૃપ્ત હોય તો તારે એવો માર્ગ હાય ધરવો જોઈએ કે જેથી કોઈ લલના

ચોતાની તપકરણીના ભેરે આ વિમાનમાં સત્તર દેવી સ્વય પ્રભાના સ્થાને જન્મ લે જે દેવી મૃત્યુને લેટી 'તે હવે પાછી ફરનાર નથી એનું સ્થવન કોઈ અન્ય સ્થાને થઈ પણ ચૂક્યુ હશે જ દેવભવમાંથી વિદાય લેનાંર આત્મા તગ્ત ને તરત અર્થાત્ ધીજા ભવમાં પુન દેવ થઈ શકતો નથી જ. સનાતન કાળનેા આ ક્રમ લોપાવાની આશા સ્વપ્ને પણ રાખીશ નહીં ઇચ્છા અધૂરી રાખી જિંદગી વિતાવવી અને 'નહીં ધરના કે નહીં ઘાટના' જેવી દશા અનુભવવી એ કરતા બહેતર છે કે એ પૂરી કરવા ઉવમરીલ જાનવુ. મિત્ર, સ્વય પ્રભાની જગ્યા પુરે એવી કોઈ લલના તારી નજરમાં છે ખરી ?

લલિતાગ ! ઉચ્ચમેન દિ સિધ્ધ્યન્તિ કાર્યાણિ । પુરુષાર્થોને શુ અશક્ય છે ? દેવતાના પ્રયાસ નિષ્ફળ નીવડ્યા કોઈ દિ' સાલબ્યા છે ખરા ? જો ઇચ્છિત સાધનમાં સાચી ઉલટ હોય તો સ્વય પ્રભાની માયા ભૂલી જા અને મારી સાથે નીકળી પડ !

દેવી શક્તિવાળા લલિતાગ અને દૃઢધર્મ દેવલોકમાંથી બહાર પડ્યા ફરતા ફરતા, ગયા ચિત્રમાં જે પર્વતની વાત કરી ગયા ત્યા આવી પહોંચ્યા એમની નજરે અનશનમાં બિલેલી પેલી નિર્નામિકા પડી ધ્યાનમગ્ન દશામાં બિલેલી આ જાળાને નીરખના જ દૃઢધર્મ પોકારી બિહ્યો

'મિત્ર લલિતાગ ! શુકન તો સાગ થયા લાગે છે. વધુ ધરતી ખૂંધ્યા વગર ધારેલો યોગ સાપડ્યો છે તારી શક્તિ દોસ્તી એવુ મૌનધર્મ જમાવ કે તારા એ દેહારના દર્શન કરી આ જાળા તને વરવા સારુ નિયાણુ' કરે. અનશનમગ્ન જાળાનું આકર્ષણ કરવામાં તારુ સ્વરૂપ દેખાડી તેણીને લલચાવવામાં તુ ફાવશે તો સમજી રાખ કે તારો બેડો પાર થયો સ્વય પ્રભાનો નવો અવતાર થઈ ચૂક્યો જ સમજવો.

ભૂખ્યાને સૂકો શેટલો મળે કિંવા તરસ્યાને ખારું પાણી મળે તો પણ એ હાથ લંબાવ્યા વિના ન રહે. એથી-ઊલટું સામેં ઘેબરનો થાળં ને સ્વાદુ જળનો લોટોં ભર્યો હોય ત્યાં એછો જ વિલંબ સંભવે. લલિતાંગ તો અધૂરી આશા પૂરી કરવા તૈયાર જ હતો. એણે કામુકને છાજતો સ્વાંગ ધરવામાં કમીના ન રાંખી. ધ્યાન-સ્થ બાળાએ નિયાણું કર્યું. ઉભય દેવ મનોરથ સંકેપ ધ્યાના આનંદ સહ વિદાય થયા. થોડા દિવસ પછી સ્વયંપ્રભ વિમાનમાં યુષ્પચશ્યામાંથી એક આત્મા નારીરૂપે ઉદ્દભવ્યો અને જોત-જોતામાં તરણુ અવસ્થાના આંગણે આવી પહોંચ્યો. જ્ઞાની પુરુષની સાક્ષી છે માટે માનવું જ બોધ્યે કે તે પેલી નિર્નામિકાનો જ જીવ હતો.

દેવલોકમાં જન્મવા સારું બાળાએ અનશન લીધું હતું ? યુગંધર મુનિરાજે આ અનશનનો ઉપાય બતાવ્યો હતો ? અંપાપાત કરવાના વિચારવાળી એ દુઃખી બાળા એકાએક અનશનના પંથે કેમ વળી ?

એ સર્વ પ્રશ્નોનો સમન્વય નીચેની વાત વાંચતાં રહેજે થઈ જાય છે. અંબર પર્વત પર મુનિરાજ યુગંધરની વાણી સાંભળી, કર્મરાજના પ્રપંચોનું સ્વરૂપ અવધારી, નિર્નામિકાએ આપઘાત કઠી પણ કરવો નહીં એવી મન સાથે ગાંઠ વાળી. એ સાથે મહારાજશ્રી પાસેથી નવનવા તપ કરવાનું જ્ઞાન પણ મેળવ્યું અને એ પણ જાણી લીધું કે ‘તપને કંઈ જ અસાધ્ય નથી’ અર્થાત્ ‘નિકાચિત કર્મોને તપાવી પાતળા પાંડવાથી, એનું અમાપ બળ નહીવત્ બનાવવાની શક્તિ તપરૂપી દિવ્ય ઔષધમાં છે. અજ્ઞાનતાના ગર્ભમાંથી ઉદ્દભવેલો આપઘાત એ ભવોભવ સુધીના અધઃપતનને આમંત્રે છે. બ્યારે એથી ઊલટું જ્ઞાનપૂર્વકનું અનશન ભવનો અંત કરી, પરભવમાં ઊંચી કક્ષાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ મોકળો કરે છે.

શુરુમહારાજે તપના અમોઘ સાધન સાથે ત્યાગની વાત સુણાવી હતી. ચારિત્રદશાના રમણીય જીવનની સૌરભ પણ વણીવી હતી. છતાં જે બાળા જન્મતાં જ ઘર અને બહાર, આસજનમાં અને પડોશીવર્ગમાં, ભગિનીવૃંદમાં અને સખીમંડળમાં હડધૂત બની હતી અથવા તો પરાભવ પામી હતી, એનો મોહ સંસાર કે એના મનોહર દેખાતા સુખો પરથી એકદમ ઊતર્યો નહોતો. હજી સંસારમાં એવી કરણી કરી પાતા માટે પ્રશંસાપાત્ર સ્થાન મેળવવાની એને આકાંક્ષા હતી. દાંપત્યજીવન જીવવાના તેણીને કોઈ હતા. એ સારુ શુરુ પાસેથી તપનામતું રામબાણ ઔષધ એ મેળવી ચૂકી હતી. હવે મૃત્યુને લેટવાની અગત્ય રહી નહોતી. પ્રણામ કરી, પૂર્વવત્ કાષ્ટનો ભાર સાથે ચઢાવી, ભાવિ સખંધમાં કંઈ કંઈ સ્વપ્નાઓ સેવતી એ બાળા કુંગરની કેડી વટાવતી ઘરના પંથે પળી. અલગત, એ દિવસથી એના જીવનમાં પલટો આવ્યો. અવારનવાર તપ આરાધનમાં એ તત્પર રહેવા લાગી, એની અસર દેહ પર થવા માંડી; છતાં આત્મબળમાં તો વધારો જ થયો.

પણ દુનિયા તો દોરંગી કહેવાય છે ! ‘જગતના કાચનાં ચંત્રે, ખરી વસ્તુ નહિ ભાસે’ એ કવિવચન સાચું છે. નિર્નામિકાએ સાચી પ્રગતિ સાધેલી છતાં માત્ર ઉપરછઠ્ઠા આડંબરના પૂજકો તરફથી તેની સાથેના વર્તોવમાં કંઈ જ ફેર ન પડ્યો. સ્વજનોનો વ્યવહાર પૂર્વવત્ ચાલુ રહ્યો. અને એવા સંયોગોમાં કોઈ પરકીય હાથ તેણીનો હાથ ગ્રહણ કરવા અર્થાત્ એને પરણવા આગળ ન આવ્યો. આમ નારી-જીવનમાં અતિ કિંમતી મનાતા લગ્નપ્રસંગથી એ વંચિત રહી. સંસારના વિલાસો ભોગવવાની એની આશા પર પાણી ફરી વળ્યું. આ મૂંઝવણ પાછળ માત્ર મહિનાઓ નહીં

# અમર આત્મ મંથન

( ગતાક ૫૪ ૧૨૩ થી શરૂ )

લેખક અમરચંદ માવજી શાહ

૧૦૩ સામાન્ય સ્થિતિ હોય અને સેવાની ધગશ હોય, એમા જો પૈસાદાર થવાની તૃષ્ણા સેવશો તો, અને એ દ્વારા વધુ સેવા કરવાની આકાંક્ષા રાખશો તો ભૂલ જાણો કારણ કે લક્ષ્મી વધતા જ જળજળ વધે, વિલાસો વધે, સાતમે માળે ચડીને સેવાને ગદલે દુનિયાને કચરવાનું કે નિયોજવાનું સૂઝે વધુ પૈસાદાર થવું અને દાન દેવું તે કરતા જે સ્થિતિમા હો તેમા

પણ વર્ષો વીત્યા નસસારી જીવોની વિચિત્રતાએ આવા હૃદયલગ એાછા નથી નોતર્યા ઇતિહાસના પાને જેની નોંધ લેવાઈ છે એ કરતા અતિ ઘણા અણુનોંધ્યા પડ્યા છે

અમર પહાડના સતની શિક્ષા નિર્નામિ કાના અતરમા તો અખંડ દીપક સમ જગજગી રહી હતી એની તપ યાદીમા 'અનશન'નું નામ હતું જ 'પારકી આશા સદા નિરાશા' એનો કડવો અનુભવ એ પામી ચૂકી હતી હૃદય પોકારતું હતું કે મરત કવિએ કહ્યું છે તેમ- 'જગજનને ક્ષાસાંપી એ આશાને નિર્મૂળ કરવી જ નેઈએ' 'એ કાટનકુ કરો અભ્યાસ, લહો સદા સુખવાસા' એ ચરણ કર્ણમા ગૂંજી રહ્યું હતું, ત્યાં એક રમણીય પ્રભાતે તેણીએ રોજના વ્યવસાયને તિલાંજલિ દઈ દીધી અને અનશન આદર્યું

એ પછી શુ જન્યુ તે નેઈ ગયા શુ જનશે તે હવે પછી

સતોષ માની સેવા કરો તો એક કરોડપતિના જીવન કરતા તમારું જીવન વધુ આદર્શ છે

૧૦૪ કહેવાતા મોટા માણસોનું વલણ કેટલીક વખત વિચિત્ર પ્રકારનું હોય છે એ ધનના મદમા પોતાની જાતને મોટી માનનારા હોય છે જેની પાસે ધન ન હોય તેને ધક્કા ખાનારા જેવા ગણે છે, શુણ વગરના ગણવાની ભૂલ કરે છે, પોતાને ડાહ્યા ને અક્ષલવાળા સમજી લઈ અન્યને અક્ષલહીન સમજે છે પરંતુ તેમ નથી, સોનું ને સુગંધ કોઈ કાળે બને નહિ પુષ્પમા સુગંધ હોય છે શુણરૂપી પુષ્પવાળા પૈસાદારો ગરીબને પણ અમીરાતથી આજી દે છે-આખા માફક નમ્રતા ધરે છે

૧૦૫ કેવળ કીર્તિ માટે કાંઈ પણ નહિ કરતા આત્માર્થે જેટલું કરશો તેટલું વધુ પામશો અમૃત્ય ઝવેરાતો તેજૂરીમા છુપાવીને રખાય છે તમારે અમૃત્ય થવું હોય તો અતરમા સમાર્થ જાઓ આત્માના જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના કિરણોનો પ્રકાશ આપોઆપ જગતમા સમાર્થ જાય છે

૧૦૬ એક પણ પગ મનને છૂટું ન રાખવું નિવૃત્તિ મજાતા તુરત તેને પરમાત્માના ધ્યાનમા બેઠી દેવું એવી નિવૃત્તિ આલતા હોય, બેસતા હોય, સૂતા હોય, પરંતુ તે વખતે વિકરે ચડી આત્મભાન બુલાવી દે તેમ મનને કુતર્કમા ન જવા દેવું આટલો ઉપયોગ રાખનાર અનંત આશ્રવથી બચી કર્મમજાથી અલિપ્ત રહી શકે છે, નહિતર એ તરંગી ઘોડા જેવું મન કયાંતું

કયાંયે ફરતું, ફરતું, કર્મરૂપ ચારો ચરતું ચરતું  
આત્માને અધોગતિમાં ધકેલી રહ્યું હશે.

૧૦૭. જે ઉદયમાં આવે તે કર્મ લોગવતાં  
જવાં. શાંતિથી સહન કરતા રહેવાં. નવા કર્મ  
ન બંધાય તે માટે ઉપયોગ વધારતાં જવો.  
ચિત્તને વિકલ્પમાં જતું રોકતાં રહેવું. કર્માશ્રવ  
ઉપર ઉપયોગરૂપ ચોક્કીદારની ચોક્કી રાખવી  
અને સત્ કર્તવ્યશીલ થઈ આત્મશાંતિ પ્રાપ્ત  
કરવાનો નિશ્ચય રાખવો. એકલું વાચન કે લેખન  
કરવાથી શું બળે ?

૧૦૮. તમારા આત્માને ઓળખો. કયાંથી  
આવ્યા છે તે વિચારો. કયાં જવું છે તે નક્કી  
કરો. વિવેકચક્ષુ ખોલો. ત્યાગવા યોગ્ય શું છે ?  
સમજવા યોગ્ય શું છે ? ગ્રહણ કરવા યોગ્ય  
શું છે ? તેમાં શું ખાટી છે તે તપાસી પૂર્ણ  
થવા પુરુષાર્થ કરો અને આત્માને તારો.

૧૦૯. લૌકિક તો સૌ કોઈ છે. જો તમારે  
અલૌકિક થવું હોય તો સ્વપરનો વિવેકપૂર્વક  
વિચાર કરી લૌકિક દષ્ટિ-પરદષ્ટિ ત્યાગી અલૌ-  
કિક આત્મદષ્ટિ પ્રાપ્ત કરવા અલૌકિક થયેલા  
એવા સત્પુરુષોના જીવનને અનુસરો.

૧૧૦. આપણાં એવો નિર્મળ પ્રેમ હોય  
કે આપણી સુખસુદાનાં દર્શનથી એક બાળકે  
પણ લાય ન પામતાં હસે-આનંદ પામે. શુદ્ધ  
પ્રેમ એ તો જગતનું વરીકરણ છે. આત્મ-  
શુદ્ધિનું પ્રતિબિંબ પ્રેમમાં પડે છે.

૧૧૧. આત્મા અને કર્મ એ બે તત્વ જો  
બરાબર સમજાઈ જાય તો, અને પછી તે કર્મથી  
મુક્ત થવાના પ્રયાસો કરે તો, આશ્રવરૂપ પુન્ય-  
પાપને સંવરરૂપ સમભાવથી અટકાવી, પૂર્વ-  
કર્મની નિર્જરા કરી, કર્મબંધ દીલા કરી,  
કર્મમળને બાપાવી દઈ આત્મા મોક્ષનો અધિ-  
કારી થાય છે-શુદ્ધ આત્મપદ-પ્રાપ્ત કરવા  
અગ્યશાળી થાય છે. પુરુષાર્થ કરે તો જ.

૧૧૨. તમારી સન્મુખ જે જે સંભોગો ઉપ-  
સ્થિત થાય તેમાં દોષરહિતપણે પ્રવર્તવું.  
અહાર પાપસ્થાનકોને વશ ન થવાય તે રીતે  
ઉપયોગ રાખવો. આત્માનું અનંત જ્ઞાન, અનંત  
શાંતિ, તેની પવિત્રતા, તેની અનંત શક્તિ, અનંત  
આનંદ તેમાં અનંત શ્રદ્ધાથી આત્મભાવમાં  
સ્થિર રહેવું. આત્માથી પર એવા દરેક પુદ્ગલ  
દ્રવ્યોમાં મોહરહિતપણે, હર્ષશોકરહિતપણે  
સમભાવથી પ્રવર્તવું. સુખદુઃખમાં સમભાવ  
કેળવવો. દુઃકર્મનો ઉદય થતો હોય તો તે  
અશુભ કર્મનું દેવું ભરપાઈ થાય છે એમ સમજી  
શોકરહિતપણે વેદવો. સત્કર્મનો ઉદય થયો  
હોય તો પુન્યરૂપ ખજાનો ખાલી થાય છે તેથી  
હર્ષરહિત શોકરહિત થઈ સમભાવે લોગવવું અને  
મનવચનકાયાના યોગની લગામ આત્મરાજના  
હાથમાં સોંપી નિર્દોષપણે કર્તવ્ય કરતા જવું;  
જેથી એક દિવસ એ રીતે જલકમલવત્ થતાં  
આત્મમુક્તિ અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે.

૧૧૩. સૂર્યોદય થતાંની સાથે જ એકદમ  
પ્રકાશતો નથી; પરંતુ જેમ જેમ દિવસ ચડતો  
જાય છે તેમ તેમ તે પ્રકાશ પાથરતો જાય છે.  
તેમ આત્માનો જ્ઞાનરૂપી સૂર્ય સહેજમાં પ્રકાશિત  
થતો નથી; પરંતુ જ્ઞાનમાં જાણે ચડતો ચડતો  
જ્ઞાનાવરણીય કર્મો સ્વપુરુષાર્થ દૂર કરી આત્મ-  
પ્રકાશના અલૌકિક કિરણો આત્મપ્રદેશમાં  
પથરાય છે.

૧૧૪ અંદર સમાઈ જાઓ ! અંદર ધ્યાન  
કરો ! અંતરમુખ દષ્ટિ કરો ! ત્યાં જ પ્રકાશ છે,  
ખહાર શું શોધો છો ? બાહ્ય સાધનો માત્ર જેમ  
ચક્રમક ને ગજવેલ લાગે તો જ અગ્નિ પ્રગટે  
તેમ આત્માને એવા સાધનોનું નિમિત્ત મળે કે  
તુરંત જ તે પ્રકાશિત થવાનો. પછી એ સાધનો  
પણ પરિચ્છે જણાશે.

૧૧૫. આત્માથી પર એવા દરેક પુદ્ગલ

સાથે તમારે કાંઈ સંબંધ નથી તેનો સંબંધ તોડીને આત્માને આત્માના ધ્યાનમાં ભેડો એટલે અક્ષય એવું તમારું અનંત સુખ અને અનંત આનંદ પ્રાપ્ત થશે પરિશ્રમ તો ચલવિચલ વસ્તુ છે, પણ આત્મચિદ્ધિ તો અવિચળ છે

૧૧૬. સૂર્ય જેમ સારા જગતને લેદલાવ રહિતપણે એકસરખો પ્રકાશ આપે છે તેમ તમે પણ ગગ દેવરહિતપણે પ્રેમનો પ્રકાશ પાથરો !

૧૧૭ પ્રેમવૃક્ષની શીતલ છાયડી પ્રાપ્ત કરવી હોય તો આત્મભૂમિકાને દયાના વાગિ સિંચન કરી ભીંજવો અને રાગદ્વેષરહિતપણે થઈ પ્રેમવૃક્ષનું બીજ વાવો ક્રમે ક્રમે તે વિકસશે અને તેમાં શીતળ છાયડો અનેક સંચારના આત્મસુસાદ્યોને પણ શાંતિ આપશે.

૧૧૮ મનની ક્રિયાને કળવી મુશ્કેલ છે આપણે ગમે તે કામ કરીએ તેમાંથી એ છટકીને ક્યાનું ક્યા ફરતું હશે અને કર્મના ભારા ગાંધી લાવીને આત્માની આંધ ઝડક્યા કરતું હશે એને કાળમાં લાવવું એ જ પગમ દુષ્કર છે તેને એકાગ્રતાથી અને ધ્યાનની સ્થિરતાથી વશ કરવા યોગ્ય છે

૧૧૯. હુનિયા કયા માર્ગે જઈ રહી છે ? શું ફરે છે ? કેમ આમ વર્તે છે ? કેમ કોઈ સન્માર્ગે ચાલતું નથી ? આદિ વિચારો કરવા પહેલાં-તેમની ચિંતા કરવા પહેલાં તમે તમારી ખામીઓ દૂર કરી, જે સત્ય સમજાયું હોય તે ગ્રહણ કરી આચરણમાં મૂકી પછી પરપીડામાં પડો

૧૨૦ હુનિયાને દેખાડવા, વાહવાહ કહેવરાવવા કે આત્મપ્રશંસા કરવાનો પ્રયત્ન કરી શા માટે સમય અને શક્તિનો દુર્લભ કરવો ભોંધે ? એટલો સમય પરમાર્થ-કર્તવ્યમાં કે આત્મચિંતનમાં ગાળવામાં આવે તો અનંત કર્મની નિર્જરા થાય

૧૨૧ તમે સમજો છો તે હું નથી સમજ્યો અને હું સમજ્યો છું તે તમે નથી સમજ્યા. કારણ કે બન્ને છદ્મસ્થ છીએ અજ્ઞાનતાથી પામર છીએ કેવળ વીતરાગ જ સર્વજ્ઞ છે એ વીતરાગના માર્ગનું ગૃહસ્થ સમજી એ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવાનું જ લક્ષ રાખ્યો તો એ પદ પ્રાપ્ત થતા મારો ને તમારો જાનનેનો ભ્રમ આપમેળે જ દૂર થશે માફ સાચું કે તમારું સાચું એવો વિતલાવાદ જ્ઞાનપ્રકાશ થતા ભ્રમો નહિ જ રહે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા પુરુષાર્થ અહિં ભાવ રહિતપણે કરવો કર્તવ્ય છે

૧૨૨ અગાધ તત્ત્વજ્ઞાનનો બોલો ઉપાડવા એકદમ સમર્થ ન હોઈએ તો જે જે તત્ત્વ સમજાતું બન્ય તેને આત્મચિંતન દ્વારા ચાવી ચાવીને તેનો રસ આત્મ હોઝરીમાં પચાવતા બંધો અને તે દ્વારા અનંત આત્મશક્તિ પ્રાપ્ત કરી એ અગાધ તત્ત્વજ્ઞાનના સ્વામી થાઓ કેવળ સમજ્યે શું હી વળે ? થોડું થોડું પણ ચારિત્રમાં મુકાતું બન્ય તો તે જ્ઞાન સ્થિરતાને પ્રાપ્ત કરે જેમ કળશી ગાજરો એક માથે દળવો પડશે એવા ભયમાં ડોશીનું મૃત્યુ થયું તેમ એકદમ ઉતાવળા થશે તો થાકી જશે, પણ જેમ માણ્ માણ્ દળતા કળશી તો શું પણ સેકડો કળશી દળી નખાય છે તેમ ધીરજથી સાલણી બધું જ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે

૧૨૩ મન, વચન, કાયા દ્વારા કોઈ પણ ભૂતની અઠાર પાપસ્થાનકલાળી પ્રવૃત્તિ દિવસ-રાત્રિના સમયમાં ન થાય તેનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ રાખવો તેનું નામજ સયમ એવી ધૃષ્ટાઓને વશ ન થવું તેનું નામ જ તપ

( ચાલુ )

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

## પંચાળના વર્તમાન

આચાર્યવર્ધ શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ પદ્ધતી વિહાર કરી પોષ વદિ છત્રને દિવસે કસર પધાર્યા. શ્રી સથે ભાવભીતું સ્વાગત કર્યું. અત્રે પણ ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી, વિહાર કરી ગંડા-સિંગવાળા યદ્દિશિજપુર ચહેર પધાર્યા. દિશિજપુરથી વિહાર કરી છોટાભુરા, ઝોંક, ગુરુ હરસાહેબ ઝાડીવાલા, જલાલાવાદ, ચક્કભાવડ, લલીયાણી યદ્દ પો. વ. ત્રીજે કાળિલકામાં ધામધૂમથી પ્રવેશ કર્યો.

કાળિલકા શ્રી સંધના આમત્રણને માન આપી પંચાળના સેંકડા ભાઈઓ અને ભડંડા-કોટકપુરા-ડાવાલી, આભોર આદિ આસપાસની મંડિયામાં વસતા ગુજરાતી કાઠિયાવાડી ભાઈઓ અને બિકાનેર-સુરતગઢ, ગંગાનગર, વીલીયાંગા, બડોપલ આદિ મારવાડના બંધુઓએ પણ સારી સંખ્યામાં પધારી પ્રવેશ મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતો.

આચાર્યશ્રીજી જલ્દસ સાથે બનરમાં યદ્દ અને બનરે દહેરાસરોના દર્શન કરી શેઠ કાલુરામજી કાંક-રિયાના નૌરામાં પધાર્યા અને દેશના આપી. રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વદિ ચોથના દિવસે બાપ્પાન ફરમાવતાં શ્રી આત્માનંદ જૈન કોલેજ-અંબાલાની સહાયતા માટે આચાર્યશ્રીજીએ ઇસારા કરતાં તે જ વખતે ટપોટપ નામો નોંધાવતાં સાઘજ હબર રૂપિયા નોંધાઈ ગયા હતા. યાને સો, સો રૂપિયાવાળા ૬૬ લાઈફ મેમ્બર થયા. આજે પણ રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વ. પાંચમના દિવસે નવા તૈયાર થયેલ દેહરાસરની પ્રતિષ્ઠા માટે ઉપદેશ આપતાં ગુજરાંવાલાનિવાસી

લાલા માણેકચંદજી છોટાલાલજી જૈન દુગઢ અને પ્રાગપ્રા (સુબંધ)નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદ (એમની દુકાન આભોરમંડીમાં પણ છે) તથા બિકાનેરવાળાઓના તરફથી એમ જુદા જુદા ત્રણ દિવસના ત્રણ સાધર્મિ વાતસલ્યો નોંધાયાં.

રોડવંશીય ક્ષત્રી લાલા લખુરામજીએ સભા વચ્ચે આચાર્યશ્રીજી પાસે વાસલેપ લઈ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.

આચાર્યશ્રીજી પોષ વ. નોમને દિવસે વિહાર કરી અગિયારસે આભોરમંડી પધાર્યા. અત્રે પ્રાગપ્રા-નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદની અને પાટણનિવાસી શેઠ ટીલાચંદ દેવચંદની દુકાનો છે, એ દુકાનો પર રહેતાં શેઠ જગજીવનદાસ તથા કચ્છી ભાઈઓએ આચાર્યશ્રીજીનું ભાવભીતું સ્વાગત કર્યું. આસપાસની મંડિયામાં વસતા શેઠ કેશવલાલભાઈ, ચતુર્ભુજભાઈ, સુખલાલભાઈ આદિ ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી ભાઈઓ સારી સંખ્યામાં પધારી સ્વાગતની શોભાને વધારી હતી.

પો. વ. તેરસે મેરુતચોદંશી હોવાથી કાળાલી મંડીથી પ્રભુપ્રતિમા લાવી કાંકમાંથી પૂજા લઈ વવામાં આવી અને પ્રજાવાના કરવામાં આવી હતી. આચાર્યશ્રીને અત્રેના ભાઈઓનો વિશેષ સ્થિરતા કરવા આગ્રહ છે પરંતુ બિકાનેર પધોરવાના હોવાથી થોડા દિવસ રોકાઈ બિકાનેર તરફ વિહાર લંબાવશે.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ સુરચંદ ન્યાયાભોનિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૦૮. શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વર(આત્મારામ)જી મહારાજની સ્વર્ગવાસ અર્ધ શતાબ્દિ નિમિત્તે તેઓશ્રીના સાહિત્યપ્રકાશન માટે રૂપિયા પાંચસો આપવાનું જાહેર કર્યું છે.

## સત્તનશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧	સુસુખનૃપાદિ ધર્મપ્રભાવકોની કથા (ચરિત્ર)	...	...	૧-૦-૦
૨	કુમારપાળ પ્રતિબોધ	...	...	૩-૧૨-૦
૩	જૈન નરગત્ન ભામાશાહ	...	...	૨-૦-૦
૪	પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	...	...	૧-૦-૦
૫	પ્રભાવક ચરિત્ર (ખાસીશમા પૂર્વાચાર્ય ભગવાનના ચરિત્ર)	...	...	૨-૮-૦
૬	સમરસિદ્ધ ચરિત્ર (સમરાશાહ) શ્રી શત્રુઘ્નનો પદ્મમે ઉદ્ધાર	...	...	૦-૨-૦
૭	શ્રી કર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી શત્રુઘ્નનો સોળમે ઉદ્ધાર	...	...	૦-૪-૦
૮	કલિંગતુ યુદ્ધ યાને જૈન મહારાજ ભારવેલ	...	...	૦-૧૨-૦
૯	શ્રી વિજયનદસૂત્રિ	...	...	૦-૮-૦

ફરેક પ્રયો પ્રભાવશાળી, મહાન નરગત્નોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા જેવા, ઉપદેશક, સાદી અને સરલ સુગર્ભતી ભાષામાં સુદૃઢ ટાઈપ, આકર્ષક બાઈડીંગ અને ઊંચા કાગળોમાં પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ શુદ્ધ

## મુનિમહારાજ શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસુગૃધજી મહાનજના પાટવી પદ્મજ તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી વિવેકવિજયજી મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ કાળધર્મ પામ્યાના બેઠ્ઠનક સમાચાર જાણી આ સજા અત્યંત દિલગીરી દર્શાવે છે અને મદ્યગતના પવિત્ર આત્માને પરમશાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સજા શાશ્વતરૂપે પ્રાર્થના કરે છે

## ભાવસાર ગોવિંદલાલ ગાંડાલાલ ગુંદીગરાનો સ્વર્ગવાસ.

ભાવનગરનિવાસી ભાષ ગોવિંદલાલ ચેડા દિવસની બિમારી બોગરી પોષ વદિ ૬ ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયા છે ગરીબીમાથી આપજીએ આગળ વધી શ્રી સતોકનાથ ત્રિવિગ અને સ્પીનીંગ ફેક ટરીના માલીક થયા હતા ધર્મ અને કામ પ્રત્યે તેઓનો સંપૂર્ણ સફળાન હતો પાલીતાણા ભાવમાર ધર્મશાળા, અહીંયા વડવામા સતોકનાથ પાઠશાળા અને આય નિવ શાળો એ સદ્ભાવની પ્રતીમ હાલ મોલુદ છે તે ઉપરાંત મહિલા વિદ્યાવલ, માનવ શક્ત સમિતિ, બગાળ ગહત ફડ, ગોશાળા, પાંજગપોળ વગેરે મર્યાદાઓમાં તેમની સખાવત છે વડવામા આય નિવ શાળાને કાયમી યનાનવા એક મકાન રૂ. ૫૦૦૦૦ નું અર્પણ કર્યું છે અને તેનું ટ્રસ્ટડીડ પણ કર્યું છે સ્વર્ગસ્થ સ્વભાવે સાત, અને માર્યાંજી હતા, ધર્મપ્રત્યે અડગ શ્રદ્ધાવાળા હતા આ સજાના તો તેઓ ધણા સમયથી સજાસદ્દ હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી આ મમાને એક લાચક મળાસદની ખોટ પડી છે આ સજા સ્વર્ગસ્થના આત્માની શાંતિ પ્રત્યે સાથે તેઓના ધર્મપત્ની શ્રીમતી સતો.બહેન વગેરે તથા દુહુ બજનો પ્રત્યે દિલસોજી દર્શાવે છે

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

## પંખખના વર્તમાન

આચાર્યવર્ધ શ્રીમદ્દિન્યવજ્જભસરીશ્વરજી મહારાજ આદિ પટ્ટીથી વિહાર કરી પોષ વદિ છત્રને દિવસે દસર પધાર્યા. શ્રી સંધે ભાવલીતું સ્વાગત કર્યું. અત્રે પણ ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી, વિહાર કરી ગંડા-સિંગવાળા ચંદ્ર દિરોજપુર સંદેર પધાર્યા. દિરોજપુરથી વિહાર કરી છોટાભુરા, ઝોકે, ગુરુ હરસાહેબ ઝાડીવાલા, જલાલાવાદ, ચક્કભાવડ, લલીયાણી ચંદ્ર પો. વ. ત્રીજે ફાગિલકામાં ધામધૂમથી પ્રવેશ કર્યો.

ફાગિલકા શ્રી સંધના આમંત્રણને માન આપી પંખખના મેંકેડા ભાઈઓ અને ભંડેડા-કોટકપુરા-ડાવાલી, આભોર આદિ આસપાસની મંડિયોમાં વસતા ગુજરાતી કાઠિયાવાડી ભાઈઓ અને બિઝનેસ-સુરતજઠ, ગંગાનગર, વીલીખંગા, બડોપલ આદિ મારવાડના બંધુઓએ પણ સારી સંખ્યામાં પધારી પ્રવેશ મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતો.

આચાર્યશ્રીજી જલ્દસ સાથે બળદોમાં ચંદ્ર અને બન્ને દહેરાસરોના દર્શન કરી શેઠ કાલુરામજી ઝંકે-રિયાના નીડમાં પધાર્યા અને દેશના આપી. રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વદિ ચોથના દિવસે બાપખાન ફરમાવતાં શ્રી આત્માનંદ જૈન કોલેજ-અંબાલાની સહાયતા માટે આચાર્યશ્રીજીએ ઈસારો કરતાં તે જ વખતે ટપોટપ નામો નોંધાવતાં સાઝજી હજાર રૂપિયા નોંધાવ ગયા હતા. યાને સો.સો રૂપિયાવાળા ૬૬ ભાઈકે મેખર થયા. આજે પણ રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વ. પાંચમના દિવસે નવા તૈયાર થયેલ દેહરા-સરની પ્રતિષ્ઠા માટે ઉપદેશ આપતાં ગુજરાંવાલાનિવાસી

લાલા માણિકચંદજી છોટાલાલજી જૈન દુગડ અને પ્રામપ્રા (સુખપ)નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદ (એમની દુકાન આભોરમંડીમાં પણ છે) તથા બિઝનેસ-બાબોના તરફથી એમ બુદ્ધા બુદ્ધા ત્રણ દિવસના ત્રણ સાધર્મિ વાત્સલ્યો નોંધાયાં.

રોડવંશીય સૂત્રી લાલા લલુરામજીએ સભા વચ્ચે આચાર્યશ્રીજી પાસે વાસલેખ લઈ જૈનધર્મને સ્વીકાર કર્યો.

આચાર્યશ્રીજી પોષ વ. તેમને દિવસે વિહાર કરી અગિયારમે આભોરમંડી પધાર્યા. અત્રે પ્રાંગપ્રા-નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદની અને પાટણનિવાસી શેઠ ટીલાચંદ દેવચંદની દુકાનો છે, એ દુકાનો પર રહેતાં શેઠ જગજીવનદાસ તથા કચ્છી ભાઈઓએ આચાર્યશ્રીજીનું ભાવલીતું સ્વાગત કર્યું. આસપાસની મંડિયોમાં વસતા શેઠ કેસવલાલભાઈ, ચતુર્ગુજાભાઈ, સુખલાલભાઈ આદિ ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી ભાઈઓ સારી સંખ્યામાં પધારી સ્વાગતની શોભાને વધારી હતી.

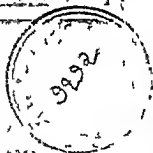
પો. વ. તરસે મેરુતરોદશી હોવાથી ડાખાવલી મંડીથી પ્રભુપ્રતિમા લાવી ઠાકમાંથી પૂજા ભણું-વંચામાં આવી અને પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. આચાર્યશ્રીને અત્રેના ભાઈઓનો વિશેષ સ્થિરતા કરવા આગ્રહ છે પરંતુ બિઝનેસ પધારવાના હોવાથી થોડા દિવસ રોકાઈ બિઝનેસ તરફ વિહાર લખાવશે.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ સુરચંદ-આચાર્યોનિધિ જૈના-ચાર્ય ૧૦૦૮ શ્રીમદ્દિન્યવજ્જભસરીશ્વર(આત્મારામ)જી મહારાજની સ્વર્ગવાસ અર્ધ શતાબ્દિ નિમિત્તે તેઓ-શ્રીના સાહિત્યપ્રકાશન માટે રૂપિયા પાંત્રીસો આપવાનું જાહેર કર્યું છે.





# आचार्य प्रज्ञापीठ



पुस्तक संख्या  
१०५६ व ११६

पुस्तक संख्या  
१०५६ व ११६

प्रकाशक—

श्री लाल अग्रवाल नंद साह—दयवारा



૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૨. અનુસૂચિત જાતો ...	૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૪. અનુસૂચિત જાતો ...
૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૬. અનુસૂચિત જાતો ...	૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૮. અનુસૂચિત જાતો ...
૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૦. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૨. અનુસૂચિત જાતો ...
૧૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૪. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૬. અનુસૂચિત જાતો ...
૧૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૮. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૦. અનુસૂચિત જાતો ...
૨૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૨. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૪. અનુસૂચિત જાતો ...
૨૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૬. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૨૮. અનુસૂચિત જાતો ...
૨૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૦. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૨. અનુસૂચિત જાતો ...
૩૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૪. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૬. અનુસૂચિત જાતો ...
૩૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૮. અનુસૂચિત જાતો ...	૩૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૦. અનુસૂચિત જાતો ...
૪૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૨. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૪. અનુસૂચિત જાતો ...
૪૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૬. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૪૮. અનુસૂચિત જાતો ...
૪૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૦. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૨. અનુસૂચિત જાતો ...
૫૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૪. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૬. અનુસૂચિત જાતો ...
૫૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૮. અનુસૂચિત જાતો ...	૫૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૦. અનુસૂચિત જાતો ...
૬૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૨. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૪. અનુસૂચિત જાતો ...
૬૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૬. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૬૮. અનુસૂચિત જાતો ...
૬૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૦. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૨. અનુસૂચિત જાતો ...
૭૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૪. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૬. અનુસૂચિત જાતો ...
૭૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૮. અનુસૂચિત જાતો ...	૭૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૦. અનુસૂચિત જાતો ...
૮૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૨. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૪. અનુસૂચિત જાતો ...
૮૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૬. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૮૮. અનુસૂચિત જાતો ...
૮૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૦. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૧. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૨. અનુસૂચિત જાતો ...
૯૩. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૪. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૫. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૬. અનુસૂચિત જાતો ...
૯૭. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૮. અનુસૂચિત જાતો ...	૯૯. અનુસૂચિત જાતો ...	૧૦૦. અનુસૂચિત જાતો ...

### સામાજિક સુધારા સંસ્થાના સંચાલકો

૧. શ્રી કમલકાંત અમરજીભાઈ ...
  ૨. શ્રી કમલકાંત અમરજીભાઈ ...
- ( ૧૯૫૮ વર્ષે શ્રી કમલકાંત અમરજીભાઈ ... )

### સામાજિક સુધારા

વિદ્યાનંદ મિત્રોદય માને નવનવનવાદિ સંપ્રદાય, સુનિ મહારાજ શ્રી વિદ્યાનંદવિજય ... મહારાજ પ્રકાશક-મારતર મોતીલાલ બાલકૃષ્ણભાઈ અમરજીભાઈ કે. જેમાંથી બર્માસાળા, જૂનાગઢ, આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયનેવીસરીસરેલ મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાનંદવિજય મહારાજ દેવ આ નવન સ્થાપના દિને સંગ્રહ છે. પ્રભુ સન્મુખ બોલવાના દુહા, ચેલવંદન વિધિ તેમજ ક્રમશઃ અંગર શ્રી વાલ્મીકીય સ્વામી ગિતસ્તવન વગેરે પ્રાથમિક આધ્યાત્મિક ઉપદેશો છે. બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રાગના સ્તવનો ભાવવાડી તમા આત્માને આનંદ અર્પે તેવા છે, કિમત રૂા. ૦-૪-૦ પ્રકાશકને લાંબી મળી શકશે.



પુસ્તક નં ૪૧ યુ  
અક ૮ બો

આત્મ સ ૪૮  
વીર સ. ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ ફાગણ :  
૬ સ. ૧૯૪૪ ભાર્ય :

## ચન્દ્રપ્રભુ સ્તવન

( ધીરે ધીરે આ રે બાદલ . )

ગાયો ગાયો ભાવે,  
જિનવં ચન્દ્રપ્રભુ સુખકાર,  
મૂર્તિ ન્યારી સૌમ્યભાવી,  
સર્વ દુ ખ હરનાર ગાયો-ટેક

કમળ-સવિતા, ચન્દ્ર-કુસુદે  
શુદ્ધ જે પ્રીતિ .. શુદ્ધ જે પ્રીતિ,  
ચન્દ્રપ્રભુમા વિમલ ધારો,  
પ્રેમની રીતિ.... પ્રેમની રીતિ,

જ્ઞાન જે પામે અજિત, હેમેન્દ્ર તે તરનાર,  
મૂર્તિ ન્યાગી સૌમ્યભાવી,  
સર્વ દુ ખ હરનાર ગાયો

રચયિતા મુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ



# સિંહાન્યોક્તિ ।

શાર્દૂલવિકીરિત વૃત્ત

एणः क्रीडति, शूकरश्च खनति, द्वीपी च गर्वायते ।

कोष्ठा कंदति, वल्गते च शशको, वेगादस्रस्पर्धावति ॥

निःशंकः करिपोतकस्तल्लता मुन्मોदते लीलया ।

हंहो ! सिंह विना, त्वयाद्य विपિने, कीदृक् दशा वर्तते ॥ ૧ ॥

સૃષ્ટિનું લક્ષપૂર્વક અવલોકન કરતો કરતો કોઈ કવિજન ચાલ્યો જાય છે, ત્યાં એક વનમાં વિચિત્ર ઘટના બોધ ત્યાં જરા થાંભે, અને સપેદા-શ્વર્થપૂર્વક પોતાના મન સાથે કહેવા લાગ્યો કે :—

અહો ! આ વનની આ શી દશા !

આ જ આ વનમાં હરણો નિર્ભયપણે દોડાદોડ અને રમતગમત કરી રહ્યા છે, કુક્કરો પોતાની દાતરડીઓવડે મરણ મુજબ જમીન ખોદી રહ્યા છે, દ્વીપડાનાં નાનાં બંધ્યાંઓ વેગથી ગર્વિષ્ટ શબ્દો ગળતી રહ્યાં છે, શિયાળીયાઓ સ્વચ્છંદપણે ચીસો પાડી રહ્યાં છે, સસલાઓ એકબીજાને વળગી મોજ માણી રહ્યાં છે, અને રૂર નામનું વનપ્રાણી બેસબેસે આ હેડાથી પેલા હેડા સુધી દોડી રહ્યું છે, અને જરા પણ શંકા વિના સ્વચ્છંદ-નુસાર ઝાડની ડાળીઓને હાથીનાં બંધ્યાંઓ ઉખેડી-તોડી ફેંકી રહ્યાં છે, કિમાશ્ચર્ય !

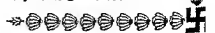
જરા વારમાં જ મુસાફરને માલૂમ પડ્યું કે આ વનનો મહાન-પ્રસિદ્ધ પરાક્રમી સિંહ-વનરાજ ચાલ્યો ગયો છે, તેનું અજબ-આશ્ચર્ય પમાડનારું આ અવ્યવસ્થિત ચિત્ર છે.

મુસાફરના હૃદયોદ્ગારો એકપણી એક ઊછળવા લાગ્યા, કે આ દશ્ય સંસારવ્યવહારમાં-જનસમાજમાં પણ એક સરખું જ લાગ્યું પડે છે.

“એક મદ માણસ”, પછી તે દેશપતિ હો, ગામઘણી હો, કોષ્ટ સંસ્થા કે ઘટનાનો સંસ્પૃક્ષ હો, એક શેરી-મહોલ્લો કે ગૃહ(ઘર)નો નિયામક હો, કોષ્ટ આશ્રમ કે અધિકારનો માલિક હો, પણ તેની ગેરહાજરી થતાં જ ઉપરોક્ત વનની જે દશા થઈ, તે જ દશા જરૂર થતી જણાય છે.

વહાલા વાચકો ! આવાં દશ્યો આપણે શું નથી જોયાં ? નથી અનુભવ્યાં ? કોષ્ટ પણ કાર્ષમાં એક મહદ્-માલેક કે ઉપરીઅધિકારીની ગેરહાજરી કેટલી ભવંકર છે, તેનું આ અન્યોક્તિ અચ્છું ચિત્ર દર્શાવે છે.

રેવાશંકર વાલજી બચેકા



# નિરપરાધી બનેો

લેખક આ. શ્રી વિજયકૃષ્ણસુરિજી મહારાજ

પ્રતિક્ષણે અપગધના આશ્રિત બનેલા સ સારવાસી સંકર્ષક આત્માને પ્રત્યેક જીવની ક્ષમાના અર્થી બનવાની આવશ્યકતા છે તેટલી જ આવશ્યકતા અન્ય આત્માઓને ક્ષમા આપવાના અર્થી બનવાની છે ક્ષમા આપવી અને લેવી જેટલી અગત્યની બાબત છે તેના કરતા કેરોડંગણી અપરાધ ન કરવાની અગત્યની બાબત છે

અપરાધ કયો, પછી ક્ષમા માગવી, વળી અપરાધ કરવો, વળી પાછી ક્ષમા માગવી તેના કરતા અપરાધ ન કરવામા લક્ષ આપવામા આવે તો કેવું સારું ? મોહનો દામ માનવી નિરપરાધી બની શકે તો નથી જ્યારે ત્યારે મોહની સેવામા માનવી તલ્લીન બને છે ત્યારે ત્યારે અપરાધને કર્તવ્ય માની મોહને રાજી રાખવા પોતાની જ્ઞાનદર્શનાદિ સંપત્તિના લોભે પણ અનેક આત્માઓને અપરાધી બને છે

અનુભવપૂર્ણ અપરાધ થયો હોય તો ક્ષમા આપવાલેવામા શ્રેય થાય જરૂ, પણ જાણીને અપરાધ કર્યો હોય તો કેવી રીતે બીજા ક્ષમા આપી શકે ? અને જો બીજા ક્ષમા ન આપે તો વેરથી મુક્ત થઈને આત્મા શ્રેય કેવી રીતે સાધી શકે ? તે કાંઈ સમજી શકાતું નથી ક્ષમા આપવા લેવાની પ્રથા કરતા અપરાધ ન કરવાની પ્રથાનો પ્રચાર થયો હોત અથવા થાય તો ઉત્તમ છે બીજી વાત એ છે કે મોહની આત્મથી જે માનવી અજ્ઞાનતાથી પાચે છદ્મિયોના વિષ-

યોને પોષવા અનેક છુદ્ધ જીવોનો મહાગ દરે છે કે જે જીવો લોભીઓના લોભના આનંદ માટે મરીને છુદ્ધ જીવોઆપણે ઉત્પન્ન થયેલા છે, અને જેમનામા ક્ષમા આપવા જેટલું બાન પણ વ્રથી તથા કોણ મારી પામે ક્ષમા માગે છે તેમ જ્ઞાન પણ નથી એવા પ્રકારના જીવો પાસેથી કેવી રીતે ક્ષમા મેળવવી ? કદાચ આપણે એમ માની લઈએ કે આપણા આત્માની કૌમળતાથી તથા પશ્ચાત્તાપથી તે જીવો ક્ષમા ન આપે તો પણ આપણે અપગધથી મુક્ત થઈને આપણું શ્રેય સાધી શકીએ છીએ. આમ બની શકે જરૂ, પણ તે ક્યારે ? કે જો આપણે મોહના સામે જાડ ઉઠાવી પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવા પ્રયત્નવાળા થયા હોઈએ તથા કરીને અપરાધ કરવા બળતે દૃઢયે પ્રેમગીતે ત્યારે તો આપણે કદાચ કરેલા અપગધથી મુક્ત થઈએ અર્થાત્ અપગધની મળ લોભવવા દુર્ગતિના મહેમાન ન થવું પડે, પણ જે જીવોનો અપરાધ કર્યો હોય તે જીવો જ્યાં સુધી ક્ષમા ન આપે ત્યાં સુધી તો તે જીવો પોતાનું વેર લીધા વગર છોડવાના નથી અને જ્યાં સુધી તેઓ પોતાનું વેર ન લઈ લે ત્યાં સુધી આપણે સસારમાથી મુક્તિ મેળવી શકતા નથી-શૂદ્ધી શકતા નથી કદાચ આત્મવીર્યની પ્રબળતા થઈ જાય અને ક્ષપકશ્રેણીમા આરૂઢ થઈ જઈએ તો લોભવના લાચક કર્મોનો પણ ક્ષય કરીને આપણે બીજા જીવોના વેર લીધા વગર પણ મુક્તિ મેળવી શકીએ છીએ, નહિ

તો હુદ્ર ગતિમાં બ્રમણ કરતા વેરી જીવો અવશ્ય પોતાનું વેર લેવાના જ, સંસારમાં બ્રમણ કરતાં કોઈને કોઈ ગતિમાં આપણને કનડવાના જ-  
 હુઃખ આપવાના જ. સંસારની કોઈ પણ ગતિમાં આપણે અવતર્યા હોઈએ અને પૂર્વજન્મોના વેરીનો લેટો થઈ જાય અને તે આપણને પ્રાણ્તાં કષ્ટ આપે ત્યારે આપણે આપણા સંચિત કર્મોનો દોષ કાઢી જો શાન્તપણે હુઃખ લોગવી લઈએ તો આપણે વેરમાંથી સુક્રત થઈ શકીએ; પણ જો તે વખતે આપણે તેને નિર્દય માની, તેના ઉપર દ્રેષ કરી તેને હુઃખ આપવા તૈયાર થઈએ, તેને હુઃખ દેવાના પરિણામ કરીએ તો તે વેરથી છૂટવાને બદલે તે વધારે જન્મજૂત થશે. આ ગાબતમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી અને કમઠના પાછલા ભવો વિચારીશું તો કષ્ટ થઈ જશે. શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી ક્ષમા કરતા આવ્યા છે ત્યારે કમઠ દ્રેષ રાખી હુઃખ દેતો જ આવ્યો છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીએ ઘણા જન્મોમાં ક્ષમા આપી ત્યારે પોતે તીર્થંકરના ભવમાં અપરાધોથી છૂટ્યા. પોતે ક્ષમા આપતા રહ્યા અને ફરી નવે અપરાધ ન કર્યો ત્યારે જ તેઓ છૂટી શક્યા. તો જેઓ બોલવા માત્રની ક્ષમા આપી નવા અપરાધ કરતા રહે, કદાચ સામેનો આત્મા ક્ષમા ન આપતાં પોતાનું વેર લેવા તૈયાર થાય તો શાંતિપૂર્વક સહન ન કરતાં-ક્ષમા ન આપતાં તેને નાશ કરવાનો વિચાર લાવી તેનો નાશ કરે અથવા તો તેને હુઃખમાં નાંખે તો પંછી બીજને અમે ખમાવીએ છીએ એમ કહેવા માત્રથી તેઓ કેવી રીતે છૂટી શકે? કેવી રીતે નિરપરાધી બની શકે? પૂર્વે થઈ ગયેલા મહા-પુરુષોએ પોતાના અપરાધોની ક્ષમા માગી, અનશ્વનનાં પ્રાયશ્ચિત લીધાં, ફરી અપરાધી ન બનવા પૌદ્ગલિક સુખોના લોગ આપી વિષ-યોનો સાથ છોડી કષાયોને દબાવ્યા અને

દુર્ગતિમાં જવારૂપ સબમાંથી છૂટ્યા તો પણ જેનો અપરાધ કર્યો હતો તે જીવોએ તો ન જ છોડ્યા અને અસહ્ય દુઃખ લીધા.

માનવ જાતનો શુન્હો કરી માફી માગવાથી કદાચ માનવી માફી આપી શકે અને વેરથી સુક્રત થઈ શકાય પણ તે માનવી પ્રાણહરણના શુન્હો સિવાયના શુન્હોની માફી આપી શકે છે અને આપણે નિરપરાધી બની શકીએ છીએ. તેમજ ફરી શુન્હો ન કરવાની શરતે માફી મેળવી શકીએ છીએ અને વેરથી છૂટી શકીએ છીએ. પણ માણસ મારવાનો શુન્હો કરવાથી તે માણસ મરીને હુદ્ર ગતિમાં ગયેલો હોવાથી આપણને માફી આપી શકતો નથી; તેમજ વેર પણ છોડી શકતો નથી અને જન્માંતરમાં પણ આપણને પ્રાણ્તાં કષ્ટ આપવાનો જ. માણસ સાથે બંધાયેલાં વેર તિર્થંચો કરતાં વધારે હુઃખદાયક હોય છે, કારણ કે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક વેર બાંધે છે.

પૌદ્ગલિક સુખો અને પૌદ્ગલિક સુખ મેળવવાના સાધનો માટે જે સૂક્ષ્મ તથા સૂચ્છ તિર્થંચોનો સર્વથા નાશ કરવામાં આવે છે- તેમના પ્રાણોનું હરણ કરવામાં આવે છે, તે શુન્હોમાંથી છૂટવું ઘણું જ કઠણ છે. તેમની પાસે માફી માગવી નકામી છે. આપણને તેઓ માફી આપી શકતા નથી તેમજ આપણે માફી માગવાને અયોગ્ય છીએ; કારણ કે વિષયાસક્ત, પરિશ્રહનો પ્રેમી, કષાયોનો દાસ પોતાના જીવનના છેડા સુધી પોતાની હુદ્ર વાસનાઓની તૃપ્તિના માટે નિરંતર અનંતા જીવનો નિર્દેશ પરિણામથી નાશ કરતો રહે છે, માટે આવી વ્યક્તિ ક્ષમા માગવાને અધિકારી જ નથી; કારણ કે તે જાણી બૂઝીને જીવોના પ્રાણ લે છે.

ક્ષમા માગતાં પહેલાં ક્ષમા માગવાના અધિ-

કારી બનવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે આ અધિકાર ધરિયો પગ વિરય મેળવી વિપરોધી સુકત થવાથી, પરિગ્રહની મૂર્છા ઝોટી કરવાથી, માની લીધેલા માગ તારા સળ થો ઝોટા કરવાથી, કષાયોની કડવાશ ન આખવાથી, જરૂરિયાતો ઝોટી કરી નાખવાથી અને પ્રાણી માત્રને પોતાના આત્મા સદૃશ ગણવાથી મેળવી શકાય છે આવો અધિકારી માણસ જાણી જોઈને કોઈ પણ જીવને દુષ્ણ આપતો નથી. પોતાની સ્થિતિના પ્રમાણમા જ્યારે જાણીને જીવોને ઉપદ્રવ કરવાનો સમય આવે છે ત્યારે દુઃખાતા દિલથી તે તરફ વળે છે, પણ તરત જ પશ્ચાત્તાપ અને ક્ષમાથી પોતે નિરપરાધી બની જાય છે અધિકારીઓ મનથી પણ કોઈ પ્રાણીને ખીડા આપતા નથી સર્વ જીવોના સુખના અભિલાષી હોય છે ખીજા જીવો તરફથી પોતાને થતી દુનડગતો અને દુઃખોના માટે તુરત જ ક્ષમા આપી દે છે કોઈ પણ પ્રાણી ઉપર દ્રેષ રાખતા નથી માટે પ્રાણીમાત્રને નિરપરાધી બનતા શીખવાની ઘણી જ જરૂર છે નિરપરાધી બનવા માટે મમ્યક જ્ઞાન મેળવી વસ્તુસ્થિતિને જાણવી જોઈએ તેમજ અપરાધી બનવાના પ્રસંગોમા સમ્યક જ્ઞાનનો સારી રીતે ઉપયોગ થવો જોઈએ તો જ આપણે ક્ષમાને સફળ બનાવી આત્મવિકાસ સાધી શકીએ છીએ નહિ તો આવી ક્ષમાથી તો આપણને દંભ મેળ્યાનુ જ ફળ મળી શકે છે માનવજાતની ક્ષમાઓમા તો આપણે કેવળ દલ જ મેલીએ છીએ આજે ક્ષમા માગી અને કાલે કામ પડે તો તેનું કાસળ કાઢવા આપણે તૈયાર થઈએ

છીએ અને ક્ષમા માગતી વખતે પણ આપણું ધ્યેય કેવળ પ્રેમ જ જાળવવાનું હોય છે હૃદય શુદ્ધિ કે અલેદલાવ હોતો નથી

જેઓ પોતાના આત્મા ઉપર દયા રાખતા શીખ્યા જ નથી તેઓ ખીજાઓ ઉપર દયા રાખી શકતા નથી. નિર્દયતાથી કરેલા અપરાધની માફી કેવી? તેમ છતાં નિર્દયતાથી કરેલા અપરાધની પણ માફી મળી શકે છે અર્થાત્ દુર્ગતિમા જવાની સજા લોગવવી પડતી નથી પણ તે કેવી રીતે? ચિલાતી પુત્રની જેમ કરીએ અથવા અર્જુનમાલીની જેમ કરીએ તો તોય વેરી બનેલા તો વેર લેવાના જ જેમ કોઈ પોતાના પુત્રને જ પોતાનો સ્વાર્થબ્રહ્મ થવાથી દોષાધ બનીને માર મારે છે, અને તે મરી જાય પછી તેના પિતાની કેવી દશા થાય? તેના હૃદયમા આ કૃત્ય માટે પશ્ચાત્તાપ, દુઃખ અને શોક કેટલો થાય? થાય છે કોઈને ક્ષમા માગતા-ચોરાશી લાખ યોનિના જીવોને ખમાવતા એટલો પશ્ચાત્તાપ, દુઃખ કે શોક? માટે જ નિરપરાધી બનવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે જેમ બને તેમ ઝોટા અપરાધે અને વધુ લાભે માનવજીવન વ્યતીત કરવું કારણ કે જે ઉચ્ચ પરિણામથી આપણે અપરાધ કરીએ છીએ, તેટલા જ ઉચ્ચ શુભ પરિણામ નિરપરાધી બનવા ક્ષમા માગતી વખતે હોતા નથી-થતા નથી માટે સુખના અર્થીએ કુદ્ર સ્વાર્થો જતા કરી સ્વપરતા ગ્રેય માટે દયાર્દ્ર હૃદયે જૂના અપરાધોની ક્ષમા આપવી (સહન કરવું) અને નવા અપરાધો ન કરવા



# સાધક જનો સાટે વિવિક્ત સ્થાનની આવશ્યકતા

ગોળક : મુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિષ્ણુપાત્રિક)

એકાન્ત નિરુપાધિક-નિર્જન સ્થાન જ સાધકજનો સાટે અધિક ઉપયોગી છે. સહુ કોઈ શ્રેયઃસાધક જનોને શરીરગળ, મનગળ અને હૃદયગળનું પોષણ આપનાર એકાન્તવાસ છે.

જ્યાં ચિત્ત-સમાધિમાં ખલેલ પડે, જ્યાં અનેક પ્રકારના સંકલ્પ-વિકલ્પો ઊભા થાય અને જ્યાં વસવાથી સંયમ યોગમાં હાનિ પહોંચે એવા સ્થળમાં નિવાસ કરવો-એવા ઉપાધિમય સ્થળ સમીપે વાસ કરવો એ સાધકજનો માટે હિતકર નથી.

સમાધિશતકમાં વાચકવર પૂ. ઉ. શ્રી. યશોવિજયજી કહે છે કે—

“હિત વચ્ચત મન ચપલતા, જન કે સંગ નિમિત્ત;  
જન સંગી હોવે નહિ, તાતે મુનિ જગમિત.”

મનુષ્યોના સંસર્ગથી વાણીની પ્રવૃત્તિ થાય છે, અને તેથી મનની ચપલતા થાય છે અને તેથી ચિત્તવિભ્રમ થાય છે—તાના પ્રકારના વિકલ્પની પ્રવૃત્તિ થાય છે, માટે મુનિએ-યોગીએ અસાની મનુષ્યોના સંસર્ગ તજવો. જે યોગી-મુનિ મનુષ્યોના સંસર્ગમાં આવે છે, તે માયાતા પ્રપંચમાં ફસાય છે અને માયાતા પ્રપંચમાં ફસાયાથી રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે અને રાગદ્વેષ બધું મૂળ છે, માટે મનુષ્યોના સંસર્ગ તજવો. જે મુનિરાજ મનુષ્યસંસર્ગ રહિત છે તે મુનિ જગતના મિત્ર છે અને તે મુનિ પોતાનું દિન સાધી શકે છે. પ્રાયઃ મનુષ્યતા સંસર્ગથી ઉપાધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, માટે

મુનિરાજ મનુષ્યોના સંસર્ગ ત્યાગી એકાન્ત સ્થાનમાં વસે છે. કારણ વિતા વિશેષ પ્રકારે કોઈની સાથે લાવણ પણ કરતા નથી. જે મનુષ્યોના પરિચયથી આત્માનું હિત નથી થતું તેમનો પરિચય કેમ કરે? વ્યાખ્યાન-શિક્ષાદિ કારણે મનુષ્યોના સંબંધમાં આવે, તો પણ અંતરથી ન્યારા વર્તે છે. એવા મુનિરાજ ઉપાધિ રહિત હોય તે અતુપમ આનંદના ભોગી બને છે.

લોક પરિચય-ગૃહસ્થ લોકો સાથે નિઃક સંબંધ ભેડી રાખતા સ્વહિતસાધક સાધુ-જનોને સંયમમાર્ગમાં ઘણી આડખીલી નડે છે-ભ્રમી થાય છે. ગૃહસ્થ જનોનો-સ્ત્રીપુરુષોનો અધિક પરિચય કરવાથી સાધુયોગ્ય સમભાવ-સમતા ટકી શકતી નથી. એટલે રાગદ્વેષ મોહાદિ દોષો ઊપજે છે. વિષયવાસના પણ કવચિત્ જાગે છે અને જ્ઞાન, ધ્યાન, બ્રહ્મચર્ય વગેરે અનેક અમૂલ્ય શુભરત્નોનો લોપ થાય છે. એટલે સાધુ મહેલે સત્ચક્રીત-શિથિલાચારી યક જાય છે.

બ્રહ્મચર્યવંત સાધુજનોને લગવંતે જે નવ વાઠો બ્રહ્મચર્યની રક્ષા માટે પાળવા ફરમાવ્યું છે, તે નવ વાઠોમાં સુખ્ય વાઠ એ છે કે-નિરુપચ-નિર્દોષ-નિરુપાધિક (સ્ત્રી, પશુ, પંડક, નપુંસક વગેરે વિષયવાસનાને જગાડનારા કારણો વગરના) સ્થળમાં જ વિવેકસર નિવાસ કરવો-જેને ‘વિવિક્ત શય્યા’ કહેવામાં આવે છે. પૂર્વજ્ઞાનના મહાપુરુષો એવા જ સ્થળને પસંદ કરી ત્યાં જ જ્ઞાન-ધ્યાનમાં પોતાનો સમય



પસાર કરતા વર્તમાનમા મોટા ભાગની સ્થિતિ ગૃહસ્થોના ગાઠ પરિચયવાળી ઉપાધિ સદૃશ હોઈ પ્રભૂત ગુણોની વિચારણા માગી લે છે સયમવત સાધુજનોએ પ્રથમ આત્મસયમની રક્ષા તથા પુષ્ટિ નિમિત્તે ઉક્ત દોષ વગરની-નિર્દોષ અને નિરુપાધિદ્ એકાન્ત વસતિ-નિવાસસ્થાન પસંદ કરવા યોગ્ય છે એથી સ્થિતિ શાન્ત ચિત્તથી જ્ઞાન-ધ્યાન વગેરે સયમ કરાણીમા ઘણી અનુકૂળતા થાય છે તે કચ્છર અન્યથા વર્તવાથી તથા પ્રકારના ઉપાધિ દોષવાળા સ્થાનમા વસવાથી મન-વચનાદિક યોગની રૂબ લના ધર્મ આવે છે. એટલે કે ગૃહસ્થ લોકોના ગાઠ પરિચયથી તેમની સાથે નકામી અને કે પ્રકારની વાતચીતમા ભાગ લેવાથી આત્મહિત નહિ થતા સાધુજનોને સયમ માર્ગની રક્ષા થતી નથી સયમમાર્ગની રક્ષા અને પુષ્ટિ કરવાની પ્રગળ ઇચ્છા યોગે વિવિક્ત-એકાન્ત સ્થાનમા વસવાથી તે અટકી શકે છે

આ બધી સાધકદશાની વાત ધર્મ જાકી જેમણે મન, વચન અને કાયાતુ સમ્યક્ નિયંત્રણ કરી દીધું છે અને જેમને સ્વરૂપ ગમણવા જ ધર્મ રહી છે એવા સિદ્ધ યોગી અધિકારીની વાત જુદી છે તેમને તો વન અને ઘર સર્વત્ર સમભાવ જ પ્રવર્તે છે

હવે આપણે નિર્જન-અનિર્જન સ્થાનસેવનના ગુણદોષના વિવેચનમા દષ્ટાંતપૂર્વક જરા જોઈ લઈએ

બુદ્ધિમાન સાધક પુરુષ સુખદાયી નિર્જન સ્થાનને સેવે છે તે ધ્યાનમા અને સયમ-બ્યાસમા સાધનરૂપ છે તથા રાગ દ્રેષ અને મોહને શાન્ત કરનાર છે

જેને આત્માતું સાધન કરવાનું છે, ધર્મ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવાનો છે તથા ધ્યાન કરવાનું છે તેઓને મનુષ્યાદિ સર્ગ વિનાતું

સ્થાન ઘણું ઉપયોગી છે સસારપગ્નિમણુ કરવાથી જેઓ થાક્યા છે, કટાબ્યા છે, આત્માતું ભાન ગુરુકૃપાથી મેળવ્યું છે, મનને નિર્મળ તથા સ્વર કરવાના સાધનો બાણી લીધા છે, અને તે પ્રમાણે વર્તન કરવા તૈયાર થયેલ છે તેવા આત્માઓને મનુષ્ય, પશુ, સ્ત્રી, નપુસ-કાદિ વિનાતું સ્થાન સુખદાયી છે

મનુષ્યે ઉપરથી બધી વસ્તુને ભાગ કર્યો હોય છે, બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો તથા ક્રોધાદિ ક્ષાયો ન કરવાનો નિયમ લીધો હોય છે, છતાં મત્તામા તે તે કર્મો રહેલા તો હોય છે કાંઈ નિયમ લેવાથી કર્મો આદ્યા જતા નથી, પણ નિયમ પ્રમાણે વર્તન કરવાથી ધીમે ધીમે તે તે કર્મનો થતો ઉદય નિષ્ફળ કરવામા આવે છે અને તે દ્વારા કર્મનો ક્ષય થાય છે પરંતુ નિમિત્તો ગળવાન છે નિમિત્તોને લઈને સત્તામા પડેલા કર્મો ઉઠીરણાડપે થઈને જે મોડા ઉદય આવવાના હોય તે મહેલા બહાર આવે છે આ વખતે સાધકની જો પૂરેપૂરી તૈયારી ન હોય-ઉદય આવેલ કર્મને નિષ્ફળ કરવા જેટલું ગળ તેની પામે ન હોય તો ઉદય આવેલા કર્મો જીવને તેના માર્ગથી બ્રહ્મ કરે છે એટલા ખાતર આવા નિમિત્તોથી દૂર રહેવાની જરૂર છે જેમ ધ્યાન વિનાના સ્થાનમાં પડેલા અગ્નિ ગાળવાનું કાંઈ ન હોવાથી પોતાની મેળે જુઝાઈ બળે છે, તેમ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામા રહેલું કર્મ દબાઈ રહે છે અને ધીમે ધીમે આત્મગણ વધતા જીવને તેના માર્ગથી પતિત કરવાનું ગળ ઓછું થઈ બળે છે અને આત્મનિર્ગતિ વખતે ઉદય આવેલ કર્મ આત્મસત્તા સામે પોતાનું જીર વાપરી શકતું નથી

જેમ કોઈ બળવાન છતાં ગફલતમા રહેલા રાજાના શહેર ઉપર ખીજો રાજ ચડી આવે, એ વખતે રાજાની પામે લડવાની સામગ્રીની

તૈયારી ન હોવાથી પોતાનો બચાવ કરવા ખાતર તે રાજા પોતાના શહેરના દરવાજા બંધ કરે છે, અને અંદરખાનેથી તેટલા વખતમાં બધી તૈયારી કરે છે અને શત્રુને હઠાવવાની શક્તિ મેળવીને પછી તે રાજા પોતાના શત્રુ ઉપર એકી વખતે હલ્લો કરે છે અને શત્રુને હરાવે છે તેવી રીતે આત્માની આગળ ઉપશમ લાવતું કે કર્મક્ષય કરવાતું બળ નથી હોતું તેવા પ્રસંગે મોહશત્રુ તેના પર ચડાઈ કરે છે, તે વખતે આ જીવ અસુક અસુક બાતના મત, જપ, તપ, નિયમ, જ્ઞાન, ધ્યાનાદિના મતો ગ્રહણ કરીને એકાંત સ્થાનમાં બેસે છે કે જ્યાં રાગદ્વેષમોહાદિને પ્રગટ થવાના કારણો હોતાં નથી. આ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામાં પડેલા કર્મોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે અને તેટલા વખતમાં નિર્મળતારૂપ આત્મગળ વધારે છે. આ મતાદિ લેવાં તે મોહશત્રુની સામે કિલ્લો બંધ કરવા જેવું છે. કિલ્લો બંધ કર્યાથી કાંઈ શત્રુ આવ્યો જતો નથી કે શત્રુનો નાશ થતો નથી. તેની સામે ખુલ્લી લડાઈ તો કરવી જ પડવાની છે, પણ તેટલા વખતમાં અશુભ નિમિત્તોના અભાવે મોહનો ઉપદ્રવ જીવને ઓછો હોય છે અને તે વખતમાં રાજા જેમ લડાઈની સામગ્રી મેળવી લે છે, તેમ આ જીવ ઉપશમ લાવતું બળ મત, તપ, જપ, ધ્યાન, દિથી મેળવે છે. આ એકદું કરેલું બળ બ્યારે બ્યારે સત્તામાં પડેલ કર્મ ઉદયમાં આવે છે, ત્યારે ત્યારે તેના ઉપર વાપરે છે અને તેથી કર્મનો ઉદય નિષ્ફળ કરીને કર્મની નિર્જરા કરે છે. નવા કર્મો ન બાંધવા અને જૂના સત્તાગત ઉદય આવેલા કર્મો સમભાવે ભોગવી લેવાં તે કર્મના ઉદયને નિષ્ફળ કરવાં બરાબર છે.

ભગવાન મહાવીરદેવની માફક કોઈ આત્મા વિશેષ બળવાન હોય તો તે ઉદય આવેલા કર્મોને ભોગવી નિષ્ફળ કરે, પણ તે

સાથે સત્તામાં પડેલા કર્મોની ઉદ્ધરણા કરીને જે મોહા ઉદય આવવાનાં હોય તેને તે તે નિમિત્તો વડે બહાર લાવી સમભાવે નિર્જરી નાખે છે. આવા સમર્થ આત્માઓ માટે નિર્જન પ્રદેશમાં રહેવાનો હેતુ કર્મથી કરવાનો કે તે હઠાવવાના સાધનો પોતાની પાસે ઓછાં છે તે મેળવવા માટેનો નથી, પણ પોતાના કર્મક્ષય કરવાના આત્મધ્યાનાદિ સાધનોમાં મલુબ્ય વિશ્વરૂપ ન થાય-વિશ્લેષ કરનાર ન થાય તે હોય છે અને તેટલા માટે પણ નિર્જન સ્થાન તેવા મહાત્માઓને વિશેષ ઉપયોગી છે.

પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે શત્રુબળ પર્વતની શુક્રમાં શુક રાજા છ મહિના સુધી પરમાત્માના બળ અને ધ્યાનમાં નિર્જન સ્થાનમાં રહ્યા હતા. નેમિતાથ પ્રભુ આત્મધ્યાન માટે ગિરનારજીના પ્રદેશમાં રહ્યા હતા. પ્રભુ મહાવીર પણ આત્મધ્યાન માટે શૂન્ય ઘરે, રમથાનો, પહાડો, શુક્રાઓ અને નિર્જન પ્રદેશવાળા વનાદિમાં રહ્યા હતા. મહાત્મા અનાથી સુનિ વૃદ્ધોની ગીચ ઝાડીમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. ક્ષત્રિય સુનિ અને ગર્દભાલી સુનિ પણ વનના શાન્ત પ્રદેશમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. આ શાન્ત પ્રદેશના અભાવે મહાત્મા પ્રસન્નથંદ્ર રાજર્ષિએ શ્રેણિક રાજના સુમુખ અને દુર્મુખ નામના દૂતોના મુગથી પોતાની પ્રશંસા અને નિંદાના વચનો સાંભળીને રૌદ્ર ધ્યાને સાતમી તરકનાં દલીયાં એકઠાં કર્યાં હતાં. એમના ધ્યાનની ધારા ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાનને બદલે આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનના રૂપમાં બદલાઈ ગઈ હતી. જેવટે પાછી અન્ય નિમિત્તોના યોગે ધ્યાનની ધારા બદલાણી ત્યારે જ કેવળજ્ઞાન પામ્યા હતા.

ગિરનારજીની શુક્રમાં ધ્યાન ધરતાં શ્રી રહનેમિ સુનિના ધ્યાનની ધારા પણ શ્રી રાજમતીના નિમિત્તથી બદલાણી હતી, પરંતુ

શ્રી રાજમતીની આત્મજગૃતિએ પાછા તેને સ્થિર કર્યા હતા.

ચૈદ્યધર મહાત્મા નદીચેલુની ધર્મધ્યાનની ધારા !વેશ્યાના નિમિત્તે બદલાણી હતી, મહાત્મા દમસાર મુનિની આત્મધારા પ્રાણે ગામના ઘરોની ભીંતોવાળો પાછલો તપેલો માર્ગ ખતાવવાથી કોધના રૂપમાં બદલાઈ હતી

આવા આવા સેકડો દેખાતો સારા નિમિત્તોથી આત્મભળ જાણતો થવાના અને ખરાબ નિમિત્તોથી આત્મમાર્ગમાથી પતિત થવાના શાસ્ત્રોમાથી મળી આવે છે તેમજ આપણે પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવીએ છીએ માટે માધ્ય આત્માને નિર્જન સ્થાનની આત્મચિંતન કરનારને બહુ જરૂર છે એ વાત નિર્વિવાદ છે

સદ્ગુણિ, સમભાવ, તત્ત્વોર્થનુ ગૃહણ, મનવચનક્રયાનો નિરોધ, વિરોધી નિમિત્તોનો અભાવ, સારા નિમિત્તોની હયાતી, રાગદ્વેષાદિનો ત્યાગ અને આત્મજગૃતિ એ સર્વ આત્માની વિશુદ્ધિના જેમ પ્રબળ નિમિત્ત કારણ છે, તેમ આત્મચિંતન માટે નિર્જન સ્થાન એ પણ એક ઉત્તમ નિમિત્ત કારણ છે

ચંદ્રને દેખીને જેમ સસુદ્રમા વેળાવૃદ્ધિ પામે છે, મેઘની વૃષ્ટિથી નદીઓમા પાણીનો વધારો થાય છે, મોહથી જેમ ઈર્ષમા વધારો થાય છે, અનિયમિત ભોજન કરનારમા રોગ વધે છે, અને ઇન્દ્રિયોના વિપયોમા વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરનારમા હાજનો વધારો થાય છે તેમ મનુષ્યોના સર્ગથી વિકલ્પોનો, આશ્રવવાળા વચનોનો તથા પ્રવૃત્તિનો વધારો થાય છે. લાકડાથી જેમ અગ્નિ વધે છે, તાપથી તૃષ્ણ અને ઉકળાટ વધે છે, રોગથી પીડા વધે છે તેમ મનુષ્યોની સોળતથી વિચારો અને ચિંતા વધે છે

વિષયોનો ત્યાગ, નિર્જન સ્થાન, તત્ત્વજ્ઞાન,

ચિતારહિત મન, નિરોગી શરીર અને મનુવચનક્રયાનો નિરોધ એ સર્વ મુનિઓને મોક્ષને અર્થે ધ્યાનના પ્રબળ નિમિત્તો છે,

વિકલ્પો દૂર કરવા સગત્યાગની જરૂર છે મનુષ્યોની સોળત કાંઈને કાંઈ અમરણ કરાવ્યા વગર ગહેતી નથી એકી સાથે વળગેલા વીંછીઓ જેમ મનુષ્યોને પીડા ઉત્પન્ન કરે છે તેમ વિકલ્પો આત્માને પીડા કરનારા છે આ વિકલ્પો બધા સુધી હોય ત્યા સુધી આત્માને શાંતિ ક્યાથી હોય ? જો બાહ્ય સગના ત્યાગથી આ જીવને આટલું સુખ થાય છે તો પછી આત્માના સગથી ખરું સુખ તેણે શા માટે ન ભોગવવું ? અજ્ઞાની જીવો બાહ્ય વસ્તુના સગથી સુખ માને છે, ત્યારે જ્ઞાનીઓ તેના ત્યાગમા જ સાચું સુખ અનુભવે છે

જેઓ નિર્જન પ્રદેશના મેવનથી વિશેષ પ્રકારે સાધ્ય થતા અધ્યયન અને સદ્ધ્યાનરૂપ આશ્રયતર ને બાહ્ય તપ કરે છે તે સુસુખ્યોને ધન્ય છે ! તેઓ શુણી છે, પદનીય છે અને વિદ્વાનોમા સુખ્ય છે કે જેઓ નિરતર શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનમા મગ્ન થઈ નિર્જન પ્રદેશ સેવે છે જ્ઞાનધ્યાનમા વિદ્વરૂપ ન હોય એવા નિર્જન સ્થાનને સત્પુરુષો અમૃત કહે છે

તે મહાત્માઓને ધન્ય છે કે જેઓ ભોયરામાં, શુદ્ધાઓમા, સસુદ્ર યા સરિતાના કિનારે, સ્મશાનમા, વનમા અને તેવા જ શાંત પ્રદેશમા શુદ્ધ આત્મધ્યાનની સિદ્ધિને માટે વસે છે

આવા શાંત પ્રદેશના અભાવે યોગીઓને મનુષ્યોનો અમાગમ થાય છે, તેમને ભેવાવડે અને વચનથી મોલાવવાવડે મનનું હલનચલન થાય છે તેમાથી રાગદ્વેષાદિ પ્રગટે છે, તેમાથી કલેશ થાય છે અને છેવટે વિશુદ્ધિનો નાશ થાય છે વિશુદ્ધિ વિના શુદ્ધ ચિદ્રૂપનું ચિંતન ખરાબર થતું નથી અને તેના વિના ઈર્ષોના

તૈયારી ન હોવાથી પોતાનો બચાવ કરવા 'આતર તે રાજ પોતાના શહેરના દરવાજા બંધ' કરે છે, અને અદરખાનેથી તેટલા વખતમાં બધી તૈયારી કરે છે અને શત્રુને હઠાવવાની શક્તિ મેળવીને પછી તે રાજ પોતાના શત્રુ ઉપર એકી વખતે હુલ્લો કરે છે અને શત્રુને હરાવે છે તેવી રીતે આત્માની આગળ ઉપશમ ભાવનું કે કર્મક્ષય કરવાનું બળ નથી હોતું તેવા પ્રસંગે મોહશત્રુ તેના પર ચડાઈ કરે છે, તે વખતે આ જીવ અસુક અસુક જાતના વ્રત, જપ, તપ, નિયમ, જ્ઞાન, ધ્યાનાદિના વ્રતો શ્રદ્ધા કરીને એકાંત સ્થાનમાં બેસે છે કે જ્યાં રાગદ્વેષમોહાદિને પ્રગટ થવાના કારણો હોતાં નથી. આ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામાં પડેલા કર્મોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે અને તેટલા વખતમાં નિર્મળતારૂપ આત્મબળ વધારે છે. આ વ્રતાદિ લેવાં તે મોહશત્રુની સામે કિલ્લો બંધ કરવા જેવું છે. કિલ્લો બંધ કર્યાથી કાંઈ શત્રુ આદ્યો જતો નથી કે શત્રુનો નાશ થતો નથી. તેની સામે જુલ્લી લડાઈ તો કરવી જ પડવાની છે, પણ તેટલા વખતમાં અશુભ નિમિત્તોના અભાવે મોહનો ઉપદ્રવ જીવને ઓછો હોય છે અને તે વખતમાં રાજ જેમ લડાઈની સામગ્રી મેળવી લે છે, તેમ આ જીવ ઉપશમ ભાવનું બળ વ્રત, તપ, જપ, ધ્યાન, દિયી મેળવે છે. આ એકદું કરેલું બળ જ્યારે જ્યારે સત્તામાં પડેલ કર્મ ઉદયમાં આવે છે, ત્યારે ત્યારે તેના ઉપર વાપરે છે અને તેથી કર્મનો ઉદય નિષ્ફળ કરીને કર્મની નિર્જરા કરે છે. નવા કર્મો ન બાંધવા અને જૂના સત્તાગત ઉદય આવેલા કર્મો સમભાવે ભોગવી લેવાં તે કર્મના ઉદયને નિષ્ફળ કરવાં બરાબર છે.

ભગવાન મહાવીરદેવની માફક કોઈ આત્મા વિશેષ બળવાન હોય તો તે ઉદય આવેલા કર્મોને ભોગવી નિષ્ફળ કરે, પણ તે

સાથે સત્તામાં પડેલા કર્મોની ઉદીરણા કરીને જે મોહા ઉદય આવવાનાં હોય તેને તે તે નિમિત્તો વડે બહાર લાવી સમભાવે નિર્જરા નાંખે છે. આવા સમર્થ આત્માઓ માટે નિર્જન પ્રદેશમાં રહેવાનો હેતુ કર્મથી કરવાનો કે તે હઠાવવાના સાધનો પોતાની પાસે ઓછાં છે તે મેળવવા માટેનો નથી, પણ પોતાના કર્મક્ષય કરવાના આત્મધ્યાનાદિ સાધનોમાં મનુષ્ય વિશ્વરૂપ ન થાય-વિશ્લેષ કરનાર ન થાય તે હોય છે અને તેટલા માટે પણ નિર્જન સ્થાન તેવા મહાત્માઓને વિશેષ ઉપયોગી છે.

પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે શત્રુજય પર્વતની શુદ્ધમાં શુક રાજ છ મહિના સુધી પરમાત્માના બપ અને ધ્યાનમાં નિર્જન સ્થાનમાં રહ્યા હતા. નેમિતાથ પ્રભુ આત્મધ્યાન માટે ગિરનારજીના પ્રદેશમાં રહ્યા હતા. પ્રભુ મહાવીર પણ આત્મધ્યાન માટે શૂન્ય ઘરે, રમશાનો, પહાડો, શુદ્ધાઓ અને નિર્જન પ્રદેશવાળા વનાદિમાં રહ્યા હતા. મહાત્મા અનાથી મુનિ વૃક્ષોની ગીચ ઝાડીમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. ક્ષત્રિય મુનિ અને ગર્હભાલી મુનિ પણ વનના શાન્ત પ્રદેશમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. આ શાન્ત પ્રદેશના અભાવે મહાત્મા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ શ્રેષ્ઠિક રાજતા સુસુખ અને હર્ષુષ નામના દૂતોના મુખથી પોતાની પ્રશંસા અને નિંદાના વચ્ચેના સાંભળીને રોદ્ર ધ્યાને ભાતવી નરકનાં દલીયાં એકઠાં કર્યાં હતાં. એમના ધ્યાનની ધારા ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાનને બદલે આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાનના રૂપમાં બદલાઈ ગઈ હતી. છેવટે પાછી અન્ય નિમિત્તોના ચોગે ધ્યાનની ધારા બદલાણી ત્યારે જ કેવળજ્ઞાન પામ્યા હતા.

ગિરનારજીની શુદ્ધમાં ધ્યાન ધરતાં શ્રી રહનેમિ મુનિના ધ્યાનની ધારા પણ શ્રી રાજમતીના નિમિત્તથી બદલાણી હતી, પરંતુ

શ્રી રાજમતીની આત્મભગૃતિએ પાછા તેને સ્થિર કર્યા હતા.

ચૈદ્યપૂર્વધર મહાત્મા નદીચેલુની ધર્મધ્યાનની ધારા વેશ્યાના નિમિત્તે બદલાણી હતી, મહાત્મા દમસાર સુનિની આત્મધારા પ્રાદ્યે ગામના ઘરોની ભીંતોવાળો પાછલો તપેલો માર્ગ ગતાવવાથી ક્રોધના રૂપમા બદલાઈ હતી

આવા આવા સેકડો દેખાતો સાગ નિમિત્તોથી આત્મબળ જાયત થવાના અને પરણ નિમિત્તોથી આત્મમાર્ગમાંથી પતિત થવાના શાસ્ત્રોમાંથી મળી આવે છે તેમજ આપણે પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવીએ છીએ માટે સાધક આત્માને નિર્જન સ્થાનની આત્મચિંતન કરનારને બહુ જરૂર છે એ વાત નિર્વિવાદ છે

સફ્સુદ્ધિ, સમભાવ, તત્ત્વાર્થતુ ગૃહલુ, મન વચનકાયાનો નિરોધ, વિરોધી નિમિત્તોનો અભાવ, સારા નિમિત્તોની હયાતી, રાગદ્રેષાદિનો ત્યાગ અને આત્મભગૃતિ એ સર્વ આત્માની વિશુદ્ધિના જેમ પ્રબળ નિમિત્ત કારણ છે, તેમ આત્મચિંતન માટે નિર્જન સ્થાન એ પણ એક ઉત્તમ નિમિત્ત કારણ છે

ચંદ્રને દેખીને જેમ સસુદ્રમા વેળાવૃદ્ધિ પામે છે, મેઘની વૃદ્ધિથી નદીઓમા પાણીનો વધારો થાય છે, મોહથી જેમ ઝર્મમા વધારો થાય છે, અનિયમિત ભોજન કરનારમા રોગ વધે છે, અને ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરનારમા હુ ખનો વધારો થાય છે તેમ મનુષ્યોના સર્ગથી વિકલ્પોનો, આશ્રવવાળા વચનોનો તથા પ્રવૃત્તિનો વધારો થાય છે. લાકડાથી જેમ અગ્નિ વધે છે, તાપથી તૃપા અને ઉકળાટ વધે છે, રોગથી પીડા વધે છે તેમ મનુષ્યોની સોળતથી ચિત્તારો અને ચિંતા વધે છે

વિષયોનો ત્યાગ, નિર્જન સ્થાન, તત્ત્વજ્ઞાન,

ચિંતાગ્રહિત મન, નિરોગી શરીર અને મનુવચનકાયાનો નિરોધ એ સર્વ સુનિઓને મોક્ષને અર્થે ધ્યાનના પ્રબળ નિમિત્તો છે,

વિકલ્પો દૂર કરવા સગત્યાગની જરૂર છે મનુષ્યોની સોળત કાંઈને કાંઈ સ્મરણ કરાવ્યા વગર રહેતી નથી એકી સાથે વળગેલા વીંછીઓ જેમ મનુષ્યોને પીડા ઉત્પન્ન કરે છે તેમ વિકલ્પો આત્માને પીડા કરનારા છે આ વિકલ્પો ન્યા સુધી હોય ત્યા સુધી આત્માને શાંતિ ક્યાથી હોય ? જે બાહ્ય સગના ત્યાગથી આ જીવને આટલું સુખ થાય છે તો પછી આત્માના સગથી ખરું સુખ તેણે શા માટે ન લોગવવું ? અજ્ઞાની જીવો બાહ્ય વસ્તુના સગથી સુખ માને છે, ત્યારે જ્ઞાનીઓ તેના ત્યાગમા જ માત્ર સુખ અનુભવે છે

જેઓ નિર્જન પ્રદેશના ચેવનથી વિશેષ પ્રકારે સાધ્ય થતા અધ્યયન અને સદ્ધ્યાનરૂપ આકર્ષતરને બાહ્ય તપ કરે છે તે સુસુષુઓને ધન્ય છે ! તેઓ શુણી છે, વદનીય છે અને વિદ્વાનોમા મુખ્ય છે કે જેઓ નિગતર શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનમા મગ્ન થઈ નિર્જન પ્રદેશ સેવે છે જ્ઞાનધ્યાનમા વિમ્મરૂપ ન હોય એવા નિર્જન સ્થાનને સત્પુરુષો અમૃત કહે છે

તે મહાત્માઓને ધન્ય છે કે જેઓ ભોય-ગમાં, ગુફાઓમા, સસુદ્ર તથા સગિતાના કિનારે, સ્મશાનમા, વનમા અને તેવા જ શાંત પ્રદેશમા શુદ્ધ આત્મધ્યાનની સિદ્ધિને માટે વસે છે

આવા શાંત પ્રદેશના અભાવે યોગીઓને મનુષ્યોનો અમાગમ થાય છે, તેમને ભેવાવડે અને વચનથી બોલાવવાવડે મનનું હલનચલન થાય છે તેમાંથી ગાદ્રેષાદિ પ્રગટે છે, તેમાંથી કલેશ થાય છે અને છેવટે વિશુદ્ધિનો નાશ થાય છે વિશુદ્ધિ વિના શુદ્ધ ચિદ્રૂપનું ચિંતન ખરાખર થતું નથી અને તેના વિના કર્મોના

ઉહાપોહ થતાં અને ખાસ કરીને એક-બીજા પક્ષનો કદર વિરોધ દૃષ્ટિસન્નુષ ખડો થતાં કયા વિષયોમાં કઈ રીતે શ્રદ્ધા મૂકવી તે એક મહાન જટિલ પ્રશ્ન થઈ પડે છે. ગાર્હિયા પ્રવાહની માફક અંધશ્રદ્ધાનું શરણુ શોધવાનું- ગતાનુગતિકો લોક: ના સૂત્રને અનુસરી કેવળ સંપ્રદાયદૃષ્ટિથી કે દૃષ્ટિરાગથી આખો મીચીને આસ્થા રાખવાનું સૌ કોઈને પાલવે નહિ, એટલે તેવો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં તેમને ઉપરનો પ્રશ્ન વધારે જટિલ થઈ પડે છે.

અળપૂત યોગનિષ્ઠ મહાત્મા શ્રી આનંદ-વનજીના નીચેના પદો સ્મરણુપથમાં ખડા થાય છે ત્યારે આ ગૂંચવાડો-મૂંઝવણુ વધી પડે છે.

“મત મત લેહે રે ને જઈ પૂછીએ,  
સહુ થાપે અહમેવ.”

“ગચ્છતા લેહ બહુ નથણુ નીહાલતા,  
તરવની વાત કરતાં ન લાગે;  
ઉદરભરણાદિ નિજ કાજ કરતાં થકાં,  
મોહ નહીયા કલિકાલ રાગે.”

તીવ્ર મતલેહ ધરાવતા તિથિચર્યા જેવા પ્રશ્નો ખડા થાય ત્યારે આપણે કહેવાતા ધુરંધર આચાર્યોમાંના કયા આચાર્યની બાબુમાં ઊલા રહેલું ? કોનામાં શ્રદ્ધા ધારણુ કરવી ?

આવા સુસ્ફેલીના પ્રસંગે વિવેકી-વિચાર-શીલ બંધુઓની ખરી કસોટી થતી જણાય છે. સૂક્ષ્મ બુદ્ધિશક્તિ અને સ્વતંત્ર પણ વિવેકી વિચારવૃત્તિ જ તેવા પ્રસંગે સૌ કોઈને મદદગાર થઈ પડે છે.

વિચારશીલ મનુષ્યોને અંધશ્રદ્ધાથી તો સો ગાઉ દૂર રહેવાની જ વૃત્તિ રહે છે. બાળા વાક્ય પ્રમાણુનું સૂત્ર તેમને ગળે કદી ઊતરતું જ નથી.

પવિત્ર ધર્મ પુસ્તકની કોઈ સૂક્ષ્મ બાબત તેમને ન સમજતી હોય તો તે માટે તેમને

હંડપૂત કરવાને બદલે શાસ્ત્રવિશારદ સભ્યનોએ મધુર વચનોપૂર્વક બની શકતી તમામ દલીલથી તેમને સમજાવવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

શ્રદ્ધા માટે અપ્રતિમ માન ધરાવતા સભ્ય-નોએ પણ શ્રદ્ધેય વિષય પોતાને ગળે ન ઊતરતો હોય તો તે માટે એકદમ ઉતાવળ કરી મનફાવતો અભિપ્રાય ન બાંધી દેતાં, તે વિષયના પ્રખર અભ્યાસીથી પોતાની શંકાનું સમાધાન કરી લેવા હંમેશા તૈયાર રહેવું જોઈએ. ખોટા અભિમાન-માં ન તણાતા પોતાની બુદ્ધિ કંઈક મર્યાદાશીલ છે એવી ભાવનાને જ વળગી રહેવું જોઈએ.

શ્રદ્ધાના આટલા લાંબા વિસ્તારપૂર્વકના વિવેચનથી સ્ફેગે સમજી શકાશે કે શ્રદ્ધા એ જીવનના વિકાસ માટે અતીવ ઉપયોગી છે, છતાં પણ અંધશ્રદ્ધા કદી પણ વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાની ગરજ સારે તેમ નથી. અંધશ્રદ્ધા ધરાવતા મનુષ્યને વસ્તુનાં સ્વભાવનું સત્ય દર્શન કદી પણ થતું નથી. વળી તેવી શ્રદ્ધા વિદ્વાન પુરુષના સંસર્ગમાં આવવાનું થતાં તરત ઓગળી ન્યથ છે એટલે તે લાંબી મુદત ટકી શકતી નથી.

ધર્મધેલકા ગણાતા દૃષ્ટિરાગી મનુષ્યોની શ્રદ્ધાને ઘણેભાગે અંધશ્રદ્ધાની કોટીમાં જ મૂકી શકાય અને તેવી શ્રદ્ધાવાળા મનુષ્યની બુદ્ધિનું મૂલ્યાંકન વિચારણીય થઈ પડે છે; આમ છતાં પણ લલા-લોળા-સરલ હૃદયના મનુષ્યની શ્રદ્ધાને એકદમ અંધશ્રદ્ધાની કોટીમાં મૂકી દેતાં પહેલાં બહુ બહુ વિચાર કરવાની જરૂર છે. કવચિત્ આવા પુરુષોની ‘શ્રદ્ધા, અંધશ્રદ્ધાની કક્ષામાં નહિ આવતાં વિશુદ્ધ શ્રદ્ધા કરતાં પણ વધારે ફળદાયક થઈ પડે છે, એટલે બાહ્ય નજરે જણાતી શ્રદ્ધાનેા પ્રત્યેક કિસ્સો તેના શુભ, દોષ અને હૃદયની ભાવના ઉપર આધાર રાખે છે; છતાં પણ શાસનદેવ સૌ કોઈને વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાથી વિભૂષિત કરે એ જ અભ્યર્થના.

# સમય માં પમાણ ।

( ગતાક પૃષ્ઠ ૧૪૧ થી શરુ )

‘ વજ્રજ ઘ અને શ્રીમતી ’

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ શેઠસી

કાળરૂપી પક્ષીની બે પાખો તે ઉદય અને અસ્ત અવારનવાર એનો ફફડાટ ચાલુ જ હોય છે દરેક આત્મા એ ફફડાટ અનુભવે છે મહા-સાગરમા સતત ભરતી-ઓટ થયા જ કરે છે અને ચડતી-પડતીના આ નિયમની અવિચળતા ચોદ રાજલોકના એક છેડાથી ખીબા છેડા પર્યંત પથરાયેલી છે એમાથી જાણત રહેવાપણું નથી તો સ્વર્ગના કાળે નોધાયું કે નથી તો નરકના બિડા અધારામા આવરાયું ! અલબત્ત, એ કાનૂન આસપાસના સંયોગોને લઈ આછો-પાતળો બને છે કિંવા એમા અચુકાચે તત્તમતા પ્રવર્તે છે દેવલોકમા સુખની માત્રા વધુ પ્રમાણમા દિગ્દિગ્ધર થાય છે અને એથી જિલ્દુ નરક યોનિમા દુખનુ પ્રમાણ વધુ ભેવાય છે, છતાં તરકા પાછળ છાયાની સલાવના નિશ્ચિત હોય છે એ અનુસાર વિમાનવાસીના સુખોની પછ-વાડે ચ્વન કાળના શોકની કાલિમા ટોકિયા કરતી જ હોય છે અને એવી જ રીતે દુખની ઝડીઓ વરસતી હોય છે-સતત કલેશ અને પરિતાપ પ્રવર્તતા હોય છે એવી નારક ભૂમિઓમા પ્રભુકૃત્યાણુકતા દિવસોમા સુખના કિરણો પ્રસરી રહે છે એ ઉભયના વચગાળે આવેલ માનવલોક તો સુખદુખના યુગ્મથી એવી રીતે સંકળાયેલ છે કે એના દર્શન રથના ચક્રોની ગતિ માફક એવાના મળે છે આટલા કારણથી જ્ઞાની ભગવતોએ સસારને અનિત્ય બતાવ્યો છે એમા આક ઠ ન ખૂટતા કે અતિગાઢપણે ન

લેવાતા અતરથી ન્યારા રહેવાની સૂચના આપી છે અરે ! જળ-કમળ જેવું જીવન જીવવાની અને સમય પ્રાપ્ત થતા સર્પ જેમ કાચળીને ત્યજી જાય છે તેમ આ સસારવાસને તિલાંજલિ દઈ આત્મકલ્યાણનો માર્ગ અહણુ કરવાની અને એ દ્રાગ આ દુર્લભ માનવદેહે મફળ કરવાની વાત વારવાર ઉપદેશી છે

સ સારના છીછરા-રમણીય વિદાસો પાછળ થેલો બનેલ જીવડો એવો પ્રમાદી છે કે તારક સતોના ઉપદેશને એક કાને સાંભળી ખીન્નેથી કાઢી નાંખે છે, ન કરવાનું કરે છે, અને મચિત કર્મોના ઉદય કાળે પોક મૂકીને શેવે છે ! ‘ બધ સમય ચિત્ત ચેતીએ રે, ઉદયે શો સતાપ સહુણા ’ જેવા કિંમતી વચનો કર્મ ઉપાર્જનકાળે એને યાદ આવતા નથી

લગભગ આજ દશામા કથાનાયક લલિતાગદેવ જીવન વિતાવે છે વિમાનવાસી દેવોને સુલભ એવા વિદાસોમા એકવાર ફરીથી લીન બન્યો છે દુખિયારી બાળા નિર્નામિકા પણ દેવીભવમા આવતા પૂર્વજીવન વીસરી ગઈ છે ભૂખ્યાને ઘેર મળ્યા જેવી તેણીની દશા થઈ છે ઉભય આત્માઓ કીડાકેલિમા જીવન ખરચતા મનોહર અગીચાઓમા વિહરતા, વિવિધ વર્ણો અને સુવાસિત કુસુમોથી ભરચક લતા-મડપોમા વિદ્યામ કરતા, દેવીભવના અવર્ણીય સુખોત્તા ઉપસોગમા એકતાર બન્યા છે આ

જેડલાને લવિષ્યની જરા પણ ફિકર નથી, અને નથી પરલવના પાથેય ગ્રહણની પણ ચિંતા. 'આ લવ મીઠા' ની લાવનાવાળા તેઓ પરલવને વીસરી ગયા છે, એટલું જ નહિ પણ એક દિન આવતાં 'આ પણ ચાલ્યું જ જવાનું છે' એ ટંકશાળી વાક્યને સાવ ભૂલી ગયા છે.

અરુ માનવી જ વિલાસોમાં રાચીમાચીને મુગ્ધ બને. સુર માનવી એ લોગવે છતાં ધ્યેય ન ચૂકે. જ્યારે પ્રાણતા આ કર્મરોજે વિસ્તારેલા તંત્રને સારી રીતે પિછાની એની સાથે કાયમતા છૂટાછેડા કરવાના પ્રયાસ સેવે. અર્થકામ કરતાં ધર્મપુરુષાર્થ સાધનામાં એ દત્તચિત્ત હોય.

દ્રઢધર્મ મિત્રે ઉપરની વાત પ્રત્યે લલિતાંગનું લક્ષ્ય ખેંચવા કેાશિશ કરવામાં કયાશ નહોતી રાખી. એક કરતાં વધુ વેળા યાદ કરાવેલું કે જન્મમરણના ફેરા ટાળવા હોય, શાશ્વત સુખના લોકતા બનવું હોય, તો ફેવી જીવનમાં એવી કરણી જમે માંડવી ઘટે કે જેથી એ પૂરું થતાં તિર્થંચગતિના સ્થાને માનવલલ અને આર્યભૂમિમાં જન્મ મળે, વીતરાગ પ્રભુની વાણી શ્રવણ કરવાનો યોગ સાંપડે અને એ આચરણમાં ઉતારવાની અનુકૂળતા લાવે. જ્યાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવાની સલાહ હોય ત્યાં વર્ષોના વર્ષો આ પ્રકારના વિલાસ માણવામાં ખરચી નાંખવા કેમ પોષાય ?

'મિત્ર દ્રઢધર્મ, તારું કહેવું ગળે જીતરે તેમ નથી. પ્રાપ્ત થયેલ સુખ ન લોગવવું તો કરવું શું ? દેવલવમાં પણ પૂજન અને ધર્મ-અંધવાચન તો ચાલુ જ છે. ઉપરાંત કોઈની રિદ્ધિસિદ્ધિની અસૂચા કે કોઈ પ્રત્યે મત્સર ધરવાપણું અમારા બેમાંથી એકમાં પણ નથી. તો આ ઉપાલંબનું કારણ શું ?'

સુહૃદ લલિતાંગ, મારું કહેવું એમ નથી કે તું સદંતર ત્યાગી બની જા અર્થાત્ પૂર્ણ

સંચમી થઈ જા. દેવલોકમાં 'વિરતિ' જેવી વસ્તુ શક્ય નથી ત્યાં ત્યાગ-વિરાગની વાત ક્યાં રહી ? બાકી આવશ્યક ક્રિયા સૌ કરે છે એ માટે તારે ખાસ બહેરાત કરવાપણું ન ગણાય. મારા કથન પાછળનો લાવ તો એ છે કે સારા થે સમય આ રંગવિલાસ પાછળ વ્યતીત ન કરવો, કેમકે ભલે આજે એ મીઠા બણાતા હોય છતાં એ પૂરેપૂરા કડવા ઝેર જેવા છે ! પરિણામે આત્માને છેલ્લે દેનારા છે. તેથી એમાં રસગદિ બોધી કરી ચિત્તને તીર્થંબ્રમણ કિંવા યાત્રા-ગમન જેવા પવિત્ર કાર્યમાં પરોવવું જોઈએ. એવા કાર્યમાં અંતરના ઉમંગભાવેર હૃદયની સાચી લગનીપૂર્વક લાગ લેવો જોઈએ. જ્યારે લવનાશિની અને લાવવર્ધિની એ પ્રકારની ક્રિયામાં ચોખમજીડના રંગ જેવો પાશ જેસે અને સ્વપરના લેલ સમબલ્ય ત્યારે સમજવું કે જીવન કંઈક અંશે સફળ થયું. મારો આશય ઉપાલંબ દેવાનો. નહીં પણ મારા વડાલા મિત્રનું જીવન નિર્મળ બનાવવાનો છે. થોડા સમયમાં જ નંદીશ્વર યાત્રાનો પ્રસંગ આવે છે એ માટે તું તૈયાર રહેજે. 'સમય માત્ર પ્રમાદ સેવીશ નહીં.' એ સૂત્ર યાદ કરજે.

મિત્રની વાત પછી કેટલાયે દિવસો વીતી ગયા. આ યુગલતા જીવનમાં અઝો ફેર ન પડ્યો. સમયનું ચક્ર તો અસ્ખલિત ગતિએ વહ્યું બાય છે. લલિતાંગ દેવના આવખાની ઘટિકાઓ ભરાઈ રહેવા આવી. દેહ પર એના ચિન્હો વિસ્તરવા માંડ્યા. આ જોતાં દેવી સ્વયં-પ્રભા તો હેળતાઈ ગઈ. રસવૃત્તિમાં મશગૂલ રહેતા સ્વામીમાં આ ફેરફાર નવો લાસ્યો.

'નાથ, મારો કંઈ અપરાધ તો નથી થયો ને ? પહેલાંની જેમ તમારું મન આનંદપ્રમોદમાં કેમ મગ્ન નથી થતું ? દેહ પર આ શ્યામતા કેમ બજાય છે ? અહર્નિશ ચિંતાતુર શા કારણે રહો છો ?



પ્રિયા, એનું કારણ તને નહીં સમજાય હરબારનો ડંકો વાગવાના એ નિશાનો છે મે મારી પ્રથમની ભાર્યોનું મૃત્યુ જોયું છે એ આવતા પૂર્વે દેવોલવની કાયા જે રીતે પલટો લે છે અને એની જે જે અમરો તનમન પર થાય છે એનો અનુભવ હું કરી રહ્યો છું મને સમજાય છે કે મારો જીવનદીપ જુઝાવાના ચોધરીયા વાગી રહ્યા છે મિત્રની વાત સાચી હતી એમ મને જણાય છે વિલાસમગ્નતામાં ડૂબેલા હું સાચી કમાણી કરી નથી ચક્રેયો નદીધર યાત્રા પણ અધૂરી ગહેશે એમ જણાય છે ।

‘આમીનાથ ! નિરાશ થવાની જરૂર નથી મનુષ્યે ન તો ભૂતકાળને ગણું વગેવગે અને ન તો ‘ભવિષ્યની વ્યર્થ ચિંતામાં ગ્રસ્ત જાનવું’ વર્તમાનને નજર સારો રાખી યથાશક્તિ એનો લાભ ઉઠાવે રાખવો આશા અમર છે અને ભૂલ્યા ત્યાથી ફરીથી ગણવું એમાં હડાપણ છે પ્રયાસ આણું રાખવો અને દિ મતથી કદગ આગે ભરવા એ જ જીવન સુધારવાના અણ-મૂલો મહામત્ર છે હવે યાત્રાને ગણત્રીના દિવસે જાકી છે એમાં આપણે જરૂર મામેલ થઈશું જ ’

અહા ! દેવ કે માનવ આજરે તો ઈર્મસ-જની પ્રયત્ન હાથમાં રમતા નાનકડા રમકડા-જ ને ? વિધિના વિચિત્ર રાહ પારખવાની શક્તિ એ મગ્નિમા ક્યાથી મળવે ? જ્ઞાની મહાત્માઓ સિવાય વિધાતાના વલણનો સાચો તાગ કોણ કાઢી શકે !

કમળ કોષગત ભ્રમર વિચારે કરશું પ્રભાતે પ્રયાણ, કાળમત ગજ કરે કોળિયો, સમજે નહીં નાદાન

એ કવિ ઉક્તિ સાચી પડી યાત્રાના ઢાલ ગડગડ્યા લલિતાગ ને સ્વયં પ્રભા ઉલ્લસ એમાં જોડાયા, પણ ભવિત્યતાના લેખ જુદા ત્યા

થાય શું ? માર્ગમાં જ દેવ પચત્વ પામ્યા દેવી નિગથ વદને પાછી ફરી ! આરભ્યા અધવચ રહ્યા અને દૈવનું ધાર્યું થયું ।

ઉલ્લસની આશાઓ અધૂરી રહી દેવે લોગ-જ્યુ ઘણું છતાં વૃત્તિ ન વળી અને યાત્રાનો લાવ અધૂરો મૂક્યો બીજી તો માડ સુખ પામી હતી નિયાણું કરવા છતાં પૂરો લહાવો લઈ ચક્રી નહીં પરસ્પરની પ્રીત સંભળડ જામેલી છતાં એમાં વિરહ આવી પડ્યો રનેહ અને વેર તો ભવેની મર્યાદા કુદાવી બાય છે અર્થાત્ ભવેલવ સુધી પહોંચે છે આહી પણ એમજ બન્યું

માનવલોકમાં સુવર્ણજ ધ રાજવી, ભાર્યા લક્ષ્મીવતી એની કુશિએ પુત્રપણે લલિતાગનો જીવ જીપન્યો જન્મતા જ રાજ્ય જીવનના મુખે મળ્યા નામ પડ્યું વજ્રજંઘ

પેદી સ્વયં પ્રભા પણ સૌભાગ્ય હુસ થતા થોડા જ મેમયમાં મૃત્યુ પામી એ પણ સુવર્ણ-જંઘ રાજવીના રાજ્યથી-અતિ દૂર નહીં એવા પ્રદેશના વજ્રસેત રાજાને ઘેર શુભવતી ભાર્યાની કુખે પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ નામ પડ્યું શ્રીમતી

ઉલ્લસ જીવનના આગણે આવી ઊભા એમનો યોગ થવામાં એક મુનિશ્રીને કેવળજ્ઞાન થવા-રૂપ પ્રસંગ નિમિત્તરૂપ જાન્યો એ પ્રસંગે હાજર તો માત્ર શ્રીમતી જ હતી પ્રથમ એને જાતિસ્મરણ થયું પેતાનો પૂર્વભવ દીકો એમાં લલિતાગ સાથેનો અધૂરો દાપત્યલાવ આખે ચઢ્યો એક જ રહ લાગી એને શોધવાની અને પુનઃ છેડા ગાઠનાની સુવાન યાજ્ઞ પાસે લલિતાગ ક્યા જન્મ્યો છે ? અને હાલ ક્યા નામે જીવન જીવી રહ્યો છે ? એ જાણવાની શક્તિ હતી જ નહીં, એટલે કાર્ય પાર કેમ ઉતારવું એની મૂંઝવણ થઈ । પણ ‘મન અંગા તો કથરેટમાં ગગા’ જેવો ઘાટ થયો દક્ષ એવી પડિના સખીનો સધિયારો મળી ગયો મળીની અભિ-

# અમર આત્મ સંયત્ન

( ગતીક પૃષ્ઠ ૧૨૩ થી શરુ )

લેખક : અમરચંદ માવજી શાહ

૧૨૪. અપ્રમાદી થવું-આત્મજયતિ રાખવી. પોતાની શું ફરજ છે? પોતે શું કરી રહ્યો છે? પોતે જે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરે છે તે આત્માને બાંધનકર્તા તો નથીને? એ રીતે સંવર અને નિર્જરાલાવે દિવસરાત લીન રહેવું તેમાં સામાયિક ને પ્રતિક્રમણનો ભાવ સમાઈ જાય છે.

૧૨૫. બીજાની આગરુ જતી જોઈ તું હસે છે? બીજાને હુબ્બી થતો જોઈ તું ખુશી થાય છે? હસી લે! ખૂબ પેટ ભરીને હસી લે! પણ જોજે દાલે એવો જ સમય તારો આવે ત્યારે પોક મૂકતો નહિં. તે સમયે પણ હસજે! તો હું તારું હસવું-ખુશી થવું સમજાવુંકતું સમજાવશ. કોઈના એક સરખા દિવસ રહ્યા નથી-

રહેવાના નથી, માટે સમજીને સગદેશ રહિત પણે વર્તજે.

૧૨૬. જેટલા બહાર પવિત્ર રહેવા માગો છો તેટલા જ અંતરમાં શુદ્ધ પવિત્ર રહો તો જ પવિત્રતાનું રૂપ પ્રગટશે. જ્યાં સુધી અંદર કાલ્પ હશે ત્યાં સુધી બાહ્ય પવિત્રતા દીપશે જ નહિ.

૧૨૭. લાપશી, રાટલી, લાડુ કે શીરો ઘઉંના દાણામાંથી બને છે તેમ આ બધું જ્ઞાન આપણે કવિતારૂપે લેખરૂપે જુદી જુદી રીતે કાળજી ઉપર આલેખીએ છીએ તેનું મૂળ જ્ઞાની છે, જેમ ઘઉંનાં કણમાંથી આપણને રુચે ને પથે તેનું પકવાસ કરી જમીને તૃપ્તિ લઈએ છીએ તેમ જ્ઞાની પુરુષના તત્ત્વરૂપ કણ-

લાષા પૂરવા તેણીએ કમર કસી. દેવલવના વિલાસ પ્રસંગો સૂચિત ચિત્રપટ તૈયાર કર્યું અને એ સાથે રાખી આસપાસના સુલકમાં ભ્રમણ આરંભ્યું. એ ચિત્રપટ સુવર્ણબંધના પ્રદેશમાં લઈ પહોંતા અચાનક આવે છે અને એને જોતાં વજ્રબંધની કેવી સ્થિતિ થાય છે ઇત્યાદિ રોમાંચક ખ્યાન જાણવું હોય તો શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર અવલોકવું અગર તો શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય વિરચિત ત્રિપદિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર પર્વ ૧ છું વાંચવું. આ પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભ-દેવના પૂર્વભવ પ્રસંગનું ચિત્ર છે. આગળ જતાં લલિતાંગ કેવી પ્રગતિ સાધે છે અને આખરે પર-આત્મત્વ પ્રાપ્ત કરે છે અને શ્રીમતી પણ આત્મ-

શ્રેય સાધે છે એ સર્વ વિસ્તાર ત્યાંથી જાણવા મળશે. આ લેખને આશય તો સમય માત્રનો પ્રમાદ કેટલો હાનિકર્તા છે એ બતાવવાનો હોય, એ ઠસાવવા સારુ આટલું ઉદાહરણ બરી હવું. મંત્રીની વાંતથી જીવનના છેલ્લા દિવસોને મહાબળ રાજવીએ ન સુધાર્યા હોત ને કેવળ પ્રમાદી દશા પાંખાળી હોત તો એ આજે નર્ક-ભૂમિમાં ગોથાં ખાતો હોત! અને એવી જ રીતે નિર્નામિક આપઘાત કરી લવ હારી હોત!

એક જ સમયના સાચા ઇશારાએ એ ઉલ્લ-યના જીવનમાં અજબ પરિવર્તન કરી દીધું. તેથી પેલું કિમતી સૂત્ર ચક્ષુ સામે સદા જીવંત રાખવું. બીજા પ્રસંગની વાત હવે પછી. ( ચાલુ )

માથી આપણા આત્માની જ્ઞાનપિપાસા તૃપ્ત થાય તે રીતે તેને કાવ્યમા, લેખમાં પોતાને પસંદ પડે તેવી વાણીમા ગૂંથી તૃપ્તિ કરે તેમા કોઈ જાતનો વાધો નથી પણ તેમા મોટા હુ પણાનો મદ કરે તો, અભિમાન કરે તો એ અજીવું જ સમજવું જેમ રોટલી અન્ય બનાવે છે ને આપણે તૃપ્તિ કરીએ છીએ તેમ અન્યનું બનાવેલું એવું પ્રિય હોય તો તે પણ જ્ઞાન પિપાસા તૃપ્ત કરવા માટે શ્રદ્ધા કરવું

૧૨૮ એક ગરીબ સામાન્ય માણસથી એક પૈસાદાર શ્રેષ્ઠ મનાય છે, એક ધનાઢ્યથી એક રાજા શ્રેષ્ઠ મનાય છે, એક રાજાથી ચક્રવર્તી શ્રેષ્ઠ મનાય છે, પણ તે સર્વથી એક મહાત્મા-સત્પુરુષ મહાન-શ્રેષ્ઠ મનાય છે અને તે પૂજ્ય છે જેની પામે ખાવા અન્ન નથી, પહેરવા વસ્ત્ર નથી, રહેવા ઘર નથી, કોઈ ભિક્ષા આપે તો જમે છે, કોઈ વસ્ત્ર આપે તો અગ દાકી શકે છે, કોઈ ચાચક તેની પામેથી કૂટી ગદામનું પણ દાન પામી શકતો નથી, તેની પાસે એવું 'તે શું' છે કે જેના હીધે તેના ચગ્લોમા મોટા ચક્રવર્તીઓ, રાજાઓ અને ધનાઢ્યો શિર ઝુકાવે છે? એમની પાસે અમૂલ્ય એવો જ્ઞાનખળનો છે એ જ્ઞાનના પ્રકાશમા અનેક અજ્ઞાન એવા ઐહિક સુખોપસોગીને માર્ગ-દર્શન કરાવવા અને જરૂર આત્મિક સુખ આપવાની શક્તિ છે રાજાને કે ધનાઢ્યને અસુક મર્યાદામા ધનવૈભવ હોય છે, પરંતુ આ મહાત્મા પાસે તો અખૂટ જ્ઞાનખળનો છે આખી પૃથ્વીમા તે પૂજ્ય છે જગત તેના ચગ્લોમા છે, છતાં તે અપરિગ્રહી મહાત્મા એના ઉપર જરા જેટલી ચેમસતા કે આસક્તિ ગણતા નથી, સમભાવથી પ્રવૃત્ત છે તેથી જ જગતમા તેમની શ્રદ્ધતા ગણાય છે

૧૨૯ તમારે અક્ષય એવો આ જ્ઞાન-ધનનો ખળનો પ્રાપ્ત કરી અખંડ સુખ, આધિ, વ્યાધિ,

ઉપાધિ, જન્મ, જરા, મરણ રહિત પ્રાપ્ત કરવું છે કે ઐહિક સુખોપસોગના સાધનો અને ચચળ લક્ષ્મીના લડારો લેખા કરી પરિચક્ષમા અવ્યકાળ ગચવું છે? અને શ્રેષ્ઠ મનાવું છે? એક મ સાગ જ જાળ વધારનાર છે અને બીજું આત્માનું અળાપિત અક્ષય સુખ આપનાર છે શું ભેદ છે?

૧૩૦ જૈનોની વસ્તી ઓછી કેમ છે? તેને માટે એટલો જ જવાબ ગસ છે કે હમેશા અમૂલ્ય વસ્તુઓ ઓછી જ હોય છે અને તેથી જ તેની કિંમત વિશેષ ગણાય છે દયામા હીરા, માણેક, મોતીના દગલા નથી હોતા, તેમ મહાત્મા પુરુષો પણ જવત્તે જ હોય છે અને તેના ચરણમા લાખો શિરોવદના કરે છે એટલે મહાન ધર્મના અનુયાયી થવા માટે અધિકાર ભેદ છે તેને લાયક હોય તે જ યર્થ શકે જેમ નીચાણમા પાણી જઘી મરી જાય છે તેમ નીચા ધર્મમાન્યતા સચમનો દોર દીલો હોય ત્યાં લોકપ્રવાહ વિશેષ વળી જાય છે જેન દર્શન મહાન તત્ત્વગર્ભિત છે તેને પામવો તે સામાન્ય કોટીનું કામ નથી

૧૩૧ કોઈ પૂછે કે આત્માને જોયો? તો કહી દેને કે તમને ગદાયને જે ચક્ષુઓદાગ દેખી રહ્યો છે તે જ જ્ઞાનધન આત્મા છે જો એ ન હોય તો કોણ દેખી શકે? મંડળને પૂછજો, જવાબ આપજો? ત્યાં જ આત્માની પ્રતિતિ!

૧૩૨ આત્માન દમા આત્મભાવે જગતમા વિચરે!

૧૩૩ મનુષ્ય દેહ મળ્યો છે તેનું પાલન, પોષણ, રક્ષણ કરવું આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અર્થે આત્મસુક્રિત અર્થે

૧૩૪ અન્ય જીવોના જીવન હણીને પોતાનું જીવન જીવવામા શૂંવીગતા નથી, પણ કેવળ કાયગતા છે

આચાર્યશ્રીજીના દર્શનાર્થે આવી લાલ લઈએ છીએ. અમે સૌ ઉદાસ વદતે વિચારવા લાગ્યા કે સમય થોડો છે, લાહોર ૪૨ માઇલ છે, અહિં નથી મોટર કે નથી લોરી અથવા નથી જીલ્ડું કોષ સાધન. લાલા હોટલાલજી હતારા થઈ ગોલ્લા કે ગુરુદેવ ! હજીસુધી અમારી કોષ સંક્રાન્તિ ખાલી ગઈ નથી. શું આ સંક્રાન્તિ ખાલી જશે ? ગુરુદેવ ! તમે જ તારણહાર છો, તમારું જ શરણુ છે, શું અમારી પરીક્ષા લેવા લાગ્યા છો ? ગસ આટલા શબ્દો ઉચ્ચારતાં વેંત જ કોણુ જાણે ક્યાંથી અચાનક એકદમ એક લોરી આવી અને તેનો ડ્રાઈવર અમારી પાસે આવીને ગોલ્લો કે જીલ્ડો છો શું ? ચાલો એસી જગ્યા. લોરીમાં હું તમોને લાહોર

પહોંચાડી દઉં. આથી અમો ચકિત થયા. શું આ ગુરુદેવની જ કૃપા છે ? આમ મનમાં વિચારતાં ચૂપચાપ એકદમ અમો મોટરમાં બેઠા અને પહોંચ્યા લાહોરને સ્ટેશને. ત્યાંથી રેલગાડીમાં બેસી અમો ગુરુદેવના પ્રતાપજી સ્મરણ કરતાં કરતાં અને હસતાં હસતાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી ગુરુદેવના ચરણોનાં દર્શન કર્યાં, પ્રસન્ન થયા. અમોને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા છે કે ગુરુદેવ જ આવી રીતે સહાયતા આપી રહ્યા છે.

બાળુ જશવંતરાય જૈન વૈદો સ્વર્ગવાસી મુનિરત્ન શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજના સંબંધમાં વિવેચન કરી સુંદર શબ્દોમાં શોક પ્રસ્તાવ મૂક્યો, એને શોક રૂપચંદણ સુરાણુએ અનુમોદન આપ્યું, સર્વ સમ્મન (જીઓ અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩)

### શાંતમૂર્તિ તપસ્વી શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પ્રાતઃસ્મરણીય શાસનપ્રભાવક આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી - મહારાજના પૃથ્થક વ્યોષ્ઠ શાંતમૂર્તિ તપસ્વી મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજ વલાદ ગામે મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા છે.



અમદાવાદ નજીકના વલાદ ગામે મં. ૧૯૨૪ ના ફાગણ વદિ ૨ ના રોજ જન્મ્યા હતા. ૨૪ વર્ષની યુવાનવયે સંસારની મોહળગ્ન તોડી આ. શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે ચારિત્ર ગ્રંથજી કથું હતું. તેઓ સ્વભાવે શાંત, ચારિત્રશીલ, સમતાલાવી અને ગુરુભક્ત હતા. ધર્મ પ્રત્યે સંપૂર્ણ ભક્તિભાવ ધરાવતા હતા. પરંતુ વર્ષના લાંબા દીક્ષા પર્ચાયમાં તેઓએ ધર્મ અને સમાજની ઉન્નતિ સાધી છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમનથી જૈન સમાજને અને આ સભાને ન પૂરાંય તેવી ખોટ પડી છે.

ગુરુમહારાજના અંતકાળે તેઓશ્રીના શિષ્ય રત્ન આ. શ્રી વિજયભિમંગસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ હાજર હતા.

સદ્ગતના આત્મને શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા શાસનદેવને પ્રાર્થના કરે છે. ગુરુમહારાજના સ્વર્ગારોહણ નિમિત્તે વલાદ ગામે અષ્ટાષ્ટમહોત્સવ તેમજ શાંતિસ્નાન બાણાવવામાં આવ્યું હતું.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૬૪ થી ચાલુ)

તિથી પ્રસ્તાવપત્રમાં થયેા અને સ્વર્ગવાસી મુનિરત્નાના આત્માની શાંતિ માટે નવકાગ મંત્રોનો ગ્રંથ કર્યો આચાર્યશ્રીશ્રીએ સ્વર્ગવાસી મુનિરત્નાના જીવન સમઘી પ્રકાશ દેકી વૈરાગ્યમય ઉપદેશ આપ્યો.

અયોરે શ્રી પાર્થનાથજીના દેગસરમાં ધામધૂમથી પૂજન લજ્જાવનારા આની હતી

આચાર્યશ્રીશ્રીએ અત્રે એક અડવાડિયુ ગ્રંથગતા કરી વિવિધ વિષયો પર પ્રભાવશાલી વ્યાખ્યાનો આપ્યા, જેનો લાભ અધિકારી વર્ગે તેમજ નગરની જનતાએ સારા પ્રમાણમાં લીધો હતો. આચાર્યશ્રીશ્રીએ મહાવર્ધિ દશમીએ મિકાનોગ તરફ વિદ્યા કર્યો છે અને ફાગણવર્ધિ, બીજા તા ૧૨ મી માર્ચ રવિવારે ગિમા નેર પહોંચતા વધી છે.

શ્રી ભાવનગર દાદાસાહેબ જૈન બોર્ડીંગ : આર્થિક મદદની જરૂરિયાત અંગે

## નિવેદન

મ. ૧૯૫૬-૬૦ માં ભાવનગર બોર્ડીંગના મંજૂર માટે ભાવનગરના જૈન ગૃહસ્થોએ ૬૩ ગીજી રી મકાન બંધાવી આ બોર્ડીંગની શરૂઆત કરી હતી તેમાં ચોરીય વિદ્યાર્થીઓ રહી શકે તેટલી મકાનની સમવડતા હતી થોડા વર્ષ પહેલાં ભાઈશ્રી હીરાલાલ અમૃતલાલે પોતાની મહેનતે નામે બંધેનના વતી બીજી મકાન બંધાવી આપેલ છે, એટલે આગાલીય વિદ્યાર્થીઓ રહી શકે તેટલી સમવડતા છે. બોર્ડીંગનો ઉપયોગ મોટે ભાગે કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવે છે કાર્ડિયાવાડમાં સૌથી પ્રથમની આ બોર્ડીંગ છે.

બોર્ડીંગના નિભાન ખર્ચ માટે સ. ૧૯૬૪ માં જૈન કોન્ફરન્સની ભાવનગરની એક મેકક વખતે રૂ. ૨૫૦૦૦) 'પરમીશ હનગ' તે વખતના કોન્ફરન્સના પ્રમુખ શેઠ શ્રી મનસુખભાઈ ભટ્ટાચાર્યએ પોતાની પેટી તરફથી અને રૂ. ૧૫૦૦૦) પદર હનગ શેઠ શ્રી રતનજી વીરજી, શેઠ રતનજી જ્યેષ્ઠ અને શેઠ જીવજી જ્યેષ્ઠ તરફથી આપવામાં આવ્યા હતા સહસ્ત્ર રકમ પોતાને હસ્તક ગળી બોર્ડીંગ માટે તેનો વહિવટ તેઓ કરતા હતા રોક શ્રી મનસુખભાઈ પેટી તરફથી મળેલ રકમનું વ્યાજ ધણી વર્ષ સુધી બોર્ડીંગને મળ્યા પછી, પદરેક વર્ષનું વ્યાજ મળ્યું નથી શેઠ શ્રી, રતનજી વીરજી અને તેમનાં કુટુંબી ગૃહસ્થો તરફથી કાર્ડેય રકમ લગભગ વીસ હજારની થયેલ છે મુગ્ધુ રકમ શેઠ શ્રી નરોત્તમદાસ દેસવલાલ હસ્તક છે તેનું વ્યાજ નિયમિત મળે છે પણ વ્યાજનો દર ઘણો ઓછો હોવાથી વ્યાજના કક્કત ચારસો રૂપિયા આવે છે અર્થાત તે ખર્ચાત વ્યાજની રકમ મળે છે તે ઘણી ઓછી પડે છે.

બોર્ડીંગની સામાન્ય જરૂરિયાત માટે એક ગમેથો, એક ચોટ્ટાદાર, એક માઇ અને ટાંકુન-ગમ્પરા પડે છે તેમાં ખર્ચ પચીસ વાર્ષિક રૂપિયા સાતસો ઉપર જાય છે સિવાય પાણી વિગેરેનો પરચુરેજ ખર્ચ પણ મહે છે આની રિયલિટી લાઈટનો ખર્ચ પણ વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી લેવો પડે.

એક વખત એવો હતો કે ફેટલાક વિદ્યાર્થીઓને બોર્ડીંગમાં જગરા પણ આપતા ના પાડી પડતી હતી હવે સંખ્યા ઘટી જવાથી ફેટલાક લાગ આવી પણ મહે છે.

શહેર ભાવનગરમાં કાર્ડિયાવાડમાં સૌથી પ્રથમની અને શિક્ષણ વિગેરેથી પ્રખ્યાત થયેલ મામળદામ કોલેજ છે બોર્ડીંગના મકાનો શહેર મહાન ગરબી જગવામાં દાદાભાઈની વાડીમાં આવેલ છે ત્યાં શ્રી મકાનીગ પ્રભુનું ભવ્ય મંદિર છે.

આ બોર્ડીંગનો લાભ ભાવનગર, પાલીનાણા, ચિહોટ, મકુરા, કુડના વિગેરે ગોઠી વાડના વિદ્યાર્થીઓએ લીધો છે, એટલું જ નહિ પણ લીંમડી, વડવાણ, ચૂડા, ગણપુર, કાગરા, મોરગી, ગમકોટ, વાકાનેર, જામનગર, જુનાગઢ વિગેરે ગામોના વિદ્યાર્થીઓએ છૂટથી લીધો છે ઉપગત નીચગામ, અમદાવાદ, પાટણ, પલખપુર, ગંધીપુર અને કચ્છના વિદ્યાર્થીઓએ પણ સારો લાભ લીધો છે જે હકીકત બોર્ડીંગના ભાગે વિદ્યાર્થીઓના લીંગ ઉપરની જોઈ સદાય જ.

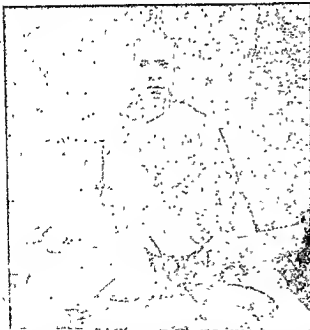
આચાર્યશ્રીજીના દર્શનાર્થે આવી લાભ લઈએ છીએ. અમે સૌ ઉદ્ધાર વદને વિચારવા લાગ્યા કે સમય થોડો છે, લાહોર ૪૨ માઇલ છે, અહિં નથી મોટર કે નથી લોરી અથવા નથી બીજું કોઈ સાધન. લાલા છોટાલાલજી હતાશ ચંદ્ર ખોલ્યા કે ગુરુદેવ ! હજીસુધી અમારી કોઈ સંક્રાન્તિ ખાલી ગઈ નથી. શું આ સંક્રાન્તિ ખાલી જશે ? ગુરુદેવ ! તમે જ તારણહાર છો, તમારું જ શરણુ છે, શું અમારી પરીક્ષા લેવા લાગ્યા છો ? બસ આટલા શબ્દો ઉચ્ચારતાં વેંત જ કોણુ બાણે ક્યાંથી અચાનક એકદમ એક લોરી આવી અને તેનો ડ્રાઈવર અમારી પાસે આવીને ખોલ્યો કે જુઓ છો શું ? ચાલો બેસી જાઓ. લોરીમાં હું તમોને લાહોર

પહોંચાડી દઉં. આથી અમો ચકિત થયા. શું આ ગુરુદેવની જ કૃપા છે ? આમ મનમાં વિચારતાં ચૂપચાપ એકદમ અમો મોટરમાં બેઠા અને પહોંચ્યા લાહોરને સ્ટેશને. ત્યાંથી રેલગાડીમાં બેસી, અમો ગુરુદેવના પ્રતાપનું સ્મરણ કરતાં કરતાં અને હસતાં હસતાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી ગુરુદેવના ચરણોનાં દર્શન કર્યાં, પ્રસન્ન થયા. અમોને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા છે કે ગુરુદેવ જ આવી રીતે સદાયતા આપી રહ્યા છે.

બાપુ જશવંતરાવ જૈન વૈદે સ્વર્ગવાસી મુનિરત્ન શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજના સંબંધમાં વિવેચન કરી સુંદર શબ્દોમાં શોક પ્રસ્તાવ મૂક્યો, એને શોક રૂપવંદન સુરાણુએ અનુમોદન આપ્યું. સર્વ સમ્મન (જુઓ અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩)

### શાંતચૂર્તિ તપસ્વી શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પ્રાતઃસ્મરણીય શાસનપ્રભાવક આચાર્ય મહારાજ શ્રીગદિબ્ય વલ્લભસૂરીશ્વરજી - મહારાજના પદ્મધર વધોવૃદ્ધ શાંતચૂર્તિ તપસ્વી મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજ વલાદ ગામે મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા છે.



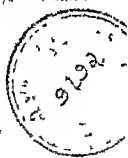
અમદાવાદ નજીકના વલાદ ગામે સં. ૧૬૨૪ ના ફાગણ વદિ ૨ ના રોજ જન્મ્યા હતા. ૨૪ વર્ષની યુવાનવયે સંસારની મોહળગ તોડી આ. શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. હતું. તેઓ સ્વભાવે શાંત, ચારિત્રશીલ, સમતાભાવી અને શુરભક્ત હતા. ધર્મ પ્રત્યે સંપૂર્ણ ભક્તિભાવ ધરાવતા હતા. ૫૨ વર્ષના લાંબા દીક્ષા પર્યાયમાં તેઓએ ધર્મ અને સમાજની ઉન્નતિ સાધી છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમનથી જૈન સમાજને અને આ સભાને ન પૂરાંચ તેવી ખોટ પડી છે.

શુરમહારાજના અંતકાળે તેઓશ્રીના શિષ્ય રત્ન આ. શ્રી વિજયભિમંગસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ હાજર હતા.

સદ્ગતના આત્માને શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા શાસનદેવને પ્રાર્થના કરે છે. શુરમહારાજના સ્વર્ગારોહણ નિમિત્તે વલાદ ગામે અદ્વાઈતમહોત્સવ તેમજ શાંતિસ્નાન લાઘાવવામાં આવ્યું હતું.



ॐ नमो भगवते वासुदेवाय



ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय



૧. શ્રી મહાવીર જીન સ્તવન ... ૧૬૫	૭. સમયે મા પમાણ ... ૧૫૭
૨. શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ ... ૧૬૬	૮. જ્યેષ્ઠિશ્વરમા જનવા ચોગ્ય જૈનધર્મ ... ૧૮૦
૩. નિરાશામાં મુકિત ... ૧૬૭	૯. યુગવીર આચાર્યશ્રીનો બિશ્વનેરમાં પ્રવેશ મહોત્સવ ... ૧૮૨
૪. પરમાર્થસચ્ચ વાક્ય સંગ્રહ ... ૧૭૦	૧૦. વર્તમાન સમાચાર ... ૧૬૩
૫. પ્રસન્નતા ... ૧૭૩	
૬. જૈન મુનિઓ શુન્દરાતી સાહિત્યના આદ્યસૃષ્ટાઓ છે ... ૧૭૬	

## નવા થયેલા આનંદના સલાસદો

૧ શાહ મણીલાલ મોહનલાલ	અમદાવાદ	લાઇફ મેમ્બર
૨ શેઠ અંબરલાલ મુનીલાલ	અમદાવાદ નાં. ૨	"

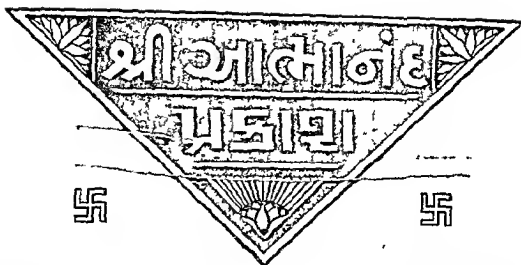
## શ્રીમાન દેવલદ્રાચાર્ય કૃત—

### ॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ (કહારચળ કોસો)

આ “કથારત્ન કોષ” ગ્રંથ પ્રાકૃત ભાષામાં શ્રી દેવલદ્રાચાર્ય જેવા વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજે સંવત ૧૧૫૮ માં તાડપત્ર ઉપર સ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમાં ભરૂચ નગરમાં રચેલો છે; તે તાડપત્રની પ્રાયઃ છૂર્ક થયેલ પ્રત શ્રી અંભાતના પ્રાચીન જૈન લાઠારમાં માત્ર એક જ હતી તેની બીજી એક પ્રત બીજા કોષ પછી રચેલ નથી. આવી ઘણી જ પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી ઘણા જ પરિશ્રમે સાક્ષરવર્ધ્ય મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે સંશોધન કરી તૈયાર કરેલ છે જે જૈન સમાજ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. અત્યાર સુધી જે ગ્રંથનું નામ પછી સાંભળવામાં આવેલ નથી તેમ બીજી પ્રત કોષ રચેલ નથી; એવા મહા મૂલ્યવાન જુદા જુદા ૫૦ જૈનધર્મના તત્ત્વ જ્ઞાન અને બીજા જાણવા લાયક વિષયો ઉપર અનેક અનુપમ કથારૂપી રત્ન લાઠાર આ ગ્રંથમાં ભરેલ છે; જે વિષયો અને કથાઓ સરલ, સુંદર, ઉપદેશક અને આત્માને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેમ છે. શ્રી મુનિ મહારાજજીને વ્યાખ્યાન માટે તો ખાસ ઉપયોગી છે તેમ પુરવાર થયેલ છે. અંદર આવેલા વિષયો અને કથાઓ તદ્દન નવીન, અને બીલકુલ નહીં પ્રગટ થયેલી, અત્યંત આલ્હાદ ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિરંતર પઠન પાઠન માટે અત્યંત ઉપયોગી છે. અત્યારસુધીમાં આવો સુંદર, ભોધપ્રદ, ઉપદેશક, વાંચવા સાંભળવા અને મનન કરવા લાયક ગ્રંથ પ્રગટ થયેલ નથી. ફોર્મ ૬૬ પાના ૮૦૦ આઈસેંટિલ ઉંચા લેઝર પેપર, અને ઉંચા ટકાઉ ગ્લેઝર પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુંદર ટાઇપથી પ્રતાકરે છપાવવામાં આવેલ છે, કાગળના આજે આઠ ગણાં ભાવ વધેલા હોવા છતાં કિંમત જુદુ લેઝર પેપરની કોપીના રૂ. ૧૦-૮-૦ અને ઉંચા ટકાઉ ગ્લેઝર એન્ટ્રીક પેપરની કિંમત રૂ. ૬-૮-૦ એટલી-અધ્ધમ રાખેલી છે. પોસ્ટેજ અમગ.

લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા-સાવનગર.





પુસ્તક ૪૧ સુ :  
અંક : ૯ એ

આત્મ મ ૪૮  
વીં સ ૨૪૭૦

ચિહ્ન મ ૨૦૦૦ ચૈત્ર  
ઈ સ. ૧૯૪૪ અમીલ

પ્રભુજી મહાવીર તું મંગલકાર.

( ગમ-ભીખપાસ )

પ્રભુજી મહાવીર તુ મંગલકાર

જગતીયક જગજીરે જગવદન, જગજીન જયદ્રો પ્રભુજી  
પૂર્ણ કામ પુરુષોત્તમસ્વામી, સત્ય દયા વરના પ્રભુજી  
નાથ નિરજન ભવી મનરજન, ભવભય લજનહાર. પ્રભુજી  
અહિંસાધારી મહા ઉપકારી, સુદિત્યુષ દાતા પ્રભુજી  
યશોભદ્ર વીતરાગી વીરને, વદન વારવાર પ્રભુજી

સ્થપિતા મુનિ યશોભદ્રવિજયજી-વલસારા.

—જીજ્ઞાસુ—



## શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ.

( ત્રીમપથાસ-ભારત કા ઉદ્ધ-એ રાગ )

સિદ્ધાર્થ ઉરે તવ હર્ષ સીમા, ત્રિશક્તા હરખાયે સ્વરગમાં;  
શુભ લાભ અહિંસા પ્રસરે ત્યાં, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૧૬.

લવિનનના ઉર ઉદ્યાન-મહા, મધુરી સુખદા વસંત ખીલી;  
શુભ લક્ષિત સુવૃત્તિ વસી રમીલી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૧  
સૈત્રી જાગી સુરદાનવમાં, હર્ષલુ પરિણમતા સ્વશુભમાં;  
કરુણા પ્રગટી હિંસક ઉરમાં, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૨  
ધરણી નંદનવન સમ લાગે, મહેકે પૃથ્વી મધુરી ગાગે;  
સુરખાગાઓ રમતી રાગે, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૩

સઘળાં ચૈતન્ય સ્વરૂપ લાગે, ચૈતનની નયોતિ પ્રગટાગે;  
પ્રભુની સૂતિ ઉર પધરાગે, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૪

વર્ષા વર્ષી ધનધાન્ય તણી, સમતા દુર્વૃત્તિ સર્વ હણી;  
સમતા વૃત્તિ શુભ શ્રેષ્ઠ ગણી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૫  
ભૂમિ કુદ્ધ બની શીતલ વાયુ, કૂડતાં વૃક્ષો જન દીર્ઘાયુ;  
આનંદ લયુ જગ સુખ કાયુ, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૬  
પ્રભુ અનિત બુદ્ધિના સ્વામી, આનંદ સ્વરૂપ અંતરયામી;  
હેમેન્દ્ર પ્રમેદ ધરે પામી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૭

રચયિતા: સુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી સુ. હાવાડા ( વિજાપુર )





## નિરાશામાં મુક્તિ.

લેખક : આ. શ્રી વિજયકૃષ્ણચરિત્ર મહારાજ.

**માનવ** જીવનનો લોકતા અને માનવ-  
દેહમાં વસનારો આત્મા સુખ, શાંતિ, આનંદ  
અને નિર્દોષતાનો ઇચ્છુક હોય છે. ગળ્યો રહે  
છે અને તેને મેળવવા નિરતર પ્રયત્ન કરે છે.  
સુખ એટલે આરોગ્યતા-અશાંતિ વેદનીયનો  
અભાવ શાંતિ એટલે ચિંતાની નિર્વિકલ્પતા-  
કલેશનો અભાવ-મોહનીયનો ઉપશમભાવ  
આનંદ એટલે નિર્મળ જ્ઞાન-વસ્તુનું યથાર્થ  
જાણવું-દર્શન મોહનીયગર્ભિત જ્ઞાનાવર્ણીયનો  
ક્ષયોપશમ અને નિર્દોષતા એટલે અપુનર્જન્મતા-  
અપુનરાવૃત્તિ પદની પ્રાપ્તિ-આયુષ્ય કર્મનો  
અપુનર્જન્મ ધકપણે સર્વથા અભાવ વિચાર કરતા  
સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે કે કર્મધીનપણુ આત્માને  
મોટે અત્યંત અનિષ્ટ કરવાવાળું છે કર્મ અદૃષ્ટ-  
પણુ આત્માના સુખ, શાંતિ અને આનંદાદિ ઇષ્ટ  
પદાર્થો પર પ્રહાર કર્યો જાય છે, જેથી કરી  
આત્મા સુખાદિ વસ્તુઓથી નંખો રહે છે.

કર્મની આધીનતા-કર્મની શુદ્ધામી અજ્ઞાની  
આત્માને અત્યંત પ્રિય લાગે છે, કારણ કે  
અજ્ઞાની આત્માને અનાદિ કાળના અભ્યાસને  
લઈને કર્મજન્ય સુખની જ અભિરુચી હોય  
છે અને તેથી કરીને જ જડ જગતની ક્ષણિક  
સૌંદર્યતા જોઈને તેને પ્રાપ્ત કરવા યુન્યકર્મનો  
ઉપાસક બને છે, પણ કર્મ માત્રનો સહારક  
બનતો નથી અને પરિણામે કર્મની પરત્ર-  
તામાંથી મુક્ત થવાને બદલે વધુને વધુ બદ્ધ  
થતો જાય છે, જેથી કરીને નિરતર કર્મનો  
દાસ બનતો રહે છે.

મોહના મોહ ફરી વળી હ બના દરિયામાં  
હોળું જગત સુખશાંતિ માટે કાંઈ મારી રહ્યું  
છે હ મગર્ભિત હ મ પૂર્ણ સુખમાં સંતોષ  
માની કિમતી માનવજીવન મોહ રહ્યું છે, પણ  
અશાંતિવેદનીયનો અ ત લાગ્યા સિવાય સુખ  
ક્યાંથી ? અને તે અશાંતિનો અ ત જ માત્રને  
શાંતિ પહોંચાડ્યા સિવાય ક્યાંથી ? ધન, બળ,  
બગલા, કુટુંબ, પરિવાર, સંપત્તિ આદિ શાંતિ  
સિવાય બધું ચે નકામું શાંતિ તથા અશાંતિના  
અ ત સિવાય, અર્થાત્ વેદનીય કર્મના ક્ષય  
સિવાય સાચી અને શાશ્વતી શાંતિ ક્યાંથી ?

દ્રવ્ય આરોગ્યતા તો અનતી વખત મળી,  
શાંતિવેદનીય તો ઘણી વખત લોગવી, પણ  
ભાવ આરોગ્યતા વેદનીય કર્મના અભાવરૂપ  
આત્માએ આજ સુધીમાં પ્રાપ્ત કરી નથી અને  
તેથી કરીને જ આત્માના સુખની દરિદ્રતા  
ટળી નથી બદલાની આશા રાખ્યા સિવાય  
જીવને શાંતિ આપનાર, ભાવ આરોગ્યતા મેળવી  
શકે છે; અને આશાવાદી દ્રવ્ય આરોગ્યતા મેળવે  
છે જગત આશાવાદી છે, એટલે જ અ તે  
નિરાશ બને છે આશાવાદીની નિરાશા આત્મ-  
વિકાસ કરવાની હોય છે નિરાશા તે જ  
વૈરાગ્ય ભાવ છે આ નિરાશા સમજ જ્ઞાનપૂર્વક  
અને અજ્ઞાનપૂર્વક હોય છે જ્ઞાનપૂર્વક નિરાશા  
વસ્તુના યથાર્થ જ્ઞાનથી થાય છે અને અજ્ઞાન-  
પૂર્વક નિગ્રાહ ઇચ્છિત પૌંદ્રગલિક વસ્તુ ન  
મળવાથી થાય છે અજ્ઞાન જનિત નિરાશા  
અને જ્ઞાનજન્ય નિરાશા બન્ને વૈરાગ્ય ભાવના છે.

અજ્ઞાનજન્ય નિરાશા દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનજન્ય નિરાશા જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય છે. ગણે પ્રકારના વૈરાગ્યના અંગે ત્યાગ પણ દુઃખગર્ભિત અને જ્ઞાનગર્ભિત એમ બે પ્રકારના હોય છે. દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્યથી કરવામાં આવતો ત્યાગ આશાગર્ભિત હોય છે. અને તે જડાસક્ત છવોમાં પરિવર્તન પામતો નથી; કારણ કે પૌદ્ગલિક સુખોની ધમ્મ્યા હોવા છતાં ન મળવાથી નિરાશ બનીને ભાવીમાં મેળવવાની આશાથી કરવામાં આવે છે; જેથી કરી પુન્ય પ્રાપ્ત કરીને પોતાની આશા સફળ કરે છે. દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્યજન્ય ત્યાગ ધર્મ અંગીકાર કરવાવાળાને જો મોહનીય કર્મનું ક્ષયોપશમ થઈ જાય અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તો તે દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય પણ થઈ શકે છે. અને જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યજન્ય ત્યાગથી આત્મ વિકાસ પણ કરી શકે છે. ક્ષણિક, અનિત્ય, અસાર આદિ વસ્તુના યથાર્થ જ્ઞાનથી થવાવાળી નિરાશા, સાચો જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય છે. આ નિરાશા આશાજન્ય નિરાશા ન હોવાથી આત્મવિકાસના અંગભૂત છે. યથાર્થ આત્મસ્વરૂપનો અંશ છે. આ નિરાશા સર્વ કર્મોનો સંહાર કરી આત્માને પૂર્ણ સ્વતંત્ર બતાવવાવાળી છે. અને તે નિરાશાજન્ય નિરાશા હોવાથી આત્મસ્વરૂપ વિરક્ત-ભાવને જ કહેવામાં આવે છે.

જગતનો આશાવાદઃએટલે મોહનું સાસાન્ય. મોહની સત્તા. પરિવર્તન શીલ સંસારનો કોઈ પણ સભ્ય જ્યાં સુધી આશાનો આશ્રિત છે ત્યાં સુધી મોહના નિયમનું લેશ માત્ર પણ ઉલ્લંઘન કરી શકતો નથી. કારણ કે ઉલ્લંઘન કરવાથી મોહનીયની કઠિનમાં કઠિન શિક્ષાનું પાત્ર બને છે. જે સભ્ય સળગ બની આશા સુક્ત થાય છે અને મોહના નિયમનું ઉલ્લંઘન કરીને બંડ ઉઠાવે છે તેને પ્રથમ તો મોહના

તરફથી અનેક પ્રકારની યાતનાઓ લોગવવી પડે છે; પરંતુ આશાસુક્ત હોવાથી પરિણામે મોહ ઉપર વિજય મેળવી સંપૂર્ણ આત્મશક્તિનો વિકાસ કરી શકે છે, જેથી કરી સાચી સુખશાંતિ અને આનંદનો ભોક્તા બને છે. આશાનો આશ્રિત કોઈ પણ કાળે મોહ ઉપર વિજય મેળવી શકતો નથી, કારણ કે જેની આશા કરવામાં આવે છે તે વસ્તુ જડનો વિકાર છે અને આશા મોહનો વિકાર છે. બંને જડ હોવાથી અને જડ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ કર્મ આધીન હોવાથી આત્માને નિરંતર જડની સેવા કરવી પડે છે. જ્યાંસુધી આત્મા સેવક છે ત્યાં સુધી નિર્જનતાના અંગે કર્મ ઉપર વિજય મેળવવો ઘણું જ કઠિન છે; માટે જ મોહકર્મ ઉપર વિજય મેળવનાર જડ તથા જડના વિકારો યાજેથી સુખ આદિની આશાથી સર્વથા રહિત થવું જોઈએ.

જડ સંસારથી નિરાશ રહેનાર જ શાંતિ મેળવી શકે છે. ચિત્તની શાંતિ નિર્વિકલ્પતાની ઉત્પાદક નિરાશા જ છે. આશાબદ્ધ આત્માના ચિત્તમાં જડ સંસારના પદાર્થોમાં ઇષ્ટ અનિષ્ટની ભાવના હોવાથી અનેક પ્રકારના સંકલ્પ-વિકલ્પરૂપ તરંગોનું ઉત્થાન નિરંતર થયા જ કરે છે કે જેને અસમાધિ-અશાંતિ કહેવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી આશાનું વાવાઝોડું શાંત થાય નહિ ત્યાંસુધી સંકલ્પવિકલ્પની તરંગોમાં સ્થિરતા આવી શકતી નથી. અને જ્યાં સુધી સંકલ્પની તરંગોમાં અસ્થિરતા છે ત્યાં સુધી શાંતિ કે સમાધિ નથી-ત્યાંસુધી આનંદ-સ્વરૂપ આત્મા નિર્દોષ નિર્વિકાર બની શકતો નથી. નિર્દોષ બન્યા સિવાય આત્માને પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મળી શકતી નથી. પૂર્ણ સ્વતંત્ર બન્યા સિવાય અપુનરાવૃત્તિ સ્થાન હોઈ શકતું નથી અને ભવજ્રમણુ ટળી શકતું નથી.

## સાધન ધર્મ નથી.

સ સારવાસી છવો ઉપર મોહનીયતા રાગ અને દ્રેષ બન્ને દુ ખોએ એટલી બધી સત્તા જગાવી છે કે જેને જોઈને ઉપશમભાવ-વાળા પણ આશ્ચર્ય પામે છે અને વિચાર કરતા હજી સમજાતું નથી કે સારવાસીઓ ધર્મના નામે આપસમા દ્રેષ તથા વૈરવિરોધનો આદર શા માટે કરતા હશે ? એકબીજાને અળખા-મણા તથા અગ્રિય કેમ લાગતા હશે ? જીવ-માત્ર એક જ ધર્મવાળા છે કોઈમો પણ ધર્મ જુદો નથી જુદો ધર્મવાળું તો જડ છે અને તે જ વિધર્મી છે તો પછી છવો ધર્મમા શા માટે લેદ પાડતા હશે ?

અણબળ માણસો તો પરમાત્માના માણ-સોને લઈને જુદા જુદા ધર્મ સ્થાપન કરે છે અમુક વૈષ્ણવધર્મી છે અમુક શિવધર્મી છે અમુક જિનધર્મી છે પરમાત્માના નામોને લઈને આત્મધર્મમા કેવીરીતે લેદ પાડ્યા તે જ આશ્ચર્ય જનક છે !

ખરૂ જોતા તો આત્મધર્મમા કોઈ પણ પ્રકારનો લેદ નથી અનેક આકૃતિ તથા પ્રકૃતિમા જણાતાં જીવમાત્ર સ્વરૂપે એક સગળા જ છે. ગમે તે દેહમા છવો કેમ ન રહેતા હોય પણ જ્ઞાનદર્શન તથા પ્રદેશમા જરાય લેદ નથી આત્મધર્મમા અલેદ દૃષ્ટિ થયા સિવાય રાગદ્રેષ ઓછા થતા નથી અને રાગ દ્રેષ ઓછા થયા સિવાય આત્મવિકાસ થતો નથી બધાય પોતાને સમ્યગ્દૃષ્ટિ માને, પણ વાસ્તવિક સ્વરૂપમા અલેદ દૃષ્ટિ થયા સિવાય સમ્યક્ત્વ કયાથી ? આત્મધર્મમા લેદ બુદ્ધિ અને જડ ધર્મમા અલેદ બુદ્ધિ તે કાઈ સમ્યક્ત્વ કહી શકાય ? અને ન્યા સમ્યક્ત્વ નથી ત્યા જ્ઞાન કયાથી હોય ? અને જ્ઞાન વગર વિકાસ કયાથી ?

સાધનને ધર્મ માનનારાઓ, સાધનને દૃષ્ટિમા

ગળીને આત્મધર્મમા લેદ પાડે છે પણ સાધન માત્ર જડ છે તે માધ્ય ચૈતન્યના ધર્મમા કેવી રીતે લેદ પાડી શકે ? નામ, સ્થાપના, પુસ્તક, માળા, દેહક્રિયા, લેખ બધા ય જડ તે જ્ઞાન-દર્શનચારિત્ર ધર્મમા પગિવર્તન કેવી રીતે કરી શકે ? અનાદિ કાળથી આત્માના પ્રદેશોમા ઓતપ્રોત થઈને રહેલું કર્મ-જડ આત્મધર્મમા પગિવર્તન કરી શક્યું નથી, તો પછી કોઈક વખત જ સળ ધમા આવનાર જડ આત્મધર્મને કેવી રીતે ફેરવી શકે ?

સાબુ કપડાના તાતણા ઉપર રહેલા મેલને ફૂં કરી શકે, પણ તાતણાઓને લાલ, પીળા કે કાળા ન બનાવી શકે જડ સાધનો આત્મ-પ્રદેશ ઉપર રહેલા કર્મ-જડને ખરોડી શકે પણ આત્મપ્રદેશોને જ્ઞાનદર્શનની તાગતમ્યતા કે વર્ણુ, ગંધ, રસ, સ્પર્શવાળા ન બનાવી શકે અજ્ઞાનતાથી જડ સાધનોને વળગી રહી વૈર-વિરોધનો આશ્રિત બની આત્મધર્મમા લેદ દૃષ્ટિ રાખનાર આત્મદ્રોહી હોવાથી આત્મવિકાસનો અનધિકારી છે

મનુષ્ય માત્ર જાણે છે કે માણસ અન્ન ખાઈને જીવે છે માણસને જીવવાનું સાધન અન્નપાણી છે, છતાં કોઈ માટી તથા પથરા જેવી વસ્તુને ખોરાક તરીકે વાપરી જીવવાનું સાધન બનાવે તો તે સર્વથા અનુચિત જ સાધન કહી શકાય અને જીવવાને માટે કોઈ પણ માણસ તેનો ઉપયોગ ન કરે તો પછી આત્મવિદ્યામના સાધન સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમતા, શાંતિ, મમતા, વૈરાગ્ય, ત્યાગ આદિ હોવા છતાં કોઈ રાગ, દ્રેષ, વૈર, વિરોધ, અદેખાઈ, અસહિષ્ણુતા, ઘૃણા, તિરસ્કાર, નિર્દયતા આદિને આત્મ ધર્મના વિકાસના સાધન બતાવે તો ડાહ્યા અને જ્ઞાની પુરુષો કેવી રીતે માની શકે ? અને આત્મવિકાસ માટે કેવી રીતે લાન બૂલી

# પરમાર્થસૂચક વાક્યસંગ્રહ

( ગતવર્ષના પૃષ્ઠ ૨૬૬ થી શરુ. )

સંગ્રહક ને યોગ્ય—મુનિ પુણ્યવિજયજી ( સંવિજ્ઞાપાક્ષિક )

જ્ઞાન વિના મોક્ષ નથી, વૈરાગ્ય વિના જ્ઞાન નથી, વિચાર વિના વૈરાગ્ય નથી, સ્થિરતા વિના વિચાર નથી. ૮૮

જ્યાં સુધી જીવને વૈરાગ્ય સ્ફુરતો નથી ત્યાં સુધી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. સિદ્ધાન્તબોધનું શ્રવણ, વાચન કે પઠન તે જીવ કરે પણ તેના અંતરમાં પ્રવેશ પામી શકતા નથી. ૮૯

પાત્રતા વિના જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી—પરિ-

ણામ આપતું નથી. તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જીવને વૈરાગ્ય પાત્રતા આપે છે. આમ આ સંસારથી છૂટવા ઇચ્છતા જીવોને—મુમુક્ષુઓને વૈરાગ્ય પરમ સાધન છે. ૯૦

જેના ચિત્તમાં લેશ માત્ર ત્યાગ, વૈરાગ્ય નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન ન થાય એમ સત્પુરુષો કહે છે તે કેવળ સત્ય છે. આ કાળ એના પ્રત્યક્ષ પૂરાવારૂપે છે. આ કાળને પરમ જ્ઞાની-એએ દુષ્કમ દહ્યો છે તે વાસ્તવિક છે. જે

તન્મય બને ? વસ્તુ માત્રનું અસ્તિત્વ હયાતી-હોવાપણું ધર્મને અવલંબીને રહેલું છે. સાકર મીઠી, દરિયાતું—કડવું, મીઠું, ખારું. આત્માજ્ઞાન-દર્શનવાળો, જડ-વર્ણ, ગંધ, રસાદિવાળું ઇત્યાદિ વસ્તુઓના ધર્મનું ખંડન-નાશ કરવા અનાદિ કાળથી અત્યાર સુધીમાં થઇ ગયેલી સમર્થ વ્યક્તિઓમાંથી કોઈ પણ સમર્થ થયું નથી, ઘણે પણ નહિ અને હયાતે પણ નથી કે જે ધર્મનું ખંડન કરી શકે. સમગ્રનું નથી કે અત્યારે એકબીજી એકબીજીના ધર્મનું ખંડન કેવી રીતે કરતા હશે ? ધર્મનું ખંડન કરવા જતાં આત્માના પોતાના ધર્મને ઢાંકી દેવા ગાઢ કર્મના પડદાઓ બનાવી સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શનાદિને ઢાંકી રહ્યા છે.

સાધનોનું પણ ખંડન થઇ શકતું નથી, કારણ કે સાધનો પણ પોતાના જ સ્વરૂપમાં રહેવાના. સાધન પણ વસ્તુ છે અને તે કશું માત્રથી નાશ થઈ શકતું નથી. સાધનોના ઉપ-યોગનું જો ખંડન નહિ પણ; સાધનની સાધ્ય

પ્રત્યેની અંતુઃકળતા—પ્રતિકૂળતાનો વિચાર કરતા હોય તો કંઈક અંશે ઉચિત ગણાય; પણ ત્યાં કદાચહ, મિથ્યા જ્ઞાન, મિથ્યા અભિમાન, રાગ દ્વેષ, વૈરવિરોધ, દુષ્ટાદિને અવકાશ જ નથી. જ્યાં આ વસ્તુઓ છે ત્યાં વિચાર નથી પણ વિવાદ જ છે અને જ્યાં વિવાદ છે ત્યાં વિકાસ જ નહિ પણ વિનાશ તિરોભાવ જ છે.

પોતાનું માનેલું ( મત ) સાચું મનાવવા બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કરી કુચુક્તિઓના આશ્રય લેો અથવા તો પ્રમાણિક પુરુષોના વચનોને પોતાના વિચારોમાં જણાવો, કોઈ રીતે વસ્તુનું ખંડન કરી શકવાના નથી તેમજ શ્રેય કે વિકાસ પણ કરી શકવાના નથી. વિકાસના વિરોધી મિથ્યા જ્ઞાનાદિને આશ્રય લઈને અને અજ્ઞાનવશ થઈને ખોટી પ્રસિદ્ધિ તથા મોટાઈ મેળવવા સાધનોના ખંડન-મંડનમાં ઊતરનાર અજ્ઞાની જીવોથી પોતાનો સ્વાર્થ સાધી શકે ખરા; પણ જ્ઞાની પુરુષોની દૃષ્ટિમાં તો તેઓ દયાના જ પાત્ર છે.



આલી રહી છે. ઉદ્દેશ શું, લક્ષ્ય શું, સાધ્ય શું તે તરફ તો કોઈની નજર પણ પડતી નથી. ૧૦૧

ગાહ્ય સાધનો મનને સ્થિર કરવાને માટે અવલંબનરૂપ છે એ વાત પાછળથી ભૂલી જવાય છે અને ગાહ્ય સાધનમાં જ સર્વસ્વ મનાઈ જાય છે. સાધનોનો ઉદ્દેશ એ જ કે મનને સ્થિર કરી કંઈ વૃત્તિશૂન્ય કરવું. ૧૦૨

વિવિધ પ્રકારના જે સાધનો શાસ્ત્રમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે તે સર્વ એક માત્ર આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિને અર્થે જ છે; છતાં અધિકારી ભેદે સાધનાઓ પણ ભિન્ન ભિન્ન હોય છે. ૧૦૩

નૈન ધર્મમાં જે આટલા બધા પર્વો તથા ઉત્સવો કહ્યા છે, તેનો હેતુ માત્ર એ જ કે ધર્મની મહાન મહાન લાવનાઓ લોકો સમજી શકે અને તેને ક્રિયામાં મૂકી શકે. ૧૦૪

અનેક લોકો ધર્મની યથાર્થ લાવનાને નહિ સમજી શકવાથી તેને સ્થૂલ રીતે વળગી રહે છે. અને ઉત્સવ-આમોહ પૂરો થયો એટલે લાવનાઓ પણ ભૂલી જાય છે. એટલા જ માટે ધર્મનું ગાહ્ય આવરણ યથાર્થ ધર્મને તથા આત્મજ્ઞાનને ઢાંકી દે છે, એમ જે કહેવાય છે તે ખરું પડે છે. ૧૦૫

જેઓ પોતાનો સ્વાર્થ-આત્માર્થ પણ પૂરો સાધી શકતા નથી, તેઓ પારકાનું કલ્યાણ-શી રીતે કરવાના હતા ? ૧૦૬

શ્રુતજ્ઞાનની લાવનાથી આત્મજ્ઞાનગૃતિ, વિવેક-દૃષ્ટિનો વિકાસ અને યુદ્ધિ સૂક્ષ્મ પદાર્થો સમજવાને લાયક બને છે. ઉત્સર્ગ અપવાદ સમજાય છે, આગ્રહ એછો થાય છે, વસ્તુની બધી દિશાઓ ભણી શકાય છે, સાપેક્ષ વૃત્તિએ વસ્તુતત્ત્વનો વિચાર કરવાનું બળ આવે છે, સ્વાદ્વાદ દૃષ્ટિ તે જ કહેવાય છે. તેને લઈને દરેક વસ્તુ તથા દર્શનના ભેદોનો અપેક્ષાએ સફલાવ સમજી શકાય છે. ૧૦૭

અનેકાન્તવાદ જનતામાં શાંત લાવતું વાતાવરણ ઉપજાવનાર છે અને એથી જ એ સમજાવતું મૂળ છે એટલા માટે સંતો એને સામ્યવાદ પણ કહે છે. ૧૦૮

નયવાદ મનુષ્ય-પ્રજાની દૃષ્ટિને વિશાળ અને હૃદયને ઉદાર બનાવી મૈત્રીલાવના રસ્તો તેમને સરળ કરી આપે છે. આ રીતે જીવનના કલહો શમાવવામાં અને જીવનવિકાસનો માર્ગ સરળ કરી આપવામાં નયવાદ સંસ્કારી જીવનનું સમર્થ અંગ છે. ૧૦૯

ક્ષયોપશમથી સર્વ મનુષ્યોની ભિન્ન વૃત્તિ હોવાથી પોતાનું અન્યને સર્વ પસંદ ન આવે અને સર્વનું પોતાને સર્વથા પ્રકારે પસંદ ન આવે, આવી સ્થિતિ સર્વત્ર થોડાઘણા અંશે જ્યાં ત્યાં દેખાય છે, તેમાં જ્ઞાની સાપેક્ષ યુદ્ધિ ધારણ કરીને સાપેક્ષ ભાવે વ્યવહાર અને નિશ્ચયથી મધ્યસ્થ વૃત્તિએ આત્મકલ્યાણમાં પ્રવર્તે છે. ૧૧૦

સત્યની ખાતર સત્ય છે; નહિ કે મને પ્રિય છે અથવા મારું છે માટે સત્ય છે. એ અમોહ આવી બે ધ્યાનમાં હોય તો દૃષ્ટિરાગ, લોકેષણ, લોકસંજ્ઞા, ગાહરિયો પ્રવાહ, દર્શન-મોહ એ બધા અપાટામાં દૂર થઈ જઈ આત્મા પોતાના સનીતન-અનાંદિ નિધન સત્ ભણી સહેજે વળે. ૧૧૧

જ્યાં સુધી સાચી વાત કહેવાની તથા સાચી રીતે વર્તવાની આપણામાં હિંમત આવી નથી, ત્યાં સુધી આપણો ઉત્કર્ષ થયો કદિ પણ સંભવિત નથી. શુદ્ધ આશયથી સ્વ-પર હિંમતની યોગ્ય તુલના કરતાં જે લાગે તે કહેવામાં તથા કરવામાં જ પુરુષાર્થ છે. ૧૧૨

વિચક્ષણ યુદ્ધિશાળીઓ માણસના વચનથી તેના શુભાવશુભનો તોલ નિઃસંશય કરી શકે છે. અસુક વચનો કૃત્રિમ છે અને અસુક તેના શુદ્ધ



પ્રસન્નતા કેને પ્રિય નથી? એવો કોણ મનુષ્ય છે જેને પ્રસન્ન થવાનું નથી ગમતું? એવો કોણ છે કે જેને પ્રસન્ન મનુષ્યની પાસે રહેવું નથી ગમતું? આપણે સઘળા બાળકને ચાહીએ છીએ થા માટે? એટલા માટે જ કે બાળક પ્રસન્નતામા જ રહે છે જે આપણને હર્ષણ છે ખીલેલું ફૂલ જોને પ્રિય હોય છે અને કમ્પાથેકા ફૂલનો સૌ તિરસ્કાર કરે છે રોવીસૂરત મનુષ્યથી સૌ પાછા હટ્ટે છે હસતા માણસનું સૌ કોઈ સ્વાગત કરે છે તેનાથી કોઈનેા જીવ સુખાતો નથી જેનું મન પ્રસન્ન નથી તેની પાસે કશું નથી, અને જેનું મન પ્રસન્ન છે તેની પાસે સઘણું છે

પ્રસન્નતા શક્તિની પરિચાયિકા છે જે મનુષ્યની અંદર આધ્યાત્મિક શક્તિ હોય છે તે જ પ્રસન્ન ગ્રી શકે છે પ્રસન્નતા પોતે એ શક્તિની ઉત્પાદિકા પણ છે મનુષ્ય જેટલો પ્રસન્ન રહે છે

અંત કલ્પના સત્ય છે. એ તાત્કાલી-એ પાંખુ તેઓ પોતાની છુદ્ધિવડે કરી શકે છે ૧૧૩

કેટલીક વાર આપણે ખીજની દાક્ષિણ્યતા ગણવી પડે છે અને તેથી ફરીને આપણા મનને અલુગમનું ઢામ કલ્પાની ફજ પડે છે ધાર્મિક અને સસારી ઉત્તમ કાર્યમા પ્રેરણા હોય તો જ દાક્ષિણ્યતા સાચવવી અને તેનું જ નામ દાક્ષિણ્યતા કહેવાય છે ૧૧૪

યથાર્થ પ્રશ્નચારી બનવા માટે સૌ પહેલા સંયમ સંજોગી કઠોર તત્ત્વ-નિયમો પાળનાં શીખવુ જોઈએ, સ્ત્રીઓનાં નામ અને ગધથી તો દૂર રહેવું જ જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ સ્ત્રીઓની સાથે સસર્ગ ગળનાગ ગૂહચ્ચેના સહવાસથી પણ ત્યાગી-પ્રશ્નચારીઓએ દૂર રહેવું જોઈએ ૧૧૫

તેટલું આધ્યાત્મિક બળ તેનું વધે છે એટલું જ નહિ પણ તે પોતાની શારીરિક શક્તિ પણ વધારે છે. મન પ્રસન્ન રહેવાથી શરીરની અમૃત પેદા કનારી અધિઓ પોતાનું કાર્ય સારી રીતે કરે છે અને શરીરમા એ પદાર્થોના પ્રવાહ ચાલુ ગમે છે કે જેનાથી શરીર અક્ષય બની રહે છે તેમજ વધે છે, પ્રસન્નચિત્ત મનુષ્ય લાગ્યે જ રોગી હશે

પ્રસન્નતા માનસિક તપથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે બાળકની પ્રસન્નતા પ્રકૃતિ છે પરંતુ તેની પ્રસન્નતાનો ભગ સહજ વાગ્માં થાય છે પ્રૌઢ મનુષ્યની પ્રસન્નતા પુરુષાર્થથી ઉપલબ્ધ થાય છે તે સાધનાવડે આવે છે ખરી પ્રસન્નતા પ્રતિજ્ઞા પરિસ્થિતિઓથી નષ્ટ નથી થતી પ્રૌઢ લોકોની પ્રસન્નતા જ વાસ્તવિક પ્રસન્નતા છે, કેમકે તે સ્થાયી રહે છે એવી પ્રસન્નતા આપણે સર્વે મેળવી શકીએ છીએ તેને માટે આપણે આધ્યાત્મિક શક્તિ વધાવવી પડશે

જેમ લોગનની એક જ વસ્તુ બે સિત્ત સિત્ત પાત્રોમા મૂકવાથી તેના સ્વાદમાં ફરક પડતો નથી, તેમ ભાષાના લેહો અનેક હોવા છતાં તેથી કરીને અર્થમા ફરકો ફર પડતો નથી ૧૧૬

ભાષા ગમે તે હોય, પરંતુ જેમા અધ્યાત્મ નિરુપણનો વિષય હોય અને અનુભવનો ગ્રહ લગેલો હોય તો તેને સંસ્કૃત ક્રતા પણ ગણીર સમજવી જોઈએ ૧૧૭

હર્વિદગ્ધ, ધર્પાણ મનુષ્ય અન્યના સત્ય લખાણને અસત્-વિપરીત દષ્ટિથી જુએ છે, જોનામા દષ્ટિલેહનો ત્યાગ નહિ થયેલો હોઈ સત્ વસ્તુ પ્રત્યે પ્રેમશૂન્યતા હોય છે. ૧૧૮

( ચાલુ )

આધ્યાત્મિક શક્તિની વૃદ્ધિ તે શક્તિ વધારવાના ઉપાયો લેવાથી થઈ શકે છે. જેવી રીતે શરીરની શક્તિ સ્વાસ્થ્ય સંબંધી નિયમોનું પાલન કરવાથી વધી શકે છે તેવી રીતે મનની શક્તિ પણ આધ્યાત્મિક જીવન સંબંધી નિયમોના પાલનથી વધે છે. સંસારના સર્વ ધર્મ ગ્રંથોએ આધ્યાત્મિક શક્તિ વધારવાના ઉપાય બતાવ્યા છે. ભારતવાસીઓએ તો એ વિષયનું એક વિજ્ઞાન જ બતાવ્યું છે.

આધ્યાત્મિક શક્તિના સંચયના આર ઉપાય યોગવસિષ્ઠકારે બતાવ્યા છે. શમ, સત્સંગ, સંતોષ અને વિચાર. મનનું અનેક પ્રકારે નિયમન કરવું તે શમ છે; સાત્વિક ઉપવાસ, ઈન્દ્રિયનિયંત્રણ વગેરે શમના જ અંતર્ગત છે. સત્સંગથી કુવૃત્તિઓ નિવૃત્ત થાય છે અને સુપ્રવૃત્તિઓ સળગી યતે છે તથા અનેક પ્રકારના સહવિચાર મનમાં આવે છે, જે આપણા મનને કાબૂમાં લાવવામાં મદદ કરે છે. બીજા મનુષ્યોનું આધ્યાત્મિક બળ આપણને સુમરૂપે સહાય કરે છે અને જ્ઞાન તરફ આપણી ફેરવે વધારે છે. સંતોષથી આપણી શક્તિઓનો અપવ્યય ઘટકે છે. વિચારદ્વારા આપણે સારું ખરાબ, સત્ય-અસત્ય જાણીએ છીએ. માણસ પોતાના વિચારદ્વારા પોતાની જાતને જાણે લાવીને પરમપદ પ્રાપ્ત કરે છે. પશુઓ અને જાળજોમાં વિચાર કરવાની યોગ્યતા નહિ હોવાથી તેઓ પરમપદની પ્રાપ્તિ નથી કરી શકતા.

એક જ શબ્દમાં આધ્યાત્મિક ઉત્તતિનો ઉપાય બતાવવામાં આવે તો એટલું જ કહેવું પૂરતું છે કે સાંસારિક વિષયો તરફ જતાં મનને રોકવાથી આધ્યાત્મિક શક્તિ વધે છે અને સાંસારિક વિષયો તરફ રોકાઈ વગર તેને જવા દેવાથી તેની શક્તિ ઘટે છે.

ભગવદ્ગીતામાં કહ્યું છે કે—

ધ્યાયતો વિષયાન્ પુન્સઃ સંગસ્તેષૂપજાયતે ।  
સંગાત્ સંજાયતે કામઃ કામાત્ ક્રોધોઽભિજાયતે ॥  
ક્રોધાત્ ભવતિ સંમોહઃ સંમોહાત્ સ્મૃતિ ચિન્નમઃ ।  
સ્મૃતિચ્છેદાત્ વુદ્ધિ નાશો વુદ્ધિનાશાત્ પ્રણશ્યતિ ॥

અર્થાત્ વિષયોમાં રમણ કરવું એજ મનુષ્યને માટે ઘાતક છે. એવા પ્રત્યેક વિષયને મનથી દૂર રાખવો જોઈએ કે જે પ્રસન્નતામાં બાધક હોય છે. આપણા નુકસાન ઉપર લાંબો વખત વિચાર નહિ કરવો જોઈએ. નુકસાનની ભાવના પ્રસન્નતાનો નાશ કરે છે. એનાથી આપણી આધ્યાત્મિક શક્તિનો પણ હાસ થાય છે. સઘળા પ્રકારની ઘટનાઓની સારી બાબત પર વિચાર કરવાથી મનની પ્રસન્નતા જળવાઈ રહે છે. સંસારની દરેક ઘટનાને જે બાબત હોય છે, જે મનુષ્યનું મન ઘટનાની ખરાબ બાબત તરફ જાય છે તે પોતાની પ્રસન્નતા પોતાના હાથે જ નષ્ટ કરે છે. એથી જીલકું જેવું મન સારી બાબત તરફ ઢળે છે તે પોતાની પ્રસન્નતા જાળવી રાખે છે. પ્રત્યેક પ્રકારની હાનિથી માણસને કાંઈને કાંઈ લાભ થાય છે. જ. અને પ્રત્યેક લાભથી કાંઈને કાંઈ હાનિ થાય છે. હાનિકારક ઘટનાઓનાં લાભને શોધવા નીકળવું એ બુદ્ધિમાનોનું કામ છે. કોઈ વખત લાભ પ્રત્યક્ષ નેવામાં ન આવે તો એમ સમજવું કે લાભ તત્કાળ અપ્રત્યક્ષ છે, પણ પાછળથી પ્રત્યક્ષ થશે.

પ્રસન્નતા એક સંક્રામક પદાર્થ છે. જેવી રીતે રોગ સંક્રામક હોય છે તેવી રીતે સ્વાસ્થ્ય પણ સંક્રામક હોય છે. રોગી માણસ પોતાના રોગનો પ્રચાર આસપાસ રહેનારમાં કરે છે, તેવી જ રીતે સ્વસ્થ મનુષ્યને જોઈને બીજા લોકો પણ સ્વસ્થતાનો અનુભવ કરવા લાગે છે. પ્રસન્નતાની પણ એ જ સ્થિતિ છે. માનસિક વિકાર જેટલા સંક્રામક હોય છે તેટલા શારીરિક વિકાર નથી હોતા. એક રોગી મનુષ્યને જોઈને બીજા કોઈ પણ માણસ તુરત જ રોગી નથી

ખની જતો, પણ એક દુખી મનુષ્યને જોઇને ખીન્નતુ હૃદય પણ દુખથી ભરાઈ જાય છે એવી જ રીતે પ્રસન્નચિત્ત અથવા હસતા લોકોના સમાજમાં જઈને આપણે પણ પ્રસન્ન થઈએ છીએ અને હસવા લાગીએ છીએ.

આ રીતે આપણે જોઈએ છીએ કે માણસ પોતે જ પ્રસન્ન રહીને અનાયાસે પરોપકાર કરે છે અંગ્રેજ વિદ્વાન લેખક સ્ટીવન્સન કહે છે કે પ્રસન્નચિત્ત મનુષ્યને મળવું એ પાંચ પાઉંડની નોટ મેળવવા કરતા વધારે લાભદાયક છે (A happy man or a woman is a better thing to meet than a five pound note) માણસ જે કાર્ય પ્રસન્નચિત્તે કરે છે તેનાથી ખીન્નને વાસ્તવિક લાભ થાય છે વારંવાર ચિંતાઈને કૌલા કામથી કંઈ લાભ થતો નથી કોઈ માણસ કંઈવારે મને દાન આપે છે તો એ દાનથી એવું કશું કંઈયણ નથી થતું પ્રસન્નતાપૂર્વક આપેલું દાન જ ખન્ને પક્ષતુ કંઈયણ કરે છે પ્રસન્નતાપૂર્વક કરેલું કાર્ય ત્રુટિ વગરનું રહે છે એવું કોઈ કાર્ય કરતી વખતે ભૂલ થઈ જાય છે તો તે તુરંત જ દેખાઈ આવે છે કિંતુ અપ્રસન્નતાની અવસ્થામાં કરેલાં કાર્યમાં એવી અનેક ત્રુટિઓ રહી જાય છે જે આપણને કામ કરતી વખતે નજરે પડતી નથી માણસે પોતાના માથે એટલી જ જવાબદારી લેવી જોઈએ જે તે પ્રસન્નતાપૂર્વક ઉઠાવી શકે.

અપ્રસન્નતા શારીરિક તેમજ આધ્યાત્મિક શક્તિઓનો હાસ કરે છે નિગ્રાહવાદી પુરુષ હમેશા આત્મઘાત કરે છે એવી રીતે કોઈ માણસ પણ પોતાની સઘળી માનસિક શક્તિનો ત્યાગ કરે છે એવા માણસના શરીર પણ રોગ-ગ્રસ્ત રહે છે તેઓ થોડા સમયમાં જ પોતાની જીવન-યાત્રા પૂરી કરે છે નિરાશ તથા ક્રોધ મનુષ્યને માટે ઘાતક છે, એ ખન્નેને જાહેર

મખ ધ છે ક્રોધનું લક્ષ્ય ખીન્નનો વિનાશ કરવાનું છે અને નિરાશાનું લક્ષ્ય આત્મવિનાશ કરવાનું છે ક્રોધ અસુક અમય ખાદ નિરાશામાં જ પરિવર્તે છે

દરેક મનુષ્યે પોતાની જાતને હમેશા એવા વાતાવરણમાં ગળવી ઘટે કે જ્યાં તેના મનની પ્રસન્નતા નષ્ટ ન થાય ક્રોધી, નિગ્રાહવાદી, નિહા કરનાર તથા ધર્મ્યાણુ લોકોથી દૂર રહેવું જોઈએ ત્યાંથી તથા પરોપકારી પુરુષોનો સંપર્ક વધારવો જોઈએ એવા પુરુષોનો સત્તમ શક્ય ન હોય તો તેઓના વિચારોનું મનન કરવામાં આપણે સમય ગાળવો જોઈએ સદાચારી પુરુષોના વિચારો પુસ્તકમાંથી મળી આવે છે આપણે કોઈ મહાપુરુષના વિચારો કોઈ પુસ્તક દ્વારા જાણીએ છીએ ત્યારે આપણને તેના સત્તમનો જ લાભ થાય છે મહાત્મા પુરુષો હમેશા પ્રસન્નચિત્ત રહે છે અને પોતાની ગાનસિક અવસ્થાનો પ્રભાવ ખીન્ન ઉપર અનાયાસે જ પાડે છે

ભૂખ્યો માણસ પ્રસન્નચિત્ત નથી રહી શકતો પ્રસન્નતા કુધા-શાંતિની પરિચારિકા છે તે પૂર્ણતાના અનુભવનું પરિણામ છે એટલા માટે જે મનુષ્ય અનેક પ્રકારના પદાર્થો ઇચ્છતા કરે છે તે કદાપિ પ્રસન્નચિત્ત નથી રહી શકતો મનની ભૂખ શાંત કર્યા વગર પ્રસન્નતા નથી આવતી એ ભૂખ શરીરની ભૂખ જેવી નથી. શારીરિક ભૂખ લોગનની પ્રાપ્તિથી શાંત થાય છે, મનની ભૂખ વિષયો પ્રાપ્ત થવાથી વધે છે એ તો જ્ઞાનવૈરાગ્યથી જ શાંત થાય છે જ્યાં સુધી મન લટક્યા કરે છે ત્યાં સુધી પ્રસન્નતાના દર્શન નથી થતા ત્યારે મન આત્મનો રમણ કરવા લાગે છે ત્યારે તેવી સ્વાભાવિક પ્રસન્નતા પ્રકટ થાય છે

# ૬ જૈન મુનિઓ ગુજરાતી સાહિત્યના આઘસૂષ્ણાઓ છે ૬

લેખક : ડુંગરશી ધરમશી સંપટ.

અપભ્રંશ ભાષામાંથી ગુજરાતી ભાષાની ઉત્પત્તિ થઈ છે. અપભ્રંશ ભાષાનું સાહિત્ય હમણાં જે મળે છે તે લગભગ સર્વે જૈન વિદ્વાન મુનિઓની કૃતિ છે. ગુજરાતી ભાષાના મૂળ ઉત્પાદકો આમ જૈનોના મુનિઓ છે. જૈન મુનિઓએ માગધી, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ ભાષાના સાહિત્યની જે સેવા કરી છે તે અમૂલ્ય છે. ગુજરાતમાં ઐદ્ધધર્મ ખૂબ ફેલાયો હતો. તેના હબરો મઠોના અવશેષોનો પત્તો મળે છે; પરંતુ ઐદ્ધ સાધુએ ગુજરાતી ભાષાની કાંઈ સેવા કર્યાના ચિન્હો મળ્યા નથી—અપભ્રંશ ભાષામાં પણ એમણે કાંઈ લખ્યું હોય એવા સાધનો પ્રાપ્ત થયા નથી. સેકંડો વરસોના એમના ગુજરાતના સાહિત્યના અસ્તિત્વ માટેના કાંઈપણ વારસો ગુજરાતીઓને માટે ખુલ્લેસ્થ સાધુઓ આપી ગયા નથી. ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણ-ધર્મ ઐદ્ધ ધર્મ પહેલાં પ્રચલિત હતો; પરંતુ ગુજરાતી બ્રાહ્મણોએ પણ ગુજરાતી ભાષાના ઉત્પત્તિ કાળમાં કાંઈ જાણવાબેગ ફાળો આપ્યો નથી તેમ અપભ્રંશ ભાષાની સેવા પણ કરી નથી. આ ભાષાઓના ઉત્પત્તિકાળમાં નાના કોમળ છોડવાનું સંભાળપૂર્વક પોષણ કરવાનું કામ ગુજરાતના ઐદ્ધ ધર્મીઓ કે બ્રાહ્મણ ધર્મીઓને ફાળે જતું નથી. પરંતુ વીતરાણ અને લાંબા ધાર્મિક આધ્યાત્મિકતાથી પ્રેરાઈને જૈન મુનિઓએ આ મહાન કાર્ય ઉપાડ્યું. એમણે સોદાંકીઓની મહત્તા વધારી, એમણે અપભ્રંશને દીવાલી ગુજરાતી ભાષાના પાયાનું શરૂઆતનું સુંદર કામ પણ જૈન મુનિઓએ ત્યાગવૃત્તિથી અને ફળની

આશા વગર કર્યું છે. નરસિંહ મહેતા, ભાલણ અને પ્રેમાનંદ મહાકવિએ આ મજબૂત પાયા ઉપર સુંદર દીવાલો બનાવી હતી. ગુજરાતી ભાષાના મૂળરૂપ અપભ્રંશ ભાષાની અક્ષર સેવાની શરૂઆત કરનાર જૈન મુનિઓ હતા. જ્યોતિર્ધર હેમાચાર્યે અપભ્રંશની ઉચ્ચતાના સંર્જક શ્રેષ્ઠ ઉત્તતિકાર હતા; પરંતુ એમના પહેલાં પણ અપભ્રંશ ભાષાનું નજીવું સાહિત્ય બીજા જૈન મુનિઓનું બનાવેલું હતું. ઈ. સ. દસમાથી અગિયારમાં શતકથી તે ઐદ્ધમાં શતક સુધીના ગુજરાતી ભાષાના ૩૦૦-૪૦૦ વરસોના પ્રથમ યુગના ચિત્રમાં માત્ર જૈન સાધુઓની જ મૂર્તિઓના દર્શન થાય છે.

જ્યોતિર્ધર હેમાચાર્ય સંમર્થ વિદ્વાન અને પ્રથમ કોટીના વ્યાકરણશાસ્ત્રી છે. એમણે સાહિત્યના દરેક અંગો ફેળવ્યા છે. આ પ્રાચીન ગુજરાતી વ્યાકરણનો આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત ભાષાઓના વિકાસનો સમય ઈ. સ. ૧૦૮૮થી ૧૧૭૨નો હતો. ગુજરાત એ સમયે ઉત્તતિના શિખરે હતું. સમ્રાટો સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને કુમારપાળનો એ ઝળહળતો સમય હતો. એના અપભ્રંશ ખંડમાં જે નમુનાઓ આપવામાં આવ્યા છે તે સર્વે અગિયારમી અને બારમી સદીના લોકોની સાધારણ બોલવાની ભાષાના છે. એ નમુનાઓની અથવા દૃષ્ટાંતોની મોટી હારમાળા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે આપી છે. એ ઉપરથી અપભ્રંશ સાહિત્ય એમના સમયમાં અસ્તિત્વમાં હતું તેને એમણે યોગ્ય આપ્યો જણાય છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના દૃષ્ટાંતોથી જણાય છે

કે શુજરાતી / સાહિત્યનો પ્રારભકાળ એમના સમયની પહેલા એટલે દશમા-અગિયારમા શતકથી પણ પહેલાનો છે પાટણના જૈન સાહિત્યલકારમાં<sup>૧</sup> શ્રી હેમાચાર્યના પહેલાનું ઘણું સાહિત્ય મળી આવ્યું છે, પરંતુ હજી સુધી એ સાહિત્ય શુજરાતી પ્રજા પાસે સુવ્યવસ્થાપૂર્વક સુકાયું નથી. એ મોટી દિલ-ગીરીની વાત છે સમર્થ વિદ્વાનોએ આ સાહિત્ય સંપૂર્ણ વિવેચન સાથે પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ જૈન વિદ્વાનો તમે કેટલો સમય સુધુસિ ભોગવશે 'જો કે ડૉ નેકોળી અને ગાયકવાડ એન્ડિએન્ટલ સિરિઝમાં કેટલીક સારી કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થઈ છે

શુજરાતમાં તે સમયે દિગંબર જૈન સંપ્રદાય સારી પેઢે પ્રવર્તેલા હશે એમ લાગે છે કારણ કે અપભ્રંશ ભાષાની પ્રાગલ્ભ્યકાળની કૃતિઓ દિગંબર સાધુવરોની બનાવેલી મળે છે. ડૉ નેકોળીએ જર્મનીમાં ઇ સ ૧૯૧૮માં દિગંબરી કવિ સ્વયંભૂદેવ અને તેના પુત્ર ત્રિભુવન સ્વયંભૂદેવના ગ્યેલા હરિવંશ પુરાણ અને પઊંચ ચરિત્ર પ્રમિદ્ધ કર્યા છે તે સિવાય ધનપાળ કવિ ( દસમી સદી ) લલિતસયત રચ્યું છે 'એ પછી મહાકવિ ધવળે ૧૮૦૦૦ શ્લોકોનો મહાન ગ્રંથ હરિવંશ પુરાણ દસમી સદીમાં બનાવ્યો છે તેમાં સમર્થ યુગપુરુષો શ્રી મહાવીરસ્વામી અને શ્રી નેમિનાથ સ્વામીની કથાઓ મહાભારતની કથા સાથે મિશ્ર કરી વણાટ કર્યું છે

શ્રી ચીમનલાલ દલાલે સુરતની સાહિત્ય પરિષદમાં જે લેખ મૂક્યો હતો તે પ્રમાણે પાટણના જૈનલકારમાં અનેક રત્નો પડ્યા છે કેટલાક શોધાયા છે, બાકી સ શોધન માગી રહ્યા છે નીચેના અપભ્રંશના કાવ્યો ઉપ લેખ કરાયા છે

૧ મહેશ્વરમૂરિએ ( સ્વેતામ્બર ) ૧૧ મી સદીમાં સયમમંજરી રચી

૨ પૃથ્વીવલ્લભ મુજ અને મહાવિદ્વાન લોજરાબાના કવિ ધનપાળે મહાવીરસાહજી નાનું કાવ્ય રચ્યું.

૩ દિગંબર મહાકવિ પુષ્પદતે તિસદ્દિ મહા-પુરિસ શુભાલકાગ્ર અથવા મહાપુરાણ ( ૧૩૦૦૦ શ્લોકો ), યશોધર ચંત્રિ ચાર સંધિમાં અને નાગકુમાર ચંત્રિ નવ મંધિમાં રચ્યા સંધિ એટલે અધ્યાય અપભ્રંશ સાહિત્યમાં કહેવાય છે

૪ શ્રી ચદ્રમુનિએ રાચક ઉપદેશપૂર્ણ કથાઓના સ પ્રહરંપ કથાકોશ ૫૩ સંધિઓમાં રચ્યો આ ગ્રંથ સોલ કીર્તનના આદ્યનૃપતિ મૂળરાજ દેવના સમયમાં એના મંત્રિ સંજ્ઞા-નના પુત્ર કૃષ્ણ માટે રચાયાની એમાં નોંધ છે

૫ સાગરદત્તે જ યુસ્વામીચરિત સ ૧૦૭૬-માં રચ્યું જણાય છે

૬ એ ૪ મમય લગભગ પદ્મકીર્તિએ ૧૮ સંધિવાળું પાર્શ્વપુરાણ રચ્યું હતું

૭ તત્યનન્દિએ બાગ સંધિમાં સુદર્શન ચરિત્ર આરાધના ૧૧૪ સંધિમાં રચ્યા જણાય છે

૮ કનકામરે કરકડુ ચંત્રિ દશ સંધિમાં રચ્યું આ સર્વે અપભ્રંશ ભાષામાં રચાયા છે

ટીપણ અને ટીકાની મદદ વગર આજની શુજરાતી પ્રજા, અપભ્રંશ ભાષા સમજી શકે તેમ નથી શબ્દો, ઉચ્ચાર, જોડણીમાં ઘણા પરિવર્તનો થયા છે આ અગિયારમી સદી સુધીનું સર્વે આદિત્ય જૈન મુનિઓનું ગ્યેલું છે જૈન વિદ્વાનો એનું પરિશીલન કરે એવી વિનંતિ છે એ અમૂલ્ય સાહિત્યમાં ધર્મકથા અને લોક-કથાઓ છે જૈન સાધુએ વિદ્યાની સેવા પર પરાધી બાહુ કરતાં આવ્યા છે પોતાના ધર્મના નિયમો સખ્તાઈથી પાળતા આ સાધુઓએ લોકોની તે સમયે બાલાતી ભાષાનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો હવે ક્યારેક બારમાં સૈકાના અને પછીના અપભ્રંશ કાવ્યો વિષે લખજી

# સમય માં પમાણ ।

( ગતિક ૫૪ ૧૪૧ થી ૧૪૨ )

❧

‘ રાજ્યાભિષેક અને યુગલીકો ’

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ શાસ્ત્રી

અહા ! આ પ્રદેશ કેટલો મનોહર લાગે છે ! એક તરફ હરિયાણી વનરાજી અને એ સામે ગંભીરતાપૂર્વક વહન કરતી જળપૂર્ણ સરિતા મળી પ્રદેશને કોઈ અનોખો સ્વાંગ સબલી રહ્યાં છે. પ્રાતઃકાળના સોનેરી કિરણો હજી પ્રખર ઉજ્જ્વલતાને ધારણ નથી કરતા એટલે એ પણ કુદરતના આંગણે પથરાયેલા આ અવર્ણીય આનંદને લૂંટવામાં સાથે જ ઉત્તેજના અર્પી રહ્યાં છે. આવો, આવો, આજના મંગલિક દિને, નદી કાંઠાની પેલી સપાટ ભૂમિપર ખેતી, ધરતી ખોળે વિસ્તરેલી આ શોભા નીરખીએ અને માર્ગ કાપતાં લાગેલ પરિશ્રમનો ગદલો થોડા વિશ્રાન્તિદ્વારા વાળી લઈએ.

ટોળીના આગેવાનની કણ્ઠપ્રિય વાણી સાંભળી સૌ યુગલીકો એ તરફ વળ્યા. સરિતાના કાંઠાની રેતી પર નિરાંતથી ગોઠવાઈ ગયા. પોતે આ તરફ ઠંથા હેતુથી ચાલી આવ્યા છે તે વાત ધીલર વીસરી ગયા.

સાની પુરુષો સાચું જ કહી ગયા છે કે પ્રમાદનો કોઈ દિ' પણ ભરોસો ન કરવો. એ અવશ્ય એવો છે કે કિતારે આવેલાં નાવને પણ ભરદરિયે કેટલીક વાર ધકેલી દે છે. આમ તો પ્રમાદ એટલે હીલ, આળસ કે વિલંબ એવા એ શબ્દના અર્થ યાય છે, છતાં દીર્ઘદર્શી તીર્થંકરદેવે એને પાંચ મથાળા હેઠળ વહેંચી દીધો છે.

મદ-વિષય-કપાય-નિદ્રા અને વિકલ્પ એના સુખ્ય પ્રકાર છે અને એ દરેકના અવાંતર લેહો પણ ઠીક સંજ્યામાં થતાં હોઈ સમજવા

જોવા છે. એ સર્વતુ' યથાર્થ સ્વરૂપ બરાબર ખ્યાલમાં આવે ત્યારે જ પ્રભુશ્રી મહાવીર દેવતું, પ્રથમ ગણધર મહારાજ શ્રી ગૌતમસ્થવામીને ઉદ્દેશી કહેવામાં આવેલ વાક્ય—

‘ સમય માં પમાણ ’ અર્થાત્ ‘ ક્ષણમાત્રનો પ્રમાદ ન કરીશ ’ કેટલું કિમતી છે એનું સાચું રહસ્ય અવધારી શકાય.

૧. મદ એટલે ગર્વ કે અભિમાન-પ્રાપ્ત થયેલ અચૂક શક્તિ માટે જીત્યું માણું રાખવાની વૃત્તિ અથવા તો એ અંગે પતરાજી કરવાની ટેવ. ભતિ, કુળ, બળ, રૂપ, તપ, રિદ્ધિ, વિદ્યા અને ઐશ્વર્ય એ મદના આઠ લેહ છે. એ અંગે બીજા લેહો પણ પાડી શકાય. સુખ્ય આશય તો એ છે કે ઉપરોક્ત આઠ પ્રકારની વસ્તુઓ જાગ્યા પ્રકારની આત્માને પ્રાપ્ત થઈ હોય તો સમજવાનું એ છે કે પૂર્વભવમાં એ પ્રાપ્ત થવામાં નિમિત્ત કારણ સરી સામગ્રી આત્માએ એકત્ર કરી હશે. આજે પણ આત્મા ધારે તો આગામી કાળ માટે એને શાશ્વત બનાવી શકે અથવા એથી પણ અધિક મેળવવાના ચોક્કા ગોઠવી શકે. આત્મામાં અનંત શક્તિ અવરાયેલી પડી છે અને આવરણો દૂર કરી એ શક્તિને કામ કરતી કરી દેવાનો અભ્યાસ સતત ચાલુ રાખવાનો છે. એટલે પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સામગ્રીના શ્રેષ્ઠત્વનો ગર્વ નકામો છે અને અન્યને એવા પ્રકારની બિણપ કે તંગાશ જોવામાં આવે તો એ અંગે તિરસ્કાર કરવો કે સુખ મરડવું એ પણ એટલું જ ત્યાગ્ય છે. એ પાછળ કર્મરાજની વિચિત્રતા સિવાય બીજું કંઈ જ નથી

એમ અવધારવું અને અભિમાન કે શુભાનથી આધાર રહેવું એ જ એ સુરક્ષિત માર્ગ છે

હરિકેશી નામા દિલે વણું ઉત્તમતાનું અભિમાન કર્યું તો ખીજા લવમા ચડાળ જાતિમા જન્મવું પડ્યું । મરીચિકુમારે કુલીનતા પાછળ નૃત્ય કર્યું તો એની પછીના લવમા તુલ્ય, હલકા કુલમા જન્મ લેવાની શ્રેણી શરૂ થઈ અને તે ઠેક તીર્થ કર લવમા પણ અમકારે જતાવી ગઈ । સુદીના ભેરે કોકાના વૃક્ષને ભૂમિ ભેંસ કરનાર ગળવાનું વિશ્વભૂતિ રાજકુમાર ગાયના ધક્કાથી ધરતી પર પડી ગયા । રૂપને ગર્વ કરનાર ચક્રવર્તી સનતકુમારની સુવર્ણ સમી નિર્મળ કાયા સૂક્ષ્મ જ તુલ્યોથી ખદબદી ઊઠી । તપકરણીના અભિમાની સાધુ એવા ભૂખાળવા અવતર્યા કે પ્રાત કાળમા જડરાગિની તીમતા પકડે અને પેટમા કંઈ નાખે ત્યારે જ શાન્ત પડે અર્થાત્ તપનો અતગય પામ્યા ! મદિને ગર્વધારી દર્શાવેદ્યનો સ્વામી શકે - દ્રવી સ પત્તિ નિહાળતા જ ઠંડી ગયો । વિદ્યા દેખાડવાના મોહમા પડેલા કામવિજેતા મુનિ-રાજ સ્થલભદ્ર છ ચૈદ્યપૂર્વના સપ્તર્ષી જ્ઞાનથી વચ્ચિત રહ્યા ! અને લોભી-એર્વેયપિપાસુ એવા મુખૂમ ચક્રીને છ પડ ધરતીથી સતોષ ન થતા ઘાતકીજ હને પ્રદેશ સાધવા નીકળ્યો હતો તે ન ભોગવી શક્યો અને નવું ન મેળવી શક્યો નીર અને તીર-ઉભયથી બ્રહ્મ જેવી દશા સાપડી લવણસમુદ્રમા પોતાના જ સેવકો દ્વારા પડેતા મુકાયો કર્મવિપાક ભોગવવા ગયો સાતમી નરકે । ચક્રેક મદ આ જાતના કળને આપનાર હોય ત્યા જેનામા એથી અધિક લરાઈ બેઠા હોય તેનું તો કહેવું જ શું ? અમે જિજ્ઞાસુ તમે નીચા કિંવા પીશા-દશા અથવા તો ઝોમવાળ-પોરવાડ વચ્ચે આતરા રચનારા માનવીઓ આ વાત વિચારે અને અધારે અથડાવાનું માડી વાળે. જોત્ર કે કુળ

અથવા આકાંક્ષાને અન્ય કોઈ-ગમે તે એક વા અધિક 'મદ' હોવાથી ત્યાજ્ય છે એના પડ-છાયે ઊભવામા પણ મહાપાપ છે પ્રમાદના માત્ર એક પાયાની જ્યા આવી વિલક્ષણતા દષ્ટિગોચર થાય છે એના પનારે પડ્યા તો મો એ પૂરા જેવી વાત છે ત્યા ખીજા વિષય વિભાગની વાત આગળ પર રાખી ચાલુ વાર્તા પ્રવાહના યુગલિકો સરિતા કાંઠે શુ કરી રહ્યા છે એ પ્રતિ મીટ માડીએ.

તેઓ આવ્યા છે નહીનું પવિત્ર જળ લેવા. છેલ્લા કુલકર નાભિ મહારાજે સ્વયંત્ર ઋષભને યુગલિકોના રાજ થવાની અનુજ્ઞા આપી દીધી છે એ ઋષભકુમારે ગિચાચેલા કદવવૃક્ષો પછી હુધા-પિપાસા આદિના ઘટોથી પીડાયેલા યુગલિકોને જીવન જીવવાના માર્ગો દાખવ્યા છે માનવતાના યોધાપાક પહોંચ્યા છે કુદરતે પ્રગટાવેલ વારસાને કેવી રીતે નિર્વાહમા ઉપયોગી બનાવવો એ શીખવ્યું છે એટલે કુમાર પ્રતિ યુગલિકોની અસીમ પ્રીતિ છે રાજવી તરીકે અભિપેક્ષ કરવા સારુ પોતાના આગેવાનોની પ્રેરણાથી તેઓ જળ લેવા દોડ્યા આવ્યા છે હૃદયમા જળ લઈ પાછા ફરવાની પ્રબળ ઉત્કાંઠા જગતી પડી છે, છતા આખરે તો હતા માનવ કુદરતને અનેરો સીનો નીરખી રગમા પડ્યા આરામની ભૂખ લાગતા પ્રમાદવશ જન્યા ! સમયનું લક્ષ્ય ચૂક્યા રાજ્યાભિષેકનું મુહૂર્ત પહોંચી ગયાનો ખ્યાલ ન રહ્યો !

દેવલોકના દેવો તો આવ્યા હતા, પણ તેમનો સ્વામી ખુદ શરીરપતિ પોતે આવી ચૂક્યો હતો રાજ્યાભિષેકની બધી તૈયારીઓ પૂર્ણતાના ઝિંદને સ્પર્શી રહી હતી કેવળ જળ માટે ગયેલા યુગલિકોની રાહ ભેવાતી હતી કાંઈ કાંઈ કિ મતી હતી, કેમકે મુહૂર્ત વીતવા માડ્યું હતું વિલંબ અસહ્ય બન્યો. દેવોએ પોતે આભેલા જળથી કુમાર ઋષભને સ્નાન

# વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ, બી. એ., એલએલ. બી. સાદરા.

સુગંધ ખાતેની શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાના માનદ્ મંત્રી શ્રીચુત મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહાનીના સસ્તેક આમંત્રણને માન આપી, ખાસ દીપોત્સવી અંક પ્રકટ કરવાના તેમના પ્રયત્ન ઉત્સાહમાં યથાશક્તિ વૃદ્ધિ કરવાની તકને જતી કરવાનું યોગ્ય લાગતું નથી.

ખાસ અંક માટેના લેખના વિષયની પસંદગી એવી થયેલ છે કે તેને પૂરેપૂરો ઇન્સાફ આપવા માટે મારા જેવા સામાન્ય લેખકની મર્યાદિત શક્તિને પણ સંકેત્ય અતુલ્યવશે પડે તેમ છે છતાં પણ સમય-સ્થળ વગેરેની મર્યાદાનો ધરાવતો જ્યાલ રાખી બનતા સુધી પસંદ કદેક્ષ વિષયની પુષ્ટિ માટે સુખ્ય સુખ્ય મુદ્દાઓ આગળ કરી, તેની સવિસ્તર ચર્ચા અન્ય કોઈ પ્રશંજ માટે મુલતવી રાખી તેમજ આવા

મહત્વના વિષયની વિદ્ધ લોગ્ય ચર્ચા માટે શાસ્ત્રવિશારદ, સાક્ષર અને સિદ્ધહસ્ત લેખકો તરફ અંગૂલીનિર્દેશ કરી આગળ વધવાનું યોગ્ય ધારું છું.

પ્રત્યેક વિષયમાં આગળ વધતા આધુનિક વૈજ્ઞાનિક જમાનામાં જ્ઞાનયુગના ઉદ્યોત અને ઉત્તરવલ પ્રકાશ પાડતા સમયમાં, જગતભરની સર્વ પ્રજાઓ વચ્ચે વ્યાપારવિષયક સંસર્ગ-સંપર્ક અને સંકલનાના સાધનોની વિપુલતામાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તેવા વળતમાં જમીન રસ્તે, દરિયામાર્ગે અને હવામાર્ગે વધતા જતા સાધનોની વીપુલતાનો હાલના લયંકર વિશ્વયુદ્ધની ત્રાસજન્ય સંહારક્રતામાં પૂરેપૂરો દુરુપયોગ થઈ રહેલ છે. તેવા કાળમાં, જગતભરના મનુષ્યોના કલ્યાણ અર્થે, વિશ્વબંધુત્વની

કશબ્યુ અને સુદર વચ્ચેથી અને કિમતી અલંકારોથી ઢેકે વિભૂષિત કર્યો. સિંહાસન પર કુમારે બેઠક પણ લીધી. ત્યાં તો હરણીયાની કાળે દોરતા આવી રહેલા યુગલિકો દેખાયા અને જ્ઞેનજ્ઞેતામાં આવી ખડા થયા. ચોતાનું કર્તવ્ય દેવેએ પતાવેલું જોયું. અંતર ઘવાયું પણ જોની જવાબદારીનું ભાન થતાં જ સુખી આગળ આવ્યો નમ્ર સાદે જોદ્યો.

ભાર્ગવો, કુમારના શાણગારને ઉતારવાની નજર નહીં. કેવળ પગના અંશુક વળનો અભિપેક્ષ કરે અને સુદૃષ્ટ અતુસાર કાર્યસિદ્ધિ કરવામાં સાધવાન બને !

નહવા પ્રમાદે શુભાર્થે લાગ, વિનય દાખવી મેળવી લીધો. ઈંદ્ર મદારાજ પણ આ

કરણીથી યુગ થયા. યુગલિકોનું 'વિનીત' એતું નામ સ્થાપન કરી રાજવી ક્રમલ માટે જે નગરી નિર્માણ કરી એતું નામ પણ 'વિનીતા' આપ્યું. યુગલિકોના વિવેક સહ આપણે અત્યારે પૂલ માટે જે જાતની પડાપડી કરીએ છીએ તે જરૂર સરખાવવા જેવી છે. તટસ્થ બુદ્ધિથી પછી વિચારવા જેવું છે કે જેમાં ધર્મનું હાર્દ કોને સમજાયું છે ?

આ ચિત્ર પરથી એમાં જાતાવેલ મામૂલી ક્ષણોના પ્રમાદથી કેવું પરિણામ આવ્યું જો વિચારતાં—'સમય માત્ર પ્રમાદ ન કરીશ' એ ટંકશાળી વચન છે જોની ખાતરી થયા વગર નહિ રહે.

(આહુ)



અર્થમાન્ય ભાવનાના પ્રચાર દ્વાર્યને યોગ્ય પુષ્ટિ મળતી ગ્હે તે પાતર, પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિની સરખામણીમા-આધ્યાત્મિક વિધોની અર્થા અને પ્રતિપાદનનો સરસાઈમા-ઉત્તમતામા સુખ્યત્વે જે મહાન ભેદ તરી આવતો જણાય છે તેને મન્કાગિત વિવેચનથી સુરુપદ કરવા માટે, ધમદ કરવામા આવેલ વિવચની અર્થા આધુનિક યુગને અર્વ રીતે અનુ-રૂપ અને આવશ્યક જણાય છે.

ચાગ વરસ કરતા પાણ વધારે સુદૃઢથી પ્રવર્તી ગ્હેલ ભીયણુ વિશ્વસગ્રામની ભયકર સહાગ્રક અને વિનાશકારક પ્રવૃત્તિએ અને-કાનેક પ્રવત્તસલ-શાંતિપ્રિય દેશનેનાઓના હૃદયને હચમચાવી નાખ્યા છે દુનિયાબરની તમામ પ્રજાઓને સકળી ગ્હેલ વિશ્વયુદ્ધની ભીયણુ ચાતનાઓ યુદ્ધમા મક્રિય રીતે ભાગ લેતી તમામ પ્રજાઓના તેમજ પગધીન દેશોની શુભામીદયા ભોગવતી પ્રજાઓને પણ અનેક રીતે સતાપી ગ્હેલ છે દુનિયાભરના ગધા ખડોના દેશોના નકશા અવનવા પલટા પામી ગ્હેલ છે આને મર્વાગે રતનત્રતા ભોગવતા દેશની પ્રતને આવતીકાલે પગધીન અને પરતર દશમા એકદમ આવી જતુ પડે છે તદ્દન શુભામી દયા ભોગવતી પ્રજાની ભવિષ્યની સ્થિતિ કલ્પનાતિન ધર્મ પડી છે વિશ્વ-યુદ્ધના ભયકર યજ્ઞિયોમોની અસર વધતાઓછા પ્રમાણમા સર્વત્ર ત્રાસ લીપજતવી ગ્હેલ છે આવા રૂપગ વળતમા-દુષમકાળમા સૌ કોઈ વિશ્વશાંતિ માટે ઝખી રહેલ છે આવી વિશ્વ-શાંતિ કેવા ઉપાયોથી પ્રાપ્ત થઈ શકે ? પ્રાપ્ત થયા પછી પણ તે કઈ રીતે દીર્ઘકાળ પર્યંત જળવાઈ રહે ! તે સૌ કોઈ વિચારક વ્યક્તિ માટે પ્રશ્ન થઈ પડેલ છે અર્વમાન્ય વિશ્વશાંતિ સ્થાપાતા પહેલા અનેકાનેક દુર્ઘટ પ્રશ્નો પ્રત્યેક દેશના અગ્રગણ્ય દેશનેતાઓની મગઠિન

વિચારણા અને હૃદયના વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વકની મત્રણા માગી ગ્હેલ છે અને તે માટેની પ્રાય-મિક ભૂમિકા અગડતા દેશોના સુખ્ય સુખ્ય મચાલક નેતાઓએ પોતપોતાના હૃદયની ભાવનાઓમા આવશ્યક પલટો લાવીને તેવા કરવાની જરૂર છે

આવી વિશ્વશાંતિ પ્રત્યેક દેશના આગેવાન દેશનેતાઓના અનેક હોત્રોને લગતી વિધવિધ પ્રવૃત્તિથી જ ગરુજ જણાય છે અને તેવી પ્રવૃત્તિઓમા વિશ્વધર્મની સ્થાપના અને તેના પ્રચાર માટેના તમામ શક્ય પ્રયાસો સુખ્ય સ્થાન રોકે છે

વિશ્વશાંતિની સ્થાપના કરી, તેને દીર્ઘકાળ પર્યંત નભાવી ગળે તેવી કઈ રાક્ષિ ધરાવતો વિશ્વધર્મ પરમ માનનીય ગણાયો ભેધએ

આવા વિશ્વધર્મની શક્યતા-સભવિનતા અને વિચારણા આ લેખનેા વિષય છે પરમ માન્ય, મહાત્મભાવ, ઉદાહરિતના અને વિશાળ દષ્ટિના તત્ત્વવેત્તાઓ અને તત્ત્વદષ્ટાઓની દીર્ઘ-દષ્ટિપૂર્વકની નિષ્પક્ષ અને અર્વદેશીય મીમામાની ક્ષેત્રીમાથી માગોપાગ પમાર થઈ શકે તેવા કોઈ અર્વમાન્ય વિશ્વધર્મની શોધખોળ હાલના મયોગોમા અત્યંત આવશ્યક જણાય છે કહેવાની જરૂર નથી કે તેવા કોઈ વિશ્વધર્મનું પ્રાદુર્ભૂત તત્ત્વ લોકસમ્બંધાર્થે જગતભરના સર્વ મનુષ્યોના કલ્યાણની આભિવૃદ્ધિ માટે, યોગ્યેમ નિમિત્તે સાગ્રાહી દષ્ટિએ ઘણ ઉપકારક અને કલ્યાણકારી ધર્મ પડે તેમ છે

ઘણા પ્રાચીન મમયવી પ્રવર્તતા બુદ્ધિ બુદ્ધા અનેક ધર્મ સપ્રદાયોના મોલિક મિદ્ધાતો તેના મસ્થાપકો અને આઘપરુપકોના ધર્મ મિદ્ધા-તોમા, મમયના પ્રવાહે, પ્રત્યેક યુગખજના મશુખ્ધ વાતાવરણના પ્રભાવે, સખ્યાળ ધ અનિશ્ચનીય પરિવર્તનો અને ધરમૂળના ફેરફારો નીપજત્યા છે એટલુ જ નહિ પરતુ પ્રત્યેક ધર્મના અનુચાથીઓના વર્તનમા તે,

# મારવાડમાં કલ્પતરુ.

બીકાનેર માંયુગવીર આચાર્યદેવનો પ્રવેશ તથા તે અંગે ચર્ચાનો અપૂર્વ વરણોડો અને ઉલટલી માનવ મેદની.

બાવીસ વર્ષ જેટલા દીર્ઘ સમય પછી પૂજ્યપાદ પંચાંગપ્રેસરી અગ્નિતિમિરતરણી કલિકાલકલ્પતરુ

યુગવીર આચાર્યદેવ :—



શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીચરણ મહારાજ.

શબ્દસત્તા અને દ્રવ્યના અમર્યાદિત લોભવશાત, તીવ્ર ક્રપાય યોગની પ્રગળતાને લીધે અનેક પ્રકારના વર્ગ-વિશ્લેષો ઉપસ્થિત થતાં પ્રખર અને પ્રભાવશાળી (?) નેતાઓનું ચેતકેન પ્રકારેણ કેવળ અંધ અનુકરણ વધે જતાં, એટલો બધો અનિષ્ઠ શત્રુપી નિનિપાત થઈ ગયેલ છે કે હાલની હુનિયા વિનાશના આરે જ ઊભી હોય તેમ જણાય છે. પરમ માન્ય ધાર્મિક દષ્ટિએ સૂદ્ધ બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં સર્વત્ર અશાંતિ અને અંધકારમય વાતાવરણ પૂરતેશમાં નભી રહેલું જણાય છે. ધર્મબુદ્ધિ, કલ્યાણલાવના, વિશ્વબુદ્ધિવૃત્તિ ક્યાંય અદૃશ્ય થઈ ગઈ હોય તેમ જણાય છે. સત્તા, લોભી વૃત્તિ, જન્મ-સંહારક પ્રવૃત્તિને પુરવેગ મળી રહ્યો છે. કોઈને ઘડીબર પાછા વળીને જોવાની શાંતિથી વિચાર કરવાની પણ નથી મળતી. દુરસદ કે નથી નગતી છત્તાસાવૃત્તિ કે આટલી બધી લીધણ

આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-ચરણ મં ૨૦ ૨૦ નું બીકાનેરમાં પદાર્પણ થયું છે. તે પ્રસંગની ઉજવણી માટે બીકાનેરના શ્રી સદે જે ઉત્સાહ દર્શાવ્યો છે તે અવળું નીચ છે. જ્યારે શ્રી આચાર્યદેવ અહીંથી સવાસો માઇલ દૂર રહ્યા ત્યારથી જ બીકાનેરના ભક્તજનો આચાર્યદેવની સાથે પાદવિહારી રહી સેવાપરાયણ થઈ ગયા હતા. બીકાનેરની ઉપત્તિકામાં આચાર્યદેવનો પ્રવેશ થયો કે તરત જ શહેરના ધનકુળેરોએ આવી વંદન કરી પોતપોતાના બંગલાઓમાં, ફાડીઓમાં કે શાંતિ-નિકેતનોમાં પધારવાની વિનંતી કરી હતી. તે તે સ્થળોમાં શ્રી આચાર્યદેવના ચરણાર્ચિદ પક્ષા પછી તે ભાઈઓએ લખ મંડપો બંધાવી તેમાં બાપ્પાનો કરાવી તથા સ્વધર્મવાતસંધ્યો કરી શુભાક્રિતો અપૂર્વ લાલ લીધો હતો.

સંહારક શક્તિ આપણને કંઈ દિશા તરફ દોરી રહેલ છે. આવા દુષ્કમ કાળમાં વિશ્વધર્મની પ્રાદુર્ભૂત થતી શક્યતા જનસમુદાયમાં નવું જ બળ-પ્રાણ અને ચેતના શક્તિ જાગૃત કરી શકે તેમ છે; તેમજ ઉજ્જવળ લખિય માટે અનેક-વિધ મહત્ત્વાકાંક્ષાઓની જન્મદાત્રી થઈ પડે છે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબના પરિવર્તનો-પદ ટાળો અને ફેરફારોમાંથી કોઈ પણ ધર્મ કે તેના અનુયાયીઓ બચી શક્યા હોય તેમ જણાતું નથી. સમયગળ સર્વ કોઈના ઉપર વધતા-ઓછા પ્રમાણમાં પોતાની અસર કરી રહેલ છે. અને જગતને સર્વનાશ તરફ દોરી રહેલ છે, તેમાંથી જગતને-જગતભરની પ્રજાઓને વિશ્વશાંતિ માટેની કોઈ અપૂર્વ યોજના જ ગયાવી શકે તેમ છે અને તેવી વિશ્વ શાંતિ વધતાઓછા અંશે સર્વમાન્ય વિશ્વધર્મના પ્રયાસથી જ સાધ્ય થઈ શકે તેમ છે. (આહ)

यैत्र वही १ शुक्लवारना भगवत्पुत्र शुभ प्रभाते पूज्यपाद आचार्यदेवना गुरुभक्त शिष्यरत्न पूज्यपाद आचार्यदेव श्रीमद् विजयललितसूरिण नया तपस्वीण श्री चिन्मयविजयण, मुनिराज श्री छि'मतविजयण, मुनिराज श्री विशारदविजयण श्री ३५विजयण, श्री जन्मविजयण पञ्च वर काष्ठातीर्थथी लाभो विहार करी पाली, नोधपुर, कापरडाण, नागोरा यष्ट पूज्य आचार्यदेवनी सेवामा हाजर यष्ट गया हता।

प्रवेश महोत्सव भाटे श्री सधे अनेक नवा दरवाज तैयार उर्ध्व हता शयेर शलुगारु' हट्ट पञ्चमार्थी तमाम आम नगरेना वाविक सज्जने पोतपोतानी भजनमङ्गीओ लछ आनी पहोआ हता गजपूताना सभ्यापध आधुनिकेनो सदृश' सानद सर्वत्र दृष्टिगोचर यता हता पूज्यपाद आचार्यदेव शैलैरुहानण शैलियाना मकानमा, शैल सोहनराजण कर्णवटनी सोहनकाडीमा तथा ज्वेरी प्रेमराजण भजनमङ्गीना भगवामा ओक ओक भे भे द्विवस त्रियता करी यैत्र वदि २ गविचारे नगम्मा प्रवेश कर्यो हतो प्रवेशमा उका, निशान, केतल, हाथी, सरकारी भेउ, शीष भेन्डादि तेमज अनेक आमनगरेनी भजनमङ्गीओनी शोभा न्नेनामा आवती हती पञ्चमी आविकानी अपूर्व अकित न्नेष्ट प्रेक्षको दग रवी जता हता वरघोडे लगलग ओक भाधसना विरता रमा ईलायो हतो तथा वरघोडे ओडवड' रैड, मेमोरीअल रैड, केट दरवान्, लाजुणना कटेडे, योपडाना कटेडे, पायस हस्तरिणना भट्टिरे अने न्नेलसहरनी आरीमा यष्ट लगलग साजना छ पागता कायरेनी गवाडमा अतयो' हतो त्या ओक लण्य मउप अलो करवामा आग्यो हतो नेमा पूज्यपाद आचार्यदेव आदि मुनिमङ्गीनी पधराभण्णी यष्ट हती

सर्व प्रथम श्री आत्मानन्द जैन गुरुकुलना भूतपूर्व विद्यार्थी रघुवीरकुमार गुरुस्तुति करी हती तत्पश्चात् पीकानेग श्री सध तरङ्गथी पूज्यपाद आचार्यदेवनी सेवामा भे अभिनन्दन-पत्रो ओक

संस्कृतमा तथा पीले दिन्दीमा अर्पण करवामा आग्यो हता तथा पूज्य मुनिराज श्री कनीन्द्रसाग गण्ड म० ना मभयोचित व्याख्यान अने अनेक भक्तजनोना अकितगमित भजने यया आद पूज्यपाद आचार्यदेव महाम गलकारी भगवायरलु सभयाभ्यु' हट्ट तथा धर्मदेशना इगमापी हती तयारआद पूज्यपाद आचार्यदेव सपरिवार श्री जिनमहिना दर्शन करी कायरेनी गवाडना उपाशये पधार्पा हता

रात्रिना हथी ११ सुधी लावा गानदासजनी अध्वक्षतामा मउपमा ओक मभा यष्ट हती नेमा श्री आत्मानन्द जैन गुरुकुलना विद्यार्थीओना भजने तथा व्याख्यानो अने अन्य पञ्चमी भाधओना तथा पीकानेगना सज्जनेना व्याख्यानो यया हता

प्रवेशना शुभ द्विमे श्री सध तरङ्गथी उ०० त्रल्लोसे पथेन्द्रिय प्राणीओने अलक्षयान अभिवाचवामा आग्यो हट्ट।

यैत्र वदि ३ ना द्विसे हजरेनी मानवमेदनी वज्ये सकातिमहोत्सव अजयवामा आग्यो हतो पूज्यपाद आचार्यदेव भक्त विननिवारक महा भगलकारी रतोत्रो मभयाभ्या हता अने व्याख्यान आभ्यु हट्ट तथा पूज्य आचार्य श्रीमद् विजयललितसूरिण म० लु पञ्च व्याख्यान यथु हट्ट अने मानवग अश्रुत लोडमान्य गुनाय्यदण्ड हट्ट। ओम ओ नी अभ्यक्षतामा निमल्लिखित प्रस्तान पास करवामा आग्यो हतो

‘ यह प्रतीत हुआ है कि साधुओं व यात्रियों के घर्मशालाओं में ठहरने वगैरह गतिविधि पर माननीय पालीताणा गवर्नमेंट कानून बनानी चाहती है। पञ्जाब व राजस्थान के चतुर्विध सघ की सम्मिलित सभा पूज्यपाद आचार्य श्रीमद् विजय चहम सूरी-श्वरजी म० तथा आचार्य श्रीमद् विजय

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

શ્રી મુંબઈ આત્માનંદ જૈન સભાની વાર્ષિક મીટિંગ  
રા. સા. શેઠ કાન્તિલાલભાઈ ઇશ્વરલાલના પ્રમુખપણુ  
નીચે જૈન કોન્ફરન્સ ઓફિસમાં ચૈત્ર શુદ્ધ ૨ ના  
રાજ મળી હતી. જેમાં ગયા વર્ષનો હિસાબ અને  
રિપોર્ટ સેક્રેટરીઓએ રજૂ કરતાં સર્વાનુમતે પસાર  
કરવામાં આવ્યો હતો. અને નવા વર્ષની બ. કમિ-  
ટીની નિમ્નોક્તિ નીચે પ્રમાણે કરી હતી.

૧ રા. સા. કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ જી. પી. પ્રમુખ.  
૨ શેઠ શાંતિલાલ મગનલાલ ઉપ પ્રમુખ.

૩ શેઠ સકરચંદ મોતીલાલ

અગ્રનચી

શાહ મોહનલાલ દીપચંદ તથા વાડીલાલ જેઠાલાલ  
શાહ મંત્રીઓ, મોહનલાલ દોલતરામ, મોતીચંદ  
ગિરધરલાલ કાપડિયા, મનસુખલાલ લાલન, જેસંગલાલ  
લક્ષ્મીભાઈ, શ્રી કૃષ્ણચંદલાલ શામજી, વરધીલાલ વમળશી,  
હીરાભાઈ રામચંદ મલખારી ઓડિટર છેવટે શેઠ  
સાહેબ કૃષ્ણચંદલાલ શામજી તરફથી અલ્પ આહાર  
લઈ મીટિંગ વિસર્જન કરવામાં આવી હતી

લલિત સૂરિજી મં, આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય  
વિદ્યાસૂરિજી મં. ઔર પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી  
કવીન્દ્રસાગરજી મં. આદિ મહાત્માઓ. કી  
વપસ્થિતિ મેં સર્વ સન્મતિ સે યહ પ્રસ્તાવ પાસ  
કરતી હૈ કિ ધર્મશાલાઓ કે પ્રબંધ કે વિષય.  
મેં કોઈ કાનૂન વનાયા જાના સમ્પૂર્ણ જૈન  
સમાજ કે અધિકારો મેં હસ્તક્ષેપ હૈ ક્યોંકિ  
યહ પ્રશ્ન સમ્પૂર્ણ ભારતવર્ષ કે જૈન સમાજ સે  
સંવંધ રખતા હૈ. અતઃ ઇસકા પ્રબન્ધ શ્રી  
આગન્દ્વજી કલ્યાણજી કી પેઢી વ શ્રી જૈન  
શ્વેતાન્વર કોન્ફ્રેસ કરે. જિસસે સમ્પૂર્ણ જૈન  
સમાજ કે અધિકાર સમુચિતરૂપ સે સુરક્ષિત  
રહેં ઔર રાજ્ય કી હસ્તક્ષેપ ન હો સકે.

અપોરના મંડપમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પંચ કલ્યાણક  
પૂજા મોટા સમારોહપૂર્વક લગ્નાવવામાં આવી હતી.  
પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્યારત્ન અખર-

શિક્ષાપ્રચારક પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય-  
લલિતસૂરિજી મં, પૂ. આચાર્ય શ્રીમદ્ વિદ્યાસૂરિજી  
મં, પં. ન્યાસજી શ્રી સમુદ્રવિજયજી મં. મુનિરાજ  
શ્રી વિચારવિજયજી, શ્રી શિવવિજયજી, શ્રી વિશુદ્ધ-  
વિજયજી, તપસ્વીજી શ્રી વિક્રમવિજયજી, શ્રી હિમ્મત-  
વિજયજી, શ્રી વિશારદવિજયજી મં, શ્રી રૂપવિજયજી,  
અને શ્રી જનકવિજયજી મં આદિ કાણા ૧૨ સહિત  
અત્રે બિરાજમાન છે. પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના  
વ્યાખ્યાનો દરરોજ 'મોક્ષના સાધનો અને તેની  
આરાધના' ના વિષય ઉપર થાય છે. શહેરની જૈન  
જોનેતર જનતા હજારોની સંખ્યામાં લાલ લઈ રહી છે.

બીકાનેરના શ્રી સંધે અહારગામથી આવનાર  
સંજ્ઞાનેની સારી સેવા બળવી હતી.

પૂજ્યપાદ પરમોપદ્રારી આચાર્યદેવના સહુપદેશથી  
ચૈત્રી ઓળી મોટા સમારોહપૂર્વક થવાની છે,

પત્રોત્તર કરનાર નીચે મુજબ સરનામે કરશે.

૬૦ જૈન ઉપાશ્રય કોચરોની ગવાડ,

સુ. બીકાનેર (રાજપૂતાના)

# શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વધ્માનસદિશ)

૫૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષા અને મુંદર શૈલીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોદિત અનેક ગ્રંથોમાથી દોહન કરી શ્રીમાન વધ્માનસદિશએ સ ૧૨૯૯ ની સાનમા લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના તથા ભવો, પાત્ર કલ્યાણકો અને ઉપદેશક જાણવા યોગ્ય મનનીય સુદર બોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મનુષ્યની વિસ્તૃત કક્ષકોતોના વર્ણનો રાખે મુખ્ય ઉપર મુદ્દાદાય ચરિત્ર, ગતિભોજન ત્યાગ અને આદર, જાગૃત, શોધણી આદિની અનેક સુદર, ગાયક, રમપદ, આહવાદક કથાઓ આપેલી છે કે, જેમાની એક કથા પૂર્વે ચર્ચા બીજી વાચના મન લલચાવ છે અને પૂર્વ કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને મુંદર ઉપદેશ પણ માથે આપેલ છે

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસંક્રિત)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષામા કાવ્યરૂપે અને સુદર શૈલીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોદિત અનેક ગ્રંથોમાથી દોહન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રસંક્રિતએ ગ્રંથોતો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. ગયનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે તેમા આવેલ સર્વ પ્રકારના રસો, અલંકારો, શબ્દકલાલિલા વગેરેથી ગયના ધણી જ સુદર જાતી છે તેનુ આ સાદુ, મગ્ન અને સુદર ગુજરાતી ભાષાતર છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના તેજ ભવો તથા યુગલિકો સમધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોરીશીમા શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થ કર ચણેલ હોવાથી મનુષ્યોતો વ્યવહારધર્મ, શિષ્યકળા, લોકવ્યવહારનુ નિરૂપણ, નગરરચના, ગાળ્યઅવગ્યા અને પ્રભુના મુરાર્જન વિવેચન, છંદો વગેરેએ પ્રભુના પદ્ય કલ્યાણકના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ લક્ષિતપૂર્વક મહોત્સવોનુ જાણવા યોગ્ય અનુષ્ઠાન વૃત્તાત, પ્રભુએ આપેલ ભવતાણી દેશના અને અનેક બોધપદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ધણી વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે

આ ગ્રંથની કૃતિ આત્મિક જેમ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ જાણ સુદરતામા આ ગ્રંથમા વિવિધ રંગની છબીઓ આપવામા આવી છે ઉપરોક્ત જાને પ્રકારની સુદરતા કરવામા મોટો અર્થ કરવામા આવેલ છે અત્યાગ સુધીમા પ્રગટ થયેલા કોષ પણ મયપ્રકાશનમા આ ગ્રંથમા આવેલા સુદર ચિત્રો કરતા વધુ સુદર હજુ સુધી આવેલા નથી

એકદરે આ ચરિત્ર પહેલેથી છેલ્લે સુધી મનનપૂર્વક વાચના જેનુ અને પકનપાકનમા નિરતર ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે, જેને માટે વિશેષ લખવા કરતા અનુકવ કરવા જરૂર છે

સુમારે પચામ ફાર્મ, કાઉન આકપેલ ચારસો પાનાનો આ સુદર દળદાર ગ્રંથ જોયા એન્ટિક પેપર ઉપર સુદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકા કપડાના સુગોભિત આઈડીંગથી અવકૃત કરનામા આવેલ છે

કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ



પુસ્તક : ૪૧ શ્રુ :  
અંક : ૧૦ મા :

આદ્ય સ. ૪૮  
વીર સ. ૨૪૭૦

વિક્રમ સં ૨૦૦૦ : વૈશાખ :  
ઈ. સ. ૧૯૪૪ : મે :

## યુવાનો કેમ ના જાગો ?

( મહા-કબાલી )

તજીને મોહનિદ્રાને, તજીને આજીયુ લાવો,  
બળવા કાર્યની જાણી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? ટેકો  
પ્રસરતી આગ હિ સાની, તમાજ દેશમાં લાગો,  
અહિંસા સૂત્ર ઉચારી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૧  
હઠાવી શાંતિના જગડ, પરસ્પર એકતા સાધો,  
'કુસ પે નાશ' એ સમજી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૨  
ધરી સાદાઈ જીવનમાં, કઠિન જોકારીને ટાળો,  
બચસન દુર્જીષ્ણ છોડીને, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૩  
સર્વસ્વ સમર્પીને, નિરતર ધર્મને રક્ષો,  
યશસ્વી કીર્તિ મેળવવા, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૪  
જીવન નિર્જાળાઈ મિથ્યા, વિજય પથે સદા વિચરો,  
સફળ આ નિ દગી કરવા, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૫  
અજિત સ્વાતંત્ર્યનો પૂજક અજિત સુકિત મદા પામે,  
સરલ હૈમેન્દ્ર હપદેશે, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૬  
અચિતા મુનિશ્રી હૈમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

# ચૈત્રી નૂતનવર્ષ પૃથ્વીની “ પ્રભુમાર્થના ”

૧૮[૬૬] દોહરો ૨[૦૦૦]

એ છગડા મળી કાપશે, ત્રણ મીંડાનો ત્રાસ,  
ચૈત્રી વર્ષારભમા, એ માણુ અવિનાશ ૧

દરિગીત ૭૬

આજે બધીય વસુ ધગ, મ કટ-વિકટ સપડાઈ છે,  
ચોતરફ લાગી લાહ, હાય-વ્યથા બધે સભળાઈ છે,  
પૃથ્વીતણે પોકાર આ, ઓ નાથ! દિલમા ધાગ્યો,  
હૃદ થઈ! હવે તો હે પ્રભુ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો. ૧

ન્યા ભોઈએ ત્યા વિકૃતિતુ, વિપમ વાતાવણ્ય છે,  
લાખો-કરોડો માનવીના, મહાભય કરે મગ્ન છે,  
કપી ભેટે છે કાળ ન્યા, “ ઘા ” ગરીબની દિલ ધાગ્યો,  
હૃદ થઈ! હવે તો હે પ્રભુ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૨

રે! રે!! રૂપાળી ભત્તભૂમિ, જગતમાન્ય યશોશ્વરી,  
આ દશા થઈ તાહરી, નીરખુ નયન આસુ ભરી,  
દલ લાગીયો દુનિયા વિષે, અમૃત-ગળે પ્રભુ ઠાગ્યો,  
હૃદ થઈ! હવે તો હે પ્રભુ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૩

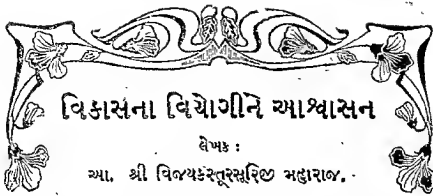
જય જય પ્રભુ જગદીશ્વરા, “ કરુણાગ્ધિ ” તારું વિદું છે,  
તું નિત્ય રક્ષણહાર તોયે, દોહિલા દુષ્ણ દર્દ છે,  
“ મહામારી ” લેવી મોંઘવારી, અકૃશ્ય-કષ્ટ નિવાગ્યો,  
આ પ્રાર્થના સૌની સુણી, આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૪

દોહરો

વિશ્વંમર તુજ નામ છે, વિશ્વ ધરે વિશ્વાસ,  
અગ્ન કરે આર્જવભરી, માત્માનન્દ-પ્રકાશ ૧

લાવનગર-વડવા }  
તા ૨૫-૩-૪૪ }

લી મમાજ શુભચિતક,  
રેવાગ કરે વાલણ બધેકા



આત્મ વિકાસીને પ્રકાશની પરાકાષ્ઠા પ્રાપ્ત કરવાને દેહાદિ સાધનેનું પરિવર્તન કરવાની આવશ્યકતા હોય છે. નિર્જળ તથા જીર્ણ સાધનેને છોડ્યા સિવાય વિકાસની વૃદ્ધિનાં સખળ સાધનો મળી શકે નહિ માટે જ વિકાસનાં વિઘ્નભૂત સાધનેના પરિત્યાગ કરીને અનુકૂળ સખળ સાધનો મેળવવા આપણી દૃષ્ટિથી દૂર થનાર મહાતુલાવ માટે આપણે દિલગીર ન થતાં ખુશી થવું જોઈએ. કદાચ આપણે આપણા કોઈપણ પ્રકારના સ્વાર્થ અંગે વિકાસોત્સાહીના વિકાસવિરોધી સાધનેના પરિવર્તનમાં દિલગીર થઈએ, શોક કરીએ, પણ તે આપણી એક અજ્ઞાનતા છે.

સખળ તથા અનુકૂળ સાધનવિહીન વિકાસી કે જે એક પ્રકારનો જ અભિલાષી છે, છતાં સાધનની નિર્જળતાથી ઇચ્છિત સાધવા અસમર્થ બનીને અસફળ જીવનમાં જીવતાં ઉદાસીન બનેલા છે, તેને નિર્જળ જીવનમાં જીવવા આપણે આગ્રહ તેના અનિષ્ટનો જ ઉત્પાદક બને છે.

ઉચ્ચતમ સ્થાન મેળવનાર જીવન વિકાસીનું મૃત્યુ એટલે મહોત્સવ, જ્ઞાન દર્શન અને આનંદનો નિરવધિ. વિકાસની તારતમ્યતાથી વિભૂતિમાં તારતમ્યતા રહે ખરી, પણ સર્વથા વિભૂતિનો અભાવ હોય નહિ. જડાસક્ત, ઇન્દ્રિયાના શુભામ, વિલાસીઓને મૃત્યુ અત્યંત લયકારક છે, દુઃખની નિરવધિ દેખાડનારું છે.

આવા જીવોના મૃત્યુ માટે મહાશોક કરવાની આવશ્યકતા રહે છે. એવા જીવોની દયા બાધને મૃત્યુના મોંમાંથી બચાવવાની ચેષ્ટા કરવી જોઈએ. બાહ્યથી અનેક પ્રકારના ઉપચારો કરીને મૃત્યુને હરાવવા સતત તેમજ સખત પ્રયત્ન કરવા જોઈએ.

અંતઃકરણથી વાસ્તવિક રીતે દેહગેહાદિનો ત્યાગ કરનાર વિકાસી, જનતાની દૃષ્ટિએ ત્યાગ કે જે તેમાં શોકને સ્થાન હોય જ નહિ, કારણ કે જે વસ્તુઓના ત્યાગને માટે આપણે શોક કરીએ છીએ તે વસ્તુઓ તો ચિરસમયથી તેણે ત્યાગી જ હતી. એ ત્યાગ સ્થૂળ દૃષ્ટિવાળા આપણને દૃષ્ટિગોચર થતો નહોતો. તે મૃત્યુની અવસ્થામાં એટલે સ્થૂળ દૃષ્ટિવાળાને સાક્ષાત્કાર થવાવાળી અવસ્થામાં દૃષ્ટિગોચર થયો તેથી શું આપણે શોક કરવો ઉચિત છે? વિલાસીનું લાવી લાયવાળું હોવાથી તેના આત્માના અધઃપાતને લક્ષ્યમાં રાખીને દયાથી દિલ દુખાય તો તે યોગ્ય જ છે, કારણ કે એવા આત્માઓ કે જેઓ લવાલિ-તંદીપણે માનવદેહમાં વિલાસ કરી રહ્યા હોય તેમનો માનવદેહ છૂટી જવાથી વિકાસની દરિદ્રતાને લઈને વિવિધ પ્રકારની અનેક યાતનાઓના લાગી બની પોતાની સાચી સંપત્તિનો વિનાશ કરવાવાળા હોય છે. એટલે એમના મૃત્યુ સમયે આપણને અવશ્ય ખેદ થાય જ છે, પણ વિકાસી માટે તો કોઈને પણ ખેદ થયો નથી, તેમજ થતો પણ નથી અને થાય તો ઉચિત નથી.



વિકાસના અભિલાષીને વિકાસી આત્માનો વિયોગ કાંઈક સાલે ખરો પણ તે વિકાસીના સયોગ લાગ્યાનુસાર થાય છે ને ગ્હે છે. ભાગ્યની ન્યૂનતા થવાથી પોતાને સાચો લાભ આપનાર વ્યક્તિનો વિયોગ અવશ્ય થાય છે

સયોગ માર્ત્ર વિયોગવાળા હોય છે અનાદિ કાળથી જડ તથા ચૈતન્યના સયોગ વિયોગ આદ્યા આવે છે આપણે આપણા એક જીવનમાં કેટલા સયોગ વિયોગ અનુભવ્યા છે, તેને આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ, છતાં જો આપણે સમજાવ છોડીને હર્ષ-શોકરૂપ વિષમભાવમાં ઉતરી જઈએ તો પછી આપણામાં અને વિકળમાં કાંઈપણ તફાવત રહેતો નથી માટે હમેશા સમજાવ રાખવાની જરૂર છે આ સમજાવની ટેવ પાડવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે આપણે મરનારની પ્રવૃત્તિઓનું અનુમોદન તેમજ અનુકરણ કરવું જોઈએ, તેમના શુભો સલાહીને પ્રમોદ લાવનાવાળું થવું જોઈએ. તેઓ પોતાના વિકાસની વૃદ્ધિ કરી સંપૂર્ણ પ્રકાશ મેળવે એવી અત કરણની શુભેચ્છાવાળા થવું જોઈએ આત્મા અમર છે કોઈ કાળે આત્મા અનાત્મા થતો નથી આત્મા અનોત્તરમાં થઈ જાય અને અનાત્મા આત્મા થઈ જાય તો સંસારની અવ્યવસ્થા થઈ જાય આત્માનો વિનાશ એટલે જડસ્વરૂપ આકૃતિ તથા પ્રકૃતિનું પરિવર્તન થવું. પરિવર્તન જડનું થાય છે, જેને આપણે જન્મ-મરણ કહીએ છીએ આત્મા તો જન્મતો ય નથી તેમ મરતો ય નથી આપણે ચર્મચક્ષુ છીએ એટલે આપણને અભ્યંતરથી લાગે. ચર્મચક્ષુવાળાને જડ જગતની ધ્વજાળ જ દૃષ્ટિગોચર થાય છે ચર્મચક્ષુ વાસ્તવિક વસ્તુને જોઈ શકતો નથી જડના અનેક પ્રપંચોને જ જોઈ શકે છે

જ્ઞાનચક્ષુ વાસ્તવિક સાચી વસ્તુને જોઈ શકે છે, આત્માના અદ્ભુત વૈભવને નિહાળી

શકે છે, સંસારમાં સત્ત્વે સારી જાણી રીતે શકે છે માટે જ્ઞાનચક્ષુ સર્વોત્કૃષ્ટ છે

જ્ઞાનચક્ષુવાળો જ્ઞાની અને ચર્મચક્ષુવાળો અજ્ઞાની આપણે જ્ઞાની જનનું છે માટે ચર્મચક્ષુ ન બનતા જ્ઞાનચક્ષુ જનનું જોઈએ જેઓ જ્ઞાનચક્ષુ છે તેઓ આત્મિક સાચી વસ્તુ અને સંપત્તિના હકદાર છે અને જેઓ ચર્મચક્ષુ છે તેઓ જડ સંપત્તિના અધિકારી છે આપણને આત્મિક સંપત્તિ ઉપયોગી છે, સુખદ છે અને જડ સંપત્તિ દુઃખદ છે, આપણે અનીષ્ટ કરનારી છે સયોગ વિયોગમાં હર્ષ-શોક ચર્મચક્ષુવાળાને જ થાય છે જ્ઞાનચક્ષુવાળો મમલાવે રહે છે, કારણ કે જ્ઞાનચક્ષુવાળો જાણે છે કે સયોગ વિયોગ પરવસ્તુનો થાય છે પોતાની વસ્તુમાં સયોગ-વિયોગને અવકાશ જ નથી, માટે જ જ્ઞાનચક્ષુ સમજાવી અને ચર્મચક્ષુ વિષમભાવી હોય છે. આપણે અત્યારે માનવ જીવનનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છીએ માનવજીવન ઘણું જ પવિત્ર છે. માનવજીવન સર્વોત્કૃષ્ટ ગણાય છે માનવજીવનમાં સંપૂર્ણ પ્રકાશ રહેલો છે માનવજીવનમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ અમૂલ્ય ત્રણ રત્નો રહેલા છે

આવા ઉત્તમ જીવનમાં રહીને અધમ વિચારથી, અધમ વાસનાઓથી, આપણે પોતાને જ મલિન જનાવીએ છીએ. આપણે પોતે જ પોતાના લાભને નતો કરીએ, આપણે અધમ જીવીના જીવનમાં જીવી, ઉત્તમ જીવનને નષ્ટ બ્રહ્મ કરીએ તો તે એક આપણી જડની શુભામી સિવાય બીજું કાંઈ જ નથી, માટે દુઃખ જીવનમાં જીવી આપણે આપણી ઉન્નતિ, વિકાસ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ સહુના માટે એક જ રસ્તો છે દેહાદિના પગિવર્તનો થવાના જ, માટે મજાગ વિકાસીના પગિવર્તન માટે શોક ન કરતા પોતાનું વિકાસી ઉત્તમ પરિવર્તન થાય તેવી ભાવના તથા પ્રવૃત્તિને આદર કરવો



વિક્રમ નામના આર્યાવર્તમાં ઘણા રાજાઓ થઈ ગયા છે. વિક્રમ અને ભર્તૃહરિ બન્ને ભાઈઓની કથા પ્રચલિત છે. તે વિક્રમ બીજો હોવો જોઈએ. જેનો સંવત્સર આદે છે તે વિક્રમાદિત્ય શૃંગવંશી રાજ્યના પતન પછી થયેલા બલમિત્ર ભાતુમિત્ર પછી નલોવાહન, ગંધર્વસેન પછી મૌર્યવંશી-ચન્દ્રવંશી બલમિત્ર થયેલ તે વિક્રમાદિત્યના નામથી ખ્યાતિ પામ્યો છે. તે જૈન હતો તે વાત સંભવિત છે. કવિ કાલિદાસ પ્રથમ વિક્રમાદિત્યના વખતે થયેલ જણાવતા નથી. બીજા વિક્રમાદિત્યના સમયે થયેલા જણાય છે. તે વખતે બીજા સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિ પણ હતા. તેમની સંસ્કૃત ભાષા મળતી આવે છે. ભાગવતમાં કલિયુગના રાજાઓની યાદીમાં માત્ર “ગર્દભિલલ્લભ દશનૃપાઃ” તેવું લખીને ચલાવેલ છે. ત્યાર પછી ભવિષ્ય પુરાણ વગેરેમાં ગંધર્વસેનના પુત્ર વિક્રમાદિત્યને ભગવાન શંકરે આર્યધર્મની રક્ષા અને શકોના નાશ માટે મોકલ્યા લખે છે. ઐતિહાસિક નોંધો-ટાંચણો અનેક વાર દેશ ઉપર થતાં આક્રમણોને લીધે સ્થળાંતર થવાથી નાશ પામ્યાં છે, તેમજ તે વખતના લોકોને આજ જેવી ઐતિહાસિક નોંધો લેવાની કાળજી પણ ઓછી હશે. તે વખતના લખાતા ગ્રંથો પાછળ સંવત લખવાનો પ્રચાર હતો નહિ.

અંથ પાછળ સંવત લખવાનો રિવાજ વિ. સંવત ૬૦૦ લગભગ આહુ થયો હોય તેમ જણાય છે. કેટલાક વિદેશી ઇતિહાસવેત્તાઓ

લખે છે કે વિક્રમ સંવત્સરનો પ્રચાર જૈનાઓ સર્વત્ર કર્યો છે. જૈનો વ્યાપારી હતા અને સર્વત્ર પથરાયેલા હતા. જૈનાચાર્યો મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા તથા ગ્રંથનિર્માણ વખતે વીર સંવતનો ઉલ્લેખ કરતા, ત્યારપછી વિક્રમ સંવત લખવાની શરૂઆત કરેલી છે, છતાં જૂનામાં જૂના શિલાલેખો વિક્રમ સં. ૫૦૦ માં લખાયેલ મળે છે. વિક્રમાદિત્યે સંવત્સર પ્રવર્તન વીર નિર્વાણ સં. ૪૭૦ માં કરેલ છે. તે પ્રથમ થયેલ સર્વજનપુત્ર સિદ્ધસેનસૂરિજીને શુરુ માનતો હતો. તેવું સમગ્ર આયુષ્ય ૧૧૧ વર્ષનું હતું તેવો ‘જ્યોતિર્વિદાભરણ’માં ઉલ્લેખ મળે છે. વિક્રમ પહેલાં સત્તર વર્ષે કાલિકાચાર્યજી થયા છે. જૈન ઇતિહાસમાં કાલિકાચાર્યજી ત્રણ અને પાંચ થયેલા છે. એક જ સરખા નામના ભિન્ન ભિન્ન સમયે આંચાર્યો થવાથી કાળગણનામાં ઘણો જ વિસંવાદ થવા પામ્યો છે. આવી રીતે વિક્રમ, સિદ્ધસેનસૂરિ, કવિ કાલિદાસ તથા ભોજ વગેરે વ્યક્તિઓ બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રભાવને ધરાવનારી હોવા છતાં તેમના ઐતિહાસિક કાર્યો તેમજ કાળગણનામાં ગરબડ થવા પામી છે. મહારાજ વિક્રમાદિત્યે સિદ્ધસેનસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી શ્રાવકનાં બાર ત્રતો સ્વીકાર્યાં હતાં અને શત્રુજય મહાતીર્થનો સંઘ પણ કાઢેલ. જીર્ણોદ્ધાર તેમજ નવીન જિનનિર્માણ કરેલ હોવાથી તે રાજા જૈન હતો. બીજા થયેલા વિક્રમ નામધારી રાજાઓ પણ ઓછાવત્તા અંશે જૈન અસર નીચે આવેલા હોવાથી કથાનકોમાં બધાય

# “ વિચારશ્રેણી ”



લેખક શ્રી વિજયકંતસૂરસરિ મહારાજ.

1

૧ પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ મેળવીને અજ્ઞાની માનવીઓ મિથ્યાભિમાનમાં આવી જાય છે અને પોતાને બૂલી જાય છે, દેહને જ આત્મ-સ્વરૂપપણે જુએ છે.

૨. દેહ જ હું પોતે-આત્મા છું અને દેહના કૃત્રિમ નામની સાથે સબંધ ધરાવનાર ધનાદિ સંપત્તિ મારી છે તથા ભાઈ ભાડું આદિ સ્વજન વર્ગ, મારો છે, સંપત્તિમાં અને સ્વજન

વિક્રમ નામ રાજાઓની ગણત એક વિક્રમમાં સંમિલિત થવા પામી છે આજે પણ પ્રસિદ્ધ પુરુષોના લોકપ્રિય કાર્યને ક્ષીણે તેમના નામો સાધુસમાજમાં કે ગૃહસ્થ વર્ગમાં તે જ રાખવામાં આવે છે. જ્યારે જે નામ ઉપર ચઢેલા કાર્યો હાથમાં આવે ત્યારે છૂટાછવાયા સાધનો દ્વારા અનુમાનથી ઐતિહાસિક સાધનમાં ખાતિ ઉત્પન્ન કરે છે જોન ગ્રંથોમાં વિક્રમની કથા વિવિધ સ્વરૂપમાં આલેખાયેલી, વિવિધ ભાષામાં જોવામાં આવે છે, તેમાં વિક્રમને જોન માન્યો છે જોનાચાર્યો અન્યધર્મો રાજાઓની, કથા આખ્યાયિકાઓ રચતા તેમાં જે રાજા જોન ન હતો તેને ગણાત્કારે જોન ગનાવી શક્યા નથી જેમકે રાજા લોજ, સિદ્ધગજ અને ણીજ રાજાઓ જે સ્વરૂપમાં હતા તે જ સ્વરૂપમાં આલેખ્યા છે માત્ર શુભોત્તુ કીર્તન કરીને ચલાવતા હતા, જોનાચાર્યો ધર્મધન ન હતા, માત્ર આત્મદર્શી સતો હતા

વર્ગમાં ણીજઓ કરતા હું અદિયાતો છું આવું જાણુ અને માનવું તે મિથ્યાભિમાન કહેવાય છે

૩ આત્માને સાચી રીતે ન ઓળખવાથી અણબાણ-અજ્ઞાની માનવી પારકી વસ્તુઓમાં મમતા કરે છે -

૪ પર-પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં મારાપણાની ખુદી થવી તે મમતા કહેવાય છે, અને પોતાના જાનાદિ શુભોમાં મારાપણું તે મમતા કહેવાય છે

૫ એક ક્ષણ પણ જોને વિયોગ ન થાય તે જ વસ્તુ પોતાની કહેવાય છે, અને તે વસ્તુ માત્રમાં રહેલા પોતાના શુભો જ હોઈ શકે છે

૬ જે વસ્તુઓનો સંયોગ વિયોગ થયા કરે છે તે પોતાની હોઈ શકે જ નહીં

૭ જ્યાં સુધી સાચી વસ્તુ સમજાય નહીં ત્યાં સુધી મમતા ટળી શકતી નથી, અને જ્યાં મમતા હોય છે ત્યાં મિથ્યાભિમાન અવશ્ય હોય જ છે

૮ અજ્ઞાનીઓની દૃષ્ટિથી જોનાર જ્ઞાની હોવાનો દાવો કરી શકતો નથી

૯ આત્મિક શુભ મેળવ્યા પછી અભિમાન રહેતું નથી

૧૦ આત્માનો અસુઝ અશે પણ વિકાસ સાધ્યા સિવાય શુભવાન કહી શકાય નહીં

૧૧ શુભવાનમાં અભિમાન હોય નહીં, માટે જ અભિમાની નિર્જીવ હોય છે. સમજીને

જે વર્તન, વાણી કે વિચારનું અભિમાન કરાય છે તે ગુણ હોતો નથી પણ અવગુણ હોય છે.

૧૨. ગુણનું અભિમાન યદ્ શક્યું જ નથી; કારણ કે અભિમાન, અને ગુણ પરસ્પર વિરોધી છે.

૧૩. વિદ્યાસ ગુણનો બાધક છે માટે વિદ્યાસી ગુણી હોઈ શકે નહીં.

૧૪. જો ગળીના રંગથી વસ્ત્ર શ્વેત થાય તો જ વિદ્યાસથી વિકાસ સાધી શકાય.

૧૫. વિકાસીને પોતાની ઓળખાણ કરાવવાની જરૂરત રહેતી નથી, છતાં જેઓ ઓળખાણ કરાવે છે તેઓ વિકાસી નથી પણ વિદ્યાસી છે.

૧૬. સાચી વસ્તુ મેળવ્યા પછી માયા કરવાની જરૂરત રહેતી નથી.

૧૭. આત્મપ્રભા પ્રગટ્યા સિવાય પ્રભાવ-શાળી બની શકાય નહીં.

૧૮. આત્મિક ગુણ મેળવવાને અંશ માત્ર પણ અસત્યની આવશ્યકતા નથી.

૧૯. કામની આવડત ન હોય, પણ પોતાનું ઠહાપણ બતાવી પ્રશંસા મેળવવા અનધિકારીપણે કાંચમાં માથું મારનારની અજ્ઞાનીયો ભલે પ્રશંસા કરે; પણ જ્ઞાનીયોની દૃષ્ટિમાં તો અનાદરનું પાત્ર બને છે.

૨૦. આત્મગવેષણાની અતિજ્ઞા લઈને જડ-પુદ્ગલનો દાસ બનનાર પ્રભુનો અપરાધી છે,

૨૧. માત્ર અતિક્ષા મેળવવા કુદ્ર પ્રાણિયોની આગળ દીનતા કરનાર ગુણોનો દરિદ્રી હોય છે.

૨૨. દેહના કૃત્રિમ નામ માટે માનવજીવન વેરફી નાંખનાર જ્ઞાનિયોની પંક્તિમાં ભળી શકતો નથી.

૨૩. દેહની ગુલામીમાંથી મુકાયા સિવાય મહાત્મા બની શકાય નહીં.

૨૪. અધર્મ અને અનીતિનો આશ્રિત ગુણી બનવાનો અધિકારી નથી.

૨૫. સ્વાર્થી હુનિયાની દૃષ્ટિમાં ગુણી હોવાનું અભિમાન રાખનાર સાચા ગુણોથી વંચિત જ રહે છે.

૨૬. હુઃખનો અનુભવ કર્યા સિવાય કયાણ બની શકાય નહીં.

૨૭. જ્યારે કૃત્રિમ નમ્રતા પાષાણ હૃદયને કોમળ બનાવે છે, તો પછી સાચી નમ્રતા આત્માને કેમ ન કોમળ બનાવે ?

૨૮. કદાચહતું મૂળ મિથ્યાભિમાન છે માટે જ કદાચહ મિથ્યાભિમાનીને ઓળખાવે છે.

૨૯. મિથ્યાભિમાની સાચું સમજી શકે નહીં; કારણ કે મિથ્યાને સાચું જાણવાથી મિથ્યાભિમાન આવે છે.

“ પૈસાદારને ત્યાં જન્મ્યો હોય તેથી કામ શ્રીમંત નથી યદ્ જતો. ધંધા-રોજગારમાં સારો પૈસો કમાયો હોય તેથી પણ તે ધનવાન નથી બની જતો: જેનું મન મોટું છે, લાણીમાંના ચરધા રાટલામાંથી પણ ખટકું રાટલો જે બીજાને આપી શકે છે; પોતે થોડી અગવડ વેડીને, સામાના મોં ઉપર સંતોષ અને સુખની લાગણીઓ લહેરાવી શકે છે તે જ સાચો શ્રીમંત છે-તે જ સાચો ધનવાન છે.”

‘હું ને મારી બા’માંથી

## પરમાત્મ સ્વરૂપને ઓળખો

લેખક મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

હે ભવ્ય પ્રિય ! આ જગતને જ્ઞાની પુરુષો અસાર કહે છે, અસાર એટલે જેમા તાત્ત્વિક બુદ્ધિથી કંઈ સાર નથી એવો સમાર છે હે ભવ્ય ! સસારમા ચાર પ્રકારની ગતિ છે દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ અને નારકી આ ચાર ગતિમા કોઈ સ્થાનમાં સત્ય સુખ નથી. સુખની પાછળ દુખ છે, સત્ય સુખ નથી મત્ય સુખ તો તે જ બળુવું કે જે સુખ પ્રાપ્ત થયા પછી કદાપિ નાશ પામે નહીં ચારે ગતિમા એવું સુખ નથી, માટે સત્ય સુખની પ્રાપ્તિ માટે સત્સગતિની જરૂર છે. સદ્ગુરુઓની કૃપાથી સત્ય સુખની ઓળખાણ થાય છે અને તે સદુદ્યમે પ્રાપ્ત પણ થઈ શકે છે સસારમા દરેક પ્રાણીઓ સુખને ઇચ્છે છે, પણ સુખ કયા છે ? તે સુખ શાથી મળે ? તે કોઈ વિરહા જ બળુતા હશે કોઈ પ્રાણી ખાવાપીવામા સુખ માને છે, કોઈ સ્ત્રીસગને સુખ માને છે, કોઈ માનંથી સુખ માને છે ત્યારે કોઈ સંન્યથી, કોઈ લક્ષ્મીથી, કોઈ પુત્રથી-એમ સૌ જીવ પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે સુખને કદાપી તે મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ જ્યારે સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી ત્યારે અતે પશ્ચાત્તાપ કરે છે જે પ્રાણીને કોઈ પણ જાતની ઉપાધિ નથી, આધિ નથી તેમજ વ્યાધિ નથી, પરમાત્મ સ્વરૂપમા ચિત્ત પ્રેરાયુ છે, રાગદ્વેષ મદ પડ્યા છે તે પ્રાણીને સાચા સુખનો અનુભવ થાય છે. નિવૃત્તિ અવસ્થામા સુખ સમાયુ છે સસારની પ્રવૃત્તિ અવસ્થામા સુખને બદલે દુખ જ સમાયુ છે જેનું મન સંકલ્પ-વિકલ્પવાળું છે, તેને સુખ શું છે ? તે જણાતું નથી જે પુરુષ હજારો જીવોની લાગણી દુખાવે છે, કરોડો જીવોનો નાશ

કરે છે તેને પણ ખરું સુખ શું છે ? તેનો અનુભવ થતા નથી - પોતાના સ્વાર્થ માટે, પાપી પેટની પૂર્તિને માટે જે જીવ અન્યનું જીવ કરવામા તત્પર છે તે પણ સુખ પામી શકતો નથી, જેને સ્વપ્ના સમાન સસારમા સુખની આશા બધાઈ છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી જેને સાધુપુરુષોની સગતિ ખોટી લાગે છે તે પણ સુખ પ્રાપ્ત કરવા અધિકારી નથી જે પોતાની મતિ પ્રમાણે જેમ હાવે તેમ ચાલી શુભ અને અશુભના વચનનો અનાદર કરે છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી જેને આખે દેખાતી વસ્તુઓમા જ સુખની આશા બધાઈ છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી. જે પ્રાણીને અન્યાયમા પ્રીતિ છે તે સુખનો અધિકારી નથી પ્રત્યક્ષ સુખમા જેની વિશ્વાસ વૃત્તિ છે તે મત્ય સુખનો અધિકારી નથી અષ્ટ કર્મનો નાશ કરી જે નિર્મળ થયા છે એવા સિદ્ધના જીવો અખંડ અનંત સુખનો અધિકારી છે સુક્તિ સુખ કેવળ આત્માનું સુખ છે આત્મિક સુખને પ્રાપ્ત કરવાના જે માર્ગ છે પ્રથમ મુનિધર્મ અને ખીન્ને શ્રાવકધર્મ પચ્ચમહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિભોજનવિરમણ વ્રત એ છ વ્રતના પાલનપૂર્વક ચાલવું એ મુનિધર્મ જાણવો. મુનિધર્મના પરિપાલનથી જ્ઞાનાવરણોયાદિક અષ્ટકર્મનો ક્ષય થાય છે એ બેમાથી કોઈપણ માર્ગ અવલંબતા પ્રથમ દેવ, ગુરુ, ધર્મની શ્રદ્ધાની જરૂર છે અદ્યાદ્ય દોષ જેનાથી સર્વથા દૂર થયા છે એવા અને જ્ઞાનાતિશય, વચનાતિશય, પૂજાતિશય, અપાયાપગ માતિશય-એ ચાર અતિશય તથા અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્યથી શોભાયમાન જિનેશ્વર વીતરાગ

[ આ ભવસ્વરૂપ-ચિંતન “અધ્યાત્મસાર” ગ્રંથનો મૂળ તથા વિવેચન સાથેનો ઉતારો છે. મૂળકર્તા ઉપાધ્યાય ભગવાન યશોવિજય વાચકવર છે. તેઓશ્રીએ ઉક્ત ભવસ્વરૂપ-ચિંતન ખૂબ જ આલંકારિક ઢબથી ઘટાવી એક એક બાળતો એવી તો સચોટ વર્ણવી છે કે-સૂચ વાચકોને ઘડીભર ગરકાવ કરી નાખે. આ મહાપુરુષ પ્રારંભમાં એવો ભાવ જણાવે છે કે- “આત્માનું હિત વિચારનારા પુરુષે એક ક્ષણવાર પણ એટલે ચિરકાળ સુધી ચિંતન કરવામાં જે અશક્ત હોય તેણે અલ્પ કાળ પણ ભવનું સ્વરૂપ-ચાર ગતિરૂપ સંસારનું જન્મ-જરા-મરણ-વિપત્તિ વિગેરેનું સ્વરૂપ મનને સ્થિર કરી નિપુણ બુદ્ધિથી વિચારવું.” જો આ ભવ-સ્વરૂપની સાચી ચિંતા જાગે તો ખરા વૈરાગ્યનો ઉદ્ભવ થતાં કામ જ થઈ જાય અને હોય તો તે સ્થિરતાને પામે. વાચક અને લેખક મહોદય એ સ્થિતિને પામે એ જ સમીક્ષા.

પુણ્યવિજય ( સંવિષ્ણપાલિક ) ]

આ સંસાર ભયંકર સસુદ્ર જેવો છે.  
( જેમ વિચારવું )

“ આ એક તરફ દુઃસહ એવો કામરૂપી વડવાનળ ચોતરફ જળ્યા કરે છે, આ બીજી બાજુએ વિષયરૂપી પર્વતના શિખર પરથી તૂટી તે જ દેવ તરીકે જાણવા, સર્વજ્ઞકથિત જે મુનિધર્મ તેને દ્રવ્યક્ષેત્રકાલાનુસારે આદરનાર તથા સમ્યક્ ધર્મોપદેશક ગુરુ જાણવા. ચાર ગતિ પરિભ્રમણ હેતુ અજ્ઞાન રાગદ્રેષનો ક્ષય કરી સંસારસસુદ્રથી તારવાને વહાણ સમાન વીતરાગકથિત સત્ય ધર્મ જાણવો. એ પ્રમાણે ત્રણ તત્ત્વની શ્રદ્ધા રાખવી. જિનકથિત પદ-દ્રવ્ય તેના ગુણધર્માયનું જાણવું તેથી સમ્યક્ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે. ધર્મનો સાધન સાર એ છે કે આત્મા તે જ પરમાત્મ સ્વરૂપે થાય. આ પ્રમાણે પરમાત્મપદ લક્ષ્ય વિચારી જે પુરુષો ધર્મમાર્ગે વહે છે તે પુરુષો સ્વરૂપ ભવમાં સુક્રિતપદ પ્રાપ્ત કરે છે અને તે ખરેખર પરમાત્મસ્વરૂપને ઓળખે છે.

પડેલા પત્થરો પડે છે, અને આ તરફ વિકાર-રૂપી નદીઓના સંગથી ઉત્પન્ન થયેલા ક્રોધરૂપી આવર્તો દેખાય છે તો આવા સંસારરૂપી સસુદ્રમાં કોને ભય ઉત્પન્ન ન થાય ? ”

વિવેચન—હા પ્રાણી ! તે કારણ માટે એટલે ભયનું કારણ હોવાને લીધે આ સંસાર-રૂપી સસુદ્રમાં કોને ભય ઉત્પન્ન ન થાય ? સર્વ વિવેકી પ્રાણીને ભય ઉત્પન્ન થાય છે, કેમકે તે ભવસાગરમાં એક તરફ જોઈએ છીએ તો દુઃસહ એવો કામદેવરૂપી વડવાનળ સર્વ દિશાઓમાં પ્રદીપ્ત દેખાય છે, જેમ સસુદ્રમાં રહેલો વડવાનળ જળનું શોષણ કરવાથી સંતાપનો હેતુ છે, તેમ સંસારમાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રથમ સુખનું શોષણ કરનાર કામદેવ છે. વળી બીજી બાજુએ શબ્દાદિક પાંચ વિષયોરૂપી દુર્લ્લઘ પર્વતોના શિખર પરથી તૂટી પડેલા મૂઠ આસક્તિરૂપ મોટા પત્થરો પડે છે—વ્યાઘાતકારી થાય છે. જેમ સસુદ્રમાં જતાં મનુષ્યોને પર્વત પરથી પડતા પત્થરો અનેક ઉપદ્રવના હેતુ થાય છે, તેમ સંસારસાગરને સામે કાંઈ જનારા ભવ

પ્રાણીઓને વિષયો વ્યાધાતકારી થાય છે, કેમકે વિષયી પુરુષો ભવનુ ઉદ્ભવન કરી શકતા નથી વળી બીજા પ્રદેશમાં ભેઈએ તો વિકારરૂપ એટલે આત્મભાવનાના ત્યાગરૂપ નહીના આવર્તિ-ગને ઉત્પન્ન કરેલો ક્રોધરૂપી આવર્તિ-આવેશ દેખાય છે, જેમ સમુદ્રમાં નદીએ કરેલા આવર્તો પ્રયાણુનો ભગ કરે છે-રોકે છે, તેમ ભવમાગ-રના પેલે તીરે જવામાં પણ ક્રોધાદિક વિદ્વ-કારક છે સસારમાં વખનાગને ક્રોધની ઉત્પત્તિ અવશ્ય થાય છે માટે તેનાથી પણ આ ભવ-સાગર લયંકર છે.

**આ સસાર અગ્નિરૂપ છે.**

“જે સસાર-અગ્નિમાં રતિરૂપ સતાપવડે ચપળ એવી પ્રિયારૂપી જ્વાળા કમળના પત્ર જેવી શ્યામ કાન્તિવાળા કટાક્ષરૂપી ધૂનસમુદ-ને બહાર કાઢે છે તથા ઘણા વિકારને કર-નારા વિષયોરૂપી અગારાઓ અગને બાળી નાંખે છે તેવા આ સસારસ્વરૂપ અગ્નિમાં કયે સ્થળે સુખની સુલભતા છે ? ક્યાં નથી ”

**વિવેચન—**હે આત્મા ! આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સસાર જ જેવું શરીર છે, એવા અગ્નિને વિષે એટલે સસારરૂપી અગ્નિને વિષે સુખ કયે કેકાણે સુલભ છે ? કોઈ પણ સ્થાને સુખ છે જ નહિ કેમકે જે સસારરૂપી અગ્નિમાં ભોગની અભિલાષારૂપ સતાપવડે-ઉચ્ચતાવડે ચપળ અથવા વિસ્તીર્ણુ એવી સ્ત્રીરૂપી જ્વાળાની ઉત્તન શિખા રહેલી છે સ્ત્રીઓ ઘણા વિકારને ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી જ્વાળા જેવી કહી છે સ્ત્રીરૂપ જ્વાળા શ્યામ કમલના પર્ણ જેવી શ્યામકાન્તિ-વાળા કટાક્ષરૂપી સ્ત્રીઓના કુટીલ નેત્રના પ્રાત-ભાગરૂપી ધૂમાડાના સમૂહને-ગોટાને મૂકે છે અર્થાત્ તેવા ધૂમાડાવડે પ્રાણીને અધ કરે છે સ્ત્રીઓના સૌંદર્યથી મોહ પામેલા મનુષ્ય અધ જ બની જાય છે, તેથી તેના કટાક્ષને

ધૂનની ઉપમા આપી છે તથા જેમણે ઘણા વિકારો ઉત્પન્ન કર્યા છે એવા ઇંદ્ર અને અનિદ્ શબ્દાદિક વિષયોરૂપી અગારા ઈન્દ્રિયાના સમૂહ-રૂપ અગોને-અવયવોને બાળે છે-સસ્મસાત કરે છે માટે સમાગ ખરેખર પ્રત્યક્ષ અગ્નિ-રૂપ છે.

**આ સસાર હિંસાનુ સ્થાન-કસાઈખાનુ છે.**

“અહો ! મહાભેદની વાત છે કે-આ સસાર મહાભય કર હિંસાનુ સ્થાન છે કેમકે તેમાં સ્ત્રી, પુત્રાદિકના સ્નેહથી ગ્વેષા પાશને ગળામાં બાંધીને અત્યંત દુઃખાર્ત અને સ્વભાવ-થી જ દીન એવા પ્રાણીરૂપી પશુઓ શબ્દાદિક વિષમ વિષયોરૂપી ઘાત કરનારા સુભટોવડે પીડા પામે છે ”

**વિવેચન—**હે જીવ ! મહા અઘટિત ખેદ-કાંકે એ છે કે-આ સસાર મહાભય કર હિંસાનુ સ્થાન છે કેમકે સૂતા સ્થાનને ( પશુઓનું કતલખાનું ) વિષે સ્ત્રી અને પુત્ર પગના સ્નેહ-સાગરૂપી તતુઓવડે રચેલા પાશને-મજબૂત દોરીને ગળામાં નાખીને-બાંધીને-પ્રકૃતિથી જ કૃપણ એટલે અસાગ પદાર્થ ઉપર પણ અત્યંત મોહ બાંધેલો હોવાથી તુચ્છ અથવા દીન એવા જીવોરૂપી બકરા વિગેરે તુચ્છ પ્રાણીઓ નાના પ્રકારની બધાથી પીડા પામ્યા છતાં અતિ લય કર દુઃખરૂપ ફળને આપનાગ પૂર્વે કહેલા શબ્દાદિક વિષયોરૂપી ઘાત કરનારા સુભટોવડે પીડાય છે-અનેક જન્મ-મરણોથી કષ્ટ પામે છે, જેથી આ સસાર હિંસાનુ સ્થાન જ છે.

**આ સસાર રાક્ષસરૂપ છે.**

“આ સસાર રાક્ષસરૂપ છે કેમકે અવિદ્યા-અજ્ઞાનરૂપી રાત્રિમાં ચાલે છે, મસ્તક ઉપર લયકર ક્યારોરૂપી સર્પના સમૂહને વહન કરે છે-ધારણ કરે છે, ગળામાં વિષયોરૂપી અસ્તિ-સમૂહને નાખે છે, તથા કામદેવરૂપી કુટીલ

# વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ



( ગતાર્ક પૃષ્ઠ ૧૮૨ થી શરૂ. )

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ, બી.એ., એલ.એલ.બી. સાદરા.

આધુનિક સમયમાં વર્તતા તમામ ધર્મના સિદ્ધાંતોની નિષ્પક્ષ બુદ્ધિથી મીમાંસા કરતાં-તેના અનુયાયીઓના વર્તનને સહવર્તન અને સહાચારની વિશુદ્ધ કસોટીએ કસ મૂકતાં-જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો સર્વમાન્ય વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મના દાવાને ઘણે અંશે પુષ્ટિ આપતા જણાય છે. આવા મહત્વના પ્રશ્નની વિચારણામાં મર્યાદિત-સંકુચિત દૃષ્ટિને લેશ માત્ર સ્થાન નથી, પરંતુ તેના સુઘટિત ઉકેલ માટે તો સર્વદેશીય અને સમન્વય સાધક વિશાળ દૃષ્ટિની અને લાવનામય-ગગનવિહારી ઉદાર દિલની જ જરૂર છે. યુક્તિમત્ત વચ્ચંત્ત યત્ત્ય તત્ત્વ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃના સિદ્ધાંતને અનુસરનારા મહાતુભાવ પુરુષો જ તુલનાત્મક દૃષ્ટિ-પૂર્વકના બુંદા બુંદા ધર્મશાસ્ત્રોના પરિપક્વ અભ્યાસથી જ યોગ્ય નિર્ણય કરી શકે તેમ છે.

મુખબાળો તે ભવ રાક્ષસ મહાદોષોદ્ધરૂપી દાંતાને પ્રગટ કરે છે-દેખાડે છે; માટે આવો સંસાર-રૂપી રાક્ષસ વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય નથી. ”

વિવેચન—હે બ્રાહ્મી ! આ સંસાર રાત્રિ-ચર એટલે રાત્રિને વિષે ભ્રમણ કરનાર રાક્ષસ જ છે, કેમકે તે રંકથી રાજા સુધી સર્વજનું ભક્ષણ કરનાર છે તેથી તે વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય નથી. વળી તે ભવ રાક્ષસ અજ્ઞાન દશા-રૂપી રાત્રિમાં સ્વેચ્છાએ ફરે છે. હુઇને અધ-કાર જ ઈષ્ટનો સાધક હોય છે માટે અજ્ઞાન-રૂપ રાત્રિચરપણું કહ્યું છે તે રાક્ષસ મસ્તક પર વિષમન્-ભયંકર એટલે જેનો વિષમ વેગ ઉતરી ન શકે તેવા કોષાદિક કષાયોરૂપી સર્પોના સમૂહને ધારણ કરે છે. કષાયવાળાને જ સંસાર

ચાર સંજીવની ન્યાયની દૃષ્ટિએ, આપણા મહાન સૂરિસમ્રાટોએ, મુનિપુંગવોએ, પ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિઓએ ઘણી ઘણી ઉપયોગી શક્તિઓનો, દ્રવ્યનો અને સમાજ શાંતિનો સર્વનાશ નોતરતી તિથિચર્યા જેવા સામાન્ય અને છુલ્લક પ્રશ્નોની અનિચ્છનીય ચર્ચામાંથી પીછેહઠ કરી, જૈન ધર્મના સર્વમાન્ય અને અપૂર્વ સિદ્ધાંતોને નવયુગના જમાનાને અનુકૂળ અને ગ્રાહ્ય થઈ પડે તે પદ્ધતિએ, શિષ્ટ ભાષામાં સવિસ્તર વિવેચન સાથે જનસમાજ સમક્ષ સર્વ ધર્મના સિદ્ધાંતોના તુલનાત્મક અભ્યાસપૂર્વક આગળ કરવા કટિણદ્ધ થયું નોંધ્યો.

પરમોપગારી તીર્થંકર ભગવાન અને કેવળ-જ્ઞાની મહાત્માએ તેમજ ગણધર મહારાજનોથી માંડીને તેમની પછીના જમાનામાં થઈ ગયેલ શાસ્ત્ર-વિશારદ જૈનાચાર્યોએ પ્રત્યેક વિષયમાં

દુઃખપ્રદ થાય છે. તથા વિષયોદ્ધરૂપી અસ્થિની માળાને ગળામાં ધારણ કરે છે. વિષયી પુરુષો-ને જ સંસાર ગળે લાગેલો છે. તથા તે જીવ-હિંસા મોટા આરંભો અને પરચીગમનાદિક નરક ફળને આપનારા મહાદોષોદ્ધરૂપી દાંતોને પ્રગટ કરે છે. એટલે કે વિકરાળ રૂપ દેખાડવા માટે મુખ ઉઘાડીને દેખાડે છે તથા તે વક્ષ એટલે વિષમ સ્વભાવને લીધે વિકરાળ-ભયંકર કામદેવરૂપી મુખને ધારણ કરે છે. અભક્ષ્ય ભક્ષણાદિ અનાચારજનું આચરણ કરવામાં કામ-દેવ જ મુખ્ય હેતુ છે, માટે તેને મુખની ઉપમા આપી છે. આવા પ્રકારનો ભવરાક્ષસ વિશ્વાસને યોગ્ય નથી. [ ચાલુ





પરમ નિપુણતાપૂર્વક જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને એવી રીતે પ્રતિપાદન કરેલ છે કે જૈનેત્વ વિદ્વાનોને પણ તે અપૂર્વ પ્રકાશ પાડતા-ત્રેરણાદાયી થઈ પડે છે હું ખરો વિષય એ જ છે કે અન્ય બાબતોમા કદાચદ્વયશત ભરાઈ પડેલ આપણા આચાર્યો જૈન ધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતોના યોગ્ય પ્રચાર માટે જોઈએ તેટલો ઊંચ પ્રયાસ કરતા જણાતા નથી અને સમાજને કુસપ-કલેશથી ઉદ્ધવતા વિનાશની ગતિ તરફ જ ધસી જતા જણાય છે ક્વચિત્-જૈનેત્વ વિદ્વાનોની કસાયેલી કલમથી, જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને અપૂર્વ ઉત્સાહથી પ્રતિપાદન કરતા જોઈએ છીએ ત્યારે આપણા જેવા સામાન્ય અભ્યાસીઓને ગૌરવ ધારણ કરવાનું મન થાય છે અને આપણા માન્યવગ આચાર્યો ( જેમની સખ્યા સમાજના સદ્ભાગ્યે ૭૦-૭૫ ઉપર થવા જાય છે ) પૈકીના થોડા ઘણા શાસ્ત્રના પ્રખર અભ્યાસીઓ આ વિષયમા પોતાના અમૂલ્ય વખતનો સદુપયોગ કરતા રહે તેવી ભાવના અને તમજા જગૃત થાય છે આવી ભાવના સફળ થાય તો વિષયની પુષ્ટિ માટે વધારે દલીલો આગળ કરવાની જરૂર રહે નહીં.

જૈન ધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતો અને ધર્મ-ભાવનાઓમા કોઈ કોઈ તો એકાકીપણે પણ એટલી બધી પ્રબળ અને પ્રભાવશાળી, રોચક અને આકર્ષક જણાય છે કે ધડીલર અન્ય બાબતો બાબતુ ઉપર રાખીએ તો પણ તે આગળ જણાવી ગયા મુજબના દાવાને તે ઘણે અંશે પુષ્ટિદાયક થઈ પડે તેમ છે

પૂર્વકાલીન પ્રખર જૈન ધર્મચાર્યોએ સર્વ ધર્મના સિદ્ધાંતો માટે સાપેક્ષ દૃષ્ટિપૂર્વક-મનન્ય વૃત્તિથી કરેલ વિવેચન વાચવાની તક મળે છે ત્યારે આપણને ધર્મનું યરુ સ્વરૂપ સમજાય છે ખરેખરા સમ્યક્દષ્ટિને મિથ્યાદષ્ટિના શાસ્ત્રો

પણ સમ્યક્રૂપે પરિણમે છે એવું શાસ્ત્રીય કથન ઉપરાંત મહાપુરુષો દ્વિતીય કરતા જણાય છે અને હાલના જમાનામા આવા મહાપુરુષોની આપણને ખરી જરૂર જણાય છે, વચનમા અને લખાણમા પગમ શિષ્ટતાઓ, અભિન દનીય માધ્યસ્થવૃત્તિ બળવવા ઉપરાંત મગીન અને સચોટ દલીલ આગળ કરવાની શક્તિ ધરાવનાર શાસ્ત્ર ધર્મના સિદ્ધાંતોનો જેટલો પ્રચાર કરી શકે છે તેની આગળ કલેશપ્રિય-લેભાણુ લેખકોનો પ્રયાસ કંઈ ગણતરીમા જ નથી

શકર ભગવાનનો અવતાર ગણાતા પ્રખર વિદ્વાન શકગચાર્ય પણ જૈનધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતરૂપ મનાતા અનેકાતવાદને તેના ખરા સ્વરૂપમા સમજી શકેલ નહીં અને 'સ્વાહ અસ્તિ નામ્નિ' જેવા શબ્દપ્રયોગથી શુચ્યવણુમા પડી તેને શકાવાદ તરીકે માની લઈ તેનો યોગ્ય સામનો કરવામા નિષ્ફળ ગયેલ તેવો અનેકાત-વાદ-સ્વાહવાદ એક જ વસ્તુને જુદી જુદી અપેક્ષાએ અનેક રીતે જોવાનું ફરમાવે છે અને વીતરાગ પ્રણીત જૈનધર્મમા તેનું કંઈક અપૂર્વ સ્થાન છે અનેકાતદર્શનમા જુદા જુદા સર્વ દર્શનોનો સમામ થઈ શકે છે

( આ બાબતમા વધારે વિવેચન માટે જુઓ વિદ્વાન મુનિમહાગજશ્રી પુણ્યવિનય-જીનો " જૈન દષ્ટિની મહત્તા " ઉપરનો લેખ-આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૧, પૃ. ૨૮ ).

આ રીતે વીતરાગપ્રણીત જૈન દર્શનનો અનેકાતવાદ-કર્મ, તેના ભેદ, પ્રભેદ, કર્મપ્રકૃતિ ઉદય-ઉદ્દીરણ, સત્તા-સ્થિતિ વિગેરે વિષયોનું સવિસ્તર વિવેચન, પુનર્જન્મ-જન્મભાવરનો સિદ્ધાંત-મકળ કર્મનો હાય થતા મુક્તદશા લોગવતા પગમાત્મા ને જગત્કર્તૃત્વથી ઊભા થતા ઉપાધિ અને દોષમાથી મુક્ત રાખતો સિદ્ધાંત, નાસ્તિકતાના આરોપમાથી બચાવી લઈ મૂર્તિ-પૂજને સર્વ રીતે પુષ્ટિ આપતો પરમ પુનિત

ભક્તિમાર્ગ, જ્ઞાનમાર્ગ, નિર્જરાપ્રેરક તપશ્ચર્યા-  
પર્વાધિરાજ પશુપથ પર્વ પ્રસંગની વિશ્વબંધુ-  
ત્વની ભાવનાને રીતે પુષ્ટિ આપતી અનેક અલેક્ષ  
અને અપૂર્વ ક્ષમાપના પ્રવૃત્તિ ( ખમતખામણા-  
વર્ષાલરમાં થયેલ દોષ અને અપરાધ માટે  
માફી મેળવવી અને અન્યને આપવી ), પ્રતિ-  
દિન સવાર-સાંજ કરવામાં આવતી પ્રતિક્રમણ  
ક્રિયા-થઈ ગયેલ પાપકર્મની સરળતાપૂર્વક  
કમ્પૂલત અને તેને માટે શુદ્ધ દિલનો પશ્ચા-  
ત્તાપ, મિત્તિ મે સંબભૂએસુ વેર' મનજ ન કેણુઈ  
જેવા સૂત્રો આગળ કરતી મૈત્રી-પ્રમેદ-કરુણા  
અને મંથસ્થની-પૌષક ભાવનાઓ-પરમ આલ-  
ખનરૂપ સામાયિક અને પૌષધની ક્રિયા, દેશ-  
વિરતિ અને સર્વવિરતિપણીના ધર્મો, શુદ્ધસ્થ-  
જીવનને અજવાળતા માર્ગાનુસારીના પાંત્રીશ  
શુભો, અહિંસા પરમો ધર્મ' જેવો પ્રાથમિક-  
સર્વમાન્ય સિદ્ધાંત, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ રત્ન-  
ત્રયીની ભાવના, ધર્મરૂપ રાજ્યમહેલને ટકાવી  
રાખતા દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપી આધાર-  
સ્થંભોની કલ્પના, સાચું સ્વરૂપ, જ્ઞાનરહસ્ય  
વગેરે વગેરે અનેકાનેક બાળતો એટલી બધી  
ભાવવાહી-કાર્યસાધક અને સિદ્ધિદાયી તરી  
આવે છે કે તે બધી સમુચ્ચય રીતે પ્રસ્તુત  
દાવાને ઘણી મજબૂત પુષ્ટિ આપી રહેલ છે.

ઉપર જણાવેલ પ્રત્યેક વસ્તુનું સવિસ્તાર  
વિવેચન નિરનિરાળા સ્વતંત્ર લેખનો વિષય  
થઈ પડે તેમ છે; એટલું જ નહીં પરંતુ સિદ્ધ-  
હસ્ત શાસ્ત્રવિશારદ લેખક જ તેને પૂરેપૂરો  
ધનસાક્ષ આપી શકે તેમ છે. એટલે વખત અને  
સ્થળસંકોચના કારણે તેનો માત્ર અંગૂલી-  
નિર્દેશ કરી સંતોષ ધારણ કરવો પડે છે.

ઐશ્વર્ય, મદ અને રાજ્યસત્તા લોભની  
આંધિનો વિલય થતાં પ્રજાશાસનવાદ-સમાજ-  
વાદ અને વિશ્વબંધુત્વની ભાવનાના સિદ્ધાંતો  
સર્વત્ર પ્રચાર પામશે અને અખિલ વિશ્વમાં

શાંતિ અને સુલેહનું સાંમ્રાજ્ય પ્રવર્તશે ત્યારે  
વિશ્વધર્મની સ્થાપના માટેનો ઉત્કટ પ્રશ્ન સર્વ  
કોઈ પ્રાણ વિચારકોના હૃદયમાં અપૂર્વ તાલા-  
વેલી જગવશે અને કોઈ સમર્થ નવયુગ પ્રવ-  
ર્તક-યુગપ્રધાન મહાતુભાવ પુરુષનું પ્રાદર્શિતત્વ  
આપણી પુનિત મહત્વાકાંક્ષાઓને સફળ કરવા  
શક્તિમાન થશે એવી ભાવના સેવવી અસ્થાને નથી.

અત્યારે તો હુનિયાલરના આગેવાન રાજ-  
પુરુષો અને સત્તાલોભી દેશનાયકો ક્ષણિક ઐહિક  
સુખની પ્રાપ્તિ માટે સંહારક શક્તિનું તાંકવ-  
નૃત્ય ઉઘાડી આંખે ભેઈ રહેલ છે. નિર્ભય  
અને પરાધીન પ્રજાને શુભામીદશામાં રખડતી  
રાખી પ્રત્યેક બાળતમાં પોતાની શોષણનીતિના  
અમલમાં પૂરજાડારથી મહાદ્વી રહ્યા છે. ઘડીભર  
કુદરત પણ તેમને મદદ કરતી જણાય છે, છતાં  
પણ ઘોર અંધારી રાત્રિ પછી દિવસ અને  
દિવસ પછી રાત્રિનો અવિરત ક્રમ ચાલ્યો  
આવે છે તેમ પાપ કર્મને પણ વિશ્રામ મળશે  
અને સમસ્ત પ્રજાગણનું પુણ્યબળ નાશત  
થતાં સંહારક શક્તિ અદૃશ્ય થશે. ધર્માચાર્યો  
પણ પોતાની દરજ્જા અને સમાજ પ્રત્યેની  
જવાબદારી જૂલી અંદર અંદરના કલેશ-કુસંપ  
અને ઝગડાઓને પ્રોત્સાહન આપી રહેલ છે  
અને તેમના દુષ્ટિરાગી અનુયાયીઓ તેમને  
વિઘાતક કાર્યમાં કેવળ સ્વાર્થ અને અંધશ્રદ્ધાના  
વેગમાં તણાઈ મદદ કરી રહેલ છે તેવી  
પરિસ્થિતિનો સમાજના સદ્ભાગ્યે અંત આવશે.

સૌ કોઈ અને ખાસ કરીને દેશનેતાઓ  
અને ધર્માચાર્યો વિશ્વશાંતિના ઉદ્દેશ માટેની  
ભાવનાપૂર્વક રચનાત્મક કાર્યમાં-સમાજો નીતિના  
કાર્યમાં તન, મન અને ધનથી પોતાની સર્વ  
શક્તિઓનો ઉપયોગ કરતા ધર્મ નય અને વિશ્વ-  
ધર્મની પ્રજ્ઞાણુ માટેનો સમય બનતા પ્રયાસે  
નણક લાવી મૂકવા શક્તિમાન થાય એ જ  
અવશ્યર્થના.

# શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર

અન્યથા અને વિવેચક

ડૉ. લગવાનદાસ મનામુખભાઈ મહેતા એમ બી બી. એસ.

(મતાક પૃષ્ઠ ૩૬ થી ૪૩)

વસંતતિલકા વૃત્ત

જ્ઞાન-દગાવરણ ને જસ અતરાય, તે એકી સાથ પછી તત્ક્ષણ ક્ષીણ થાય;

‘હાં તાલ ગર્ભસૂચિ નાશર્થો જે પ્રકારે, તે સિદ્ધતા ચરણ હો શરણ અમારે ! ૧૯

શબ્દાર્થ:—તે પછી જેના જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ ને અતરાય, તત્ક્ષણ એકા માથે ક્ષીણ થાય છે, ગર્ભસૂચિનો નાશ થતા જેમ તાલ નાશ પામે છે તેમ, તે સિદ્ધતા ચરણ અમને શરણેપ હો !

વિવેચન—

જેવો મોહનીય કર્મનો ક્ષય થાય છે કે તરત જ જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ ને અતરાય એ કર્મ-ત્રિપુટી એકા સાથે ક્ષય પામે છે જેમ ગર્ભસૂચિનો નાશ થતા તાલ નાશ પામે છે, તેમ મોહ નાશ પામતા જ્ઞાનાવરણાદિ ત્રીક્ર નાશ પામે છે, કાણ કે તે કર્મો જેના અવરૂબથી-આધારથી ટકી રહ્યા છે તે મૂળ આધારભૂત મોહકર્મનો પરાજય થતા તે તે કર્મોનું પગ કાઢી નાંખી નથી જેમ કાષ્ટ ધમારતનો મુખ્ય આધારરૂબ વૃદી પડતા તે ધમાગત પડી જાય છે, તેમ કર્મનો મુખ્ય આધારશાતા-અધર્મનો યાંભણો-મોહ વૃદી પડતા, તેની આશ્રિત આખી કર્મ ધમાગત પાનાના મહેલની જેમ વૃદી પડે છે

“તતોઽન્તરાયજ્ઞાનખનદર્શનજ્ઞાન્યન્તરમ્ । ગ્રહીયન્તેઽસ્ય યુગપત્ત્રીણિ કર્માણ્યશેષતઃ ॥

ગર્મસૂચ્યા ચિનદ્રાયા યથા તાલો ચિનદયતિ । તથા કર્મક્ષયં યાતિ મોહનીયે ક્ષયં ગતે ॥

—શ્રી તત્ત્વાર્થસાર

“આ કર્મ ક્ષય થયા વિના જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મ સંપૂર્ણપણે ક્ષય થઈ શકતા નથી જો કે ગણિતમા પ્રથમ જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મો કહ્યા છે, પણ આ કર્મની ધણી મદલતા છે, કેમકે સંસારના મૂળભૂત રાગદ્વેષનું આ મૂળ સ્થાન હોવાથી ભવભ્રમણ કરવામા આ કર્મની મુખ્યતા છે, આવું મોહનીય કર્મનું બળવાનપણ છે, છતાં પણ તેનો ક્ષય કરવો મહેલ છે, એટલે કે જેમ વેદનીયકર્મ વેદા વિના નિષ્ફળ થતું નથી તેમ આ કર્મને માટે નથી ” છતાં

—શ્રીમદ રાજવ્યદ્ર

આમ મોહનીયનો\* ક્ષય કરી જેણે જ્ઞાનાવરણાદિ ક્ષય કર્યો, તે સિદ્ધતા ચરણનું અમને શરણ હો ! અને પછી—

\* મોહનીય કર્મ ક્ષય થતા જ્ઞાનાવરણાદિ ક્ષય કેમ થાય છે ? તે માટે પરમતત્ત્વરહસ્યવિદ, શ્રીમદ અમૃતચ દ્રાચાર્યજી આ પ્રભાણે ખુલાસો કરે છે —

“સત્ય વિન્તુ વિશેષોઽસ્તિ પ્રોક્તકર્મશ્રયસ્ય ચ । મોહકર્માવિનામૃત વન્ધવસ્ત્વોદયકાયમ્ ॥

તત્ત્વયા વચ્યમાનેઽર્ધિમસ્તદ્રન્ધ્રો મોહવન્ધવાવ । તત્ત્વસ્ત્વે તત્ત્વમેતસ્ય પાકે પાક ક્ષયે કાય ॥”

શ્રીપ આધ્યાયી

સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી વીતરાગ ભાવે, ચારે અધાતિ પણ અતંતસમે ખપાવે;  
જે ઉત્તરોત્તર અથવા ગુણુએણી દારે, તે સિદ્ધના ચરણ હો શરણુ અમારે ! ૨૦

રાખ્ધાર્થ:—વીતરાગભાવે કરીને જે સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી થઈ, અતંતસમયે ચારે ય અધાતિ કર્મને પણ ખપાવે છે, અને આમ જે ઉત્તરોત્તર ગુણુએણીએ અથવા છે તે સિદ્ધના ચરણુ અમને શરણુરૂપ હો !

### વિવેચન—

ઉપર કહ્યું તેમ ભગવાન્ મોહનીયનો ક્ષય કરી વીતરાગભાવ પામ્યા, એટલે યથાખ્યાત ‘આત્મચારિત્ર’ પામ્યા, જેવું આત્મસ્વરૂપ ખ્યાત છે—પ્રસિદ્ધ છે તેવું સ્વરૂપાચરણરૂપ શુદ્ધ ચારિત્ર પ્રસિદ્ધ કયું. આમ શુદ્ધ આત્મદર્શન, શુદ્ધ આત્મજ્ઞાન ને શુદ્ધ આત્મચારિત્રરૂપ પરમાર્થ મોક્ષમાર્ગની અભેદ એકતા આત્મામાં પરિણામ પામી, જિનના મૂળ માર્ગની સર્વાંગ સંપૂર્ણ સિદ્ધિ થઈ, એટલે ભગવાન્ સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી થયા, અનંત ચારિત્ર વીર્ય ને અનંત સુખના સ્વામી થયા.

અને આમ ચાર ધાતિકર્મનો ક્ષય થવાથી, ભગવાનને અનંતચતુષ્ટય પ્રગટ્યું. ધાતિ કર્મ આત્માના મૂળ વિશેષ ગુણનો ધાત કરે છે, એટલા માટે તે ‘ધાતિ’ કહેવાય છે. દર્શન, જ્ઞાન, સુખ, સમ્યક્ત્વ ને ચારિત્ર છૂટના વિશેષ ગુણુ છે. દર્શનાવરણીય કર્મ દર્શનગુણનો ધાત કરે છે, જ્ઞાનાવરણીય જ્ઞાનગુણનો ધાત કરે છે, અંતરાય સુખગુણનો ધાત કરે છે, દર્શનમોહનીય સમ્યક્ત્વનો ધાત કરે છે, ને ચારિત્ર-મોહનીય ચારિત્રનો ધાત કરે છે. આ ધાતિકર્મનો પણ ભગવાને ધાત કર્યો, એટલે અનંત દર્શન, અનંત જ્ઞાન, અનંત સુખ ને અનંત ચારિત્રવિધ એ અનંતચતુષ્ટય સોળે કળાએ સમુદય પામ્યું, ‘જૈનમ્-કમલ પરિપૂર્ણ’ વિકાસ-દાસ ધારણ કરી રહ્યું, શુદ્ધ પ્રકાશભરતી નિર્ભર સુપ્રજાત થયો, સદા અસ્ખલિત એકરૂપ આત્મા આનંદમાં સુરચિત થયો, અચલ આત્મજ્યોત ઝળહળી રહી; ‘ભગવાન્ સાક્ષાત્ ‘વિજ્ઞાનધન’ થયા, ‘આનંદધન’ થયા.’

“ ચિત્પિંડચંદિમવિલાસિવિકાસહાસ-શુદ્ધપ્રકાશમરનિર્મરસુપ્રભાતઃ ।

આનંદસુસ્થિતસદાસ્કલિતૈકારૂપ-સ્તસ્યૈવ ન્યાયમુદયત્યચલાચિરાત્મા ॥ ”

—શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્યજીવિરચિત સમયસાર કલશ.

“ નિષંકારણુ કરુણા રસસાગર, અનંત ચતુષ્કપદ પાગી...હો મહિજિન ! ”

—યોગિરાજ શ્રી આનંદધનજી

“ ચાર કર્મ ધનધાતી તે વ્યવચ્છેદ જ્યાં, ભવના ધીજતણા આત્યંતિક નાશ બે;  
સર્વ ભાવ જ્ઞાતા દૃષ્ટા સહ શુદ્ધતા, કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીર્ય અનંત પ્રકાશ બે...  
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

“ તે ત્રણે અલેદ પરિણામથી રે, જ્યારે વર્તે તે આત્મારૂપ; મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે !  
તેહ મારગ જિનનો પામિયો રે, કિવા પામ્યો તે નિજ સ્વરૂપ. મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે ! ”

—મહાતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

ભગવાન્ ‘આનંદધન’ દિવ્ય આત્મગુણના આવિર્ભાવથી ‘દેવચંદ્ર’ થયા, અને ધાતિકર્મ-દોષના નિરોધાવથી ‘ચરોવિજય’ બન્યા, તો પણ હજી તેમને ‘અધાતિ’ કર્મનો ઉદય અવશેષ

રહ્યો હતો આત્માના મૂળ વિશેષ ગુણનો ધાત ન હોય તે 'અવાતિ' કર્મ કરવાય છે, જે કે આ 'અધાતિ' કર્મ પણ જીવના સામાન્ય ગુણને તો વધ કરે જ છે મૌદ્ધમ્ય, અવગાદ, અવ્યાજાધ અને અગુરુલધુ એ જીવના સામાન્ય ગુણ છે, તેને વેદનીય આદિ ચાર અવાતિ કર્મ હશે છે વેદનીય કર્મ અવ્યાજાધ ગુણને હશે કે, આયુ કર્મ મૌદ્ધમ્ય ગુણને હશે કે, નામકર્મ અવગાદ ગુણને હશે છે, જોતકર્મ અગુરુલધુ ગુણને હશે છે આ વેદનીય આદિ ચાર અવાતિ કર્મ ભગવાનને કૌણિયપ્રાપ્ત થતા દેહની આયુર્વિધિતિ પર્યંત વર્તે છે, 'મોદરી બળે પણ વળ ન ડોડે' તેમ આ કર્મ ખોખારપ આકૃતિ પણેમાત્ર ભગવાનને ઉદયમા છે, પોતપોતાનો ભાવ ભજવીને, વિદ્યપ્રાપ્ત છે તો પણ હવે તેમા કષ્ટ દમ રહ્યો નથી, જેની દશા દેહાતીત વર્તે છે એવા આત્મારાગી પ્રભુને નિયત આત્મચિતિમાથી અધ્યાપમાન કરવાને તે શ્રીવક્તુત્તમ અર્થ થતા નથી

“તત્ર ઘાતીનિ ચત્વારિ કર્માન્યન્યર્થસદાયા | ઘાતકત્વાદૃગાના હિ જીવસ્યૈવેતિ વાકસ્મૃતિ ||  
તત. રોષચતુષ્કં સ્યાત્ કર્માઘાતિ નિરક્ષયા | ગુણાના ઘાતકા માત્રશક્તેરપ્યાત્મશક્તિમત્ ||”

—શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્યશ્રીપ્રણીત શ્રી પચાન્યાયી

“વેદનીયાદિ ચાર કર્મ વર્તે જહા, બળી મોદરીવત્ આકૃતિ માત્ર ને,  
તે દેહાયુષ આધીન જેની દિયતિ છે, આયુષ પૂર્ણ મરિયે દંડિત પાત્ર ને.  
અપૂર્વ અવસગ એવો ક્યારે આવશે ?”

—શ્રીમદ્ રાજ્યદ્રશ

આ ભવોપમાદી ચાર અવાતિ કર્મને પણ પ્રભુ અતસમયે ખપાવી નાખે છે, એટલે મન-વચન-ક્રિયા ને કર્મની સમસ્ત વર્ગણા તૂટી જાય છે, સકળ પુદ્ગલનો સમ્બંધ તૂટી જાય છે એક પગમાણુ માત્રની પણ કુમણા ગટેલી નથી, ભગવાન પૂર્ણ, નિષ્કલંક, શુદ્ધચૈતન્યમૂર્તિ બને છે

“મન વચન ક્રિયા ને કર્મની વર્ગણા, હોય જહા સકળ પુદ્ગલ સંબધ ને,  
એવું અયોગિ ગુણધ્યાનક ત્યા વર્તતું, મહાભાગ્ય સુખદાયક પૂર્ણ અગ્રધ ને  
અપૂર્વ અવસગ

એક પગમાણુ માત્રની મળે ન કપર્થતા, પૂર્ણ સ્તંડરહિત અટોલ સ્વરૂપ ને;  
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય, અગુરુવતુ અમૂર્ત સદૃશ પદ્મપ ને  
અપૂર્વ અવસગ

—શ્રીમદ્ રાજ્યદ્રશ

અને આમ ઉત્તરોત્તર ગુણધ્યાનના શ્રેણીના પાત્રમંદ. પર ચડતા ચડતા ભગવાન મોક્ષ-પ્રાપ્તિ પર આરૂઢ થયા, સદૃશ શુદ્ધ આત્મપદને પામી ગણાત સદૃશભરવરૂપ બન્યા, ‘અયોગ’ રૂપ પરમ યોગને મિલ્લ કરી પરમ અયોગિ યોગી થયા

“અતસ્ત્વયોગો યોગાનાં યોગ પર ઉદાહૃત |

મોક્ષયોજનમાત્રેન સર્વસંન્યામલક્ષણ ||”

—શ્રી. હરિસદાચાર્યશ્રીપ્રણીત શ્રી યોગદષ્ટિમધુઅય.

આવા સિદ્ધ ભગવાનના ચરણતુ અમને ચમ્પુ હો !

(અપૂર્ણ)



# .....વર્તમાન સમાચાર.....

નિવૃત્તિપાત્રાયણ શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ.

કોઈ કોઈ જમાના કે સદીમાં કોઈક સમયે અને અનુકરણીય પુરુષ જન્મે છે. તેઓની બેવહાર, વ્યાપાર બેવસાયની પ્રવૃત્તિ એવી સુંદર હોય છે કે જે બાન્યને દર્શાવે પછી પડે છે. તેવા પુણ્યશાળી સંજ્ઞાન પુરુષ વર્તમાનમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા છે. તેઓની સંજ્ઞાનતા, માયા-ગુપ્ત અને અસાધારણ ઉદારતા માટે આ સલાએ તેઓ સાહેબના માનપત્રદારા સત્કાર કર્યો તે વખતે ઘણું જણાવ્યું છે, લખાયું છે, એટલે માત્ર તેઓ સાહેબે હાલમાં એક સુંદર દર્શાવ જન સમાજને પુરું પાડ્યું છે તે જ હકીકત બતાવાય છે. આલીશ આલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં પ્રવૃત્ત રહી, લક્ષ્મી, યશ અને ગારવતા પ્રાપ્ત કરી, પરંતુ હજી પણ મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાં સારી રીતે કેટલાક વર્ષો કામ કરી શકે તેમ તેઓશ્રી હોવા છતાં, મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાંથી નિવૃત્તિ લઈ પોતાના સુપુત્ર શેઠ રમણિકલાલભાઈ કે જેઓ પોતાના ખૂબ પિતાની નિશાએ રહી સાત વર્ષ થયા મીલ ઉદ્યોગની તાલીમ લઈ રહેલ છે, તેમને પોતાના રથાન ઉપર ( જે મીલના જનરલ મેનેજર તરીકેની રાજ્યના અમલદારો, વ્યાપારીઓ અને મીલના સ્ટાફ સમક્ષ બહેર રીતે એક મેલાવડો કરી નિમત્કાર કરે છે સુપ્રત કરે છે તે રીતે પોતે નિવૃત્ત બને છે, અને ધર્મની તથા જન સમાજની સેવા કરવા અને આત્મ કલ્યાણ સાધવા, હવે પછીની જીંદગીમાં મનુષ્ય જન્મને સાર્થક કરવા માટે એક બહેર મેલાવડો વૈશાખ શુદ્ધ ૧૨ શુક્રવાર તા. ૫-૫-૪૪ ના રોજ શ્રી મહાલક્ષ્મી મીલના યોગાનમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રથમ તેમના સેક્રેટરી શ્રીયુત ખારા સાહેબે

બહાર ગામના શુભાશિષના સંદેશાઓ વાંચી સંભળાવ્યા અને વિવેચન કર્યા બાદ શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ પોતાનું વક્તવ્ય નીચે મુજબ રજૂ કર્યું હતું.

મીલ લાઇનમાં મને લગભગ ૪૧ વરસ થયાં અને ભાવનગરમાં આવ્યે ૧૨ વરસ થયાં. ઇશ્વર કૃપાથી અને ખાસ કરીને મીલના ઓફીસરો તથા અન્ય સ્ટાફના સહકારથી હું આજે મારો આજ મારા પુત્રે ચી. રમણિકલાલને સોંપવા ભાગ્યશાળી ચાઉં છું. મને કામનો ચાક લાગ્યો નથી. તેમ કંટાળ્યો પણ નથી, પરંતુ પુત્રને પોતાની જવાબદારીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન રહે તેટલાજ કારણથી તેના ઉપર અમ બોલે નાખું છું તેને હું છેલ્લા સાત વરસથી કામકાજની તાલીમ આપું છું. અને તે કેવી રીતે તેની ફરજ અદા કરે છે તે જાતે જોવાની ઇતેબરી હોવાથી અને મારી સાથે શેઠ ધરમદાસ પણ સંમત થવાથી આજથી હું મીલના સક્રીય કામકાજમાંથી નિવૃત્ત થાઉં છું. થોડા વખત ઉપરજ મેં અહીં જ મારા પુત્રને મારા મીલનાં સ્ટાફનાં માણસો માટેના મારા વિચારો જણાવ્યા હતા, તે વખતે મેં ભારપૂર્વક કહ્યું હતું કે બંને ત્યાં સુધી સ્ટાફનાં માણસોમાં ફેરફાર કરવો નહીં. સાધારણ જુલો લાગે તો પણ તેમને પ્રેમથી, સમજાવી સુધારવા પ્રયત્ન કરવો. કોઈ ગંભીર કેસમાં જવાબદાર માણસને બદલાવવાની જરૂર પડે તો પણ પુરતો વિચાર કરી પોતાના વિદ્યાસનાં એક બે ઓફીસરોની સલાહ લઈનેજ ફેરફાર કરવો, આ વસ્તુ ઉપર હું ફરી ભાર મુકું છું અને મને ખાતરી છે કે મારા વિચારો સાથે તે પણ સંમત થશે. મારા જાતી અનુભવથી મને લાગ્યું છે કે મેનેજમેન્ટ કરનારે પોતાના

દાનવીર બેન નરસન



નિરજન સ્ફુટિયો

નિવૃત્તિપરાયણ શેઠ શ્રી લોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા

# .....વર્તમાન સમાચાર.....

## નિવૃત્તિપારાયણ શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ.

કોઇ કોઇ જમાના કે સદીમાં કોઇક સમયએ અને અનુકરણીય પુરુષ જન્મે છે. તેઓની વ્યવહાર, વ્યાપાર વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિ એવી સુંદર હોય છે કે જે અન્યને દર્શાવે તથા પડે છે. તેવા પુણ્યશાળી સંજ્ઞન પુરુષ વર્તમાનમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા છે. તેઓની સંજ્ઞનતા, માયા-ગુણો અને અસાધારણ ઉદારતા માટે આ સલામો તેઓ સાહેબનો માનવપદ્ધારા સત્કાર કર્યો તે વખતે ધણું જણાવ્યું છે, લખાયું છે, એટલે માત્ર તેઓ સાહેબે હાલમાં એક સુંદર દર્શાવે જન સમાજને પુરું પાડ્યું છે તે જ હકીકત બતાવે છે. ચાલીશ ચાલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં પ્રવૃત્ત રહી, લક્ષ્મી, વજ્ર અને ગારવતા પ્રાપ્ત કરી, પરંતુ હજી પણ મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાં સારી રીતે કેટલાક વર્ષો કામ કરી શકે તેમ તેઓશ્રી હોવા છતાં, મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાંથી નિવૃત્તિ લઈ પોતાના સુપુત્ર શેઠ રમણિકલાલભાઈ કે જેઓ પોતાના પૂજ્ય પિતાની નિશાએ રહી સાત વર્ષ થયા મીલ ઉદ્યોગની તાલીમ લઈ રહેલ છે, તેમને પોતાના રૂઝાન ઉપર ( જે મીલના જનરલ મેનેજર તરીકેની રાજ્યના અમલદારો, વ્યાપારીઓ અને મીલના સ્ટાફ સમક્ષ જાહેર રીતે એક મેલાવડો કરી નિમંત્રણ કરે છે સુપ્રત કરે છે તે રીતે પોતે નિવૃત્ત બને છે, અને ધર્મની તથા જન સમાજની સેવા કરવા અને આત્મ કલ્યાણ સાધવા, હવે પછીની જીવંતીમાં મનુષ્ય જન્મેને સાર્થક કરવા માટે એક જાહેર મેલાવડો વૈશાખ સુદ ૧૨ શુક્રવાર તા. ૫-૫-૪૪ ના રોજ શ્રી મહાલક્ષ્મી મીલના યોગાનમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રથમ તેમના સેક્રેટરી શ્રીયુત ખારા સાહેબે

જાહેર ગામના શુભાશિષના મંદેશાઓ વાંચી સંભળાવ્યા અને વિવેચન કર્યા બાદ શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ પોતાનું વક્તવ્ય નોંધે મુજબ રણુ કર્યું હતું.

મીલ લાઈનમાં મને લગભગ ૪૧ વરસ થયાં અને ભાવનગરમાં આવ્યો ૧૨ વરસ થયાં. ધર્મર કૃપાથી અને ખાસ કરીને મીલના ઓફીસરો તથા અન્ય સ્ટાફના સહકારથી હું આજે મારા ચાન્સ મારા પુત્ર સી. રમણિકલાલને સોંપવા ભાગ્યશાળી થાઉં છું. મને કામનો થાક લાગ્યો નથી. તેમ કંટાળ્યો પણ નથી, પરંતુ પુત્રને પોતાની જવાબદારીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન રહે તેટલાજ કારણથી તેના ઉપર આ બોલો નાખું છું તેને હું છેલ્લા સાત વરસથી કામકાજની તાલીમ આપું છું અને તે કેવી રીતે તેની ફરજ અદા કરે છે તે જાતે જોવાની છતેમરી હોવાથી અને મારી સાથે શેઠ ધરમદાસ પણ સંમત થવાથી આજથી હું મીલના સક્રીય કામકાજમાંથી નિવૃત્ત થાઉં છું. થોડા વખત ઉપરજ મેં અહીં જ મારા પુત્રને મારા મીલના સ્ટાફનાં માણસો માટેના મારા વિચારો જણાવ્યા હતાં, તે વખતે મેં બારપૂર્વક કહ્યું હતું કે અને ત્યાં સુધી સ્ટાફનાં માણસોમાં ફેરફાર કરવો નહીં. સાધારણ જુલો લાગે તો પણ તેમને પ્રેમથી, સમજાવી સુધારવા પ્રયત્ન કરવો. કોઇ ગંભીર કેશમાં જવાબદાર માણસને અદલાવવાની જરૂર પડે તો પણ પુરતો વિચાર કરી પોતાના વિશ્વાસનાં એક બે ઓફીસરોની સલાહ લઈનેજ ફેરફાર કરવો, આ વસ્તુ ઉપર હું ફરી બાર સુકું છું અને મને ખાતરી છે કે મારા વિચારો સાથે તે પણ સંમત થશે. મારા જતી અનુભવથી મને લાગ્યું છે કે મેનેજમેન્ટ કરનારે પોતાના



આ સભાતા નવા થયેલા માનવતા પેટન સાહેબ  
મીસ્ટરોગનિષ્ઠાન અને લોકપ્રિય સજ્જન નરસન

નિરવલ પદ્મિકા

ગ્રેડ શ્રી રત્નાશીલાસનાર્થ ભોગીલાસનાર્થ મીસવાળા

રહાકર્મા જરાપણ અસતોષ ન થાય તેની પુરી કાળજી રાખવી. મીલ લાઇનમા મેં ૪૧ વગેરે કાઢયા, પરંતુ મને લાગે છે કે અત્યાગ સુધીની ટેકરટાઈય ઇન્ડસ્ટ્રી અને હવે દુનીયાની બદલાતી પરિસ્થિતિની જે ઇન્ડસ્ટ્રી હશે તેમા આરમાન જમીનનો ફૂગ હશે એટલે છેલ્લામા છેલ્લો શોખખોળ ઉપર અને દિનપ્રતિદિન સુધારા થાય તે ઉપર મફત થવા ઇચ્છનાર મીન ઉપર એક મેનેજરે પુરવ્ઠું લઈ આપવું પડશે ન્યા સુધી શીખવાનો અને જાણવાનો અવકાશ છે ત્યા સુધી કેવળ મીલનુ ચીતવન રાખી મીલ કેમ પ્રથમ પકિતમા આવે તેનું જ મનન કરવાનું હું આહી ખાસ જણાવું છું. મારા ઑફીસરો, તથા સ્ટાફ તરફથી જેવો મને સહકાર મળતો તેવો જ બચકે તેથી વધારે સહકાર માગ પુગ્ને મળશે તેવી મને સંપૂર્ણ ખાતરી છે પિતા પુત્રને ચાજ આપે તેનાથી બીજો વધારે આનંદ હોય શકે નહિ પણ મારો આ આનંદ કાયમ રહે તેવી કાર્યદક્ષતા મારો પુત્ર જતાવે તેજ અભિલાષા છે અતમા એક વસ્તુ ન કહું તો મારી ફરજ સુક્યો ગણાઈ મને મારી કાગજીઈમા જાવનગર ગળ્ય તથા રાન્યના અમલદાર સાહેબો તરફથી મીલના કામકાજમા સદાય માય મળતો રહ્યો છે અને ગમે તે વખતે ગમે તેની પાસે મદાય માગી હોય ત્યારે તુરતજ મળી છે, જેને માટે રાન્યનો તેમજ અમલદાર માહેબનો આભાર માનું છું જાવનગરના પ્રજાજનો તરફથી પણ મેં તે પ્રેમજ અનુભવ્યો છે તેઓએ મને પેતાનો જ ગણ્યો છે અને જાવનગરના આ વિશિષ્ટ શુભે મને ધણો જ આકર્ષ્યો છે અત્રે બધાનો આભાર માનવાની ફરી તક લઉં છું

ત્યારબાદ તેમના સુપુત્ર હવે પછી બન્ને મીલના જનગલ મેનેજર શેફરી રમતિકલાલભાઈએ પોતાનું વકતબ્ય રજૂ કર્યું હતું

આજે મારા પિતાશ્રી મારા પગ જમીન જ્યાં બહારી નાખે છે હું સારી રીતે જાણું છું કે મીલનું સુકાન સભાળવું એ નાની સુની વાત નથી, પરંતુ

મને મીલના ઑફીસરોનો તથા સ્ટાફનો છેલ્લો સાનેક વરસનો પરિચય છે, એ ઉપરાંત મારા પિતાશ્રી અને સલાહ મળતી રહેશે તેથી આ જવાનદારી ઉપાડવાની હામ બીકું છું મહુમ શેફરી હરગોવિન્દભાઈ મેં મને પોતાનો ત્રીજો પુત્રજ ગણતા અને માગ ઉપર તેવીજ લાગણી રાખના શેફરી ધમદાસ મેં પણ મને પોતાનો નાનો ભાઈજ ગણે છે શેફરી ધમદાસ મેં મને આ જવાનદારી સભાળવાની તક આપી તે માટે હું તેઓશ્રીનો ધણો આભારી છું મારા પિતાશ્રીએ જેમ મહુમ શેફરી હરગોવિન્દભાઈ મેં મને મીલની સુધણી ચીનતામાથી મુક્ત રાખ્યા હતા તેમ હું પણ શેફરી ધમદાસ મેં મને મીલની ઉપાધીમાથી મુક્ત રાખ્યું અને તેઓશ્રીના વિશ્વાસને પાત્ર ગદુ તેવો સતત પ્રયત્ન કરીશ અને પરમાત્મા મારા ચત્તોમા સદાય આપે તેવી પ્રાર્થના છે મારા પિતાશ્રીએ મને જે મદદો આપી છે તેનો હું જરૂર અમલ કરીશ અને તેઓશ્રીએ મારામા જે વિશ્વાસ મૂક્યો છે, તેને લાખડ થવા મહેનત કરતો રહીશ. મીનના રહાઈ મને જે માન આપ્યું છે તે માટે તેમનો તથા આપ સર્વેએ આદી પધારવા જે તરદી લીધી તે માટે આપ મનેનો આભારી છું

ત્યારબાદ ગાંધી વલ્લભભાઈ ત્રિભુવનદાએ સમયને અનુસરત પોતાનું બ્યક્તબ્ય રજૂ કરતા જણાવ્યું કે-

માનનીય અધિકારી વર્ગ, જ્યારણી બધુઓ અને અન્ય બધુઓ આજે મેં શ્રી ભોગીલાલભાઈને જેમ આપણે પણ આનંદનો પ્રસંગ છે, કારણ કે શેફરી ભોગીલાલભાઈ પોતાના સુપુત્રને હવે પછીને માટે ધધામા ચત્રત્ર અને સ્વાશ્રયી બનાવવા માટે બે મીલોના જનગલ મેનેજર બનાવી માલેકી સુપ્રત કરી પોતે નિવૃત્તિ પાગવણ બને છે, કોઈ સદીમા સમયજ, અને મર્વને અનુકરણીય દશાત લેવા જેવા પુરુષ જન્મે છે તેવા મેં શ્રી ભોગીલાલભાઈ છે, સોળ વર્ષની ઉંમરે મીલ ઉલોગના ધધામા

દાખલ થયા, એકતાલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં જીવિત કરી મુખ્ય-અમદાવાદ વગેરે શહેરોની જેમ કાઠીયાવાડમાં પણ મીલ ઉદ્યોગને મગફરી લેવા જેવું બતાવી આપ્યું તેમજ દિવસાનું દિવસ લક્ષ્મી અને યશ પ્રાપ્ત કર્યો.

લક્ષ્મીને ચંચળ માની, આત્મકલ્યાણાર્થે તેનો સહવ્યય પુષ્કળ કર્યો અને અસાધારણ રીતે સખાવતો કરી દાનવીરપણું પ્રાપ્ત કર્યું. શારીરિક શક્તિ અને મન હજી પણ કેટલાક વર્ષો સુધી-દશ મીલ ચલાવવાની શક્તી ધરાવે તેવી હોવા છતાં, જીતકાળના પ્રતિહાસમાં જેમ રાત્રીએ વૃદ્ધ થતાં પુત્રને ગાદી સોંપી આત્મસાધના કરવા ત્યાગ ધરતા, તેમજ ગૃહસ્થો પણ વૃદ્ધ થતાં કારભાર પુત્રને સોંપી આત્મકલ્યાણ સાધતાં, તેમ શેઠ ભોગીલાલભાઈએ જીતકાલીન એક સુંદર દૃષ્ટાંત હાલમાં પુરૂ પાડ્યું છે. એટલે તેઓ સાહેબે કરી બપુયું અને છોડી પણ બપુયું. હવે હું આપ સર્વની પાસે એક અદ્વિતો જ તાળે દાખલો રજી કરું છું. આ રાત્રીના મુખ્ય અમાત્ય મરહૂમ પટ્ટણી સાહેબ સર પ્રભાસંકરભાઈએ પોતાની વૃદ્ધાવસ્થા થતાં પોતાના સુપુત્ર અને હાલના આ રાત્રીના નામદાર દીવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈને પોતાની હૈયાતીમાં મુખ્ય દિવાન પદ ઉપર નિયુક્ત કરી, પોતે દિવાનપદ ઉપરથી નિવૃત્તિ લીધી હતી તેમજ આપણા રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈએ પણ આયુષ્યને અચિર માની શરીર શક્તિ પૂર્ણ હોવા છતાં હવેની જીંદગી આત્મકલ્યાણ માટે જ ઉપયોગી ગણી છે. અમારી સભાના શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ પેટ્રન સાહેબ છે જેથી અમારી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા પણ તે માટે પોતાનો આનંદ બહેર કરવા સાથે શેઠ શ્રી ભોગીલાલભાઈ દીર્ઘાયુ થઈ વિશેષ વિશેષ જનસમાજની સેવા કરે, તેમજ રાજેશ્રી રમણિકલાલભાઈ પણ દીર્ઘાયુ થઈ સુખ શાંતિપૂર્વક પોતાના વ્યાપાર મીલ ઉદ્યોગ વગેરે ક્ષેત્રોમાં દિવસાનું દિવસ વિશેષ વિશેષ પ્રગતિ સાધે, યશ અને લક્ષ્મી પણ વિશેષ મેળવે અને દાનેશ્વરી થઈ

જનસમાજ અને જૈન સમાજમાં એક નરરત્ન થઈ સર્વને એક સુંદર દૃષ્ટાંતરૂપ તેઓ થઈ પડે તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ, હવે એક હકીકત આપની પાસે રજી કરી માફ વક્તવ્ય પુરું કરીશ, તે એ છે કે અમારી સભાને આજની ખુશાલી નિમિત્તે શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ શ. ચાર હજારની રકમ બક્ષીસ કરી છે. જેથી અમારી સભા તેઓ-શ્રીનું મુખ્યારક નામ સભાના કાંઈ કાંઈમાં કાંઈ સાથે જોડશે અને રાજેશ્રી રમણિકલાલભાઈ અમારી સભાના માનવંતા પેટ્રન થયા તે માટે આનંદ બહેર કરી સભા તરફથી ઉપકાર માની બેસી જવાની રજા લઉં છું.

ત્યારબાદ આ રાત્રીના મહેરબાન જ્યુડીશીયલ આર્ચીસ્ટ્રેટ રા. રા. મહેરબાન ભારુકરરાવભાઈ એ પોતાના વ્યક્તવ્યમાં જણાવ્યું કે રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈની જેમ આપણે પણ આનંદનો દિવસ છે, રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈ મિલનસાર અને સન્નજન પુરુષ છે તેમજ રાત્રી અને રાત્રીના અમલદારો સાથે અત્યાર સુધીમાં બહુ જ મિલનસારપણે કામ લઈ સંબંધ સાચવ્યો છે. તેમની બાબતમાં રા. વક્ષ-ભદારભાઈએ ઘણી હકીકત કહી છે, એટલે વિશેષ નહિ કહેતાં રા. ભોગીલાલભાઈએ અને રા. રમણિકલાલભાઈ દીર્ઘાયુ થઈ પોતાના મનોરથોમાં ફરીજીત થાય તેમ આશિરવાદ આપું છું ત્યારબાદ ફૂલદાર અર્પણ થતાં અલ્પહાર લઈ મેળાવડો વિસર્જન થયો હતો.

શ્રી તાલધ્વજગિરિમાં શ્રી જૈન  
બાલશ્રમની સ્થાપના.

શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થનો વહીવટ આમાય મહારાજ શ્રી વિજયનેમિસુરિશ્વરજી મહારાજની ઓરણાવડે શેઠ ભોગીલાલભાઈ મજનલાલ મીલવાળા, વોરા આનંતલાલભાઈ અમરચંદ ભાવનગરના અને વલ્લભદાસ શુભાચર્યંદ તથા શાહ પુરુષોત્તમદાસ ભાવજી તલાળ એ ચાર ગૃહસ્થોની

કમીટી નીમાર્તા તે વહીવટ તે કમીટીએ હાથમા લીધા પછી બંધરિયત વહીવટ યત્તા માથે પ્રથમ શ્રી જૈન ભોજનશાળાની સ્થાપના કરવામા આવી એક જ વર્ષમા અર્થ કાઢતા વીસ હજાર રૂપિયાની બચત થઇ, ત્યારબાદ કેટલાક વખતથી જૈન વિદ્યાર્થીની શિક્ષણ અગ્રા ખોલવાની જરૂરીયાત કમીટી વિચારતી હતી, દરમ્યાન આજે વેશાક શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થમા વસ્તેજ નિવાસી શાહ મોહનલાલભાઈ તારાવ દના મુખારકે હસ્તે મુખ્ય ભાવનગર તળાબ અને ખીમ ગામોના આમત્રિત જૈન બધુઓની હાજરીમા શ્રી જૈન ખાલાશ્રમતુ ઉદ્ઘાટન થયું છે શેક સાહેબ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળાની ભપારે જરૂર પડે ત્યારે તળાબ હાજરી હોય જ અને પૈસાની જરૂર પડે તો ઉપરોક્ત તીર્થ માટે ખરે પખે ઉદ્ઘાટનાર્થક તૈયાર પશુ હોય ત્યારે ભાઈશ્રી આનિલાલભાઈ પોતાને અનેક બંધસાય હોવા છતાં જાતિભોગ આપી આ તીર્થસ્થાન કમીટીની જવાબદારીપૂર્વક સેવા કરી ગયા છે તેઓએ ધર્મ સેવાનો વારસો ઉત્તરોત્તર પર પગથી લીધેનો છે આવા આવા પ્રુણવાન પ્રરથોની કમીટી વહીવટ કરનાર હોય ત્યારે તીર્થની દરેક જરૂરીયાત પ્રુણ થોગે આવી મળે છે પુરી પડે છે, હજી અનેક મનોગ્યો તૈયાર થઈ રહ્યા છે જૈનસમાજની સહાયરૂઝે પૂર્ણ થશે જ આજના મેળાવડામાં કુલ સ્થાપનાના ચયા પછી મેળાવડાનું કાર્ય શરૂ થતા પ્રથમ મગળાચરણ કયાં બાદ કમીટીના પ્રમુખ સાહેબ ભોગીલાલ ભાઈએ પોતાનું નિવેદન વાંચી બતાવ્યા બાદ, જુદા જુદા વક્તાઓના વક્તવ્ય રજૂ થયા હતા રા મોહનલાલભાઈએ આભાર માન્યા બાદ પાંચ હજાર રૂપિયા તેઓ સાહેબે રૂા ૨૦૦૦) કમીટીના માન્યવર પ્રમુખ શ્રી ભોગીલાલભાઈ એ સિવાય ખીમ બધુ ઓએ ચયાશક્તિ ખાલાશ્રમને ગ્રંમ અર્પણ કરી હતી તેર હજાર રૂપિયા લા ચયા હતા દશ હજાર રૂપિયાના મુખ્યના વચન મળ્યા છે. પરમાત્માની

કૃપાથી તે પૂર્ણ થશે જ આવા તીર્થસ્થાના શિક્ષણની સરચા જોનવાથી ખાલકોની ધર્મ ભાવના ટકી રહે છે, મંરકારી પશુ ચાય છે અમે આ મર્યાનો બલિબધમા અબુદય હસ્થીયે છીએ.

શ્રી મહાવીર જયંત મહોત્સવ ખીકાતેર

પ્રાતરમંરણીય, વિશ્વવધ, જગતની મહાન વિશ્વતિ ચરમ તીર્થકર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની જયંતિને મહોત્સવ પગન કેસંગે, અગાન તિમિર તરણી, કલિકાલ કંપતરે પૂજ્યપાદ જૈનાચાર્ય શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભ-સૂરીવંરજી મહારાજ સાહેબની અધ્યક્ષતામા વણીજ ધામ ધૂમધી શ્રીમાન ગેડ ભવગલાજી ગમપુગિયાની હવેલીમા ચેન શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ સવારે નવ વાગે હમરે નગનારીયોની બંધરિયનિમા જીનવવામા આવ્યો હતો

મારભમા શ્રી જગનમયજી કાયરે મગળાચરણ કયાં બાદ પ્રમુખ શિક્ષા પ્રચારક, આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભગીજી મહારાજ સાહેબે ભાગવાનના આદર્શ જીવનચરિત્રમાથી શ્રી વીગ પ્રભુનો અપૂર્વ સન્દેશ દીવ્ય ભાષામા દર્શાવ્યો હતો ત્યાર પછી ૫ દીનેશજીએ ધર્મ અને દર્શનને પારસ્પરીક મળક બતાવી સ્પષ્ટવાદ સિદ્ધાંત પર વિવેચન કર્યું હતું પછી શ્રી મુલચંદ રામપુરિયા ( ઉમર વર્ષ ૯ બીજાને નિવાસી શ્રીમાન શેક નયમજી રામપુગિયાના સુપ્રત ) એ ભગવાનના સમયે ભારત-વર્ષની દશા શુ હતી તેનું વર્ણન કર્યા બાદ જૈન સમાજની પડતીનું મુખ્ય કારણ અશિક્ષા તથા કુસંપ આદિ છે તેનું દિગ્દર્શન અલકૃત ભાષામા કંગવી જનતા ઉપર અપૂર્વ પ્રભાવ પાડ્યો હતો ત્યારબાદ શ્રીમદ્ મણીસાગરજી મહારાજ સાહેબે ભગવાનના આદર્શ જીવનમાથી તેઓશ્રીના આદર્શ શુભ પ્રાપ્ત કરના પ્રેમજી કંગે હતી પછી શ્રીમુત્ત સનન્યદજી કાયરે જૈન સમાજની વર્તમાન દશાનું વર્ણન

પ્રભાવોત્પાદક ભાષામાં કરી જનતા પર ધણોજ સારો પ્રભાવ પાડ્યો હતો. ત્યાર બાદ વૈદ્ય જસવંતરાયજી જૈને વાસ્તવિક જ્યોતિ મનાવવાનો હેતુ દર્શાવ્યો હતો. બાદમાં બીકાનેરના ધનીક તથા પ્રતિષ્ઠિત સંજ્ઞાનોની એક કમીટી સમાજમાં ધાર્મિક તથા સંસ્કૃત જ્ઞાનતા વિશેષ રિકાસાર્થે એક વિશિષ્ટ સંસ્થા સ્થાપન કરવા માટે નીમવામાં આવી હતી.

ત્યાર બાદ પરમપૂજ્ય આચાર્ય દેવે પ્રભાવોત્પાદક ભાષામાં ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના દિવ્ય ઉપદેશ પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો. આપે આપના ભાષણમાં સમાજની વર્તમાન દશાતું પણ દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું. આપે જાણાવ્યું કે જ્યાં સુધી સમાજના પ્રત્યેક બાળકને જૈન સાહિત્ય તથા સુસંસ્કૃતનો અખર વિદ્વાન બનાવવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી જૈન સમાજની ઉન્નતિ આકાશ કુસુમવત્ સમજવી. આપે અનંતમાં જૈન યુનીવર્સિટીની પણ આવશ્યક દર્શાવી. છેવટ પ્રજ્ઞાની જ્ય બોલાવી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

રાતના નવ વાગે તેજ રથે શ્રીમાન શેઠ નચ-મલજી રામપુરિયાના પ્રમુખપણા નીચે આ મહોત્સવ ધણોજ ઠાઠમાઠથી ઉજવવામાં આવ્યો. પ્રારંભમાં મંગળાચરણ કર્યા બાદ ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ વિવિધ સ્કૂલના છાત્રોએ ભગવાનના જીવન સંબંધી ભાષણ પ્રતિયોગિતામાં ઉત્સાહ પૂર્વક ભાગ લીધો હતો. શ્રી મહાવીર જૈનમંડળ તરફથી ત્રણ ધનામ રાખવામાં આવ્યા હતા. શ્રી મૂળચંદ રામપુરિયાને શ્રી સંઘ તરફથી એક સેનાનો ચાંદ અર્પણ કરવામાં આવ્યો હતો. બાદમાં અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય. પ. શંકરદત્તજીએ વિ. વિજયશંકર ( કક્ષા. ૭ રામપુરિયા જૈન હાઈ-સ્કૂલ ) ને એક ચાંદ પોતાની તરફથી ભાષણ પ્રતિયોગિતામાં ધનામ જાહેર કર્યું ત્યારે પછી વિ. જ્ઞાનચંદ શેઠિયા ( કક્ષા. ૪ શ્રી જૈન પાઠશાળા ) ને શ્રીમાન તાજમલજી બોધરાએ પોતાની તરફથી એક ચાંદ ધનામ આપવા માટે જાહેર કર્યું હતું. પછી પં. વિદ્યાધરજી શાસ્ત્રીએ સમયોચિત ભાષણ કર્યું હતું.

અનંતમાં પ્રમુખશ્રીના ભાષણ બાદ આભાર માની પ્રજ્ઞાની જ્ય ધ્વનીના ગુંગરવ સાથે સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

બીકાનેરમાં શ્રી ભાગવતી દીક્ષાનો

અપૂર્વ સમારોહ.

પંજાબકેસરી, અજ્ઞાનતિમિરતરણી, કલિકાલ કલ્પતરુ, પરમોપકારી, આત્મરમણીય પૂજ્યપાદ જૈનાચાર્ય શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-૧૨જી મહારાજ સાહેબ, તથા અખર શિક્ષા પ્રચારક, મરેશોહારક, પરમપૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી શ્રી ૧૦૮ વિજય લલિતસૂરીજી મહારાજ, તથા જ્યોતિર્વિદ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવિદ્યાસરિજી મહારાજ તથા પંચાસજી શ્રીસમુદ્ધિવિજયજી મહારાજ બાદિ ઠાણા ૧૨ અમારા પરમ પુણ્યોદયથી બીકાનેરમાં કેટલાક સમયથી પધાર્યા છે. તેઓશ્રીના શુભાગમનથી અહિં અનેક ધાર્મિક કાર્યો સમારોહપૂર્વક થયા છે.

અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ શિક્ષાત્રેમી દાનવીર શેઠ શ્રીમાન અગરચંદજી ભૈરોદાનજી શેઠિયા તરફથી નવપદજી મહારાજની ઓળી બહુ જ ધામધૂમપૂર્વક ઉજવવામાં છે. લગભગ દશ દિવસ સુધી બહારથી આવેલ સેંકડો નરનારીઓની ભક્તિ પણ તેઓએ ધણા જ ઉલ્લાસપૂર્વક કરી હતી. વળી પ્રભાવનાઓ પણ સારા પ્રેમાણમાં થઈ હતી.

ત્યારપછી શ્રીયુત્તરજીનિવાસીનો દીક્ષા મહોત્સવ બીકાનેરના નામાંકિત શેઠ રામપુરિયા ફેમીલી તરફથી ધણી જ ધામધૂમ સાથે ઉજવવામાં આવ્યો હતો. દીક્ષા નિમિત્તે આઠ દિવસ અઘાઈ મહોત્સવ બહુ જ ઠાઠમાઠથી કરવામાં આવ્યો છે. મારવાડી વૈજ્ઞાન વદી ૭ ના દિવસે દીક્ષાનો વરધોડો ભવ્ય અને શાનદાર ચઢ્યો હતો. વરધોડામાં, નિશાન ડકા, હાથી, બેડવાળાઓ, પોલીસની ટુકડીઓ, મોટરો, તેમજ ઘોડાગાડીઓ બાદિ સર્વ સામાન વિદ્યમાન હતો. પંજાબના લગભગ દરેક શહેરોના ભાષજાહેરો વરધોડામાં દેવ-ગુરુના ભજનો દ્વારા પોતાની અપૂર્વ ભક્તિ દર્શાવતા હતા.

મારવાડી વૈશાખ વદી ૮ ના મંગળમય શુભ પ્રભાતે બીકાનેર શહેરની બહાર શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરીજીના બગીચાની વિશાળ ભૂમિમા બાષેલ ભવ્ય મંડપમા દીક્ષાની શુભ ક્રિયા યદ્ય દતી. સુખ્ય પદે પૂજ્યપાદ, વિશ્વવદ્ય, પરમ તપસ્વી, ચારિત્ર ચૂડામણી જગપૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-ધરજીમહારાજશ્રીની છગ્ગ છાયામા દીક્ષીત મુનિ મહારાજની દીક્ષા આચાર્ય ભગવત શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીધરજીના નામથી યદ્ય છે અને દીક્ષીત મુનિરાજશ્રીનું નામ નિપુણવિજયજી ગુપ્તવામા આપ્યું છે દીક્ષીત મનોભક્તની દીક્ષા શ્રી મહેન્દ્રશ્રીજીના નામથી યદ્ય છે અને તેમનું નામ મુક્તિશ્રીજી ગમ્પવામા આપ્યું છે. દીક્ષાના ચાર દિવસ અગાઉ મુનિરાજશ્રી નિપુણવિજયજીના પિતા અદિ આવી પહોંચ્યા હતા બીકાનેરના ધનકુબેર, કોડાધિપતિ ગમ્પુરિયા શેઠ પશુ સહકૃદ્ બ હાજર હતા મનોભક્ત બહેનના માતાપિતા તેમજ સ્વમુગ્ધ પક્ષના જનોપણ હાજર હતા અને તેઓએ પણ દીક્ષાની સહર્ષ આગ આપી હતી આ દીક્ષાનો તમામ ખર્ચ અદિના કોડાધિપતિ શેઠ હજીરીમલજી - હીંગાલજી ગમ્પુરીયાની પેઢીના માલિકોએ ઉપાડી લીધો હતો અને તેઓ જ શ્રી નિપુણવિજયજી મહારાજના માતાપિતા બન્યા હતા

હવે માગવાડી વૈશાખ વદ ૧૧ ( ગુજગતી ચૈત્ર વદ ૧૧ ) ના દિવસથી પ્રતિભાતે મમારલ થશે. શહેર બહાર આવેલા વિશાલ ભવ્ય મનોહર સુરમંદિરમાં આચાર્ય ભગવાન શ્રીમદ્ હેમચંદ્રસૂરિજી જગદ્ગુરુ બહારક શ્રીમદ્ હી-વિજયસૂરીજી તથા નવ-યુગ પ્રવર્તક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવાનદસૂરીજી મહારાજની વિશાલકાર્ય પ્રતિભાએ બિરાજમાન થશે અને નવીન ભવ્ય મનોહર જિનાલયમા ભગવાનશ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી તપ્તનશીન થશે, આ પ્રતિભાતુ શુભ સુદર્ત વૈશાખ સુદી ૬ નું છે અને નવીન દીક્ષીત મુનિ મહારાજ શ્રી રૂપવિજયજી મહારાજ, મુનિ મહારાજશ્રી જનકવિજયજી મહારાજ તથા મુનિશ્રી નિપુણવિજયજી મહારાજ અને માધ્વીશ્રી મુનિશ્રીજીની

વડીદિક્ષાનુ સુદર્ત વૈશાખ સુદ ૬ નું છે માટે વળાદથી શેઠ કુલચંદ્ર ખીમચંદ તથા તેમના સુપુત્ર પ્રસિદ્ધ ગાયક શ્રીયુત્ત બૂગભાઈ આવેલા છે બીકાનેરમાં વરસીતપના પારણા તેમજ પ્રતિષ્ઠા તથા દીક્ષા ઉત્સવની ધામડૂમ.

વૈશાખ સુદી ૩ ના શુભ પ્રભાતે વરસીતપવાળા સાખીજી તથા શ્રાવિકાઓએ નાદ મગારી વિધિ-વિધાન કર્યું હતું અને પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીધરજી મમલ જ્ઞાનપૂજન કરી, વાસક્ષેપ ન ખાંચી આનંદપૂર્વક પારણા કર્યા હતા આ પ્રસંગે એક સારો મેળાવડો થયો હતો કપડ-વજવાળા માધ્વીજી શ્રી દમયંતીશ્રીજી તથા નદાશ્રી-જીના મ બધીઓ અને આવી શક્તિ અનુસાર દ્રવ્યનો વ્યય કરી પાણીમા સારો લાભ લીધો હતો. વૈશાખ વદી ૬ ના રવિસે જનમંદિર તથા ગુરુમંદિર તથા વક્ષક્ષણીઓની પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવી હતી વૈશાખ સુદી ૭ ના દિવસે નવીન દીક્ષીત મુનિરાજશ્રી રૂપ-વિજયજી મહારાજ તથા મુનિરાજ શ્રી જનકવિજયજી મહારાજ તથા નવીન દીક્ષીત સાખીજી શ્રી મુક્તિ શ્રીજીને વડી દીક્ષા આપવામા આવી હતી વડી દીક્ષા લેનાર શ્રી જનકવિજયજી મહારાજના બાઇઓ જબૂસગંધી આવ્યા હતા આ સર્વે શુભ પ્રસંગોની ઉત્તમણી પૂજન, પ્રભાવના, સ્વામીવાત્મલ્ય પૂર્વક યદ્ય હતી, અને વડી દીક્ષાના દિવસે અનેક શ્રાવક શ્રાવિકા-ઓએ વ્રતોચ્ચારણ કર્યા હતા. આચાર્ય ભગવતના વરદ હસ્તનો વાસક્ષેપ લઈ સર્વ ફનાર્થ થયા હતા પ્રતિષ્ઠાની વિધિ-વિધાન કરાવવા માટે વળાદનિવાસી કુલચંદ્રભાઈ ખેમચંદ તેમજ તેમના સુપુત્ર સુપ્રસિદ્ધ ગાયક ભૂરાભાઈ આદિ પધાર્યા હતા.

શાતરૂપિ મુનિરાજ શ્રી હ સવિજયજી મહારાજની સ્વર્ગવાસ તીથી ફાગણ સુદ ૧૦ ના દિવસે તેમના શિષ્ય શ્રી વિજયકુસુમસૂરિના ઉપદેશથી ગામ કટોમણ ( ગુજગત ) ગામમા બહોં તહેવાર તરીકે પાળવાને તે ગામના ઠાકોર શ્રી કીર્તિમિહજી સાહેબે કર્યા છે.

મુંબઈ શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા તરફથી ગઈ ચેત્ર માસની ઝોળીના દિવસોમાં શ્રીપાલ ચરિત્ર, આયબીલનો સાર આખ્યાન દ્વારા નવે દિવસ ઉજવવામાં આવ્યો હતો જે પ્રથમ પ્રસંગ હતો. કવિ ભોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાળા દ્વારા આખ્યાનો થયા હતા. જૈન. અને જૈનેતર બંધુઓ જહેનોની સારી હાજરી હતી. તેમજ ચેત્ર શુદ્ધ ૧૩ શ્રી મહાવીર પ્રભુ જન્મ કલ્યાણ મહોત્સવ આઠથી નવ સંસ્થાઓના આશરા હેઠળ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. અખ્યક્ષ સ્થાન રાવસાહેબ કાન્તિલાલ ઈશ્વરલાલ જે. પી. ના નીચે આ મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. આ સભા તેવા દેવ, યુગ, ધર્મ લક્ષિતા ગહેર કાર્યો જે કરે છે તેની અનુમોદના કરીએ છીએ.

## સ્વીકાર સમાલોચના—

જૈનશાસ્ત્રીય સંગીત પાઠશાળા—પ્રકાશક : સુરાભાઈ કુલચંદ શાહ અમદાવાદ. આ શુક્રમાં સત્તર રાગોની નોટેશન સારીગમ સાથે આપવામાં આવેલ છે. સામે જુદા જુદા તાલના નરધાના બોલો પણ આવેલ છે. સંપાદક સંગીત પ્રેમી અને અભ્યાસક છે એટલે જૈન પાઠશાળામાં પણ ચલાવી શકાય. તે પ્રમાણેની પદ્ધતિથી પ્રકાશન કરેલ છે. નોટેસનો

પણ સંગીતના નિબળાત માસ્તર પાસે કરાવેલ છે. આચાર્ય દેવશ્રી વિનય- વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના પટ્ટધર મુનિ મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજની છપ્પી આપી આ શુક્ર અલંકૃત કરેલ છે. કિંમત ચાર આના મંગલ પારંપનો ખાચો અમદાવાદ પ્રકાશકને ત્યાં મળશે.

કલ્યાણ (ત્રિમાસિક)—સંપાદક : સોમચંદ ડી. શાહના પુસ્તક પ્રથમનો ખંડ પ્રથમ અને જીનો પ્રગટ થયેલ છે. આવી સખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં એક નવા પેપરનું પ્રકાશન કરવું તે જખખર સાહસ છે. આ ત્રિમાસિકની બાબ સુદરતા સાથે આવેલા વિવિધ લેખો પણ વાંચવા જેવા છે. સંપાદકશ્રી વિવેદનમાં જૈન સંસ્કૃતિ અને તેના સાહિત્ય પ્રવાહો જે રૂપાંતર રહેલ છે તેની સામે શક્ય પ્રયત્નો કરવા યોતાવું મંતવ્ય ટુંકમાં જણાવી છેવટે જૈન સંસ્કૃતિની સેવા માટે સંપાદકનો આ પ્રયત્ન છે તે ભવિષ્યમાં ફલિભૂત થાઓ એમ અને ધચ્છીયે છીયે. આ પ્રથમ અંકમાં આવેલા માનનીય શેખો વાંચવા જેવા છે. તેમજ આ ત્રિમાસિકને ઉત્તેજન આપવાની આવશ્યકતા બોધ્યે છીયે. મળવાનું સ્થળ મહેશાણા શ્રી જૈન એગસ્ટર મંડળ. વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૭-૦-૦

## શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

વિદ્વાન મુનિરાજશ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ થોડા વખતની બિમારી ભોગવી ચેત્ર વદિ ૧ રવિવારના રોજ સોનગઢ શ્રી મહાવીર જૈનચારિત્ર રત્નાશ્રમમાં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. સોનગઢના શ્રી સાથે, મુનિરાજશ્રી કલ્યાણચંદ્રજી મહારાજ વગેરે મુનિઓએ અને વિદ્યાર્થીઓએ લાગણીપૂર્વક વૈધાવચ્ચ સારવાર કરી હતી. શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ વિદ્વાન, શાંતિપ્રિય હોવા સાથે આખ્યાન શૈલી બહુ જ હંચા પ્રકારની હતી. તેઓ સ્થાનકવાસી મુનિ હોવા છતાં કિષ્કાપાત્ર, સગભાવી, મુનિરત્ન હોવા સાથે યોતાના સમાજનો મોહ બીલકુલ ન હોવા સાથે જૈન જૈનેતર સર્વને માટે એક સરખા હતા. કાળ પાસે કાંઈનું ચાલવું નથી. ભાવિભાવ બળવાન છે પરંતુ તેમના સ્વર્ગવાસથી સ્થાનકવાસી જૈન સંધને અને અન્યને માટે પણ એક વિદ્વાન ત્યાગીની ખોટ પડી છે. તેના પવિત્ર આત્માને અખંડ, અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ ॥

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો—

૪૭ મા વર્ષનો—

રિપોર્ટ.



આ સભાનો આ ૪૭ મા વર્ષનો રિપોર્ટ, આવકમવક, હિસાબ, તેની કાર્યવાહી સાથે આપની સમક્ષ રજુ કરતા અમેને હર્ષ થાય છે. આ સભા આજે ૪૮ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. ગુરુકૃપા, અને કાર્યવાહકોની નિરવાર્ય સેવા-ગુરુભક્તિ, અને સર્વ સભ્યોની પૂર્ણ સહાનુભૂતિ, પ્રેમ અને વિશ્વાસ વગેરેથી દર વર્ષે વિશેષ વિશેષ પ્રગતિશીલ થતી જાય છે તેમા પણ આપ સર્વનો ફાળો હોવાથી સર્વ માનવતા સભાસદોને આનંદ, ગૌરવ અને અભિમાન લેવા જેવું અને તે સ્વાભાવિક છે.

યુરોપીય મહાન વિપ્લવને લઈને દરેક વસ્તુની જેમ ફાગળો, છાપકામ વગેરેના અસાધારણ ભાવો વધેલા હોવાથી આ રિપોર્ટ સક્ષિપ્તમા પ્રગટ કરવા છતાં કાંઈ પણ કાર્યવાહી રહી જવા દીધી નથી.

રચાપના—સ ૧૯૫૨ ના દ્વિતીય જેઠ શુદ્ધ ૨ ના રોજ પ્રાત્ન સ્મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજના સ્વર્ગવાસ પછી પચીસમે દિવસે ગુરુભક્તિ અને સ્મરણ નિમિત્તે આ સમાજ રચાપન કરવામાં આવ્યું છે.

ઉદ્દેશ—જૈન બહુઓ અને બહેનો ધર્મ સંબંધી ઉચ્ચ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તેવા ઉપાયો યોજવા, અને પ્રકારની કેળવણીની વૃદ્ધિને માટે મથાશક્તિ દરેક પ્રકારની સહાય કરવા, પૂર્વોચાર્ય મહાગજપતિ પ્રાકૃત, સસ્કૃત, અને ગુજરાતી ભાષામાં ઉચ્ચ કક્ષાના સાહિત્યનું પ્રકાશન અને બને તેટલી ઉદારતાથી તેનો બહેળો પ્રચાર કરવા, વિવિધ માહિત્યના ગ્રંથોનો ભંડોલ કરી ફ્રી લાઈબ્રેરી અને વાચન પૂરે પાડવા સાથે એક સુદર પુસ્તકાલય કરવા, વિવિધ સાહિત્ય પ્રાચીન, અર્નાચીન હસ્ત લીખીત વગેરે પ્રતોનો સંગ્રહ કરી એક ઉત્તમ જ્ઞાનમંદિર કરવા વગેરેથી દેવ, ગુરુભક્તિ, અને જૈન સાશનની સેવાના કાર્યો કરી સ્વપર આત્મોન્નતિ કરવાનો છે.



અધારણુ—પેટ્રન સાહેબો, પહેલા બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો અને વાર્ષિક સભા-સદો મળી આ વર્ષે આખરે નીચે મુજબ સંખ્યા છે.

### પેટ્રન સાહેબો.

૧. શ્રીમાન્ બાબુસાહેબ બહાદુરસિંહજી સિંધી	૭. શેઠ સાહેબ માણિકલાલ ચુનીલાલ જે. પી.
૨. શેઠ સાહેબ ચંદુલાલ સારાભાઈ મોદી બી. એ.	૮. શેઠ સાહેબ કાંતિલાલ બકારદાસ
૩. રાવસાહેબ કાંતિલાલ ધ્રુવરલાલ જે. પી.	૯. રાવબહાદુર શેઠ નોનજીભાઈ લધાભાઈ જે. પી.
૪. શેઠ સાહેબ માણિકચંદ જેયંદલાઈ	૧૦. શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ
૫. „ નાગરદાસ પુરુષોત્તમદાસ	૧૧. શેઠ સાહેબ રતિલાલભાઈ વર્ધમાન
૬. „ રતિલાલ વાઢીલાલ	૧૨. શેઠ સાહેબ પદમજીભાઈ શ્રેમજીભાઈ

ઐટલે બાર પેટ્રન સાહેબો, ૯૮ પ્રથમ વર્ગ અને ૨૭૪ બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો, ૭ ત્રીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો અને ૪૨ વાર્ષિક સભાસદો મળી કુલ ૪૩૪, અહીં તેમજ બહારગામના જૈન બંધુઓ, બહેનો, પાઠશાળા, લાઇબ્રેરીઓ અને શ્રી સંઘો મળીને છે\* (આલતી સંવત ૨૦૦૦ ની સાલમાં વધેલા સભ્યોના નામો હવે પછી આપશે.) પ્રથમ અને બીજો વર્ગ બે પ્રકારના લાઇફ મેમ્બરોનો વર્ગ બનજીવા પ્રમાણે આ સભા સિવાય આવી સંસ્થાઓમાં અન્ય સ્થળે નથી, કારણ કે સંખ્યાબંધ સાહિત્યના ગ્રંથો આ સભા તરફથી ઉત્તરોત્તર નવા નવા પ્રગટ થતાં હોવાથી, પ્રથમ વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો તે સંપૂર્ણ, બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરોને થોડા ફેરફાર સાથે ધારા પ્રમાણે ભેટ અપાય છે. અગાઉ છપાઈ ગયેલામાંથી તેના તે ગ્રંથો ફરી ફરી ભેટ આ સભા તરફથી આપવામાં આવતા નથી. આ રીતે પણ અત્યારસુધીમાં થયેલ પેટ્રન સાહેબો, પ્રથમ, બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરોને સંખ્યાબંધ સુંદર હાનરે ફીઆના ગ્રંથો ભેટ અપાયા છે તે અપાશે, આવી ઉદારતા આ સભાએ જ રાખેલી છે. જે અમારા ઉપરાક્ત સભાસદોને વિદિત છે. આ સભામાં નવા થતાં માનવંતા સભાસદોના નામો તે વખતે શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશમાં પ્રગટ કરવામાં આવે છે.

શ્રી આત્મારામજી જૈન લાઇબ્રેરી—જેમાં આખર સાલ સુધીમાં લુદ્ધ લુદ્ધ નવ વર્ગોમાં તેની સંખ્યા અને કિંમત સાથે નીચે મુજબ આપવામાં આવેલ છે—ન્યારે ન્યારે નવા પ્રકાશનો પ્રગટ થાય છે ત્યારે ત્યારે ખરીદી લાઇબ્રેરીમાં દાખલ કરવામાં આવે છે. પેપરો કુલ ૫૦ સંખ્યામાં આવે છે, અને ફ્રી હોવાથી ખર્ચેના લાભ જૈન અને જૈનેતર બંધુઓ સારી રીતે લે છે. દિવસાતુદિવસ વૃદ્ધિ થયા કરે છે.

વર્ગ ૧ લો	જૈન ધર્મના છપેલા ગ્રંથો.	૨૫૫૧)	કિં. રૂ. ૩૪૫૯-૧૩-૬
વર્ગ ૧ લો અ	„ પ્રતાકાર.	૬૭૬)	„ રૂ. ૧૧૦૮- ૬-૬
વર્ગ ૨ લો	„ આગમો.	૨૬૧)	„ રૂ. ૧૬૨૮- ૨-૦
વર્ગ ૩ લો	„ હસ્તલિખિત પ્રતો	૧૭૨૩)	„ રૂ. સુમારે પચાસ હજાર ઉપરાંતની

વર્ગ ૪ મો	સરકૂત ગ્રંથો	૪૫૦)	કિં	રૂ. ૧૩૭૬-૧૨-૦
વર્ગ ૫ મો	નીતિ નોવેલ વિવિધ સાહિત્યના	૩૩૫૧)	"	રૂ. ૪૮૮૬-૧૪-૦
વર્ગ ૬ શ્રો	ઇત્રિજી ગ્રંથો	૨૦૪)	"	રૂ. ૫૭૨-૧૨-૦
વર્ગ ૭ મો	માસિકની કાષ્ઠલો વગેરે	૬૬૦)	"	રૂ. ૨૧૭૧-૬-૦
વર્ગ ૮ મો	હિંદિ સાહિત્યના ગ્રંથો	૩૦૭)	"	રૂ. ૬૦૫-૧૪-૦
વર્ગ ૯ મો	ખાળવિભાગ ગ્રંથો	૨૫૫)	"	રૂ. ૧૧૦-૦-૬
કુલ ગ્રંથો ૮૭૭૫			કુલ રૂ.	૧૫૬૨૦-૦-૬
+ પ્રતો ૧૭૨૩				

લખેલી પ્રતોની કિંમત સુમારે રૂપિયા પચાસ હજાર ઉપરાંતની છે, તેની કિંમતનો સમાવેશ આમાં થતો નથી તે જુદી કિંમત સમજવી

સભાસદો, જૈન બંધુઓ અને જૈનેતર બાઈઓ લાઇબ્રેરી ( ફ્રી ) હોવાથી પુસ્તકો સખ્યામાં લાભ લે છે જેથી વર્ષ આખરે તુલકાદ, ધસારા વગેરેથી મળતો ખર્ચ વિશેષ યામ છે, છતાં સાવજનિક વાચનનો ખુદાળો લાભ આપવાની સભાની હાર્દિક ઇચ્છાથી પ્રથમ સ્થાન આ સભાની આ લાઇબ્રેરી ધરાવે છે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક—૪૧ વર્ષથી પ્રગટ કરવામાં આવે છે વિદ્વાન મુનિમહારાજ તથા જૈન બંધુઓના સરલ વિદ્વાત ભરેલા લેખો આવતાં હોવાથી, તેની પ્રસસા વધના સાથે માહત્તની પશ્ચુ વૃદ્ધિ થતી જાય છે સખ્ત મોખવારી હોવા છતાં તેના લવાજમમાં જન્મ વધારે કર્યો નથી, તેમ સભાસદોનું તે માટે કેટલુંક પશ્ચુ ક્ષુ નથી ભેટતી છતાં પશ્ચુ સુદર ધારા ધોરણ પ્રમાણે આપવામાં આવે છે

જ્ઞાન મંદિરની યોજના—આ સભા પાસે-હાલમાં હસ્ત લેખીત ૧૭૨૩ પ્રતોની સખ્યા છે, તેમજ પ્રકાશન આગમોની પ્રતો પશ્ચુ જુદી છે, જેથી એક સુદર જ્ઞાન મંદિર કરવા સભાના મકાનની પડખેતુ મકાન તે માટે લીધેલ છે તેને કાપર પુદ્ધ અને કળાની દૃષ્ટિએ તૈયાર કરવાનું છે આત્મકલ્યાણના અર્થો કોષ્ટપશ્ચુ જૈન બંધુની આર્થિક સહાયતી જરૂર છે આ ઉત્તમ કાર્યમાં સહાય આપનારની નામના રદી જાય તેવું છે સભા સાથે પત્ર વ્યવહાર કરવાથી તેની યોજના જણાવવામાં આવશે

સભાના મકાનનો ત્રીજો માળ જે કે લેકચરહોલ તરીકે છે, તે કોષ્ટ ગૃહસ્થ એક સારી રકમ આપે તેવું તે સાથે નામ જોડવાની સભાનો ઇરાદો છે

સાહિત્ય પ્રકાશન અને ખુદાળો પ્રચાર—સભાના શ્રી આત્માનંદ જૈન ગ્રંથમાળા તથા શ્રી જ્ઞાન્તિવિજયજી ઇતિહાસિક ગ્રંથમાળા, શ્રી આત્માનંદ શતાબ્દિના વિવિધ સાહિત્યના પ્રાકૃત સરકૂત ગ્રંથો અને ગુજરાતી ભાષાતરના મળી કુલ ૧૮૨) ગ્રંથોનું આ સભા તરફથી પ્રકાશન થયું છે શ્રી સધપતિ ચરિત્ર, શ્રી બૃહત્ કલ્પ છટ્ટો ભાગ, શ્રી ત્રિપિઠિસાક્ષી પુરુષ ચરિત્ર, કથાગત્ત કલ્પ, પ્રાકૃત વ્યાકરણ દુર્લિક્ષા અને ખીન ગુજરાતી અનુવાદો છપાય છે પ્રગટ થતાં, છપાતા તૈયાર થતા ગ્રંથોની જાહેર ખબરો શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશમાં તે તે વખતે અપાય છે અમારા સાહિત્ય પ્રકાશન-પ્રચાર માટે વિદ્વાન મુનિ મહારાજો અને જૈનેતર સાક્ષરો અને સાહિત્યકારો, વિદેશીય દર્શન શાસ્ત્રના અભ્યાસીઓએ સભાની મુલાકાત લઈ તપાસી આનંદ સાથે પ્રશ્નમાં કરેલ છે, તે તે દરિફતો પ્રગટ કરવામાં

આવે છે. અત્યાર સુધીમાં મુનિ મહારાજ, સાધ્વી મહારાજાઓ જ્ઞાનભંડાર, જૈનેતર સાહિત્યકારો અને દર્શન શાસ્ત્રના અભ્યાસીઓને આખરી સાલ સુધી રૂ. બાવીસ હજારના અંશે બેટ આપ્યા છે, જે રીતે કાર્ય અન્ય પ્રકારેન કોઈ સંસ્થા કરી શકી નથી. સાહિત્ય પ્રકાશન અને પ્રચારના આ જનસેવાના, જ્ઞાન ભક્તિના કાર્યથી જ આ સભાની પ્રતિષ્ઠા ધણી જ વધી છે. વસુદેવહિંદિ, બૃહત્કલ્પ, કર્મત્રયો, પડદર્શન સમુચ્ચય, યોગદર્શન, કલ્પસૂત્ર, આચારંગસૂત્ર વગેરે તેમજ શ્રી નેમનાથ ચરિત્ર, શ્રી ચંદ્રપ્રભુચરિત્ર, શ્રી વાસુપૂજ્યચરિત્ર, શ્રી સુપાર્શ્વનાથચરિત્ર, શ્રી મહાવીરચરિત્ર, શ્રી આદિનાથચરિત્ર, દાનપ્રદીપ, પ્રભાવકચરિત્ર, કુમારપાળ પ્રતિભોધ વગેરે ગુજરાતી સુંદર અંશેનું પ્રકાશનનું સુંદર કાર્ય સભાએ કર્યું છે. પ્રથમથીજ પ્રવર્તકજી મહારાજ શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા મુનિરાજ શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજ તથા સાક્ષરવર્ષ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની અપૂર્વ કૃપા અને અપરિમિત પ્રયત્નવટે સંસ્કૃત પ્રાકૃત પ્રાચીન અંશેનું સંશોધન કાર્ય, યોજના અને ઉપયોગી સલાહથી જ આ સભા આટલી હદે પ્રાચીન વિવિધ સાહિત્યના અંશેનું પ્રકાશન પ્રચાર કાર્ય કરી શકી છે. અને તેથી સભાની પ્રતિષ્ઠા વધી છે; અત્યારે પણ શારીરિક રિચિત્ર જોષ્ટએ તેવી ન હોવા છતાં વિદ્યમાન સાક્ષરવર્ષ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની આ સભા ઉપર પૂર્ણ કૃપાને લક્ષને પ્રાચીન સાહિત્યના નવા નવા અંશેની યોજના તથા સંશોધન કાર્ય અતિ પરિશ્રમ પૂર્વક કરી જૈન સમાજ અને સભા ઉપર ખાસ ઉપકાર કરી રહ્યા છે જેથી તેઓ સાહેબનો આ સભા અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે. વિદ્યમાન શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની કૃપા પણ આ સભા ઉપર છે. હાલ તેઓ સાહેબની વૃદ્ધાવસ્થા થયેલી હોવા છતાં પંખળ, મારવાડ વગેરે દેશોમાં શિક્ષણની કોલેજ, હાઈસ્કૂલ, ગુરુકુલ વિદ્યાલયો વગેરેનો ઉપદેશ દારા જન્મ, આપી રહ્યા છે જે સમયને અનુકૂળ છે, આવી જૈન સમાજ ઉપર મહદ્ ઉપકારની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હોવા છતાં આ સભા ઉપર પ્રથમથી કૃપા છે. હજી પણ તેઓ કૃપા, કિંમતી સલાહ, યોગ્ય સૂચના પણ આપી રહ્યા છે તે માટે આ સભા તેઓ સાહેબનો પણ હૃદય પૂર્વક આભાર માને છે.

**કેળવણી ને ઉત્તેજન**—કોઈ પણ સભાસદ કોઈ પણ અંગની ઉચ્ચી પરિક્ષા પસાર કરે તેને, તેમજ અન્ય બંધુ કે જાહેના ઉચ્ચી કેળવણીમાં પ્રથમ નંબરે પસાર થાય તેને માનપત્ર અને અભિનંદનપત્ર આપવામાં આવે છે, અને કેળવણી ઉત્તેજન માટે દર વર્ષે રૂ. ૧૨૦ ) રોકાવર શીખના તથા રૂ. ૧૨૫ શ્રી ઉજ્જવળાઈ જૈન કન્યાશાળાને દરવર્ષે કેળવણીના ઉત્તેજન માટે અપાય છે.

**ફંડો**—શ્રી મૂળચંદલાઈ કેળવણી સમારક ફંડ, બાલુ પ્રતાપચંદ ગુલાબચંદજી કેળવણી ફંડ, અને શ્રી બોડીદાસ નિરાશીત ફંડના વ્યાજમાંથી ધારા પ્રમાણે તે તે ખાતામાં સહાય અપાયે જાય છે. નવીન ફંડોમાં પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી સમારક કેળવણીફંડ, શેઠ દેવચંદલાઈ દામજી કેળવણીફંડની રકમ પ્રાપ્ત થયેલ છે તેની યોજના હવે પછી કરવાની છે.

**મહોત્સવો**—સભાની વર્ષે ગાંઠ જેઠ સુદ ૭ ના રોજ દેવભક્તિ પૂજા આંગી વગેરેથી કરવામાં આવે છે. શેઠ હડીસંગલાઈ ઝવેરચંદના તરફથી સભાને આપવા કહેલી રૂ. ૧૫૦૦) ની રકમના તેઓ આપતા વ્યાજથી અને સભા પાસેની રકમના વ્યાજથી સભાસદોમાં પ્રતિ ભોજન સાથે દરવર્ષે કરવામાં આવે છે. કારતક શુદ્ધ પાંચમના રોજ જ્ઞાન પધરાવી પૂજન કરી ભક્તિ કરાવવામાં આવે છે.

**આનંદ મેળાપ**—દર બેસતે વર્ષે આ સભાના પ્રમુખ શેઠ ગુલાબચંદ આણંદજીએ આપેલી રકમના વ્યાજમાં સભાસદોને દુધ પાટી અપાય છે, અને પ્રથમ જ્ઞાન પૂજન પણ થાય છે.

**દેવભક્તિ અને ગુરુજન્ય તીર્થો**—પ્રાત સ્મરણીય શ્રી આત્માદામજી મહારાજની સ્વર્ગવાસ તીર્થી જે શુદ્ધ ૮ના રોજ ૬૦ વર્ષે સભામંદો શ્રી પવિત્ર શત્રુજન્ય તીર્થે જઈ મોટી ટૂંકમાં દેવગુરુ મમજી વિવિધપૂજા બજાવે છે શ્રી આદિનાય પ્રભુ તથા ગુરુશ્રી કે તે સ્થળે દેરીમા મૂર્તિ પિંગળમાન છે ત્યા આગી અને મહાસંદોનું સ્વામીવાસસ્થ ૬૨ વર્ષે કરવામા આવે છે સભા માટે આ એક અપૂર્વ ભક્તિદીન છે અને મર્વ સભાસંદોને યાત્રાનો લાભ મળે જાય છે આ ગુરુભક્તિના ઉત્તમ કાર્ય માટે ગુરુભક્ત ઉદારદીક્ષ શેઠ સકગ્ય દલાઈ મોતીલાલભાઈ મુળજીએ એક રકમ સભાને સુપ્રત કરી છે તેના વ્યાજમાથી ખર્ચ થાય છે આવા ઉત્તમ કાર્યોમા સફૂતની લક્ષ્મી હોય તો જ ભક્તિ યજ્ઞ થકે છે .

૬૨ વર્ષે માગસર વદિ ૬ ના રોજ પ્રાત સ્મરણીય મૂળજીદેવ મહારાજ તથા આમે શુદ્ધ ૧૦ ના રોજ તેઓશ્રીના સુશિષ્ય શાતમૂર્તિ પરમ કૃપાળુ શ્રી વિજયકમળાસુરીદેવ મહારાજની જ્ય તીર્થો માટે થયેલા ફૂંડોના વ્યાજમાથી ઉપરોક્ત રીને દેવગુરુભક્તિ વગેરેથી જ્ય તી ઉજવાય છે આ સભાનું ધન્યમાન્ય છે કે ગુરુ ભક્તિના આવા પ્રસંગો ઉજવાય છે તેથી સભાસંદોને આત્મકસાચુના વિશેષ-વિશેષ ઉત્તમ પ્રસંગો પ્રાપ્ત થતા જાય છે

**આનંદજનક પ્રસંગ**—ગયા વર્ષે સવત ૧૯૯૯ની સાલમાં ખાસ નોંધવા લાયક અને આનંદ-દાયક પ્રસંગ આ સભાના માનવતા પેદ્રન સાહેબ શેઠ શ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલને માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો મવત ૧૯૯૯ના બાદરવા વદી ૫ ના રોજ આ રાજ્યના મુખ્ય અમાત્ય શ્રી અનંતરાયભાઈ પટ્ટણી સાહેબના પ્રમુખપદથી નીચે કરવામા આવ્યો હતો દીવાન સાહેબ ઉપરાત ગાંધી સર્વ અધિકારીઓ, આ રાજ્યના મુખ્ય મુખ્ય વ્યાપારીઓ, જૈન અગ્રેસર બહુઓ અને આ સભાના તમામ સંચો મળી મોટી સંખ્યામા હાજરી હતી, રોહશી ભોગીલાલભાઈ મગન, મીનનમાર, ઉદારનરરત્ન છે લક્ષ્મી સંપાદન થઈ કે તરત જ તેનો સફૂતના માર્ગે ઉદાર દીને સંપાદનો કરી વ્યય કરી રહેલ છે આવી રીતે સમય જોળખી ઉદાર દીને જૈન સમાજના કાર્ય કે માર્ગજનિક કોઈ કાર્યમાં તેમનો ઉદાર દીક્ષે ફાળો સંપાદન હોયજ સમયને જોળખી આવી ઉદારભાવના, દરેક પુણ્ય કાર્યોમાં તેમની લાગણી પૂર્વક દાન દેવાની પ્રવૃત્તિ જોવી છે કે જૈન સમાજમાં તેમની દાન શીલ વૃત્તિ અનુકરણીય પ્રસંગ પાત્ર અને પ્રથમ મંત્રિએ મૂકવા જેવી છે આ મેળાવડાની વિશેષ હકીકત આત્માનંદ પ્રકાશ ૪૧ મા વર્ષ અને પ્રથમ મંત્રિએ મૂકવા જેવી છે, પરંતુ આવા પુણ્ય પ્રજાવક પુરુષ સ્વભાવ પેદ્રન થતા જેમ સભાની પ્રતિષ્ઠામાં જેમ વધારો થતો જાય છે તેમ આવા દાનવીર પુરુષને આવી મેળાવડો કરી સભા સત્કાર કરે છે તે સભા પોતાની ફરજ સમજી આનંદ અનુભવે છે

**મીડીગાનો હેવાલ**—જનરલ મીડીગ માગસર શુદ્ધ ૧૧ તા ૧૮-૧૨-૪૩ આ સભાનો માનનીય સભ્ય શેઠ દેવચંદલાઈ દામજીનો સ્વર્ગવાસ થતા જેદ જાહેર કરવામા આવ્યો હતો મેનેજીંગ કમીટી (૧) પોષ શુદ્ધ ૧૨ તા ૯-૧-૪૩ ચાલતા ધોગજી અને નીતિ પ્રમાણે આત્માનંદ પ્રકાશ પ્રકટ કરવું તેમ તેના તત્તી મડળને જણાવવામા આવ્યું નવા થતા વાર્ષિક મંચો ગમે તે મંદિનામા થાય તેવું લવાજમ આપ્યા વર્ષનું પ્રથમથી લેવું આત્માનંદ પ્રકાશના અકા તે વર્ષના આપવા કરાવ્યું અને મોધવારીને લીધે માસિક વાઢો ફોર્મનું પ્રકટ કરવા કરાવ્યું ફરફુતેને મોધવારી આપવા ઠગવ કર્યો મેનેજીંગ કમીટી (૨) બાદરવા શુદ્ધ ૧૨ તા ૧૧-૯-૧૯૪૩ આ સભાના પેદ્રન શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલને માનપત્ર આપવાનો કરાવ કરવામા આવ્યો સ ૧૯૯૮ ની સાલનો રીપોર્ટ તૈયાર કરી ૬૯૫ પછી મજુર કરી પ્રગટ કરવા નિર્ણય કરવામા આવ્યો મેનેજીંગ કમીટી

તા. ૧૭-૯-૪૩ ભાદરવા વદી ૪ (૩) માનપત્રની વ્યવસ્થા કરવા સમકમીટી નિમવામાં આવી. મેનેજીંગ કમીટી (૪) ભાદરવા વદિ ૮ તા. ૨૨-૯-૪૩ કારકુન ભિત્તમચંદ હરગોવન હિસાબમાં ગોટાળો કરી ભાગી ગયો છે તે જલ્લાવવામાં આવ્યું અને તેની ઘટતી તજવીજ કરવા સમકમીટી નિમવામાં આવી અને હવે પછી નવો કારકુન રાખવામાં આવે તેની જામીનગીરી લખ રાખવા ઠરાવ્યું. કારકુનોને મોંઘવારી આ વર્ષ માટે આપવા ઠરાવ્યું. કાન્તિલાલને ફારેગ થવું હોય તો કારકુન જયંતીલાલને પોતાનો આર્જ સોંપ્યા બાદ ચડેલ પગાર આપી ફારેગ કરવો. મેનેજીંગ કમીટી (૫) તા. ૨૯-૯-૪૩ ભાદરવા વદી ૧૦ સુનિરાજ શ્રી જશવિજયજી શ્રી ભક્તિવિજયજી ભંડારની મંગાવેલ પચાસ પ્રતો અનેક પત્રો લખવા છતાં પાછી મોકલતા નથી જેથી તે ભંડારની (૧૩૨૫) પ્રતોમાંથી તે પચાસ કમી કરવા ઠરાવ્યું, મેનેજીંગ કમીટી (૬) આશો શુદ્ધ ૧૧ તા. ૬-૧૦-૪૩ લાઈબ્રેરીનું કકા વારી લીસ્ટ નવું છપાવવું. આ સભાની સીલ્લર-ગોલ્ડન જ્યુબીલી ઉજવવા ઠરાવ્યું અને અગાઉ જનરલ કમીટીએ જે નક્કી કરેલ જેથી તેની રૂપરેખા નક્કી કરવા એક સમકમીટી નિમવામાં આવી. જનરલ કમીટી (૨) આશો શુદ્ધ ૩ તા. ૨-૧૦-૪૩ સં. ૧૯૬૮ ની સાલનો રીપોર્ટ, આવકજનવકતું સરવૈયું બંધેટ તૈયાર થયેલ વાંચી સંભળાવતાં મંજૂર કરી આત્માનંદ પ્રકાશમાં પ્રકટ કરવા ઠરાવ્યું, પ્રાતઃસ્થમરણી પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી સ્મારક ફંડની સુનિરાજશ્રી પુણ્ય-વિજયજી મહારાજની સલાહ અને અભિપ્રાય પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો, ચાલુ ખર્ચ સિવાયના ખર્ચ કરવા માટે મેનેજીંગ કમીટીની મંજૂરી લાઇ ખર્ચ કરવો તેમજ છ છ મહિને જનરલ કમીટી બોલાવી કાર્યવાહી સામાન્ય રીતે જલ્લાવવા ઠરાવ કરવામાં આવ્યો.

**આભાર—**આ વર્ષમાં સભાના ચાલતા કોષ્ટ પણ્ય કાર્યમાં આર્થિક કે અન્ય કોષ્ટ સહાય આપનાર, તેમજ શ્રી આત્માનંદપ્રકાશ માસિકને માટે લેખો વગેરેથી સહકાર આપનાર મુનિ મહારાજશ્રી તથા જૈન બંધુઓનો આભાર માનવામાં આવે છે અને કૃપા કરી તેઓ જ સહકાર ચાલુ રાખવા નમ્ર વિનંતિ કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત પ્રમાણે આ વર્ષની કાર્યવાહીનો રિપોર્ટ આપની પાસે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, સભાને આ કરતા વિશેષ પ્રગતિશીલ બનાવવા દેવ શુરુ અને જ્ઞાનભક્તિ તેમજ સાહિત્ય અને સમાજ સેવા કરવા સાથે સભાસદો ભવિષ્ય માટે અનેક ઉચ્ચ મનોરથો સેવી રહ્યા છે, જે શુરુકૃપાથી, શ્રી અધિષ્ઠાત્રક દેવો સૂક્ષ્મ બનાવે તેવી પરમાત્માની પ્રાર્થના કરી આ રિપોર્ટ પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.



# સંવત ૧૯૯૯ ની વહીવટી યાદી.

## શ્રી જ્ઞાન ખાતું.

૭૪	ગાજી	કારતક શુદ્ધ ૧ જુદાર	૩૪૧	ચોપડા સ	૧૯૯૯ તથા ૨૦૦૦ ના
૭૫	ગાનપાયમ		૧૬૮૧	જાતિ પાણી ઉતરવાથી	કબાટમા પતરા
૧૧)	ચતુષ્વજ્યે દલાઈ વજીવ તરફથી બેટ		૪૦૧)	આગમ ૪૫ ની પ્રતો	વેચાતી લીધી
૨૮૬)	પસ્તીના વેચાણના		૧૦૦)	માણેકચદ દીગબર મળને	શીના
૧૪૧	વલ્લભદાસભાઈ મારફત		૫૨૧	લાઈબ્રેરીનું લીસ્ટ પાકુ	કગમણ લખામણી
૧૦૧	વલ્લભદાસભાઈ હથુ બેટ		૬૨૧	ભુદ્ધ સીરીઝના પ્રયો	લીધા
૮૫૨૧	પુસ્તક વેચાણના હાસલનું ફે		૧૦૭૧	પરચુરણ અર્ચ, કસર, મલુરી, વગેરે	
૧૮)	પરચુરણ કસર		૨૦)	વૃદ્ધિયદ્રજ સામાયિકરાજાને બેટવાર્ષિક રૂ	
૫૪૭	છપાવવાના કાગળનો હવાયો		૧૨૫)	ઉચ્ચમાર્ગ જૈન કન્યાશાળાને મદદ	
૪૪)	જૈનેતર વાચનારની ફી રૂ ૨૦ ૧)		૧૧૦)	લીધા અર્ચના	
૩૦)	સંગીત મળનું જુની સભાનું ભાડું		૨૨)	મહેન્દ્ર પચામ લીધા જેનું વેચાણ પુસ્તક	
૧૦૩૨૪)	બાપી લેણા			વેચાણમા આવ્યું છે	
	<u>૧૨૧૫૩૧</u>		૨૦૫)	લાઈબ્રેરી માટે પુસ્તકો ખરીદ કર્યા	
			૨૦૭)	માસીક વર્તમાન પેપર	
			૭૭૩	પુસ્તક બેટ અર્ચ	
			૫૧)	જુની સભાનું ભાડું	
			૬૦૫	આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૪૦ ની ખોટ	
			૭૧	પેકીંગ અર્ચ કસર	
			૩૮૮)	બ્યાગની કસર બ્યાગ ચોપડા ઉત્પન્ન તથા	
				છપાવવા માટે કાગળમા નાણા	
				રોકાયા તેની ખાદ	
				<u>૨૭૭૬</u>	
			૬૩૭૭)	જુના લેણા હતા	
				<u>૧૨૧૫૩૧</u>	

## મેમ્બર ફી ખાતું.

૭૪	૪૫૮	બાપી દેવા હતા	૮૩૧	મેમ્બરોની ઉધગણી ન પતી તથા લાઈફ	
૧૨૫૨	બ્યાગ			મેમ્બર થતા મળને આપ્યા વગેરે અર્ચ	
૧૩૫)	વાર્ષિક મેમ્બર ફી		૧૨૧૮)	શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુટકો બેટ	
૪૭૮	આદિનાથ ચરિત્રના રૂ ૨) લેણે		૫૨૨)	છુટક પાચ બીજી બેટ	
૩૧	વાસુપૂજ્ય ચરિત્રના		૮૦)	આત્માનંદ પ્રકાશ બેટ	
	<u>૨૩૨૮</u>			અર્ચ ખાતે જમે	
				<u>૧૬૦૩૧</u>	
			૪૨૫	બાપી દેવા	
				<u>૨૩૨૮</u>	

# શ્રી સભાનું ખર્ચ ખાતું

જ

ઉ

જે ખર્ચ માંડી વાળવામાં આવ્યો છે.

પદાન્ત્રા પોસ્ટ ખર્ચ

૩૭૧ કલેક્ટરીકે ખર્ચના

૬૩૧ના રેશનરી ખર્ચ

૨૦)ના મુસાફરી ખર્ચ

૪૫) ફરનીયર ખર્ચ

૧૫૪)ના મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજીનું પાલીતાણા સામૈયુ તથા વરતેજ પૂજા ખર્ચ

૪૬૧૦૧ ચાદર જોડા લીધા

૧૧૪૧૧ નોકરને પગાર તથા મોંઘવારી ખર્ચ

૧૭૦ના પરચુરણ ખર્ચ

૧૭૩૨૧

સં. ૧૯૯૬ ના આસો વદિ ૦)) સુધીનું સરવૈયું.

જ

ઉ

૧૪૬૦૪) જ્ઞાન સંખધી દેવા

૧૧ આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૦

૨૧૬૮૩) સીરીઝના ખાતા

૬૨૧)૦૧ છાપખાના તથા લુકસેલર્સના ખાતા

૩૭૧૮૧૧૧) મેમ્બર ફી તથા સભાના નિભાવ ફંડના

૪૨૫૦) ૩૬૭૫૬૧

૧૬૨૭૦) જાનતી વગેરે ખાતાઓ

૪૨૭૬૧૧) શરાદી દેવું

૬૬૧ ઉત્તમપ્રાદ જ્ઞાન કન્યાશાળા

૧૮૪)૧૧ પરચુરણ દેવું

૫૦૫) લાખચિરીના ડીપોઝીટ

૯૫૭૨૭૧)૧૧

૨૪૩૬૧૧) જ્ઞાન સંખધી ખાતા

લાખચિરી તથા પુસ્તકો તથા ૩૦ રોડ  
૧૦૩૨૪)ના ૧૪૦૪૦)ના

૫૦૧૧) આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૧

૫૩૧ પોસ્ટ વી. પી. ટિકીટ

૯૭૩૨૧) સીરીઝના પરાંત પુસ્તકોના ખાતા

૫૫૪૦૧)૧૧ છાપખાના તથા લુકસેલર્સ

૩૦૩૬૪)૧૧ મકાન બે

૨૩૬૫૬૧) શરાદી ખાતે

૧૩૦૦૦) ભાવનગર દરબાર બોન્ડ

૧૮૬૪) શેઠ દતેચંદ ઝવેરભાઈ

૮૭૬૨૧) સેવાઈઝ બેન્ક વગેરેમાં

૨૩૬૫૬૧)૧૧

૯૮) મેમ્બરો પાસે લેણા

૧૪૦)૧૧ પરચુરણ ખાતાઓમાં લેણા

૭૧૧૧) શ્રી પુરાંત આસો વદિ ૦))

૯૫૭૨૭૧)૧૧



સુદર, બોધપ્રદ, ઉપદેશક, વાચના સાલગજા અને મનન કરા લાયક અથ પ્રગટ થયેન નથી ફોર્મ ૬૬ પાના ૮૦૦ આઠમે હ ઉચા લેઝર પેપર, અને ઉચા ટકાઉ ગ્લેઝર પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુદર ટાઇપથી પ્રતાકારે છપાવવામા આવેન છે કાગળના આજે આઠ ગણા લાયક વધેવા લેવા છતાં કિંમત બહુ લેઝર પેપરની કાપીના રૂ ૧૦-૮-૦ અને ઉચા ટકાઉ ગ્લેઝર ઓન્ટ્રીક પેપરની કિંમત રૂ ૬-૮-૦ ઓછી-મધ્યમ રાખેલી છે પોસ્ટેજ અનગ

લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ મહા-ભાવનગર

## શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

૧૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મરફૂત ભાષા અને મુંદર ગૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિકૃતએ સ ૧૨૬૬ની સાલમાં લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના વજ્ર ભવો, પાંચ કલ્યાણકા અને ઉપદેશક ગણવા યોગ્ય મનનીય સુદર બોધપાઠો, તરનસાન, તપ વગેરે ગંધર્વીની વિસ્તૃત દર્શકતાના વર્ણનો ગાયે યુદ્ધ ઉપર યુદ્ધવાદ્ય ચરિત્ર, રાત્રિભોજન ત્યાગ અને આન્દ, બાગમન, શાહિણી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રમપ્ર, આદ્યવાદક કથાઓ આપેલી છે કે, જેમાંની એક કથા પૂરી થતા બીજી વાચના મન લલચાવ છે અને પૂરી કરના ઉત્સુકતા થાય છે ને તમામ વ્યાજો ઉપર ગ્રાહ અને મુંદર ઉપદેશ પણ સાથે આપેલ છે કિંમત રૂ ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ ભુદુ.

## શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસુરિકૃત)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મરફૂત ભાષામાં કાવ્યરૂપે અને સુદર ગૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રસુરિકૃતએ રચેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે ગચનાગ મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે તેમાં આવેલ સર્વ પ્રકારના ગ્સો, અલકારો, શબ્દવાચિત વગેરેથી ન્યના ઘણી જ સુદર બની છે તેમ આ સાદુ મગ્ધ અને સુદર શુભગતી ભાષામાં છે

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેજ ભવો તથા મુશ્લિક સંઘર્ષ અપૂર્વ વર્ણન, આ ગોળીશીશુ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર ધર્મેજ હોનાથી મનુષ્યોના બવલા ધર્મ, શિલ્પકળા, લોકવ્યવહારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, ગત્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરભવનું વિવેચન, છંદો વગેરેએ પ્રભુના પંચ કલ્યાણકના પ્રમગ્સોએ કરેલ અપૂર્વ વર્ણનપૂર્વક મહોત્સવોનું વર્ણનવા યોગ્ય અનુપમ જ્ઞાતા, પ્રભુએ આપેલ ભવતાગણી દેશના અને અનેક બોધપ્રદ કથાઓ વગેરે અત્રેક વિષયો તથા વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે

આ ગ્રંથની કૃતિ આત્મિક જગ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ તાલ મુંદરતામાં આ ગ્રંથમાં વિવિધ રંગની છબીઓ આપવામાં આવી છે ઉપરાંત જતે પ્રકારની સુદરતા કરવામાં મોગો ખર્ચ કરવામાં આવેલ-છે અર્થાત્ સુધીમાં પ્રગટ થયેલા મહા પજ સચપ્રકાશનમાં આ ગ્રંથમાં આવેલા સુદર ચિત્રો કરતા વધુ સુદર હજુ સુધી આવેલા નથી.

સુમારે પચાસ ફોર્મ, કાઉન આડપેજ ચારસો પાનાનો આ સુદર દળદાર ગ્રંથ ગિયા એન્ટિક પેપર ઉપર સુદર શુભગતી અક્ષરો, પાકા કપડાના સુશોભિત માર્બલિંગથી અલકૃત કરવામાં આવેલ છે કિંમત રૂ ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ



૧. શ્રી આત્માનંદ જ્ઞેન સભાનો ૪૮ મો

વાર્ષિક મહોત્સવ ... ૨૦૯

૨. ગુરુ દેવની વચંતી ... ૨૧૦

૩. પ્રતિમા ... ૨૧૨

૪. શ્રી વિનયવલ્લભસૂરિ રતુત્પાદક ... ૨૧૩

૫. " વિચારશ્રેણી " ... ૨૧૪

૬. શ્રમણોપાસક અંબડ પરિવારક ... ૨૧૬

૭. આચાર્યશ્રી વિજયનાનંદસૂરીશ્વરજી. ૨૧૮

૮. જીવને શિખામણ ... ૨૧૯

૯. અમર આત્મમંથન ... ૨૨૦

૧૦. ચિત્રપટ ... ૨૨૩

૧૧. વર્તમાન સમાચાર ... ૨૨૫-૨૨૮

એક અગત્યનો ખુલાસો, ભીનાસર સંધ

યાત્રા, સંક્રાંતિ મહોત્સવ, ચિકાનેરના

સમાચાર, શ્રી જ્ઞેન આત્માનંદ સભાનો

૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ વગેરે.

## નવા શ્રેયશ માનવંતા સભાસદો

૧ ગોધારી નરેશભદ્રાસ સુતીલાલ

મુંબઈ

લાઈફ મેમ્બર

૨ શેઠ ભોગીલાલ દેવળદાસ

"

"

૩ ફોટો રતીલાલ પ્રભુદાસ

અમદાવાદ

"

૪ શાહ રતીલાલ ઉદયભાઈ

ગોધા

"

## અમારા માનવંતા ગ્રાહકોને ૪૧-૪૨ વર્ષની ભેટ બુકોઃ—

આવેતા આવણ માસથી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક ૪૨ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે, તેનું ૬૬ મોડું, મુંદર ટાઇટલ અને વિદ્યાનાના વિદ્વાતાભરેલા લેખોવડે નિયમિત પ્રગટ થાય છે. ભયંદર ચાલતી લઘુકથા લખતે કાળો, છપાઈ વગેરેની સખત મોંઘવારી હોવા છતાં લવાજમ નહિ વધારના ચાલુ લવાજમજ લેવામાં આવે છે.

### ભેટના ગ્રંથો

૧ સંવેગદુઃખદંતી—મૂળ તથા ભાષાંતર સાથે, મનનીય ઉપદેશક ગ્રંથ.

૨ સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ—તેના ગુણ, મૂળોત્પત્તિ, સ્વરૂપ અને વિવિધ ભેદો ખતાવનાર ગ્રંથ.

૩ સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યક્દર્શન પૂજન—આચાર્ય શ્રી વિનયવલ્લભસૂરીશ્વરજીનું મુંદર રાગરાગિણી સહિત જેની પાછળ પરિશિષ્ટ તરીકે સંક્ષિપ્તમાં અર્થ આપેલા છે.

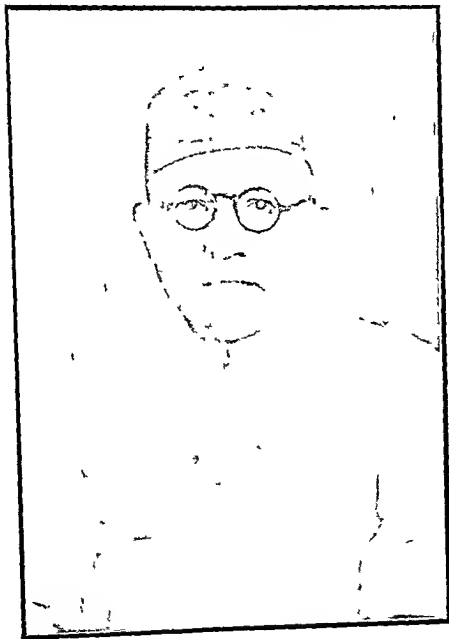
૪ શ્રી નવવદજી તથા દશયતિથર્મની પૂજન-સ્તવનો સહિત. પંન્યાસજી શ્રી ગંભીરવિજયજીનું.

ઉપરોક્ત ચારે બુકો એ વર્ષના લવાજમના રૂ. ૩-૮-૦ તથા તે બુકોના પોસ્ટ ખર્ચના રૂ. ૦-૩-૦ મળી રૂ. ૩-૧૧-૦ મનીઓડરથી મળ્યા પાન ભેટની બુકો પોસ્ટદ્વારા મોકલવામાં આવશે. મનીઓડરથી લવાજમ નહિ મોકલનારને વી. પી. અને પોસ્ટ ખર્ચના રૂ. ૦-૬-૦ મળી કુલ રૂ. ૩-૧૪-૦ નું વી. પી. કરવામાં આવશે જે સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના છે. પ્રાપ્તિય કારણે વી. પી. પાછું મોકલી જાનખાતાને નુકસાન નહિ કરવા નમ્ર સૂચના છે. વી. પી. નહિ લેનાર જાહેર્યે અગોને પ્રથમથી લખી જણાવવું.

આવણ શુદ્ધિ ૧ થી ભેટની બુકો અગાઉથી લવાજમ નહિ આવેલ દશે તે ગ્રાહક ખંધુને વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે.

आ सलाना नवा मानव ता पैटून—

मोन नररतन-श्रीरम धवाग निधुान,—



रा रा मोडिनवायवार्ध ताशय द शाड

## આ સભાના માનવતા પેટ્રન.

ભાવનગર તાબે વગેરે જેવા નાના ગામના રહીશ હોવા છતાં મીથુત મોહનલાલભાઈ તારાચંદ લઘુ વયથી જ સાહમિકપણ ધરાવતા હતા, માત્ર બાર વર્ષની લઘુવયે બે ગયોર જેવા દુર સહેરમા જઈ મારવાડી ગૃહસ્થની પેટીમા ધણી સિખના ગ્લા અને ત્યાં પોતાના પુણ્યોદય અને કાર્યકુશળતાથી તે પેટીમા બાબીદાર થયા હજી પણ ભાગ્યોદય વધવાનું હતું, જેથી પોતે સ્વતંત્ર ધણી શરૂ કરી મદામ અને બેગલોરમા પોતાની કાર્યકુશળતાથી પ્રજામા સારી પ્રતિબા સપાદન કરી હતી.

પચીસ વર્ષ પહેલા જનારે શીશ્વ ઉચોગના ધધાની દિશ્વમા શરૂઆત હતી, તે દરમિયાન રા મોહનલાલભાઈની તાર્કિકે ભુદિએ આ ધધામા કુકાબ્ધ અને આયાગ પગિત્રમ, ભુદિગળ અને કાર્ય કુશળતાએ ઉપરોક્ત ધધામા ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હાલ મુખર્ષમા મોહન પીકચર્સ કું ના માલીક થવા સાથે અનેક થીયેટરોનું સફળતાપૂર્વક સંચાલન કરી ગ્લા છે જેમા તેમના ભત્રીજા ગ રમણિકલાલભાઈ સારો સફાર આપી ગ્લેસ છે રા મોહનલાલભાઈ શીશ્વ કીરટીબ્ધુટીમનુ પણ કાર્ય કુશળતાથી કરે છે એટલે પોતે શીશ્વ પ્રોડ્યુસર્સ, કીરટીબ્ધુટર્મ તેમજ એકઝીબિટર્સ તરીકે મિતેમા જગતમા મોહન પીકચર્મ અને રમણિક પ્રોડક્શનના નામથી પીકચરો પ્રકટ કરી ખૂબ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા છે પૂર્વના પુણ્યથી આ ધધામા ચણરતી નિવજા, લક્ષ્મી પણ સારી ઉપાર્જન કરી અને ખૂબ વધ પ્રાપ્ત કર્યો જૈન જધુઓ ર, મોનુ, રૂપુ, કાપક, ડવેરાત, ધોગધાગ વગેરેમા ક્રમ્બા કુશળ વ્યાપારી છે, પરંતુ શીશ્વ જેવા ભુદિ વિષયિક અને પ્રજા રજનના બીજનેસમા આવા કુશાલ ભુદિશાળી અને નિષ્ણાત રા મોહનલાલભાઈ પ્રજામા ખામ જોવાયા છે પૂર્વ દીપેન દાનથી મળેલી સફલતક્ષમી મળતા તેનો સદ્ગુણ ટાળા ગામમા રા ૫૦૦૦) પોતાની પૂજ્ય માનુષીના નામે પાકશાળાને, રા ૧૦૦૦૦) દત્ત દત્ત શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયને, તળાવ તેમના મુમારક દત્તે જૈવ વિદ્યાર્થી જીવનના ઉદ્ધાપાટન વખતે રા ૫૦૦૦) અને છૂટી છૂટી બીજ સખાવતો કરી મનુષ્ય જન્મનું સાર્થક કરી ગ્લા છે તેઓ સ્વભાવે માયાળુ, મિનનસાર, ધર્મ ચદાનાન છે તેઓથી દીર્ઘાધુ યજ વિશેષ વિશેષ વધ, લક્ષ્મી અને મનુષ્યોની તત, મન, ધનથી સેવા કરવા ભાગ્યશાળી થાય તેમ જગતમાની પ્રાર્થના કરીએ છીએ



પુસ્તક ૪૧ મુ :  
અંક : ૧૧ મો

આત્મ સ . ૪૮  
વીર મ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ જ્યેષ્ઠ :  
ઈ સ. ૧૯૪૪ . જુન :

## શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ.

દોહડા

અડતાળીશ પૂરેપૂરા, વીત્યા મુજને વર્ષ,  
નવશા નૂરે નિન્ય હું, પામી છું ઉત્કર્ષ ૧  
આજ કરું આનંદથી, નૂતનવર્ષ પ્રવેશ,  
આગધુ-અભિવંદુ છું, જય જય દેવ જિનેશ. ૨

દગ્ગીત ૭૬

જયજય મગળ કરતાં, ભવ ભારી તું ભગવત છે,  
જય અખિલ ભુવનાધાર, અવિનાશી તું આદ્ય અનંત છે,  
નૂતન વરસમા પેમતા, મગળ રમણ તારું કરું,  
જય આપજ્યો દુઃખ કાષ્ટજ્યો, એ પ્રાર્થના હું ઉચરું. ૧  
હું જન્મથી જ, ગુણી વિવેકી આહકોના હાથમા,  
અભિવૃદ્ધિ પામી છું સદા, સરક્ષકોના સાથમા;  
નવરંગ લાડ લડાવીને, શલુગાર એક સન્નવીયા,  
સદ્વોધના કર્તવ્ય મે, બહુ લાવથી જ ભગવીયા ૨  
આ દેશ મે પરદેશમા પણ મે પ્રવાસ ઘણો કર્યો,  
સદ્ધર્મરૂપી મિષ્ટમેવો, આહકો આગળ ધર્યો,  
મહોટા મુનિજન સત-સાધુ, લેખકો મે સાક્ષરો,  
ધિયા-પ્રસાદી પામી મે, વહેતો કર્યો અમૃત ઝરો ૩

દર વર્ષ નૂતન ગ્રંથ, જે છે શુદ્ધ સુકિત પંથના,  
 થોડે મૂલે પ્રગટાવીયા, શુભકાર છે સદું સંધના;  
 ઉત્સવ પ્રસંગો ઉજવ્યા, પૂજાવિધિ ને પ્રેમથી,  
 ધાર્યા મનોર્થો સિદ્ધ, સર્વે આહકોની રેમથી. ૪

પ્રોઠ બની છું આજ પેટૂન ને પ્રમુખોની પ્રભા,  
 છે સાદ્ય સેક્રેટેરીઓની સત્ય હું વડું છું સંભા;  
 પ્રાતઃ રવિનાં કીર્ણ સમ અભિવૃદ્ધિ પામી છું સદા,  
 એ રીતથી સંભાળશે, એ છે વિનંતિ સર્વદા. ૫

આજે મળ્યો મેળો રૂઠો, ભમ જન્મદિન આનંદથી;  
 ભરપૂર-ભરછક ધામ મારું, નૈનબંધુ વૃંદથી;  
 પૂજા કરી પ્રેમે પ્રભુની, “પાટી” આપી પ્રેમથી,  
 હું રમ્ય રંગીલી બની, અર્દેત્ર પ્રભુની રેમથી. ૬

શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી મહારાજ)  
 પરમગુરુદેવની જયન્તિનો મહોત્સવ.

દોહરા

વિજયાનંદસૂરીશ્વરે, અવનિતળ અવતાર;  
 ધર્મ સ્થાપવાને ધર્યો, ધન્ય ઘડી પળ વાર. ૧

પ્રગટ થયા પંબળમાં, ધર્મ-ધુરંધર રૂપ;  
 અદ્ભૂત શક્તિ વાણીમાં, શાસ્ત્રીય જ્ઞાન અનૂપ. ૨

સવૈયા છંદ (એકતીશા)

એહ પ્રસંગ હતો એવો કે, ધર્મ શિથિલતા બહુ જ હતી,  
 એ સમયે પ્રગટ્યા પંબળે, મહાયોગી ને જ્ઞેન થતી;  
 વિદ્યા-જ્ઞાન-વિવેક વિધિતું, જ્ઞાન આપવાને કાળે,  
 ધર્મ-દંડ અલ્પો શ્રી ગુરુએ, અંતર લાગણીની દાળે. ૧

જન્મ થતાં જ પ્રકાશ્યું પ્રેમે, જળહળ તેજ મહા દેહીય,  
 પ્રચંડ કાયા, પ્રચંડ વાણી, સ્ફાત થાય જન જતાં સગીપ;  
 કાંચનવર્ણી કારમી કાયા, પ્રોઠ વયે વાણી પડછંદ,  
 આપોઆપ ચરણમાં વંદે, માનવીઓનાં વૃંદે વૃંદ. ૨

પંબળે શરૂઆત કરીને, ભર્તૃભૂમિના દેશેદેશ,  
 ધોધ વહાવ્યા યોગદત્તણ, ઉરમાં વ્યાખ્યો ઉડિા આવેશ;

ઘટનાદ સમ ચોર કરીને, અધર્મનો કીધો સહાર,  
 વિજયાનંદસૂત્રચરણને, વદન કરીએ વારવાર. ૩  
 આત્મસ્વરૂપતણી એ લયોત્તિ, પૂર્વ પ્રકાશે પ્રોઠ વર્ષ,  
 વિકસાવ્યા માનવના હૃદયો, બ્રમ-બ્રાતિ નો દર ગર્હ,  
 ક્રોધ વિના સદ્ગુણાધ કરીને, અમૃતની વગ્માવી ધાગ,  
 વિજયાનંદસૂત્રચરણને, વદન કરીએ વારવાર. ૪  
 ભાવનગરમા દેવ પધાર્યા, લેન ધર્મના મર્મ કલા,  
 એ અદ્ભૂત વાણીનો અગ્રે, વિભળપણાવી બ્લેન વલા,  
 અખિલ જૈન શાસનમા પ્રેર્યો, ધર્મતણો માથો મસ્કાર,  
 વિજયાનંદસૂત્રચરણને, વદન કરીએ વારવાર. ૫  
 એ ઉપકાર અગાધ સ્મરેને, નિશ્ચય ગહેવા શુરુતું નામ,  
 આત્માનંદ સમા સ્થાપી છે, પ્રશિદ્ધ ધર્મતણ છે ધામ,  
 દરવર્ષે ઉત્સવ ઉજવાએ, પાઠ-પૂજાના વિવિધ પ્રકાર,  
 વિજયાનંદસૂત્રચરણને, વદન કરીએ વારવાર. ૬

સેહગ

જેણે જન્મ ધરી કર્યો, ધર્મતણો વિસ્તાર,  
 તે થી આત્માનંદજી, નમીએ વારવાર. ૧  
 ભાવનગરમા બબ્બ આ, આત્માનંદ સમાય,  
 દેશ-વિદેશે જેહની, પ્રોઠી દીએ પ્રભાથ. ૨  
 એ શુરુદેવતપુ કી, જનનિ આ ઉજવાય,  
 જેના મગજ નામથી, ભવસાગર ઉતરાય. ૩  
 ત્રશ્રી સિદ્ધસેવને વિષે, આજ આતિ આનંદ,  
 જનનિનો ઉત્સવ કરે, લેન બાધુનાં વૃદ્ધ. ૪  
 પ્રમુખ સાહેબ, પેટનો, મેકેટગી સહિત,  
 શાહક, વાઝક, મેગળગે, સમાજ રૂઢી ગીત. ૫  
 સભા વિશે હાજર રહી, નીરખુ નયણે પામ,  
 રેવાશ કર કવિ લખે, આજતણો ધર્મહાસ. ૬

તા ૨૬-૫-૪૪  
 ચંદ્રવામ

} સીંઠ સમાજ ગુણચિત્રક,  
 રેવાશ કર વાલણ બધેકા.

—ૐ—

# પ્રતિમા

( શિખરિણી )

અતિ શ્રેષ્ઠે શિલ્પે અધિકતર જે સુંદર દીસે, રૂઠા ગર્ભાગારે જિનવર જહીં વાસ વસતા;  
પ્રભાતે જાણું ત્યાં નમન કરવા ચૈત્યગૃહમાં, દીપે કેવી દૈવી જિનવરતણી લબ્ય પ્રતિમા. ૧

ભલે ચૈતન્યે શાં હલનચલનો ત્યાં સ્ફુરતાં, ભલે આશીર્વાદો પ્રભુ ન ઉચરે સૌમ્ય મુખથી;  
ભલે હસ્તાલમ્બે વિભુ ન અહતાં ભક્ત જનને, ભલે પાપાત્માના કર જહઠતી આ ન પ્રતિમા. ૨

છતાં યે ખેંચાતું ભવિક દોલ પ્રેમે છલકતું, પ્રભુલુની દૈવી વિમલ પ્રતિમા પે ઘડી ઘડી;  
ભૂલી જાતું તે તો વ્યથિત સહુ ભાવે જગતના, ટળી જાતી મૂર્છાં શિથિલ બનતી મોહ મમતા. ૩

હજારો સમ્રાટો વિમલ બનતા પૂજી પ્રતિમા, સુકર્મોથી કોઈ હજીય ઇતિહાસે વિલસતા;  
કુકર્મી મોહાંધે નૃપ જગતમાં ધિક્કૃત થયા; કીધાં જેણે નાશો પુનિત પ્રતિમાના નિશદિને. ૪

નથી તીખાં શસ્ત્રો નિરખી પ્રતિમા ધૂણી ઉઠતી, નથી રાતાં નેત્રો નિરખી પ્રતિમા કંપી ઉઠતી;  
નથી રત્નો દેખી મુદિત પ્રતિમા હર્ષ ભરતી, છતાં લબ્યે ભાવે ભવિક ઉરમાં સૌખ્ય કરતી. ૫

કળા સ્થાપયોના પ્રતિક સરખી દિવ્ય પ્રતિમા, સદા વન્ધા છે રે હિતકર સદા આલમ વિષે;  
મને ભાસે છે કે રે પ્રશમ રસની શાન્ત પ્રતિમા, વહે છે સૂત્રોને વિધિવિહિત શાંતાકૃતિધરી. ૬

ઘણાં જીવે તાર્યાં વિમલ પ્રતિમાએ જગતના, લલા ભાવે જાગ્યા વિરતિ ભરીયા માનવ વિષે;  
મહાચૈતન્યોના પરિચયતણું સાધન સમી, સદા શોભે છે આ જગતભરમાં લબ્ય પ્રતિમા. ૭

નિહાળી શ્રદ્ધાથી પરમ પુનિતા મૂર્તિ વિમળા, ઉઠ્યા ત્યાગી ભાવે વિમલતમ શય્યંભવ વિષે;  
રચી જેણે લબ્યા ગહન રચના શાસ્ત્રિય અહો ! નકી મૂર્તિ વંદે જીવન ઘટના ઉત્તમ બને. ૮

મહા અખિંધમાંહે જિનપ્રતિમ શા મત્સ્ય નિરખી, ધીજા મત્સ્યો પામે પરભવતાણું જ્ઞાન વળમાં;  
જાને જ્ઞાનોદ્રેકે નિજ વિમલ ભાવે ગ્રહી ગ્રહી, ખરે પામે છે તે પ્રશમ ભરિયા સત્ય રૂપને. ૯

અહો ! મૂર્તિ દેખી વિરતિ પ્રગટી આર્દ્ર-સ્તુતમાં, પુરાણા જન્મોના સકળ નિજ સંસ્કાર સ્મરતાં;  
ખપાવી કર્મોને અર્તાવ કલુષાં દુઃખ ભરિયાં, નક્કી પામ્યે તે તો નિજ સ્વરૂપને મૂર્તિ નિરખી. ૧૦

નિહાળી મૂર્તિના પ્રશમભરિયા નેત્રયુગને, અને સુખે મીઠા સ્મિત સહિત ભાવે નિરખતાં;  
મહા આનન્દોનો ઉદ્ધિ ઉછળે સર્વ દિશથી, જડી જાણે હૈયે વિમલતમ હેમેન્દ્ર ! પ્રતિમા. ૧૧

રચયિતા :—મુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી

जैनाचार्य श्रीविजयवल्लभसूरि-

## गुणस्तुत्यष्टकम्

( रचयिता-साहित्यसूरि )

देवाङ्गनाविहितनिर्मलकीर्तिगानः, प्रज्ञापुरन्दरगुरोर्विहितापमानः ।  
आतङ्क-पङ्क हरणे तपोनोपमानः, संसारसिधुतरणी गुणिषु प्रधानः ॥ १ ॥  
अन्तर्द्विषां मदञ्जुषां विहितावसानः, पापोज्झिते मुनिवराध्वनि वर्तमानः ।  
वैराग्यहेतिमदनक्षपिताभिमानः, शीतांशुकान्तगुणराशिविराजमानः ॥ २ ॥  
धर्मोपदेशमनिशं भविनां ददानश्चारित्ररत्नमसमं प्रशमं दधानः ।  
विद्यालयादिरचनाकरणैकतानः, धान्त्यादिकेलिनिलयस्तपसां निधानम् ॥ ३ ॥  
विज्ञानमाश्रु मनुजेषु च लब्धमानः, प्राज्ञः कृताहृतमचोऽभृतवारिषानः ।  
वाग्भिः सदःसु विदुषां हि शिरो धुनानः, पापप्रपञ्चमखिलं सततं जिहानः ॥ ४ ॥  
अज्ञानभाग्जनविबोधनसावधानः, संस्थाविधापनपटुर्विगताभिमानः ।  
नानास्थलेषु विहितोरुसदोविधानः, सप्ताचिपेव महसा परिदीप्यमानः ॥ ५ ॥  
नित्यं सुसंयमिगणेन च सेव्यमानः, सम्मोहभूरुहमर भविनां लुनानः ।  
न्यासैः क्रमाम्बुजयुगस्य श्रुवं पुनानः, श्रेयःश्रिया गुणगणेन विवर्द्धमानः ॥ ६ ॥  
यस्य प्रचारमवनौ महसां वितानः, शिष्याय सद्भुवि यथा व्रततीव्रतानः ।  
यो जैनदर्शनमिलावलये ततान, प्रोद्यत्तमोभरभिदे सवितुः समानः ॥ ७ ॥  
विद्यानिधिर्विजयवल्लभ ऊर्जितानः, श्रेष्ठश्चितां द्वियुगलः प्रथितावधानः ।  
पञ्जाववाघ इति च प्रथिताभिधानः, सूरिर्मुद वितनुता नमतां सदा नः ॥ ८ ॥  
स्तुत्यष्टकं विजयवल्लभसूरिर्भर्तुः, साहित्यसूरिरिमलेऽसितपौपमासि ।  
एतद्रवौ प्रतिपदि व्यधित प्रमोदाद्, वर्षे च विक्रमनृपाद् द्विसहस्रसदृख्ये ॥ ९ ॥



# વિચારશ્રેણી



લેખક : આચાર્ય શ્રી વિજયકરસૂરસૂરિય.

પરમાત્માના અપરાધીની સજા ઘડવાનો તમને હક નથી, છતાં તમે સજા ઘડવાનું સાહસ કરશો તો તમારા સંકલ્પ પ્રમાણે તમારે સજા લોગવવી પડશે. પ્રભુના અપરાધીની સજા પ્રભુના નિયમ પ્રમાણે તેને થશે જ, માટે તમારે તેની ચિંતા કરવાની આવશ્યકતા નથી. અને તમારા અપરાધીની સજા પણ તમારે ઘડવી નહીં, નહિ તો તે પણ તમારે લોગવવી પડશે; કારણ કે તમારા વાંક વગર કનડે તે પરમાત્માનો શુન્દેગાર છે અને તમારો વાંક હોય ને કનડે તે કેવળ તમારો શુન્દેગાર છે. આ બંને પ્રકારના શુન્દેગારોની સજા ઘડવાને માટે પ્રભુએ તમને આજ્ઞા આપી નથી, માટે પ્રભુની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરશો નહીં.

કાઠવથી ખરડાયલું વસ્ત્ર કાઠવથી સાફ થાય નહીં, પણ પાણીથી સ્વચ્છ બનીને સ્વેત થાય છે, તેવી રીતે દોષોથી દોષો દૂર થાય નહીં પણ શુદ્ધોથી દોષો દૂર થાય છે. અર્થાત્ ઇર્ષ્યા, દેવ-અસહિષ્ણુતા આદિ દોષોથી કલંકિત માનવી બીજામાં રહેલા દોષો દૂર કરીને શુદ્ધ બનાવી શકે નહીં; પણ સંજનતા, હિતેષિતા આદિ સહશુદ્ધોથી વાસિત માનવી જ બીજાને દોષમુક્ત બનાવીને સહશુદ્ધોનો આરોપ કરી શકે છે.

બીજાના અવશુભ કે અહિતકરસૂચક પ્રવૃત્તિ જોઈને અણગમો કે તિરસ્કાર થવો તે દોષ છે અને દયા તથા હિતથી હિતચુદ્ધિ થવી તે શુભ છે. જનતામાં બીજાના દોષોનું વર્ણન કરી સંતોષ મોનનાર દુર્જન છે અને શુભ ગાઈને ખુશી થનાર સંજન છે.

જે પોતાના હૃદયનો અતુવાદ ન કરી શકે, તે બીજાના હૃદયના અતુવાદનો અતુવાદ કેવી રીતે કરી શકે ?

સારા સારા અતુભવી મહાપુરુષો કહેતા આવ્યા છે કે સંસાર એક પ્રકારની નાટ્યશાળા છે. અને તેમાં પ્રાણીમાત્ર પાત્રો-એક્ટરો છે. તે પોતપોતાનું નાટક ભજવી રહ્યા છે. આ નાટ્યશાળામાં નાટક કરનારાઓનો વ્યવસ્થાપક-મેનેજર મોહનીય કર્મ છે. આ પ્રમાણે કહેવાય છે, વંચાય છે અને ઉપદેશાય છે. આ વાત અતુભવસિદ્ધ-તદ્વન સાચી જ છે; જેમકે, ધાંચી, મોચી, તરગાળો, મુસલમાન, ક્રાક્ષણ, કુંભાર, કેળી, વાણીયો, ઢેઠ, વાઘરી બધાંયે ભેગા થઈને એક મંડળી-નાટક કંપની બની કરે છે. પછી ભર્તૃહરી આદિ રાજા મહારાજાઓનું નાટક ભજવે છે. તેમાં પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી, પુત્રી, બહેન, માતા, કાકો, ભત્રીજો, શત્રુ, મિત્ર આદિ સંબંધોથી જોડાઈ બંધ છે, અને એવા પ્રકારના ભાવો ભજવી બતાવે છે કે જોનારને સારામાં સારી અસર થાય છે. જાણે સાચા જ સંબંધીઓ હોય તેવું જણાય છે, પણ નાટક પૂરું થાય છે એટલે બધાય પોતપોતાના વસ્ત્રો-ફેસો કાઢી નાંખીને કિનારે મૂકે છે કે તરત જ પાછા મોચીનો મોચી અને ધાંચીનો ધાંચી, પાછા હતા તે રૂપમાં ફેરવાઈ બંધ છે અને માતા પિતા પુત્ર આદિના સંબંધ જેવું કશુંયે રહેતું નથી.

નાટકના ભૂદા ભૂદા ખેલોમાં એકમાં માતા હોય તે બીજામાં સ્ત્રી, અને સ્ત્રી બની હોય

તે માતા અથવા માતા હોય તે પિતા અને પિતા હોય તે સ્ત્રી થાય છે અર્થાત્ જુદા બેલમાં સળ થો ફેરવાઈ જાય છે તેમ સસારના સળ થોની પણ જોવી જ સ્થિતિ છે

પોતાને ગમે તે બીજાને મનાવવું છે, પણ બીજાને ગમે તે સાચું પણ પોતે માનવું નથી આ તે કેવો ન્યાય ?

અગ્રાની બાળકને ફેસલાવવાને તો માટીના કેરી, નારંગી, ગોસાંબી, ડાઠમ, કેળા, સતરા, જામકેળ વિગેરે કુળો દેખાડશે તો ચાલશે પણ રાંતની-જાણુ પુરુષોને માટે તો સાંચા કુળો મેળવ્યા વગર નહીં ચાલે

કાંઈક આત્મિક શક્તિ મેળવી હોય તો સ્વામી બનીને બીજાનું શ્રેય કરે, નહિ તો સેવક બનીને બીજાનું શ્રેય કરે, ગમે દયામાં સ્વાર્થ રહિત એકાત હિતમુદ્ધિ હોવી જોઈએ

બીજાના તરફથી હાસી, તિરસ્કાર, અણગમો કે અપમાન વિગેરેનો ભય ન રાખીને હૃદયની સરળતાપૂર્વક તમને ગમતું હોય તે કહો અને કરો જો તમે ભૂલતા હોયો તો બીજા સુધારશે અને સાચું હશે તો સ્વીકારશે

શું સુધારવું છે તે નહીં કરો, અને પોતે સુધર્યો પછી જ બીજાને સુધારવા પ્રયાસ કરો

અનુભવજ્ઞાન મેળવી અધિકારી બન્યા સિવાય કોઈપણ બાળતમા માથું માર્યો નહીં, નહિ તો હાસીનું પાત્ર બનશે

કીર્તિ તથા મોટાઈને માટે જનતાને ગન-ગમતું મનાવવાને જગત મથી રહ્યું છે, પણ સ્વપરના કલ્યાણની કામનાથી સાચું સમજાવવા ચડાતું નથી

ઈર્ષા, દ્વેષ તથા પેટના માટે હિતમ પુરુષોની અવગણના કરી આત્માનો અધરપાત કર્યો નહીં

પોતાનો હૃદ સ્વાર્થ માધવા જનતાની દૃષ્ટિમાં ગુણીને અવગણી અને અવગણીને ગુણી મનાવી સતોષ માનનારના અદર માણસાઈનો અથ પણ હોતો નથી

લાખ વાચી, સમજી, સમજાવી જાણનાર તો ઘણા છે, પણ લાખ વાચી, સમજી, સમજાવી જાણનાર તો કોઈક વિરલ જ હશે

જીવો, તમને ગમે તેમ જીવો. સ્વામી બનીને જીવો-સેવક બનીને જીવો વખાણીને જીવો-વખણાઈને જીવો દાતા બનીને જીવો-યાચક બનીને જીવો સાધુ થઈને જીવો-ગૃહસ્થ રહીને જીવો પણ સાચું જીવો

પ્રથમ સા મેળવવામાં શું મુશ્કેલી અને આનંદ છે, તે જો ન સમજાતું હોય તો મિથ્યાભિમાનીઓને પૂછો તે તમને સાચી રીતે સમજાવશે, ઘરણું કે તે આ વિષયના સારા અનુભવી હોય છે

સ સારમાં પ્રથમ સા જેવી કોઈપણ કિંમતી વસ્તુ નથી, કે જે લાખોનો ખર્ચ કરીને પણ મેળવવામાં આવે છે

સ સારમાં બધાંયની પ્રથમ સા જોઈતી હોય તો પ્રામાણિકતાની પગલા ન રાખીને સહુના મતમાં લગી જાણો અને કોઈનાથી પણ વિચાર લેદ રાખશે નહિ

સ સારી જીવનમાં જીવવાને માટે પ્રથમ સાની ગરમીની ઘણી જ જરૂર નહે છે, પણ ત્યાગી જીવનમાં તો નિ સ્પૃહતા અને નિરભિમાનતા વિવાદ જીવી શકાય નહિ

ભૂલોને સરળતાથી સ્વીકારી સુધારનાર ગુણી બનવાનો અધિકારી છે

બીજાના વિચાર તથા વર્તનને વખોડવું તે અડન અને વખાણવું તે મડન કહેવાય છે

# શ્રમણોપાસક અંગઠ પરિવાજક

(શ્રી ગૌતમ અને ભૃગુ મહાવીરનો સંવાદ)

લેખક:—સુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞાપાક્ષિક)

શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ત્રીસમું વર્ષ આતુર્માંસ વાણિજ્યશ્રામમાં વ્યતીત કર્યું, આતુર્માંસ પૂરું થયે ભૃગુ મહાવીર શ્રાવસ્તી આદિ નગરોમાં વિચરતા વિચરતા પાંચાલ દેશ તરફ પધાર્યા અને કામ્પિલ્યપુરની ગહાર સહસ્રાશ્રવનમાં વાસ કર્યો.

કામ્પિલ્યપુરમાં અંગઠ નામનો બ્રાહ્મણ પરિવાજક સાતસો પરિવાજક શિષ્યોનો શુરુ રહેતો હતો. અંગઠ અને તેના શિષ્યો ભૃગુ મહાવીરના ઉપદેશથી જૈનધર્મના ઉપાસક બન્યા હતા. પરિવાજકનો બ્રાહ્મણ વેષ અને આચાર હોવા છતાં પણ તેઓ શ્રાવકોને પાળવા યોગ્ય વ્રત-નિયમ પાળતા હતા.

કામ્પિલ્યપુરમાં ઇન્દ્રભૂતિ-ગૌતમે અંગઠના વિષયમાં જે વાતો સાંભળી, તેથી ઇન્દ્રભૂતિ-ગૌતમનું હૃદય સથંક હતું. તેમણે ભગવાનને પૂછ્યું—ભગવન ! ઘણા લોકો એમ કહે છે અને પ્રતિપાદન કરે છે કે—અંગઠ પરિવાજક કામ્પિલ્યપુરમાં એકાંજ વખતે સો ઘરોનું લોજન કરે છે અને સો ઘરોમાં રહે છે તે કેવી રીતે ?

ભૃગુ મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠના વિષયમાં લોકોનું તે કહેવું યથાર્થ છે.

શ્રી ગૌતમ—ભગવન ! તે કેવી રીતે ?

ભૃગુ મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠ પરિવાજક વિનીત અને ભદ્ર પ્રકૃતિનો પુરુષ છે, તે નિરંતર છઠ્ઠું છઠ્ઠું તપ કરી સખ્ત તપમાં ભક્તો રહી આતાપના લે છે. આ હુકમ તપ,

શુભ પરિણામ અને પ્રથસ્ત લેશ્યા શુદ્ધિથી વિશેષ કર્મોનો ક્ષયોપશમ થઈ અંગઠને વૈદિક લબ્ધિ અને અવધિજ્ઞાન લબ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે. આ લબ્ધિઓના ગળથી અંગઠ પોતાના સો રૂપ બનાવી સો ઘરોમાં રહી લોજન કરે છે અને લોકોને આશ્ચર્ય દેખાડે છે.

શ્રી ગૌતમ ! ભગવન ! શું અંગઠ પરિવાજક નિર્ઝન્ય ધર્મની દીક્ષા લઈ આપને શિષ્ય થવાને યોગ્ય છે ?

ભૃગુ મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠ મારો શ્રમણ શિષ્ય નહિ થાય, અંગઠ જીવાજીવાદિ તત્ત્વજ્ઞ શ્રમણોપાસક છે અને શ્રમણોપાસક જ રહેશે. તે સ્થૂલ હિંસા, સ્થૂલ અસત્ય તથા સ્થૂલ અદત્તાદાનનો ત્યાગી, સર્વથા બ્રહ્મચારી અને સંતોષી છે. તે મુસાફરીના માર્ગમાં વંચમાં આવવાવાળા પાણીથી અતિરિક્ત કૂપ, નદી આદિ કોઈ પ્રકારના જલાશયમાં ઉતરતો નથી, તે ગાડી, રથ, પાલખી આદિ વાહન અથવા ઘોડા, હાથી, ઉંટ, ગળદ, ભેંસ, ગધેડા, આદિ વાહન પર બેસીને યાત્રા કરતો નથી,

અંગઠ નાટક, ખેલ, તમાસા દેખતો નથી. તે સ્ત્રીકથા, લોજનકથા, દેશકથા, રાજકથા, ચેરકથા અન્ય અનર્થકારી વિકથાઓથી દૂર રહે છે.

અંગઠ હીલી વનસ્પતિનું છેદન-લેદન અને સ્પર્શ શુદ્ધિ નથી કરતો. તુંગડું, કાષ્ઠપાત્ર અને માટીના પાત્રથી અન્ય અતિરિક્ત લોક, ત્રપુ, તામ્ર, સીસા, ચાંદી, સોના આદિ કોઈ

પ્રકારના ધાતુના પાત્ર નથી ગણતો તે એક ગેરુઆ ચાદરથી અન્ય બીજી દોષ પણ રગીન વસ્ત્ર ગણતો નથી એક તામ્રમય અગ્ની ( વીંટી ) સિવાય અન્ય હાર, અર્ધહાર, એકાવલી, સુક્રાવલી, કટીસૂત્ર, સુદ્રિકા, કેયૂર, કુડલ, સુકુટ આદિ દોષ પણ આભૂષણ પહેરતો નથી તે ગંગા નદીની માટીથી અતિગ્રિહિત અગર, અદન, કુકુમ આદિનું ચીર પર વિલેપન કરતો નથી તે પોતાને માટે બનાવેલો, લાવેલો, ખરીદેલો તથા અન્ય દૂષિત આહાર ગ્રહણ કરતો નથી તે અપધ્યાન, પ્રમાદચિત્ત, હિંસ્ર પ્રદાન અને પાપકર્મોપદેશરૂપ અતુર્વિધ અનર્થ-દંડથી દૂર રહે છે તે દિવમમા ભાગધ આઠક પ્રમાણ વહેતા એવા સ્વચ્છ જલને ચારી રીતે ગાળીને ગ્રહણ કરે છે અને અર્ધ આઠક પ્રમાણ પીવા તથા હાથ-પગ ધોવાને માટે બીનએ આપેલા જલને ગ્રહણ કરે છે, કિન્તુ બન્ને રીતે સ્વયં જલાશયમાથી લેતો નથી.

તે અર્હન્ત લગવતો અને તેમના ઐચ્યો- ( મૂર્તિયો ) ને છોડીને અન્યતીર્થિકોના દેવો અને અન્યતીર્થિક પરિગૃહીત અર્હન્ત ઐચ્યોને વદન નગરકાર કરતો નથી

શ્રી ગૌતમ-ભગવન્ ! અગ્ર પરિત્રાજક આયુધ્ય પૂરુ કરીને અહીંથી કઈ ગતિમા જશે ?

ભ૦ મહાવીર-ગૌતમ ! અગ્ર નાના મોટા શીલમત, શુભમત, પૌષ્પોપવાનપૂર્વક આત્મચિ-તન કરતો ઘણા વર્ષો સુધી શ્રમશોપાસક મતમા રહીને અન્તમા એક માસના અનશનપૂર્વક દેહને ત્યાગ કરી પ્રણદેવલોકમા દેવપદ પ્રાપ્ત કરશે અને અન્તે અગ્રને એવ મહાવિદેહમા મનુષ્યજન્મ પામીને સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરશે

શ્રમશોપાસક અગ્ર પરિત્રાજકના વિષય પરત્વે શાસ્ત્રમા આ રીતે કથિત છે—

“ અંબડસ્તુ સ્થૂલદિસાદિ પરિત્યજન્ તયા.

દિપુ કેલિમનુર્વન્ નાટ્યવિકયાચનર્થદમસ માચરન્ બલાતુદારુત્ત્વપાવર્જિતપાપ્રાણિ અ-પરિશુસ્ત્ર ગંગામૃત્તિકા મુક્તવાન્યવિલેપનમ-ફુર્વન્ કંદમૂલફલાન્યમૂજન્ આપાકર્મોદિશોપ-દુષ્માદારમસેવન્ ઇંગુલીપકમાગ્રાલકરણ ધાર-વન્ ગૈરિકાદિધાતુરક્તરક્ષાણિ પરિદધત્ પુન-ર્વદ્ધિર્મિલ કેનાપિ ગૃદસ્થેન દત્ત ઘસ્રેણ ચ સમ્યગ્ રીત્યા ગલિત અર્હાદિકમમિત જલ પાતુ, દર્બ્યાદિ શોષું વા ગૃહન્, તાદેકયાદ-કમમિત્ જલ સ્નાનાર્થે ગૃહન્ શ્રામજ્ઞિનપ્ર-ણીતશુદ્ધર્મં એવ ચૈકમતિ વિદ્યત્ સ્વકીયં, સક્લમપિ જન્મ સફલીરુત્ય પ્રાન્તે ગાસપ્રસ-દ્ગતિા સન્ માસિકીં સલેપના છન્દા પ્રણ-લોરુ પ્રાપ્ત તત્ર દિવ્યાનિ દેવસુલાન્યનુભૂય ક્રમેણ માનવમય પ્રાપ્ય સમમારાચનપૂર્વક સિદ્ધિ યાચ્યતિ । ”

‘ અગ્ર સ્વચ્છિમાને તજતો, નદી આદિને તજતો, નદી આદિને વિષે કીડાને નહિ કરતો, નાટક વિકધાદિ અનર્થદંડને નહિ આચરતો, લુગડું લોકડાનું પાત્ર ને માટીના પાત્ર સિવાય અન્યને નહિ રાખતો, ગંગા નદીની માટી સિવાય અન્ય વિલેપન નહિ કરતો, કદમૂળ-ફલાદિને નહિ ખાતો, આધાર્મિક દોષદુષ્ટ આહારને નહિ એવતો, એક માત્ર ધાતુની વીંટી સિવાય અન્ય આભૂષણને નહિ ધારણ કરતો, ગેરુઆ ગંગા વસ્ત્રને પહેરતો, દોષપણ ગૃહ-સ્વચ્છે અપાયેકુ, વસ્ત્રવડે સાગી રીતે ગાળેતુ અર્ધ આઠક પ્રમાણ જલ પીવા માટે કમ ઇગ-વડે શોધીને ગ્રહણ કરતો, તે જ પ્રમાણે આઠક પ્રમાણ જલ સ્નાન માટે ગ્રહણ કરતો, શ્રી જિનેશ્વરદેવ પ્રણીત શુદ્ધ ધર્મને વિષે જ એક-મતિને ધારણ કરતો પોતાનો સઘજોયે જન્મ સંકળ કરીને પ્રાન્તે નજીકમા સદ્ગતિ છે જ્ઞે એવો એક માસની સલેપના કરીને પ્રણદેવ-

લોકને પામ્યો. ત્યાં દિવ્ય એવા દેવતાના સુખને લોગવી કેમે માનવલવ પામીને સંયમ આરાધનાપૂર્વક મોક્ષગતિને પામશે. ’

ધર્મની સાધના જ્ઞાનની સાથે સંબંધ રાખે છે; બાહ્ય વેષની સાથે નહિ. બાહ્ય વેષ ખીછાન અને સંયમ નિર્વાહતું કારણ માત્ર છે. મોક્ષ-પ્રાપ્તિ જ્ઞાન, દર્શન અને આસ્થિતતા સ્વીકાર-દ્વારા જ હોય છે.

પોતાથી શક્ય અનુદાનમાં રક્ત લગવાનું નિનેશ્વરદેવપ્રણીત શુદ્ધ ધર્મને વિષે એકચિત્તવાળો શ્રમભોગાસક અંગડ પરિત્રાજકના સદરહુ વ્યતિકરથી વર્તમાન શ્રાવક લોકો પરિચરહ વિગેરે બાળતમાં કેટલી હિતશિક્ષા લેવા યોગ્ય છે તે સ્વયં હૃદયગત વિચારે !

અસ્તુ.

## શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી.

( અનુષ્ટુપ-વસંતતિક્ષકા. )

આત્માનંદ સદા મસ્ત વિજયી ધર્મ કામમાં,  
આત્મારામે જગે ખ્યાત વિજયાનંદ નામમાં. ૧

આત્માતણી પ્રબળ પારબ દિવ્ય સાધી,  
આરામ સત્ય મળતાં સુખ કીર્તિ લાધી;  
આનંદ ધર્મ, ગુરુ ને પ્રભુમાં જ પામ્યા,  
એ સત્ય બોધ બળથી લવિ કલેશ વામ્યા. ૨

તત્ત્વપૂર્ણ રચ્યા શ્રેયો સમજ્યા સાચા મર્મને;  
દેશ દેશે લમી લાવે ફેલાવ્યો જૈન ધર્મને. ૩

પંડબમાં શુભ દિને શુચિ જન્મ લીધો,  
દીક્ષા ગ્રહી મનુજને ઉપદેશ દીધો;  
હેયા વિષે જિનતણી પ્રતિમા રમન્તી,  
જેના પ્રતાપ બળથી વિપદા શમન્તી. ૪

પૂર્વાચાર્યોત્તણ પંથે માંડ્યા પગલાં ટેકથી,  
ધર્મની લરતી પામ્યા સાચા શિષ્ય અનેકથી. ૫

આવા પ્રતાપી શુભ સન્ત ચહો મનુષ્યો ?  
જે સૂરિના પ્રતિપદે શુભ ધર્મ દ્રશ્યો;  
સૂરીશ્વરે સકલ છવન ધન્ય કીધું,  
લાવી જને મધુર અમૃત પાન લીધું. ૬

રચયિતા : સુનિરાજ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી

આ કાપલશુર અને અસાર મમાગમા મનુષ્ય માત્ર કામ, ક્રોધ, માન, માયા, મોહ, લોભ વિગેરે શત્રુઓથી તો એવા સપડાએલા છે કે પોતાના જીવનું પલ્લુ સાર્થક કરતા નથી આ સમાર સમુદ્ર તુલ્ય છે નદીઓના જળથી જેમ સમુદ્ર તૃપ્તિ પામતો નથી, જતુઓથી જેમ યમરાજ તૃપ્તિ પામતો નથી, કાણેથી જેમ અગ્નિ તૃપ્તિ પામતો નથી તેમ સમારને વિષે આ આત્મા વિષયના મુળથી ક્યારે પણ તૃપ્તિ પામતો નથી કામદેવ નગ્કને દ્રુ છે વ્યસનનો સાગર છે વિપત્તિરૂપી જળતો અકુ છે અને પાપરૂપી વૃક્ષની નીક છે મૃત્યુસ્થના ધગ્મા ઉદર પ્રવેશ કરે છે, તો તે જેમ અનેક સ્થાનકે ખોદી નાખે છે તેમ કામદેવ માણસના શરીરમા પ્રવેશ કરે તો તે પ્રાણીના અર્ધ, ધર્મ અને મોહને ખોદી નાખે છે

ઇદ્રિયો પાત્ર છે અને એમના લોગવચના વિષયો પલ્લુ પાત્ર છે શ્રોત્ર, ત્વચા, ચક્ષુ, શ્રિદ્ધા અને નાસિકા એ ઇદ્રિયો છે અને શ્રવણ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ, એ એમના લોગવચના વિષયો છે પહેલી ઓત્રેન્દ્રિયને આધીન થઈ જનાર એટલે એ ઇન્દ્રિયનો વિષય જે શબ્દ ગાયન એ સાલણી લીન વધ જનાર જે મૃગો એઓ પારધીના ખશમા બધાર્થ નાશ પામે છે સ્પર્શેન્દ્રિયને કાળમા નહી રાખનાર હાથી તે થોડા વખતમા શિકારીને વશ થાય છે ચક્ષુ ઇદ્રિયના વિષયમા લુપ્ત થએલા પતંગીયા હીવા કે અગ્નિમા પડીને મરે છે રમતા કે છડા ઇદ્રિયના લોહુપ માછલા લોહાના કાટમા વાંધાર્થ જઈ પ્રાણુ ખુએ છે અને ગંધ વિષયને

વશ થનાર જનર એ પણ મૃગ પીને લીધે પોતાના અમૃત્ય જીવનને ખુવે છે આમ અનેક વિષયને મેલવાવાળા પ્રાણીઓ મનુષ્યને આધીન થાય છે તો આપને પાત્ર ઇદ્રિયોવાળા પ્રાણીઓ પાત્રે ઇદ્રિયો લોગવી વિનાશ પામીએ તો શું નવાઈ? જે માણસ મોટા કુળમા ઉત્પત્ત થયા છતાં પણ ધર્મગ્રહિત હોય તો તે ધીન બલમા શ્વાન થાય છે સ્ત્રીસુ જેમ અગ્નિમા ગળે છે તેમ અનેક વિષયના મેલનાર પ્રાણીઓ પણ અગ્નિરૂપી નગ્કમા ગળ્યા કરે છે

હે જીવાત્મા! હાથીના કાનથી પેકે લક્ષ્મી અચળ છે, વિષયમુળ તે ઇદ્રિયનુપના ચળા પડેલા તો અતિ વ્હાલા લાગે છે, પણ પાત્ર જાણી દુખનું કાષ્ઠ યજ્ઞ પડે છે જેઓ આ કાપલશુર સમાગમા નાશીમાથી વ્હા છે અને તેજાની જ પાછળ કમર કમી મળ્યા વ્હા છે તેઓ પોતાને અમૃત્ય મનુષ્ય જન્મ દ્વાગટ જગાદ કરે છે કાળની ઝગ માથે ડબી છે વળતો વળત મેનાયે છે પણ કર્મ તુ અર્થ-રૂપ અધારી ચડાવી દે છે અને પડી દોષ માર વચા કરે છે નારી આબરૂ, મારી દોલન, મારુ શરીર, માન ઘર, મારા હાટ વગેરે એમ થયા કરે છે, પણ તને વિચાર થતો નથી કે આમા મારુ શું છે? આ બધું મુળરૂપ છે કે દુખરૂપ? સ્વર્ગના રસ્તા વગેરેને મગાવવાલા યતાવશે કે ખીનું દોષ?

હે આત્મા! વિચાર દુઃકે આબરૂ મેલવવી, લાજ વધારવી, વેગે એટકો કરવો, વિશ્વાસવાત રંગો, દગો દઈ વધુ લઈ એણુ દેડ, વીંગે સર્વે આ કાલિદ્વ દુનીયાને વાસ્તે છે તેમાથી

( ગાંઠ ૫૪ ૧૬૨ થી ૨૨ )

લેખક : અમરચંદ માવજી શાહ

૧૪૯. આત્મશાંતિ સ્વાતુભવમાં છે. ગહા-  
સ્ત્રી વેચાતી નથી મળતી કે તમે જ્યાં ત્યાં ફાંફાં  
મારી રહ્યા છે ? શાંતિનો માર્ગ ગતાવશે પણ  
શાંતિ પ્રાપ્ત તો તમારે જ કરવી રહી અને તે  
અંતર્મુખ દૃષ્ટિ કરી અંદર સમાઈ જાઓ, પર-  
ભાવનો ત્યાગ કરી આત્મસાગરમાં ડૂબકી મારો  
એટલે શાંતિના કુવારા બીડશે.

૧૫૦. દરેક વ્યવહારધર્મ એ રીતે આ-  
શ્વંચા બોધે બોધે નિશ્ચય આત્મસ્વરૂપનું  
વિસ્મરણ એક પણ પળ ન થાય. આત્માને ભૂંડ્યા  
તો જાણ નાશી.

૧૫૧. જવાબદારીને જાંતળ ગળવી એ તો  
શાયરતા છે. જે પોતાની આવશ્યક કુસ્ત્રોમાં

નિષ્કૂળ નીવડે છે-પુરુષાર્થના સમયે શાયરતા  
ગતાવે છે તો મોક્ષાર્થ પુરુષાર્થ શું કરી  
શકવાનો હતો ?

૧૫૨. સંસારમાં રહેવા છતાં-વ્યવહાર ગહા-  
વતા છતાં જે આત્મલક્ષે જળક્રમણવત્ વર્તે  
છે તે તો ખરા કલાળિષ છે.

૧૫૩. હવણું તો હરણું શા માટે ? અને  
હરણું તો હવણું શા માટે ? આ સંસાર તો  
ભયથી જ ભરેલો છે. દેખાડો કંઈ જગ્યા નિર્ભય  
લાગે છે ?

૧૫૪. આત્મા પરભાવમાં રાગી પોતાના  
સ્વભાવ ભૂંડ્યો છે એટલે પોતાનું નદિં એવું  
જે ચાલી જતાં અથવા ચાલી જશે એવો ભય

તમે કંઈ મળવાનું નથી. જે તમે કંઈ પણ  
મળશે તેની સાથે એટલી બધી ઉપાધીઓ  
લાગેલી હોય છે કે તે મુખને અવ્યાનાદ મુખ  
નામ અપાય જ નથી. મુખ તો જેણે કર્મરૂપી  
દુષ્ટો છુટા છે તેમને જ મળે છે. હે  
જાતમા ! આ અમૂલ્ય ભવ પાત્રીને દાંડપણ  
વારા દિલના કાર્ય કરતો નથી. અને કાંઈ પણ  
ધર્મરૂપી બાતું સંપાદન કરતો નથી અને  
પરભવમાં એકલો ચાલેો ભય છે. તે વખતે  
તારી પાસે ખરો તેટલી સમૃદ્ધિ હો તે પણ  
તારી સાથે આવશે નહીં. હે હવ ! સંસારમાં  
વારા કુદરતને પોણું કરવાનો તું હંમેશા ઉદ્યમ  
કર્તા કરે છે, પણ તારા આત્માનું પોણું કર્યા  
વિના કોઈ દિવસ તારું હાથ મટવાનું નથી.

હે ચેતન ! આ અસાર સંસારમાં ધનો  
જોરાવર ને મુંદર રૂપવાળો દેર હોય, વર્ગી  
સુવર્ણ ભંડાર, સ્ત્રી, દેશ, માતા, ગાયો, પત્ર,  
દાથીઓ, અભિજીવિત પોષાક એ સર્વે પરભવમાં  
રક્ષણ કરતું નથી અને તે વખતે કુદરત ધર્મ  
શરણુ જ ધાય છે, ખીલું કોઈ શરણુ મળું  
નથી. આ અસાર સંસારને વિષે આશુખ્ય  
અંજળ છે તેને માટે શાસ્ત્રકારો પાત્રીનો પર-  
પોટો, વીજળીનો ઝળકારો વિગેરે ઉપગ્રહ આપે  
છે તે ખરા છે. આ જગતમાં સર્વ મનુષ્યો  
લુટી લુટી મનિમાં પણ એકલા જ જવાના છે.  
કર્મ એકલો જાણે છે અને ભોગવમાં પણ  
પોતાને એકલાને જ પડે છે.

રાખે છે પણ પોતાના જે જ્ઞાનદર્શનાદિ શબ્દો  
ઠ કાઢ ગયા છે-ખોવાઈ ગયા છે તે માટે જગત  
વિચાર થતો નથી કે એ વગર હું શું કરીશ ?

૧૫૫ કોઈપણ માણસને સમજ્યા વગર,  
કોઈપણ ધર્મને સમજ્યા વગર, રાગદ્વંદ્વબુદ્ધિથી  
અભિપ્રાય આપી ઉતારી પાડવો તેમા વિદ્વતા  
નથી પણ મતાગ્રહ છે તેથી કલેશ વધે છે, ત્રેય  
સંધાતું નથી સ્વાદ્વાદ એ જ વીતગગનો અમૂલ્ય  
વારસો આપણે લોગવવો જોઈએ

૧૫૬ હિંસાને આહિંસા, સત્યને અસત્ય,  
નીતિને અનીતિ, ન્યાયને અન્યાય આદિ એ  
રીતે પ્રતિપક્ષ સ્વરૂપે જગતમા જ્યાં જુઓ  
ત્યાં દેખાશે અનંતા કાળથી જગતટ પર એમ  
ચાલ્યું જ આવે છે સુર પુરુષે હું મનુષ્યથી  
સત્યનું શહુલું કરવું એટલે અસત્યનો પરાજય  
આપોઆપ જ થશે, એમા રાગદ્વં કરી લડવાની  
જરૂર નથી પણ વિવેકબુદ્ધિથી મધ્યસ્થ ભાવે  
સારાસાર વિચારી સદ્વર્તનશીલ થવાની જરૂર છે

૧૫૭ આજો જ ધ કરી મ સારનું મ્વરૂપ  
કલ્પનામા ઉતારો, મનુષ્ય તિર્થ ચ આદિ-પ્રાણિ-  
નિહીન સૃષ્ટિનું ચિત્ર આળેજો તો શું જણાશે ?  
ઉત્તર પેરાન ભૂમિ, પર્વતો, વૃક્ષો, સરિતાઓ,  
સાગરો ત્યારે આ બધું કોણે કર્યું ? મનુષ્યાદિ  
પ્રાણીના પુરુષાર્થો, નહિ કે ઇશ્વર નામની કોઈ  
અદીક વ્યક્તિએ, છતાં ઇશ્વરને જ સ્વીકારવો  
હોય તો કર્તા તરીકે એ રીતે સ્વીકારાય કે  
દરેક મનુષ્યઆદિ પ્રાણિઓમા વિદ્યમાન આત્મા  
તે પરમાત્માનું પર્યાય સ્વરૂપ છે તે આ નગર  
આદિનો કર્તા થઈ શકે અને તે રીતે તેનો  
આત્માનો ઐશ્વર્યપણની શક્તિથી ઇશ્વરે કર્યું  
તેમ વ્યવહારથી કહી શકાય બાકી તો બધા ય  
છએ દ્રવ્યો નિત્ય જ છે, તેનો નાશ નથી ને  
ઉત્પત્તિએ નથી, ક્ષત પર્યાયરૂપે ગદલાય છે

૧૫૮ હું ગરાઓ ઘટે છે તો જમીન સપાટી

વધે છે અને સાગર પુરાય છે તો જમીન  
મખાટી વધે છે જમીન ઘટે છે તો સાગર  
વધે છે હું ગરાઓ વધે છે સૂર્ય વધતી ચોઈ  
ગરમીવાળો થાય છે પરંતુ સરવાળો સરખો જ  
શિયાળામા થાત તપે છે તો ઉનાળામા ધોમ  
તપે છે અને ચોમાસામા સમ રહે છે

૧૫૯ પાણી પણ એનું એ જ રહે છે, વધ-  
ઘટ થતી નથી. ચોમાસામા વાદળાઓ મારફત  
પાણી માગરતેથી ઉત્પાદાય છે એટલે સાગર  
છીછરે પડે છે અને જમીન સપાટી પાણીથી  
ભીંજાયેલી રહે છે નહીં નાળાઓ ભરાઈ ગઈ છે  
પાછું તે જ જળ નદીઓ મારફત તેમજ સૂર્યના  
તાપ મારફત ચોવાઈ અતે સાગરમા મમાય છે  
એટલે ઉનાળામા દરીયો ભગ્નૂ દેખાય છે  
પાણીનું એક રીપુ એ વધતું નથી કે ઘટતું  
નથી વરાળરૂપે થઈ છેવટે પાણીમા ભળી જાય છે  
ઝાકળના જળખંડુઓ બધાંયે ભેળા હશે

૧૬૦. તે જ રીતે આ જીવ ( આત્મા ) દ્રવ્યે  
તેનો તે જ છે નવા જીવો ઉત્પન્ન થતા નથી  
ક્ષત કાયારૂપી પુદ્ગળના પરિવર્તન થાય છે.  
કર્મ અનુસાર નરકમાથી તિર્થ ચમા ને મનુષ્ય  
કે દેવગતિમા જન્મ ધાગવું ટરે છે અને પાછા  
મરીને કર્મઅનુસાર ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ  
આત્મા તેનો તે જ હોય છે એ જ આત્મા મર્વ  
કર્મથી નિવૃત્ત થઈ આત્મચિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે  
ત્યારે પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપે મૂળ દ્રવ્યરૂપે પ્રકાશી  
રહે છે, જન્મ, મૃત્યુરૂપે પર્યાય બધ થાય છે

૧૬૧ એ આત્મચિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે  
માનવ આત્માએ પ્રમાદી મટી પુરુષાર્થો બનવું  
જોઈએ તો એ જ આત્મા પરમાત્માસ્વરૂપ  
થઈ શકે અધોગતિના ઉમેદવાર ન થવું હોય  
તો સમજ્યા ત્યારથી સવાર સમજી આત્માને  
ભવના જન્મ મૃત્યુના બંધનમાથી મુક્ત કરવા  
મનુષ્યાર્થે ફારવવો



૧૬૨. જોયમાં પરોવેલો દોરો કપડું સાંધવા માટે તૈયાર કર્યો હોય અને શીવવાતું શરુ કર્યું હોય પણ જો દોરાને ગાંઠ ન ગાંધી હોય તો આગળ શિવાતું બંધ ને પાછળ ઉતરડાતું બંધ. તેવી જ રીતે તપથી નિર્જરા કરતાં પહેલાં સંયમરૂપી સંવરની ગાંઠ ન ગાંધી હોય તો આગળ નિર્જરા થાય ને પાછળ આશ્રવ થાય એટલે પહેલી કહેવત મુજબ આંધળી દળતી બંધ ને કુતરા ચાટતાં બંધ.

૧૬૩. આત્મધ્યાનમાં સ્થિરતા કરવી, સંકલ્પ વિકલ્પ, તર્ક વિતર્કનો ત્યાગ કરવો. સંસારનાં સર્વ લાવથી પર એવા શુદ્ધ પરમાત્માતું ધ્યાન કરવું જેથી આશ્રવ અટકશે, એટલે સંવર થશે અને નિર્જરા પણ સાથોસાથ થશે. પાંચે ઈન્દ્રિયોનાં દ્વારમાં અદાર પાપસ્થાનકોને પેસવા ન દેવા તે સંવર અને અગાઉ પેસી જઇ કર્મ-રૂપે પરિણમેલાં એ પાપોનો ક્ષય કરવો તે નિર્જરા. એ થતાં જ આત્મા જેમ ઉપવાસ કરવાથી નવાં જોરાકને આશ્રવ બંધ થતાં ત્યાં સંવરરૂપ ચોટી ગેઠા પછી હોજરી જૂનાં મળને જેચી કાઢી નાખવાતું કર્તવ્ય કરે છે અને દેહશુદ્ધિ થાય છે તેમ ધ્યાનથી આત્મશુદ્ધિ થઇ, આત્મ-સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૧૬૪. શાસ્ત્રો વાંચવાની કુરસદ ન હોય, વિચાર કરવાની તીવ્ર બુદ્ધિ ન હોય અને જીવન ગોઠાં ખાતું હોય, કયાંય સત્યમાર્ગ દેખાતો ન હોય, તો ધ્યાનમાં પરમાત્માનાં સ્મરણરૂપી સદૃઢ ઉપર સંકલ્પવિકલ્પનો ત્યાગ કરી આત્મા બંધો એટલે આપોઆપ તમારામાં સત્તારૂપે રહેલું જ્ઞાન, દર્શન, આદિ પ્રગટી સિદ્ધિએ પહોંચાડશે.

૧૬૫. સંસારમાં રહેલાં આત્માઓને અનેક બતની પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ જ હોય જેમાં મોટો ભાગ સાંસારિક આશાઓ અને તૃષ્ણાઓ દ્વારા જીવન નાવ ચાલતું હોય તેમાં પણ જો વિવેક-ચક્ષુઓ પ્રાપ્ત થાય અને સદ્વિચારોત્તું બળ મળે, સદ્ગુણોનો સમાગમ મળે અને એ બધી પ્રવૃત્તિમાંથી દ્રષ્ટ એ ઘડી નિવૃત્તિ લઇ આત્મ-ધ્યાન કરે તો કોઇ કાળે આ મોહબળને તોડી ફેાડીને આત્મસિંહ છૂટી શકે.

૧૬૬. એક વીતરાગ પરમાત્મા સિવાય કોઇ સંપૂર્ણ નથી, કોઇ સર્વજ્ઞ નથી, એના જેવો કોઇ આપણો દેવ નથી; કોઇ ઉદ્ધારક નથી એવા એ નિષ્કામ કરુણામય પરમાત્માની આજ્ઞા એ જ ધર્મ સમજી શકા રહિતપણે થળ-વિચળપણે ત્યાગી શ્રદ્ધાથી તેનું શરણ સ્વીકારી, તે આલંબન દ્રઢ કરી તેનાં જોખામાં માથું મૂકી ઘો-આત્મઅર્પણ કરી ઘો.

૧૬૭. હું કર્મથી લેપાયેલો છું તેમ સંસારનાં અનંત જીવો પણ લેપાયેલા છે તેથી જ જગતમાં મુખ, દુઃખ, શાંતિ, અશાંતિ, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, જન્મ, જરા, મરણ આદિ અનેક પ્રકારની વિવિધતા દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. તેથી ચોતે લેપાયેલો છે એ લક્ષ્ય ચૂક્યા વગર ચોતે તે લેપ ઉતારવાનો પ્રયાસ કરવો. અને અન્ય જીવોને પણ આપણને થયેલું જ્ઞાન પરમાર્થ બુદ્ધિએ કરાવવું. એ દ્વારા સમજે તો તેનું અહોભાગ્ય અને ન સમજે તો હતભાગ્ય; પણ આપણે તેના ઉપર રાગ ક્રોધ ન કરવો.

( ચાલુ )



જીવન નથી શુ ચિત્રપટ સમુ ?  
 પુણ્યવત મહાતુભાવો !  
 જેવા રંગે રંગાય ચિત્રપટ  
 તેવી આવે તેમા સુદરતા,  
 જેવા શુભ રંગે રંગાય જીવન  
 તેવી જ આવે તેમા શ્રેષ્ઠતા,  
 શિખાઉ ચિત્રકાર આલેખે અને ભુમે,  
 અને પ્રાપ્ત કરે નિપુણતા,  
 તેમજ સુસુક્ષ્મ લવ્યજન  
 સુખદુઃખની કસોટીએ ઝઢી  
 નિગૂઢતત્ત્વ ચિંતન કરી,  
 ક્રમે ક્રમે પામે શ્રેષ્ઠપદ,  
 ધર્મ સંસ્કાર ગળે અને શુદ્ધ ગને  
 સુસુક્ષ્મની હૃદય ભૂમિકા,  
 એ શુદ્ધજીવન પટ પર  
 આલેખાય ધર્મ પ્રેમમય  
 વિવિધ સુરંગી શુદ્ધ ગો  
 ને ચમકાવે તે પટને કાંઈ  
 અપૂર્વ ધર્મ-ચિત્રાવલિ,  
 આલેખન રહે હરપણે ચિતરાતુ  
 નિરીક્ષકો નિહાળે, કંથે,  
 સ્વયં નિરખે, હર્ષ પામે,  
 છતાં પણ રહે છે હજી અખના  
 સંપૂર્ણ સુદર ચિત્ર આલેખવાની,  
 શુદ્ધ ધર્મરૂપ રંગો ગ્રહણ કરી,  
 શુદ્ધ આચરણરૂપ લઈ પીંછી  
 મન શુદ્ધિ અને સ્થિરતા સહ  
 પ્રતિક નિહાળી જિનેશ્વરતુ

આલેખે જે રમ્ય ચિત્ર  
 હૃદયપટ પર ભાવપૂર્વક  
 તે અને દિવ્ય સાત્ત્વિક ચિત્રકાર  
 આલેખે, ભૂસે વારવાર  
 તે પ્રાપ્ત કરે દિવ્યતા  
 આ જન્મે વા અન્ય જન્મે  
 પ્રયત્ને મળે સર્વ કાંઈ  
 નિરાશને ન સાપડે કાંઈ જ  
 પૂર્વ કથિત મહાતુભાવોના સ્મરે  
 એ પુણ્યવત ચિત્રકાર અવહાતો !

ગીત—

ચિરસચિત જે પાપો, લક્ષ્મણવના તેને હરનારી,  
 ચોવીશ જિનઢ્યામા વીતો મમ દિનો સુખકારી  
 મજલસુજ અગિહ ત, મિદ્ધ, માધુ, શુભધર્મ એ સર્વે  
 સમ્યક્દષ્ટિ અમરો, આપો સમાધિ બાધિભાવે,  
 ઉદ્ધવલ ચરિત્રધારી જિનશાસનની કીર્તિ પ્રસારવી  
 જય પામો સુરિ સર્વે ઉદ્ધાર્યા જન શુચિવૃત્તિલાવી  
 કુચળ કરે જડ શિષ્યો ઉપાધ્યાય જય પામો ઉપદેશી  
 શિષ્યો મૂર્તિ યોજે જડ પત્થરની, રમ્ય લવ્ય વેશી

જાગૃત કરે જિજ્ઞાસા અને  
 પુણ્ય યોગે આલેખી દે આત્મપટે  
 દિવ્ય વીતગંગ ચિત્રાવલિ,  
 વિષય કષાયો દૂર કરી  
 સાત્ત્વિક સમભાવ હૃદયે ધરી  
 આલેખે વિચારપૂર્વક લવ્ય ચિત્ર  
 સતયુગ કરતા કેમ ગણુ ન્યૂન  
 વિષમ ગણાયેલ કલિની મહત્તા ?

“યથાઽર્થનાઽપિ કાલેન, ત્વક્ષ્ણેઃ ફલમાપ્યતે ।  
 કલિકાલઃ સ પક્ષોઽસ્તુ, કૃતં કૃત્યુગાદિભિઃ॥૧॥  
 સુપમાનો પુઃપમાયાં, કૃપા ફલચતી તત્ત્વ ।  
 મરતો મરમૃસૌ ઠિ, રથાપ્યા કલ્પતરોઃ સ્થિતિઃ॥૨॥  
 શ્રાલઃ શ્રોતા મુઘીર્ચતા, મુલ્ચેયાતાં યદીશ ! તત્ત્વ ।  
 ત્વચ્છાસનસ્ય સામ્રાજ્યમેકચ્છદ્રં કલાવપિ ॥૩॥

જિનશુદ્ધા જિનવાણીથી  
 અમૃતમય દર્દો નિજ હૃદયન  
 જિનવાણી અને જિનપ્રતિમા  
 યથાર્થ સમન્વયે સદ્ગુરુ,  
 તેને જ માને કુશલ ચિત્રકાર  
 યોગ્ય અને પૂજ્ય શિક્ષક.  
 સત્યચિત્ર ટંકે દીર્ઘ સમય પર્યન્ત;  
 નિર્ધૃત રંગે નિશ્ચલે કોઈ સમયે  
 વિચિત્રભાવી બને ચિત્ર;  
 અસાવધાનપાપાને લીધે  
 શુદ્ધ આલેખાણેશ ચિત્રો  
 બંને મલિત દૃષાયદૃષ ધૂમયોગે.

ચારિત્રચિત્રરચનાં, વિચિત્રગુણધારિણીમ્ ।  
 સમુત્સર્પન્ ક્રોધધ્મો દયામલીકુરુતે તત્ત્વમ્ ॥૧॥

છતાં મુઘદે તે પ્રયાસથી  
 અને નિપુણ ચિત્રકારના ઉપદેશથી.  
 પ્રાપ્ત થઈ ના ચિત્રાલેખન સામગ્રી  
 સદ્ગુરુ, બાહર નિગોળમાં પળ,  
 તમજ પ્રાપ્ત થઈ ના

વેપેન્દ્રિ. વિવેકેન્દ્રિય, નારક, પશુ આનારો;  
 અકાલ નિર્જડારો (સ્વાભાવિક રીતે)

શુદ્ધ બની જુમિકા

માત્ર શુભ યોગથી જ.

સદ્ બુમિકા બની. કમલા અનિશુદ્ધ,  
 ને પ્રાપ્ત થઈ વિવેકમાર્ગ;

તત્ત્વરૂપિ અને તત્ત્વવિગ્રહરૂપી  
 દૃષાયની દૃગુપિતના દાસવાને  
 પ્રાપ્ત થશે શુભ અવસર,  
 સુંદર ચિત્ર આલેખવાને  
 પ્રાપ્ત થઈ અધિક નિપુણતા,  
 ઉપજવી શકાય સુંદર ચિત્ર  
 ગુરુદેવને જિનદંડ દૃષાયી  
 દેશ બે થા ત્રણ પ્રયત્નમાં,  
 સત્ય ચિત્ર તો તેવું જ આલેખો  
 એ સુસુદ્ધ બલ્ય ચિત્રકારો !  
 જ્યાં ગયા પછી જન્મ-ભરણ ન રહે,  
 જે બુમિકા પર આલેખાય  
 શુદ્ધ સત્ય ને શાશ્વત ગિતાવદિ,  
 જે છે સદા વચ્ચન ને અચિત,  
 સર્વ શુભમય ને પરમ પ્રમોદમય,  
 સુરભિ સમ યશસ્વી તેમજ  
 હેમસગ પરમ પૂનિત,  
 આલેખો એ સુસુદ્ધ ચિત્રકારો !  
 આત્મહૃદય બુમિકાની બીજ પર  
 તેવાં જ વીતરાગ-ચિત્ર  
 અને ધન્ય દર્દો નિજ હૃદયન.

( ગાથાની )—

અમ સદૃષ્ય બને રે સદ્ગુરુની દૃષાયી,  
 અમર અનુપભાવી ચિત્ર આલેખનથી.  
 અચિતપદ વિજ્ઞાની આત્મભાવી વિચારે,  
 જિનવર આત્મોમાં આપવી તમા પાત્રે.

અનુદ્યુત—

સચ્ચિત્ર આત્મજ્ઞની પાત્રે ચિત્રની શુદ્ધ ભૂતભાવ,  
 અદ્વા ‘વેપેન્દ્ર’ની રેડવી બાંધે નિર્મલ રંગભાવ.



# .....વર્તમાન સમાચાર.....

એક અગત્યનો ખુલાસો.

ત્રિમંત્રેર ધારાસભામાં બાળદીક્ષા પ્રતિપક્ષક કાયદો ગ્રહ કરવાની વસ્તુ ઉપસ્થિત થતાના દરગિયાન, પરમપૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજને બિહારના શ્રી મંથની વિનિતિથી બિહારના પદાધિકારી, ને વગોવવાનું એક કાગળ મળતા થોડા વખત પહેલાં વીરશાસન પત્રે ઉપરોક્ત કાયદો ઉપસ્થિત કરનાર આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે એમ વગર તપાસ કર્યે અધૂરી ભાષામાં લખાણ કરી વગોવવા ખેલ ખેની ગટ્ટન છે તેવા અપ્રતિત લખાણો પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ માટે ભૂતકાળમાં ઘણી વખત કરેલ હોવા છતાં આચાર્ય મહારાજ પ્રત્યે જૈન મમાજનમાં શુરુભૂતિ વધના તેઓ માટે બના જૈન સમાજ ઉપરના અનેક ઉપકારો જૈન સમાજ ભૂલી શકતી નથી સમ્યકે અનુસરી આવક હોતની પુષ્ટિ અને ઉર્જા માટે અને પ્રકારના વિદ્યાનુ પ્રચારનો પગમ-માગવાડ-મુખ્ય વગેરે ગ્રંથો ને ઉપદેશને પ્રચલન વગરોના વર્ષથી અને આટલી વૃદ્ધ વયે કરી ગૃહલ છે, તે નેવો તેવો ઉપકાર જૈન સમાજ ઉપર નથી, આતુ હોવા છતાં તેઓશ્રીની કીર્તિ વધી જતી હોવાથી ને સદન નહિ થવાથી વારવાર વીરશાસન પત્ર આવા અપ્રતિત લખાણો કર્યે જાય છે આ સળધમાં તપાસ કરતાં માવમ પડ્યું છે કે અને હમીકત એ છે ને —

બિહારના રાજ્યમાં તેરાપથીઓનું જોગ ઘણું છે આ લોકોએ પોતાનો મુમુદાય વધારવા માટે બાળ દીક્ષા આપવાની અધાધૂધી અને દોડધામ શરૂ કરી અને આશરે ૨૫૦) બાળ દીક્ષાઓ તેમને આપવામાં આવી આ રાજ્યના સ્થાનકવાસી સમાજને આ વસ્તુ યોગ્ય ન લાગવાથી આ રીતે અધા

ધૂધી ચલાવી આપવામાં આવતી દીક્ષાનું જોર આજુ ગઢેને તો સ્થાનકવાસી સમાજને શોષણ પડશે અને તેરાપથી જોગ વધશે એમ લાગવાથી એ લોકોએ બાળ દીક્ષા પ્રતિપક્ષક કાયદાની જુબેન ઉપાડી છે

શ્રીયુત ચપાલાવજી બાકીયા, પડિત ઉદયદ્રજ વગેરે સ્થાનકવાસી આગેનાનો આ બીલ માટે પ્રયામ કરી રહ્યા છે ગાંધીસલામમાં તે પમાર થવા બિહારનેગના નામદાર મહારાજ પાસે તેઓશ્રીની સહી માટે તે ગયું છે ત્યાં આ માટે વિચારણા ચાલી ગઈ છે

પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજીને આ કાગળના સમર્થન કરવા માટે સહકાર આપવાનું કહેવા જતાં તેઓ સાહેબે પોતાની સમ્મતિ નોંધાવી નથી આ મામલો સરકારના હાથમાં જાય તે પોતાને બીલકુલ યોગ્ય લાગ્યું નથી આ પ્રમાણે પરિશિથિત હોના છતાં “ વીરશાસન પત્ર ” વગર તપાસે કે અધૂરી તપાસે સ્વચ્છંદી રીતે આચાર્ય મહારાજની વિરુદ્ધ લખાણ કરી વગોવવા ને પ્રયત્ન કર્યો છે તે માટે તેમને શુ કારણ મળેલ હશે તે મમજી શકાતું નથી આના પરમપૂજ્ય જૈન સમાજના પરમ ઉપકારી મહાપુરુષને ખોટી રીતે કાઈ કાર્યમાં મેડાવવા કે વગોવનાથી વીરશાસનને શુ લાભ હશે તે થણુ સમજી શકાતું નથી વીરશાસન પત્રના અધિપતિને પરમાત્મા સદ્ગુણિ આપો એમ ઇચ્છીએ છીએ.

A. V A

લીનાસરનો યાત્રા સઘ

પૂજ્યપાદ વિજયવલ્લભ સ્વનામધન્ય આચાર્ય ભગવન કીમદ્ધ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના શિષ્ય-પ્રશિષ્ય આદિ પરિવાર સાથે જ્યારથી બીહારને શહેરમાં પધાર્યા છે ત્યારથી શાસનોત્થતિના અનેકનિક શુભ કાર્યો થઈ ગયા છે તેઓશ્રીનો અપૂર્વ પ્રવેશ મહોત્સવ, ઓળીનો સમાજ ભ, શાસન-

નાયક શ્રી વીરપ્રભુની જયંતિ પણ અપૂર્વ ઉજરગથી ઉજવવામાં આવી હતી. વગેરે કાર્યોથી બીકાનેરમાં કોઇ મોટા પાયા ઉપર યાનપ્રયા સ્થાપન કરવાની સંઘના આગેવાનોના મનમાં તીવ્ર ભાવના ઉદ્ભવી હતી. અત્રે કેળવણીની ઉચ્ચ કક્ષાની સંસ્થાપણે પૂજ્યપાદ ઉપાધ્યાય શ્રી સોહનવિજયજીની પ્રેરણાનો આ શુભ પરિણામ છે.

ચૈત્ર વદી ૮ના દિવસે એ દાક્ષિણ્ય મોટા ઠાંઠ-માઠપૂર્વક અને અપૂર્વ ઉત્સાહપૂર્વક થઇ હતી.

વૈશાખ શુદ્ધ ૩ના દિવસે વરસીતપના પારણાએ પણ મોટા ઉમંગપૂર્વક થયા હતા.

વૈશાખ શુદ્ધ ૬ના દિવસે શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી તથા કલિકાલસર્વેશ્વર શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજી મંડળશુર શ્રી હીરવિજયસૂરિજી મંડળ નવયુગ પ્રવર્તક શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી (આત્મારામજી) મંડળ ની વિશાળ લગ્ન મનોહર પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઇ હતી.

પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્ય ભગવન પોતાના સુવિનીત પરિવાર સાથે વૈશાખ વદી ૪ના દિવસે ભીનાસર પધાર્યા હતા. સાથે અનેક સાધુ-સાધ્વીજી મંડળ તથા સેંકડો શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ આવ્યા હતા, રસ્તામાં શ્રીમાન તેજરાજજી બાંહીઆએ સર્વ સ્વધર્મભાઈઓની ભક્તિ કરી હતી. એટલામાં સંખ્યાબદ્ધ પંડળી ભક્તો પણ ધુલદં આવ્યાજી નવનયકારના નાદ કરતા આવી પહોંચ્યા હતા. ત્રણ દિવસની સ્થિરતા દરમિયાન ભીનાસરમાં દરરોજ શ્રી આચાર્ય ભગવંતના અનેક ધર્મના મર્મને બોધ કરનારા ઉત્તમોત્તમ વ્યાખ્યાનો થતા હતા કે જેનો લાભ લેવા બીકાનેર, ગંગાસર, ભીનાસર, પંજબ, મીઆગામ કરજણ, પાલનપુર આદિના અનેક લક્ષેશ્વર, કોટીશ્વર તથા શ્રદ્ધાસમ્પન્નભક્તોઓ આવી પહોંચ્યા હતા. શ્રી જિનમંદિરજીમાં પ્રભુની પૂજા પણ રસપૂર્વક ભણાવવામાં આવી હતી.

બીકાનેરમાં ક્રાંતિકારી જૈનાચાર્યની જયંતિ

પૂજ્યપાદ ન્યાયાભોનિધિ પંચમદેશેશ્વરજી જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી (શ્રી આત્મારામજી) મંડળ ના નામથી કોણુ અબળપેશ હશે. એમની પ્રખ્યાતિ હિન્દુસ્તાનમાં જ નહિ પરંતુ દરીઆ-પારના દેશોમાં પણ પ્રસરેલી છે. તથા પાશ્ચાત્ય ડોક્ટર શ્રીમાન એ. એફ. રૂકલ્ડ હાર્નેલ સાહેબે પણ તેમની સુકાકે પ્રશંસા કરેલી છે એવા વિશ્વેશ્વરજી ક્રાંતિકારી જૈનાચાર્યનો સ્વર્ગવાસ વિં. સં. ૧૯૫૨ ના જ્યેષ્ઠ શુકલા ૮ ના દિવસે શુભરાંવાલા પંજબમાં થયો હતો. જ્યારે એ તિથી આવે છે ત્યારે હિન્દુસ્તાનના ખુલ્લામાં આ ક્રાંતિકારી મહાપુરુષની જયંતિ મોટા સમારોહપૂર્વક ઉજવાય છે.

વિં. સં. ૨૦૦૦ ના જ્યેષ્ઠ શુકલા ૮ મંગળવારે બીકાનેર શહેરમાં રામપુરીઆની કોઠડીના વિશાળ ચોકમાં સ્વર્ગસ્થના પદ્મધર પૂજ્યપાદ પંજબ-કેસરી જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરિજી મંડળ સાં ની અધ્યક્ષતામાં મોટા સમારોહપૂર્વક જયંતિ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. કોઠડીના વિશાળ ચોકમાં એક લગ્ન મંડળ બેસાડવામાં આવ્યો હતો અને તેના મધ્યભાગમાં એક પાટ ઉપર જયંતિનાયકનો ફોટો પધરાવવામાં આવ્યો હતો, પ્રાતઃકાલ ૮:૧૫ વાગતાં પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્ય-રત્ન પૂજ્યપાદ પ્રખરશિક્ષાપ્રચારક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરિજી મંડળ તથા પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવિદ્યાસૂરિજી મંડળ અને પૂજ્ય પંચાસજી શ્રી સમુદ્રવિજયજી મંડળ આદિ મુનિમંડલ સાથે પધાર્યા હતા. તંચા ખરતરગમ્ખાચાર્ય પૂજ્યપાદ શ્રી જિનહરિસાગરસૂરિજી મંડળ પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી જિનમણિસાગરસૂરિજી મંડળ અને પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી કપીન્દ્રસાગરજી મંડળ આદિ પણ મુનિ મંડલ સહિત પધાર્યા હતા અને શ્રોતાજનોથી સભામંડપ ચિકાર ભરાઈ ગયો હતો.

સર્વ પ્રથમ શ્રી કન્યાશાળાની બાલિકાઓંડુ ચરસ્તુતિપ્ર મંગલાચરણ થયું હતું.

ત્યારબાદ પૂજ્ય આચાર્ય વલિતસુચિ મં  
સાહેબે 'પુત્રના લક્ષણ પારણામાં જ દેખાય છે'  
આ કહેવતને અનુસારે જ્ય તિનાયકની ખાલવયની  
અનેક ધટનાઓનું વર્ણન સુદૃઢ શૈલીમાં કર્યું હતું.  
અચારે જ્ય તિનાયક ફક્ત માત્ર વર્ણના હતા ત્યારે  
એમના ગામમાં એક વખત ધાડપાકુઓ આવ્યા  
એમના પિતાશ્રી જે ક્ષત્રિય અને તે સમયના પ્રસિદ્ધ  
કાકુ હતા તે મામતો કરવા ગયા અને આત્મહત્યા  
નાગી તનવાગ લઈ દગવાગ ઉપર પહેરો ભરના  
બેસી ગયા.

તથા શુદ્ધિ એવી તીવ્ર હતી કે હાથ લીધા પછી  
ફક્ત સાડાંજીવ દિવસમાં ૭૦૦ શ્લોક મુખપાક કરી  
લીધા હતા અને દસમાં દિવસે વ્યાખ્યાનની પાટ  
ઉપર બેસી સુદૃઢ શૈલીમાં વ્યાખ્યાન વાંચ્યું હતું.

તથા કેરી રીતે સત્પથર્મની ખોજ કરી મૂર્તિ  
પૂજાને અગીકાર કરી અને તેના પ્રયાગ પગમમાં  
કર્ષો, અને સવત ૧૯૫૨માં ચીકાંગો શહેરમાં જે  
સર્વ ધર્મ પરિષદ મળી હતી તેમાં પોતાના પ્રતિ  
નિધિ શ્રીમાન વીરચંદ્ર શવચળ માધી બાર-એટ લો  
ને મોકલી જૈનધર્મનો પાશ્વત્ય દેગોમાં પ્રચાર કરાવ્યો.  
તેમજ ડૉ. હાર્નલ જેવા પાશ્વત્ય વિદ્વાનની શકા-  
ઓનું કેવી રીતે મહાધાન કર્યું હતું તેનું દિગ્દર્શન  
કરાવી પોતાનું વક્તવ્ય સમાપ્ત કર્યું હતું.

તત્પર્યાત્ પન્થામજી સમુદ્રવિજયજી મહારાજે  
જ્ય તિનાયક અને તે સમયના મહાયોગીરાજ પગ્ય  
શાતમૂર્તિ શ્રી મોહનલાલજી મં ને પરસ્પર કેવો  
પ્રેમ અને સહકાર હતા તેનું દિગ્દર્શન કરાવી સજ-  
દન બલ મન્યૂત કરવા અને જૈનધર્મની ઉન્નતિ  
સાધવા માટે એક યુનીવર્સિટી જેવી મહાન મર્યાદાની  
'આવશ્યકતા દર્શાવી હતી.

ત્યારબાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ હરિમાગસુચિ મં  
સાં જ્ય તિનાયક તથા એમના શિષ્યવર્ગ સાથે  
અમારા સમુદાયનો આજનો સબંધ નથી પરંતુ  
જૂનો છે તે દર્શાવ્યો હતો અને ખરતર, તથા, પાચ-

ચદ્, અચત આદિ ગરકોનો ભેદભાવ છોડી દઇ એક-  
મત થઈ મમાજમાં કામ કરવા બવામલું કરી હતી  
અને જૈનમ સ્ફૂતિ તથા જૈનમાહિત્યને ટકાવી રાખવા  
માટે એક યુનીવર્સિટી જાણી કરવાની ખાસ જરૂરી-  
યાત બતાવી હતી.

તત્પર્યાત્ મુનિગણધરી સ્વીન્દ્રમાગજી મહારાજે  
બાડપન, બુલપન અને ઉચ્ચપનાને આ ત્રણે ગુણો  
જ્ય તિનાયકના જીવનમાં ઉતારી સુદૃઢ વિવેચન કર્યું  
હતું તથા સંગઠન માટે જોગ આપ્યું હતું.

ત્યારબાદ આચાર્ય મણિસાગરજી મહારાજે ખીકા  
ને જેવા મજ્જિશાલી શહેરમાં ધનકુબેરોમાં જૈની-  
ઓનું પ્રથમ મ્થાન હોવા છતાં (૧) મળા માટે  
કોઇ વિશાળ મકાન નથી (૨) ઇર્ષોદાગ કમિટી  
નથી (૩) ગરીમ સ્વધર્મભાષ્યઓની ખજા હોનાર  
કોઇ મર્યાદા નથી. (૪) વાત્તાણીઓ માટે કોઇ  
ધર્મશાલા નથી ઇત્યાદિ વસ્તુઓની બહુ કમી છે તે  
સુધારવા ખાસ સૂચના કરી હતી.

તત્પર્યાત્ પગમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્  
વિજયવલ્લભસુરીશ્વરજી મં માહેબે જ્ય તિનાય-  
કની સેવામાં ન્હી પોતે અતુલભેલી ધટનાઓનું  
આબેદુખ વર્ણન કર્યું હતું.

પૂજ્ય જ્ય તિનાયક મમયના કેટલા પાળદ હતા  
અને મોટાછોટાને મર્વને એક નજરે જોનારા હતા  
તે ઉપર અમદાવાદના નગરશેઠ માહેમ માથે જે  
ધટના થઇ હતી તેનું દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું.

તથા જ્ય તિનાયક કેટલા નિરભિમાની હતા તે  
ઉપર જે તથુ દશાત સભાગાવ્યા હતા (૧) જ્ય તિ-  
નાયકનું સ્થાનકવાસી સમાજમાં થયું માન હોવા  
છતાં સત્ત્વની ખાતર બાવીસ વર્ષ સુધી પૂરી ઝોજ  
કરી ઉપર મૂર્તિપૂજક ધર્મ સ્વીકાર્યો પરંતુ મનમાં  
એ અભિમાન ન ગમ્યું કે સ્વન રીતે નવીન મત  
સ્થાપવો અમદાવાદ આવી ગુરુ ધાગણ કર્યો અને  
તેમની જગલાવામાં પ્રચાર આદર્યો તથા માવોમ

વર્ષમાં જેટલા સાધુ મ. એમના પછી થયા હતા તેઓ સર્વને વંદન કરી નાના થવું કમ્પણ કર્યું.

( ૨ ) સંવત ૧૯૪૩ માં પાલીતાણામાં જ્યારે શ્રીયુત બાપુ બરડાસણ સુકીમ આદિ હિન્દુસ્થાનના આગેવાન સભ્યોનોએ મહી લગભગ ૪૦ હજારની જૈન મેદની વચ્ચે આચાર્ય પદવી આપવા માંડી ત્યારે શ્રી જયંતિનાયકે સાદુ ના પાડી દીધી કે " મેં ઇસ પદવી કે લાયક નહીં છું, મેરે ઉપર ક્યોં ઇતના બોળ લાયતે હો " ઇત્યાદિ એકે એક શબ્દમાં નિરાભિમાનતા ટપકે છે, ઇત્યાદિ જયંતિનાયકના જીવન સંબંધી અનેક ઇતનાઓનું વર્ણન કર્યું હશે.

અંતમાં જૈન સમાજની ઉન્નતિ માટે એક જૈન યુનીવર્સિટી કાયમ કરવાની આવશ્યકતા બતાવી હતી અને સર્વપ્રથમ સંગઠન કરવાની ખાસ ચૂચના કરી હતી. ત્યારબાદ શ્રી આચાર્ય મ. સા. મંગલિક સંભળાવ્યું અને સર્વ સલાહોનો જયંતિનાયકના નામના જળનાદ લગાવતા પ્રભાવના લઈ વિખરાયા હતા.

બેરોડા દાદાવાડીમાં સમરોહપૂર્વકે પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સાહેબના દર્શનાર્થે અમદાવાદથી જવેરી ભોગીલાલ તારાચંદલાઈ લમણીઆના મુખેનો શાહ કનૈયાલાલ, હીરાલાઈ રસીકલાઈ આદિ લગભગ ત્રીસ લાખજેનો અને જામનગર, સાદકી આદિના પશુ કેટલાક લાઈ બહેનો આગ્યા હતા.

સંક્રાંતિ મહોત્સવ:— પુરુષપ્રામાણ્યે વચન-પ્રામાણ્ય પંજબમાં કેટલાક વર્ષથી સંક્રાંતિ મહોત્સવ ઉજવવાની એક મુશ્કેલી પ્રચલિત થઈ છે કે જે દરેક રીતે જોતાં બહુ લાલકારી છે. એનો સારાંશ એમ છે કે પંજબમાં માસનો પ્રારંભ સંક્રાંતિથી થાય છે, તે દરેક સંક્રાંતિનું નામ પંજબના પરમ શ્રદ્ધાળુ લોકો શ્રી સુરમહારાજના મુખારક મુખાર-દિંદથી શ્રવણ કરે છે. સુરમહારાજ તેમને પૂર્વાચાર્ય-કૃત અનેક પ્રભાવક રસરસો, સ્તોત્રો સંભળાવી તે તે માસમાં જે જે તીર્થંકર લગવડોના જે જે

કથાઓ થયા છે તે સંભાવે છે અને તે કથાઓ દિવસોમાં ધર્મકાર્યની વિશેષ કર્તવ્યતાનો બોધ આપે છે.

વૈશાખ વદિ પના દિવસે શ્રી મંકાંતિ મહોત્સવ ભીનામરમાં ઉજવવામાં આગ્યા હતા. વૈશાખ વદિ પના દિવસે શ્રી આચાર્ય લગવંત બીકનેદ પધારી ગયા હતા.

આ સભાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ અને શુરુ જયંતિ.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ જેકે શુદ્ધિ ૭ સોમવાર તા. ૨૬-૫-૪૪ ના રોજ હોવાથી સવારના ૯ કલાકે ( નવે ૪૫૫ ) સભાના મહાનમાં પ્રભુ પધારતી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ સાડા અગીયાર વાગે શેઠ સાહેબ રમણીલાલલાઈ ભોગીલાલલાઈ ભીલવાળાના પ્રમુખપણા નીચે વેરા હડીસંગલાઈ એવરચંદ તરફથી સભાના પાસેના અને શેઠશ્રી હડીસંગલાઈએ સભાને આપવા કહેલી રૂ. ૧૫૦૦ ની રકમના દર વર્ષે મુજબ આવેલ આગમમાંથી સભાસહોની પાર્ટી આપવામાં આવી હતી. પ્રથમ સભાના મેકેટરીએ વર્ષગાંઠ અને ૪૬ વર્ષમાં સભા પ્રવેશ કરતી હોવાથી તેની દિવસાનુદિવસ થતી પ્રગતિ સંબંધી મહિમ વિવેચન કર્યા બાદ પ્રમુખ સાહેબના સભા ઉપરના પ્રેમ અને તેઓની સજ્જનતા ઉદારતા સંબંધી વિવેચન કરી ઉપકાર આની પુલહાર અર્પણ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમજ ન્યાયોનિધિ જૈનત્યાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મદારાજની જયંતી ઉજવવા જેકે શુદ્ધિ ૮ મંગળવારના રોજ દર વર્ષે મુજબ સભાના સભાસહોએ શ્રી સિદ્ધાચલજી જન્મ રાધનપુરનિવાસી શેઠ મોતીલાલ મળજીમાઈ હા. શેઠ સરચંદલાઈ તરફથી સવારના શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર પૂજા ભણાવી, શ્રી આદ્યેશ્વર લગવાન, શ્રી પુંડરીકજી, શ્રી દાદાજીના મળલે વગેરેની આંગી રચાવી હતી અને શ્રી પુરખાઈની ધર્મશાળામાં સમાસહોનું રવાનીવાતસ્ય કરવામાં આવ્યું હતું. જે રીતે દેવ-મુલકકિત કરવામાં આવી હતી.

## ॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ (કહારયણ કોસો)

આ “કથારત્ન કોષ” ગ્રંથ પ્રાકૃત ભાષામાં શ્રી દેવસદ્ગાથાર્થ જેવા નિદાન આચાર્ય મહારાજને સવત ૧૧૫૮ના તાડપત્ર ઉપર શ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમાં ભજ્ય નગરમાં રચેલો છે, તે તાડપત્રની પ્રાપ્તિ થયેલ પ્રત શ્રી ખલાતના પ્રાચીન જૈન ભદારમાં ગાત્ર એક જ હતી તેની બીજી એક પ્રત બીજા કોઈ પણ રચણે નથી આવી બધી જ પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી લખાઈ જ પશ્ચિમે સાક્ષરનર્થ મુનિનાજી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજને મંશોષન કરી તેવા કરેલ છે જે જૈન સમાજ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે અત્યાગ સુધી જે ગ્રંથનું નામ પણ સાબળવામાં આવેલ નથી તેમ બીજી પ્રત કોઈ રચણે નથી, એના મહા મૂલ્યવાન હું! હું! પણ જૈનધર્મના તત્ત્વ જ્ઞાન અને બીજા ગ્રંથોના લાભક વિષયો ઉપર અનેક અત્યુપમ કથાઓની રચના ભદાર આ ગ્રંથમાં કરેલ છે, જે વિષયો અને કથાઓ સગદ, સુદર, ઉપદેશન અને આત્માને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેમ છે શ્રી મુનિ મહારાજગણોનાં આખ્યાન માટે તો ખામ ઉપયોગી છે તેમ પુરવાર થયેલ છે અદ્ય આવેલા વિષયો અને કથાઓ તદ્દન નવોન, અને બીજાકૃત નહીં પ્રગટ થયેલી, અત્યંત આદરદાયક ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિરતર પદ્ધતિ પાલન માટે અત્યંત ઉપયોગી છે ફાર્ગ ૬૬ પાના ૮૦૦ આડમેંદ છે આ લેખક પેપર, અને હિંદી આડમેંદ પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુદર દાર્ઢપથી પ્રનારને છપાવવામાં આવેલ છે, કાગળના આને આડે ગણા ભાવ વધેલા હોવા છતાં કિંમત ખુબ સસ્તી પેપર ૧૧ કોપીના રૂ ૧૦-૮-૦ અને હિંદી આડમેંદ પેપરની કિંમત રૂ. ૬-૮-૦ એકાદી-મધ્યમ શબ્દોની છે ચોટ્ટેજ અનમ

## શ્રી વાસુપૂજ્ય (મણુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનચરિત્ર)

પદ્મજી મોક્ષપ્રભાજી, મૂળ મસ્કૃત ભાષા અને મુંડા સંસ્કૃતમાં વિસ્તારપૂર્વક જીવન લખી આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અને અશોભાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુદિજીએ સ ૧૦૬૬ ની સાનમાં લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તમામ લક્ષણો, ખાસ કરી વાળુઓ અને ઉપદેશક તત્ત્વોના ચોટ્ટા મનનીય સુદર બોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે ગાંધીની સ્થિત સ્થિતિઓના વર્ણનો ગાયે પુરવ ઉપર પુરવાદય ચરિત્ર, ગતિગોચર ત્યાગ અને આદર, જાગમન, શાંતિથી આત્મિક અનેક સુદર, રોચક, ગમગમ, આદરદાયક કથાઓ આવેલી છે કે, જેમાની એક કથા પૂર્વ યતા બીજી વાચના મન લલચાવે છે અને પુર્વ કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપનામ સુર ઉપેક્ષા પણ સાથે આવેલ છે

કિંમત રૂ ૨-૮-૦ ચોટ્ટેજ જીવ

## ‘શ્રી મહાવીર (મણુ) ચરિત્ર’

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના સત્તાનીય ભવનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન, એમામાના રચણે માથેનું લખાણથી વિવેચન, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પૂર્વેના ત્રીસ વર્ષ પૂર્વનું નિદાગર્જન, મામાવાગ વર્ષ કરેલા તપનું વિસ્તાર પૂર્વક વિવેચન, થયેલા ઉપમણોનું વર્ણન વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન જેટલું આ ગ્રંથમાં આવેલું છે તેટલું કોઈપણ છપાયેલા બીજા ગ્રંથોમાં આવેલ નથી, કાળકે કરી મહાપુરુષે આગમો વગેરે અને અશોભાથી દોહન કરી આ ચરિત્ર આદરુ મુંડા ગમનાપૂર્વક લખાણથી લખ્યું છે કે જેથી બીજા ગમે તેટલા વધુ અશોભા વાંચતાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો મધુર્જી ખ્યાન આવી ચક નહિ જેથી આ ગ્રંથ મામાવાગ કરી ફરી જીવાવના નથી, જેથી આ લાભ ખાસ થવા જેવો છે પાના ૫૨૦ કે કિંમત રૂ ૩-૦-૦ લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ મહા-માયનગર. ચોટ્ટેજ અનમ



રાજ્યશાળી અને અધિકારી સુરક્ષાચરિત્રો.

- |  |  |
|--|--|
| ૧. સુસુઅનુપાદિ ધર્મપ્રજાવરણી કથા<br>( ચરિત્ર ) ૧-૦-૦                   | ૬. સનરસિક ચરિત્ર ( સમરાણાદ ) શ્રી<br>સમુદ્રયનો પંદરમો ઉદાર ... ૦-૨-૦ |
| ૨. કુમારપાળ પ્રતિબોધ ... ૨-૨૨-૦  | ૭. શ્રી કર્માશાલ ચરિત્ર શ્રી રાત્રુનમનો                              |
| ૩. જૈન નરરત્ન લામાશાલ ... ૨-૦-૦  | સોળમો ઉદાર ... ૦-૪-૦   |
| ૪. પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર ... ૧-૦-૦  | ૮. કલિંગનું સુદ પાને જૈન મહારાજ                                      |
| ૫. પ્રજાવચ ચરિત્ર ( જાવીશ પૂર્વાચાર )<br>ભગવાનના ચરિત્ર ... ૨-૦-૬      | આરવેલ ... ૦-૧૨-૦   |
| ૧૦. શ્રી સુરસુંદરી ચરિત્ર, સરલ, સુંદર ઉપદેશક ખાસ વાંચવા લાયક ... ૧-૬-૦ | ૯. શ્રી વિગ્યાનવંદચરિ ... ૦-૬-૦                                      |
- દરેક ગ્રંથો પ્રજાવચાળી, મહાન નરરત્નોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા જેવા, ઉપદેશક, સારી અને સરલ સુજરાતી લાપામાં સુંદર લખેલ, આકર્ષક બાઈડીંગ અને જાંચા કાગળોમાં પ્રગટ થયેલા છે. પોસ્ટેજ સુદ.

શ્રી પ્રજાવચ દ્રશ્યુચિરચિત્ર-

શ્રી પ્રજાવચ ચરિત્ર ( લાપાંતર ) ઐતિહાસિક ગ્રંથ.

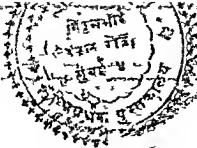
આ એક ઐતિહાસિક કથા-સાહિત્યના ગ્રંથમાં વર્તમાનકાળના ખાવીશ પ્રજાવચ આચાર્યમહારાજના જીવન ઉપર કર્તા મહાપુરુષે સારો પ્રદાશ પાડ્યો છે. જે તે મહાન આચાર્યનો પરિચય આપ્યો છે, તેમાં તે સમયની સામાજિક, ધાર્મિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આખી સુંદર ( લાપાંતર ) પ્રમાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથ બતાવ્યો છે. દુનિરાજ શ્રી કથાચુવિગયજી મહારાજે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સુંદર વર્ણનોથી લગી તે ગ્રંથની રચનામાં સુંદરતા વધારી પ્રમાણિક જૈન કથાસાહિત્યમાં ઉમેરો કર્યો છે. એવી સુંદર અને પ્રસન્નતાપૂર્વક રચના કરેલ હોઈને આ ગ્રંથને અમુક અમુક જૈન શિક્ષણશાળાઓના ધાર્મિક અભ્યાસક્રમમાં રચાન મુલ્ય છે. આ ઉપયોગી સાહિત્ય ગ્રંથ મેવાળી વાંચના પછુ ખાસ આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે. કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ અલગ.

શ્રી અપ્પાહિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર ( શ્રી અપારચ દ્રશ્યુચિત્ર )

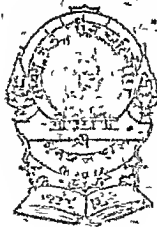
૧૦૩૦ જે દોહપ્રમાણ, સૂચ સંસ્કૃત લાપામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક લુદ્ધ લુદ્ધ આગમે તથા પૂર્વાચોર્જીત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી ધીમાન અપારચ દ્રશ્યુચિત્રને રચેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વસક્તિ અદ્ભુત છે. તેમાં આવેલ રસ પ્રદાનના રસો, અલંકારો, રચનાલિલ વગેરેથી રચના લગી જ સુંદર બની છે. તેવું આ સાદું, સરલ અને સુંદર સુજરાતી લાપાંતર છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેર બલો તથા યુગલિકા સંજ્ઞાથી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોવીશીમાં યો આહિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર થયેલ હોવાથી મંત્રુઓનો વ્યવહારધર્મ, શિલ્પકળા, યોગ્યવહારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરાન્યનું વિવેચન, હરો વગેરેનો પ્રભુના પંચ કલ્યાણકના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ લલિતપૂર્વક મહોત્સવોનું બળુવા યોગ્ય અનુપમ વર્ણન, પ્રભુએ આપેલ લાવતારણી દેવાના અને અનેક શોધપ્રદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો લગી વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે.

સુમારે પચાસ ફોર્મ, કઠિન આકરેજ ચારનો પાનાનો આ સુંદર દળદાર ગ્રંથ જૈન ઐતિહાસિક પેપર ઉપર સુંદર સુજરાતી અક્ષરો, કપડાના સુશોભિત બાઈડીંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ છે. કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ.



# श्री गुरुदेव प्रसाद



मूल्य ११ रु.  
 १०  
 ११ रु.

मूल्य २३००  
 ११  
 २३०० रु.

पृ. १४५—

श्री जैन आत्मानंद सेवा-साधनमठ.



# મયુરાન્યોક્તિ ।

(વસન્તતિલકા વૃત્ત )

અસ્માન્નિચિત્ર વપુસ્તવ પૃથ્લુગ્માન્, કસ્માદ્દિમુશ્ચતિ ભવાન્યદિ વા વિમુશ્ચ ।  
રે ! નીલકંઠ ગુરુહાનિરિયં તવૈવ, મૌલૌ પુનઃ ક્ષિતિભૃતો ભવિતા સ્થિતિર્નઃ ॥

શાણુ વિચારક વાચક બન્ધુઓ !

આ મયુરના દષ્ટાંતથી કવિ શું સૂચવે છે, તે લક્ષ્યપૂર્વક વિચારો અને હૃદયસ્થ કરો—  
કુદરતાનિર્મિત અતિ રમ્ય અને આકર્ષક લાગતાં મયુરપિછની મનોહરતા તો વિશ્વવિદિત છે. મયુરોનો સાચો શણગાર જ એ વડે જ મયુરો લલિત કળાધર કહેવાય છે, અર્થાત્ મયુરોની સૌંદર્યતાનું એ અમૈલિક સાધન છે.

એક સમયે એક દશ્ય એવું બન્ધુ કે:-મયુરે પોતાનાં પિછાં-અંગ પરથી ઉતારી નાખવાની તૈયારી કરી, એ જ વખતે પિછાં ઉઠો વિચાર કરવા લાગ્યાં કે આ મયુરરાજે આ શો અવળો ઉદમ આદર્યો ! શું એ આપણા ઉદ્ભવસ્થાનને આટલોએ વિચાર નહીં આવતો હોય કે આ પિછાં મારા શરીરજન્ય છે, મારાં આશ્રિત છે, આજ સુધીમાં અમે પરસ્પરના સહયોગે આખાય વિશ્વને આનંદ સાથે આશ્ચર્ય પમાડી રહ્યાં છીએ. ! ! !

આવો ગંભીર વિચાર કરી પિછાંઓ લાગણીપૂર્વક મયુરરાજને વિનંતી કરવા લાગ્યાં કે ઓ ! અમારા ઉત્પાદક ? આ શું કરો છો ? વિચાર તો કરો કે:-

અમે સૌંદર્યલયાં છીએ, અને અમે સૌ આપની પાછળ લાગેલાં જ છીએ ( આશ્રિત છીએ ) માટે અમને તમારા અંગથી ઉતારી ન નાખો-જૂદાં ન પાડો ! એટલું નમ્રભાવે માગીએ છીએ તે સ્વીકારો ! કેમકે આપણે પરસ્પર સહાયથી જ રમ્યતા ધરીએ છીએ, જુઓને “ સિંહ તથા વનઃ માયુ અને પાઘડી; એ જ પ્રમાણે આપ અને અમે ( પિછાં ) છીએ, માટે આપણા બનેલા હિત માટે પુનઃ વિનંતિ કરીએ છીએ કે, હે મયુરરાજ ! અમારો ત્યાગ ન કરો ! ! !

આટલી બધી આજ્ઞવતાભરી વિનંતિ કર્યા છતાં જ્યારે મયુરે પોતાનો હંઠ ન જ છોડ્યો ત્યારે પિછાંઓએ છેવટના ખરા શબ્દો સંભળાવી દીધા કે:-હે નીલકંઠ ! આ તમારા સાહસથી ખરી હાની તો તમને જ છે, કેમકે જ્યારે તમે અમને તમારા અંગથી જૂદાં કર્યા ત્યારે નિશ્ચયપૂર્વક સમજ્યો કે, અમારા આહક તો અનેક છે, તમે અમને છૂટાં કર્યાં કે તરત જ અમે તો રાજ-મહારાજના મુગટમાં કે કોઈ પવિત્ર દેવસ્થાનમાં માનપૂર્વક સ્થાન પામીશું જ પણ હે મેાર ! તું તો ખાંડો કહેવાઈશ ! હવે બસ ! કિમધિકમ્.

બહાલા વાંચનારાઓ આ કુદરદાનીની અન્યોક્તિ છે. દુનિયાના વહેવારમાં, રાજ્યકાર્યમાં, દેવકાર્યમાં, જ્યાં સૂક્ષ્મતાથી બેઈ શકવાનું આવશ્યક છે, ત્યાં આ અન્યોક્તિ સુવર્ણક્ષેત્રે લાખી રાખવા જેવી સહજોષક છે.

રેવાશંકર વાલજી બધેકા

# આત્મ મી માં સા

લેખક આ૦ શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિશ્ચ મહારાજ

જે કાળે જે ઉદયમા આવ્યુ હોય તે વેદુ જ પડે છે પછી તે આત્માને ગમે કે ન ગમે પણ લોગવ્યા મિવાય છૂટકો જ નથી મારાનો ઉદય સંધ્યાયે વાછે, છતા નળળુ ઉદયમા આવે અને તે અતીચ્છાએ પણ લોગવણુ પડે

સુખ તથા દુઃખના વિકારો દેહમા થાય છે આત્મા તો અવિકારી છે. છતા અનાદિકાળમા કર્મસંયોગથી આત્મા પોતાનામા સુખદુઃખનો આરોપ કરે છે આ આરોપ કરવાની ટેવને લઇને આત્મા કર્મથી છૂટી શકતો નથી. કર્મથી છૂટી જવારૂપ મુક્તિ મેળવવાની ઇચ્છાવાળા આત્માઓએ દેહ તથા આત્માની ભિન્નતારૂપ સમ્યક્ત્વને મેળવી તેને દ્રઢ કરવા નિરતર પ્રયત્ન કરવો જોઇએ

જેમ ધીન્તના ઘરમા આગ લાગે તો આપણને હર્ષ કે શોક થતો નથી અને ધીન્તનુ ઘર બળે છે તેમા મારે શુ ? એવી ભાવના તથા શ્રદ્ધા આપણી વૃત્તિમા પ્રાપ્તિ બનત કરે છે, તેવી જ રીતે દેહમા ઘવાવાળા વિકારોમા લેહભાવનાનુ ચિત્તવન આત્મા કરે તો દેહમા થતા વિકારોની અસર લેશ માત્ર પણ આત્માને થઈ શકતી નથી આ અવસ્થાનુ નાન ધર્મ સ્વરૂપ રમણતા-વિકાસ-ભગૃતિ વગેરે વગેરે કહેવાય છે

ધર્મ એટલે અનંત આનંદ, અનંત જીવન, અનંત સુખ દેહમા થતા કર્મજન્ય વિકારોથી વ્યાકુળ થનાર, અનંત આનંદ, જીવન અને

સુખ મેળવી શકતો નથી પુન્યકર્મ તથા પાપકર્મ બંને કર્મોના વિકારો દેહમા થાય છે જેનુ ધીન્તુ નામ વિપાક ઉદય છે આ બંને પ્રકારના ઉદયમા ધર્મને ન ઓળખનાર આત્મા વ્યાકુળ થાય છે

વ્યાકુળતા-વિષમભાવ, વિભાવ અને અવ્યાકુળતા એટલે સગલાવ, સ્વરૂપમણ્વતા અર્થાત્ વિકાસ-આનંદ-સુખ પુન્યકર્મના વિકારને અનુકુળ માની રાગ કરવો અને પાપકર્મોના વિકારને પ્રતિકુળ માની દ્રેવ કરવો તે જ વ્યાકુળતા સમદ્રેવથી વ્યાકુળતા થાય છે અને વ્યાકુળતાથી રાગદ્રેવ થાય છે

આત્મા અવિકારી છે અને જડ વિકારી છે. જે આત્મા ઉપર કર્મજન્ય દેહમા થતા વિકારોની અસર વાય છે, તે આત્મા ઉપર દેહથી વિભાજનજન્ય જગતમા થતા વિકારોની અસર થાય છે અસર થવી એટલે કર્મજન્ય-જડજન્ય-વિકારોના પોતાનામા આરોપ કરવો-વિકૃતિ-મારૂ સ્વરૂપ છે વિકારો મારામા થાય છે-હું વિકારી છું એમ માની લેવુ.

સ્ફટિક અવિકારી શુદ્ધ છે અને વિવિધ વર્ણના તાતલુ વિકારી છે વિચિત્ર વર્ણના તાતલુને સંયોગ સ્ફટિક સાથે થવાથી સ્ફટિક વિવિધ વર્ણવાળુ દેખાય પણ વાસ્તવિકમા તેમ નથી વિકારી શુદ્ધ વસ્તુમા વિકારી અશુદ્ધ મળે તો શુદ્ધ વિકારી અશુદ્ધ બની શકે છે, કારણ કે વિકારી છે પણ અવિકારી સ્વભાવથી શુદ્ધ વસ્તુમા વિકારી સ્વભાવથી અશુદ્ધ લાગે તો અશુદ્ધ ધર્મ શકતુ

નથી. કારણ કે અવિકારી છે. સ્વભાવથી શુદ્ધ છે. સ્ફટિક જેવો આત્મા અવિકારી શુદ્ધ હોવાથી વિકારી કે અવિકારી શુદ્ધ કે અશુદ્ધ વસ્તુનો સંયોગ થવા છતાં આત્મા અવિકારી શુદ્ધ જ રહેવાનો, સ્વરૂપમાં જ રહેવાનો. કોઈ પણ વિકારી વસ્તુના સંયોગથી આત્મા વિકારી બની બાકી તો પછી તેનો જ્ઞાનગુણ નષ્ટ થઈ બાકી. અથવા તો જે વસ્તુનો સંયોગ થયો તે જ વસ્તુના જ્ઞાનવાળો બને, તેનાથી ભિન્ન-ઇતર વસ્તુઓને બાળી શકે નહિ. જેમકે કાગળ વિકારી શુદ્ધ વસ્તુ. આરિસો-અવિકારી સ્વભાવથી શુદ્ધ વસ્તુ. કાગળ ઉપર ઘોડાનું ચિત્ર કાઢીએ તો કાગળ ઘોડાના રૂપમાં વિકૃત થઈ બાકી છે. તેના ઉપર માનવીનું ચિત્ર કાઢી શકાય નહિ. અથવા તો ઘોડાના રૂપમાં વિકૃત થયેલો કાગળ માનવીનું રૂપ ધારણ-ગ્રહણ કરી શકે નહિ. આરિસોમાં તેમ નથી. કારણકે અવિકારી છે. તેથી નર, વાનર, ઘોડો આદિ અનેક વસ્તુઓને ગ્રહણ કરે છે, છતાં તે સ્વરૂપમાં વિકૃત થતો નથી. આત્મા પણ આરિસોની જેમ હોવાથી અનંતી વસ્તુને બાળે છે. અર્થાત્ વસ્તુમાત્રનું પ્રતિબિંબ આત્મામાં પડે છે છતાં આત્મા સ્વસ્વરૂપ બદલતો નથી. વાસ્તવિકમાં વિચાર કરીએ તો સુખ દુઃખ જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી. જડના વિકારોમાં બળી વિકૃત દેખાતો જ્ઞાનનો પ્રકાશ છે. કારણકે સુખ એટલે જ્ઞાન અને દુઃખ એટલે પણ જ્ઞાન. જ્ઞાન સિવાય સુખદુઃખ જેવી ભિન્ન વસ્તુ નથી. વિકૃત દેખાતા જ્ઞાનનું નામ જ સુખદુઃખ છે. સાચું સુખ પણ શુદ્ધ જ્ઞાનને જ કહેવામાં આવે છે. શાતા વેદે છે, અશાતા વેદે છે એટલે સુખ બાળે છે, દુઃખ બાળે છે. વેદનું એટલે બાળવું. જડના વિકારોનું વિકારરૂપે જ્ઞાન તે (સુખદુઃખ, હર્ષ, શોક, ભય, રતિ, અરતિ, હાસ્ય, રાગદ્રેષ વગેરે વગેરે વિકારોમાં વિકારરૂપે પરિણત થવાથી )

અજ્ઞાન કહેવાય છે. અને અવિકારરૂપે પરિણત થયેલું જ્ઞાન કહેવાય છે. અને જ્ઞાનનું જડજન્ય વિકારોમાં અવિકૃતપણે પરિણમન તે જ સાચું સુખ-સાચો આનંદ કહેવાય છે, તેને જ સ્વરૂપરમણતા અને મુક્તિ કહેવાય આવે છે. જ્ઞાન તે મુક્તિ અને અજ્ઞાન તે બંધન-સંસાર. જ્ઞાનમાં વિકાર એટલે જડજન્ય વિકારોમાં મારાપણું અને વિકારોમાં મારું નથી એવું પરિણમન તે અવિકાર. વિકાર તે અજ્ઞાન અને અવિકાર તે જ્ઞાન. અજ્ઞાન તથા જ્ઞાનમાં કેવળ એટલો જ તફાવત રહે છે. જ્ઞાન પણ જ્ઞાન છે અને અજ્ઞાન પણ જ્ઞાન છે. કારણકે જ્ઞાનનો સ્વભાવ જડના વિકારોમાં પરિણમન થવાનો છે. તેમાં વિકૃત પરિણમન તે અજ્ઞાન અને અવિકૃત પરિણમન તે જ્ઞાન. જીવન તથા મૃત્યુને માટે પણ સાચું જીવન તે અવિકૃત પરિણમનું જ્ઞાન છે અને જ્ઞાનનું વિકૃત પરિણમન તે જ જન્મ-મૃત્યુ.

જડના વિકારોને ભોગવનાર-ભોક્તા આત્મા નથી. જડના વિકાર સ્વરૂપ ઇન્દ્રિયો છે. પોતાનાથી ભિન્ન જડના વિકાર સ્વરૂપ વિષયોમાં ભલે ભાગે, પરંતુ આત્માએ તો તેમાં જ્ઞાતા દૃષ્ટા તરીકે રહેવાનું છે. કારણકે આત્મા જ્ઞાતા છે, પણ ભોક્તા નથી. સ્વરૂપ ભોક્તા બાળવું તે જ્ઞાનનું અવિકૃત પરિણમન. વિષયભોગ એટલે જડના વિકારોનો જડના વિકારોની સાથે વિચિત્ર સંયોગ. આ સંયોગ સ્વરૂપ ભોગ આત્માનો હોઈ શકે નહિ. કારણકે આત્મા નિરંતર જ્ઞાનનો ભોક્તા છે. અને તે જ્ઞાન આત્માની સાથે તાદાત્મ્ય સ્વરૂપે છે; પણ સંયોગ સ્વરૂપ નથી. જ્યાં સંયોગ છે ત્યાં આત્માનું ભોક્તાપણું નથી. છતાં બાળવું, માનવું તે જ્ઞાનનું વિકૃત પરિણમન વિભાવ સ્વભાવ કહેવાય. અને જ્ઞાનનું ભોક્તાપણું માનવું તે અવિકૃત પરિણમન. વિષયોનો હું ભોક્તા છું એવો આત્મામાં આરોપ કરવો તે બંધન-સંસાર. અને હું

જડના વિકારોના વિચિત્ર સંયોગોનો લોકતા નથી તે સુક્તિ જડના વિકારોમાં અવિકૃત જ્ઞાનનું પરિણમન તે જ કેવળજ્ઞાન, સુખ, આનંદ અને જીવન કહેવાય છે અને તેને જ ધર્મ કહેવામાં આવે છે કેવળજ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મા સુક્તાત્મા કહેવાય છે પછી તે દેહનો સંયોગી હો કે વિયોગી હો. આટલા ઉપરથી કાંઈક બાણી શકાય કે ધર્મ, અધર્મ, સુખ, દુઃખ, હર્ષ, શોક, આદિ શુ વસ્તુ છે

દેહધારીઓને જે શેત્રમાં જેટલા સમયની સ્પર્શના કરવાની હોય છે તે જન્મક્ષેત્રથી લઈને મૃત્યુક્ષેત્ર પર્યંત અવશ્ય કરવી પડે છે તેની સાથે સાથે ઉદય, ઉદીગ્ધા, ણધ અને નિર્ગમ પણ થયા કરે છે આ ગાંધીય વ્યવસ્થા ક્રમવાગ સંપૂર્ણપણે સર્વજ્ઞો બાણે છે આપણા જેવા ઔદયિક ભાવના વર્તનના અદ્વયો અટકળ પણ કરી શકતા નથી માનવજાતની ભાવનાઓ અને ધારણાઓ પરિવર્તનશીલ હોય છે પણ સ્પર્શના તો અપરિવર્તનશીલ જ હોય છે દરેક સમયની નિર્માણ થયેલી સ્પર્શના સર્વથા દેહસુક્તિ થાય ત્યાં સુધી અવશ્ય થવાની જ

અનાદિકાળથી દેહસુક્તિ આત્માએ એક એક આકાશ પ્રદેશની અનતીવાર સ્પર્શના કરી છે, અને અનતીવાર એક એક પ્રદેશમાં અનંતા દેહ લોગવ્યા છે, છતાં દેહનો મોઢા છૂટતો નથી. દેહને છોડવાનું મન થતું નથી અર્થાત્ મોનની ણહુ જ બીક લાગે છે કેટલો દેહાધ્યાસ ? ત્યાં સુધી મોહનો દ્વય અથવા ઉપશમ થાય નહીં ત્યાં સુધી જીવની દેહવાસના છૂટી શકતી નથી અને દેહવાસનાને લઈને વારંવાર મૃત્યુ થવાનું જ અને મૃત્યુ, જન્મ સિવાય હોય જ નહિ જન્મ એટલે દેહન યોગ અને મૃત્યુ એટલે દેહવિયોગ

દેહ વગરનો આત્મા-સુક્તાત્મા કેવો હશે તે અત્યારે આપણા લક્ષ્યમાં પણ ન આવી

શકે કાંઈક કે વાસનાશસ્ત્ર દેહ આશ્રિત જીવે ઇંદ્રિયો તવા મનની મારફત બાણવાનો પ્રયત્ન કરે છે, તે આજ ઉપર લોહાના ચરમા અઠાવીને જોવા જેવું છે સ્વચ્છ-આવરણરહિત આજ સ્વતંત્રપણે જે કાંઈ જોઈ શકે છે તે લોહાના ચરમા દ્વારા પરત ત્રપણે જોઈ શકતી નથી

જ્ઞાન, સુખ, જીવન, આનંદ મેળવવામાં આત્મા સ્વતંત્ર હોવા છતાં મોહાધીન થઈને મતે જડથી મળે છે, જોવી અનાદિની મિથ્યા શ્રદ્ધા તેની ખરે નહીં ત્યાં સુધી સમ્યક્જ્ઞાન કહેવાય નહિ અને સમ્યક્જ્ઞાન સિવાય ધર્મના નામે કરવામાં આવતા ગાંધા પ્રયત્નો નકામાં છે, માટે મોહના ઉપશમભાવથી થવાવાળી ભાવનાઓ ને ધાણાઓ જ આત્માનું હિત કરવાવાળી છે, ણાક્રી તો ઔદયિકભાવની ભાવનાઓ અને ધારણાઓ આત્માને પરાધીન જનાવવાવાળી હોવાથી આત્માનું કાંઈપણ હિત કરી શકતી નથી, અર્થાત્ આત્માના જ્ઞાન, સુખ, જીવન અને આનંદનો આવિર્ભાવ થવા દેતી નથી

અનંતગાળી ચૈતન્યને જડ કાંઈ કરી શકે નહિ, છતાં અનેક ભયોથી પોતાનું દરેક કાર્ય જડને મોપી દઈ પોતે પ્રમાદી ગાની ગ્હો છે માટે જ ચૈતન્યને ઘણી જ વખત જડ તથા જડના વિકારોનો આશય લેવો પડે છે, જેથી કરી વિકૃત ભાવોગા અનિચ્છાથી લાવીને પોતાને દુષ્ટી રાગી શોકશસ્ત્ર વગેરે વગેરે માનવું પડે છે

આત્મા, જ્ઞાન દર્શન આગ્રિ વીર્ય જીવન શાંતિ વગેરે પોતાની વસ્તુઓ હોવા છતાં કૃત્રિમ જ્ઞાનાદિ માટે જડનો આશ્રિત બને છે મોહની મત્તા નીચે રહેલો હોવાથી પોતાની સાચી વસ્તુઓ ગમતી નથી જનાવવી વસ્તુઓમાં જ આનંદ માને છે, અને તે વસ્તુઓનો સંક્રમ કરવામાં અનેક વિપત્તિઓ સહન કરે છે, પોતે તેનો શુભામ બને છે જડનો જરા થણ વિશ્વામ

રાખવા જેવું નથી. જડની ઉપર શ્રદ્ધા રાખનાર આત્માઓને ઘણું જ ખમવું પડે છે. આંખ કુટી જાય, કાનનો પડદો ફાટી જાય, લકવો થઈ જાય, જલોદર, કઠોદર થઈ જાય વગેરે જડના વિલાસોમાં પ્રમાદી આત્માઓની કેવી દશા થાય છે તે આપણે જોઈએ છીએ. જડ અમને સુખ આપશે અમને જ્ઞાન આપશે અમારું આનંદનું સાધન મેળવી આપશે ઇત્યાદિ જડ ઉપરની શ્રદ્ધા આત્મા જ્યાં સુધી રાખી રહ્યો છે ત્યાં સુધી ખરી વસ્તુના અભાવે-પરિણામે આત્માને જડવત્ ગનવું પડશે. માટે જડ ઉપરની શ્રદ્ધા કાઢી નાખવી જોઈએ. જડનો જરાયે વિશ્વાસ ન રાખતાં પોતાની વસ્તુઓનો વિકાસ કરવો જોઈએ, તો જ પરિણામે આત્માને સુખ શાંતિ મળી શકશે. કેવળજ્ઞાનીઓ વિકાસી આત્માઓ જ છે. જરાયે અશાંતિ-અસુખ કે ભય, લલે આંખ કુટી જાય કે પડદો ફાટી જાય, અથવા તો ગમે તેવો જડનો દુઃખદાઈ વિલાસ કેમ ન હોય, વિકાસી આત્માને કંઈ પણ અસર થતી નથી. માટે વિકાસના માર્ગમાં જ નિરંતર પ્રયાણ કરવું એ આત્માઓને અત્યંત હિતકારી છે.

કર્મની ક્ષીણતા આત્માને અતીવ ઉપયોગી છે. સંયોગ માત્ર વિયોગાંત હોય છે. કર્મનો આત્માની સાથે સંયોગ હોય છે, માટે જ તે વિયોગવાળાં હોય છે. કર્મની નિર્જરા તે આત્મ પ્રદેશોથી કર્મનું વિખુટા પડવું-વિછડવું. અને ક્ષય તે પુણ્યલસ્કંધોનું-કર્મપરિણતીનું

ત્યાગવું. કર્મપરિણામને પ્રાપ્ત થયેલા પુણ્યલસ્કંધો નૂતન પુણ્યલસ્કંધોને કર્મપરિણામી બનાવવાને આત્માની સહાયતા વડે પ્રત્યેક ક્ષણે પ્રયત્નશીલ રહે છે, ત્યારે ઉપયોગસ્થ-સ્વભાવસ્થ આત્મા સ્વશક્તિવડે કર્મપરિણામી પુણ્યલસ્કંધોને કર્મ વિપરિણામી બનાવવાને પ્રયત્ન કરે છે. આ પ્રમાણે ઉભય મલ્લોત્તું નિરંતર દ્વંદ્વ યુદ્ધ આદ્યા જ કરે છે. નિર્જરા ઇષ્ટ આત્મા સ્વસ્વરૂપનો લોકતા શીઘ્ર થઈ શકે છે. સુખ તથા દુઃખ શુભાશુભની નિર્જરા જ છે. શુભની નિર્જરા પ્રાણીઓને વધુ ઇષ્ટ હોય છે, અને અશુભની નિર્જરા કોઈક જ પ્રાણીને ઇષ્ટ હોય છે. જ્ઞાની પુરૂષોને ઉભય નિર્જરા ઇષ્ટ હોય છે. ઉભય નિર્જરામાં સમભાવ હોય છે. આપણે પણ ઉભય શુભાશુભની નિર્જરામાં સમભાવે રહેતાં શીખવાની ટેવ પાડવાની જરૂર છે. ઉભયની નિર્જરા સિવાય આત્મશુદ્ધિ થઈ શકતી નથી અને શુદ્ધિ સિવાય આત્મવિકાસ થઈ શકતો નથી. કર્મોના ઉદયાધીન વિયોગમાં સુખ શાંતિ અનુભવવી, વેદવી અને ઉદયાધીન જ સંયોગોમાં ખિન્નતાનો અનુભવ કરવો એ જ આપણા માટે વધુ ઇષ્ટ છે. શુભાશુભ કર્મની ક્ષીણતાએ જ દેહાદિ શુભાશુભ કર્મવિકારોની પણ ક્ષીણતા અવલંબીને રહેલી હોય છે. માટે આત્મ પ્રદેશોમાં થતા અશુભ ઉદયાધીન થતા બાહ્ય કર્મવિકારોમાં ક્ષીણતા જણાય તો કંઈપણ શોચ કરવો નહિ.

### મજન :—

અંતર કો પટ ખોલતો રે, સંત મીલેગા,

મહંત મીલેગા, અનંત મીલેગા.

અં ૦ ૧

હૃદ ઇન્દ્રીકો કૂટ દૂટ ખીન, ઉલટા સંત ગિલેગા. અં ૦ ૨

ધ્યાન કી કૃત્રીયામે સંત ખિરાજે, દગઝરણે ચિપલેગા. અં ૦ ૩

કરે કરૂણા તળ સંત મહંતા, ભવ જંદગર કટેગા. અં ૦ ૪

આત્મરામ સુધારસ દરિયા, કાંતિ હિલે જયું હિલેગા. અં ૦ ૫

# ભવસ્વરૂપ-ચિંતવન

( અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૯૮ થી ચાલુ )

લેખક—મુનિ પ્રણવવિજયજી ( સ વિજ્ઞાપાક્ષિક )

સંસાર ભય કરે આટલી છે.

“ મહાકષ્ટે કરીને પામેલી ધર્મદ્રવ્યના લેશ-રૂપી ભિક્ષાને ગ્રહણ કરીને ભવાટવીમા પ્રયાણ કરનારા ભવ્ય જનોને સ્ત્રીઓના સ્તનરૂપી વિષમ દુર્ગામા રહેલો કામદેવરૂપી ગળવાન ભિલ્લ લૂટી લે છે, માટે એવી ભવાટવીમા સહાય વિના ગમન કરવું ઉચિત નથી ”

વિવેચન-હે વિવેકી ! આ કહેવામા આવે છે એવી ભવાટવીને ઘણા દુઃખ અને ઉપદ્રવરૂપી શિકારી જાનવરોનો વ્યાધાત હોવાથી શાસ્ત્ર જ્ઞાન અને સુકૃતાદિક સાર્થના અર્થાત્ સઘની સહાય વિના ગમન કરવું ઉચિત નથી એટલે સુખકારક નથી, કેમકે તે ભવાટવીમા જે ભવ્ય જનો મહાકષ્ટે કરીને વ્રતપાલનાદિક ધર્મ દ્રવ્યના લેશરૂપ કાષ્ઠક ભિક્ષાને પામીને પ્રયાણ કરે છે, તેમને વામાક્ષીના-મનોહર નેત્રવર્ણી સ્ત્રીઓના સ્તનરૂપી વિષમ-ઝોઈથી જીતી ન શકાય તેવા કિલ્લામા નિવાસ કરનાર કામદેવ-રૂપી ગળવાન ભિલ્લ લૂટી લે છે એટલે વિશેષ કરીને ધર્મરૂપ ધનરહિત વરી દે છે

આ સંસારકૃત ઘટનામય હોવાથી  
મિથ્યા છે.

“ જે સંસારને વિષે ” આ ધન મારું છે, આ ઘર મારું છે, તથા આ પુત્ર-સ્ત્રી વગેરે મારું છે, એવા વિપર્યાસપણાવી વારવાર ઘણું દુઃખ પામ્યા છતાં પણ અસત્ય સુખના મદને

ધારણ કરનારા લોકો રહેલા છે એવો આ સંસાર અસત્ રચનામય છે તેથી વિવેકી પુરૂષ આસક્તિ પામતા નથી

વિવેચન-આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સંસાર વસ્તુ સ્વભાવને એટલે આત્મસ્વભાવને આશ્રિત કરનાર કૃત્રિમ ભાવની રચનારૂપ છે તેથી કરીને વિવેકી-તત્વાતત્ત્વનો વિચાર કરનાર મનુષ્ય આ ભવવાસને વિષે આમજાત થતા નથી જે સંસારના મનુષ્યો આ ધન મારું છે, આ ઘર મારું છે આ પુત્ર-સ્ત્રી વગેરે તથા અત્યાદિક મારું છે, આ પ્રમાણેના વિપર્યાસને લીધે વારવાર તેમને ઘણું દુઃખ પ્રાપ્ત થયા છે તો પણ મિથ્યા-અસત્ પોતાના પિંડરૂપથી જ કલ્પના કરેલા મૃગતૃષ્ણાની જેવા અને અવિગ્રમાન એવા સાતા સુખના અભિમાનને એટલે સુખીપણાના અભિમાનને ધારણ કરતા છતાં તેમા નિવાસ કરે છે અર્થાત્ સુખની નહિ છતાં પણ સુખની પ્રાપ્તિ વાળા થાય છે

આ સંસાર કારાગૃહ છે.

“ જે સંસારરૂપી કારાગૃહમા-કેદબાનામા પ્રિયાપરનો સ્નેહ બેઠી સમાન છે, પુત્રાદિક પરિવાર પહેરેગીર ચોદા સમાન છે અને દ્રવ્ય નવિન બધનસદૃશ છે, તથા જે કારાગૃહ મહારૂપી અશુચિએ કરીને ભરેલું છે અને વ્યસનરૂપી ખીલોના સંસર્ગથી ભયકર છે, એવા આ સંસારરૂપી કારાગૃહમા પિંદાન્ પુરૂષને ઝોઈ પણ સ્થાને રતિ-પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતી જ નથી ”



**વિવેચન**-હે પ્રાણી ! આ કહેવાતા હેતુથી આ સંસાર કારાગૃહ એટલે અપરાધીઓને નિરોધ કરવાતું કેદખાતું છે એમ તું જાણ. તેવા કારાગૃહરૂપ સંસાર હોવાથી આ ભવને વિષે કૃત્યાકૃત્યનું વિવેચન કરવામાં પંડિત એવા પુરુષોને કોઈ પણ સ્થાને રતિ-પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. જે ભવરૂપી કારાગૃહમાં સ્ત્રી ઉપરનો પ્રેમ તે બેડી સદૃશ છે. તે બેડીમાં પડેલાથી નાસીને અન્યત્ર જઈ શકાતું નથી. માટે પ્રિયાનો સ્નેહને નિગડ-બેડીની ઉપમા આપી છે. તથા પોતાનો જે પરિવારવર્ગ તે પહેરેગીર સુલટ જેવો છે. અર્થાત્ પરિવારથી વીંટાએલો પુરુષ નાશીને સંસારથી દૂર જઈ શકતો નથી, તેથી તેને પહેરેગીરની ઉપમા આપી છે. તથા ધન-દ્રવ્ય એ નવિન-અપૂર્વ રત્નજુઆદિકના ગંધન-રૂપ છે. ધનની આશામાં ગંધાયેલો પુરુષ અપરાધી થયેલા કેદીની જેમ નવી નવી જાતિના પરાભવને પામે છે તથા તે કારાગૃહ ધન અને યૌવનાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલા અભિમાનરૂપી અપવિત્ર પદાર્થથી ભરેલું છે. અર્થાત્ અભિમાની પુરુષ અપકીર્તિરૂપ દુર્ગંધને પામે છે તથા તે કારાગૃહ ધનપુત્રાદિકના વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા વ્યસનો-કષ્ટોરૂપી સર્પના નિવાસસ્થાનોના સસર્ગથી દોડણુ-ભયંકર છે.

**આ સંસાર સ્મશાનરૂપ છે.**

“જેને વિષે મહાક્રોધરૂપી ગુધપક્ષી રહેલા છે, ચપળ એવી અવિરતિરૂપ શિયાળણી રહેલી છે, કામદેવરૂપી ધ્રુવઠ પ્રગટ રીતે કટુ શબ્દ કરતો સ્વેચ્છાએ કર્યા કરે છે, શોકરૂપી અગ્નિ પ્રદીપ્ત રહેલો છે, તથા જેમાં ચોતરફ વિસ્તાર પામેલા અપયશરૂપી ભસ્મના ઢગલા જોવામાં આવે છે. એ પ્રમાણે હોવાથી આ સંસાર સ્મશાન સરખો જ છે. તેથી તેમાં સ્મણીયતા શી ? કાંઈ જ નથી.”

**વિવેચન**-આગળ કહેવામાં આવતાં કાર-

ણોથી આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સંસાર સ્મશાન સદૃશ છે એમ જાણવું. આ સંસારરૂપી સ્મશાનમાં મહા અનંતાનુગંધી ક્રોધ કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી અકાર્ય કર્યા વિના નિવૃત્તિ જ પામતો નથી, તેવા મહાક્રોધરૂપી ગુધ-માંસાહારી પક્ષી રહેલા છે. પોતાના અને બીજાના રૂધિર તથા માંસને ખાનાર હોવાથી તેને આ પ્રમાણે ઉપમા આપી છે. તથા માંસાદિ ભક્ષણ કરવામાં ચપળ એવી અવિરતિરૂપ શિયાળણી બ્રમણ કરે છે. અવિરતિમાન સર્વભક્ષી હોવાથી તિર્થ-અના સ્વભાવવાળો છે તેથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે. તથા કામદેવરૂપી ધ્રુવઠ પ્રગટ રીતે વિવેકી જનને દુઃખદાયી શબ્દ કરતો સ્વેચ્છાએ પરિબ્રમણ કરે છે. કામદેવ દિવસે દેખી શકતો નથી, (પ્રાચે દિવસે ઉત્પન્ન થતો નથી) કટુ ભાષણ કરનાર હોય છે, અને સ્વેચ્છાચારી હોય છે તેથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે. તથા જ્યાં શોકરૂપી-કટુ વસ્તુના વિયોગાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલા ચિત્તના ઉદ્વેગરૂપી અગ્નિ પ્રદીપ્ત થયેલો દેખાય છે. સંતાપનો હેતુ હોવાથી શોકને અગ્નિની ઉપમા આપી છે. તથા ચોતરફ વિસ્તાર પામતા અપયશરૂપી ભસ્મસમૂહ પડેલો છે. અસાર હોવાથી તથા સલિન કરનાર હોવાથી અપયશને ભસ્મની ઉપમા આપી છે. અને તે અપયશ સંસારમાં વસતા પ્રાણીઓને પ્રાપ્ત થાય જ છે.

**આ સંસાર વિપવૃક્ષ જ છે.**

“આ સંસાર વિપવૃક્ષરૂપ છે. કેમકે ધનની આશારૂપ જે (વિપવૃક્ષ)ની છાયા માત્ર પણ અતિ વિષમ મૂર્છાને આપનારી છે તથા સ્ત્રીઓના વિદાસરૂપ જેને પુષ્પરાગ પણ મોટા વિકારને માટે થાય છે. તથા જેના ફળનો આસ્વાદ નરકના વિસ્તીર્ણ વ્યાધિઓના સમૂહરૂપ છે. એવા આ સંસારરૂપી વિપવૃક્ષને વિષે બુદ્ધિમાન પુરુષોએ આસ્વાદાણવી યોગ્ય નથી.”



સં મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ-પ્રાતિજ.

શ્રી ખધક મુનીશ્વરનું નામ જૈન ઇતિહાસમા સુવર્ણાક્ષરે નોધાયું છે એ મહાપુરુષ પવિત્ર હતા, અશુભ સ કલ્પ પણ એમને હેયામા પ્રાય આવેલા નહિ એમને તેનો ખ્યાલ સરખોય નહિ છતાં પણ એમના પૂર્વજીવનના સ સારિક સખધી રાજાને એઓને અગે અબલુપણે તદ્દન વિપરીત કલ્પના આવી

એકવાર એમ ગન્યું કે, તે રાજા પોતાની રાણી સાથે મહેલના ઝરખે ભેઠો હતો એ વખતે રસ્તા ઉપરથી શ્રી ખધક મુનીશ્વર પોતાની મુનીશ્વર્યાપૂર્વક જઈ રહ્યા હતા એ મુનીશ્વર રાણીના સ સારિપણના ભાઈ હતા આથી જાહેને ભાઈને ઓળખી લીધા

પહેલા જે અવસ્થામા ભાઈને ભેળેલા, તે કરતા અત્યારે ઘણી જ વિલક્ષણ અવસ્થામા તેણીએ પોતાના ભાઈને ભેળ્યા હાડકાનું ભરેલું ગાડું ચાલતા ખખડે, તેમ શ્રી ખધક મુનીશ્વરના હાડકા ખખડતા હતા એ મહાત્માએ ઉચ્ચ તપશ્ચર્યાથી પોતાના દેહને હાડકાના માળા જેવો બનાવ્યો હતો છતાં તેઓ ઉચ્ચ વિહાર કરતા હતા તે મહાપુરુષને તો શરીર આવું થઈ ગયું તેનું જરાય દુષ્ક થતું ન હતું પણ બેનને નો પોતાના ભાઈનું હેત હૈયે રહ્યું હતું ભાઈ પ્રત્યેના મોહના યોગે તે ગજગણીની આખમા આસુની ધાગ વહેવા લાગી આ વસ્તુ રાજાએ ભેળ

**વિવેચન—**હે ભલ્ય પ્રાણીઓ ! કહેવાતા કારણને લીધે આ સમાર જ વિષવૃક્ષ મગાન છે મહા મૂર્છા ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તથા પ્રાણનો નાશ કરનાર હોવાથી તેને વિષવૃક્ષની ઉપમા આપી છે આવા વિષવૃક્ષ ઉપર બુદ્ધિમાને વિશ્વાસ રાગવો યોગ્ય નથી તે ભવરૂપી વિષવૃક્ષ કેવો છે તે કહે છે—ધનની આશા—પ્રાપ્તિ ઝરવાની ઇચ્છારૂપ જે વિષવૃક્ષની છાયા પણ એટલે વૃક્ષ તો દૂર રહેા માત્ર તેની છાયા પણ અતિ વિષમ મૂર્છાને—ચૈતન્ય રહિત—પણાને આપનારી છે ધન એ વિવેચનો નાશ કરનાર તથા આશા—તૃણાને વિશ્રામ આપનાર છે તેથી તેને વિષતરૂની ઉપમા આપી છે. તથા

સ્રીઓના હાવભાવ શ્રુ ગારાદિક ચેષ્ટારૂપ વિલાસો જે વૃક્ષના પુષ્પરાગમદસ છે, તે પણ અતિ મોટી વિકૃતિને માટે એટલે મહા મોહનીય કર્મનો ખધ અને ઉદય કરનાર એવા વિકારને માટે થાય છે સ્રીઓના વિલાસ મહા પાપ-ખધના ઢારણ હોવાથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે તથા જે વિષતરૂના કૃળનો સ્વાદ વિરતીર્ણુ એવા અસહ્ય નરક સખધી વ્યાધિઓના—દસ પ્રકારની વેદનાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલી પીડાઓના સમૂહરૂપ છે સાસારિક સુખમા નિમગ્ન થયેલા જીવોને આ ભવમા વ્યાધિઓ અને પરભવમા નરકાવાસ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી તેને તે ઉપમા આપી છે ( ચાલુ )



એ આંસુ જોતાની સાથે જ, શ્રી ખંધક સુનીશ્વરના અશુભોદયનાં યોગે, રાજના હૃદયમાં દૃઢ કલ્પના જન્મી. રાજના હૈયામાં રાણીનાં પૂર્વજીવનના લક્ષ પહેલાનાં જીવનનાં સદાચાર માટે કુશંકા થઈ. જરૂર આ માણસ રાણીને બંધ હોવો જોઈએ, માટે જ એને આવી દશામાં જોઈને રાણીને આંસુ આંધ્યાં, રાજએ તે અવસરે આ કલ્પના કરી.

રાણીને તેણે આવી પૂછ્યું નહિ, અને તેને ખબર ન પડે એ રીતે રાજએ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરની જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે, મારાઓને મોકલ્યા. મારાઓ રાજના હુકમ સુજળ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરની પાસે આવ્યા અને રાજની આજ્ઞા તેઓને કહી સંભળાવી. શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે આ સાંભળીને વગર આનાકાનીએ તેઓને શાંતિથી સંભાળપૂર્વક કહ્યું કે; ભાઈ થકી, પણ તમે વધુ ભલાઈ કરનાર છો! વિના કારણ-કશા પણ અપરાધ વિના, જીવતાં ખાલ ઉતારવા આવે, તેવાઓની સામે પણ દુર્ભાવનો એક અશેષ તેઓશ્રીના હૈયામાં નહોતો.

તેઓને મન ઉદારતા, ગંભીરતા કે ધીરતાની કપરી કસોટીનો આ અવસર હતો. તે મહાસુનીશ્વરના હૈયામાં ઉદારતા-કરુણા સ્વયં-ભૂરમાણુ સાગરની જેમ ભરી હતી. તેઓના હૃદયમાં એ જ એક સદ્વિચાર સ્ફૂર્યો કે, આ આવ્યા એના માલીકે એવી આજ્ઞા કરી માટે એમના માલીકને આવી આજ્ઞા કરવાની યુદ્ધિ મારા અશુભોદયના યોગે જન્મી. મારે તે કર્મને અવશ્ય એક વેળાએ ખપાવવા જ છે ત્યારે મારા કર્મને ખપાવવામાં સહાય કરનાર આના જેવો બીજો ઉપકારી કોઈ નથી. ઉત્તમ કોટિની ઉદારતા અને આત્માનુલક્ષિતાના યોગે મહાપુરુષોને આવી ભાવના આવે-એ સહજ છે.

શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે પોતાના શરીરની જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે આવેલા, તે મારાઓને એમ પણ કહ્યું કે, ‘તમે કહો એવી રીતે હું ઉભો રહું કે જેથી તમને મારી ખાલ ઉતારતાં તકલીફ ન પડે! કારણ કે મારી કાયા તપશ્ચર્યાના યોગે કઠણ થઈ ગઈ છે. જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે આવેલાને પણ તકલીફ ન પડે, એ વિચાર તેવા મહાપુરુષોને જ આવે, જેઓ ક્ષમાના અખંડ ભંડાર હોય.

તે મહાત્માના હૃદયમાં શુભ ભાવનાઓ રમી રહી હતી, આ કારણે જ તેઓએ આ વિચાર કર્યો કે, મારું કોઈ બગાડતું નથી. મારા પૂર્વકાલીન દુષ્કૃત વિના મારું ખરાબ કરવાતું સામર્થ્ય કોઈમાં નથી. સામા આત્માને મારું બગાડવાની જે દુર્બુદ્ધિ સૂઝી તે મારા પાપ કર્મના યોગે. ખરી રીતે આ રાજ કે તેના મારાઓ-નોકરો મારું સારું કરે છે. મારા પૂર્વ સંચિત પાપકર્મોને ઝટ લોગવવામાં તેઓ મને સહાય કરે છે. આથી તેઓ મારા ઉપકારી છે.

આમ શુભભાવનામાં રમતા તે સુનીશ્વરનાં કર્માવરણો જેમ દૂર ટળતાં ગયા, તેમ મારવા આવેલા નિર્દય મારાઓ બાંહે શરીરની ખાલને ઉતારતા ગયા. ક્ષમાશીલ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે તે વેદનાને આમ સમભાવપૂર્વક સહન કરી અંતે શરીરની સંપૂર્ણપણે ઉતરી અને કર્માવરણો દૂર ટળ્યાં. આથી કૈવલ્યજ્ઞાનને પારખી તેઓશ્રી પરમધામમાં સ્થિપાવ્યાં. ત્યાં જન્મ, જરા કે મૃત્યુ, કર્મ, કપાય કે સંસારનાં બંધનો કદિ કાલે આત્માની સ્વતંત્રતાને લૂંટી લેવાને સમર્થ નથી. આથી પરમધીનતાનાં બંધનોથી મુક્ત તેઓ સાચા સ્વાધીન બન્યા.

( દિવ્ય દર્શનમાંથી )

# સમયં મા પમાણ ।

✠

‘બ્રાહ્મી અને સુંદરી’

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ શાક્ત્રી

(ગતાક ૯ અકના પૃષ્ઠ ૧૭૮ થી ગાયુ)

(૧)

સુંદરી—બહેન, તુ તો જીવન પલટો કરી ચુકી, અને હું તો રહી ગયું ।

બ્રાહ્મી—વાત માચી પણ એમા દોષ કોનો ? ત્હને નથી લાગતું કે ધગ્ધી જ તુ ઢીલી હતી ? આપણા વચ્ચેની વાત યાદ કર ‘સ્ત્રી જાત તે કુવારી રહી સાબળી છે ।’ એ ત્હારો અમત્કારિક સવાલ વારવાર પૂછતો ‘પુરૂષ કે સ્ત્રી ઉભયમા આત્મા તો સગ્ગો જ છે, અને કંટ્યાણુપ ધનો કારી આત્મા જીવન-વાર માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રતમેવનના શાગ્ય લે એમા જેમ કંઈ અનુકતુ નથી, તેમ સયમનો રાહ સ્વીકારે એમા પણ કંઈ જ વાધો નથી એ મારો જવાબ મળતો ’ હું માનુ છું ત્યા સુધી એથી ત્હને સતોષ થયો હતો છતા જ્યારે પ્રભુ સમક્ષ પવિત્ર એવી ભાગવતી દીક્ષાનો નિયમ ગ્રહણ કરવા હું ઉભી થઈ ત્યારે તું કેમ તૈયાર ન થઈ ? મને એ વેળા આશ્ચર્ય ઉપજ્યુ આપણે ઉભયે સાથે જ એ વ્રત સ્વીકારવાની વાત થયેલી ક્યા કારણે વા આકર્ષણે તુ રોકાણી ?

સુંદરી—ભાગિની ! આકર્ષણ જેવું છે જ નહીં હા, કારણ વિના કાર્ય જાનતું નથી એ વાત માચી છે અને મારી જાણતમા એમ જ જાનવા પામ્યું છે એટલે જ તુ નાવડી હકારી ગઈ અને હું કિનારે મ્હો વિકામી ઉભી રહી ! આગારી જીવનને લાત મારી, અનગારપણાનો

સ્વાગ ત્હેં સજી લીધો જ્યારે હું તો સ સાગની એ સળગતી હોળી વચ્ચે ઉભી છું એટલું જ નહીં પણ મારૂં ધ્યેય મિલ્લ કરવામા અવરોધતા વિદ્વેનોની હાગમાળા ગધુ સામે નૃત્ય કરતી અવલોકુ છું

બ્રાહ્મી—ત્હારી આ રામકહાણી પાછળ મને તો એક જ વાત રમતી દ્રષ્ટિગોચર થાય છે અને તે એ જ કે તુ પગલું ભરવામા ડર-પોક છે કાણે કાણે અવનવા પટ્ટા પામતા આ સસારમા સમજી આત્માનું કર્તવ્ય, તો એ હોઈ શકે કે નિશ્ચય કરતા પૂર્વે મર્વ તગ્દનો વિચાર કરી જીવે પણ જ્યાં એક વાત નક્કી થઈ કે પછી બીજી જાણુ જોયા મિવાય એમા અપ લાવે એ વેળા જ્ઞાની ભગવતનું વચન આજ સન્મુખ રાખે સમય મા પમાણ નાનકડા એ સમયે ભલભલાના જીવનોમા જનગ ફેરફાર કરી નાખ્યા છે કહે આવેલાને ભરદગિયે ધકેલી દીધા છે ! ત્હારે અને મ્હારે પ્રવજ્યા સ્વીકારવાની વાત નિશ્ચિત હતી ત્યારે હું ઉભી થઈ તે વેળા તુ કેમ ન થઈ ?

સુંદરી—હું વડિલની આસા મેળવવા ગઈ એમણે નકારો થતા મારા ટાટિયા ઢીલા પડ્યા ત્હારી સાથે ઉભી થવામા મારૂં અતઃ અવિનય જોઈ રહ્યું !

બ્રાહ્મી—અહ, ત્યારે શા સાડ નિરાશાના મૂર કહાડે છે ? જાહુંજાલિ સરળા શૂરવીરની બહેન, જેવું નામ તેવા શુભ અને રૂપમા તો દેવલોકની અપ્સરાને પણ હાગ આપે એવી

સુંદરીને સ્વામિની પદે સ્થાપવાના અભિલાષ વર્ષોથી સેવન કરનાર મારો પ્રિય બ્રાતા ત્હને શું એટલો બધો લોળો લાગ્યો કે તું ચાલી ચલાવી પૂછવા ગઇ ત્યારે એકદમ હા લાણી હાથમાં આવેલ રત્ન શુભાવી બેસે !

**સુંદરી**—વડિલને પૂછ્યા વિના આપણાથી કંઈ થાય ખરું ?

**પ્રાક્ષી**—બહેનડી ! શા સારૂ વડિલપણ આગળ આણે છે ? ભાઈને સ્વામી તરિકે સ્વીકારવાની વાત ત્હારા અંતરમાં પણ રમતી જણાય છે. મારી સાથે સંયમ લેવાની લાલે ત્હે હા લાણી હતી છતાં હૃદયના ઊંડાણમાં સ્નેહનું ગરણું વહેતું જણાય છે, તે વિના તું આટલી ચોખવટ કરવા ન બળ્ય. મારી લેગા ત્હારી વાત પણ આવી ગઇ માની કામ કરવા ધાયું હોત તો થઈ બાત. પણ જે પ્રીતિ બરેબર રમતી હોય તો માર્ગ નિરાલો જણાય, તો પછી ત્હારે કહેવું ઘટે કે—વડિલની આજ્ઞા માટે નહીં પણ પ્રીતમના પ્રેમને માટે થોભી !

**સુંદરી**—ત્હારા સરખી દક્ષ સખીને આમ કહેવું, પોતાની સાથે જાળપણથી જેનો ગાઢ સંબંધ છે એવી બહેનના સંબંધમાં આંતરના ઉત્થાર કરવો એ નથી તો શોભારૂપદ અને નથી તો શુદ્ધિમતાના લક્ષણ સુચક.

એર ! આજે તું ત્યાગીના જીવનમાં પાંગરી રહી છું. એ જીવનને ચોપ આપે એવો અંચલો ત્હારા દેહ પર શોભી રહ્યો છે, એટલે આથી પણ સખત શબ્દોમાં ઉપદેશ દેવાનો ત્હારો અધિકાર સિદ્ધ થઈ ચુક્યો છે. એક શ્રાવિકા તરીકે ત્હારે પૂર્વ નાતો વિસરી જઈને—સંસારી દશાની પૂર્વલી વાતો હૃદયપટ પરથી ભૂંસીવાળીને—ત્હારો વિનય સાચવવો જોઈએ. ‘વિનય ધર્મનું મૂળ છે’ એ સૂત્ર ત્હારા અંતરમાં સુવર્ણાક્ષરે કેતરાયેલું છે અને મારા રક્ત સાથે ઓતપ્રોત

બન્યું છે. એટલે જરાપણ એને આંચ ન આવે એ રીતે મારું વર્તન રાખવાનો મેં નિર્ધાર કર્યો છે.

પૂજ્ય સાધ્વીજી, લાલે ને મારા કાર્યમાં આપને પ્રેમની ગંધ આવતી હોય છતાં ત્હારે નિઃશંક કહેવું જોઈએ કે એ ગણત્રી ભૂલભરી છે. તીર્થપતિ શ્રી ઋષભદેવની તનયાને—ઇક્ષ્વાકુ વંશમાં જન્મેલી બાળાને—એ રાગનો રંગ લાગ્યો જ હોય તો એવી કોઈ શક્તિનું એના પર જોર ચાલી શકે તેમ નથી જ કે જે તેણીને ફરજિયાત વિરાગના માર્ગે દોરી બળ્ય હા, ‘સમયં માં પમાણ’ જેવા ટંકશાળી વચન પ્રત્યે બેદરકારી દાખવી, ત્હારી સાથે નિકળવાને ગદ્દે હું જરા પાછળ રહી અને પરિણામ જુદું આવ્યું ! જીવનભરની સખીઓ અને અપર માતાના અંકમાં ઉછરેલી એવી સગી ભગિનીઓ કરતાં પણ વધુ ગાઢ સ્નેહ ધરાવતી બહેનો હોવા છતાં ત્હારા અને ત્હારા રાહ નિરાળા બન્યા છે ! આજે તો દિવસના વધવા સાથે એમાં અંતર વધવાનાં સ્પષ્ટ લક્ષણ નયનપથમાં આવે છે.

છતાં સખી સાધ્વીજી સ્મૃતિપટમાંથી આ સખીશિષ્યાના શબ્દો જરા પણ ઝાંખા ન પડવા દેશો. ‘કેવળ વિનયના કારણે રોકાયેલ હું, સત્વર તમને આવી સખીશ.

વાચક સંવાદના શબ્દો પરથી એટલું તો તારવી શક્યો હશે કે એ જે બહેનો વચ્ચે ચાલી રહ્યો છે. ઋષભદેવ ભગવાનની પુત્રીઓ પ્રાક્ષી અને સુંદરી વચ્ચે એ પ્રાક્ષીએ દીક્ષા લીધા પછી ચાલે છે. ઉલ્લયના અંતરમાં ધરથી જ પ્રવળ્યા લેવાના પરિણામ છે. જ્યાં યુગાદિ જિનેશ કેવળ જ્ઞાન પામી વિનિતા નગરીમાં પધારે છે ત્યાં સૌ કોઈ વાંદવા જવાની તૈયારી કરી રહ્યા છે. નાલિકુલકરના વંશમાં વડિલને અધિકાર ભર-

# અમર આત્મ મંથન

( ગતાંક ૫૪ ૨૨૨ થી શરુ )

લેખક અમરચંદ માવજી શાહ

૧૬૮ જેમ દેહમા વાત, પિત્ત, કફ એ ત્રણે સમયણે પરિણમે છે ત્યાં સુધી દેહારોગ્ય યથાર્થ જળવાઈ ગ્હે છે અને બ્યારે એક પણ દોષ વિષમ બને છે ત્યારે જિભારી થાય છે અને ત્રણે વિષમ બનતા ત્રિદોષરૂપ ભય કર વ્યાધિ થઈ જીવન જોખમાય છે તે જ રીતે આ દેહમા રહેનારો આત્મદેવ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રે કરી સમત્વભાવમા ગ્હેતો છતો અનંત આનંદ અને અનંત શાંતિમા ગ્હે છે, પરંતુ બ્યારે તે ગગ, દેષ, ને અજ્ઞાનમા પશ્ચિમે છે ત્યારે જન્મ, જરા, મરણરૂપ આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિમા આત્મદેવ સપડાય છે

૧૬૯ દરેક યોનીમા મનુષ્યદેહ આત્માને બાણવા માટેનું દેહાદિથી સુકત થવાનું અમૃત્ય સાધન છે એટલે આ દેહભાવને ગૌણ કરી જો આત્મભાવમા જ લક્ષ ધાય તો જન્મ, મરણની ઉપાધિથી સુકત થવાય

૧૭૦ જ્ઞાનનો સાર રાગ દ્વેષનો મોહ અજ્ઞાનનો ત્યાગ કરી સ્વભાવમા સ્થિરતા કળી એ છે સમભાવ એ જ્ઞાનનો સાગ છે જે રાગ દ્વેષ, વિષય, કપાયને જીતે તે જિન, વિતરાગ, પરમાત્મા સ્વરૂપ છે એવું પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવા માટે પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે

૧૭૧ આ કરવું, આમ કરવું, આમ થાય,

તજી લોગવે છે એક તરફ પિતા એવા યુગાદિ પ્રભુના કૈવલ્ય મમાયાર આવે છે. બીજી તરફ આયુધશાળામા ચક્રચરણ ઉપન્યાની પાતંગી મળે છે ઉભય પ્રસંગમા યથાપ્રકારના વિધિ-વિધાનની અને જુદા ગજવીની પોતાની હાજરીની અગત્ય લેખાય ઘડીભર રાજવીના મનમા ઘડભાગ થાય છે કે પ્રથમ કઈ તરફ પગલા પાડું ? પણ સમ્યક્જ્ઞાનથી જેનું હૃદય વાસિત છે એવા ભરતજીને નિર્ણય આણતા વિલગ ન થયો. લૌકિકને પાછળ રાખી લૌકોત્તર પૂજને અગ્રપદ આપ્યું ' રીઝવેલો એક સાઈ, લોક તે વાત કહેરી ' એ સ્તવનમા આજીલા ભાવ સુજળ વર્તવાનો નિશ્ચય કરી તૈયારી કરવા લાગ્યા તીર્થની સ્થાપના થવાની એટલે ચીરજાળથી

મત-નિયમના અભિલાષી આત્માઓ પણ આજે એ જાગ આજીવાના ઉમગથી ઘટતી તૈયારી કરી મમવમરણના માર્ગે ચાલી નીકળ્યા

પ્રાણી અને સુદરીની એ ઈચ્છા હતી જ ઉભયે તૈયારી કરી પણ પાહુણલિની સગી ગહેન સુદરીને મનમા એમ જ થયું કે પ્રવલ્યા સ્વીકારતા પૂર્વે વડિલ એવા ભરતજીની આજ્ઞા મેળવવી એ જ્યાં પહોંચીને વાત રજુ કરે છે ત્યાં ચક્રચરણના માલિક એવા રાજવીને સુદરી પોતાનું સ્ત્રી ગત્ત જનવા યોગ્ય છે એવો વિચાર આવતા ઝટ જવાળ દઈ દીધો-પ્રાણી ભલે દીક્ષા લે પણ તું થોળી જા

સુદરી કઈ દલીલ કરે તે પૂર્વે તો ઉતાવળથી રાજવી ત્યાંથી નિકળી આવ્યા. (આજી)



તેમ થાય, આદી સંકલ્પ વિકલ્પ, આશા, તૃષ્ણા આદીને ત્યાગી કાંઈપણ કરવું નથી. ફક્ત પૂર્વે જે કરેલું છે તે ક્ષય કરવું છે, એને માટે જ આ જીવનની દરેક પ્રવૃત્તિ છે એવી આત્મલાવનાએ આત્મા ઉપર આવરણરૂપે રહેલાં કર્મો નિર્જરા થઈ શુદ્ધ થઈ શકશે.

૧૭૨. કર્મ એક વખત રાજેશ્વર અને દેવેન્દ્ર પણ બનાવી શકે છે અને એ જ કર્મ રૌરવ નર્કમાં પણ ધકેલી શકે છે. એવી કર્મની વિચિત્ર લીલામાં ફસાવું ન હોય તો ઇચ્છા-માત્રનો ત્યાગ કરો, મોક્ષ સિવાય બીજી કોઈપણ સંસારની પદવીની આશા નહિ સેવો. તો વારંવાર ઘડીક સુખ, પાછું દુઃખ એવા ક્ષણિક ખલ્લાતાં ભાવેનાં જ્યાં યોગ નથી એવા અયોગી પરમપદે પરમસુખમાં સ્થિર થશે.

૧૭૩. આત્માનંદમાં, આત્મશાંતિમાં, આત્મ-સંતોષમાં કેટલું સુખ છે, અલેખ પ્રેમમાં કેટલું અમૃત છે એનો વિચાર અંતર્મુખ દૃષ્ટિ કરી અનુભવમાં ઉતારો. સંસારની ક્ષણિકતા વિચારે તો આપોઆપ આ મોહરૂપ સંસારની માયારૂપ નાટ્યકલાનો ભેદ ખૂલેલો થશે અને શાશ્વત શાંતિ માટે તાલાવેલી લાગશે.

૧૭૪. નિર્મળ જળથી સરોવર ભરેલું હોય ફરતો સુંદર યુવોથી ખીલેલો બગિચો જહેકતો હોય તેવું દ્રશ્ય કલ્પો. તે સરોવરનાં મધ્ય ભાગમાં કમળપુષ્પની ઉપર મહાયોગીન્દ્ર ભગવાન પાર્શ્વનાથ કાઉસગ્ગધ્યાને ઉભા હોય, ઉપર ધરભુન્દ્ર સસરેણુ વિકસાવી છત્ર ધરી રહ્યાં હોય એવું દ્રશ્ય ખડું કરો. સામે તમે પણ એક કમળપુષ્પ ઉપર સાથે જ ધ્યાન ધરી ઉભા હો તેમ કલ્પો. ફક્ત એ ભગવાનનાં સન્સુખ નિર્વિકલ્પપણે સ્થિર ઉભા હો તેમ કલ્પો. જ્યારે કાંઈ પણ સંકલ્પ, વિકલ્પ ઉઠે ત્યારે તમે કમળપુષ્પ સહિત પાણીમાં ડૂબો છો અને

પાછાં નિર્વિકલ્પ થતાં ઉપર આવો છો એવું દ્રશ્ય કલ્પો. ભરાળર એકાગ્રતા રાખો, તમારાં દેહનું ભાન ભૂલી જાઓ, ભગવાનનાં ધ્યાનમાં એકતાર થઈ જાઓ. આ પ્રકારનું ધ્યાન કરવાનો થોડો થોડો સમય ઉપયોગ રાખશો તો ચિત્તની એકાગ્રતા અને નિર્વિકલ્પતામાં મળતો સહજ આનંદ ક્યારેક પ્રાપ્ત કરી શકશો.

૧૭૫. જેને ચિત્તવૃત્તિઓ ઉપર કાબૂ પ્રાપ્ત થયો છે, જે આત્મસ્વભાવમાં સ્થિત થયાં છે, જેનો યજ્ઞેયોગ ઉપયોગ છે, રાગદ્વેષ ઉપર જેની સંવરરૂપ યોગી છે, જે આત્મલક્ષ્ય ચૂક્યા સિવાય સંસારમાં કર્તવ્ય જાળવ્યે જાય છે છતાં લેપાતાં નથી, જેને સંસારની માયા પ્રત્યે ઉદાસિનતા પ્રાપ્ત થઈ છે એ તો યોગીઓનાં પણ નાથ છે.

૧૭૬. જેમ લક્ષાધિપતિ કોઈ એક જ દાવ લાગતાં થઈ જાય છે, તો કોઈ વેપાર કરતાં વર્ષે વર્ષે ગયાવીને પણ ક્યારેક થાય છે. તેમ આપણી શક્તિ અનુસાર આત્મધ્યાન નિર્મળ બને, કર્મ પ્રવૃત્તિ કર્મલેપ ઉતારવા પરમાર્થે થતી હોય. આસક્તિ ઘટી હોય તો ક્યારેક પણ મુક્તિના સ્વામિ બનશું. કોઈકોઈ મહાત્મા પુરુષો શ્વાસોશ્વાસમાં કર્મ જપાવીને પણ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી જાય છે, પણ એમ બનવું સહેલું નથી. એવી તકનાં ભરોસે રહી અમૂલ્ય સમય ખોઈ નખાય નહિ.

૧૭૭. અશુદ્ધ આત્મભાવને શુદ્ધ કરવા માટે અશુભ પ્રવૃત્તિઓ ત્યાગી, પરમાર્થી અને પરોપકારી બનવું, દયા, ક્ષમા, કરુણા પ્રેમ આદી શુભભાવોનું પોષણ કરવું. અને એ શુભમાંથી કોઈ દિવસ એવો યોગ બનતાં શુદ્ધ થતાં વાર નહિં લાગે.

૧૭૮. વિતરાગપ્રણિત ધર્મ તે સંસારરૂપ સસુદ્ધ તરવાનું વહાણ છે. સફળરૂપે તે વહાણનાં

## વાસુદેવ બલદેવના ૨૨ દ્વારોનું વર્ણન

પહેલા ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ ૧ અચલ બલદેવ, ૨ વાસુ સાતમા દેવલોકથી ચવીને ઉપના, ૩ બલ અનુત્તરવિમાનથી ચવીને ઉપના, ૪ પોતાન પુરનગ, ૫ પ્રગતપતિરાનપિના, ૬ વાસુ ની માતા મૃગાવતી, ૭ બલ ની માતા ભદ્રા, ૮

ક્રમાન છે અને આપણે તેના મુગાફર છીએ આપણે લક્ષ્ય કે ધ્યેય મુક્તિપુરી પહોંચવાનું છે દેવ, શુદ્ધ, ધર્મ માધન છે અને આપણે તેના માધન છીએ જેમ કે પટનની આજ્ઞાનુસાર ૭૭મા સ્થિતિગર ચલાવી ઇચ્છિત સ્થાને પોંચે છે તેમ શુદ્ધઆજ્ઞા મુજબ વર્તવાની ઇચ્છિત એવી મુક્તિપુરીએ જઈ પહોંચી શકીએ

૧૭૬ મન અને ઇન્દ્રિયો આપણી માલિક નથી, આપણે તેના માલિક છીએ એવી આત્મ ભાવના દૃઢ કરી મન કે ઇન્દ્રિયો પરબાવમા વિવયોગમાં બે ચાલ કે તુરંત તેને રોકવી અને મનને એમાથી પાછું વાળવું જે મનની ઇચ્છા મુજબ ઇન્દ્રિયોને છુટી મુક્તિ દીધી તો એ ધર્માનાવને ફળાંકતા વાગ નહિ લગાડે ઉપ યોગ ચક્રવો નહિ નહિતર મન ફસાવ્યા વગર બહેશે નહીં મોટા મુનિવગેને પણ એ હ કાવે છે

૧૮૦ પગ ઉપકારી અગ્નિહત પરમાત્માએ આપણા કટ્યાણને માટે પોતાના વિદ્યમાનપણામાં આપણા અકથ્ય દુષ્ટો જ્ઞાનમાં ભેદ નિષ્કામ કટણાએ કરી આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર કરી આપણને એ દુષ્ટમાં ફળતા બચાવવા માટે ધર્મરૂપી હોટી મુકી છે, આગમરૂપ દીવા દાડી મૂકી છે, તેના આશ્રયે આ દુષ્ટગમ્ય સંસારને તરી બંધો (ચાલુ)

વાસુ નું આયુષ્ય ૮૪ લાખ વર્ષનું, ૬ બલનું આયુષ્ય ૮૫ લાખ વર્ષનું, ૧૦ એમી ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ નીલવર્ણ, ૧૩ બલ શ્વેતવર્ણ, ૧૪ સુભદ્રા નામના પુર્વ ભવના ૧૫ ધર્માચાર્ય, ૧૫ પચીસ હજાર વર્ષ કુવર, ૧૬ પચીસ હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એક હજાર વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ એક હજાર વર્ષ ન્યુન, ૩૩ લાખ વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ સાતમી નરકે ગયા, ૨૦ બલ મુક્તે ગયા, ૨૧ શ્રેયામનાથના તીર્થમાં થયા

૨ બીજા ત્રિપૃષ્ઠ વાસુ ૧ વિજયગળ, ૨ વાસુ દશમા દેવલોકથી, ૩ બલ અનુત્તર વિમાનથી, ૪ દ્વારીકા નગરી, ૫ સ્થાવરાન પિતા, ૬ વાસુ ની માતા ઉમાશાળી ૭ બલ, ની માતા મુભદ્રા, ૮ વાસુનું આયુષ્ય ૭૨ લાખ વર્ષનું, ૯ બલનું આયુષ્ય ૭૫ લાખ વર્ષનું, ૧૦ ચિત્તેર ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ નિલવર્ણ, ૧૩ બલ શ્વેતવર્ણ, ૧૪ સુભદ્રા પુર્વના ૧૫ ધર્માચાર્ય, ૧૫ પચીસ હજાર વર્ષ કુવર, ૧૬ પચીસ હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એકસો વર્ષ દેશ સાધના, ૧૮ એકસો વર્ષ એણા સાડા એકોતેર લાખ વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ છઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલ મુક્તે ગયા, ૨૧ વાસુપુત્ર સ્વામીના તીર્થમાં ગયા

૧ આ ધર્માચાર્ય (પુર્વભવના) વાસુદેવના મણુવા પુર્વભવે આરિત પાળી નિપાણ કરના વાસુદેવ ચાલ છે બળદેવ અનિયાણકૃત હોય છે જેથી વાસુદેવ નરકે જાય છેને બળદેવની ૨ સદગતી ચાલ છે કુમારાદિ કાલ વાસુદેવની અપેક્ષાએ મણુવુ બનેનેના પ્રેમ અત્યંત હોય છે બલદેવ મોટા હોય છે ।



ત્રીજા સ્વયંભુ વાસુ. ૧ લદ્રગલ, ૨ વાસુ. બારમા દેવલોકથી, ૩ બલ. અનુતર, ૪ દ્રારીકા નગરી, ૫ રૂદ્ર રાજપિતા, ૬ વાસુ. ની માતા પૃથ્વી, ૭ બલ. ની માતા સુપ્રભા, ૮ વાસુ. તું આયુષ્ય ૬૦ લાખ વર્ષ તું, ૯ બલદેવ તું આયુષ્ય ૬૫ લાખ વર્ષ તું, ૧૦ સાઠ ધનુષ્ય તું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ. નિલેવર્ણ ૧૩, બલ. શ્વેતવર્ણ, ૧૪ સુદર્શન નામના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય, ૧૫ બાર હજાર વર્ષ કુંવર, ૧૬ બાર હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ નેવું વર્ષ દેશસાધના ૧૮ યોગણુ સાઠ લાખ પંચોતેર હજાર નવસો દસ વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલદેવ મુકતે ગયા, ૨૧ વિમલનાથ તીર્થમાં થયા.

૪. ચોથા પુરુષોત્તમ વાસુ. ૧. સુપ્રભ બલ. ૨ વાસુ. ને બલ, બન્ને આઠમા દેવથી ચવી આવ્યા, ૩-૪ દ્રારીકા નગરી, ૫ સોમરાજ પિતા, ૬ વાસુની માતા સીતા, ૭ બલ. ની માતા સુદર્શના, ૮ વાસુ. તું ત્રીશ લાખ વર્ષ તું આયુષ્ય, ૯ બલ. તું પંચાવન લાખ વર્ષ તું આયુષ્ય, ૧૦ પચાસ ધનુષ્ય તું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ. નિલેવર્ણ, ૧૩ બલ. શ્વેતવર્ણ, ૧૪ શ્રેયાંસ પૂર્વ ધર્માચાર્ય, ૧૫ સાતસો વર્ષ કુંવર, ૧૬ તેરસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એંશી વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ યોગણુ ત્રીસ લાખ સત્તાણુ હજાર નવસોને વીશ વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલ. મુકતે ગયા, ૨૧ અનંતનાથના તીર્થમાં ગયા.

૫. પાંચમા પુરુષ સિંહ વાસુ. ૧ સુદર્શન બલ. ૨ વાસુર્ધશાન દેવલોક, ૩ બલ. આઠમા દેવ, ૪ અશ્વપુરી નગરી, ૫ શિવરાજ પિતા, ૬ વાસુ. ની માતા ઉમયા. ૭ બલ. ની માતા વિજયા, ૮ વાસુ. તું દશ લાખ વર્ષ તું આયુષ્ય, ૯ બલ. તું સત્તર લાખ વર્ષ તું આયુષ્ય, ૧૦ પિસ્તાલીશ મનુષ્ય તું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર,

૧૨ વાસુ. નિલ વર્ણ, ૧૩ બલ. શ્વેત વર્ણ, ૧૪ કૃષ્ણ નામના પૂર્વ ધર્માચાર્ય, ૧૫ ત્રણસો વર્ષ કુંવર, ૧૬ સાઠબારસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ સિત્તેર વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ નવ લાખ અઠાણુ હજાર ત્રણસો એંશી વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે, ૨૦ બલ. મુકતે, ૨૧ ધર્માનાથના તીર્થમાં થયા.

૬. છઠ્ઠા પુરુષ પુંડરિક વાસુ. ૧ આનંદ બલ, ૨ વાસુ. ચોથાદેવ, ૩ બલ. આઠમા દેવ, ૪ ચક્રપુરનગર, ૫ મહાશિવરાજ પિતા, ૬ વાસુ. ની માતા લક્ષ્મી, ૭ બલ. ની માતા વિજયંતી, ૮ વાસુ. તું આયુષ્ય ૬૫ હજાર વર્ષ તું, ૯ બલ. તું ૮૫ હજાર વર્ષ, ૧૦ યોગણુ ત્રીશ ધનુ. દેહમાન, ૧૧ વાસુ. નીલ વર્ણ, ૧૨ બલ. શ્વેતવર્ણ. ૧૩ ગૌતમગોત્ર, ૧૪ પૂર્વ ધર્માચાર્ય ભંગદત્ત, ૧૫ અઠી સોવર્ષ કુંવર, ૧૬ અઠીસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ સાઠ વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ ચોસઠ હજાર ચારસો આલીસ વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે, ૨૦ બલ. મોક્ષે, ૨૧ શ્રી અરનાથપ્રભુના તીર્થમાં ગયા.

૭. દત્તવાસુ. ૧. નંદનબલ, ૨ વાસુ. સૌધર્મ દેવ, ૩ બલ. પાંચમા દેવ, ૪ વાણારસીનગરી, ૫ અગ્નિસિંહરાજ પિતા, ૬ વાસુ. ની માતા શેષવતી, ૭ બલ. ની માતા જયંતી, ૮ છવીશ ધનુષ્ય તું દેહમાન, ૯ વાસુ. તું આયુષ્ય ૫૬ હજારવર્ષ, ૧૦ બલ. તું આયુષ્ય ૬૫ હજારવર્ષ, ૧૧ ગૌતમગોત્ર ૧૨ વા. ની. વ. ૧૩ બ. શ્વે. વ. ૧૪ પૂર્વ ધર્માચાર્યસાગર, ૧૫ નવસો. વ. કુંવર, ૧૬ પચાસ વ. મંડલિક, ૧૭ પચાસ વ.

૧. દત્તવાસુ. તું દેહમાન પાંત્રીશ ધનુષ્ય તું સમવાયંગમાં કહેલ છે પણ તે ઘટી શકતું નથી. આવશ્યકદિ ઘણા ગ્રંથોમાં ૨૬ ધનુષ્ય તું કહેલ છે. અને તે અરનાથ તથા મહિલનાથના આંતરામાં થએલ હોવાથી એટલું જ ઘટી શકે માટે સુવકારનું આશય બહુશ્રુત ગમ્ય છે.

## નિદ્રા

નિદ્રા એટલે ઉઘ તેનો વિનુત અર્થ તે કલાકોના વાકને ટાળવા લેવાતો આગમ

નિદ્રાના બે પ્રકાર અદ્વકાલીન અને દીર્ઘ-કાલીન અદ્વકાલીન નિદ્રા તે આપણી રાજની ગણાય, દીર્ઘકાલિન તે વર્ષોના પરિશ્રમને ટાળવા લેવાય તે

નિદ્રા પહેલાનો મમય તે બગૃતિનો સુદૃ સમય ગણાય નિદ્રા પછીના સમયને નવમજ્જ-નની મોનેરી ઘડી લેણાય ઊંઘીને બગવુ એટલે અજ્ઞાન દશામાથી ઊગરી સત્તમય પથે પ્રયાણ

દેશસાધના, ૧૮ પદ હ વ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ પાચમી નરકે, ૨૦ બલ સુકતે, ૨૧ શ્રી અર-નાયના તીર્થમા ગયા

૮ લક્ષ્મણ વાસુ ૧ પદ (રામચંદ્ર) બલ દેવ, ૨ વાસુ ત્રીનદેવ, ૩ બલ પાચમાદેવ, ૪ અયોધ્યાનારી, ૫ દગરધરાન પિતા, ૬ વાસુ ની માતા સુમિત્રા, ૭ બલ ની માતા અપગ-જીતા (કૌશલ્યા), ૮ વાસુ આયુધ્ય ૧૨ હનરવર્ષ, ૯ બલ નુ આયુધ્ય ૧૫ હ વ. નુ, ૧૦ સોલ ધનુષ્યનુ દેહમાન, ૧૧ ગૌતમ-ગોત્ર, ૧૨ વા ની વ, ૧૩ બ સ્વે વ ૧૪ પુર્વ ધર્માચાર્ય સસુદ્રદત્ત, ૧૫ એડસો વ કુવર, ૧૬ ત્રીસ વ મહલિક, ૧૭ અગ્યાર હનર આડસો મિત્તેર વ ગાજ્ય, ૧૮ વાસુ ચોથી નરકે, ૧૯ બલ મોક્ષે, ૨૦ સુનીસુવતજીના તીર્થમા થયા

નવમા કૃષ્ણ વાસુ ૧ રામબલ, ૨ વાસુ સાતમા દેવ, ૩ બલ પાચમા દેવ, ૪ મથુરા-

આદરવુ, તે અને તેમાય દીર્ઘકાલિન નિદ્રા પછીની બગૃતિ તો મહાન અર્થસૂચક ગણાય તે નૂતન બગૃતિની પ્રત્યેક પળેપળનું મૂલ્ય આપણી અસખ્ય જન્મોની એક એક જન્મદશાના મૂલ્ય નેટલું હોવુ જોઈએ

આપણે સર્વે નૂતન બગૃતિની પળોમા જીવી ગયા છીએ તો શુ આપણે આપણા જીવ-નની પ્રત્યેક પળ દરમ્યાન સુક્રિતાના મનહર મદિત પ્રતિ પ્રયાણ આદરી શકાય તેવી રીતે આપણું વર્તન રાખવુ જોઈએ કે નહિ ? શુ

નગરીમા ઉપના, ૫ વસુદેવજી પિતા, ૬ વાસુ ની દેવકીમાતા, ૭ બલ ની શેહિણીમાતા, ૮ વાસુ નુ આયુધ્ય એક હનર વ, ૯ બલ નુ આયુધ્ય ખારસો વ નુ, ૧૦ ધનુ દશનુ દેહ-માન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વા ની વ, ૧૩ બ સ્વે વ ૧૪ પૂર્વધર્માચાર્ય દુરતમેન, ૧૫ મોલ વ કુવર, ૧૬ છપન વ મહલિક, ૧૭ રનવસો અઠ્ઠાવીમ વ રાજ્ય, ૧૮ વાસુ ત્રીજી નરકે, ૧૯ બલ પાચમે દેવ, ૨૦ શ્રી નેમનાયના સમયમા થયા

ગોકુળગામમા પામ્યા, ગાજ્ય દારીકામા ક્યું અને કૌશળી અટવીમા મૃત્યુ યજુ એ વિચિત્રતા યદ જલદેજીનુ જન્મ તો સૌરીપુરમા યજુ છે કાગજુ જાવે મૂળ સૌરીપુરના છે

૨ આક્રમા તથા નવમા વાસુદેવની દેશસાધનાનો કાળ થોડો છે તે ગાજ્યકાળમા અતર્ગત બાબુવો જુદો ખતાવેવ નથી

આપણે આપણી આ નૂતન જાગૃતિની પગોને કેવળ રંગરાગવડે રંગી દેવી જોઈએ? આપણી જાગૃતિવડે આજે આપણે ઊઘેલાને જગાડવા જોઈએ.

નિદ્રા-જાગૃતિને ખીલવવાના એક અમોઘ ઔષધતું કામ કરે છે. અમૂલ્ય ઔષધને જેમ આપણે વિધિસર ઉપયોગમાં લઈએ છીએ તેમ આપણે આપણી રોજની નિદ્રાનો વિધિપૂર્વક ઉપયોગ આદરવો જોઈએ. કોઈપણ નાની કે મોટી વસ્તુનો અવિધિસરનો ઉપયોગ મોટું નુકસાન કરે છે.

ખૂબ ઊંડી નિદ્રા લેવાથી જાગવાની પળ દરમ્યાન આપણને એમ જ લાગે કે “હું કોઈ

ખીજ હુનિયામાં છું.” નિદ્રા એવી રીતે લેવી કે તે વડે આપણી જાગૃતિમાં જેમ આવે અને નવા પ્રભાતે આપણે ખેવડા ખળપૂર્વક કામ આગળ શરૂ કરી શકીએ.

આપણી રોજની નિદ્રાના આખા સરવાળાને જે સાર આવે છે તે સાર દીર્ઘકાલીન નિદ્રાના સમયે અને તે જાદના આપણા નૂતન જાગૃતિના સમયે દષ્ટિગોચર થાય છે, માટે રોજની નિદ્રાને એવી યત્નાઓ કે દીર્ઘકાલીન નિદ્રાને અતે મળતી જાગૃતિની પગો દરમ્યાન કોઈ અનેઈ જ કાર્ય આદરી શકાય અને જીવન ધન્ય ધન્ય બની જાય.

“મંગલ” માંથી સાતાર વર્ષ ૨, અંક ૪

## મનનીય

સાહિત્ય ને સમાજસુધારો, કલા અને શિક્ષણ, સમાનતા ને માનવતા, સ્ત્રીનેમા અને સહનશીલતા (અલખત-પારકા હાથનો માર ખાતાં) એ જ વર્ણવની આસપાસ આજે હિંદનું પ્રબળ ધર્મી દૃષ્ટિ કરે છે. પોતે જે માર્ગે જાય છે એ સુધારાનો છે કે સત્યાનાશનો એનો વિચાર કરવાનો એને અવકાશ પણ નથી રહેતો. વેશ્યા કે લિખારણના જીવન પર એક સુંદર નવલ-કથા લખી નાંખતો સાહિત્યકાર એ સમજવાની દરકાર પણ નથી કરતો કે પોતે આરિત્રશીલ ન બની શકતો હોય, દરિદ્રોના ચરણે પોતાનું સર્વસ્વ ધરી ન દઈ શકતો હોય તો પોતાના સ્વાર્થ, કીર્તિ અને દ્રવ્યને ખાતર એ લિખારણ અને વેશ્યાનો દલાલ બન્યો છે. સુવર્ણના ખુલ્લા અંગનાં ચિત્ર પ્રત્યે લોકોની આંખ આકર્ષાતાં પોતાની કલાકૃતિઓ વધારે ખપશે

એમ માનનાર કલાકારે એ ભૂલી ન જવું જોઈએ કે એમ કરીને એ દ્રવ્યને ખાતર પોતાના અંગ ખુલ્લાં કરતી સુવર્ણ કે ગણિકા કરતાં પણ વધારે પાપી બને છે, કેમકે ગણિકા સ્વાર્થને ખાતર પોતાનાં જ અંગનો ઉપયોગ કરે છે, કલાકાર પારકા અંગનો ઉપયોગ કરે છે.

કલા, સાહિત્ય કે શિક્ષણની દેવી સરસ્વતી છે. એ જ્યાં સુધી પવિત્ર કે કુમારી હોય ત્યાં સુધી જ એની કિંમત છે. એનો ઉપયોગ બ્યક્તિગત સ્વાર્થ કે દેષને ખાતર થવા માંડે છે ત્યારે એનું સ્વરૂપ સ્વાર્થને ખાતર હોમાયકી કન્યા સરખું બને છે. એ સ્થિતિમાં લેખક કે કલાકાર કેવળ પુત્રી ચિકેતા જ નહિ, પુત્રીની પવિત્રતાના વેચાણ પર નભતો લાડુલી બાપ બને છે.

“મંગલ” માંથી સાતાર.

# શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ 卐

[ પુ. ૪૧ મુ. ]

[ સં ૧૯૯૯ ના આવણથી સ. ૨૦૦૦ ના અષાઢ સુધીની ]

વાર્ષિક વિષયાનુક્રમશિકા.

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૧	નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન	( મુ. હેમે દસાગરજી મહારાજ )	૧
૨	નૂતન વર્ષાભિનંદન	( કમિ રેવાશકર વાલજી બધેકા )	૨
૩.	નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન	( સભા )	૪
૪	આત્માનંદ પ્રકાશ	( અમરચંદ માવજી શાહ )	૯
૫	વિકાસનું કીરણ	( આ શ્રી વિજયકરજીરસુરિજી મહારાજ )	૧૦
૬	સાચા મુખનો ભાગ	( મુ ન્યાયવિજયજી મહારાજ )	૧૨
૭	પરતત્ત્વ The Ultimate Real પરમાત્મતત્ત્વ The Perfect Selfhood	( જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી ) B A. LL B	૧૫
૮	સમય મા પમાણ	( મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકરી ) ૧૮, ૧૦૧, ૧૧૯, ૧૩૮, ૧૫૭, ૧૭૮, ૨૩૯	
૯	આત્મન. પ્રતિકૂલાની પરેપા ન સમાચરેત્	( વપીદા ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ ) B A. LL. B	૨૦
૧૦	વર્તમાન સમાચાર	૨૩, ૬૨, ૮૪, ૧૨૩, ૧૪૪, ૧૬૩, ૧૮૪, ૨૦૨, ૨૨૫	
૧૧	શ્રી નેમીનાથ સ્તવન	( મુનિ દક્ષવિજયજી મહારાજ )	૨૫
૧૨	પર્વાધિરાજ ! પધારો પધારો	( કમિ રેવાશકર વાલજી બધેકા )	૨૬
૧૩	સાચી ક્ષમા	( આ શ્રી વિજયકરજીરસુરિજી મહારાજ )	૨૭
૧૪	જ્ઞેન દૃષ્ટિની મહત્તા	( મુનિ પુણવિજયજી-સવિત પાણિક )	૨૮
૧૫	સુકિતાના સાધન	...	૩૧
૧૬	આપણી ધાર્મિક સમૃત્તિ	( જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી B. A. LL B )	૩૨

૧૭. શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર ( ડૉ. બગવાનદાસ મનઃસુખભાઈ મહેતા )  
M. B. B. S. ૩૪, ૧૬૯
૧૮. જીવન વિકાસ ( ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ વકીલ ) B. A. LL. B. ૩૬
૧૯. અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ ( મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી ) ૪૧, ૮૦
૨૦. શ્રી આદિનાથપ્રભુ ચરિત્ર ( ભાષાંતર ) માટે મળેલા અભિપ્રાયો ૪૪, ૬૪, ૧૦૪
૨૧. શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન ( મુ. યશોભદ્રવિજયજી મહારાજ ) ૪૫
૨૨. ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ ( મુ. વિનયવિજયજી મહારાજ ) ૪૬
૨૩. મમતાની કુંચી ( આ. શ્રી વિજયકસ્તુરચરિત્ર મહારાજ ) ૪૭
૨૪. સેવાધર્મઃ પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્યઃ ( વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ )  
B. A. LL. B. ૫૦, ૭૨, ૭૩
૨૫. સન્માન સમારંભ ૫૩
૨૬. શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો ૪૬મા વર્ષનો વાર્ષિક રિપોર્ટ. ત્રીજા અંકની પાછળ
૨૭. દિવાળી સ્તવન ( મુ. લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ ) ૬૫
૨૮. ' જીવાડો યા જીવવા દો અને જીવો ' ( આ. શ્રી વિજયકસ્તુરચરિત્ર મહારાજ ) ૬૬
૨૯. મહારાજ વિક્રમાદિત્ય ( મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ ) ૭૦
૩૦. મંગલ દીપક ( મંગળ દીવો ) ( સંધવી કેશવલાલ નાગજીભાઈ ) ૭૨
૩૧. સત્યાસત્ય મયેષણ ( જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી B. A. LL. B. ) ૭૬, ૬૩
૩૨. પ્રભુ ભગ્ન ( સુચક ) ૮૫
૩૩. શાસન સુધાકરને ( મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ ) ૮૬
૩૪. સંસારતું ભૂળ ( આ. શ્રી કવિજયકસ્તુરચરિત્ર મહારાજ ) ૮૭
૩૫. સિંહાન્યોક્તિ ( કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા ) ૮૮, ૧૪૬
૩૬. નંદન મણિયાર ( મુ. પુણ્યવિજયજી મહારાજ-સંવિદ્ય પાણિક ) ૮૯, ૧૦૯
૩૭. આંતર દર્શન ( વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ B. A. LL. B. ) ૯૭
૩૮. ધર્મ ( અમરચંદ માવજી શાહ ) ૧૦૨
૩૯. અમર આત્મચંચન ,, ૧૦૩, ૧૨૨, ૧૪૨, ૧૬૦, ૨૨૦, ૨૪૧
૪૦. મંગલ સ્તુતિ ( આત્મ વલ્લભ ) ૧૦૫
૪૧. ખરેખર વાંક તેનો છે ( આ. શ્રી વિજયકસ્તુરચરિત્ર મહારાજ ) ૧૦૬
૪૨. સાચો પ્રકાશ ,, ૧૦૭
૪૩. સમભાવ ( અમરચંદ માવજી શાહ ) ૧૦૮
૪૪. આ. શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભચરિત્ર સ્તુતિ. ( ઝવેરચંદ જગનલાલ ) ૧૧૨
૪૫. શ્રી અનેકાન્ત વ્યવસ્થા પ્રકરણમ્ । ( જીવરાજ ઓધવજી દોશી )  
B. A. LL. B. ૧૧૩, ૧૩૨
૪૬. શ્રદ્ધા ( વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ B. A. LL. B. ) ૧૧૬, ૧૩૪, ૧૫૪
૪૭. શ્રી વિમળનાથ જિન સ્તવન ( મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ ) ૧૨૫

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૪૮.	સંયોગ વિયોગ સુખદ નથી	( આ શ્રી વિજયકરતુરસરિણ મહારાજ )	૧૨૭
૪૯	આત્મદ્રવ્યથી જિજ્ઞાસા પરચિત્ત લાગ	( સુ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ )	૧૨૯
૫૦	કર્મ	( અમરચંદ માવજી શાહ )	૧૩૭
૫૧	ચંદ્રપ્રજ્ઞ સ્તવન	( સુ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ )	૧૪૫
૫૨	નિરપરાધી બનો	( આ શ્રી વિજયકરતુરસરિણ મહારાજ )	૧૪૭
૫૩	સાધુજનો માટે વિવિકત સ્થાનની આવશ્યકતા	( સુનિ પુણ્યવિજયજી મહારાજ )	૧૫૦
૫૪	શાંતમૂર્તિ તપસથી શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ		૧૬૪
૫૫	શ્રી મહાવીર જીન સ્તવન	( સુનિ યશોભદ્રવિજયજી )	૧૬૫
૫૬	શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ	( સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી )	૧૬૬
૫૭	નિરાશાના સુકિત	( આ શ્રી વિજયકરતુરસરિણ મહારાજ )	૧૭૭
૫૮	પરમાર્થ સચ્ચ વાક્ય સમ્રઠ	( સુનિ પુણ્યવિજયજી )	૧૭૦
૫૯.	પ્રસન્નતા	( અભ્યાસી )	૧૭૩
૬૦	જૈન સુનિઓ સુજરાતી સાહિત્યના આવ સુશ્રાઓ છે	( કુ ગરશી ધરમશી સ પટ )	૧૭૬
૬૧	વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ	( વડીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ )	૧૮૦, ૧૮૬
૬૨	મુગવીર આચાર્યશ્રીનો બિકાનેરમા પ્રવેશ મહોત્સવ		૧૮૨
૬૩	સુવાનો કેમ ના જંગો	( સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ )	૧૮૫
૬૪	જાનની જ્યોતિ પ્રગટાવો	( સુમુક્ષુ )	૧૮૬
૬૫	નૂતન વર્ષે પ્રભુ પ્રાર્થના	( રેવાચકર વાલજી બધેકા )	૧૮૭
૬૬	વિકાસના વિયોગીને આશ્વાસન	( આ શ્રી વિજયકરતુરસરિણ મહારાજ )	૧૮૮
૬૭	સાચો વિકાસહિત્ય	( સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી )	૧૯૦
૬૮	વિચાર ઔણી	( વિજયકરતુરસરિણ મહારાજ )	૧૯૧, ૨૧૪,
૬૯	પરમાત્મવચ્ચને ઓળખો	( લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ )	૧૯૩
૭૦	ભવરવચ્ચ ચિત્તવન	( સુનિ પુણ્યવિજયજી મહારાજ )	૧૯૪, ૨૩૫
૭૧	શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાનો ૫૫ <sup>મો</sup> ૪૭ મા વર્ષનો રિપોર્ટ	૧૦ મા અઠની પાછળ	
૭૨	" ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ		૨૦૯
૭૩	ગુરૂદેવની જયતી	( રેવાચકર વાલજી બધેકા )	૨૧૦
૭૪	પ્રતિમા	( સુ હેમેન્દ્રસાગરજી )	૨૧૨
૭૫	વિજયવલ્લભસરિ રતુસાષ્ટક	( સાહિત્યસરિ )	૨૧૩
૭૬	શ્રમજોપાસક અ બડ પરિવાજક	( સુનિ પુણ્યવિજયજી )	૨૧૬
૭૭	આ શ્રી વિજયપાનંદસરિજી	( સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી )	૨૧૮
૭૮	જીવને ધીખામજી	( સુનિ લક્ષ્મીમાગજી મહારાજ )	૨૧૯
૭૯	મીનપટ	( સુનિ હેમેન્દ્રમાગજી )	૨૨૩
૮૦	શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્તવન	( સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ )	૨૨૯

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૮૧.	સધુરોન્યોક્તિ	( દેવાસંકર વાલજી બપેકા )	૨૩૦
૮૨.	આત્મભિર્માસા	( આ. શ્રી વિનયકન્દુરસરિજી મહારાજ )	૨૩૧
૮૩.	ભજન પદ	( પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ )	૨૩૪
૮૪.	હમાના ભંડાર	( મુનિ શક્તીસાગરજી મહારાજ )	૨૩૭
૮૫.	વાસુદેવ બક્ષકૃપના ૨૨ દારાતું વર્ણન	... ..	૨૪૩
૮૬.	નિદ્રા	... ..	૨૪૫
૮૭.	માનનીય	... ..	૨૪૬
૮૮.	વાર્ષિક અતુલભણ્ડિકા	... ..	૨૪૭



તૈયાર છે ! ॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ ( કહારયણ કોસો ) તૈયાર છે !!

શ્રીમાનુ શુદ્ધિ દશી અગાઉ કાકુલ ધ્યેસાને મોકલનામા આપમે.

આ “કથારત્ન કોષ” અથ પ્રાકૃત લાખામા શ્રી દેવલદ્વાયાર્ય જ્ઞેવા વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજે મનત ૧૧૫૮ મા તાડપત ઉપર શ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમા ભરચ નગરમા રચેયો છે, તે તાડપતની પ્રાચીન થયેન પ્રત શ્રી ખભાતના પ્રાચીન જૈન ભદ્રારમા ગાન એક જ હતી તેની બીજી એક પ્રત બીજા કોઈ પણ સ્થળે નથી આવી ધણી જ પ્રાચીન તાડપતની પ્રત ઉપરથી ધણી જ પરિશ્રમે સહારનર્ય મુનિનાજી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે મગોધન કરી તૈયાર કરેલ છે, જે જોન સમાજ ઉપર મદન ઉપર કયો કે અગાર સુધી જે અન્ય નામ પણ માનજામા આવેલ નથી તેમ બીજી પ્રત કોઈ સ્થળે નથી, જોવા મહા મુદ્ધવાન જુદા જુદા ૫૦ લેખનાં તત્ત્વ જ્ઞાન અને બીજા જાણવા લાયક વિષયો ઉપર અનેક અનુપમ કથારૂપી રત્ન ભરાર આ અથમા ભરેલ છે, જે વિષયો અને કથાઓ મોટા ભાગે વણીજ સંભ, સુદ, ઉપદેશ અને આત્માને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેમ છે શ્રી મુનિ મહારાજનોને વ્યાખ્યા મોટા ભાગે આમ ઉપયોગી છે તેમ પુણ્ય રચેલ છે અજ્ઞ આપવા વિષયો અને કથાઓ તદ્દન નવીન, અને બીજકુન નહો પ્રગટ રચેલી, અત્યત આસ્વાદ ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિગતર પડન પાઠન માટે અત્યત ઉપયોગી છે કોઈ ૬૬ પાના ૮૦૦ આઠમેલ છે આ લેખ પેપર, અને ઉચા ટકાઉ ગ્નેષ્ઠક પેપર ઉપર શાસ્ત્રી મુદ્ર ટાઈપથી પ્રતાપરે છપાવવામા આવેન છે, કાગળના આજે આક ગણી ભાવ ધરેતા હોવા છતા ગયા અકમા જાણીએલી છે તે કન્તા જોલી કિ મત જુલેખ પેપરની કાપીના રૂ ૧૦-૦-૦ અને ઉચા ટકાઉ ગ્નેષ્ઠક પેપરની કિમત રૂ ૮-૮-૦ ઓગી-મધ્યમ કરેલી છે પૌરોજ અનગ

## શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર (શ્રી વર્ધમાનચરિત્ર)

આ ઉપદેશ અથવ જાપાતર થાય છે તે પણ આ મહા તન્કુધી પ્રકટ ધ્યે.

પણ સ્તોત્રપ્રમાણ, રૂબ મગ્ન લાખા અને સુદર રેલીમા સિતારપૂર્વક જુન જુન અગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકુન અનેક અથોગથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનચરિત્રએ સ ૧૨૬૬ ની સપમા લખેયો આ આપૂર્વ અથ છે

આ અથમા પ્રભુના ત્રણ લાગે, પાચ કંથાએ અને ઉપદેશક ગણુરા યોગ્ય મનનીય સુદર જોધમાદો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મનધીની વિરતત દષ્ટીકેવના વણુનો મામે પુણ ઉપર પુણાદય ચરિત્ર, ગતિજોગન લાગ અને આજ, ગાગમત, શાંદિશ્ચી આદિની અનેક સુદર, ગચ્ચ, રમપ્રદ, આસ્વાદ વથાઓ આપેલી છે કે, જોગાની એક કથા પૂરી થતા બીજી વાંચતા મન લનચાર છે અને પુરી કન્તા ઉત્ત-ના રાગ છે તે તગમ કથાઓ ઉપનત સુદર ઉપદેશ પમ આથે આપેલ છે

કિમત રૂ ૨-૮-૦ પૌમ્દજ જુદુ.

## ‘શ્રી મહાવીર (પ્રભુ) ચરિત્ર’

આ અથમા પ્રભુના મત્તાભિગ લખવુ વિરતારપૂર્વક વર્ણન, ચોમાસાના સ્થળો માથેનુ લજાળથી રિવેચન, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પૂર્વેના નીશ વર્ષ પૂર્વેનુ વિદ્યારજ્ઞન, આઝાગાર વર્ષ કરેતા તપનુ વિગતારપૂર્વક વિવેચન, રચેલા ઉપસર્ગોનુ વણુ જ સિતારપૂર્વક વિવેચન જેટલુ આ અથમા આવેલુ છે તેટલુ કાષ્ઠપણુ છપાયેલા બીજા અથોમા આવલ નથી, કાણુકે કર્તા મહાપુરુષે આગમો વગેરે અનેક અથો માથી દોહન કરી આ ચરિત્ર આટલુ સુદર ગચ્ચાપૂર્વક લજાળથી લખ્યુ છે કે જેવી બીજા ગમે તેટલા વધુ અથો વાચવાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો અપૂર્ણ ખ્યાલ આવી શકે નહિ જેથી આ અથ મ માવના વધુ અથો વાચવાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો અપૂર્ણ ખ્યાલ આવી શકે નહિ જેથી આ અથ મ માવના અથો ખામ લવામથુ કરીએ છીએ આવા ઉત્તમ, વિરતારપૂર્વકના વર્ણન માદેના અથ મોટો ખર્ચ કરી કરી કરી છપાવતા નથી, જેથી આ જાળ ખાસ લેવા જેવા છે પાના ૫૦૦ છે કિમત રૂ ૩-૦-૦ લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ મહા-સ્વામનગર, પૌરોજ અનગ